Coperta de *Tiberiu Nicorescu*

DUMITRU
ALMAŞ

FĂCLIA S-A APRINS

ROMAN

EDITURA DE STAT

PENTRU LITERATURA ŞI ARTĂ

I. Din zori în amurg

I Se îngîna ziua cu noaptea.

• In ograda lui Iorgu Cremene, nici o mişcare. Doar un cocoş roşcat dibuia cu pas mut, prin troscotul mărunt şi des. Iscodi împrejurimile incerte. Săltă pe loitra căruţei din mijlocul ogrăzii. Răsuci clonţul spre zarea unde licăreau zorii. Bătu din aripi. Şi slobozi glas surprinzător de tare.

Ţăndărită, liniştea nopţii se risipi, brusc. De pe-o ramură, fluieră o mierlă ca un clarinet ce-şi încearcă tonul. Ii răspunse o privighetoare din fundul livezii. Apoi alte păsărele, tot mai numeroase, se chemară la viaţă, în toate livezile megieşe. Ca nişte fanaragii ai lumii, cîntînd, se înălţau de pe ogoare ciocîrliile, să stingă cele din urmă stele de pe cer, să deschidă calea soarelui.

In ogradă la Ghiţcop trîmbiţă răguşit al doilea cocoş; cu gălăgioase gîlgîiri de îngîmfare îl îngînă un prieten din coteţul lui Hîrlea. Şi-n curînd, glasurile cocoşilor din sat se amestecară, intempestiv, ca nişte trompete sparte, în concertul matinal al primăverii.

Soarele înroşi geana zării, săgetînd cerul şi lumea cu suliţi de lumină.

Intîi şi întîi, razele lui se agăţară de vîrful

ulmului din dealul conacului, la marginea de miazănoapte a satului. După acest ulm cu coroana înaltă şi rotundă, ridicată ameninţător spre cer, foarte de departe. călătorii ştiau că acolo-i satul Sohodor. Şi povesteau că, acum un veac şi jumătate, stăpînii moşiei foloseau acest arbore drept spînzurătoare. De-o cracă a lui a fost latîrnat şt robul Iftode Tiron. Dar într-o noapte, fără s-o simtă paznicii conacului din apropiere, nevastă-sa Ilinca a tăiat toate crăcile ulmului. I-a lăsat doar smocul din vîrf, aşa cum se vede şi azi. Boierul a chemat satul : „Cine mi-a ciumpăvit spîn- zurătoarea ?“ Ilinca a păşit în faţă : „Eu.“ „De ce“ ? „Să nu mai ai unde atlrna oamenii nevinovaţi[1]*... De atunci sohodorenii îi zic „ulmul Ilincăi lui Tiron“ şi-l privesc ca pe un grăitor semn al împotrivirii faţă de asuprire.

Deasupra satului Sohodor, spre miazănoapte, lumina zorilor, de veacuri aceeaşi, căuta în dam conacul boieresc: nemţii în retragere l-au aruncat în aer ; n-au mai rămas decît ruinele zidului împrejmuitor şi livezile.

După ce se jucară cîteva clipe în coama ulmului, aceleaşi raze ale răsăritului învăluiră piscul Măgurii şi pădurea verde ca buraticul, aflate spre partea de miazăzi a satului. Apoi coborîră la arinii şi plopii abia înfrunziţi din luncă şi se strecunară pe albul sur al şoselii pînă în mijlocul Sohodorului. De pe şosea, razele dimineţii se prelinseră iar, mai departe şi mai adînc în inima satuluî, pe cele douăsprezece uliţi strimte şi cotite, desprinse parcă anume din drumul mare ca să înşire pe dreapta şi pe stînga lor grupuri de case şi livezi.

Dintre clădirile Sohodorului, lntîi biserica înaltă şi albă se învălui în lumină, răsfrîngînd-o

asupra hanului de peste drum, cu acoperişul pleoştit, cîrpit cu scînduri şi bucăţi de tablă de felurite culori. Pînă anul trecut în acest han a fost crîşma lui Pândele Andro- nescu, care s-a concurat la tarabă şi s-a ciorovăit în alegeri cu Neculai Chiţcop, cel cu crîşma de lîngă şcoală ; Andronescui — liberal, Chiţcop — ţărănist. Din 46, de cînd satul a deschis cooperativă în han, Andronescu şi Chiţcop au devenit prieteni la cataramă-

Săltîndu-şi unda peste bolovani, strecurîndu-se pe lîngă plăvii de salcie sau arini, cotind pe sub peretele înalt al carierei de piatră părăsite, tăind şoseaua sub podul de lemn înalt şi îngust, deşi nu se odihnea nici o clipă, niciodată, pîrîul Sohodoruluii cel din urmă se înfrăţea cu zorile. Chiar iazul şi moara se luminau înaintea lui. Şi chiar cele paisprezece căsuţe de peste Sohodor, mici, fără prispe, înghesuite sub malul de lut gălbui, fără loc în jur nici pentru un strat de ceapă, chiar căsuţele din Ţigănie se luminau înaintea pîrăului Sohodor, care parcă păstra cu îndîrjire în unda-i clară ceva din taina umbrelor nocturne.

Cu toată alarma cocoşului roşcat, cocoţat pe loitra căruţei, în ograda lui Cremene nu se simţea încă nici o mişcare; lumina se aşeza mută, făcînd frunzele troscotului mai străvezii şi sporind rozul florilor de măr, în pomul de lîngă prispă. Dezumflat în îngîm- farea-i, cocoşul coborî de pe căruţă, păşind spre uşa bucătăriei şi cătînd să ciugulească, de ici de colo, cî- teva boabe.

Deodată, uşa casei de sus se deschise energic. In pervazul ei se ivi un tînăr cu chip aspru. Făcu un pas în cerdac; se opri să asculte îngînarea păsărelelor din livada înfloritâ. Apoi îşi greblă părul cu degetele, rînduindu-1 în pale largi, ondulate. Clipi des şi zîmbi spre

cocoşul din faţa bucătăriei, cel mai harnic ceasornic din Sohodor. Işi suflecă mînecile şi se dezmorţi cu o mişcare hotărîtă, din coate, spre spate. Inşfăcă o găleată şi-o umplu la fîntîna din colţul ogrăzii. Işi adăpă mînzul din grajd, îl netezi cu ţesala şi-i puse în iesle un braţ de luţernă. Apoi mai scoase o găleată şi-o turnă în ligheanul aşezat de-aseară pe marginea cerdacului. Se spălă, se şterse apăsat, privind răsăritul. Cînd era atent la cîntecul privighetorilor din livadă, sprîncenele i se depărtau de rădăcina nasului şi chipul i se îmblînzea. Cînd îl încolţea un gînd trist, rădăcina sprîncenelor se chircea şi atunci chipul îi devenea iar colţuros, încruntat, aspru. îmbrăcat, cu o carte sub braţ, porni pe uliţă la vale, spre şosea. Pînă se da la mers, piciorul drept îi alicnea uşor. Ajuns în şosea, se opri parc-ar fi aşteptat pe cineva.

In faţă peste drum, casa lui Anton Hîrlea, directorul şcolii, îşi lucea parmaclîcul înalt cu geamuri albastre şi portocalii, ca o muiere dichisită cu hurmuji şi salbe strălucitoare, anume ca să ia ochii lumii la horă.

In stînga, acareturile lui Neculai Chiţcop, mari, greoaie, posomorite, croite din belşug şi din lipsă de igust. In dreapta, primăria cu acoperiş ţuguiat, de ţiglă roşie. Peste drum, sub un nuc uriaş, încă neînfrunzit, sediul organizaţiei de partid.

Pierdută între aceste clădiri, veche şi strîmbă, şcoala parcă se ascundea, umilită de propria-i înfăţişare.

O dată cu răsăritul, toţi pomii din livezile Sohodo- rului se prefăceau în clăi de lumină. înfiorat de ploaia razelor, cireşul stufos din gardul şcolii spre casa lui Chiţcop scutura puzderii de petale albe şi valuri de miros proaspăt, dulce-amărui.

Din spre miazăzi izbucni duduit de tractor şi

un chiot zdravăn de flăcău zdrobi orice urmă de linişte şi nedumerire rămasă din timpul nopţii peste sat. „Trufaşu ară în luncă, se bucură tînărul. Nu s-a lăsat Tiron pînă nu l-a convins. Bravo lui 1“

Un stol de rîndunele săgetară cuprinsul ţipînd zglobii şii voioase.

Tînărul zîmbi; chipul i se lumină aşa de tare că părea frumos şi bun. Dar, zărind iar şcoala şi copacul uscat din ograda ei, zîmbetul i se stinse pe buzele-i accentuat arcuite şi chipul i se aspri iară. Işi trecu mîna prin păr, repede, înd'uşmănit. Porni smuncit la vale, parc-ar fi vrut să scape de o primejdie; dar după cîţiva paşi se opri chiar sub cireşul dintre şcoală şi gospodăria lui Chiţcop. De după tulpina lui se ivi întîi o căciulă jupuită, apoi un smoc de păr sîrmos, roşcat, şi doi ochi verzi, privind curioşi, lacomi, despărţiti de un nas cîrn, şăgalnic. „Vichentie", se dumiri tînărul.

Pe o cracă, printre flori ca omătul, chiscuia un stol de vrăbii. Ridicat deplin în picioare, Vichentie făcu semn, uşurel, cu degetul în sus, şoptind:

— ’Te-ol... In margine. Albă 1 Albă de tot, dom’învăţător...

Din cireş, stolul de vrăbii sfîrîi, speriat; o ploaie deasă de frunzuliţe jucăuşe albi pămîntul.

— O vezi ? întrebă tare Vichentie, ţîşnind de sub cireş, urmărindu-le cu mîna şi cu privirea pînă se pierdură după şira de paie a lui Chiţcop. 'Ca spuma I De două ori am văzut-o. Miron’ice că nu-i. Dar este 1 ’otărît 1

învăţătorul îi făcu semn să se apropie. Pe vîrfuri, trăgînd cu coada ochilor spre odaia unde dormea Chiţcop, Vichentie păşi spre gard :

— Dac-o prind ţi-o dau’netale, dom’Dragoş. S-o pui la şcoală. O vrabie albă I

Dragoş mîngîie cu privirea fiinţa îmbrăcată-n zdrenţe care venea spre dînsul, şoptind. Se miră :

— Vrabie albă ?

— Da. Ca omătul. Lucru rar!

„Ce scornire ! Are vedenii, din pricina bătăilor", gîndi învăţătorul. Şi cu iglas tare :

— Bine Vichentie, o fi albă cum zici; dar nu mai spune la nimeni. Păstrăm taină.

— Da ? Bine. Pîn-o prind. Că p'ormă o să fie, aşa, de pomină!

— Măi Vichentie, tu de ce nu vii la şcoală ?

In casa lui Chiţcop s-auzi scîrţîit de uşă. Băiatul o zbughi înapoi ca o sălbăticiune şi, fluturîndu-şi zdrenţele, se mistui în grajd.

Rămas fără răspuns, învăţătorul înalţă ochii spre limpezimea dimineţii. Dar privirile i se izbiră iarăşi, ca-ntr-un spin, de clădirea şcolii. I se păru jalnică. „De-un an şi jumătate am descins aici, c-o traistă de planuri: şcolarizare sută-n sută, local nou, cămin cultural. Şi pînă acum n-am izbutit nici măcar s-o conving pe Lucretia să facem nunta"... Mînios, răsuci capul spre miazănoapte. Zări ulmul Ilincăi de unde, întîia oară, şi-a dat seama cit de mare este şi cît de bine se adăposteşte în vale satul Sohodorului. Şi mî- nia îi spori. Cîteva clipe ascultă zumzetul subţirel al slrmelor de telegraf întinse ca nişte strune pe harfa viorie a cerului. Vru să treacă drumul, să bată în poarta directorului; dar din stingă îl agăţă glasul lui Dumitru Tiron:

i— Noroc! Ai pornit-o cam de diminicioară...

— Sînt curios să văd ce-o să zică directorul.

— De fondurile pentru şcoală ?

— Da.

Dumitru Tiron, secretarul organizaţiei de partid din Sohodor, zîmbi şi, ca un om care a întîlnit un prieten şi vrea să schimbe cu el o vorbă, scoase o ţigară şi-o aprinse, tacticos. Se

cunoştea că nu dormise de fel. La miezul nopţii, Dragoş îl lăsase încă la sfat cu Iorgu Cremene şi cu tractoristul Traian Trufaşu. Tiron trase un fum de ţigară, îşi împinse pălăria mai pe ceafă şi cercetă pe învăţător, pornind de la cartea de sub braţ:

— Dumneata ce crezi c-o să zică ?

— Poate trebuia să-l chemăm şi pe el aseară, la şedinţă.

— Vorbim cu dlnsul acum. Adu-1, te rog, la organizaţie, cum se iveşte în cerdac.

Tiron îşi feri o şuviţă de păr de pe frunte, şi-l să- getă pe Dragoş c-o privire ascuţită.

— Dacă facem şcoală nouă şi munca politică o să meargă mai bine în Sohodor. Dar, n-o să fie uşor. Nu. Că-n satul nostru nu-i încă nici o unire. Deajuns să zică unul „cea“, că altul şi trage „hăis“ I... Nu din convingere, nu ; ci din năravul dezbinării.

— Asta o ştiu. Dar Hîrlea are satul în mînă şi...

— Eu aşa-mi închipui, că şi învăţătorii s-or sili să fie alţii[1]. Şi copiii... — continuă Dumitru Tiron, parcă fără să observe îngăimarea. Că, de pildă eu : într-a patra n-am mai încăput în clasă. Ne mutase în chile- nil de la primărie. Tata m-o băgat slugă la han, la Pândele Andronescu. Acu’ şcoala-i şi mai dărîpănată şi mai neîncăpătoare. învăţătorii s-or fi deprins în ea ca viermele în hrean şi nu se-ndură s-o părăsească.

— Bine faci, tovarăşe Tiron că mă dojeneşti, acum, cind răsare soarele, surise Dragoş.

— Mi se părea că nu-1 vezi... Să stringem oamenii pentru deseară.

— Adunarea asta-i totuşi, în primul rînd', treaba iirectorului. Altfel seamănă prea mult cu cocoşul de colo care îşi închipuie că soarele răsare numai pentru că el îi cîntă aşa de frumos... dădu Dragoş din cap spre ograda lui

C’hiţcop, unde cucurigea fălos un cocoş, coţofănit pe-o 'grămadă de gunoi.

’— Adevărat, tovarăşe Dragoş. Dar construirea şcolii este întîi şi întîi datoria noastră, a comuniştilor. Noroc 1

Şi, zvîrlind mucul de ţigară, respirînd adînc văzduh proaspăt filtrat de floarea cireşului, Tiron trecu drumul spre sediu.

Dragoş se întoarse către şcoală. „Să mobilizăm satul ?... Să facem toată cărămida prin muncă obştească ? Cu cine ? Cu un filfizon ca Porumbiţă ? Cu fricosul de Petrescu ? Cu un beţiv ca Savu al cărui ideal a fost să-şi cumpere bicicletă şi servietă ? Cu palavragiul Anton Hîrlea ? Cu Virginia Hîrlea căreia i-a mai rămas doar o pasiune: să-ndoape curcani ?... Cu cine ?“

Şi' dintr-o dată se simţi înveninat, parcă toată noaptea i-ar fi dospit boabă de mătrăgună în inimă.

Totuşi în şedinţa de aseară de la partid el a propus muncă obştească pentru şcoală. Li s-au acordat fonduri pentru patru săli de clasă. Dacă se face cărămida cu muncă obştească, înalţă o şcoală cu şase clase, cu cancelarie şi cu sală de serbări. Adică strictul necesar pentru satul Sohodor.

Un vînt uşor spulberă unda de miasme vechi, clocite, şi aduse miros proaspăt, zămislit în florile primăverii. Gîndul lui Dragoş se răsuci iar, însufleţin- du-se. Hotărî în sinea lui : cind s-or rumeni cireşele, cărămida să fie gata.

iNeculai Chiţcop zis Pleşcanu apăru în cerdacul înalt al casei. Işi netezi mustaţa zburlită, îşi frecă ochii[1] şi înălţă spre cireşul înflorit priviri cîrpite de somn :

— Vichentie ! strigă el gros, răguşit.

— Aud... răspunse din grajd glasul băiatului.

'O lopată de bălegar ţîşni pe gîrliciul pentru

gunoi al grajdului.

— Să pui niște spini, apărătoare la cireș. Auzi, mă, tontule ?

— Aud... Şi o nouă lopată de gunoi ieşi pe gîrlici.

— Să pui mulţi, c-acuşi vin golanii la şcoală şi strică cireşele. Din floare le strică! Auzi, mă, ta- năule ? întrebă iar Chiţcop, coborînd treptele cerdacului şi, clămpănind din bocancii descheiaţi, se apropie de fîntîna din fundul ogrăzii.

Treziţi de vorba stăpînului, porcii începură să guiţe în coteţ. Chiţcop se răsti iar către sluga din grajd :

— Mai repede, trîntore! Şi dă drumul la porci, că pe urmă mergem la arat!

— Ce să fac mai întîi ? Să rînesc în grajd ? Să pun spini la cireş ? S-adăp boii ? Să diau drumu la porci ? Ori să mer' la arat ? întrebă glasul din grajd.

— Haide — hai! O cauţi cu lumînarea, clampăule 1 dojeni printre dinţi stăpînul, trăgînd cu coada ochiului spre învăţătorul care mai sta încă în colţul gardului, cătînd spre şcoală. Se aplecă, ridică de jos o gură de ham : „Ce dracu' s-a proţăpit şi-ăsta în faţa casei ? Se preface că se uită la şcoală, comunistu', da' cu UTechea..." Şi tare: Unde-i Ioana, Vichentie?

— Pe imaş. Cu caii.

— Cum cu caii, mă ?

— Da. 'Netale-ai trimis-o. De-aseară.

De-o bucată de vreme, Chiţcop simţea duşmănia lui Vichentie ;)în privirile piezişe, în vorbă — răstită, în felul cum înhăma caii — încet, a lehamite, cum mîna turma de porci spre luncă — mînios. Uf, ce chelfăneală, i-ar fi tras, acu', de dimineaţă... Dar se stăpîni.

— Comunistu' ăşta-şi viră nasu'-n toate. Cere să-l dau pe Vichentie la şcoală... bombăni el pe sub mustaţă, cătînd tabachera în chimir să

răsucească o ţigară, cu toate că nu fuma pe inima goală.

Strecurîndu-se pe lîngă poarta agăţată numai în- tr-o ţîţînă, ca o poartă de vădană, Dragoş intră în ograda şcolii. In dreapta, un cîrd de raţe, cu un popor de răţuşte în jur, se bălăcea într-o băltoacă mîlită. Călcă apăsat pe prima treaptă a cerdacului. Lemnele scîrţîiră betege.

„Dacă într-o zi vreau să fiu trist, n-am decît să-mi imaginez chipul şcolii în care slujesc : acoperişul peticit, ferestrele strîmbe, pereţii coşcovi, streaşină forfecată de putregai, ograda cu băltoace ori cu copaci uscaţi. Un singur lucru mîndru mai are şcoala din Sohodor : firma. Stă sus, pe fruntea cerdacului, ca un clac pe-un chip de babă : «Regatul Romîniei, Corn. Sohodor, Şcoala primară Alex. Isăceanu»... Sîntem la 29 aprilie 1948 : de patru luni avem republică populară şi firma... Dar cine a fost acest Isăceanu ? Un moşier cu ambiţii de ministru ; într-o campanie electorală, a făgăduit ajutor şcolii. N-a dat nici un gologan; a binevoit în schimb să împrumute ilustrul lui nume acestei prăpădite şcoli săteşti.

Văzînd urmele unui şuvoi de apă pe perete, învăţătorul îşi aminti că directorul relatase într-un raport către inspectorat: ... „In şcoala din Sohodor plouă în cinci locuri din care pricină apa se recoltează în lighene, căldări, putini şi alte vase, împrumutate din gospodăria mea de director**... Intre cele două săli de clasă, şcoala avea un culoar şi o cancelarie foarte strimtă, în fund, unde, la consiliile pedagogice, nici nu încăpeau toţi învăţătorii şcolii. Două clase ţineau cursurile într-o odăiţă închiriată la baba Ancuţa Busuioc, vecina lui Hirlea, iar una într-o săliţă, alături, la primărie. In sat, însă, erau copii pentru douăspre- 26ce clase. Dragoş nu putea spune că pe Anton

Hîrlea nu-1 preocupă problema clădirii' unei şcoli noi. De cînd era director făcuse nenumărate rapoarte, devize, adrese. Le păstra pe toate, în copie. Acum, în viacanţă, fără elevi, clădirea părea o ruină de unde au fugit pînă şi spiriduşii care-i dădeau iluzia vieţii.

Privind din cerdacul şcolii, Dragoş avea impresia că satul întreg îi defilează prin fată, zorind spre cîmp, la munci de primăvară. De la deal, de pe uliţa Huţa- nilor, venea încet, printre alţi oameni, dibuind cărarea cu băţul, Alexe Âxinte, primul om întîlnit pe drum, în acea zi uscată şi prăfuită din 46, cînd Dragoş descinsese în Sohodor. Un flăcău înalt şi voinic se sprijinea de garduri şi întreba trecătorii unde se află.

— Bună dimineaţa, Alexa!... La slujbă ?

— La slujbă, dom'Dragoş. Şi, pipăind cu băţul poarta, orbul se îndreptă spre cerdacul şcolii. Ce faci aici, aşa de dimineaţă ?

— Pornim construcţia şcolii I

— Asta-i bine că... şi bătu cu băţul în cerdacul putred. Dragoş se aplecă şi-l ajută să urce treptele. Şi-apoi aista ţi-o fost gîndul chiar din ceasul cînd ai intrat în sat.

— Dracul să mă ia I N-am făcut încă nimic.

— Ba ai învăţat copiii de la şcoală să m-ajute cînd mă-ntîlnesc pe drum. Şi l-ai tocmit pe Cucută lău- taru' să mă-nveţe lia vioară...

— Lasă asta, Alexa... Binele ţi l-a făcut Tiron că te-a pus telefonist.

— E-adevărat, dar tot mata ai stăruit. Şi-apoi astă- toamnă ai pregătit zece copii să intre la gimnaziul din Dărmăneşti. Pînă anul trecut, din Sohodor n-a plecat la alte şcoli decît feciorii lui Andronescu şi dom'Mircea Hîrlea. Iar acu', dintr-o dată, s-au desprins din sat zece copii. Asta-i ceva !

— îmi pare rău de fetiţa lui Ieremia Huţan.

— Şi mie.

— Colega mea Margareta Florea m-a ocărit că n-am stăruit mai mult. Bădiţa Ieremia ar fi lăsat-o, pînă la urmă.

— Domnişoara Margareta are dreptate... Cît a plîns biata fetiţă... Ei, dar o fi şapte. Mă duc la telefon.

Greu i-a fost lui Draigoş să lupte cu prejudecăţile oamenilor; ziceau să-l lase pe Alexa „în plata Domnului". Năstase l-a oprit în drum şi l-a dăscălit: „De ce osîndeşti la muncă un biet schilod, dom' învăţător ? Şi' încă la primărie, la telefon, în văzul lumii. Nu putem noi schimba vrerera lui Dumnezeu. De-acu' rostul lui este să stea la uşa 'bisericii, cu mîna întinsă, să se roage pentru cei păcătoşi. Are glas frumos. Să cînte: «Ajută-le Doamne, cu îngerii tăi»... Şi noi l-om milui cu ceva pomană, că nu sîntem cărpănoşi la inima noastră". Acum toţi se miră ce uşor se descurcă Alexa Axinte în slujba lui de telefonist.

Plecînd, flăcăul făgădui să ajute şi el la mobilizarea pentru adunarea de deseară.

— Oamenii noştri sînt harnici şi săritori, da-s neuniţi. Dacă izbuteşte cineva să-i strîngă mănunchi, face bună treabă cu ei.

Vorbele şi promisiunea lui Alexa îi' încălziră inima. Cîteva clipe fu mulţumit şi împăcat cu sine însuşi. Ascultă cum cîntau două cinteze în cireşul din gardul de către Chiţcop. ...„Mai bine m-aş duce la Iliseşti s-o văd pe Lucreţia"... gîndi, dar nu- se urni, ci' se rezemă de-un stîlp al cerdacului, scoase cartea de sub braţ şi începu să citească. Dar nu parcurse nici un sfert de pagină, cînd', de peste gard, glasul gros şi răguşit al lui Chiţcop astupă cîntecul păsărelelor şi-i întrerupse lectura în care cu greu se adîncea :

— Ce dom' învăţător, ai visat că se prăbuşeşte şcoala ş-ai venit să-i pur umărul proptea ?...

— Ba am venit s-o dărîm.
— Cum ?
Şi, după o clipă de ezitare, 'Chiţcop lăsă jos barda şi lemnul din care cioplise un orcic, ocoli pe drum şi pătrunse în ograda şcolii.
Privindu-I cum intră pe poartă, cu capul înainte, cu mîinile lunigi şi cîrjoiete, parc-ar tot trage spre pînte- cele-i supt, încins cu chimir şi cu brîu lat, cu gura ciudat de mare şi de lacomă, sub mustaţa stufoasă, Dra- goş înţelese de ce oamenii din sat îl poreclesc Pleşcanu.
— Mda, mormăi cînd ajunse lîngă cerdac şi apre- cie scîndurile răscoapte, putrede. Ar cam trebui ră- parată.
— Ba facem una nouă !
— Una nouă ?!
— De ce te miri aşa ?
— Pen' că astea nu-s vremuri să faci şcoală nouă. Tiron îi ager la minte şi-l furnică multe idei prin căpăţînă. Dar îi tînăr, n-are practică. O trăit numai în lipsă. Spune şi dumneata, că eşti om învăţat: n-au putut face şcoală oameni bogaţi, prefecţi şi dipotaţi, şi o să facă Dumitru lui Iftode Tiron ? Te rog să mă crezi : am tot enteresul să fie şcoală bună în Sohodor, vreau să vă ajut ca...
— Ca să aibă unde învăţa Vichentie, nu ? zeflemisi Dragoş.
— Aşa... se prefăcu Chiţcop că nu pricepe înţepătura. Eu cred că este orînduială anume: unul plugar, unul crîşmar, unul văcar, altul cărturar. Iaca eu, de-o pildă : am avut tractor. Acu' nu-1 mai am. L-am vîn- dut! Şi suspină din rărunchi. Da, am avut tractor. Dar de-nvăţat tractoria n-am putut învăţa. Nu m-a ajutat... talentul. Aşa că, de-o-cam-dată, s-o răparăm pe asta, trase concluzia la alte premize decît cele pe care le rostea şi împunse cu capul către şcoală. Şi gata ! Vă pot da nişte lemn. Aşa... nu

te lua după năluciri. Tiron îndrugă verzi şi uscate despre şcoală şi nevastă-sa nici nu ştie măcar să se iscălească.

— Bade Neculai, lasă-1 pe Tiron în pace, îl întrerupse aspru învăţătorul. Şi dacă vrei să ne ajuţi, fă-o, fără să ne strici socotelile.

— Mda... sigur... eu nu mă amestec. Aşa, un sfat, pirsonal... Nu te supăra... — se bîlbîi Chiţcop şi se

depărta, săltîndu-şi chimirul. în poartă scutură din cap să-i vină căciula pe frunte, a mînie.

„Cam tîlhar vecinul nostru"... gîndi Dragoş, deschi- zînd iar cartea şi privind pagina fără să citească. Şi în timpul discuţiei despre proectul de constituţie tot aşa vorbea : „Ce ne trebuie alta ? E foarte bună cea veche. Oamenii sînt răi şi ticăloşi, nu legile. Eu, dac-am fost vrednic, sub constituţia asta m-am ridicat şi cu iconomie am strîns oarecare comînd. De ce vreţi să schimbaţi o lege care subţine pe cei vrednici ?... Dar cum de-a auzit ce am vorbit cu Tiron ?“

'y Rezemat de stîlpul cerdacului, Dragoş depăna gînduri şi amintiri. Nu mai auzea freamătul dimineţii stîrnit în jur. Nu mai vedea că pe şosea gospodarii treceau la arat, iar copiii duceau vitele la izlaz.

Tresări doar cînd simţi paşi aproape. Ridică privirea întunecată. în faţă îi apăru învăţătoarea Margareta Florea ; zîmbetul ei se proiectă şi pe faţa lui, luminînd-o.

— Dumneata ? întrebă, admirîndu-i în sinea lui zvelteţea paşilor, rochia ca bujorul şi părul în vînt.

— Mi-a fost dor de Sohodor !...

— Nu te cred... deşi rimează.

— Atunci află că m-a chemat Tiron ; iar tata m-a sfătuit să mă grăbesc.

— Aseară, în şedinţă, m-am gîndit la dumneata, îmi părea rău că nu erai aici să ne ajuţi la...

— Uite, sînt prezentă. Dar să mă învăţaţi ce să fac. Sînt aşa de stîngace... Zîmbi iar. Şi

zîmbetul luminos, cald al tinerei învăţătoare arăta lui Dragoş, mai bine decît soarele, că a venit primăvara.

Chipul vioi, ochii ciudat verzi, umbriţi de gene lungi şi negre, braţele vînjoase ca ale fetelor deprinse cu munca, toată făptura Margaretei fremăta în limpezimea înmiresmată a dimineţii.

— Mi-i dragă dărăpănătura asta î „Dărăpănătură sentimentală", cum ar zice directorul, roti fata verdele privirii asupra şcolii. Lîngă cerdacul ăsta m-a tras Hîrlea de perciuni pentru că mă suisem în cireş. Mă ustura, dar nu vroiam să plîng. „Cum ? ochii ăştia ca frunza pelinului nu fabrică lacrimi ?“ m-a întrebat Hîrlea Nu. Rîd. Poftim: ha-ha !"... Pe atunci CO' pacul ăsta avea cireşe dulci, nu era uscat ca acum ; iar eu eram mai îndrăzneaţă. Acu’ mă intimidez în faţa directorului, a colegilor, a... Asta mă face să moţăi în bancă la rînd cu toţi, bucuroasă că trece vremea, fără să se schimbe nimic...

— Iaca, pornim.

— Bine că pornim! Hai să vorbim cu oamenii, acum, cît ni-i entuziasmul cald.

— Stai să vină întîi directorul.

— Adevărat... Hm I El ne conduce... Ştii, ţi-am spus : aş fi putut căpăta un post în oraş. Dar l-am ascultat pe tata. Dacă sînt învăţătoare, să pornesc din satul din care am plecat.

Şi, deodată, răsucindu-se într-o piruetă şăgalnică, rîse şi arătă cu degetul cireşul uscat:

— Ce putregai 1

Alergă la gazdă, la Marcu Damaschin, a treia casă pe uliţă în sus, şi se-ntoarse repede cu un ferăstrău şi c-o secure.

— Hai, trage de ici 1 Să-l tăiem cît mai de jos.
— O să facă Hîrlea o gălăgie... suspină Dragoş, supunîndu-se şi trăgînd la ferăstrău.
— Nu mai vreau să-mi fie teamă de el. înţelegi ? Nu mai vreau !
Ferăstrăul ronţăia scoarţa cariată şi se-nfunda tot mai adînc. Margareta rîdea şi trăgea cu toată puterea de mînerul ferăstrăului. Pletele îi jucau pe umeri, zbuciumate, îi cădeau pe faţă. Cînd copacul se prăbuşi, bufnind şi frîngîndu-se, se îndreptă de şale, respiră larg şi hohoti băieţeşte :
— Opt, cu a brînzei nouă !... De-acu' n-are decît directorul să-l jăluie, cu patos : „Acest arbore secular care a umbrit generaţii milenare"...
Depăşit de exuberanţa fetei, de talentul cu care imita vocabularul şi gesturile lui Hîrlea, Dragoş surîse trist.
Ademenit de discuţia tinerilor învăţători, Chiţcop se trase uşurel spre gard şi se aşeză pe un butuc.
— In mai facem cărămida, cu muncă obştească. In iunie-iulie clădim. In septembrie...
— S-alegem şi cărămida bună din dărâmăturile curţii lui Isăceanu.
— Ce prilej pentru Hîrlea să-şi dezlănţuie tot elanul oratoric.
— Exact!... „Eu totdeauna, idealul meu : şcoala !"
Neculai Chiţcop îşi împinse cu arătătorul căciula pe ceafă... II iau peste picior, mucoşii, pe dom' Antonică. De-o auzi, zboară 'mnealui la oraş şi-l mătrăşeşte la dracu'n praznic pe dom' Dragoş ăsta... Se răsuci spre drum să vadă cine trece cu căruţa. Dar în clipa aceea, o balegă mare şi moale, ca un aluat călduţ, îl izbi drept în faţă.

— Ce ?... Ce ?... scuipă, înjură, bîjbîi gardul să se ridice în picioare şi răcni : ticălosule ! Ptiu ! Ai înnebunit ? Ptiu 1 Ptiu I...

— Ce-i, bă'ţă Neculai ? Cu cin' te cerţi ? răsări Vichentie în uşa grajdului.

— Ptiu... Apă ! Apă I Dumnezeii... m-ai chiorît, netrebnicule !... Ticălo... Of, ce mă ustură ochii 1 Adă apa să mă spăl! Şi-n nări mi-a intrat... Mai repede cu apa ! Mai repede, că orbesc 1

In cerdac se ivi, speriată, Sofia, nevasta lui Chiţcop. Văzînd chipul bărbatului lipit cu balegă, pufni în rîs şi se feri după frunzarul de viţă ce umbrea cerdacul. * Vichentie alergă la prispă, la fîntînă şi înapoi, pre- făcîndu-secă nu găseşte căldarea. Cînd Sofia îi întinse o cofă, o smuci şi azvîrli cît colo apa din ea. Tropăi spre fîntînă, coborî ciutura în adînc şi icni ca şi cum n-ar fi putut-o scoate. Numai cînd simţi că stăpînul şi-a pierdut cu totul răbdarea, se apropie şi-i turnă apă în pumni, de-a dreptul din cofă. Chiţcop se spăla, ocăra şi blestema într-una. Vichentie se miorlăia :

— Ba'ţă Neculai... Nu-s vinovat. Zău, nu !... Tocma' acu', boaia de vacă... Ce să fac ?

— Mmmm... Dobitocule !...

— Şi 'netale, ce stăteai pitit ? Tocma' la gardu' un' ai zis s-arunc balega moale !

Chiţcop îl ţîştui, cercînd să-l atingă la ţurloaie cu vîrful bocancului. După ce se ghilosi cu două cofe de apă, se îndreptă de şale, urcă în cerdac, smulse prosopul din mîinile Sofiei şi se şterse, gemînd şi pufnind. Ochii îl usturau şi lăcrimau. Aruncă prosopul ghem în pieptul nevestei, smulse biciul din căruţă, îşi înfipse o mînă în ceafa lui Vichentie şi-l împinse în grajd.

— 'Ţ-arăt eu ţie, hăbăucule 1...

— Nu mă bate, bă'ţă ! se împotrivi copilul rugător. Nu mă bate !...

Tocmai atunci apăru şi Anton Hîrlea în

cerdiac. Işi ridică pălăria, parc-ar fi salutat soarele. Zări în ograda şcolii pe Dragoş şi pe Margareta. Din peisaj lipsea ceva. Ce ? A, cireşul cel uscat. Asta a bufnit aşa, mai adinioarea... Un cuţit nevăzut i se înfipse în inimă. Işi muşcă buza de jos. Răspunse plictisit la bineţele trecătorilor. Apoi, băgînd seama cine sînt, porunci scurt:

— Mîine, măi Ghiţă, cînd treci spre tîrg, ia şi vaca mea cea stearpă.

Se întoarse iar cu faţa spre şcoală. O undă de mînie oţeţită începu să fiarbă în el. Trecînd prin grădina din faţa casei, sorbi miros de liliac şi de iasomie, dar nu-şi ostoi supărarea. „A, privesc cum îşi mustruluieşte Chiţcop sluga... se mai îndulci o leacă inima lui Hîrlea. Doi ţîngăi... S-or fi îndrăgostit şi o fac pe Romeo şi Julieta din Sohodor, iar eu îmi închipui că... Dar de ce au tăiat cire... Ce urlă hăbăucul ăla de Vichentie, aşa ? I-auzi, parcă-1 taie cu cuţitele. Aşa fac şi cei de la şcoală. Huieşte satul cînd le administrezi cîte o simplă şi necesară corecţie educativă"...

Margareta se apropie de gard şi strigă :

— Nu mai bate băiatul, bade 1...

„Uite-o, miloasa !... Mama oropsiţilor !“, se scanda- liză Hîrlea, în sine.

Furia astupase însă urechile lui Chiţcop. Nu auzi nici cînd intră în ogradă, cu caii de căpăstru, Ioana, cumnată-sa. Femeia legă frîul cailor de ţăpuşa căruţei ; privi în jur, stărui cîteva clipe asupra celor doi învăţători aflaţi dincolo de gard, îşi strînse pe cap broboada ponosită, apoi se repezi spre grajd. II smulse pe Vichentie de sub bici şi-l scoase afară. Chiţcop o urmări, pregătindu-se s-o lovească şi pe dînsa.

Intr-o străfulgerare, zărind băieţaşul plin de sînge, Dragoş îşi proiectă propria-i imagine, cu

ani în urmă. Ca împins de-un resort, sări gardul şi se propti în faţa lui Chiţcop :

— încetează 1 Ii smulse biciul, îi rupse codirişca şi-l azvîrli-n grămada de gunoi, gemînd de mînie : unde te trezeşti ?

Cu chip schimonosit de ură, Chiţcop ridică pumnii, răcăduindu-se.

— Vai ! se sperie Margareta, aplecînd capul în dosul scîndurii din gard. Dar, stăpîn pe sine, Dragoş îl pironi cu privirea pe Chiţcop, şi-l sili să-şi lepede pumnii în jos, moi, nevolnici.

— Ce te amesteci, măăă...

— Dacă nu încetezi sălbăticia, aduc miliţia 1

— Cuum ? Afară din ograda mea !

Margareta auzi paşi în spate şi se întoarse, surprinsă : zîmbitor, Hîrlea se ivise ca din pămînt.

— Ţi-ia fost teamă c-o să-l zdrobească Pleşcanu pe Dragoş Acatrinei ? o întrebă el, fără a da bună dimineaţa. Ai scos un ţipăt tragic, shakespearian, de îndrăgostită romanţioasă cînd îşi vede iubitul junghiat de un adversar teribil. Ei, uite-1 teafăr ! Numai că se-ntoarce cam plouat, cu coada-ntre picioare, cum zice poporul. Dă, ce-a căutat în ograda omului ? Şi cum îşi permite, ca învăţător, să sară gardul ? Unde-i prestigiul ? Dacă învăţătorii sar peste garduri, elevii au să sară peste şcoală. Cum zice înţeleptul proverb popular: capra sare masa, iada sare... Şi, ca să nu-i dea prilej Margaretei să răspundă, Hîrlea schimbă brusc discuţia şi tonul: Bună dimineaţa I Mi se pare că nici n-am... Care-i cauza, originea şi geneza acestei vizite matinale, acum, aici, şi încă în vacanţă ?

— Pornim să construim şcoală nouă ! grăi Margareta, aşa de hotărîtă că Anton Hîrlea încremeni, o clipă, ca lovit în frunte.

— Daaa ? Zău ?... Ei, de cînd vreau eu o

şcoală nouă în Sohodor I E visul meu. Marele meu vis 1 Căci eu, mă ştiţi : primo — şcoala, secundo — celălalte... Aşa că, vă rog, nu glumiţi cu acest nobil ideal al meu... Şcoală am vrut să...

— Ai vrut dumneata, de mult; dar nu te-au lăsat curcanii, îl întrerupse Dragoş, apropiindu-se şi descăr- cîndu-şi măcar o parte din obida stîrnită împotriva lui Chiţcop. Hirlea vru să răspundă, dar i-o luară înainte vreo trei curcani din propria lui ogradă, chirăind elocvent şi tare în văzduhul sonor al dimineţii. Neavînd încotro, roti privirea împrejur şi se răsti nervos :

— Cînd ? De ce, cine şi cu permisiunea cui a tăiat cireşul ?

— Noi. Acum. Pentru că era uscat, scandă Dragoş.

— Fără să mă-ntrebaţi ? Asta-i anarhie !

— Prefer atare... anarhie, în locul indolenţei! nu se putu stăpîni Dragoş. Hîrlea însă, temîndu-se de ridicol, se răzgîndi:

— Trebuia să convocăm comitetul şcolar, măi băieţi, să facem un proces-verbal. E lucru obştesc şi...

— O să ardă bine la iarnă şi fără proces-verbal! Să-l iertăm deci, vorbi repede Margareta, îmbujorîn- du-se.

— Te aşteptam, domnule director, să mergem la organizaţia de partid. Aseară ne-a telefonat de la regiune că s-au aprobat fondurile pentru şcoală.

— Fondurile? Adevărat? Bravo! bătu Hîrlea din palme.

— Cu tovarăşii de la partid am hotărît să ţinem deseară o adunare, cu tot satul şi să începem.

— De ce nu mi-aţi spus de aseară ? Hai la partid I şi-l luă pe Dragoş la braţ, trecînd

repede şoseaua.

“î Şedinţa a fost scurtă. Tiron a propus un plan de ^•desfăşurare a adunării. Hîrlea a fixat sectoarele pentru fiecare învăţător.

— Să nu lipsească nici un om I s-a înălţat el pe vîrfuri, împungînd văzduhul cu arătătorul, ca un general pe cîmpul de luptă. De cînd aştept eu ziua asta 1 Nou lăcaş de cultură în Sohodor !... Tu ştii, Tiroane, că mi-ai fost elev, ştii cît m-am zbătut, cit am cheltuit. Dar totdeauna m-am izbit de indolenţa pasivă şi negativistă a politicienilor veroşi. Acum avem fonduri I Asta mă convinge, definitiv şi irevocabil, că numai comuniştii duc o inteligentă politică de culturalizare a maselor. Şi pornesc logic, ştiinţific; pornesc de la clădire, de la baza materială. Mă bucur, nespus, Tiroane, că tu eşti azi printre sprijinitori. Ţi-aduci aminte în ce condiţii improprii ai învăţat tu ? Parcă te văd: un copil slăbuţ, pricăjit, dar bun la aritmetică şi la inimă. Şi creionul îl tăiai în bucăţi şi-l împărţeai cu cei ce n-aveau. Stăteai în banca- patra, purtai un su- măieş cafeniu, spălăcit, de soare, cîrpit în coate cu petice de altă culoare... Vezi cîte-mi amintesc ?

— Pe urmă... n-am mai avut loc în şcoală şi...

— Acatrinei mă critica într-o zi că n-am şcolarizat copiii din Ţigănie. Dar cum să-i aduc la şcoală, dacă n-am unde-i adăposti ? Cultura şi sărăcia sînt anti- podice, dragii mei! Se exclud, ca lumina cu întunericul. Incultura este consecinţa logică, este apanajul mizeriei materiale. Formîndu-mi aceste convingeri, eu am fost materialist înaintea multora. Sigur că

vă întrebaţi: de ce un pedagog model ca mine n-a avut pînă acum şi un local de şcoală model ? Asta-i contradicţia şi paradoxul carierei mele. M-am zbătut; dar într-o ţară de afacerişti, într-o ţară unde a domnit hatîrul, şper- ţul şi mita, eu, cu cinstea mea... Dacă aş fi împins cutărui revizor o putină cu brînză, dacă m-aş fi pretat să ung şi să-ndulcesc bunăvoinţele satrapilor din minister, poate aş fi obţinut şi fonduri pentru şcoală. Dar, eu nu m-am compromis. Nu m-am vîndul pentru un blid de linte. Am cutezat să-l înfrunt şi' pe Ţoni, dictatorul învăţătorimii din Romînia Mare!

— Ei, acum avem fonduri. Să vedem cum le sporim, grăi cu bun simţ secretarul de partid care nu auzise niciodată de Ţoni şi nici cum de a cutezat Hîrlea să-l înfrunte.

Ieşind din sediul organizaţiei, Hîrlea şi Dragoş se opriră iar în poarta şcolii. Margareta, cu străjerul de la primărie, curmase cireşul uscat şi-l cărau în şura din spatele şcolii. Dragoş sări s-o ajute. Hîrlea privi cu mîinile la spate. Lucrînd, Margareta povesti că un coleg din Apold a făcut, cu muncă obştească, o sută de mii de cărămizi pentru şcoala din satul lui.

— Impresionant! declamă Hîrlea, aruncînd ţigara fumată numai pe jumătate. Iată un exemplu grăitor. Va să zică se poate ! Apoi, ritos, rotindu-se şi marcînd cu arătătorul sectoarele pe teren pentru fiecare învăţător, cuvîntă : deci mobilizare serioasă ! Să nu lipsească un om ! Spuneţi că-i dispoziţia mea... Ce dispoziţie, ordin ! Da, ordinul meu. Vorbiţi şi cu doi-trei, mai răsăriţi, să ia cuvîntul deseară. Ştiţi... Iniţiativa să pornească spontan, din mase...

După aceste fraze bombastice, cei trei învăţători se priviră în tăcere. Mai aveau ceva

de spus, dar ezitau. O rățuşcă se apropie de picioarele lor, cercînd să ciugulească de pe jos petale de cireş.

— Harnic băiat, Tiron, rupse Hîrlea pojghiţa tăcerii. Ce ne-am face noi fără el ? In şcoală, învăţa excelent. Mai ales la aritmetică; avea un cap... un cap cifric, cum numesc eu pe cei tari la calcul mintal. Băiat de nădejde, hotărît, călit în lupta cu nevoile. îmi place I Sînt mîndru că l-am crescut...

— Cu Iorgu Cremene am ochit un loc bun pentru cărămidărie, în luncă, lîngă cei trei plopi, îl întrerupse Dragos, ca şi cum nici nu l-ar fi auzit ce spune.

— Foarte bine I Acolo lutu-i de-o calitate mai...

— Să facem rost de nisip, de butoaie pentru apă, scînduri pentru şură, lemne pentru ars cărămida.

— Să începem lucrul la 2 mai, interveni şi Margareta.

— Bravo ! Bravo, măi copii ! Inchipuiţi-vă o şcoală de zid, acoperită cu ţiglă ! Formidabil ! Să nu mai nă- dăjduieşti nimic şi, dintr-o dată, într-o dimineaţă ca aceasta, o infuzie de optimism fortifiant...

— Şi nişte calupuri trebuie să facem. Măcar douăzeci de calupuri, de forme pentru cărămidă, îşi continuă Dragoş gîndul, stăruind, parcă cei de faţă n-ar fi ştiut ce înseamnă „calup". Hîrlea simţi ironia şi tăcu.

Pe gardul dinspre Chiţcop se urcă Varvaroi Vichen- tie. Obntzul stîng îi era însemnat cu o zvîrcă roşie. Ioana îi întindea de jos tîrşurile de spini, iar el le aşeza în jurul tulpinei cireşului, ca o cunună ghim- poasă. Din mijlocul ogrăzii, cu mîinile în şolduri, Chiţcop dirija, înduşmănit.

— E aşa de hapsîn vecinul nostru, zîmbi

Dragoş, c-ar fi în stare să alunge şi albinele, să nu mai zum- zăie prin flori.
— Auzi, cinteza ? surise Margareta spre Dragoş. Cînd eram mică, mama mă scula dis-de-dimineaţă să hrănesc vaca, înainte de a mă duce la şcoală şi-mi cînta : „Ieşi fată-n ogradă, ieşi; cîntă cintiţa-n cireş ; ţie-ţie, bogăţia, ţie-ţie, fericirea"...
— Ţie-ţie, fericirea !... Exact aşa tălmăcea şi mama cîntecul cintezei, se bucură copilăreşte Dragoş.
— Dar lui Chiţcop n-ar trebui să-I cînte aşa...
— Rîdeţi voi, la modul poetic, dar Pleşcanu-i prevăzător, admiră Hîrlea contrazicînd. Vede departe. Nici nu s-a scuturat floarea şi a şi pornit să apere fructele. E drept că are şi cine-1 ajuta. Al dracului om ! Sub conducerea lui, un hăplăug ca Vichentie şi o toantă ca Ioana, iaca, fac treabă.
— De ce spui că Ioana-i toantă ?
— Tu n-ai de unde şti, Acatrinei; dar o dată Ioana asta n-a rostit nici un cuvînt două luni de zile. Ce zici ? Originală grevă I Şi, după mine, numai un smintit ori un fachir poate tăcea, aşa, pînă-i înţepenesc fălcile. La cumnatu-su ,a găsit adăpost bun, măcar că-i, deh, sărac...
— Chiţcop a avut crîşmă, tractor, batoză, cincizeci de hectare şi două case-n tîrg...
— Toate le ştii, ca un... ca un om mare... rise directorul.
— Uite, şi-acu' pe un oblon mai scrie „cîr" şi pe altul „ciumă".
— Constat că nu cunoşti încă bine oamenii din sat, dragă Acatrinei.
— O să-i cunoaştem mai bine acum, cu prilejul muncii pentru şcoală, replică Dragoş şi o luă pe şosea în sus, spre Poiana Sohodorului.
— Nu te-.a încîntat vacanta, cu deliciile ei... domnişoară Margareta ? De ce-ai venit înainte de-a o consuma pînă la capăt ? întrebă Hîrlea.

— Am venit anume pentru şcoală, se îmbujoră învăţătoarea, intimidată.
— Pentru... şcoală ? Frumos şi nobil!
— Colegul din Apold — căuta fata să-şi biruie sfiala — îmi arăta fotografia şcolii lui şi se lăuda : „Cărămida din peretele ăsta e făcută de clasa mea : două mii două sute de cărămizi"... La noi, în Sohodor...
— Oho I Ne critici ?
— Da! Că nu-i o figură de stil gluma lui Trufaşu către un flăcău. „Nu chiui, măi, în dreptul şcolii c-o dărimi şi turteşti învăţătorii"...
— Hehe! Au umor, împielitatii 1 chicoti directorul, cotind spre ograda lui şi lăsînd-o pe Margareta în drum. Nu era dispus s-o contrazică. Din poartă adăugă: Treci pe la Porumbiţă şi trimite-1 la mine. Am de vorbit ceva cu el.

Fata încreţi sprîncenele şi-şi urmă calea singură, îngîndurată. îşi şterse cu palma de pe frunte microscopice bobiţe 'de sudoare. Directorul îi poruncise ca atunci cînd era elevă într-a patra : „Treci pe la“... Trecu pe sub un măr, apoi pe lîngă un liliac înflorit. Pe nesimţite, fruntea i se înseninâ, tinereşte, şi se răsfăţă în lumina dimineţii de primăvară...

A Ostenită de umblet şi amărîtă de discuţiile cu oa- ' * menii, Margareta îşi luă din casă o bucată de pînză şi se aşeză pe prispă, sub vişinul înflorit. Dar ochii îi lunecau peste fire şi peste cruciuliţele de mătase roşie. în urechi îi sunau vorbele oamenilor: „Şcoală ? Ce vă trebuie ?“ „Bună-i şcoala, dar nu-i timpu“... „N-

am vreme“... „Am m'ai lucrat şi altă dată şi tot ’mica n-o ieşit".....Aţi mai găsit unul căruia
să-i faceţi casă cu truda noastră ?“ Un singur în
văţător vrednic a avut satu’ ista : dom’ Neculai Man- caş. Da amu se chiamă că-i la penzie. L-o dat dom’ Hîrlea deoparte. Da, iaca, el o făcut şcoala asta veche. El cu cîţiva mai inimoşi..." „Noi facem, dacă dom’ Hîrlea"... în lupta asta cu gîndurile, singurătatea o speria. Zărind pe Dragoş în uliţă, îl strigă. Trebuia să schimbe impresiile cu cineva. Prea o decepţionase prima încercare de a strînge oamenii în jurul şcolii. Dragoş intră în ogradă surîzînd abia perceptibil. Se aşează pe prispă :

— Merge, tovarăşă Florea ?

— Cam greu...

— Oamenii din Sohodor sînt individualişti şi îndărătnici. Moş Grigore Axinte, văcarul, zice că satul ista ar trebui să se cheme „Hoarţa", pentru că toţi stau de-a curmezişul'.

— Bravo ! Şi Hîrlea stă în fruntea „Hoarţii", tresări fata subit înveselită. Sări zglobie şi aduse din casă, pe-o farfurie, felii de cozonac şi vin.

— Poftim cinstite oaspete care trebuie să armonizezi... hoarţa din Sohodor...

— Ei, te comporţi drept ca o gospodină. Gustă din cozonac, privi vişinul înflorit, ascultă cîntecul Victoriei lui Melinte, vecina Margaretei şi zîmbetul i se scutură iar : E aşa de frumos, că mi-i ruşine să spun că-s nefericit...

— Dumneata ? Dar ce-i fericirea, tovarăşe Dragoş ?

— Ştiu eu... Mi se pare că-i o mulţumire, o plăcere, o bucurie a sufletului. Uite, o floare ca asta, un cîntec ca al vecinei dumitale, o privire... o privire prietenească, dacă ating

sufletul, dacă alină o suferinţă, pot deveni pretextul unei fericiri. Dar la mine, fericirea...

Margareta vru să-l răpună c-o glumă. Dădu însă de adîncul ochilor lui Dragoş şi se cumpăni, parcă s-ar fi uitat într-o fîntînă ciudată ; ameţi şi se inti- midă. Timiditatea o sili totuşi să lovească de-a dreptul, mai îndrăzneţ decît dac-ar fi reflectat asupra întrebării :

— Tovarăşe Dragoş, de ce eşti dumneata aşa de închis la suflet ?

— Eu ?

— Da ; închis, trist şi singur. Discuţi orice: despre învăţămînt, despre ştiinţă, despre artă, despre oameni, despre politică. Traduci articole de pedagogie şi le comentezi în cancelarie, chiar dacă Porumbiţă ori Hîrlea' se uită chiorîş. Despre dumneata însuţi nu spui însă nimic, niciodată. De ce ?

Dragoş zîmbi melancolic, ciocni paharul de vin, scuturâ o firimitură de pe haină şi grăi încet, fră- mîntat. căutîndu-i privirile:

— Pentru că viaţa mea intimă nu cred că ar interesa pe cineva. Şi-apoi, uite, ca să nu mă socoteşti ursuz, am să-ţi explic de unde-mi vine, ştiu eu ? sfiala de a vorbi la persoana întîi. O dată, în clasa a treia. atn fost singurul care am rezolvat bine o problemă de aritmetică. Învăţătoarea' m-a lăudat şi mi-a dat un pumn de bomboane. Am istorisit acasă. Aşteptam să mă laude şi ai mei. Mă deprinsesem, vezi matale, cu binele. „Ai spus mulţumjesc ?“ m-a întrebat tata, om aspru şi morocănos. „Nu“... „Eşti un prost!“... s-a oţărît el, tare supărat. Am încremenit. Pînă atunci nimeni nu mă învăţase să spun mulţumesc. Nici nu auzisem, în casa noastră, pe nimeni mulţumind. Povestisem din toată inima o ispravă a mea. Iar tata m-a batjocorit... Săracu' tata... Abia după ce a murit am aflat că nu era

nici aspru, nici nedrept; era numai bolnav şi amărît.

— Asta-i tot ?

— Copilăresc, nu ?

— Foarte!... Adică...

— Totuşi de atunci port în mine o stupidă jenă de a...

— Vorbeşte atunci la... persoana a treia şi spune ce-i cu Lucreţia Gorcea ?

— Despre ea nu pot spune nici măcar copilării. Ştiţi voi mai multe decît mine. Mi-i dragă şi... Dar asta-i o chestie personală. Nu interesează pe nimeni, absolut pe ni...

Margareta simţi că roşeşte şi că fruntea i se brobo- neşte de sudoare. Dar tocmai de asta nu-şi îngădui să se lase înfrîntă.

— Atunci... atunci dă-mi voie să bîrfesc eu despre dumneata. Adică la persoana a doua... singular. Ţi-a- minteşti ce-a zis Hîrlea cînd am intrat întîia oară, ca învăţătoare, în cancelaria şcolii din Sohodor ?

— Da. A declamat: „Insfîrşit, avem şi noi o domnişoară tînără, o Beatrice, o Laura, printre noi !“... Iar Porumbiţă şi-a plăsmuit o mutră de mare cuceritor, de irezistibil Don Juan.

— Mutra o avea şi o păstrează şi acum.

— E-ndrăgostit de dumneata ?

— Nu ! Aurel Porumbiţă nu poate fi îndrăgostit decît de el însuşi... Cît m-a contrariat pe mine atunci Vorbirea lui Hîriea... „O educatoare, o învăţătoare tî- nără în Sohodor ! Ce cucerire ! Mai ales că putea foarte bine să capete post în oraş... Dar nu, tu fiică a Sohodorului, ai venit să-ţi îndeplineşti misiunea' de apostoliţă a neamului în mediul rural, chiar în satul tău natal"... M-a contrariat pentru că-i uitasem genul teatral.

— Straşnic îl imiţi, rîse Dragoş, cu poftă.

— Stai, alta : „Noi învăţătorii sîntem mai presus de şlefuitorii de diamante. Divinitatea a

creat substanţa cerebrală a omului, iar pe noi, ucenicii lui ne-a destinat s-o şlefuim".

Caricaturiza anume pe director oa să se încredinţeze că şi alţii îl socot ridicol şi că deci răzvrătirea ei este legitimă.

— Mi-aduc aminte că dumneata, numai dumneata nu te-ai grăbit să-mi întinzi mîna. Şi nici nu te-ai grozăvit c-o frază sforăitoare, ci m-ai întrebat simplu : „Ai gazdă" ?... Vezi, întrebarea asta mi te-a diferenţiat complet de ceilalţi.

— Am vrut să-i aduc la realitate.

— Şi asta mi-a plăcut.

— Dar ce s-a mai burzuluit Hîrlea cînd ţi-am recomandat casa lui Marcu Damaschin... Vroia să găz- duieşti neapărat la Năstasă ori[1] la Chiţcop.

— Pe poarta lor scrie: „Cîini răi", l-<ai potolit dumneata, scurt.

— Cînd am pornit să te conduc, Hîrlea l-a plesnit pe Porumbiţă cu o expresie vulgară : „Ţi-a suflat-o, craiule !“ Iartă-mă că ţi-o spun...

— Am: auzit-o şi eu. De aceea ţi-am mulţumit că m-ai scos din cancelarie la vreme. Ne-am cunoscut în cerdac.

— Şi-acum cerdacul trebuie dărîmat. Dar o să construim un balcon, din care...

Fără nici un motiv, macii din obrajii Margaretei se scuturară. Privi parcă speriată în jur.

— Ţi-a făcut planul de lecţii pînă la sfîrşitul anului? schimbă ea discuţia, invitîndu-1 să mai ia o bucăţică de cozonac.

— Da. Zilele astea n-am avut ce face. Şi-apoi, ştii,
dacă nu-mi pregătesc din vreme lecţiile, n-am linişte, nu mă pot odihni. Colegii rîd că-s bucheir, dar nu-t adevărat. Predau numai de doi ani. Din şcoală am intrat în armată, din

armată în război, din război în prizonierat, aşa că... am încă emoţia primelor lecţii. Şi chiar de-aş preda de-un sfert de veac, tot aşi simţi nevoia...

— Bodaproste că te-aud vorbind aşa. Uneori am impresia că-s o învăţătoare tare mediocră. Nu pot improviza. Nu le am pe toate gata în cap să încropesc scamatorii spontane ca Hîrlea. Uneori mi-i teamă să nu mă întrebe copiii ceva şi eu să tac ca, lemnul. Alteori îmi zic: oare izbutesc să mă exprim aşa de clar ca să mă înţeleagă, aşa de frumos ca să atrag copiii spre carte ? Şi dacă i'-am atras să-i duc înainte ? Ce greu mi-i, tovarăşe Dragoş, uneori...

— Lucrăm doar ou fiinţe vii, cu oameni, cu viaţă. E firesc să fie greu.

Pe uliţă trecu Mihai Savu cu cineva străin. Dădu bună ziua şi-şi urmă drumul.

— O fi vreun inspector ?

— Dac-ar fi, ar trage întîi la Hîrlea...

— Ei, s-or mai schimba ele şi obiceiurile astea : inspector, director, curcan fript, ţuică bătrînă şi raport elogios...

Mai discutară mult despre adunarea de deseară.

— în orice caz Hîrlea are satul în mînă. Dacă vrea el, construim şcoală mare. De două ori mai mare de- cît planul.

— Eu am mai multă încredere în Tiron, în Cremene, în Damaschin...

— Poate... Şi-ar fi bine să fie aşa.

Pe poartă intră Porumbiţă şi ură Margaretei bun venit. Ca să scape de politeţurile lui, se ridică să-i aducă un pahar de vin.

— A venit un inspector din Bucureşti, informă Porumbiţă. Savu vroia să-l hrănească numai cu ouă fierte. Noroc c-a prins de veste Hîrlea şi l-a invitat la masă.

— A tăiat şi un curcan?

— Păi, se putea !... A, sărut mînuţele ! Nu trebuia să te deranjezi... Eşti ca o ... Cum se cheamă, măi Acatrinei, aia care servea pe zei la masă cu nectar.

— Cîţi oameni ai chemat la adunare ? întrebă Dragoş, rece.

— Vreo... trei. De-acu-nainte, dacă... se bîlbîi. Porumbiţă, luat prea din scurt.

— Mihalache Huţan, Bursuc şi alţii ară în luncă. Fă o plimbare pînă la dînşii.

— Tu, mă Acatrinei, tu chiar crezi că facem şcoală?

— Cred.

— Să am iertare, dar eu socot şcoala un moft, mă, un simplu moft. Nu-i necesară nimănui, cum zice directorul. Nici chiar nouă. Pentru că deşi trăim din şcoală, trăim prost, mă. Ca portar la o fabrică aş cîş- tiga mai bine.

— De ce te-ai făcut atunci învăţător ?

— Pentru că aşa m-a trecut soarta în catalogul ei; dascăl! Şi pînă cînd s-o.îndura să mă şteargă, lăsîn- du-mă repetent în braţele reci ale morţii...

— Totuşi, pînă la îndurarea ursitoarelor, n-ar fi bine să... să te mai schimbi ?

— Eu ? De ce ?

— Isăceanu, cînd făcea „vînători" împreună cu maiorul Milică Andronescu, te lua hăitaş şi- ţi cerea să-i „faci rost de dame“, cum mîna cîinii să-i adulmece prepeliţele şi să i le-aducă în buza puştii.

— Da... e-adevărat, se dezumflă Porumbiţă. O dată, s-au îmbătat şi m-au silit, cu puşca, să le-aduc o învăţătoare, o fată drăguţă de care eram îndrăgostit lulea.

Dragoş se încruntă şi grăi repezit, enervat:

— Asemenea vremuri nu trebuie să se mai întoarcă ! Să nu mai fim pui căzuţi din cuib, cum zice

Tolstoi, ci oameni tineri şi noi, intr-o lume tînără şi ,nouă 1...

Cînd vorbea aşa, obrazul smead al lui Dragoş cu trăsături aspre, colţuroase se lumina, se îmblînzea aşa cum i se lumina şi îmblînzea chipul la lecţii. Fruntea înaltă, larg boltită, sprijinită pe pragurile sprîncenelor stufoase şi îmbinate, ibrăizdată la mijloc de-o cută verticală adîncă, îngîndurată, strălucea. Margareta îi urmărea mîinile puternice, osoase, muncite, cum gesticulau expresiv în ritmul cuvintelor.

Porumbiţă tăcu cîteva clipe ; cînd îşi reveni, împunse duşmănos :

— Eşti şi tu din ăia care seamănă şorici sărat ca să crească scroafe cu purcei.

— Nu ! Eu vreau să fiu un educator, să ajut copiii să devină oameni întregi, armonioşi.

— Iluzii, învăţător pîrlit din Sohodor ! Nu uita că te afli într-un sat de ciobani, de porcari, de braconieri silvici. Intr-un sat din care elita oraşului şi-a recoltat slujnicele şi prostituatele. Fă o statistică succintă : cîte femei din, Sohodor sînt „slujite" la boieri, în tîrg ? Notează şi cu ce „zestre" s-au ales de la stăpîni ! Ce să ne mai dăm pe după persic ? Optzeci la sută din copiii din Sohodor sînt guşaţi, restul cretini, hăbăuci. Şi cu ăştia vrei tu să faci „cultură" ? E ca şi cum ai cînta din Lohengrin în faţa unor măgari : ori se sperie, ori adorm...

— Debitezi nişte prostii auzite probabil de la Dorel Isăceanu, îl întrerupse Dragoş, adîncindu-şi dunga dintre sprîncene.

— Ba sînt realist. Observ şi constat. Işi aprinse ţigara, rotind larg bricheta în văzduh. Le văd ! Nu mă amăgesc cu iluzii, ca voi. Şi cînd vorbesc mă bazez pe documente scrise. înţelegi ? Documente ! Am găsit în podul şcolii o condică veche de procese-verbale. Intr-un singur an, cincizeci şi patru de copii scutiţi de

şcoală, majoritatea : insuficienţă mintală, „hă-băuci". Şi voi vorbiţi de reforma învăţămîntului, de şcoală cu şapte clase în Sohodor. Vreţi, probabil, să-i învăţăm algebra pe Huţan, pe Bursuc, pe Brînduşa ori ipe -alţii cu capul cît pumnul, cu pieliţă groasă pe creier şi cu mintea mai opacă decît toate opacităţile lumii!

— învaţă, totuşi, Aldiş Viorica, Trufaşu Tasta, se împotrivi Mihei Savu, sosit tiptil în spatele lui Porumbiţă şi adulmecînd vinul din paharele golite pe trei sferturi.

— Simple excepţii, se întoarse Porumbiţă spre el, abia reţtnîndu-şi dispreţul.

— Sînt zece care învaţă la gimnaziu, stărui Dragoş.

— Or fi ! Dar propunerea ta, Acatrinei, de a clădi şcoală nouă cu munca obştească a analfabeţilor, mă face să rîd, să rîd homeric. Mă mir că nu vezi absurditatea şi ridicolul. Ţi s-a atrofiat simţul umorului...

— O să-i alfabetizăm pe toţi, pînă la ultimul moşneag.

— Da, sigur! pînă la Grigore Axinte, Treanoa-fleanoa>!

— Şi de ce nu ? întrebă Savu după ce gustă o bucăţică de cozonac şi sorbi cu sete paharul de vin adus de Margareta.

— Cultura nu-i un borş în care să-şi vîre lîngu- roiul orice ţigan nespălat de dincolo de apa Soho- dorului. Cultură, cu alde Găinaru, care neam de neamul lor au furat cloşte, alde Linguraru care-au scobit doar linguri, alde Chiihai care n-au făcut decît huscă ? Şi directorul care le-a studiat arborele genealogic, pe generaţii, s-a convins că trebuie să mai treacă măcar un mileniu, pînă cînd vom putea vorbi de cultură în Sohodor.

— Aşteaptă dumneata un mileniu ! strigă Dragoş.

— Nu mă întrerupe : vorbesc de cultură, de adevărata cultură subţire cum zice directorul. Uite un exemplu chiar în clasa Margaretei ; fata potcovarului Stroe. Părintele o trimite la şcoală să devină cîntă- reaţă ; mama, mai realistă, vociferează pe toate uliţele Sohodorului că-i luăm copila de la muncă. S-a şi exprimat: „Am să dau foc şcolii". Şi asta se numeşte, emfatic, „setea de cultură a poporului !“ Ce gogomănie ! N-avem şi nu putem avea o cultură. Condiţiile istorice, vitregia...

In momentul acela Margareta ar fi vrut să-l audă pe Dragoş dînd o replică tăioasă, necruţătoare. Nădăjduia asta cu atît mai mult cu cît ea nu se simţea în stare. Dar Dragoş se ridică încet, privi parcă absent peste lume şi ieşi din ogradă.

Urmă o tăcere lungă, în care .Porumbiţă îşi savură succesul, privind cu suveran dispreţ la Mihai Savu, la straiele lui ponosite, 'necălcate, roase.

— Ce-ţi tremură nările, mă, cînd vezi’ vinul ? Ii duci dorul ?

— Ii duc, că-i leac de viaţă 'amară...

— Ai fost în Valea Rece cu bicicleta, să vadă şi Emilia Sandu că ţi-ai împlinit visul ?

— Nu, dar am să...

— Să nu uiţi să iei şi geanta. Că aşa-i. „şic“ la vizită : cu bicicletă, cu geantă şi cu... burlane în loc de pantaloni...

Aurel Porumbiţă avea de ce-şi dispreţui colegul. Ca înfăţişare fizică Savu era antipodul lui : eleganţa alături de mizerie. Porumbiţă purta mustăcioară tuşinată scurt şi era foarte mîndru că bătea în roşu. Totdeauna spilcuit, cu cravată asortată, cu pantalonii călcaţi, cu pantofii lustruiţi lună, cu pălărie de culoarea hainelor, cochet aranjată pe o parte, trecea printre învăţători drept arbitrul eleganţei şi al

gusturilor fine.

— Iar a plecat popa la tîrg, la vreun aldămaş, mă Porumbiţă ? întrebă Mihai Savu, cătînd spre dunga pantalonilor colegului şi cercînd să-i plătească pentru ironiile cu bicicleta şi geanta.

— Popa ? Ce ţi-a venit ?

— Văd c-a avut preoteasa vreme să-ţi calce pantalonii, la dungă, să te tai în ea, nu alta.

— Mă, nu fi... se-nfurie Porumbiţă.[4]Astea-s glume mojioeşti şi eu nu...

— Ascultă, umibră a lui Hîrlea, o anecdotă nouă şi noteaz-o : copilul ceferistului se duce la şcoală, singur, în prima zi. „Ei cum a fost ?“ îl întreabă tată-său, la întoarcere. „Mare înşelătorie, tată, acolo la şcoală.“ „De ce ?“ „Păi, pe uşă scrie cl. I şi înlăuntru, bănci de lemn“...

— Bună ! Chiar mi-o notez, îşi scoase Porumbiţă un carneţel, 'uitînd furia.

Aşa îşi îmbuna Savu colegul ori de cîte ori se supăra : îi servea o anecdotă.

— Ge-ai făcut cu logodna, dragă Aurel ? Ziceai că de paşti....

— Ei, am contramandat-o. Căsătoria, cum zice directorul, este o chestie socială. Nu te poţi încurca cu oricine, ca Petrescu. E o chestie de principiu, de armonie, de prestigiu. Tu, învăţător, cu cine apari în lume ?

— Am auzit: fata susţinea că în căsătorie trebuie să fiţi o singură inimă cu două bătăi, iar tu pretin- deai două inimi cu o singură bătaie.

— Bună !... S-o notez. Şi pentru că era cu carne- ţelml în mînă, ciuguli cîteva cugetări şi le debită ca şi cum ar fi fost originale: Măi, am ajuns la convingerea, să mă ierte Margareta, că iubire^-i o slăbiciune morală care dezvăluie conştiinţa mizeriei intime a bărbatului. Dragostea pe care o simţi pentru femeie este

dovada inebranlabilă a propriei imperfecţii masculine... Voi ştiţi : eu sînt băiat subţire, pretenţios. Şi-mi place să trăiesc clipa : *cârpe dietn,* cum zice directorul. Că viaţa-i o clepsidră : se scurge pic cu pic. Şi totul se reduce la ce poţi subtiliza printre picături.

Ascultîndu-1 pe Porumbiţă, Margareta se gîndea, de fapt, la Dragoş. II acuza de laşitate. Intră în casă să mai aducă un pahar de vin lui Savu, că prea^l sorbise ou sete pe cel dintîi.

— O vezi ? — şopti Porumbiţă cu impertinenţă — vreau să pun gabja pe puştanca asta. Ce zici, bună, nu ?

— Porumbiţă, cîteva învăţătoare şi unele preotese te cred un fecior de lele, un mare Don Juan. Dar se înşală amarnic ; nu eşti.

— Dar ce-s ?

— Un papă-lapte, sclivisit şi plin de parapon...

Margareta întinse paharul lui Savu, gata să înceapă ea bătălia cu Porumbiţă, de acolo de umde o abandonase Dragoş. Dar acesta' apăru pe poartă, aducîndu-l de mină pe Cremene Todiriţă dintr-a treia.

— Daţi-i orice operaţie cu numere pînă la 100.000.

— II ştiu ! E „fenomenul" descoperit de tine... Şi, mai mult în batjocură, aruncă spre copil cîteva operaţii cu trei şi piatru cifre. Lui Toderiţă îi sclipeau ochii de bucurie că le putea rezolva diintr-o dată.

— Cu o floare nu se face primăvară, cum zice di- rec... se strîmbă duşmanul culturii în mediul rural.

Dragoş însă era pregătit; pe po<artă apăru şi Văi- deanu Grigoriţă, dintr-a patra. După ce-şi trecu degetul arătător pe sub nas, băieţaşul scoase din sîn.un pachet, îl puse pe prispă, privi o leacă miirat în jur, apoi îl luă pe Cremene de mînă şi, spunînd bună ziua, plecă.

învăţătorii tăcură, privind nedumeriţi spre pachetul învelit în jurnal.

— Moara ! exclamă, fără vrere, Porumbiţă, cînd Margareta desfăcu pachetul. Adevărată operă de...

— I-ai rupt gura ! rise Savu. A trecut subit de la insultă la admirlaţie.

— Eu vorbeam de... cultură, ştii, înaltă, superioară... se bîlbîi Porumbiţă.

Dincolo de gard, Victoria lui Melinte începu un cîntec de jale, aşa de cald, de uman şii mai ales aşa de oportun, că Savu izbucni :

— Auzi. Porumbiţă ? Mai ai nevoie şi de-un al patrulea argument ?

— Elevii noştri au să-l înţeleagă şi pe Michel Angelo şi Simfonia a IX-a. N-avea grijă ! — se război şi Margareta, apăsînd aşa de dîrz cuvintele, că Aurel Porumbiţă nu cuteză nici să mai cîrcnească.

— De altfel ăsta-i şi rostul nostru ai oi: să-i ajutăm să înţeleagă, nu să-i dispreţuim. Adevărata cultură e aceea pe care o înţelege poporul.

— Acestea fiind zise, mulţumim pentru trataţie şi hai la treabă ! Să facem, ca să zic ca Hîrlea : templu pentru cultură !

— Mă, Savule te-ai molipsit şi tu de entuziasm, de ăsta vulgar şi...

C Rupînd păienjenişul din tindă, Dragoş aşează *"J** scara şi se urcă în podul şcolii, îmbîcsit de praf şii miros de funingine. Se cumpăni printre grinzile şi căpriorii şubrezi, curios să găsească „documentul[1] de care pomenise Porumbiţă. Deschise lada unde zăcea, grămădită, arhiva veche. Dezgropă condici, registre, cataloage.

In catalogul clasei a patra, anul 1912, dădu peste nume cunoscute : Vamanu Tudose, Chiţcop Neculai... Apoi, o condică de procese-verbale din 1920— 1930... „Şcoala din Sohodor se prezintă într-o stare mulţumitoare şi foarte curat întreţinută"... „Am inspectat pe d-1 Anton Hîrlea la ora de expunere şi compunere, cl. a III-a. Deşi tînăr, d-sa se impune prin- tr-un debit verbal impresionant de bogat, de curgă-tor, de select, precum şi printr-o remarcabilă abilitate pedagogică. Apreciez calităţile învăţătorului ca excepţionale"... „învăţătorii de la şcoala din Sohodor îşi îndeplinesc datoria"... „D-1 Hîrlea este un eminent director"... „şcoală bună".....rezultate excepţionale"...
„merită menţiune"...

Laudele acestea seci, culese de pe filele îngălbenite, scrise cu cerneală spălăcită, îl întristaseră pe Dragoş. Nu pentru că-1 proslăveau pe Anton Hîrlea. Era convins că directorul e-un învăţător bun. II întrista însă formalismul sec, lipsa de argumentaţie a calificărilor din rapoarte.

înainte de a lăsa condica din mînă dădu peste un „Proces-Verbal dresat în corn. Sohodor, la 12 august 1925 de noii membrii comitetului şcolar al şcolii primare «Alex. Isăceanu» din com. Sohodor. Obectul: scutirea unor elevi de a frecventa şcoala, în cursul anului 1925/26.

In urma vizitei amănunţite făcute personal cu toată stricteţea şi imparţialitatea, deplasaţi fiind chiar la faţa locului, au fost scutiţi din cauză de boală şi de defecte corporale, următorii copiii minori:

nr. crt.	NUMELE ŞI PRONUMELE	SPECIFIC. BOLII
1	Bour C. Minodora	betegoasă

2	Vucu D. Nicanor. . . .	morb corporal
3	Ursu M. Varsavia	hăbăucă şi atinsă de boli mintale
4	Farcaş V. Vie...	bolnav de gălbenare
5	Galeş I. Stroe.....	atins de boli mintale
6	Huţan Irimia.....	hăbăuc
7	Trandafir	scroforosă şi
8	Vucu C. Mihai.....	hăbăuc şi

Ochii lui iDragoş refuzară să mai descifreze numele din tabloul întins pe două pagini. Treceau doar peste rubrica „specific, bolii", culegînd în chip ciudat caracterizările ca pe nişte ghimpi; „hăbăuc"... „atins de boli mintale"... „scroforos", „pelagros"... „hăbăuc"... „morb corporal"... Se opriră asupra statisticii finale subliniată cu roşu : „Deci despensaţi pe anul şcolar 1925/26 :

Vîrsta 7—15 ani •

băieţi — 25
fete — 29

Total 54 cu defecte corporale şi cu defecte organice atinşi boli mint, şi hăbăuci, improprii p. învăţătură.

Pe sus-numiţi şi din cauzele specificate, Comitet, şcolar îi scuteşte de şcoală pe anul 1925—1926 şcolar.

Sohodor, 12 august 1925

Preşedinte, Membrii : Pândele Andronescu

Medic, Pr. Mihăilescu".

în fişia de lumină furişată pe bagea, Dragoş se chinui să desluşească numele preşedintelui şi al medicului. Dar nu izbuti. Aşează condica la loc, se sprijini de un stîlp afumat, încîlcit în păienjeniş des şi stătu cîteva minute, dus pe gînduri: cum se poate ca satul Sohodor să fi avut 54 de hăbăuci, de nebuni, în 1925 ? Printre dînşii Huţan Irimia, cel cu „de fapt şi de drept", Varsavia lui Ursu, azi văduva Varsavia

lui Cristache Bour, „hăbăucă şi atinsă de boli mintale", o femeie harnică, isteaţă şi guralivă cum nu-s trei în sat. Dragoş a auzit-o de multe ori vorbind cu femeile în faţa porţilor — îndrăzneţ, colorat — aruncînd expresia „noi, fa !“ „voi, fa 1“ Femeile o ascultă şi-i cer sfaturi.

Intîlnirea cu aceste nume, într-o veche condiică de procese-verbale, răscoli inima şi mintea lui Dragoş. Se convingea că Tiron avea dreptate : întîi trebuie secat izvorul neştiinţei de carte, apoi alfabetizaţi toţi vîrstnicii care n-au putut învăţa la timpul lor. Decli construirea şcolii, alfabetizarea şi şcolarizarea totală sînt una şi aceeaşi problemă de revoluţie culturală.

Mai răscoli prin ladă : alte cataloage, matricole, condici de procese-verbale. Le răsfoi: ...„La cercul cultural din... s-a discutat excelenta lecţie model ţinută de d-1 director Anton Hîrlea. D-sa a dat dovadă de excepţionale calităţi pedagogice, de..." Răsfoi mai departe. Elogii. Elogii. Doar pe o foaie, jos, cîteva cuvinte înghesuite în şiruri mărunte : ...,,Pr. verb. Comit, şc. a împrumutat d-1 ui director A. Hîrlea 50.000 că- rămiei. D-sa se obligă a le restitui şcolii, la nevoie..." Semnează Anton Hîrlea, Pavăl Năstasă, Pândele An- dronescu, pr. Mihăilescu. „Ei, va să zică avem un stoc serios de cărămizi 1“ se bucură Dragoş, punînd condica sub braţ, ca pe un act de preţ.

Coborî şi porni iar prin sat, să invite la adunare şi oamenii pe care nu-i găsise la prima vizită. Cele descoperite în podul şcolii parcă-1 sileau să privească altfel lucrurile şi oamenii. Irimia Huţan curăţa pomii în livadă. Dragoş îl întrebă de la gard :

— Cînd erai de vîrsta şcolii, bădiţă Irimia, ţii-amiri- teşti, te-a văzut vreun doctor ?

— Doctor, zici ? Pe dracu’! făcu omul,

retezînd cu barda o creangă uscată. Pe mine, de fapt şi de drept, de cînd mă ştiu nu m-a văzut nici un doctor. Şi nici n-a avut de ce. Sînt sănătos, bodaproste. Da, de fapt şi de drept, de ce mă-ntrebi ?

— Uite-aşa, ca să ştiu... Să ştiu cum îşi făceau doctorii datoria.

— Păi, ar fi datorie, dacă aş fi fost bolnav. Dar dacă, de fapt şi de drept, se cheamă că-s sănătos, ce datorie? Da pen' c-ai deschis vorba, fă-mi socoteala asta, mă rog matale, dom' Dragoş... Şi scoase din brîu o hîrtie împăturită mărunt. Am fost la oraş după marfă pentru cooperativă, de drept şi de fapt. Fecio- ru-meu zice că m-a-nşelat un ticălos...

— Socoteala-i bună, bădiţă Irimia, confirmă Dragoş după ce adună şi făcu proba de jos în sus, ca la lecţie.

— Haram de capul meu, c-am plătit c-o mie mai mult... Amu de un'e să pun banii la loc ? Rău îi Doamne, de fapt şi de drept, de omul prost şi fără carte... O mie... o mie, dumnezeii mamei lui... Se de- părtă, bombănind... De fapt şi de drept, iaca nu-s bun de nica...

Cîtăva vreme Dragoş îşi urmă drumul, războindu-se în gînd cu cei care au trimis un analfabet după cumpărături pentru cooperativă. „Pe cine să trimită că... Şi noi, noi învăţătorii din Sohodor paştem bobocii. O şcoală cu două săli de clasă ! Unde să-ncapă toţi copiii din sat ?"

Ascultă măcăitul raţelor de dincolo de gardul cu zăplaz al gospodăriei lui Păndele Andronescu. Nu intră, deşi ar fi vrut să-l întrebe despre cărămida împrumutată directorului. Chibzui că-i mai bine să vorbească direct cu Hîrlea. Prin Valea Lupilor trecu în

Poiana Sohodorului. Se opri în poarta Varsavieii lui Bour. Femeia punea un strat de ceapă în grădiniţa din coasta casei. Dragoş îi dădu bună ziua şi-o invită la adunare.

— Păi ce să caut eu la şcoală ? Nu ştiu nici o boabă... se îngăimă Varsavia.

— Spune, de ce n-ai învăţat dumneata de fel carte?

— Eram multi copiii, pământ puţin, sărăcie mare... Am intrat argată la popa. Ii legănam plozii. Că făcea preoteasa tot cîte doi. Şi erau tare plîngăcioşi şi răi. Ii legănam şi-i tăbărceam în 'braţe, unul la dreapta şi unul la-stînga. Zi şi noapte îi legănam, pînă-mi pierea răsufletul. Nu dormeam cu lunile. Mă chinuia aşa de tare somnul, că-mi venea să-i gîtuii şi să-i arunc în fîntînă, numai să pot aţipi o clipă. Pe urmă am argăţit şi la Pândele Andronescu. Vorbeau ei cu învăţătorul să mă scutească de şcoală. Şi m-au tot scutit pîn-am trecut de paişpe ani.

— Dar Stroe de ce n-a învăţat ?

— L-a pus vechilul lui Isăceanu la fierărie. Zicea că la curte trebuiesc potcovari, nu cărturari. Să ştie să numere pîn' la patru cîte picioare are calul şi pîn' la şase cîte caiiele intră la o potcoavă...

— Cîţi argaţi avea Andronescu ?

— Multi I La vite, la căruţe, la han; V^neia ?* crîşmă pe atunci la han. Ş-apoi fete-n casă, la ţesut, la tors, la pieptănat lîna ; flăcăi şi bărbaţi la secere, la coasă, la adunat. Că avea gospodărie mare şi pământ mult.

învăţătorul îşi roti ochii asupra ogrăzii Varsaviei; gardul de nuiele aplecat spre drum se sprijinea în proptele; poarta, legată cu gînj de mesteacăn, sta gata să-şi doboare stîlpul de susţinere; colniţa, acoperită cu paie negre zbîrlite de vînt, ameninţa să cadă peste vaca,

roşcată, mică, slăbuţă. Se vedea efortul stăpînei de a tine o gospodărie care, cîndva, încercase să se zburătăcească deasupra nevoii.

— Varsavia, în condica asta — arătă învăţătorul spre terfelogul de sub braţ — scrie că eşti... adică scrie că nu eşti în toate minţile. De ce ? întrebă el cu neînţeleasă stîngăcie şi naivitate.

Surprinsă, femeia se ridică şi-l măsură din cap în tălpi :

— Uite ce, dom' învăţător, eu n-am auzit că' netale să ai darul paharului, ca dom' Savu ; dar azi parc-ai cam tras la măsea.

— Nu, Varsavia — se zăpăci Dragoş, zîmbind în silă — chiar aşa scrie aiici în condică, negru pe alb, că suferi de „boli mintale[11], adică eşti nebună.

Varsavia îi aruncă o privire aprigă, furioasă. Izbi în ciur firele de arpagic din pumn şi plecă trăgînd casînca pe ochi, mormăind întunecată :

— Toţi la fel 1

Dragoş împinse poarta să intre în ogradă :

— Stai, Varsavia, că nu eu... nu, n-am vrut să te insult. Aici, în condică scrie că...

— Nu-i nici un ceas de cînd l-am alungat pe Porumbiţă ! Vă-nchipuiţi toţi că dacă-s vădană, de-amu-s şi başoaldă... Ieşi afară 1

Dragoş se descumpăni. Parcă abia acum înţelegea grozăvia batjocurei înscrisă şri parafată în condica din podul şcolii. Şi înţelegerea asta îl amuţi. Se retrase abătut, gîndind s-o roage pe Margareta s-o viziteze pe Varsavia şi să-i explice de ce a vorbit aşa. Intră în ograda lui Ghiţă Lungu, ferind cu grijă poarta nouă din scînduri bine geluite.

— Aăăă... De şcoală ne arde nouă acu'? se strîmbă Lungu, zgîrcind buza de iepure adine crestată. Nu pot veni. Spun drept. Mă duc la tîrg de cu noapte şii trebuie să mă hodinesc.

La fel grăi şi megieşul de peste uliţă, Tudose Va- manu :

— împlinim campania agricolă ori facem şcoală ?

— Şi una şi alta.

— Păi, 'netale eşti tinerel şi n-ai hi aflat că cine umblă după doi iepuri nu s-alege cu 'nica... Şi se de- părtă spre ocolul vitelor, tarîndu-şi greoi opincile mari, tefelegoase.

Amărît, Dragoş socoti că Hîrlea are dreptate cînd îl învinuie că nu cunoaşte oamenii din Sohodor. Nu-şi putea ierta că vorbise aşa de nechibzuit cu Varsavia. De Lungu şi de Vamanu nu-i părea rău. Ii ştia cei mai îndărătnici oameni din sat: deci nici o pagubă dacă nu vor fi la adunare. Abia n-o avea cine trage „hăis". In fata cooperativei se întîlni cu Porumbiţă ; îi povesti ce greşeală a făcut. Auzind, Porumbiţă îşi aşează cravata, îşi îndreptă reverele hainei şi se umflă :

— Dacă nu ştii s-o iei ? N-ai bosă la... E-o femeie clasa una ! înţelegi ? Şi-i acolo, în cătun, singură, nu te siimte nimeni.

— Cu mine, te rog, să nu vorbeşti aşa !

— Ho! Sihastrule, sfîntule!

— Sînt învăţător, nu jandarm.

— Bine, bine...

— Şi te poftesc să te duci chiar acu' să ceri scuze Varsaviei. Era scandalizată din pricina purtărilor du- mitale. înţelegi ?

— înţeleg, înţeleg, sfîntă şi incoruptibilă virtute. Miroşi a tămîie de o poştă.

Se despărţiră. Porumbiţă se duse întins la Hîrlea şi-i povesti întîmplarea lui Dragoş, ca pe-o anecdotă hazlie.

— Să mi-o aduci pe Varsavia la adunare! porunci Hîrlea, autoritar, după ce reflectă cîteva minute.

— Eu ?

— Ce ? n-a.uzi bine ? Eu ştiu cum te porţi tu

cu femeile. Şi... dacă n-o poţi convinge, trimite-o la mine. Du-te şi cheamă şi oamenii care ară în luncă.

— Lasă-i să vină în sat.

— Nu! E mai democratic să porneşti, *per pedes apostolorum,* să duci muncă de lămurire cu oamenii chiar la locul lor de muncă. Pentru şcoală !

Porumbiţă se execută, de nevoie. Nu putea ieşi din cuv-întul directorului. O întîlmi pe Varsavia la cooperativă, cumpăra gaz.

— Te cheamă domnul Hîrlea, o vesti Porumbiţă, temîndu-se să înceapă o discuţie cu dînsa.

— Ei, ce-o mai fi şi asta ? Se ploconeşte toată şcoala, azi, ha-ha ! dinaintea mea, rîse femeia, arătîn- du-şi -dinţii albi, sănătoşi. Se roti, sprintenă, spre casa directorului.

Z Primind în fată o boare de vînt cu mirozna cul- leasă 'din florile livezilor, Anton Hîrlea privi soarele cum trecea de amiază şi strîmbă din nas : de ce-o fi întîrziiind inspectorul ? Nu ştia de ce, dar primăvara asta îi displăcea, îl supăra. începu să cureţe trandafirii cu cosorul, să-i lege cu rafie de tutori şi se în- verşună gîndind că nu mai are un argat în ogradă şi e nevoit să dea plugul pe seama unui nechibzuit ca Mîndrilă Vucu. ...Mînă tare, bate caii şi ară la suprafaţă, parc-ar zgâria miţele. Mai mult rîs şi batjocură decît arătură... II zări pe Dragoş trecînd spre casă şi-l strigă :

— Acatrinei, ai terminat?... Bravo! Fii bun, vorbeşte şi cu cei din vatra satului, de la Văideanu încolo. Că, uite, am aici o leacă de treabă şi nu mă pot duce.

Dragoş făcu semn că acceptă şi pornii.

Privindu-1 de departe cum şchiopăta, Hîrlea avu o tresărire de bucurie: „Nu, Lucreţia nu se mai uită la tine, puiule! Ea aspiră la ofiţeri. Iar tu, un pîrlit de învăţător, un Dragoş Acatrinei... Auzi : Dragoş ca pe viteazul, neînfricatul descălecător al Moldovei. Ce zimbru ai ucis, mister Dragoş ? **De** ce nu te-au botezat Ghiţă ? Ghiţă Acatninei, se potrivea mai bine cu mutra-ţi încruntată, de argat. In recreaţie, la plimbare, tot cu nasul în carte. Ai să-ţi ifrîngi gîtul într-o groapă, cultule! Ah ! se înţepă într-un spin de trandafir şi-şi schimbă atitudinea : a vorbit Acatrinei alaltăieri la căminul cultural. Mi-a plăcut, ca să fiu sincer"... Un curcan sări gardul grădiniţei. Hîrlea îl huşii, nervos. Gestul, semănînd a dos de mînă peste mutra unui obraznic, îi ostoi mînia mosorîtă în inimă. Se întrebă dacă Virginia a avut rom pentru curcanul pe care l-a tăiat în cinstea inspectorului. Legă un trandafir de harac şi gîndurile i se agăţară iar de şcoală. Ştia că, în definitiv, prin două mijloace şi-a menţinut autoritatea şi direcţia : prin severitatea faţă de copii şi prin fă- găduiala că va face în Sohodor o şcoală nouă. Dar nu mai poate duce oamenii cu vorba. Trebuie să pornească la lucru. Işi aminti că are împrumutată ide la şcoală nişte cărămidă şi se cutremură : „Dacă... De unde-o dau îndărăt?" Cînd ridică fruntea, îl zări iar pe Dragoş, pe Savu şi pe inspector, trecînd drumul spre dîn- sul. Le ieşi în cale, afectînd bucurie. II conduse pe inspector în casă, invitîndu-1 să se spele şi să se odihnească un pic înainte de masă.

— Ca să nu vă deranjez, ies în grădină : am ceva de lucru. Vă rog, poftiţi: casa mea vă stă la dispoziţie.

In poartă Dragoş şi Savu discutau încă.

— Sînt fericit, tovarăşe director — îl

întîmpină cel dintîi — că avem un fond important de cărămizi.
— Cărămizi ? Cum adică ? îngălbeni Hîrlea.
— Uite ici, procesul-verbal de împrumut, îi puse în faţă condica din care-i citise şi lui Savu şii zîmbi, candid, în adevăr fericit.
— A, da... cărămida care... sigur ! Nu ştiai ? Un stoc important... Te-am rugat să mă suplineşti la... A venit inspectorul şi... de la Văideni încolo.

Dragoş şi Savu plecară. Hîrlea se apucă de lucru, cu toate că nu mai avea nici un chef. „Uite, dom'le, parcă eu i-am sugerat să caute procesul-verbal. Fir-ar al dracului !"

Pe poarta cea mică intră Mircea, fecioru-su. In loc de bună ziua, se răsti:
— Tată, n-ai de gînd s-aranjezi o dată chestia aia cu transferarea mea ?
— Dragă — suspină Hîrlea, îndreptîndu-se de şale — nu se pot face mutări acum, în timpul anului. La toamnă.
— Te duc cu mîia, tată ! Zboară-1 de-aici pe Porumbiţă.
— Nu, nu I Porumbită-i de-ai noştri.
— Mut-o atunci pe Florea.
— Nu, nici pe... E fată frumoasă. De cîte ori o vede mă-ta exclamă : „Ce bun'ar fi asta de noră..."
— Ţi-am cerut să m-aduci în Sohodor. Densurat am eu grijă ! Ori nu m-aduci de teamă să nu te concurez ia direcţie ?
— Nu fii lingrat, Mircişor dragă. Ar merita Anton Hîrlea măcar atît pentru sacrificiile făcute pe altarul şcolii, după un sfert de veac de apostolat, după ce a condus banca şi cooperativa, ar merita, zic, măcar să lase fiului său Mircea Hîrlea direcţia şcolii. Dar cine mai recunoaşte azi meritele şi munca ? Breasla noastră cere erotism ifără glorie. Da I Fără

glorie 1 Toţi: inginerii, doctorii, ofiţerii, toţi se pricopsesc. Noi, jertfele I Răspunderi extra, viată nepătată, caracter model, bronz 1 identificaţi aidoma principiilor morale pe care Ie propovăduim de pe catedră, pentru că exemplul viefiii noastre trebuie să fie supremul mijloc de educaţie a viitoarelor generaţii. Ce-i viata noastră de dascăli, în definitiv ? O povestire morală de abecedar. Nu...

— Vino la chestie, că mi-i somn: mă aduci ori nu în Sohodor ?

— Ţi-am ex...

— Nu-mi explica ; transferă-mă 1 Ai atîtea cunoştinţe mari. Foloseşte-le, cit mai sînt la putere.

— Ah, tineretul ăsta lipsit de idealism 1 Pe vremea mea, un învăţător tînăr ca tine, un apostol al neamului, un...

— Dacă nu m-aduci în Sohodor, nu mai stau în în- vătămînt nici un ceas. Categoric ! N-am stofă de ,,apostol“ şi nici nu vreau să fac bureţi în Dărnuc, în- vătînd alfabetul pe nişte guşaţi 1 Vreau să-mi trăiesc viata, nu să robesc în şcoală. înţelegi ?

— Mircea ! Eu care te-am crescut după principiile mele...

— Palavre! Nu mă confunda cu Porumbiţă şi nu cerca să mă ameţeşti cu apă chioară. Mută-mă în Sohodor, asta-ţi cer ! încheie tînărul o discuţie repetată de multe ori, de doi ani încoace. In prag însă, socoti că i-a mai rămas un rest şi continuă, să-l audă şi Virginia Hîrlea care robotea în bucătărie, cu uşa deschisă: auzi ? I-n Sohodor, să mă îngrijească mama. Altminteri mă-nsor c-o văduvă şi m-apuc de blăstămăţii. Vă fac numele de rîs !

— Ssst! Mai încet! E-un domn inspector în salon.

— Foarte bine! Pune-i chestia. Tare şi hotărît! In locul lhi Acatrinei, de pildă.

Mircea Hîrlea intră în odaia lui, domolit; îşi scoase haina, îşi scutură confetile din păr şi se trînti pe canapea, încălţat. Venea de la un bal din Dărmăneşti şi era furios că tată-său nu i-a dat docarul; a fost nevoit să vină pe jos din Valea Rece şi nici n-a putut conduce acasă o fată cu care a dansat toată noaptea. îşi roti ochii obosiţi prin odaie. Din cele şase camere, cît avea casa luii Hîrlea, aceasta era cea mai mică. Pe peretele din faţă atîrna o cromolitografie în ramă grea de bronz : Othello sugrumînd pe Desdemona. Privind cu ochii împăienjeniţi de somn, Mircea Hîrlea îşi aminti cuvintele lui Othello, tipărite dedesubt: „Ah, suflete, mă-ntrebi de ce ? de ce ?... Gelozia !“ şi se înfurie cu ultimiile rămăşiţe de putere, înainte de a-1 doborî somnul. „Ce tîmpenie! Auzi, un bărbat gelos îşi pierde vremea gîtuind... o femeie. Gelos pe femei ? Nişte tîrfe. Şi-ncă să ucid din gelo... Slavă Domnului". Adormi, scîrbit că a existat cîndva un ins de genul masculin care s-a degradat, zămislind în inima lui un sentiment atît de reprobabil, de josnic ca gelozia.

După cîteva minute, Virginia intră c-o ceşcuţă de cafea neagră, dar constată că-i adormise odrasla. Ii scoase pantofii de bal, îl acoperi cu un pled moale, albastru şi ieşi păşind în vîrful degetelor.

Afară, în mijlocul straturilor de flori, Anton Hîrlea rămăsese tot pe ginduri. Constata, cu regret, că Mircea îl cam făcea de rîs, N-avea încotro: trebuia să-l

mute în Sohodor. Altfel ajungea un beţiv ca Savu. Şi, deodată, se agăţă de ultiimile cuvinte ale lui Mircea : „în locul lui Acatrinei... Mda... Cum dracu nu mi-a trecut prin cap să distrug procesul-verbal cu cărămizile ?“

In doi ani, de când Dragoş funcţiona în Sohodor, directorul se convinsese că, deşi tînăr, Dragoş nu era uşor de condus. Avusese destule discuţii şi chiar conflicte ou dînsul. Nu se lăsa copleşit, nici nu cădea victimă magiei verbale a lui Hîrlea. Socotea că Draigoş era coleg incomod, cam îngîmfat, care-şi ia „nasul la purtare". Altădată, pe un asemenea coleg l-ar fi „expediat în doi timpi şi trei mişcări" din Sohodor. Acum însă observa că Dragoş nu .poate fi „pus la punct" nici cu metoda bruscării, cum l-a pus pe Ştefan Petrescu, nici cu cea a uluirii, cum l-a cuminţit pe Porumbiţă, nici cu cea a şantajului, folosită cu Miihai Savu. îşi dădea seama că Dragoş e altfel de caracter. Deşi-i naiv, totuşi greu de manevrat. Poate l-ar fi luat el de multe ori .în unghii şi l-ar fi tratat de sus, ca pe ceilalţi, dar Dragoş era membru de partid. Şi directorul nu voia să se pună rău cu comuniştii. Chibzui că aici e nevoie de altă metodă. „Trebuie lucrat şi prelucrat în alt mod. Subtil"... Şi socoti că tocmai construcţia şcolii e cel mai bun prilej pentru asta.....Eu nici nu pot apărea în fruntea celor care construiesc şcoli. Să fie Acatrinei!“

Cînd Varsavia lui Bour se opri în poartă, Hîrlea tresări bucuros, parc-ar fi găsit ultima soluţie la problema ce-1 preocupa.

— Ia poftim încoace Varsavia, să auzim ce supărări ai tu cu... cu învăţătoraşii mei.

y Porumbiţă o luă, agale, 'tot înainte, spre

luncă. * * furios pe Acatrinei care, credea el, l-a convins pe Hîrlea să-l trimită pe cîimp să cheme oamenii la adunare. Din marginea satului, privi şesul ciopîrţit de ogoare înguste, strîimbe, încătuşate între haturi spinoase. Scutură cu sfida un puf de păpădie de pe hainele bleumarin şi porni m>ai departe, ocolind arăturile zbicite la soare. Vorbi cu ciiţiva plugari, apoi coti spre huciul de la poala Măigurei, să culeagă un bucheţel de viorele pentru Margareta.

„Ar fi bună fata asta, dacă n-ar strica-o... dacă n-ar fi aişa de serioasă. Prea serioasă, dom'le. Imposibil să-i ciupeşti un pic de curte. Diar nu-mi rezistă ea mie, nuuu..."

— Bună ziua, dom' învăţător I

— Bunăăă... înmărmuri Porumbiţă, cînd descoperi că Fănica lui Petrea Linguraru dăduse bună ziua. O privi cum sfărima bulgări pe ogorul lui Năstasă şi, ca să-şi revină, o întrebă glumeţ: Ce mai faci, bala- oacheşo ?

Pe Chipul Fănicăi surîsul se stinse brusc. Iişi trase broboada peste ochi şi izbi mai departe ou. sapa în bulgări. Âşteptînd să-i răspundă, Porumbiţă socoti că de vreo cinci ani fata asta nu mai vorbeşte cu nimeni ; trece mută işi absentă pe lingă oameni, ca o fantomă.

— Ascultă, tuciurio, vroiai să-mi spui ceva ?

— Nu.

— N-ai dat tu bună ziua, aşia, de florile mărului.

— Ba chiar de florile mărului...

Pe coasta Măgurii, măceşii înfloriţi păreau nişte grămezi de puf alb, strălucitor. De pe arături, de sub brazde, zburau cărăbuşii, sf.irîind spre livezile satului.

După ce schimbă cîteva vorbe cu oameni întâlniţi în cale, Aurel Porumbiţă intră în huceag să culeagă flori. „Ce poetic e un bucheţel de viorele... Distins, gingaş. In ton cu

ochii tăi albaştri. Adică, de fapt, verzi...** Ticluindu-şi discursul pe care plănuia să-l ţină în faţa Margaretei, Porumbiţă îşi puse, de probă, trei floricele la butonieră, legă bucheţelul cu un fir de păiuş uscat, îl privi de la distanţă şi schiţă o reverenţă către tufa din faţă, şoptind, ca lia o repetiţie, înainte de a intra în scenă :

— Poftiţi, duduie, simbolul primăverii şi al .dragostei mele...

In clipa aceea, din tufă ţîşni o capră cu botul întins spre ibucheţelul de flori.

— Ptiu ! Fir-ai... şi cercă s-o izbească în pîntece, cu piciorul. De unde-ai apărut ?

Capra se feri, întorcîndu-i coada bîrligată.

— Nu te supăra, dom'Porumbiţă, grăi lelea Saftia, apărând şi ea, de după o tufă. Era o femeie, înaltă, slabă, negricioasă, totdeauna rufoasă şi desculţă, cu mîini lungi, osoase, cu 'păr o leacă sur la tîmple. Oamenii o porecleau Călauca şi-o cunoşteau cum trepăda satul după urma picioarelor late, cu degetul cel mare mult răşchirat în afară.

— Se lovesc uneori lucrurile, de-a .minunea ! urmă Safta, lîizînd o leacă şiret, o leacă linguşitor. Zici „duduie" şi se iveşte-o caipră... Da' caprei, chiar de-i dai, cu plecăciune, un buchet de flori, ea tot nu-1 pu- ne-n cosiţă, ci-1 rumegă... îl rumegă, dom' Aurel.

— Ia mai ţine-ţi gura 1

— Tac... dar întîi .îţi dau ştire că azi .popa-i la oraş şi nu vine decît mîine, spre seară. Are un procest c-un adalmaş lung, şi preoteasa...

— Ei, lele Safta, se cunoaşte că eşti rudă cu Margareta Florea... cîrmi Porumbiţă vorba.

— Cu asemenea rudenie nu mă făiesc.

— Ba-i fată ibună, frumoasă, inteligentă...

— Mda... O fi ! Da, dacă-i dai ei florile, află că le strici de pomană.

— De unde ştii, vulpe şireată ?

Era gata să înceapă o anecdotă cu o vulpe

care l-a păcălit pe vînător, dar se opri la timp : „Doar n-o să intru în conversaţie cu asta".

— Ca să am leac la descîntec, ’trebuie să gîcesc inimile oamenilor.

— Lele Safta, de ce-o duşmăneşti pe Margareta ?

— Pen" că-i odraslea lui frate-meu, ciocanaru’ co- munistu’. Şi pen’ că i s-o năzărit să mă smulgă de la gospodăria lui Andronescu. S-amestecă-n toate. Se leagă de oricine. Nu ciată vîrsta : „De ce ţii copilul murdar" ? „Dacă te dor şalele, du-te la doftor, rm la vrăjitoare 1“ „De ce nu ţeseli vaca ? Ar da mai mult lapte." Auzi, parcă laptele ar veni din ţesală, nu din ţîţe. E fricoasă în inima ei, dar cînd are ceva de sipus, ti-o toarnă de la Obraz, hodoronc-tronc ! Leit tată-su I Sînt doar ş.i eu cineva în satul ista ; sîn't doftoroaia Sohodorului. Am moşit sute de copii, am legat dragostele la zeci de iflăcăi şi fete, vindec bolile, iau mana vacilor. Şi ea... Acu’ se gudură .pe lingă mine, dar nu, nu mă-mpac. Tată-su o părăsi’t satul, ca un nelegiuit. Şi-a vîndut casa lui Cioranu. S-o aciuit la oraş. Da-n loc să strîngă bani, ca Andronescu, ori să-şi cumpere o casă pe uliţa mare ca Pleşcanu, el s-o făcut comunist.

Uitând postura ridicolă de adineauri, Porumbiţă zîmibea amuzat de trăncăneala femeii. Duse la nas bucheţelul de viorele:

— Lele, descîntă-mi de dragoste .pentru Margareta.

— Mda... îngăimă femeia, făcînd ochii mici şi şter- gîndu-şi degetele de catrinţa ruptă. Dacă plăteşti, eu, de ! se cheamă că-mi fac datorinţa ! Al’minteri, nu-i fată rea. Harnică foc ! Citeşte şi scrie din ciîte două, trei cărţi o dată, pînă se istoveşte gazul în laimpă şi mai arde şi din fitil. Cînd împleteşte ori coase, pune fetele de la şcoală să-i citească şi ea ascultă. Mereu cumpără cărţi ; îi trimite şi tată-su, de

la oraş. O umplut policioara. Copiii, ce-i drept nu-i păcat, ţin la ea şi-o ascultă. Eu zic că are ceva bun la inima ei, dacă se lipesc plozii de dînsa ca muştele de miere.

— Nu-i aşa ? Trebuie să mă însor şi eu...

— Mda... Ajunge cit ai holteii. Insoară-te cu ea, mai ales c-o ai aici, în sat, cu slujbă, tînără şi frumoasă. Că-i frumoasă, nu ? Negricioasă, cu ochi verzi şi cu vino-ncoace, nu-i aşa ?

— Da...

— Iţi dau nişte buruieni, te-afum, îţi descînt de ursită, bat frigările-ntr-un brad, cu meşteşug, cum
ştiu numai eui, îngheţ apele şi ţi-o aduc călare pe mătură, la aşternut, după pofta inimii.

Porumbiţă îşi îndreptă reverele hainei şi porni ţeapăn spre sat, parcă l-ar fi vrăjit înadevăr lelea Safta şi-ar fi încălecat pe mătură s-ajungă mai repede la casa iubitei.

Văzînd-o pe Margareta în cerdac la Marcu Daimas- chin, intră minunîndu-se :

— O ifată cosind sub un vişin înflorit: ce poe'tic tablou 1 Ce negru ţi-i părul şi ochii ce verzi...

— De ce-ţi baţi dumneata joc de mine ?

— Nu ! Zău nu... Acum cînd sîntem singuri, îmi exprim nespusa bucurie c-ai apărut printre noi, asemenea Laurei lui Petrarca, să luminezi cu făptura ta gingaşă această melodioasă zi de primăvară...

—■ Ah, ce peltea demodată 1 izbucni Margareta.

— Mda... hm-hm ! tuşi Porumbiţă, scihimbînd tonul. Cum ai petrecut vacanţa ? Ce scrisori ai primit ? Şi iar declamator: Iţi ofer acest buchet de viorele, simbol al primăverii şi-al...

Margareta nu se grăbi să întindă mina. 11 lăsă parcă anume în această postură

caraghioasă.

— A, ce frumoşi bujori ! A fost pe aici un crai mai harnic decit mine ?

Şi, cam opărit, bătu în retragere, ducînd buchetul la piept, parcă de teamă să nu apară iar capra poznaşă a lelei Safta.

— Doi crai : copiii gazdei ! rise Margareta.

— Cum ? S-a priceput Damaschin Mihai să-ţi aducă flori ?

— De ce nu, tovarăşe învăţător?

— Ori eu nu-s pedagog, ori dumneata faci minuni.

— Nici una, nici alta. Am izbutit să-i potolesc teama de şcoală. Atît.

— Eşti teribilă ! Ia-te de miînă cu Acatrinei ! Şi el susţine că Tiron Ana-i una din cele mai bune eleve ale şcolii, pe cînd Hîrlea afirmă că-i o mutălaucă înapoiată ; nu poate învăţa nici o pagină pe de rost.

— Tiron Ana are o fire meditativă ; înţelege şi gîn- deşte matur; de aceea refuză să tocească de-a rostul. M-a călăuzit acum pe uliţa lui Melinte şi mi-a expus planul ei şi al Brînd'uşei de a ajuta la construirea şcolii.

— Aveţi voi talentul de a răsturna principiile 1

— Unele „principii" nici nu-s greu de răsturnat. Altele trebuiesc răsturnate.

— Ei, văd că ai căpătat curaj 1 Ţi-a priit vacanţa... îşi reveni Porumbiţă, dojenind-o în şagă. Eu vin să-ţi spun că numai pentru tine mai trăiesc şi tu...

— Şi-acum nouă ani, cînd îţi eram elevă, te- arn auzit spunînd unei fete că dacă .pleacă, te împuşti. Fata a plecat, iar dumneata trăieşti şi azi.

Porumbiţă înghiţi în sec, tăcu şi pomi spre poartă. „Afurisită ţigancă ! A simţit că mi-i simpatică şi vrea să mă fiarbă."

Rămasă singură. Margareta se întristă. Ştia

că Porumbiţă e un curtezan flecar. Nici nu era întîia oară cînd îi vorbea „în stilul amorezilor de suburbie", cum zicea Dragoş. De obicei nu-l băga în seamă. Acum regreta că l-a supărat. Totuşi i se părea că 'toată galanteria lui avea ceva imoral, monstruos chiar. Ca să alunge întristarea, porni iar prin sat.

o S-aşternea seara peste Sohodor cînd Margareta **O •** se întorcea acasă. Era obosită şi tristă. Refuzurile de dimineaţă sporiseră parcă după-amiază ; „Să vedem"... ; „Dac-oi avea vreme"...; „Sigur 1 Şcoală vă mai trebuie acu' 1“ Tot mai regreta că s-a purtat nepoliticos cu Porumbiţă. Acum cînd pornesc o construcţie, oricît de modestă, e mai necesară ca oricînd unirea, înţelegerea, prietenia, între învăţătorii din Sohodor. „Bravez din timiditate şi fac numai prostii. Şi barem de nu imi-ar fi fost[1] musafir. Nici pe Dragoş nu-l prinde brutalitatea, d-apoi pe mine, l,a douăzeci de ani, cu mutra mea. Numai Savu ştie să dea proştii prin şperlă fără să-i supere prea tare“, giîndea Margareta, pregătindu-şi cina.

Viaţa tinerei învăţătoare din Sohodor se desfăşura simplu şi modest. îşi aranjase aici, la Marcu Damas- chin, o odăiţă primitoare. Avea în fiecare fereastră o muşcată învoită, cu flori şi iarna şi vara, o măsuţă de 'brad acoperită cu o faţă de masă lucrată de dînsa. Pentru laiţă şi-a cumpărat un macat vişiniu de la mănăstirea de maici din apropiere. Patul îl aşeza, ca la ţară, să nu strice ninduiala casei. Avea şi două scaune şi-o laiţă lîngă peretele dinspre fereastră. Se mîn- drea mai ales cu cărţile aşezate, la linie, pe etajera de brad. Prin

contrast, îşi aminti de lelea Safta. Astă- iarnă i-a scris lui văru-su, Florea, rugîndu-1 să-şi sfătuiască mama să se lase de farmece şi de slujit la Minodora lui Andronescu. Florea Safta Florea era plecat de-un ian în armată. Margareta şi-l amintea bine; in copilărie păziseră oile împreună, pe suhat. O dată l-a adus chiar în clasă şi l-a aşezat în bancă, lîngă dînsa. Era aşa de mare şi voinic că aibia-1 încăpea banca. Dar Hîrlea l-a dat afară ; nu putea intra din- tr-o dată în clasa a treia. Iar Andronescu, unde argă- ţea Florea l-a trimis la o tîrlă de oi în munţi, departe. Margareta a mai auziit de dînsuil acum doi ani : cînd a ucis un lup cu toporul, mintuind stîna de primejdie. Pândele Andronescu i-a dăruit atunci flăcăului o capră.

La scrisoarea Margaretei, a răspuns locotenentul comandant de pluton al lui Florea, vestind-o că vărul ei este un ostaş isteţ şi destoinic; învaţă carte şi meserie. învăţătoarea a oprit-o pe lelea Safta în uliţă şi i-a citit scrisoarea. Femeia a înţeles un singur lucru : că Florea al ei nu va mai veni acasă, ci via rămîne, undeva, meseriaş.

— Fecioru-meu cioban a fost, în Sohodor, şi 'tot cioban o să fie şi după liberare. înţelegi ?

Safta a vorbit cam tare. Domnica lui Năstasă a auzit şi a răspîndit zvonul că învăţătoarea şi mătu- şă-sa s-au tras de cap şi s-au scuipat, în uliţă, în văzul lumii. Hîirlea a iadus cazul în discuţia unui consiliu .pedagogic, din strategie morală şi prestigiu.

După ce is'trînse masa, Margareta ieşi în cerdac. Seara intra în sat o 'dată cu oamenii întorşi de la muncă. Satul întreg se-nviona de freamăt. Un băieţaş mîna o vacă floreană spre vadul .morii, la apă. Irimia Huţan intră cu plugul în ogradă, iar Viorica, fiică-sa, îi deschise poarta. Măriuţa Varsaviei lui Bour,

cea cu strungăreaţă, cu nas cîrn şi cu cozi mari, .blonde, îndemna c-o nuieluşă gîiştele lui Andronescu, cîrd lung, legănat, pe marginea uliţei. Cumpenele fîntînilor se plecau şi se ridicau mute, parc-ar fi băi'tut măsura. Prin largul ogrăzii treceau, zbîrniîind, stoluri de cărăbuşi.

, Zărind-o pe Varsavia bătînd în poartă la Andro- n'escu, Margareta îşi aminti că Dragoş a rugat-o s-o invite la adunare.

— Vin, domnişoară ! răspunse femeia cam înţepat. Ai să vezi că vin.

împlinirea datoriei .izvora un început de bucurie în inima Margaretei. iNetezindu-şi părul, fredona o melodie ca .pentru dînsa.

— Bună seara, tovarăşă, îi întrerupse Dumitru Ti- ron pînza abia urzitului vis. Mulţi cărăbuşi s-au stîr- nit în primăvara asta ! Potopesc livezile.

Ca un pumn de prundiş împroşcat în văzduh, parcă anume pentru a adeveri spusele secretarului, cărăbuşii se izbeau de obstacolele ivite în cale. Unul se lovi chiar de sapa din spatele lui Tiron şi căzu în iarbă cu elitrele desfăcute ca un minuscul elicopter avariat.

— Pune, te rog, sapa la adăpost, pînă după adunare.

Nici el nu ştie de ce s-a oprit în poartă la Damas- chin. În cinci minute ;ar fi ajuns acasă. Dar parcă-i era greu să se întîlnească în prag cu nevastă-sa, cu Saveta. La întoarcerea din război, Tiron şi-a găsit nevasta tare schimbată ; tristă, morocănoasă, speriată. Parcă nu ştia nici ce vrea, nici ce-i place, nici ce nu-i place. De asta Tiron nu mai simţea căldura căminului. I se părea că oric.it s-ar strădui nu l-ar mai putea încălzi. Saveta nu-1 înţelegea. Nici nu vorbea cu el ; mormăia. Adesea, seara, Tiron lungea şedinţele, sta mult de vorbă pe uliţă, cu oamenii, se înfunda în cooperativă, nu mai să

nu se ducă acasă, să nu-1 îngheţe răceala din sufletul şi din jurul Savetei... „Ei, dac-aş avea o nevastă deşteaptă, cu carte, ca învăţătoarea asta... De ce nu mă pot înţelege cu nevasta ?“ se întreba Tiron privind-o pe Margareta cum rezema sapa de căruţa din mijlocul ogrăzii. Prinse un miel brumăriu dintre oile ce treceau pe uliţă, răspîndind miros de lapte crud şi-l cîntări în mîini să vadă de-i' gras.

— Damaschin n-a venit de la cîmp ?

— Nu.

— Atunci, hai noi să pregătim adunarea.

— Minunată-i seara asta, tovarăşe secretar ! exclamă învăţătoarea privind asfinţitul în mii de culori răsfrînte printre ramurile înflorite. Parcă toată lu- mea-i de argint şi de .aur...

Secretarul zîmbi o leacă trist şi, mîngîind blăniţa mielului, grăi cu glas baritonal, cald :

— Mda... frumos. Chiar foarte frumos. Primăvară şi miros de flori. Numa’aş zice că dacă ne îmbătăm de mirozna florilor, să nu uităm că sînt şi omizi. Că dacă ne plac mieii albi cînd zburdă pe pajişte cu botul ud de lapte — şi lăsă mieluţul jos — să nu uităm că sînt şi lupi. Omizile trebuiesc distruse şi lupii împuşcaţi. Tocmai pentru ca primăvara să fie în adevăr frumoasă, pentru toţi.

Q Mobilizarea satului pentru adunare a reuşit peste ' • aşteptările învăţătorilor. Cele două săli de clasă erau tixite de lume, iar cei veniţi mai tîrzior se opriseră în cerdac sau afară lîngă ferestrele deschise.

— Vedeţi ? Cînd fac eu apelul, satul răspunde „prezent" I se lăuda Hîrlea.

Dragoş era plăcut surprins că Tiron l-a invitat şi pe bătrînul învăţător pensionar Neculai Mancaş, care trăia de mulţi ani în Sohodor, într-o căsuţă modestă, plină cu cărţi, întreţinîndu-se din pensie şi din pri- saca pe care-o îngrijea cu pasiune. Cîteodată, vara, îl vizitau feciorii şi nepoţii, ingineri, studenţi. Cu mulţi ani în urmă, Hîrlea îl dăduse afară din cancelarie, pentru că se împotrivise ca şcoala din Sohodor să poarte numele lui Isăceanu. De-atunci nu mai călcase prin şcoală.

— II ştiu certat cu Hîrlea şi n-am cutezat.

— Ba trebuie să cutezăm.

— A, uite-o şi pe Varsavia Bour... Bine c-a venit! Trebuie să-i explic că... Şi în şoaptă îi povesti şi lui Tiron cum a jignit-o.

Deschizînd adunarea, directorul rosti, împotriva obiceiului, puţine cuvinte :

— Ne-am adunat să hotărîm construirea unui nou local de şcoală. Localul acesta, vechi, a ajuns o primejdie socială. Priviţi tavanul : în fiecare săptămîniă cade cîte o lostopană de tencuială. E o ruşine ! Nici proptelele nu-1 mai ţin. Scurt: ne trebuie alt local ! Categoric ! Prin grija partidului ni s-au aprobat fonduri pentru o clădire cu patru clase. Dar noi sîntem sat mare, cu o numeroasă populaţie şcolară. Ne trebuie şi avem forţe să facem o şcoială încăpătoare, pe măsura nevoilor noastre actuale şi mai ales a celor viitoare. Căci satul nostru creşte repede. Iar local de şcoală nu putem face în fiecare an. Cel pe care-1 construim acum trebuie să fie pentru cel puţin o jumătate de veac. Dau cuvîntul tovarăşului secretar Tiron, să ne expună planul de muncă pentru construirea şcolii di>n Sohodor, plan alcătuit în colaborare cu învăţătorii din sat, în frunte cu Dragoş Acatrinei.

— Păi, eu am să-ncep, oameni buni, amintindu-vă condiţiile în care am învăţat noi

carte, pentru că acelea în care învaţă acum copiii din Sohodor sînt şi mai proaste, porni vorba Dumitru Tiron. Cuvintele lui captau atenţia şi inima oamenilor. Poziţia horţişă, aşa de obişnuită oamenilor din Sohodor, slăbea, se domolea. Din felul cum întindeau gîturile, cum clipeau din ochi şi ciuleau urechile s-iaudă şi să înţeleagă tot, se putea bănui că sohodorenii au gînd să pornească, în sfîrşit, uniţi, la o treabă obştească. La toamnă trebuie să avem, şi vom avea şcoală nouă ! Să ţinem seamă că niciodată satul nostru n-a primit atîţia bani pentru şcoală cîţi a primit acum. Prin muncă obştească, noi putem spori de două ori suma acordată. Asta înseamnă că putem face o şcoală cu cel puţin şapte încăperi, din care una pentru serbări. Acu', cine se-nscrie la muncă ?

Seria angajamentelor a deschis-o Dragoş. Margareta observa că, vorbind în public, Dragoş nu mai semăna cu cel din clasă. Acolo grăieşte cald, înaripat; vorbele lui ating inima şi scapără în mintea copiilor. Acum glasul i se înăsprise. Cuvintele-i erau grele, bolovănoase, ţărăneşti, chipul încruntat. Totuşi, oamenii îl ascultau cu interes, mai ales că vorbea de organizarea concretă, amănunţită a muncii pentru construcţia şcolii.

— Pornim cu un fond de 50.000 de cărămizi, cum ştiţi, împrumutate de şcoală tovarăşului director, anunţă el. Va trebui să fiacem cam o sută cincizeci de transporturi de materiale, mai ales de piatră pentru temelie şi lemnărie pentru schelă şi acoperiş. Piatra o aducem din cariera părăsită de sub Măgura. Nu-i departe.

Hîrlea era pregătit: surise binevoitor şi ameninţă cu degetul pe vorbitor :

— Mi-ai luat-o înainte, Acatrinei ! Era datoria şi mîndria mea să anunţ acest fond de cărămidă făcut de noi, de sat, prin muncă voluntară.

După Dragoş s-a înscris flăcăul Traian Trufaşu, tractorist la S.M.T., din Iliseşti,

— Tineretul trebuie să fie în frunte. Eu mă înscriu cu cinsprezece zile de lucru şi mă voi strădui să conving şi pe alţii să se înscrie cu cît mai multe zile de muncă.

Urmă o ploaie de angajamente ; zile de lucru la cărămidărie, căruţe la transportul materialelor, donaţii pentru schelă, şură. Savu îi nota pe toţi într-un caiet. Totul merse bine, pînă cînd Hîrlea îi făcu semn lui Mîndrilă Vucu să se înscrie şi el; ţăranul îşi scutură umerii mari şi se burzului răguşit:

— Nu ! Privirile tuturor se răsuciră mirate spre dînsul, parcă sohodorenii şi-ar fi amintit de vechea lor hoarţă. Ce vă uitaţi aşa ? Nu mă scriu ! Dau şi eu ştatului impozit ? Dau ! De ce-1 dau ? Să-mi facă şta- tul şcoală ! Asta-i !

îndeobşte oamenii nu-1 ţineau la nici o seamă pe Mîndrilă Vucu. Era om harnic, dar cam beţiv, cam arţăgos şi tare necuprins la treabă. Muncea pînă cădea în brînci şi tot nu putea alunga sărăcia din preaj- mă-i. De fapt, se numea Nicanor. Mîndrilă l-ia poreclit de cînd era flăcău şi visa să aibă doi boi zdraveni, să-i înjuge la plug şi să-i mîne : „Hăis Busuioc ! Cea Mîndrilă !“ Şi azi, cînd se-mbată şi sentoarce acasă pe două cărări, mormăie: „Cea Mîndrilă*[1]. „Feri de-o parte, că trece Vucu cu boii“, a rîs, careva. Şi pentru că nu vedeau boi, l-au numit pe el „Mîndrilă**. Şi aşa a rămas. Că oamenii din Sohodor cînd pun coadă cuiva, apoi ţin’-te nene... Nu-1 mai iartă. **Iar** cel cu poreclă-i ca unul cu pecete-n frunte, ori cu tinichea de coadă. Şi nici de data asta nu l-ar fi băgat oamenii prea mult în seamă pe Vucu, dacă din fundul sălii n-ar fi răzbătut glasul puternic al Var- saviei lui Bour :

— Nici eu nu mă scriu ! Nu vreau să fac casă

învăţătorilor ! Un’e-i, fa ! cărămida făcută pînă amu ? Am lucrat noi, fa, cărămidă cînd eram fete mari ? Am lucrat două cuptoare ? Un’e-i ? se răsti către o femeie aflată mai spre uşă. Un’e-i fa ?

— Tu n-ai auzit că tovarăşul director o dă înapoi ? se încruntă Iorgu Cremene, un ţăran înalt, chipeş, **cu** mustaţă răsucită, cu glas aspru, membru în biroul organizaţiei de partid. O dă !

— Eşti un prost, Cremene ! Cînd ţi-i vedea ceafa, atunci. Şi nici atunci !

— Femeie ! se înroşi Hîrlea ca un rac, ridicîndu-se de pe scaun.

— Nu răcni la mine, c-acuşi îţi răstorn oala cu borş şi spun tot ce ştiu.

O clipă chipul şi privirile lui Hîrlea se rătăciră ; pumnul cu care se pregătise să bată în masă îi căzu moale. Varsavia urmă :

— Adicătelea ce, fa ? Să muncesc ? Să fac voia celor care se opresc în faţa casei şi-mi spun că-s nebună ?

— Varsavia ! se repezi Dragoş. Te rog să mă ierţi, dar aşa scrie aici, în condica asta.

— Ce condică ? Eu pe’netale te-am auzit! Şi zic : dau adicătelea povaţă cătră femei : nu vă prindeţi, f.a, la şcoală ! Copiii ne trebuiesc la muncă pentru noi, nu pentru învăţători, să le facă lor casă ! Na ! Mi-am răcorit inima...

Se retrase mai în urmă şi-şi şterse cu colţul ca- sîncii năduşeala de pe faţă.

Intre oameni se aşează o tăcere apăsătoare. Pe Margareta Florea o săgetă părerea de rău : „ŞLam stăruit să vină la... o credeam femeile deşteaptă şi uite ce poznă face“.

— Are dreptate Varsavia !... bolborosi Ilie Ciocîr- lan. Nu ne prindem la muncă ! Să ne facă ştatul şcoală. Că doar dări plătim, berechet! Vorba lui Mîn- drllă ; ştatul !

— Şi dacă statul a dat bani, noi de ce să facem cărămida pe de gratis ? întrebă Ghiţă Lungu, cu gîlgîit de răutate în glas, dezvelindu-şi doi dinţi lăţi prin ştir- bătura buzei de iepure.

Dragoş tresări ; nu-1 văzuse pe Lungu şi nici nu bănuise că va veni. Inima începu să-i tremure de ciudă. „Uite cum schimbă atmosfera adunării". Nu renunţă la gîndul de a se justifica în faţa Varsaviei. Se socotea vinovat şi nedreptăţit în acelaşi timp :

— Varsavia, înţelege că n-am avut nici un gînd rău, că...

— M-ai ocărît cum nu m-a ocărit nimeni în sat. Haideţi, fa, acasă, la plozi ! răcni femeia şi se strecură printre oameni, ieşind furioasă.

Careva chicoti în fund. Pe furiş, să nu le vadă lumea, plecară încă vreo trei-patru femei. Hîrlea privea de pe catedră, se frămînta, nervos, dar nu intervenea. Porumbiţă lăsase capul în jos şi trăgea cu coada ochiului spre director : „Fac ce-o face şeful...“

Dragoş vru iar să intervină, dar clocotul mîniei nu-1 lăsa să-şi rînduiască ideile. Margareta o zbughi după Varsavia ; o ajunse cînd cobora cerdacul şi-o prinse de mînă :

— Liţă Varsavia, ce-i cu dumneata ? De ce faci asta ?

— Aşa se cuvine ! De la o nebună — o nebunie ! Na !

— Te rog să rămîi ! Eu te-am invitat şi...

— Ce ? Crezi c-am mîncat ciumafai ? Se smuci, furioasă şi se pierdu în noapte.

Intre oameni, Dragoş ridică în sfîrşit glas cutremurat de emoţie :

— Eu sînt vinovat de supărarea Varsaviei, oameni buni... Şi povesti despre condica de procese-verbale găsită în pod. Exemplele date uimiră oamenii şi-i în- dîrjiră. De afară,

Margareta îl asculta : vorbea cam dezordonat, dar aşa de emoţionat, de sincer, de convingător, că, uitînd-o pe Varsavia, oamenii se întoarseră toţi cu faţa spre sala de clasă.

— Printre cei care v-au batjocorit aşa, este şi Pândele Andronescu. EI a iscălit asemenea proces-ver- bal mincinos, măsluit, ca să-şi facă argaţi ieftini. De aceea azi, dumneata bădiţă Irimia şi dumneata bădiţă Vucu nu ştiţi carte. De aceea şi Varsavia în seara asta s-a purtat aşa cum s-a purtat. Cînd trebuiia să învăţaţi carte, eraţi siliţi să argăţiţi la Andronescu, la Năstasă, la Chiţcop, la../

— La Isăceanu, da ! tresări Stroe, potcovarul satului.

— Ce te legi de oameni, dom'învăţător ? îşi tună întrebarea Ghiţă Lungu. De-abia ai venit în sat. De-ia putere hi, venetic. De unde ştii 'neata ce-or făcut oamenii pentru sat ?

— I-au stors vlaga ! replică Dragoş. Asta au făcut ! Oamenii le-au strîns averi, iar ei au împărţit ciomege, cum mai împarte şi acum Chiţcop lui Vichentie şi Ioanei !

— Iote, pribagu' ! De unde ştie el ce şi cum ? strtîmbă Lungu buza-ii de iepure. Haideţi, oameni buni, c-aici nu-i şcoală, e... e aţîţare la rivoluţie !

Şi porni spre cerdac, ceroînd să scoată din clasă şi de pe sală cît mai mulţi oameni, să spargă adunarea. Dar nu izbuti să împingă afară decît trei-patru săteni. Ceilalţi se aplecară ca holda sub vînt şi rămaseră pe loc, înălţîndu-se iar.

Trecură cîteva clipe nehotărîte. Ascunzîndu-şi amărăciunea într-un zîmbet, Margareta se strecură în grupul femeilor. Dragoş simţea că trebuie neapărat să spună ceva, dar nu ştiia anume ce. Ti lipsea un cu- vînt cald, un

argument hotărîtor. Era prea emoţionat ca să gîndească lucid şi prea speriat ca să poată înfiebînta inimile oamenilor din fiaţa lui. Dar în acea clipă nesigură, din fund, răzbătu glasul sfătos, o leacă tremurat al pensionarului Neculai Mancaş ;

— Mă mir de Ghiţă Lungu. Cum mă mir şi de Varsavia. Acu' o jumătate de veac, cînd iam început clădirea asta veche, tatăl lui Ghiţă era în fruntea epi- tropilor şcolii. Atunci, împotrivă era.boierul Alecu Isăceanu. Poate s-o adeverească şi Toma Huţan, că-i de pe vremea mea. Eu ştiu, mai bine ca oricine de aici, cît a stat Isăceanu de-a curmezişul, şi făţiş şi peascuns, la ridicarea acestui local, care azi e aşa de bătrîn şi de prăpădit. Mai tîrziu, ailţii, falsificînd isto- ria, l-au numit pe Isăceanu „ctitor** şi l-au pus pe firmă. Acu', eu ştiu că Dorel, fiul Isăceanului pe care l-am înfruntat noi cu o jumătate de veac în urmă, mal vine, arare şi cam pe furiş, prin acest sat. Dar nu ştiu să tragă nici la conac, că-i ruinat, nici la Ghiţă Lungu, că are laiţă tare, iar boierii au ciolane gingaşe. Ei trag tot la saltele moi. Deci, nici Varsavia, nici Lungu n-au aflat chiar din guşa lui Dore'l Isă- ceanu să se poarte cum s-au purtat. Dar, oameni buni, oricine poate vedea şi pricepe că şi Ghiţă Lungu şi Mîndrilă şi Ilie Ciocîrlan şi Varsavia lui Cristache au apucat calea duşmanilor şcolii. Cu ştiinţă sau fără ştiinţă, ei sînt ori devin sculele acestor duşmani. Ei vor să stea de-a curmezişul într-o treabă obştească. Vor să învie dezbinarea cea de pomină a sohodoreni- lor. Oameni buni, să lăsăm dihonia şi zavistia care ne roade de mult. In sat ne trebuie o şcoală nouă şi mare. Guvernul ne-a dat bani. Putem noi pierde prilejul de a-i spori cu muncă obştească ? Nu, nu putem ! Tovarăşe Savu, înscrie-mă ca voluntar

permanent. Am muncit pentru şcoala veche, vreau să muncesc şi pentru cea nouă !

De la Cremene, de la Trufaşu, de la Margareta, ro- potiră spontan aplauzele.

— Bravo! Bravo, moş Neculai!... Bravo, dom' Mancaş !...

Neculai Mancaş se aşează jos, scuturînd uşor capul împodobit cu păr ca omătul şi zîmbind ca un copil. Măcar că trecuse de şaptezeci de ani, se ţinea drepf, dîrz.

Cînd ropotul aplauzelor conteni, ţîşni glasul lui Dumitru Tiron :

— Mulţumim din toată inima, domnule învăţător. Ai grăit ca un înţelept şi ne-ai dat cea mai frumoasă pildă. De altfel, noi ne aşteptam la unele împotriviri. Şi-ntr-un fel, e bine că duşmanul şi-a arătat colţii. Pe drum s-or mai ivi poate şi alte piedici. Datoria noastră este să clădim şcoala. Şi o vom clădi cu ajutorul tuturor oamenilor ci'nstiţi din satul nostru. Asta-i !

— Ce te faci cu vară-ta, cu Varsavia ? întrebă cu răutate, Ilie Ciocârlan, fote-o : s-a pus cam contra.

Câţiva dintre Ciocîrliani şi Humeni rîsenă.

— Eu mă înscriu cu zece zile de muncă obştească, iar soţia mea cu cinci, urmă calm Tiron. Oamenii îl aplaudară.

— Ader întru totul la cele declarate de domnul Manoaş şi de tovarăşul secretar, vorbi Hîrlea cu solemnitate. Este un prilej minunat de a îmbina tradiţia sănătoasă cu tinereţea revoluţionară. Personal, mă înscriu cu cincisprezece zile de muncă.

înscrierile continuară : la cărat materiale, la săpat temelia, la frămîntat lut, la făcut cărămidă. Stroe potcovarul făgădui să dea, cu împrumut, scoabele pentru schelărie.

— Mai bine ţi le-ai bate la bordei, mormăi Ilie Ciocârlan care nu se da dus.

— Ilie! se supără Marcu Damaschin, un om mărunţel, vioi, cu chip blînd şi cumpănit la vorbă. Ai trei copii la şcoală ; dacă nu te trage inima să te-nscrii cu zile de muncă, ai măcar obraz să taci! Nu mai trage „hăis“ 1 numai aşa, de dragul împotrivirii.

— Mde... Am să mă scriu... sigur. Numa’ să vorbesc mai întîi cu femeia, se fâstâci Ilie.

— Dar la batjocură de ce n-aştepţi să-ţi întrebi femeia ? ironiză Dragoş. Oamenii rîseră. Ciocârlan îi întoarse o căutătură plină de ură, dar n-avu cuvânt.

Când aproape toţi cei: de faţă s-au ânscris pe lista lui Savu, oamenii parcă uitaseră Împotrivirea Varsa- viei ori a lui Lungu.

Aşa se făcu primul pas spre unirea sohodorenilor.

Hârlea se ridică şi mulţumi simplu şi sincer.

După asta, adunarea alese un comitet de construcţie : Hârlea, Acatrinei şi Porumbiţă,

dintre Învăţători, Dumitru Tiron din partea partidului, Ion Axinte şi Marcu Damaschin din partea părinţilor. Când Tiron propuse ca preşedinte de onoare pe învăţătorul pensionar Neculai Mancaş, toţi aprobară bucuroşi. Hîrlea îşi făcu loc printre oameni şi-i strînse mîna cu putere, gata să i-o smulgă din umăr :

— Scuză-mi erorile şi ereziile juneţei... Iartă-mă !

II luă de braţ şi-l aduse în faţă, unde comitetul se strînse la sfat asupra planului de lucru.

— Pentru a duce aceasta operă lia bun sfîrşit trebuie s-o încredinţăm unui om energic, se rosti cu căldură Hîrlea. Propun preşedinte al comitetului pe Dragoş Acatrinei.

— Tocmai eu, cel mai tînăr ?

— Principiul meu este : promovarea cadrelor tinere I E cea mai înţeleaptă politică şi cel mai nimerit prilej de trezire a calităţilor latente... Şi continuă aşa cîteva minute.

Cu toată împotrivirea, Dragoş trebui să primească preşedinţia comitetului şi deci conducerea lucrărilor pentru şcoală.

— Măcar că sînt foarte ocupat cu treburile direcţiei, totuşi te asigur, dnagă Acatrinei, de tot concursul meu dezinteresat, loial. Eu nu ţin de fel să mă împăunez cu glorie. E vorba, aici, nu numai de construcţia şcolii, ci şi de munca şi de conducerea colectivă.

— Sigur, colectivă ! — aprobă Porumbiţă, contrariat, neînţelegînd de ce Hîrlea cedează un loc la care de mult rîvnea ; ba chiar netezeşte calea lui Dragoş.

Au stabilit ca lucrul la cărămidă să înceapă joi dimineaţă.

— Pînă atunci, Acatrinei, ce-a mai serioasă mobilizare. înţelegi ?

1Q Margareta deschise fereastra, să i se umple odăiţa de mireasma primăverii. Privi cerul înstelat, cu un sentiment de plenitudine. Ziua fusese rodnică. „La toamnă pe-aici, printre nucul şi mărul ăsta, o să văd clădirea şcolii: înaltă, masivă, cu ferestre multe, strălucitoare. Vom avea clase mari, curate, împodobite, copii inteligenţi, vioi, veseli... Uite-o pe Huţan Ancuţa, ce frumos s-a pieptănat azi, lins, cu cărare dreaptă la mijloc... La aritmetică ştii ? Da ? Bine ! De ce surizi aşa, Lisăndrelule ? Vrei să spui poezia ? Spune... Nu, nu tine mîna la gură. Stai drept, fercheş... Aşa... Nu «Somno'oase păsă'ele», ci«Som- norroase păsărrele !»... Aşa, bine Lisandre. Şi cămăşuţia ţi-i curată azi, ca omătul de curată."

Supărat că şedinţa a durat prea mult şi că i-a încurcat planurile, Porumbiţă se opri totuşi în poartă la gazda Margaretei. Pe Marcu Damaschin îl lăsase încă la şcoală, de vorbă cu Tiron şi cu Dragoş. „Nu vine repede. Sau pînă vine, eu..." Străbătu ograda, pe vîrfuri, să nu-1 simtă cîinile. Margareta îl auzi numai cînd începu să urce prispa. Tresări. Se trase o leacă mai înapoi, în dosul muşcatei din fereastră.

— Ce bine că nu te-ai culcat, Margareta... Ce făceai ?

Şi-şi îndreptă ţinuta, mîndru, încîntat de sine.

— Mă gîndeiam... visam...

— Ce poetic! Să visezi la stele, pe-ntuneric... Şi, biruitor, puse mîna pe clanţa uşii.

— Nu ! se repezi Margareta, speriată, şi trase clem- puşul.

— Ce... ce faci ?

— Iiau măsuri de precauţie...

— Fetiţo, eşti... Dă-mi drumul, nu fi proastă.

— Nu-s atît de proastă încît să nu ştiu cine eşti.

— Te iubesc ! Sînt nebun de dragoste după

tine.

— De aceea vii tiptil, noaptea, ca o javră ?

— Permite-mi atunci să te invit la plimbare. Uite ce noapte poetică...

Şi întinse mîna spre dînsia. Margareta se trase iar înapoi, dincolo de muşcată.

— Nu, mulţumesc. Sînt obosită.

— Cum ? Mă refuzi ? Nu vezi cît sînt de- ndră- gostit ? Ard, ca pe jar ! Sufăr ca-n chinurile iadului. Ori poate mă crezi un... un caraghios ?

— Iartă-mă, dar mi .se pare că un om nu-i ridicol prin sentimentele pe care le are, ci prin cele pe care le afectează, pe care se preface că le are.

— Adică chiar mă refuzi ?

— Da.

— De... De ce ? Nu ţi-ar place dragostea cu...

— Cum po|i fi aşa de neserios, la treizeci şi patru de ani ? întrebă, cu un uşor tremur de indignare, de emoţie şi de intimidare în glas. Porumbiţă lăsă braţele în jos, înfrînt. Şopti:

— Te rog să mă ierţi... Noapte bună.

Şi coborî prispa, abătut, prostit. Fusese aşa de sigur de succes, că înfrîngerea îl zăpăcise. Nici nu ştia încotro să mai apuce. Cîinele îl simţi şi se repezi asu- pr.ă-i ; o împunse la fugă spre poartă. In uliţă se ibzi piept în piept cu Marcu Damaschin.

— Ce-ai păţit dom'... Ai scăpat din puşcă ? Mde... Ţi se mai cuvine şi 'neătale cîte-o cociorvă-n spate, că prea dai prin băţ...

d 1 Mai încolo, peste două livezi, în odăiţa lui, Dra- goş nu aprinse lampa, ci, tot pe întuneric, se întinse pe laiţa de lîngă fereastră. Nu-şi

putea potoli îngrijorarea şi mirarea din inimă : „De ce m-a propus tocmai Hîrlea, el care-i aşa de orgolios ? Va trebui să colind zilnic, casă de casă, să vorbesc cu fiecare om în parte, să cer muncă şi bani. Sînt prea tî- năr pentru o sarcină ca asta. Dar oare moş Neculai Mancaş cîţi ani avea cînd a pornit construcţia şcolii ? Şi apoi, el era singur. Noi sîntem şapte colegi. Hîrlea e activ, întreprinzător, plin de dorinţa de a se evidenţia. Dar mai ales îl avem pe Tiron, avem comuniştii. De ce să mă tem ?“

Urmîndu-şi gîndurile socoti că, după terminarea clădirii, se vor crea încă două posturi în Sohodor şi-i
va fi uşor s-o transfere aici pe Lucretia. „Facem nunta la vară. Mă duc mîine să-i spun. Dar oare s-o fi întors de la oraş ? De ce-a plecat fără să-mi spună ? Ce vrea fiinţa asta ?... Nu mă mai iubeşte ?“ se chinuia Dragoş cu întrebări fără răspuns. ...„Dragostea ei mi-i singura fericire. O fericire oare se lasă prea mult dorită, prea mult aşteptată."

In poiată, cocoşul lui Iorgu Cremene cîntă înfundat, somnoros. Ii răspunse iară răguşitul lui Chiţcop şi îngîmfatul lui Hîrlea. Apoi alţii, tot mai departe, în tot satul, stîrnind misterioasele murmure ale miezului de noapte în duna mai, cînd şi prin somn florile şoptesc, izvodind mirozna îmbătătoare şi fiori dulci de viaţă şi dragoste.

Peste Sohodor mai trecuse încă o zi, din zori în amurg şi din cîntat în cîntat de cocoş.

II. Cine face curcubeul?

1 întîlnindu-se în prima dimineaţă de şcoală după vacantă, învăţătorii porniră vorba despre clădirea şcolii.

Dragoş îşi aminti că, în ultimile două zile, auzise iar prea multe vorbe de-ngăimare : „Aşi veni, dar am de pus cartofi"... „Joi începeţi ? Păi... mă duc la tîrg“... „N-am timp săptăimîna asta. Trebuie să muncesc pentru gură !“ Unele Ifemei îl luau, răutăcioase, în rîs : „Vin cînd-o veni Varsavia**... Savu arătă că, după însemnările lui, aveau programate pînă acum numai 273 de zile-muncă.

— Foarte puţin! strigă Hîrlea, revoltat. Mai multă energie în munca de lămurire !

— Cărămida trebuie să fie gata la sfîrşitul lunii mai, îl susţinu Dragoş. Jn primele zile ale lui iunie trebuie s-o avem clădită în cuptoare, să începem arderea. Altfel nu putem termina pînă în septembrie.

— Ce, v-aţi închipuit că bateţi din palme şi vă vin toate de-a gata ? întrebă Porumbiţă. Eu v-am spus! V-am avertizat. Sohodorul nu-i un bot de plastilină să-l modelezi, cum zice domnul director, după ideile cele mai extravagante.

— Să stăruim ! povăţui Hîrlea. Mai avem

două zile pentru mobilizare. Să găsim şi alte căi. De pildă, să le oferim şi noi oamenilor un ajutor în muncile de primăvară.

— Ai dreptate, tovarăşe director, se bucură Margareta şi se şi adresă elevilor, feriţi mai de o parte de cînd apăruseră directorul şi Porumbiţă. Copii, voi aţi văzut ce stricăciuni faic cărăbuşii în livezi ?

— Da, mănîncă frunzele 1

— Uite-aşa, le foarfecă de la margine...

— Şi le-nghit I

— Atunci, mîine, cum se luminează de ziuă, veniţi la şcoală cu cîte o traistă ; mergem să scuturăm cărăbuşii din livezi şi să-i distrugem.

— Cum ? Aşa de... de prompt! Bravo 1 se entu- ziasmă Hîrlea.

In două ceasuri, copiii au curăţat livezile lui Marcu Damaschin, Ion Melinte, Neacşu Parasichiv, Ion Axinte şi. a Anicăi lui Tomescu. Stîrpirea cărăbuşilor, o acţiune la care nu se gîndise nimeni pînă acum, a stîrnit o adevărată vîlvă în sat. S-a înfiripat chiar un început de acţiune colectivă. Mulţi, cînd treceau pe lîngă un pom fructifer năpădit de cărăbuşi, îl scuturau ori îl semnalau şcolarilor.

Curăţirea livezilor de cărăbuşi apărea şi ca un joc; participau şi Varvaroi Vichentie sau Bour Măriuţa deşi nu erau la şcoală. Ba, în dimineaţa cînd scuturau cărăbuşii din livada lui Iorgu Cremene apăru şi Ioana lui Tudor, cumnata lui Chiţcop. Nu spuse niciun cu- vînt. Se urcă Într-un păr stufos cu frunză fragedă şi zgîlţîi crengile cu putere ; apoi ajută copiilor să strivească sau să mătură cărăbuşii şi să-i arunce în focul aprins în fundul livezii.

— îmi pare bine c-ai venit, se bucură învăţătoarea.

— Chiţcop nu-i acasă, — repezi Ioana vorbele cu obidă. Se urcă în alt copac şi

scutură, furioasă.

Margareta o cercetă : tînără, vînjoasă, chiar frumoasă, dar îmbrăcată mai rufos ca o cerşetoare. Ochii căprii, umbriţi de gene mari, căutau trişti, fruntea prea încruntată o urîţea, o îmbătrînea ; gura rumenă, cu buze plăcut arcuite, nasul drept şi mai ales gropiţa din obrazul stîng îi împrumuta o notă copilăroasă, şăgalnică, în neîngăduit contrast cu încruntarea de pe frunte.

— Ştii carte ? întrebă Margareta cînd femeia sări jos din copac, sprintenă,

Nul

— Şi nu vrei să-nveţi ?

Ioana strivi sub călcîi un ciorchine de cărăbuşi foş- găitori şi 'bodogăni:

—■ Mi-i capul dogit de bătăi...

— Ce fel de bătăi ?

— Aşa, ca toate bătăile: cu pumnul, cu ciomagul, cu coada sapei... Un cărăbuş îi zbură de pe umărul gol, ars de soare prin cămaşa ruptă. — Ia nu mă mai sfredeli aşa cu privirea 1 Că nu-s căscăună şi nici smintită, cum mă ocărăşte lumea. Sînt numai o femeie nenorocită, ţinută cu sila-n nemernicie

— Ioana I

:— Ce ? poate crezi că totdeauna am tost aşa, rufoasă, mînjită, proastă ? Muncesc noaptea şi mi le cîr- pesc ; numa' că mi le sfîşie cumnatu-meu, anume.

Margareta se cutremură. Ştefana Damaschin îi povestise o dată că, la şaptesprezece ani, Ioana a fugit după Nicu Tudor, flăcău sărac, dar vrednic şi mîndru cum nu se mai afla în şapte sate. A murit însă chiar în primele zile ale războiului. Durerea a zdrobit-o sufleteşte, a prăbuşit-o. Folosindu-se de deznădejdea ei, Chiţcop, sub cuvînt c-o adăposteşte şi-i dă hrană, i-a luat pămîntul, a> făcut-o slugă şi-a ponegrit-o în fel şi şi chip.

Oamenii au ajuns s-o creadă zăludă şi-i zic „Căscăună de la Chiţcop*[1].

— Crezi căi pentru cărăbuşi am venit eu aici ?

— Ai venit pentru necazurile dumitale, surise Margareta. înţeleg. Ai încredere în mine. Vreau să fim prietene.

— Copila lui Stroe zice că mata ai aşa un dar de a alina unele suferinţe. Că sfătuieşti 'bine oamenii. In- vaţă-mă... — strînse Ioana pumnii în faţă şi-şi clocoti vorbele sugrumată de emoţie — învaţă-mă cum să scap din casa lui Chiţcop. Ajută-mă 1

— Dar turn ai ajuns în casa lui ?

— Poveste lungă. Ia ! căruţa... Vine I Mă stîlceşte în bătaie, dacă află că... Aruncă repede cărăbuşii în foc şi ţîşni spre casă, fluturîndu-şi zdrenţele.

Margareta privi lung în urma ei, clătinînd din cap.

In trei zile au fost stîrpiţi cărăbuşii din livezi. Ileana Melinte şi doi dintre Urseni au făgăduit să subscrie pentru şcoală a cincea parte din banii pe care-i vor cîş- tiga pe fructe.

2 Joi în zori, cu hîrleţe, sape şi lopeţi, cu tărgi şi tă- răboanţe, oamenii se adunaseră în ograda şcolii.

— Am dezmorţit satul I se făiea Hîrlea. Sînt nouăsprezece bărbaţi şi douăzeci şi şase de femei.

Savu încolonă copiii şi-i porni cîntînd. In frunte cu bătrînul pensionar Neculai Mancaş, cu Anton Hîrlea, cu Dragoş Acatrinei, cu Margareta Florea şi cu Savu, oamenii se îndreptară spre cărămidărie. Pe drum, s-au

mai alăturat încă mulţi.

— Nu pot sta decît pînă la amiază...

— Lucrez numai vreo două ceasuri, dar vreau să fiu de la început, se scuzau unii.

'Oricum, toţi observau că se crea un făgaş spre munca obştească. Şcoala începea să fie privită cu simpatie şi cu interes.

— Vin ! Nu-i lasă inima... se bucură Tiron către Dragoş, privindu-i cum se ivesc din ogrăzi şi se alătură. Nu-s aşa de nepăsători la binele obştesc.

— Nici aşa de îndărătnici cum le-a mers faima.

Ciopliră aria pentru uscat cărămizile, săpară lut. cărară nisip şi apă. Ion Axinte, Cremene şi Neacşu Pa- raschiv, pricepuţi la stolerie, începură să construiască şura, din stîlpi şi din scînduri împrumutate de oameni.

Pentru copii, totul era ca o joacă tare atrăgătoare. Ei nu văzuseră niciodată atîta luime adunată în acelaşi loc la muncă. învăţătorii îi rînduirâ care la cărat apă, care la frămîntat lut ori la cernut nisip. Vucu Miron dădu nume fiecărei echipe : „aparii", „călcători", „nisiparii" şi aşa mai departe.

■— Lucrăm de nădejde — spuse Dragoş Acatrinei — mai facem şi cîte o lecţie două ; iar dacă ne-om încălzi, ne scăldăm în pîrău. Este ?

— Este I Devenim scăldătorii, dom' vă rog... se întinse **cu** şaga Vucu Miron.

— Cînd vom face cuptoarele şi vom da foc, vom veghea noaptea, de strajă şi vom spune poveşti. E bine ?

— Fain ! se entuziasmară copiii, trec,înd repede la treabă, mai hărnicindu-se, mai lovindu-se, mai certîn- du-se pentru o sapă ori o targă. Cei mai bucuroşi păreau „călcătorii". Desculţi, cu izmănuţele suflecate mai sus de genunchi, începură să joace în lut, fără să le

pese că se stropeau şi se mînjeau ca nişte draci.

Dragoş muncea cu „lutarii" la săpat pămînt. Margareta, cu „cărătorii", transporta lui cu targa. Savu căra nisip din pîrău cu „nisiparii", Anton Hîrlea, cu pensionarul Neculai Mancaş trecură lîngă Ion Axinte la cioplitul grinzilor şi la înfiriparea şurii.

Lunca Sohodorului se însufleţi îndată. Moş Grigore Axinte văcarul s-a apropiat să privească şi el claca asta cu lume multă, harnică şi gureşă, cum nu s-a mai văzut. Sohodorenii muncesc, de obicei, cîte unul, doi, tăcînd ori mormăind vreun viers de jale. Acum erau mulţi la un loc şi neobişnuit de veseli.

— De ce nu lucrezi cu noi, bunicule ? nu-1 cruţă Brîndueşa. Uite, domnul Mancaş, şi-i mai bătrîn ca mata

— Păi, nu-mi dă mîna să pun în plug cu de-alde voi. io-s văcar. N-am fost şi nici n-am să mai pot fi vreodată şcolar.

— Bunicule, se supără nepoata, ascute-mi măcar sapa, că iote, nu mai taie de fel.

— No I ce mai salba dracului mai am şi eu... In loc să mai alerge şi ea după cele dobitoace, că-s beteag de cotonoage, de bătrîneţe hărbuit şi de somn tă- huit, ea mă pune la muncă, la cărămidărie-n luncă. Păi eu, de-acu', la anii mei, umbră deasă, pe cîmp de verdeaţă şi somn tihnit, pe cîmp înflorit...

— Tranca-fleanca mere acre 1 rîse Ciocîrlan Ştefan, cel voinic, îndrăzneţ şi bătăuş.

■Copiii chicotiră, pe-nfundate. Văcarul se simţi atins şi tăcu. Văzîndu-1 supărat, Margareta îl rugă :

— Moş Grigore, spune o poveste „nisiparilor", să aibă mai mult spor la lucru.

— Mda, de poveşti-s bun, că-s de cînd adambaba- dam la vîrsta anilor.

Şi. aşezîndu-se pe cojoc lîngă cei care

cerneau nisip, începu un basm. Dar amintindu-şi de necazurile lui, îl lăsă pe Făt-FrumPs cu buzduganul ridicat, gata să-l trăsnească pe zmeu în cap şi schimbă povestea într-o aprigă sfadă cu boierul:

— Da, eu, mă şcoleri, fost-am văcar la Isăceanu, nu l-ar mai răbda pământul şi usca-l-ar vîntul... Am vrut să mă fac meşteşugar, dar boierul, cu cravaşa, nu I M-a silit să-ncremenesc la ocoale, cu boii. De-atunci am prins năravi : vorbesc şi blăstăm, cu stihuri mândemn, ca să mă răzbun pe-un boier nebun, nebun şi hain, inimă-n venin. Aşa ajuns-am mare vorbitor, ici în sat la Sohodor; durui pînă te dobor, tei ridic şi iar te scol şi cu vorba mite-omor. Doi vorbesc în Sohodor: eu şi domnul direictor. Şi cu toate că ne-asemănăm, mie-mi zice lumea Treanca-fleanca mere acre, iar lui îi'ce... oratori...

Mînios, văcarul a lăsat povestea neterminată, a plecat după vite şi nu s-a mai întors lîngă nisipari. Era prea neobişnuit lucru să muncească sohodorenii laolaltă, de-ia valma. De ce să strice el vechi năravi sohorodean ?

Cei patru cărămidari ai lui Chihai au învăţat repede şi pe alţii să bată lutul în forme. După un ceas, cincisprezece flăcăi şi fete mînuiau bine calupurile şi turnau cărămida De arie.

Muncind, Dragoş privea din cînd în cînd şoseaua spre Iliseşti. Ii făgăduise Lucreţia că va veni la deschiderea şantierului. Avea clasă după-amiază şi, pînă în Sohodor, o excursie de o jumătate de ceas. Dacă ar fi fost Lucretia aici s-ar simţi şi el vesel, ca toji ceilalţi, cu mai multă tragere de inimă. Dar nu venea. Şi parcă pe Dragoş începea să-l roadă ciuda, nu împotriva Lu- creţiei, ci a Margaretei: prea era harnică, sprintenă, glumea cu femeile, diriguia echipele cu îndemînare, parcă numai asta ar fi

făcut de cînd lumea. Fetele, în cap cu Victoria lui Melinte, îi arătau oarecare dragoste. Şi de asta-i era ciudă lui DragOş. Ii invidia temperamentul deschis, sincer, modest, înclinat spre veselie şi fericire. Şi, vrînd-nevrînd, o compara cu Lucretia cu mofturile şi problemele ei complicate, greu de înţeles. „N-a venit, desigur, ca şi Porumbiţă, pentru că nu vrea să-şi şifoneze rochia. Pe cînd Margareta, uite-o, s-a prins cu toată inima de treabă, fără nazuri .de boieroaică

La unsprezece, Hîrlea a plecat:

— Să trimit hîrtiile la inspeictorat.

Moş Grigore Axinte strînse vitele mai aproape, se trase la umbră, sub un plop, şi sentinse pe cojoc: **e** bine să moţăi cînd fetele cîntă vesele şi lucrează ca albinele.

Margareta îşi adună copiii la umbră şi făcu o lecţie de aritmetică. Şcolăriţei iau numărat, au socotit unelte, cărămizi, tărgi de lut, căldări cu apă. Au născocit chiar cîteva probleme, folosind datele oferite de munca de pe şantier.

— Tîlharilor! Nelegiuiţilor ! răcni deodată moş Grigore. Asta-nvăţati voi la şcoală ? Să rîdeji de-un biet bătrîn ?

Cînd înţeleseră că un poznaş a vîrît un furnicar în cojocul bătrînului, toti făcură mare haz.

— Miron a ticluit şotia asta !

— Cum ai cutezat ? îl dojeni Dragoş sever. Sgîtie neastîmpărată !

— Da' el de ce doarme, cînd noi muncim ? mormăi Vucu Miron, întristat că şaga lui a devenit poznă.

— Fugi şi-i ajută să se scuture de furnici. Şi cere-i iertare!

A stat ce-a mai stat moşneagul, chibzuindu-se în sine şi s-a apropiat iar de oameni la lucru :

— Dacă mi-or pus furnicari în cojoc ca să-mi dea pildă, să nu mai dorm cînd alţii muncesc, iaca na! nu mă mai supăr, zîmbi suflînd furnicile rămase prin sîn. O să lucrez după puterile mele. Iar tu, ghiduşule, ca să te iert, du-te şi abate vitele la umbră, către ocol. Ales că mi-ai adus aminte : numai cu vorba nu se face ciorba...

'Grigore Axinte trecu la cernut nisip şi ticlui snoave şi strigături şfichiuitoare, la-ntrecere cu Savu, sporind voia bună, prielnică muncii:

— Foaie verde de mohor, la horă mă-ntrec de zor ! la făcut de cărămidă mă tîrăsc ca o omidă.

■cum ar zice directorul. Aţi obţinut ceva fonduri, dar aţi pierdut total simţul realităţii. Iar tu ai şi început să te înfumurezi. Ştiu o anecdotă cu unul care, aşa ca tine...

— Lasă-te de fleacuri I Vorbeşte cu Ion Melinte, cu Irimia Huţan şi cu Rădoi să vină mîine la cărat piatră. Neapărat 1

— Mă rog, ce eşti tu aici ? Director ? Inspector ? Ce dracu' eşti, de-mi porunceşti aşa ? se mînie Porumbiţă de-a binelea.

— Sînt colegul dumitale, răspunse calm Dragoş. Un coleg ceva mai conştient.

— A, mă faci inconştient ?...

— N-am spus eu asta. Te rog vină la muncă I

— Eu ? Să car ţărnă ? Să frămînt lut ? Ce-s nebun ? Eu sînt un intelectual. Sînt învăţător, nu salahor! Am oroare de îndeletniciri murdare.

— Murdară-i lenea, necinstea şi imoralitatea !...

— Ţin... contabilitatea, dacă vrei, se muie Porumbiţă. Dar la lopată, la targă, alături de... Mi-e scîrbă, zău I Nu vin în ruptul capului, înţelege Acatrinei: mi-i imposibil I Moralmente mi-i imposibil. Ş-apoi eu, în definitiv, după

părerea voastră, sînt un sceptic. Deci lăsaţi-mă în pace!

Hm... clătină Dragoş din cap. Te-a convins Var- savia lui Bour că nu ne trebuie şcoală ?

— Te rog I

— In fapt, te-nţeleg, îl scrută Dragoş cu privirea. Erau odinioară unii care visau doar salariu bun, masă îmbelşugată, haine bine periate, pantofi lustruiţi, pat moale şi nevastă frumoasă, cu care să iasă duminica la plimbare, să le dea oamenii bună ziua şi iluzia că sînt cineva în sat, foarte respectabili...

•— Ce mai vrei să spui ?

— Că vremurile-s altele. Lumea se preface, se primeneşte.

— Şi-n această primenire, de, s-ar putea ca unora să li se şifoneze o leacă dunga pantalonilor, surise Margareta, biruindn-şi sfiala.

— Sohodorul are nevoie de cămin cultural, de lumină electrică, de gospodărie colectivă, nu de Donjuani.

— Eu Don...

— Dumneata 1 Don Juan de mahala.

— Mă, voi vă permiteţi cam mult, se răţoi Porumbiţă, înghiţind în sec. Tăcu, nedumerit. Poate pentru că nu vroia s-o jignească pe Margareta cu o vorbă nepotrivită, poate pentru că nu ştia ce să răspundă. Părea că meditează, că-şi ascultă un glas interior, tainic. 'Grăi cu ciudată smerenie în glas :

— Margareta, eu... şi nu vreau să mă feresc de Acatrinei, eu te-am rugat să fii mai atentă cu mine. Inima mea...

<— Bună seara I îşi scutură Margareta părul, înălţă fruntea şi plecă.

Porumbiţă rămase mofluz, cu botul pe labe, ca un prepelicar cînd îi zboară prepeliţa. Dragoş zîmbi, pri- vindu-1 cum îşi îndreaptă

cravata, ca să evite un soi de sufocare.

— Aşa... aşa începe dragostea : cu... cu de-astea, cu... Dar nu mă las I Nuuu I Are dreptate Hîrlea : bună bucăţică...

— Eşti trivial 1 şi-i întoarse şi Dragoş spatele.

[1]— Stai, mă, ce-o faici pe... se bîlbîi Porumbiţă, pornind după dînsul. Am intenţii serioase. Foarte serioase ! Doamna Hîrlea vrea s-o dea lui fecioru-su. Dar nu mă las 1 O fîşneaţă ca asta, o cuceresc din doi timpi şi trei...

— Eşti ridicol ca un berbec bătrîn, primăvara.

— Zexe ! Tocmai tu vorbeşti ? Tu, care eşti un falit în materie de dragoste ? Iţi permiţi să-mi dai lecţii de... Vezi-ţi lungul nasului, cum zice directorul.

Infrînt, Dragoş se opri, încruntă sprinceana şi schimbă vorba:

— Ai să vii dumneata şi pe şantier, într-o bună zi.

— Niciodată I Nu refuz munca, nu 1 Dar să fie în conformitate cu pregătirea şi cu situaţia mea. Eu nu-s demagog ca alţii, să pornesc în frunte, cu sapa în spate. Eu sînt .pentru *ze rait men in ze rait pleis,* omul care trebuie la locul care trebuie, cum zice...

Dragoş înţelese că lungeşte vorba degeaba ; intră în casă la Petrescu, apoi trimise după Savu. împreună, rînduiră treaba pe a doua zi la cărămidărie.

— Să n-o slăbim de fel. Că după ce facem cărămida, celelalte-s mai uşoare.

■Se împînziră iară, tustrei, prin sat. Hîrlea şi Margareta îi ajunseră din urmă. Li se alătură şi Porumbiţă :

— Munca de lămurire, da, cade în sarcina noastră. La lutărie, în mizerie, nu ! Să nu creadă Acatrinei că eu, Doamne fereşte,

sabotez. Să înţeleagă însă că nu fac muncă brută. Orice, afară de asta 1

Ă Abia cînd se opri în faţa casei, ezitînd dacă să intre sau să se mai ducă încă la un om despre care ştia că are căruţă, Dragoş îşi dădu seama ce liniştit şi frumos amurgea.

Nu-i era foame. Mîncase o strachină de brînză cu smîntînă la Maria lui Ion Axinte. Porni, aproape fără gînd, spre Iliseşti. Simţea că-1 mînă inima. Tot drumul depănă firul dragostei pentru Lucreţia. O vedea elevă în clasa a opta, apoi la orele de practică pedagogică, la serbări, în plimbările înfiorate pe tainicele străzi ale Sucevei, pînă sus la cetate, ori în partea cealaltă, spre Zamca. Amintirile îi vrăjeau inima. Cu toate că nu întîlnea în cale decît un izvor, un pîlc de arini în lunca Sohodorului şi podul îngust şi şubred, totuşi drumul pînă la Iliseşti i se părea fermecător, ca o cale înstelată. Murmurul izvorului, freamătul arinilor, susurul pîrăului, ţîrîitul cosaşilor în noapte, în- gînarea buhailor de baltă, toate îl întîmpinau ca nişte frînturi dintr-o simfonie a dragostei. Sclipărul stelelor sporea poezia şi căldura inimii în care sălăşluia intactă iubirea făurită în adolscente primăveri şi păstrată cu sfinfenie, de-a lungul greilor ani de despărţire din timpul războiului.

Cînd -zări silueta Lucreţiei în cerdac, cu tîmpla rezemată de stîlp, inima lui Dragoş zvîcni de bucurie: „Mă aşteaptă!“

— Tu ? La ora asta ?

Tonul sec, trădînd un sentiment -de neplăcută surpriză şi silă, slei subit fericirea >din inima lui Dragoş.

— Iartă-mă, draga mea, dar am fost foarte ocupat...

— Eh, ocupaţiile...

— Da, am început şcoala şi...

— Asta o ştiu ! Mi-a spus-o la telefon şi ăla, cum îl cheamă, orbul ăla al tău.

— Alexe ?

— Da. Avea aerul că mă invită să-ţi dau concursul.

— Mî-ai făgăduit că vii.

— Şi dacă ţi-am făgăduit, trebuie să mă prelucrezi cu... cu interpuşi ?

Intre ei ise lăsă o perdea de gheată...

— Să stăm serios de vorbă. Să hotărîm o dată 1 se îndîrji brusc Dragoş, lepădînd aerul de naivitate; cuta dintre sprîncene ii se tăncuşă, adîncă ; privirile i se învăpăiară.

— Ce să hotărîm ? se miră Lucrefia. Să lăsăm asta. Mai bine arată-mi cum să fac un plan de lecţie. Că parc-au înnebunit ăştia : ne cer şi planuri zilnice.

Nu-1 primi în casă ; aduse, repede, în cerdac, lampa, nişte caiete şi nişte manuale. Apoi, zăngănind nervoasă farfurioara şi linguriţa, îi pregăti o dulceaţă.

Dragoş deveni iar bun, moale, ca boţul de ceară din care poţi modela orice. Explicîndu-i planul de lecţie schiţat în fugă, îi luă mîna şi io mîngîie uşor, înfiorat, timid ; trecu iar, pe nesimţite, de la aritmetică Ta frămîntările din inima lui. Lucreţia era acum liniştită, dar fără chef, mîhnită. Dragoş îi sărută mîna.

— Tot drumul, pînă aici, Lucreţia, m-am hrănit cu amintiri: serile de la Suceava, logodna... Te iubesc, draga[1] mea, ca acum şase ani. Şi mai mult ca atunci. Mai matur, mai...

Cu zvîcnit .nervos, Lucretia îşi retrase mina din- tr-a lui. Prinzîndu-i (privirile din clipa aceea, Dragoş se cutremură : priviri străine, poate desperate. Măcar că vorbele semănau cu

bărzăuinii năuci cînd se izbesc într-o fereastră îngheţată şi cad frînţi, în gol, continuă totuşi să-şi tălmăcească pînă la capăt gin- durile.

— Să ne căsătorim, Lucreţia. In două săptămîni...

— Tu cu postul intr-un sat, eu în altul şi... Ori poate vrei să ne petrecem luna[1] de miere la izvorul lui Toma.

— Lucretia, tu nu mai ai încredere în mine ?

— Ba da, dar... Nu ştiu dacă...

Un fluture nocturn[1] pîlpîi stăruitor, prosteşte, orb, în jurul burluiului lămpii, pînă se prăbuşi pe masă cu aripile .anse.

Pe drum trecea cineva, cu paşi apăsaţi de om ţanţoş, fudul. 'Copleşit de frălmîntările 'din el, Dragoş nu vedea nimic 'dincolo de lumina lămpii.

— Du-te... tresări Lucretia, devenind neliniştită, nervoasă. E tîrziu. Vreau să mă culc. Vorbim altă dată. iDe ce ne... aşa, în pripă. Du-te, te rog, mi-i tare rău.

Dragoş împinse uşor spre dînsa fluturele nocturn, privindu-1 cum se mai zbătea încă. Surise amar. Dar Lucretia nu-i înţelese ori se prefăcu că nu-i pricepe nici gestul, nici surîsuî.

Nu-şi închipuise Dragoş vreodată că drumul dintre illiseşti şi Sohodor poate fi[1] aşa de lung, plin de gropi şi de spini, lipsit de orice farmec. Era miezul nopţii cînd ajunse în dreptul şcolii din Sohodor. Bă- tînd din aripi, cîntau teocoşii sub pătuîe. Printre ghemurile de scamă ale norilor înalţi şi suri, sclipeau, totuşi, şăgalnic, stelele. Dar privirea lui Dragoş era prea întunecată ca să mai prindă scl'ipărul şăgalnic al stelelor din nopţile primăverii.

C Soarele dogorea, uscînd repede cărămida. Oa- menii zoreaiu mereu. Margareta Florea lăsă targa jos şi-şi şterse sudoarea de pe frunte cu dosul numii. Brajele o Idureau. Pălmile, beşioate, o usturau.

— Hai, tovarăşă învăţătoare ! strigă Traian Trufaşii, izbind lutul în calup. Nu căita că-i greu. Nu te sperla de căldură, că vine-acuşi furtuna...

— Hei, copilăretul ! — dădu glas Marcu Damas- chin. Căraţi, fuga! toate cărămizile zbicite sub şură! Trap !

— Aşa, piticilor! Galop ! Galop, Miroane fara- oane 1...

— Aşezaţi-le bine oum v-am învăţat. (Drept. Pe cant. La un lat de mînă interval.

— Pînă trece furtuna, nu miai facem cărămidă. Că- răm lut.

— Pregătim butoaiele pentru apă.

— Hai, Brînduşa, ţigăncuşă !. Ce-aştepţi Paraschiv Vasile? întreba Damaschin. Dar tu, mălăieţuîe? Cum te cheamă ? Aha, Bursuc Dumitru ! 'Să nu dă- rîmi stivai I Haide, haai! nu te lăsa 1

Margareta Florea ridică fruntea spre cerul năpădit de nori; ascultă vuietul tunetului. O furtună neagră se năpustea dinspre apus, cuprinzînd toată zarea. Fulgerele şi tunetele se-nteţiră zguduind pălmuitul şi făcînd să pîrîie din încheieturi toată bolta cerului. Oalmenii lăsară lucrul şi alergară la adăpost sub şură. Veniră fuga[1] şi prăşitorii din 'luncă şi lelea Safta, cu capra ei[1]. Sub adăpost, unii urmăreau cum răpăie stropii pe pămîntul uscat, iar alţii se s'periau de fulgere şi trăsnete şi-şi tămăduiau Spaima cu belşug de cruci însăilate în grabă. Unii mai cărau cărămizi zbicite sub şură, iar alţii aşezau ciuberele sub streaşină să strîngă apă de ploaie. Rîzînd cu

flăcăii, Victoria lui Melinte îşi spălă mîinile şi faţa în şiroiul streaşinii. Copiii se înghesuiau printre ceilalţi, chicotind. Vîrst- nicii repezeau cîte o vorbă de duh. Lelea Safta ţinea c-o mînă capra de coame, iar cu cealaltă căra cruci ori de cîte ori .fulgera şi trăsnea, boscorodind împotriva celor care lucrează azi, în ziua s>f. Foca.

— O să vă trăsnească, paginilor I

Şi chiar în clipa aceea pămîntul .se cutremură izbit de-un trăsnet, parcă anume poruncit de lelea Safta, ca să îngrozească lumea. O lumină uriaşă orbi vederile şi unul din. cei trei plopi de pe malul Sohodo- rului, învăluit de vînt, se prăbuşi, despicat în două.

Copiii îngălbeniră de spaimă. Cei mai în vîrstă făcură cruci şi şoptiră rugăciuni:

— Doamne apără...

Singur Traian Trufaşu mai iglumi şi de data asta :

— Uite-1 ipe Sîntilie! S-o tocmit tăietor de lemne la moş Griigore văcarul. Iţi pregăteşte surcele pentru iarnă, moşnege I

iDair furtuna se depărtă repede, spre Jliseşti. In spatele perdelei de nori se rotunji un curcubeu uriaş, tot mai lat şi mai viu colorat, peste perdeaua catifelat- albăstruie a norilor. Oamenii porniră iar la lucru. „Călcătorii" admirau cerul, ţopăind pe lutul ud de ploaie.

— Cine face oare curcubeul ? întrebă Miron.

Ca să răspundă la această întrebare, Dragoş îm- proviză, pe loc, cu toţi copiii, o lecţie despre naşterea ploilor, a furtunilor şi a curcubeului. Ascultară şi oamenii în vîrstă. Multora li se părea o .socoteala prea simplă, prea uşoară : aburi, nori, electricitate de două feluri, scînteie. Nu se amesteca nici o putere neobişnuită. Nici un sfîint Il'ie, nici un sfînt Foca, nimic. Curcubeul: raza de lumină care

trece prin picurii de ploaie şi .se desface în cele şapte culori din care-i alcătuită. Atît.

—'Te, Doamne, cuim bîiguie nişte minţi, crude, oftă lelea Safta cu multă obidă. Simt cutremurul trăsnetului şi-n loc să-şi plece fruntea-n ţărnă, covîrşiţi de spaimă, ei băsnesc despre scîntei şi despre 'letrici- tate...

— Cum adică ? întrebă Tiron, Ana cea tăcută.

Lelea Safta privi în jur şi cînd văzu că Margareta-i departe, cu targa de lut spre masa unde se turna cărămida, îşi lăsă capra să pască şi porni boscorodirea: —' Anume v-au scos (azi la lucru, ca să vă trăsnească sf. Foca, pe care Dumnezeu Lo pus mai mare peste fulgere şi trăsnete. V-o arătat semn. Luaţi aminte ! Dacă mai lucraţi, vă trăsneşte sfîintul ca pe plopul cela. Auziţi, puişorilor ?

'Copiii se-nigroziră 'de-a binelea. Lelea Sa'fta sfătui mai departe, în şoaptă şuierată :

— Hai, cărafi-vă acasă, repejor. Pe ici, pe sub malul pîrăului, să nu mai ştie mime. Sf. Foca o mai trimis un semn: curcubeul. Il vedeţi ? Vesteşte o furtună şi mai grozavă.

Galeş Irina scăpă targa jos. Vucu Miron bombăni:

— De trăsnet, dă, mă cam tem. Dar curcubeul îmi place. E frumos.

— Frumos, puişorilor ! Uite-f cum bea apă din pî- rău. Dacă te dai de trei ori tumba, peste cap, acolo unde bea apă curcubeul te schimbi din băiat fată şi din fată băiat.

— Vai de mine !

— Băgaţi sama ! Curcubeul deschide vrana furtunilor. Mîine trăsneşte celălalt plop şi... şi pe urmă şura asta ! Pe toţi v-amestecă, uite-aşa, cu lutul şi cu cărămizile astea blăstămate !

Vorbea repede, îinşurubînd glas ascuţit în

urechi şi în inimi. Paraschiv Vasile, Ciocîrlan Ştefan, Huţan Viorica încremeniră, uitînd lopeţile înfipte în fut. Admiraţia pentru curcubeu se schimbă în spaimă.

— Haideji, mă, cu tărgile ! strigau „călcătorii".

— Venifi o dată ! Aţi adormit sub mal ?

— Nu vă duceţi, nepoţeilor ! E păcat! Mai bine priviţi curcubeul, puişorilor. Ce om ar putea face un curcubeu ? Ha'i ? Ce om ? Numai sfinţii... Iar voi lucraţi în ziua sfîntului care-i mai mare peste o minune ca asta.

Curcubeul revărsa lumină feerică şi ciudată peste tot cuprinsul. Vuou Miron uitase explicaţiile învăţătorului. Şovăia : „Nici bădiţa Traian Trufaşu, cîtu-i el de voinic tot n-ar putea tace nici o fărîmă de curcubeu, darămite... Lelea Safta are dreptate. Mai bine s-o şterg. Aim un cuiib de sturz coTo-n dumbravă şi...“

— Eu o alung ipe moaşa .aista[1]! şopti Ana Tiron.

—i Cu măturoiul îi dau în... tresări Britiduşa', în- şfăcînd coada unui măturoi mare, lat, din frunzar de mesteacăn şi rotindu-1 în aer, puternic. Picăturile de apă de pe măturoi se împroşcară larg, roată, în văzduhul însorit. Toţi copiii care prinseră gestul Brînduşei exclamară ou deznădăjduită bucurie :

— Curcubeu !... Un curcubeu mai mic!...

— A pierit... suspină Miron.

— Din măturoi ! îi tremură glasul Brînduşei. Da, din picăturile de apă.

.Şi mai roti încă o dată măturoiul şi (mai puternic. Curcubeul apăru mai sus şi mai olar.

— Vai I Brînduşa face curcubeu I exclamă Irina, din adînc, parc-ar fi gemut. Şi se lasă jos, oovîrşită de mirare.

— Da... Chiar curcubeu ! îşi ascuţi glasul

Vucu Miron tot aşa de oovîrşit. Moaie-1 în apă, Brînduşa şi imai aruncă o dată! Uite colo, în ghiolul cela. Aruncă I

Zorită de nerăbdare, de surpriză, fata împlinea întocmai spusele copiilor.

— Brînduşa face curcubeu ! hăuliră tofi, cuprinşi de-o adminafie şi de-o bucurie fără margini.

A treia oară văzu şi lelea Safta culorile scrise pe cer de apa |îşnită idin măturoiul Brînduşei. întoarse o privire speriată împrejur şi,tîrîndu-şi capra' de coame, se furişă pe sub mal, spre sat.

Strînşi în jurul' lui Dragoş, o jumătate de ceas, copiii şi chiar flăcăii şi fetele se întreoură, care mai de care, să arcuiască în văzduh curcubee înalte, îm- proşcînd apa[1] cu măturoiul în lumina soarelui.

— Moaşă Safta ! — strigă Miron — ne vrăjeşti cu minciuni cît mata de mari. Da' unde eşti ! Aha, te-ai cărat ? Bine... Da' pînă la cuibul de sturz tot mă furişez eu o leacă. Nurna' să-l văd de nu l-or găbjit careva...

— Am cîştigat ibătălia muncii obşteşti I gesticula

• Hîrlea larg, în fata lui Dragoş. Ne putem felicita 1 Un prieten din minister mi-a scris că se pregăteşte reforma învăţămintufui. Noul an şcolar, anul reformei I Dacă avem local, avem şi frecvenţă sută la sută. Păcat că-n coasta noastră zac ţiganii ăştia de dincolo de moară. Ăştia or să ne păteze obrazul. Fug, domnule, de cultură ca hotentoţii. Ăstora să le clădeşti o biserică din caş s-o înfulice în. ziua de Paişti şi una de slănină s-o halească de Crăciun. Să le

dai o gîrlă de rachiu şi o diblă să cînte. Atît 1 De asta-s buni : de cerşit, de ciordit, de halit şi de zdrăngănit, irîse mulţuimit de sine, triumfător, răsucindu-şi cu stînga fire din mustaţa tuşinată scurt.

Dragoş se căzni cîteva cîipe să desluşească firea şi gîndurile directorului. Dar ochii mobili, lunecoşi, buzele arcuite în zîmbet batjocoritor, nasul drept, cu nări largi şi ciudat de sensibile, parc-ar adulmeca mereu mirosuri exotice, îl opreau ca o pavază, ca o carapace. Mai cercă, totuşi.

— Stroe, deşi-i din Ţiigănie, ne ajută la şcoală. Iar fata lui...

— Ei, dacă-i vorba de excepţii onorabile, *exceptio facit regulam!* mai este şi Margareta Florea; tot cam de prin partea Tocului îşi trage originea şi neamul. Dar poate-o... ,,înnobila-o“ Porumbiţă, că-1 văd foarte insistent. E îndrăgostit, fantele şi... compătimeşte.

Fără să ştie de ce, Dragoş socoti gluma[1] asta drept o stupiditate. Şi, ca de obicei, în atare împrejurări, ieşi din cancelarie şi se-ndreptă spre moară. Mergea gîndind la Hîrlea: „Face treabă. S-a antrenat cu toată energia în construcţia[1] şcolii. iN-arn greşit sus- ţinîndu-1 în fata lui Tiran. Uneori, însă, o mai dă prin şperlă, oa acutn. Ce are cu Margareta ? Porumbiţă şi Marga... O monstruozitate". La punte, Ioana Tudor se chinuia să ridice în spate un sac cu făină. Dragoş se opri:

— Greu?

— Dare-ar dracii-n el 1

— iChiţooip are căruţă, cai, boi. De ce cari ou spinarea de la[1] moară ?

—' Caii-s la tîrg. Boii, în grajd, Ta hodină.

Avea o ironie amară în glas şi suliti de mînie în priviri.

— Hai, să-ti ajut să-l ridici.

— Miuităмesc 1

Sălţă sacul şi se clătină sub povară ; din drum întoarse sipre Dragoş o căutătură tristă :

— Dacă eşti aşa de otnenos, de ce nu m-ajuţi să soap din robia lui Chiţcop ?

Dragoş tresări, parcă l-ar fi izbit în fată tot şuvoiul de ’,apă rece din scocul morii. Nu ştiu ce să răspundă. Privi oum se înfundă tălpile desculţe ale Ioanei în prundul lunecos, cum i se arcuiesc muşchii pulpelor, şi-şi urmă gîndul : „A văzut că l-am înfruntat |pe cumnatu-su şi crede că... Dar eu... Cu cine să mă sfătuiesc şi să... Dacă ar fi Lucretia aici ?... Inteligentă, ou bun simt— Cu bun simt ? Nu. Nu cred că Lucretia mi-ar ifi o bună sfetnică. Ea nu simte durerile şi nenorocirile oamenilor".

Dincolo de şirurile de plopi şi de stejari, sub malul de lut galben, se înghesuiau căsuţele din Ţiigănie. Pe ulifă, copiii se fereau din calea învăţătorului, ascun- zîndu-se în bordeie, ca [nişte guzgani sperioşi. Dragoş se opri în fata potcovăriei lui Stroe. Se rezemă de uşor şi începu vorba. Mîşcînd ipîrghia ţoalelor, potcovarul numără peste douăzeci de copii din Ţi- gănie care nu învaţă la şcoală. „Pepinieră de analfabetism. Şi şcoala-i la cinci sute de metri. Ce-am făcut astă-vară, astă-toamnă ? La dracu’!" se blestema Dragoş, privind pe Stroe cum lovea cu ciocanul în 'potcoava înroşită.

— Eu am dat-o pe Irina la işcoală că are glas bun. Au sărit alde Cucută: „Dă-o, zice, să-nveţe carte. Şi-apoi o luăm în taraf".

Şi, icnind, Stroe bătu repede potcoava, pe nicovală pînă-i dădu lorma dorită. Pe urmă grăi iar, gîfîind:

— As’vară, la Dărmăneşti, un’ de la... de ila, căminele culturaîe, un’ tinerel, da’ foarte iscusit la vorba lui, ’ce: „Tovarăşe, s-o dai neapărat la şcoală, că fata’netaile are o comoară în gît. E cam. mare de ani da’ văd c-o

prins repede scrisu' şi cetitu".

Căli potcoava în apa neagră din troaca de lîngă vatră ; apoi, cînd Irina apăru în pragul Ipotcovăriei, spuse:

— Or să vină şi Chihai şi Trandafir şi Linguraru. Mi-au făgăduit c-or să vină cîte două-trei zile la lucru la şcoală.

învăţătorul îi mulţumi pentru grijă şi-o invită pe Irina să cînte ceva. Fata[1] se roşi pînă în vîrful urechilor, scuturâ cozile groase şi negre :

— Cînt, da' de-afară... Se retrase dincolo de peretele de bîrme, îşi drese încetişor glasul şi pomi, abia auzit:... „Mugur, mugurel, ia fă-te mai măricei"...

Un tăciune, plesnind, acoperi o clipă glasul şi scă- părâ cîteva scîntei. Stroe opri foalele. Glasul Irinei se întări şi se încălzi:... „Bate-i doamne pe ciocoi, cum ne bat şi ei pe noi"... 'înduioşat, învăţătorul se sprijini de nicovală şi, fără voie, privirile i se împăienjeniră ; îl cercau, amintiri duioase. O droaie de copii, adunaţi tiptil, priveau extaziafi la Irina. Dar cum băgară seamă că învăţătorul cată spre dînşii, o îlmpînziră care-ncotro : unii după potcovărie, alţii mai departe, după plopi, spre moară.

— Iar ai început lălăiala', zăludo? Marş în huci, după vreascuri 1 Nici cîntarea, nici învăţătorul nu-ţi dă de haleală.

— E... e nevastă-mea, Glafira, lămuri Stroe, stingherit, clătinînd din cap spre bordeiul de unde venea strigătul. Ei nu i-i voia să-nlveţe carte Irina. 'Ce mai bine să culeagă bureţi ori să ciopleascâ linguri, ca Fănica lui Petrea. Femeie proastă, neumblată în lume, Glafira...

Irina opri cîntecul: tremura de ciudă şi de ruşine. Dragoş îi mlîngîie părul ondulat şi lucios ca smoala. „Seamănă cu părul Margaretei," constată bucuros Dragoş. Dacă

cineva l-ar fi întrebat de oe-1 bucură un lucru aşa de neînsemnat, n-ar fi putut răspunde.

— Bravo, Irina ! O să te pun să cînţi şi la serbare, Tăudă el anume, cu glas tare pe fetiţa potcovarului şi plecă spre şcoală. II urmăriră cîtăva vreme privirile galeşe ale Irinei, glasul ciocanului răsuniînd pe nicovală, apoi vuietul morii, murmurul Sohodorului şi freamătul plopilor. „Va ajunge cântăreaţă Irina ori, ca Fănica lui Petrea, va' umbla cu borboada trasă pe ochi, să nu-i mai vadă nimeni faţa ? Fănica, Ioana, Varsavia.... Ce 'făpturi nefericite, ce viată 1 Aici, cu Savu care vine beat la şcoală, cu Porumr biţă care neagă importanţa şcolii, cu Petrescu oare... Parcă eu î-s mai breaz ?“ Nu mal putu gîndi la. asta. II durea şi destinul lui şi al altora. Intră în cancelarie, hotărît să discute cu colegii, să găsească un mijloc de şcolarizare a copiilor din cătunul de dincolo de moară.

Dar aici găsi mare zarvă şi anchetă. Cu nuiaua în mină, directorul judeca doi elevi dintr-a patra[1].

— Acatrinei, eu ştiu că matematica-i un şir de scamatorii, inventate pentru o subtilă echilibristică a minfii omeneşti. Eu înţeleg că matematica nu-i pentru orice mîrlain. Dar ca în ora de matematică să facă morişti cu cărăbuşi în loc de probleme, asta n-o mai concep I Tu care studiezi pedagogia: nouă, sugerează-mi o sancţiune exemplară.

— Iţi sugerez o recompensă. E mai just.

— Cum ? De ce ? se dezumflă Hîrlea, înţepat în spinul rece al răspunsului. Pentru că aiu desconsiderat matematica, o ştiinţă care...

— Ba pentru că ţi-au dat prilejul să fiii miai ceva ca Don Quijotte : nu lupţi cu morile de vînt, ci cu morişfele de cărăbuşi! hohoti Savu, susţînînd, o leacă ameţit.

Hîrlea pufni pe nări abur de miînie, ca un

armăsar şi tuşi amarnic către elevi:
— Marş afară I Vorbiim moi -mîine, derbedeilor I
Copiii ieşiră, cu spateTe înainte, înspăimîntaţi, cu ochii ţintă la nuiaua' din mina directorului. Dragoş se laiştepta' ca Hîrlea să pornească harţa cu dînsul. Dar, niu. Aprinse o ţigară şi tăcu. Tăcu parcă n-ar fi avut nimic de spus. Porumbiţă însă se simţi dator să-şi apere directorul; se ridică de pe scaun, îşi înfipse mîinile în buzunare şi se pieptoşi în nasul lui Dragoş:
— Cum adică domnule ? Ăştia fac morişti de cărăbuşi în clasă şi tu...
— Majoritatea actelor de indisciplină îşi au originea în proasta metodă de ilucru a învăţătorului, ripostă calm Dragoş.
—■ Mă insulţi ? — răbufni Hîrlea, ca' o oală care nu-şi mai poate ascunde !clocotul şi azvîrle de sub capac cîte o împroşcătură de .aburi.
— Nu. Iţi spun doar că morişca a fost mai intere*- sântă decît lecţia. Atît.
— Fainâ ! sughiţă iar Savu. Dom'director mi se pare că ţi-ai găsit naşul cu tînărul ăsta.
Lui Dragoş îi plăcea intervenţia lui Mihai Savu, dar nu-i putea ierta beţia. Socoti că nu era momentul potrivit să pună problema şcolarizării copiilor din Ţigănie şi ieşi iar din cancelarie.

y Brînduşa şi Ana s-au sfătuit să însemne şi ele ' * într-un caiet oamenii care vin la muncă ori dăruiesc ceva pentru şcoală. Copiii erau mîndri că învăţătorii îi trimiteau să cheme sătenii la lucru :
— Cum să nu vii ? Doar ai făgăduit, bădiţa

Miha- lache ?

— Pentru şcoala noastră !

Tiron Ana cea tăcută învăţase cum să grăiască fiecăruia, ca să nu irefuze. La Melinte ori la Huţan :

— M-a trimis dom'director. Chiar dumnealui te roagă să vii. — La Bursuc sau la Văideni schimba macazul, vorbind ca tată-său : adică nu putem noi face o şcoală mare, bădiţă ?

Dar amestecul capiilor într-o socoteală ca asta nu era pe iplacul tuturor părinţilor.

— Eu vin să lucrez, spunea Saveta lui Tiron, fră- mîntînd lutul în mâini, izbi.ndu-1 în calupurile presărate cu nisip şi netezindu-1 cu Tinia : gravidă, ea nu putea face altă muncă. Dar nu mă-mpac cu colinda copiilor pe la porţile oamenilor. Stârnesc şi hărătesc cîilnii. Şi asta-i nechibzuinţă.

— Ai (dreptate, adeveri Maria lui Ion Axinte, mama Brânduşei. Sînt unii cam porniţi împotriva şcolii şi-or asmufi câinii asupra copiilor.

— Şi Ana şi Brânduşa sînt inimoase şi le place misiunea de curier, le linişti Dragoş. Şi-apoi, vorbind cu oamenii, copiii devin mai îndrăzneţi, mai descurcăreţi. Au atras-o de partea lor pe fetiţa' Varsa- viei, pe Măriuţa, cu toate că nu-i la şcoală. Chiar Ana dumitale mi-a spus că, după ce termină de prăşit Ta Pândele Andronescu, vine şi Varsavia Bour la[1] lucru. Măcar o zi-două, să fie şi ea între noi.

Duminică, sohodorenii au primit ajutorul voluntarilor din Valea Rece şi din Padina. Ziua de clacă a fost spornică şi deosebit de veselă. Aria la cărămi- dărie a trebuit să fie dublată. Căruţele cu care au venit megieşii au făcut zece transporturi de piatră, alături de căruţele celor din sat. Iniţiativa de a cere ajutorul satelor vecine la pornit de la Savu. Hîrlea şi-a

însuşit-o, făcînd el însuşi invitaţiile la telefon. Au venit mai ales mulţi flăcăi şi fete. Dar cu cît numărul oamenilor sporea pe şantier, cu atît se-nver- şuna parcă mai tare Varsavia Bour. Oprea în uliţă ba pe una, ba pe alta dintre femei şi le dăscălea :

— De ce vă 'duceţi la şcoală, fa ? Nu robiţi voi destul acasă ?

Din Iliiseşti a venit, spre seară, numai Lucretia. Şi nu cai să lucreze, ci să-l ia pe Dragoş la plimbare.

— Afi făcut pînă acum o sută de mii de cărămizi? E o cifră ! Dar cînd a rămas numai tu Dragoş, T-a întrebat: Şi mă rog ce-ai să cîştigi tu din asta ? Te fac ăştia director ?

— O s-avem şcoală, Lucretia, răspunse Dragoş.

— Eu te previn: vezi-ţi de clasa şi de cărţile tale. Nu te-nourca în construcţia 'şcolii. Hîrlea nu-ţi iartă că-1 concurezi. Bagă seamă ; eu nu-ti aduc mîncare, cu sufertaşul, la puşcărie, Doamne fereşte!

In prima clipă, Dragoş nu înţelese nimic. Pe urmă înmărmuri.

— Cum adică, tu eşti... eşti împotriva şcolii ?

— Ferit-a sfîntul! Cum mă poţi învinui ? Dar mă tem să nu te compromiti. E vorba de bani, de materiale.' Şi tu n-ai simt practic, nu cunoşti oamenii.

— Nu te-nigrijora Ide asta : o să-nvăt. Dac-ai să fii şi tu, aici, lîngă mine...

—i Nu pot fi ! Postul, dacă se va crea, se va crea pentru Mircea Hîrlea. Al tău e ochit pentru soţia' Tui. Că nu-i prost Mircea s-o ia pe Florea, cum plănu- ieşte doamna Hîrlea'. Cred că, în doi ani, ai avut timp să vezi şi tu că directorul |nu îngăduie în Sohodor decît pe cei supuşi, pe cei care nu-1 concurează la direcţie. Ori ce-i altceva abaterea[1] ta 'pe şantierul şcolii

decît candidatura la direcţie ? Ce, el nu vede ?

Mai mult din instinct decît din descifrarea intenţiilor iLucretiei, Dragoş nu se lăsă împins pe panta acestei discuţii. Glumi:

— Am să mă-nsor. Şi poate-oi fi şi director. O nenorocire nu vine niciodată singură. Deşi, jur că nici nu m-am gîndit să... Ce-fi trece prin cap !

O luă pe Lucretia Ta braţ şi-o conduse, prin înserare, pînă acasă. Ii vorbi într-una, pătimaş, înaripat. O simţea lingă dînsul, caldă, fremătînd de dorinţi, de viată. Era fericit că, în sfîrşit, o regăseşte iar, ca acum şase ani.

Dar cîind urcă în cerdac, cînd începu şi ea să vorbească, Dragoş descoperi în lumina lunii, altă Lucreze : blazată, plictisită, acră. Se ferea, îi respingea îmbrăţişările:

— Lasă-mă !... Mă sufoci, ce dracu'! De ce mă săruţi atîta[1]?

Nu era vreo ingenuă încercare de a prelungi deliciile sărutului, ci dezgustul în fa,ta dragostei.

— Te iubesc...

— Te cred, dar mi-i silă. Sînt sătulă...

— Lucretia, de ce vorbeşti aşa !

— Eşti un naiv. Nu ştii cîte s-au întîmiplat de cînd... în timpul' războiului...

— îmi închipui. Dar să nu vorbim niciodată despre asta I

— Nu se poate, Dragoş. Tu nu ştii ce tragedie este să fii o fată rniai cuirătică, Intr-un sat ca Iliseşti, pe vreme de război, cu Mlilică Andronesou, cu Porumbiţă, ou ofiţeri nemţi...

— înţeleg şi iert totul! Numai tu să le înmorlmîn- tezi în tine şi să le u'iţi, cum uiţi visele cu strigoi.

— Aşa zici acum, dar mai tîrziu, cînd ţi s-o mai potoli focul dragostei...

— Vreau să fii ia mea.

— Nu !... Ah bărbaţii ! Toţi sînteţi nişte negustori de carne vie... Toţi mi-aţi tîrguit frumuseţea. Chiar şi tu !

— Lucretia !

— Da, şi tu !... Şi pentru că n-ai avut ce-mi da, mi-ai dat poezia dragostei. Te costa mai ieftin 1

— Draga mea...

— Aşa că, dacă-i vorba să mă.vînd, barem să mă dau unuia cu bani.

Plămînii lui Dragoş îngheţară. Poate şi inima. Doar muşchii braţelor s-au destins, iar picioarele l-au împins să coboare din cerdac. Parcă l-a înhăţat o menghină de frunte şi nişte cătuşe i-au sugrumat pieptul. „Cum de n-am văzut tragedia din sufletul Lucreţiei ? Ce orb am[1] fost, ce orb 1“

O zi şi o noapte, inima lui Dragoş a fiert în oţet şi mătrăgună.

8 Cu cît înaintau lucrările pe şantierul şcolii, cu atît

• se strîrnea în sat un freamăt de bucurie şi, simultan, o ciudată zîzianie.

— Luptă înverşunată dintre discordie şi armonie, glumea Savu.

Unii oameni stăteau multă vreme pe scaunele din fata porţilor şi sporovăiau despre şcoală, despre învăţători, despre secretarul organizaţiei de partid. Alţii se strîngeau şi tăceau, aruncînd priviri piezişe ori împungrnd nar cu cîte-o şoaptă. Ba parcă, în anume ogrăzi, lătrau cîinii noaptea, scurt, amuţind repede, semn că se află stăpîn pe aproape.

Ilie Ciocîrlan, Mîndrilă Vucu şi alţii întîrziau cam mult cu Ghiţă Lungu la cooperativă,

fumînd tacticos, schimbînd cîte un cuvînt ori cîte-o privire, sorbind din ţoiuri monopol tare şi, mai ales, asoultînd ce se spune în jur. Iorgu Cremene, cel dintîi, îi atrase luarea- aminte lui Tiron :

— Ne coc ceva, ăştia, măi Dumitre.

Secretarul o chemă pe Margareta şi-o rugă să stea de vorbă ou Varsavia, cu Ioana Tudor şi cu Fănica Linguraru

— Eşti tînără, dibace la vorbă, tovarăşă învăţătoare. Adă-le cu inima spre noi.

Margareta se bucură c-o laudă secretarul. Se sfătui cu Hîrlea şi cu Porumbiţă.

— Nu-ţi bate capul ou nişte îndărătnice, cu nişte tîmpite, care nu ştiu să zică nici bună ziua ! se scan- daliză Aurel Porumbiţă. Tu, dac-ai primi să... te-aş scuti de orice muncă.

— Bine, dar secretarul...

— Viarsavia-i vară cu Tiron ; n-are decît s-o prelucreze el. Tu eşti tînără şi nu face să te amesteci în tărîţe, cum zice... Oricum, fereşte-te de nebune! Şi nu mă mai trata cu indiferenţă. Ştii că eu îmi menţin...

Margareta stătu mult pe gînduri. Parcă nici nu-1 auzea pe Porumbiţă cum se chinuia să-i demonstreze că-i foc îndrăgostit.

— Dacă în vana asta nu mă însor cu tine...

— Găsesc că te pripeşti. Şi dacă te pripeşti, s-ar putea să dai greş. Eu nu te iubesc şi nici nu cred că te-aş putea iubi vreodată.

— Las'că ştiu eu : aşa zic toate fetele timide, ca tine. Dar nu-i nimic. Am răbdare.

Dumitru Tiron trecea în fiecare zi pe la cărămidărie, pe la cariera de piatră ori pe la şooală unde se aduna lemnăria, nisipul, piatra. Săptămînial îi chema pe învăţători şi ţinea o scurtă şedinţă în care se analizau înfăptuirile şi se luau hotărîri noi.

— împotriva propunerii voastre şi a inginerului — se ridică Hîrlea, la sfîrşitul

scurtului naport înfăţişat de Dragoş — eu susţin să păstrăm clădirea veche.
— Dimensiunile terenului ne impun s-o dărîmăm N-avem încotro.
— Nu-i bună de nimic, tovarăşe director. Dumneata însuţi ai spus că-i o primejdie socială.
— Mă mir că domnul Mancaş nu-şi apără opera.
— E o ruină, o simplă amintire.

Lucrurile cam tărăgănau, Dragoş n-avea energia să-l convingă pe director să înceapă dărîmarea. Şi Dumitru Tiron observase că în ultima vreme Dragoş se schimbase. Era tare necăjit. Secretarul vedea, înţelegea dar nu ştia cum să-l ajute. „Ce să-i spun? Ce să-i fac ? E mai învăţat decît mine. O cunoaşte pe Lucreţia din şcoală. Ce sfat să-i dau eu ? Eu care nu izbutesc să mă înţeleg măcar cu Saveta ?“ Dar constatarea asta nu era o consolare ; cînd îl vedea pe Dragoş tăcînd şi muncind trist, parcă i se poticnea inima într-un spin de măceş. De-o săptămînă nu l-a mai văzut rîzînd. Alaltăieri l-a

auzit spunînd lui Siavu: „Bate-ţi joc de femei, ca Porumbiţă. Cinstea în raporturile cu ele e o prostie". De la Cremene, Tiron a aflat că Dragoş nici nu se mai îngrijea de masă. Mînca pe fugă şi pe sponci, unde apuca. Tot sialariul pe mai l-a trimis unui frate care se însura. „Vezi, şi învăţătorii ăştia... Greu cu ei“, gîndea secretarul, în vreme ce Hîrlea căuta să argumenteze că se poate găsi un alt teren pentru clădirea cea nouă şi că, eventual, să se cumpere o parte din grădina bătrînei lui Boboc şi să se construiască acolo.

— Mai aşteptăm o leacă pînă facem formele, dar avem un teren...

Asista şi Porumbiţă la şedinţa lasta, dar habar n-avea ce se discută. Nici nu voia să ştie. Şoptea într-una la urechea Margaretei, cu aerul unui versat cuceritor, care întreţine o doamnă distinsă să nu se plictisească, înainte de începe partea a doua a balului. învăţătoarea tăoea, îl urmărea pe Hîrlea, pe Tiron, pe Damaschin şi pe toţi oare luau cuvîntul şi, din cînd în cînd, zîmbea enigmatic, întorcînd spre Porumbiţă ochii mari, mig- dalaţi, cu dulci irizări verzi, în care el nu ştia dacă trebuie să citească dragoste ori ironie.

Dragoş se mira de purtarea celor doi şi se revolta în sineia lui. „Uite-o şi pe asta cum savurează aiurelile lui Porumbiţă. Nu-1 vede că plesneşte de îngîmfare şi de prostie ?“ O clipă voi să-l întrebe pe Hîrlea de ce tine aşa de mult să schimbe terenul şi să păstreze vechiul local. Nu cumva anume ca să nu înceapă clădirea ? Dar se răzgîndi. Socoti că-i mai nimerit să se angajeze Hîrlea direct în construcţia şcolii. Pe Savu şi pe Petrescu, directorul îi ţinea de o parte. „Sînt fără prestigiu, compromişi, blegi, tîrîie brîu ; sînt

ca nişte oi toante... Te-ncurcă la treabă. Cînd ţi-i lumea mai dragă te lasă cu... pe gheată."

Şedinţa s-a sfîrşit fără a lua vreo hotărîre. Dragoş era încurcat şi parcă abulic.

— Daţi-mi răgaz cîteva zile.

— Sigur ! Tot nu putem face nimic pînă nu se termină cursurile.

La pleoare, apropiindu-se de Porumbiţă şi de Margareta, Dragoş filozofă acru, ostil:

— Plicticoase şedinţe mai ţinem noi.

— Adevăr grăeşti ! Plicticoase ale dra...

— Noroc că voi le mai îndulciţi cu declaraţii de dragoste.

— De unde ştii ?

— Nu-i greu să vezi, pe mutrele spoite cu beatitudine.

— Miare psiholog!

— „Curtea", făcută chiar şi într-o şedinţă plicticoasă, este, din partea bărbatului un semn de grosolănie sufletească şi de sărăcie în patosul virilităţii, iar din partea femeii care acceptă tîrgul, dovadia unui suflet de sclavă ori de cocotă !

— Cuum ? Grosolănie ? Coco...

Dar Dragoş grăbi spre ieşire. Porumbiţă porni să-l înhaţe de mînă şi să-i ceară socoteală. Surîzînd, Margareta îl opri :

— Nu-i vinovat. N-avea de unde şti că nu mă interesează „curtea" dumitale. Mă interesează şcoala.

Porumbiţă parc-ar fi căzut din nucul pe sub care treceau. Ii trebui mult timp pînă se reculese şi începu iar asaltul:

— Eşti o fată fină, subtilă. Nu te compari cu nici una din învăţătoarele noastre. Toate-s prea rurale, prea simpluţe. Jur c-am să-ţi fiu un soţ fidel, ideal...

— Te-nşeli. Sînt şi eu tot o învăţătoare, tot „rurală", tot „simpluţă".

— Nu, zău... Tu ai trăit la oraş, eu... eu m-am născut la oraş. Amîndoi sîntem mult mai şlefuiţi decît... Cît sîntem împreună *cârpe diem,* cum zice directorul.

— Cu mine n-ai să-ţi poţi „trăi" nici clipa, nici veacul. Bună seara !

— Iar îmi faci figura ?

Şi-l cuprinse, subit, plictiseala, deznădejdea. Porni spre casă. Pe urmă se gîndi să se ducă la popă, adică la preoteasă. „Ce neşansa... $i numai din pricina lui Acatrinei, idiotul ! E furios că l-a păsărit Lucretia. Un falit sentimental".

Dar cînd ajunse în dreptul casei se răzgîndi. „Sînt frînt... Ce meserie ! învăţător : adică rîndaş la piodu- rile mîrlanilor din Sohodor. Şi nici o satisfacţie. Nici chiar muieruşca asta nu vrea. Mi se pare că mă-ndră- gostesc... că mă-ndrăgostesc serios. Dar eu nu-nghit şopîrle, nu".

In tindă, Neculai Chiţcop, Pavăl Năstasă şi Pândele Andronescu stăteau aproape, bot în bot, pe scaune scunde, lîngă masa rotundă cu trei picioare, la care gazda mînca de-o vreme încoace, să creadă lumeia că-i sărac. Se cinsteau cu rachiu din acelaşi păhărel ştirb „de servici" cu care Năstasă îşi trata musafirii de rînd.

— Cam devreme ai dezertat de la datorie, dom' Aurel! se agăţă cu vorba de el Pândele înghiţind un dumicat gras de pîine cu slănină. Altă dată staţi în... în şedinţă pînă la miezul nopţii.

— Mă cam doare capul, însăilă Porumbiţă cu stînga un gest spre frunte.

Pândele cîrmi către învăţător obrazul scofîlcit, sprîncenele ghemuite, fruntea brăzdată, ochii înconjuraţi de creţuri mărunte, adînci şi dese, mustaţa sură şi rară, chelia

lucioasă. Lui Porumbiţă i se părea că întreg chipul lui Pândele exprima spaima, deruta.

— Păi, daaia... îl compătimi Năstasă pe învăţător. Cum dracu', dom' Aurel, să nu te doară capul ? Că vă munceşte ca pe nişte hristoşi. Eu nu văd ? înainte, învăţătorul huzurea. Un trai şi-o viaţă. Zău aşa ! De-a miai mare dragul. Eu am învăţat cu Dandu. Intra în clasă la opt, la nouă, cum poftea. Punea mîna pe vargă, o ridica drept, cum ridică surugiul biciuşca la cai. Bocănea : pac-pac ! de două ori în catedră. Se făcea linişte. Musca! începea procitania şi totul mergea ca pe şfară. Sfîrîia, nu alta. Dar acu'... La mine au stat mai mulţi învăţători în gazdă ; dar spun drept, muncit şi stors ca dumneata — nici unul. Neam! Zău aşa.

— Şi... v-aţi apucat serios sa faceţi şcoală nouă ? iscodi Andronescu, ciugulind cu vîrful degetelor firimiturile de pe pieptar şi aruncîndu-le în gură.

— Mda... ne-am apucat, cu tot satul, suspină Porumbiţă, dînd să se tragă spre odaia lui.

— Nu iei un rachiu, colea, cu noi ?

— Mulţumesc, domnule Năstasă, dar cum am spus, mă...

— Aista-i rachiu anume pentru de aceea : pentru trudă şi pentru durere de cap. Le ia parcă le-ar lua cu mina, zău aşa. Ia poftim ! îapucă de pe policioară un alt păhărel, îl umplu ras şi i-1 întinse. Gustă şi o bucată de slănină, cu pîine, aşa, gospodăreşte. Că după cîte ştiu, în cânţelerie n-aveţi decît sticle cu cerneală, iară alinător de-iaista, neam 1 Zău aşa.

— Am auzit c-aţi chemat-o la muncă şi pe Fănica lui Petrea Linguraru, rînji Chiţcop, clipind din ochii lui mici, negri ca tăciunele şi neastîmpăraţi, ca la viezure.

1
1
1

— De ce nu ?

— Ei, dac-o scoateţi pe aia în lume, vezi, dom' Porumbiţă că se nimere să-şi capete iar glasul şi să-şi aducă aminte din cel război.

Porumbiţă îngălbeni şi înghiţi cu noduri. In piept i se făcu un gol în care începu să odrăslească spaima, reflectată parcă de pe chipul lui Pândele.

— Şi apoi, mă rog, de cînd Sohodorul s-ia mutat în Ţigănie ? îmi pare rău că nu-i aici şi dom' Antonică, să-l întreb şi pe el: sat de oameni gospodari îi ăsta ?

— Acu-i se spune „tovarăşu'" director !

— Da ! I se spune. Numai că „tovarăşu'" o cam fost ţărănist, cu mine.

— Bun orator însă, n-am ce zice.

— Ce s-ia mai încontrat cu popa şi cu cumătru' Pândele, zău aşa.

— Aşa era politica pe-atunci, cumătre, cu-ncontrare mare.

— Da, eram mai multe partide. Şi răcneam...

— Cine răcnea miai tare, acela avea şi puterea şi dreptatea şi averea. Iar popa răcnea pentru liberali de se detuna catapeteazma.

— Las' că nici Hîrlea nu se lăsa mai prejos. Cînd îşi slobozea oratoria o ţinea cîte o juma' de zi, într-una. Zi-i şi dă-i, dă-i şi zi-i! Dintr-o sută de mii de vorbe dacă-nţelegeai zece : cîte-un „domnilor", un „şi", un „ticălos"... încolo, ioc ! Lumea nu-1 credea ; dar, de lehamete, să nu-1 mai audă lătrînd, 'ceia că-1 crede.

— Ei, dar era bine.

— Zău că era bine.

— Şi, mă rog, la şcoala asta nouă, trebuie să munciţi şi-nevoastră învăţătorii, chiar aşia, la lopată ?

— Mda... mormăi Porumbiţă. Se vede că... n-avem încotro. Dar eu...

— Intr-un fel, cînd văd pilda, oamenii prind curaj şi...
— Şi pe cînd vreţi s-o daţi gata ?
— La toamnă, răspunse învăţătorul, întinzînd păhărelul gol. Năstasă i-1 umplu iară.
— Ei, brava ! Dar nu-i prea-n scurt ?
— Acatrinei a făcut toate socotelile. El răspunde.
— Va să zică el e cel mai! El e răsponzabil ?
— Da, el.
— Şi dumneata ?
— Eu, de I nu vreau să mă pun rău cu nici unul.
— Foiarte cuminte ! Ce ai dumneata de-mpărţit cu satul ? Iţi vin plozii la şcoală ? Bine. Mustruluieşte-i cît pofteşti, burduşeşte-i cu carte. Aşa scrie la reglementul meseriei dumitale şi pentru asta te plăteşte statul. încolo, reglementul nu mai scrie nimic.
— Ei, dacă-n 29 nu era crizia cea mare, ce mai şcoală îi turnam noi, ţărăniştii, zău aşa, suspină Năstasă.
— Te lauzi ! sări Andronescu. Aţi mîncat banii statului strînşi cu subscripţia.
— Lasă, cumătre Piandele. Mi-eşti musafir şi nu-i frumos să-ncepem iar gîlceava. Ce-a fost a fost. Gata.
Mortul de la groapă nu se mai întoarce, neam ! Zău aşia.
— Ba se-ntoarce ! scrîşni Andronescu printre dinţi.
— Intr-anumită privinţă, ai şi 'netale dreptate. Năstasă dădu de duşcă păhărelul pe care Pândele îl crezuse pentru dînsul.
— Şi, ce v-a apucat taman acu' zorul cu şcoala ? Vreţi să se laude comuniştii. Noi, noi v-am făcut-o !
— Vine o reformă a învăţămîntului şi trebuie

să avem local încăpător pentru toţi copiii din sat.

— Aoleu ! exclamă fără voie Năstasă. Păi asta-i rău. fnate.

—De ce rău ? se grăbi Chiţcop să-l liniştească, mol- făind o bucată de pîine cu slănină şi umblînd cu ochii după sticla cu rachiu. Cine învaţă e mai... mai învăţat. Şi mezinul tău o să fie.

— Lasă, cumătre, nu te mai preface, că dom' Aurel e de-ai noştri. El ne-nţelege suferinţa şi amarul, zău aşa. N-o să mai găsim nici un plod pentru... 'Neta cumătre Neculai, ai pus barem mîna pe Vichentie al Varvaroi şi pe toianta de cumnată-ta. Dar noi ce ne facem ? Acatrinei ăsta, cu Tiron...

— Ehei, am văzut noi unii mai grozavi şi tot s-au poticnit în bot, ca armăsarii cînd calcă-n groapă de lup.

In odaie se făcu tăcere. Porumbiţă regreta că s-a oprit la discuţie. Pe Năstasă însă nu-1 interesau regretele învăţătorului. Vorbele lui Chiţcop despicau cu încetul o lucire de lumină în capul lui cam întunecat de rachiu. Cînd le înţelese deplin tîlcul, turnă încă un păhărel şi îndemnă :

— Bea, fir-ai al dracului, cumătre, c-afurisit cap ai, zău aşa.

Porumbiţă intră în odaia lui. Se întinse pe pat. Dar salteaua parcă era umplută cu spini. „Ce vor ăştia ? Auzi, eu grosolan... E gelos tipul. Să ştii că-i gelos"... schimbă el repede gîndul. „Nu, nu-i de chip: sînt nevoit să muncesc şi eu la şcoală. Muncă brută. Altfel mă iau la ochi şi-mi zgîndăresc trecutul. Mă ţin de Hîrlea, că are fler. Ce-o face el, fac şi eu."

Muncit de gînduri, tulburat de furtuna căzută din senin, adormi tîrziu, după miezul nopţii.

9 Şi Margareta simţea că în Sohodor a început o

• luptă surdă. Nu-i bănuia scopurile. Dar nu-i plăcea, în primul rînd, că Dragoş era trist, abătut şi fără voinţă. Prezent pe şantier, se pierdea adesea în gînduri tainice. Cînd află că pricina deprimării lui este Lucretia, îi încolţi în minte, un plan copilăresc. După ce se descotorosi de Porumbiţă, îmbucă pe fugă o bucată de pîine cu caş proaspăt şi cu un tiuleu de ceapă verde smuls de pe strat şi porni spre Iliseşti, să-i ceară Lu- creţiei un model de jerseu. Acesta era pretextul. O găsi în casă, într-un capot de mătase, destul de elegant. Abia îi plecase un musafir; un bărbat care lăsase un fum de ţigară fină şi o ţigaretă cu iniţialele „E.A.“, pe care Lucreţia se grăbi s-o lascundă în buzunarul capotului. Cu voie bună, Margareta povesti despre drumul pînă la Iliseşti, despre munca la cărămidărie, aducînd, cu îndemînare, vorba despre Dragoş. Ii lăudă seriozitatea, caracterul, pregătirea profesională.

— II cunosc bine, Margareta. II cunosc şi tocmai de aceea...

— Te iubeşte mult, disperat de mult, după cît am putut eu înţelege.

— Ştiu. Dar, sînt prea slabă, prea... L-iaş nenoroci, dacă... Şi ţi-o spun ţie : din respect pentru el nu vreau...

— De ce vorbeşti mata aşa, duduie Lucreţia ? Dragoş e, am impresia... ladică nu, sînt sigură : Dragoş e foarte înţelegător. Nu ştiu dacă m-am exprimat bine. In orice caz, l-am auzit spunînd că iartă tot, absolut tot, dacă mata...

— Margareta, el te-a trimis aici ?

— Nu ! Ţi-o jur că nu ! Am făcut o gafă apărîndu-1 în faţa matale ?

— Nu, dragă, nu. Doar că pui cam multă

căldură în apărarea lui...

— Pentru că amîndoi îmi sînteţi dragi.

— Intre noi e-o diferenţă de cinci-şiase ani ; dar, în fapt, sînt mult mai bătrînă decît tine, Margareta, mult mai... Am auzit că te măriţi cu Porumbiţă.

— Eu ? Nu 1 Ferească Dumnezeu, duduie Lucreţia. De unde ?

— Aşa umblă un zvon.

— Porumbiţă îl lansează, ca să mă compromită, ca să-şi bată joc de mine. Dar nici nu mă pot gîndi la una ca asta. Mi se pare, nu ştiu cum să zic, mi se pare o nelegiuire. Şi-apoi, crede-mă, mi-i teamă de Porumbiţă.

— Eşti o copilă nevinovată. Ai avut norocul ca, în timpul războiului, să fii în şcoală, nu în Iliseşti. Eşti drăguţă, frumoasă chiar. Diar poate eşti şi mai prudentă, mai înţeleaptă decît mine. In orice caz, fereşte-te de Porumbiţă. E un cîine.

— Da, mă feresc. Şi Dragoş zice, adică tot aşa mi-a dat a înţelege : să-l evit. Cu mine se poartă, laş zice, bine. Dar simt, din instinct că-i primejdios, necinstit.

— Ştii¿ totuşi, uneori îmi pare tare rău că nu m-am măritat cu Dragoş.

— Ai timp s-o faci. Trebuie s-o faci ! Cheamă-1 aici ; împăcaţi-vă I

— Hm... Crezi că se mai poate ? Nu se mai poate, fetiţo, nu! Şi dacă mi-ai cunoaşte viaţa...

Cînd a ieşit de la Lucreţia, ploaia nu era prea departe. Fulgera şi tuna deasupra Padinei, spre apus. Dar Margareta n-a vrut să mai aştepte. De altfel nu numai că nu se temea de ploaie, ba chiar i-ar fi plăcut dezlănţuirea elementelor în puterea nopţii. Vedea că misiunea pe care şi-a asumat-o pe lîngă Lucreţia eşuase. Era înfrîntă şi voia să lupte, să lupte cu forţe mai tari decît capriciile unei fete uşuratice.

Liniştea era aşa de adîncă încît s-auzea vorba oamenilor dintr-un stat în altul. Şi deodată, cînd Margareta ajunse la apa Sohodorului, furtuna se dezlănţui, potopitoare. N-avu şi nici nu vru să caute un adăpost Primi stropii mari şi grei în faţă, mergînd înainte. Fulgerele îi luminau cărarea; vîntul se izbea ca un berbec tont, gata s-o doboare. Ploaia era însă caldă. Margareta se lansă în viitoare, fără teamă, cu dezinvoltură. Se juca parcă, nepăsătoare cu elementele dezlănţuite ale firii. De mult aştepta să treacă printr-o furtună, ca în anii copilăriei, înfrînîndu-şi teama de tunete şi de fulgere. Făcu mai bine de-un ceas pînă în sat. Ena numai ea, întunericul şi vînzoleala lichidă, ca o mare tălăzuită.

Cînd ajunse în dreptul drumului spre conac, ploaia încetase. Din tei curgea mirozna dulce, nefiresc, ameţitor de dulce. Ziua, teii nu pot mirosi niciodată aşa. Măcar că era udă pînă la piele, Margareta încetini pasul să se îmbete de plăcerea parfumului dens, puternic. Nu se duse iacasă. Urcă pînă sus, la ulmul Ilincăi şi privi îndelungă vreme spre satul adormit în vale sub ocrotirea stelelor apărute iar, după goana norilor. In închipuirea ei îl îmbărbăta pe Dragoş şi-i cînta, să-i aline durerile. Era singuna fiinţă care, la ceasul acela, privea satul pierdut în întuneric. Nu-i era frică. Dimpotrivă, priveliştea măreaţă şi nouă îi dădea un ciudat sentiment de putere şi de încredere în ea însăşi. Şi pentru asta Sohodorul i se părea încă mai frumos şi-i era încă mai drag, tot mai drag. Aici se născuse. Aici cercase întîile bucurii şi întîile dureri ale vieţii. Aici plînsese prima lacrimă, aici îşi pusese primul bujor în cosiţă. Lunca şi Măgura, iazul şi pîrăul, pădurea şi ogoarele de păpuşoi, culoarea anotimpurilor şi tiainia miezului de noapte, totul îi părea minunat,

fermecător, misterios şi totuşi aproape, lîngă inima ei, în inima ei. Cînd intră în cameră, o întîmpină mirosul muşcatelor, refugiat acolo de frica furtunii. Deschise fereastra, se dezbrăcă, se şterse cu un prosop aspru de cînepă, îşi puse o cămaşă moale mirosind a levănţică şi se culcă liniştită, parc-ar fi făcut o baie în apa bucuriei.

-j Q Aurel Porumbiţă se trezi la opt, cînd soarele, ri- dicat sus, îi gîdilă faţa ca un smoc de raze calde, iar o pîrdalnică de muscă îl pişcă usturător. Se bărbieri, îşi lustrui pantofii şi-şi perie hainele, de-a mărunţelul, îşi aranjă părul în cărare, fir cu fir, îşi smulse cîtevia fire albe indiscret apărute la tîmple, îşi înnodă cu răbdare cravata, desfăcînd-o şi iar făcînd-o, pînă nimeri un nod pe gust. Se parfumă din belşug şi ieşi, mîndrindu-se că, în definitiv, e singurul om din 'Sohodor care se parfumează în zi de lucru.

Preocupat, nu observă că-n ograda şcolii nu-i nimeni. F.ra ora nouă jumătate cînd intră în clasă. O găsi goală. Pe băncile din mijloc, bucăţi mari de lut şi var căzut din bagdadie. Pe tablă, un anunţ: „Şcolarii au plecat cu domnul director la cărămidării". Se-nfurie: „Scrisul lui Văideanu Mihăiţă. Idiotul! Uite-1 cum scrie «cărămidării»... Şi tavanul ăsta cade, să-mi omoare plozii". Ieşi în cerdacul şcolii, bătîndu-se mai departe cu gîndurile : „Dac-au plecat, ducă-se dracului ! Mai bine trag o fugă pînă la Iliseşti. Mi se pare că Dragoş a abandonat-o pe Lucreţia. N-ar fi rea nici Emilia Sandu din Valea Rece; duminică se uita Savu la ea ca la un cuptor de plăcinte. Şi aia-i cam încrezută... Mai bine tot la preoteasă".

— Ei, dom' Porumbiţă — îl luă din drum peste picior Grigore Axinte, scuturîndu-şi cojocul atîrnat de un umăr, bocănind cu bîta-i lungă — mi se pare că ţi-o cam străchiet

ciurda şi te-o lăsat să baţi în buză.

— Ba eu i-am trimis, moşnege ! minţi învăţătorul. Şi, vrînd-nevrînd, porni pe urma lor. Era mînios că pînă şi copiii îi dau lecţii. Mergea spre şantier, dar se jura că nu se apucă de lucru. Nu. Nu se degradează. O vizită, da ; merge. Dar el, învăţător, cu lopata în spinare, nu. Ce fată s-ar mai apropia de dînsul dac-ar simţi că miroase a lut ? Şi-apoi nu vroia să fie... demagog.

Pînă-n luncă merse de vorbă cu văcarul, mirîndu-se că şi un treanca-fleanca, un analfabet ca ăsta se preocupă şi ştie atîtea despre şcoală. Fără să-şi dea seama, constata un adevăr: construcţia devenea o problemă a satului întreg.

La cărămidărie, într-atîţia oameni mînjiţi de lut, pe rnîini, pe picioare, pe faţă, .Porumbiţă se simţi stingherit şi aproape caraghios în costumul lui dichisit şi parfumai. Ferindu-se să nu se murdărească, se apropie de groapa din care elevii lui cărau lut.

— De ce-aţi plecat, mă, din clasă ?

— iDom'director ne-a luat.

— Era să ne cadă bagdadîa în cap.

Rotind privirea asupra şantierului, Porumbiţă se sperie de ce-au lucrat sohodorenii într-un timp aşa de scurt. Şura era plină pînă sus de cărămizi stivuite. Un cuptor ardea şi altul aştepta, gata pregătit. Pe arii se zbiceau în soare mii de cărămizi crude. Oamenii munceau de zor; nici nu se sinchiseau de prezenţa lui. Nii mai putea pleca. Dar nici cu mîinile-n buzunar nu putea sta. Privi cu greaţă la Dragoş, la Margareta, la Savu. „Salahori, nu învăţători."

— Ai un fir de praf pe pantof, dragă Aurel 1

Nu răspunse; îşi dădea seama că-i indecent de lustruit pentru acest loc de muncă. Trimise „galop" pe Văideanu să-i aducă de acasă o

cămaşă şi-o pereche de pantaloni vechi. După o jumătate de ceas, privin- du-1 cum săpa cu hîrleţul fără a se mai feri de noroi, Dragoş îl socoti vindecat de dispreţul pentru munca de pe şantier şi chiar de desgustul pentru Sohodor. II lăudă către Tiron :

— Se dă la brazdă. Ai să vezi 1

1 1 Cînd cel de al doilea cuptor de cărămidă fu A • gata pentru ars, îl lăsară în paza lui Chihai şi porniră spre sat: Dragoş, Margareta, Savu şi Victoria lui Melinte. Ii cuprinsese acea dulce şi plăcută osteneală de la sfîrşMul unei zile rodnice. Nu fusese de fel uşor să care şi să aşeze pentru ars atîta cărămidă. Savu o necăjea pe Victoria :

— Nu se uită el, Trufaşu, la tine.

— Nu se uită la mine ? Ei lasă, fir-ar el moţat, că-1 fac eu să se uite şi să mă vadă ! răpunea Victoria cu vorba. Să mă vadă şi să mă ia ! Nevastă de tractorist am să fiu 1 înţelegi matale ?

Dragoş tăcea şi privea, gîndi'tor, ondulatele margini ale zării, topite în văpaia portocalie dinspre apus. De către sat venea abur cald de mămăligă. Pe cărare începea să se simtă rouă şi mireasma de sînzîiană. Margareta se opri să-şi scuture nisipul din sandale; aruncă spre Dragoş un zîimbet luminos. Ii făcu semn să stea şi se sprijini cu umărul de pieptul lui; el o cuprinse uşor cu braţul, apoi îi şterse grijuliu un strop de lut de pe obraz. Descoperi că Margareta are o alu- nică aproape de ureche şi că atunci cînd zîmbeşte face gropiţe în obraz. Fulgerător, durerea din inimă deveni şi .mai ascuţită. In şoaptă, porni să vorbească. Marga-

reta rări paşii. Atingea cu virful sandalei florile de rochiţa rîndunelii, albe, ca nişte năsturei risipiţi prin iarbă. II luă, discret, la braţ, parc-ar fi sprijinit un prieten bolnav. Era bucuroasă că-1 aude vorbind despre dragostea, despre inima lui. Nu-i spusese şi nici n-avea de gînd să-i spună c-a fost în vizită la Lucre- ţia. Frămîntarea, zbuciumul din sufletul lui Dragoş o impresiona, o cucerea. Participa la durerea lui, ca la propria ei durere.

— Ce mă-nveţi să fac ?

Margareta se opri o clipă în mijlocul cărării; îl ţinti adiînc cu privirea :

— Tot ce faci dumneata e foarte serios şi foar'te sincer. Nu se poate ca o dragoste mare, serioasă şi sinceră să nu schimbe un om, oricît de uşuratic ar fi.

— Am încercat în toate chipurile.

— învaţă de la Victoria. E analfabetă, dar ea a înţeles esenţialul: să nu se lase înfrîntă. Traian o s-o vadă şi-o s-o ia. Dumneata te laşi înfrînt prea repede.

— Sînţ aşa de prost, de ştîngaci, de nefericit.

— Nici domnişoara Lucteţia nu-i fericită. Am stat de vortbă cu idinsa aseară, nu se putu stăpîni ea, atit de mult o fura durerea lui Dragoş.

— Dumneata ?

— Eu. Te superi ? Poate-a fost o greşeală. Iartă-mă, dar... Nu te lăsa. Şi mai ales să nu-i îngădui să facă ce vrea din dumneata. înţelegi ?

Apoi tăcu şi ascultă .mai departe şoapta mărturisirii lui. In privirile ei strălucind în amurg, Dragoş găsi înţelegere şi alin. La despărţire, îi venea să-i sărute mina şi să plîngă.

— Iţi mulţumesc că m-ai ascultat. Dac-am mai spus cuiva, parcă şi ascuţişul durerii s-a

mai tocit. Dar, te rog, să nu mai ştie colegii. Rîd de mine.

Ea îi strînse mîna şi, smulgînd o floare de cicoare de pe margiinea cărării, grăbi spre casă.

In noaptea aceea, Dragoş ticlui o scrisoare ca un clocot de suferinţă şi ca o năvală de nădejdi. O reciti în zori ş.i-1 trimise pe Miron s-o ducă, trap, pînă la Iliseşti.

O zi întreagă a aşteptat liniştit.

1 O Spre seară, terminând treaba la şcoală, Dragoş puse un braţ de 'trifoi în ieslea mînzului şi se îndreptă spre cărămidărie. Chihai dădea foc la al treilea cuptor de cărămidă şi voia să fie de faţă. Mengînd pe cărare, îşi rînduia în minte urgenţa lucrărilor : întîi mai trebuia mărită şura. Tiron propusese să fie folosite scândurile de la schelărie. Urma deci să-i roage pe Axinte şi pe Paraschiv să vină mîine la lucru. Apoi să-l trimită pe Porumbiţă cu Damaschin la oraş, să aconteze duşumeaua. Şi stăruia anume asupra acestor lucruri, ca să nu-şi mai amintească de Lucreţia. Aştepta răspunsul la scrisoare şi nu venea.

Munca pentru .şcoală îl făcea mai hotărît, mai răzbătător. Oprea oamenii în drum, îi chema la porţi, intra după dînşii în ocoale, in livezi unde roboteau şi nu se lăsa pînă nu-i convingea să vină la lucru. Ca şi Tiron, nu se mai speria cînd auzea îngăimeli. Stăruia. Şi dacă stăruia, oamenii veneau.

In adevăr abia acum învăţa să-i cunoască pe soho- doreni. Se acuza că a stat departe de

dînşii, parc-ar fi făcut educajia unor copii căzuţi din lună. „Ce-o fi vrut Ghiţă Luingu, azi, cu întrebarea lui: „Dacă dom' Hiîrlea-i * director, de ce nu conduce el treaba la şcoală ?“

Ajutată de Trufaşu, Margareta aducea la muncă obştească tot mai mult tineret. „Tinerii sînt mai entuziaşti ! se bucura fata. Păcat că multi au uitat să citească. Trebuie, neapărat, să reorganizăm căminul cultural". Dragoş vedea că Margareta avea dreptate; Savu iar putea să înfiinţeze iarăşi corul şi căminul ar reînvia. Ii sună în urechi deodată, şi parcă fără legătură, un suspin al ei : „A, dac-aş avea un acordeon"... Frămîn'tul acestor iginduri îl bucura totuşi pe Dragoş.

Numai dragostea pentru Lucreţia îl înifrîngea, îl umilea, .îl scădea în fata lui însuşi. Nu mai era o lumină, ca mai înainte, ci o ciudată pată de-ntuneric şi usturime.

De asta, mergînd în lungul şoselei, călcînd pe colbul moale, îngreuiat de rouă, Dragoş îşi scăpă iar gîn- dul spre Lucretia. „De ce nu mi-a răspuns la scrisoare ? De ce n-a venit ?“ Ieri dimineaţă, după ce-a trimis scrisoarea, Dragoş a insistat pe lîngă Aldiş să-i închirieze două odăi şi o bucătărioară ; iar la prînz, vorbind la telefon cu inspectorul despre mersul lucrărilor, l-a rugat s-o transfere pe Lucretia în Sohodor.

De pe hatul unui ogor, pe neaşteptate, îi apăru drept în fată Varsaviia Bour, rupîndu-i şirul gîndurilor.

— Copiii mei nu-s angaţi la şcoală ! ise răsti femeia, aşa nitam-ni'sam.

— Sînt, în schimb robi la Pândele ! Ca şi dumneata, de altfel.

— Ce te priveşte ? Lasă-mi copiii in pace ! Auzi ? Că eu nu-s 'dusă 'de multe ori la biserică. Te spurc şi te scald în ocări de nu te

mai cunoşti singur. Auzi ?

— Aud şi mă mir. Intîi pentru că pe copiii dlimitale şcolarii i-au adus la lucru, nu eu. Şi-apoi pentru că te pui prosteşte de-a curmezişul şi mă batjocoreşti cînd satul întreg s-a prins la lucru pentru şcoală. Halal!

— Ce halal ? ,Pe mine nu mă iei cu politică subţire, şontorogule !

Şi-i întoarse spatele, rotindu-şi catrinţa şi păşind apăsat, triumfătoare, cu tălpile desculţe prin colbul drumului.

— Var sa vi a ! se repezi învăţătorul, o apucă ide mînă şi-o opri. Braţul femeii începu să tremure ; obrazul îi îngălbeni. Se temea.

— Iţi sînt dator o lămurire.

— 'Metale ?

— Stai şi ascultă-mă, liniştită, fără mînie.

Şi iDratgoş cu o stăpînire de sine pe care nici nu şi-o bănuia, îi explică, limpede, de ce şi de unde a luat atunci cuvintele acelea supărătoare. Varsavia se îmblînzea, pe măsură ce înţelegea că învăţătorul vorbeşte deschis, cu mare dorinţă de a se împăca.

— încă o dată te rog să mă ierţi, că n-am fost aşa de dibaci la vorbă, încît să nu fi stîrnit asemenea duşmănie in sufletul dumitale.

— Eu, de... n-am ce zice. Poate ai dreptate. Poate-i chiar bine că vrei să-mi 'deschizi capul. Dar cu Porumbiţă, nu ! Nu vreau să... E-un neruşinat 1

— Ei, de ce-1 batjocoreşti aşa ? E-un învăţător cumsecade.

— învăţător o fi. Dar de cumsecade, nu-mi spune dumneata mie.

— Ei, dă mina, să ne împăcăm.

— Ne împăcăm.

Acest succes încălzi inima lui Dragoş. Voia să-l împărtăşească unei fiinţe dragi. Nu se mai duse la că- rămidărie. Prin inserare, continuă drumul spre Iliseşti,

să-i povestească Lucreţiei despre împăcarea cu Varsavia. Printre undele bucuriei îi revenea în auz ura din glasul femeii: Te spurc şi te scald în ocări“. „Şi eu, totuşi, trebuie să-i vorbesc domol, bliînd, din inimă ; trebuie să-i educ odraslele; trebuie s-o ajut să înveţe carte... Oare din ce fel de aliaj s-ar cuveni să fie plămădită inima învăţătorilor ? Voi avea puterea să-mi înăbuş resentimentele, mînia ?“

Intîlnirea cu Varsavia a fost o izlbîndă. Asta îl încuraja şi-i sporea nădejdea că va găsi şi pentru sufletul Lucreţiei, cuvîntul magic. Ii (făgăduia mereu iertare pentru ce-a făcut în timpul războiului. Simţea că iertarea asta era sinceră, izvorîtă din belşugul dragostei. O iubea mult, nespus. Fotografia ei, cu ovalul dulce, cu buzele însufleţite de-un surîs o leacă şiret, **o** leacă nostim, l-a străjuit totdeauna. Lucreţia era pentru dînsul lumea, viaţa însăşi. Şi, mergînd pe .drum o simţi iar lingă dînsul cu mişcări molatice. Şi gesturile şi surîsul şi vorba-i era răsfăţată. Nu avea pe nimeni mai drag decît Lucreţia. Mamă-sa era departe ; de fraţi se simţea înstrăinat; pentru ei, el exista doar în chip de mandat poştal, cînd le trimitea bani s-a- copere diferitele lor necazuri.

Pînă la răsăritul Junii mai erau vreo două ceasuri, întunericul devenea tot mai opac. Ca să nu se mai izbească de pietre, Dragoş trecu şanţul şi urmă cărarea, pe izoană. II învălui o mireasmă plăcută de cimbrişor, de sînzîiană şi de mintă. Dincolo de ocoale se întîlni cu o căruţă.

— Noroc, tovarăşe Dragoş. Ai fost la cărămidărie ? îl întrebă Iorgu Cremene care venea cu nevasta şi cu băiatul de la prăşit.

— Cînd mă-ntorc, m-aba't pe-acolo. Chihai a dat foc la cuptor.

— Şi cine face paza ?

— Chihai... deocamdată.

— Poate-ar fi mai bine să te-ntorci cu noi să adunăm căruţele pentru lemne.

— Le-am adunat.

— Atunci... atunci nu te mai trudi degeaba .pînă la Iliseşti. Nu face!

— Pentru mine, face... face foarte mult I

Neînduplecat, supărat chiar pe Cremene, Dragoş îşi urmă drumul. II ardea nerăbdarea. Mai avea de urcat dîmbul, ide cotit pe uliţă, la dreapta şi pe urmă... Dorea să se termine o dată calvarul aşteptării. Se vedea urcînd in cerdac şi cuprinzinid mîinile Lucreţiei, caldele ei rnîini din serile de la Suceava. Ii era teamă că nu va găsi cuvintele potrivite să-şi mărturisească toată dragostea.

Prin mijlocul drumului coborau două siluete, strânse una-n alta. Numai îndrăgostiţii merg aşa. Se opreau. Şi cîtevia clipe formau o singură umbră in amurgul tulbure. Dragoş ar fi vrut să cetească pe-o cărare lăturalnică, să nu-i stingherească. îndrăgostiţii iau un drept imprescriptibil de ocrotire şi discreţie. Dar, din- tr-o dată, rîsul fetei i se păru cunoscut. Inima îi îngheţă ; în pumni îl furnicară ace de foc. „Nu, nu se poate!... Vru să se întoarcă, dar picioarele refuzară ; îl împinseră drept în calea celor două umbre.

— Nu ţi-e ruşine ? !

Cei doi se zgîiră., surprinşi, oa-n faţa unui strigoi. Reculegîndu-se, bărbatul tuşi, îşi umflă pieptul, se săltă pe vîrfuri să-l domine pe Dragoş şi-l apostrofă cu impertinenţă ;

— Ce pofteşti, monşerule ?

Liniştea se lăsă grea. In lanul vecin o prepeliţă strigă strident şi parcă ironic. Abia acum Dragoş îşi dădu seama că bărbatul cu care se plimba iLucreţia era maiorul deblocat Milică Andronescu. Decepţia îl pa- raliză de istov. Privea, nevrednic, cum îi ţinea logodnica în gheare. Şi nu-1 cerca nici un gînd, nici un sentiment, ci numai gol, pustiu şi gheaţă. Coti la stingă, pe un hat. Păşi grăbit, tot înainte.

Era bucuros că dăduse aşa de repede de-o cale dreaptă.

Cînd ajunse la pîrău, se opri cîteva minute, încurcat. Căuta să pună oarecare ordine în zăpăceala din el şi nu putea. I ,se răvăşiseră toate în cap, ca-ntr-o oală cobîlţîi'tă la oiblincul unui armăsar turbat. Trecu So- hodorul de-a dreptul prin apă. Urcă Măgura, printre semănături. Abia în huceagul cu miros de sulfină si cu ţîrîiri de cosaşi nocturni, îndrăzni să răsufle în voie. Se aşează jos la tulpina unui stejar bătrîn. De trei ani dragostea aceasta se ofilea, se istovea în absurde aşteptări. Acum nici aşteptările nu mai aveau sens. iCîn'tecele au amuţit. Vraja s-a stins.

In jur nu se clintea nimic ; nici o ifrunză, nici un fir de iarbă. Era singur zbuciumat şi străin într-o lume încremenită. Numaii el şi noaptea. Durerile n-aveau margini. Poate numai Savu mai este aşa de singur. Şi cearcă să-şi umple cu aburii vinului răstimpul gol din el.

Se, ridică în picioare. Se rezemă de tulpina stejarului. Stătu aşa, în furtună de gînduri, să-l bată 'toate, cît mai vrăjmaş. Coborî, încet, şovăind, spre cărămidărie.

Fum gros şi miros de lut ars împînzise valea Soho- dorului. In faţa cuptorului, păzea Vucu Miron, moţăind de somn.

— Fac strajă, cu bădiţă Chihai şi cu Paraschiv Vasile, raportă băieţaşul, în şoaptă, întorcînd spre învăţător obrajii dogoriţi de flacără. Eu schimbu-ntîi, Paraschiv, schimbul doi. Bădiţa Chihai e mai mare peste noi : şăf de comandă. Avem culcuş bun, în fîn. Spre ziuă vine şi moş Grigore. Să-i scol ?

— Nu. Culcă-te şi tu lîngă dînşii, şopti învăţătorul. De foc am eu grijă.

Miron trecu o leacă mai încolo, amistuindu-se pe-un braţ de fîn şi urmă şoapta :

— Acuşi, să mai pui două lodbe. Vezi să n-adormi. Că dacă se stinge focul se strică toată cărămida.

— N-adorm pui de om, n-adorm...

— Peste-o juma' de ceas să-l scoli pe bădiţa Chihai să vadă cum arde focul. Să nu uiţi !

Dragoş se-ntinse pe pământul cald din faţa cuptorului : privi îndelung tremurul stelelor în văzduhul limpede, înalt, nemărginit. Flăcările loveau în bolţile de cărămidă, duduind. Simţea dogoarea lor în coasta stîngă. In inimă îi stăruia însă acelaşi netulburat şi dureros pustiu. Multă vreme ascultă doar respiraţia regulată a copiilor, ca un cronometru al liniştei. Se ridică, ocoli şura şi aria, ca o adevărată santinelă. Păşea măsurat, făcea cîte un gest cu mîna, scutura capul ca şi cum ar fi dezaprobat pe cineva, şoptea chiar cîte un cuvînt. Şi totuşi nici un gînd nu-i lumina mintea.

Se apropie iar de culcuşul copiilor.

— Mult te doare-n suflet, tovarăşe învăţător... şopti Miron.

Dragoş nu se aştepta s-audă glas. încetişor, plîn- gînd nevăzut, se tîrî lîngă băieţaş, pe fîn. Ii netezi fruntea; în dăruirea acestui gest simplu, familiar, inima învăţătorului începu să se dezgheţe, ca de-un vînt călduţ, venit de departe. Se auzeau cum îi picură lacrimile pe fîn. Se ruşină că plînge, dar nu se putea stăpîni.

— De ce nu dormi ? şopti sugrumat, stins.

— Eu ?... Mi-i inima ră, de ce-am auzit. De la bădiţa Iorgu am auzit că... se ţine cu Milică. Pentru matale mi-i inima ră... Şi eu am înţăles ce şi cum, de pe felul cum o primit scrisoarea matale. Dar n-am îndrăznit să spun. De asta nu dorm.

Un buratic, misterios semnal în fapt de

noapte, dădu glas ici, aproape. Luceafărul licări lumină argintie, colo sus, departe.

Răpus de osteneală, Miron adormi ; visă că duduia Lucreţia-i bufniţă, iar el o pune în cuşcă şi-o ţine fără apă.

Dragoş tăcea ; tăcerea inimii frînte. Privea cum răsare luna, împrăştiind ciudată şi mincinoasă lumină feerică. N-avea nici dreptul să viseze. Incleştă fălcile, pumnii şi-l trezi pe Chihai, să vadă dacă în cuptorul de cărămidă focul arde bine.

i **"1** Vestea că Varsavia s-a împăcat cu Dragoş se [A]*^*răspîndi repede în tot satul. Mistuit de amărăciunile din el, Dragoş însuşi îi exagera importanţa şi se lăuda către Hîrlea, arătînd că are şi succese în viaţă, nu numai înfrîngeri idioate.

— Vine şi la muncă. Ai să vezi.

Aceste vorbe le auzi şi Brînduşa. Şi, în mintea ei, socoti că poate împlini uşor gîndul învăţătorului.

Pentru că era zor în pregătirea serbării de sfîrşit de an, iar seara nu putea sta loculni, Dragoş se duse la Mesteacăn, satul de dincolo de Padina, la colegul lui, Petre Manole, să împrumute un acordeon. Nu-1 rugase nimeni; dar o auzise pe Margareta regretînd că nu are un acordeon pentru cor şi părerea ei de rău îl impresionase. Petre Manole i-1 împrumută şi-i făgădui să vină cu elevii, într-o duminică, să-i dea o mînă de ajutor la lucru. II întreba apoi de ce-i aşa de slab, de abătut. Dragoş zîmbi:

— Muncesc mult la şcoală, răspundere, nu pot dormi...

— îmi pare bine că te-ai despărţit de Gorcea. Nu făcea de tine.

Intră în sat peste dealul conacului. Se opri sub ulmul Ilincăi şi privi, îndelungă vreme, asupra satului. Peisaj calm, odihnitor. Soarele

înclina în asfinţit. Peste sat se lăsa o ceaţă subţire, străvezie, albastră. In livada conacului începeau să cînte privighetorile. Ca să nu-1 năpădească gînduri amare, Dragoş scoase o carte din buzunar şi se apucă de citit.

Numai în clasă şi afară, în cîmp, în luncă, pe malul iazului ori aici lîngă ulmul Ilincăi, se simţea mai liniştit. De oameni îi era acum silă. Nu putea suferi efortul lui Savu de a-1 dispune. Compătimirile lui Hîrlea îl jigneau. Iar satisfacţia lui Porumbiţă îl ardea ca un fier roşu. Numai zîmbetul lui Tiron i se părea mai aproape , mai uman. Şi totuşi oamenii îi lipseau. Singurătatea îl chinuia. Şi mai ales îl durea că n-avea cui se destăinui, n-avea cui încredinţa măcar o parte din taina durerilor lui, mărunte, dar ucigaş usturătoare. Avea nevoie de prietenie. Crezuse, o clipă, c-o găseşte la Margareta. Acum o socotea vinovată. Oare nu ea l-a îndemnat să stăruie ? Nu la sugestia ei a scris scrisoarea ? Şi-iapoi e prea copilăroasă. Regreta mai ales că o fată atît de tînără, de curată, ascultă balivernele lui Porumbiţă. Şi iar se gîndi la tragedia acestor făpturi, fete tinere, pline de viaţă, dar pierdute în cîte un fund de sat, pradă mediului, meschinăriei ori plictiselii. „Parcă Lucreţia nu-i tot o victimă ?“ se îmbună el, ridicînd ochii de pe carte, privind apusul şi sorbind miros crud de păpuşoi verde, rourat în fapt de seară.

Nu-i auzi paşii decît cînd Margareta ajunse aproape de dînsul. Venise pe după zidul curţii, dinspre cără- midărie, pe haţaşul Măgurei.

— Ce ai acolo ? Un acordeon ?

— Da... L-am împrumutat de la Petre Manole din Mesteacăn, ca să zic aşa, pentru pregătirea serbării, zîmbi Dragoş, parcă bucuros că a găsit în el un oarecare ton de şagă. De fapt l-am adus pentru dumneata.

— Pentru mine? se rotunjiră, întrebătoare, genele Margaretei şi lumina asfinţitului făcu să-i scînteie nespus de ciudat safirul ochilor.

— Ca să dreg o grosolănie spusă, într-o seară.

— Nu. Aveai dreptate. Şi mie mi-i silă de insistenţele lui.

— La toamnă îţi cumpăr un acordeon.

— Dumneata ? Mie ? Nu...

— Ba da !

— Vrei să dai... „prilej de vorbe şi de ipoteze" ?

Pe chipul lui Dragoş zîmbetul se stinse ca o flăcăruie de chibrit. Şi scînteierea ochilor Margaretei se stinse. Poate din pricina tristeţilor dinăuntru ; poate din pricina asfinţitului sleit pe marginea zării.

Privind în jur, Margareta vru să remarce frumuseţea Şohodorului, acum, sub vălul înserării. Dar nu găsi cuvinte potrivite. Acele cuvinte simple pe care le surprind poeţii, acele accente calde de care se folosesc muzicienii, acele tonuri dulci pe care le zămislesc pe paletă pictorii cînd zugrăvesc sau cîntă apusul soarelui pe plaiurile moldovene. Îi era ciudă pe dînsa, pe imperfecţia şi stîngăcia vocabularului. Simţea ceva frumos ce nu-i încăpea în cuvinte. Ar fi vrut să desfacă acordeonul, dar nu îndrăznea. Foşneau uşor frunzele păpuşoiului în adierea serii. Cîntau păsărelele în livezile din jur. Iazul lucea jos ca o oglindă ascunsă sub plopi şi sălcii pletoase. Fumegarea ajungea pînă aici ca o tămîiere a văzduhului. Seara de vară se rotea peste lume, plină, bogată, dospind de putere proaspătă şi de făgăduieli în roada ce-o să vină.

— De ce te-ai oprit aici ? îl ispiti Margareta cu întrebarea. Ai vreun motiv deosebit ?

— Nu... Poate pentru că eram ostenit de drum. Poate pentrucă de aici am privit întîia

oară satul Sohodor şi mi s-a părut, atunci, frumos. Acum... El o fi tot frumos, numai că sufletul meu tare-i negru şi urît...

— Ulmul ăsta mie îmi aminteşte de ceasul cînd am plecat din sat. Aveam doisprezece ani. Am venit aici şi mi-am luat rămas bun. Credeam că părăsesc cel mai dulce cuib din lume. Era o toamnă colorată, luminoasă, cum de-atunci încoace n-am mai trăit alte toamne. Uite, ici mi-am răzimat fruntea şi-am plîns. Un copil care plîngea după satul copilăriei. Pe urmă, astă- toamnă, după prima zi de şcoală ca învăţătoare, tot aici am venit. Şi crezi că n-am plîns ?... Sînt unele locuri pe lume care parcă-s numai ale tale, parcă-s una cu tine : fac parte din priveliştea sujetului tău.

— Da, mi-aduc aminte : era tot pe-nserat, ca acum. Toată ziua ai fost preocupată atunci, tristă.

— Nu eram de fel mulţumită cum mi-a ieşit prima lacţie. De zeci de ori repetasem, vorbă cu vorbă, ce aveam de spus. Şi cînd colo... altceva a trebuit să spun.

— Directorul n-a venit să te prezinte şi te-am prezentat eu.

— Clasa mi s-a părut întunecoasă şi murdară ; materialul didactic, jerpelit, vechi, sărac.

— Şi eu rece ca un bulgăr de gheaţă.

— Nu. Dumneata ai vorbit simplu, prieteneşte, apropiat de copii. Toţi au rămas cu ochii ţintă la dumneata ; iar cînd ai plecat, te-au urmărit cu părere de rău că-i laşi în seama altcuiva.

— N-aş crede.

— Ba da. Şi eu am simţit că rămîn singură şi m-am înfricoşat. In primele clipe, cei treizeci şi şase de copii mi se părură treizeci şi şase de semne de întrebare.

— Şi ei te priveau, sînt sigur, tot miraţi, uimiţi şi poate speriaţi.

— Adevărat. Cît am strigat catalogul, mi-aduc aminte, am avut multe surprize : unii nu vroiau să zică „prezent", alţii refuzau să se ridice în picioare, iar alţii vorbeau neîntrebaţi. Lui Văideanu Grigoriţă i-am făcut observaţie : „Să vorbeşti numai atunci cînd te-ntreb“. Iar el : „Păi, de ce nu mă-ntrebi ?“ „Ei, ştii că eşti îndrăzneţ ?“ „Da ? Păi chiar aşa o zis şi mă muţa : să fiu îndrăzneţ. Că dacă-s prost şi mutălău, mă baţi şi mă pui în genunchi pe grăunţe..."

— Vorba despre bătaie pune în încurcătură şi pe un pedagog versat, dărămite pe cel care-şi face prima lecţie ?

— Adevărat. Am văzut că-i cuprinde panica. Simţeam cum le ticăie, înfricoşate, inimioarele. Am înţeles, dintr-o dată, că aici, în răspunsul ce-l voi da, stă cheia prieteniei mele cu copiii. Regretam că n-am cel mai dulce şi mai cald glas ca să le izgonesc începutul spaimei, ghimpii nedumeririi.

— Exact aşa am simţit şi eu într-o împrejurare similară. Vroiam să exprim prin ton ce nu puteam cuprinde în cuvinte. I-am încredinţat că eu nu bat nici vitele, darămite oamenii.

— Eu le-am spus : „Voi să mă ascultaţi şi, ca nişte copii cuminţi şi dragi, să nu ieşiţi din cuvîntul meu. Am să vă-nvăţ numai lucruri bune şi frumoase". Nu ştiu dacă am găsit cheia. Dar ştiu că acum sîntem prieteni. Opt ani cît am învăţat în şcoala normală, mi-am închipuit prima lecţie ca primul acord într-o simfonie, ca prima silabă a bucuriei, ca primul gest al vieţii, ca prima licărire a luminii. Nu ride. Aşa-s eu. Prima lecţie însă n-a fost cum am visat. Ci mult mai... realistă. Dar se pare că nici nu putea fi altfel. Cum nici celelalte care urmează nu pot fi decît o împletire între vis şi realitate. Prima lecţie... Emoţiile, sfintele

emoţii ale întîlnirii cu clasa, bucuria clipei cînd începi să desfereci inimile şi minţile oamenilor, să-i înţelegi şi să te-nţeleagă. Parcă tu iai despica zarea să răsară sîmburele luminii ; parcă tu ai fi lumina care deschide, colorează, învie bobocul unei flori.

Vorbind, Margareta desfăcuse acordeonul şi-i cerca încet clapele. Cînd sfîrşi fraza, Dragoş observă că fata cînta. Adică îşi acompania gîndurile ei despre prima lecţie. Obrajii i se îmbujoraseră ; părul arunca sclipiri furate din portocaliul asfinţitului. Lîngă dînsa, o cicoare înaltă, rămurată, îşi desfăcea corolele ca nişte steluţe albastre.

Deodată, Margareta opri cîntecul în mijlocul unei note. Îşi aminti că, în seara aceea cu furtună şi miros de tei, stătuse în închipuirea ei de vorbă cu Dragoş. Amintirea asta o sperie. Privi în jos, spre sat. Se răsuci parcă nu i-ar fi plăcut ce vede acolo. Dădu cu ochii de zidul curţii, dărăpănat; îi veni în minte, ca o salvare, o idee ; o exprimă strîngînd în grabă, nervoasă acordeonul, gătindu-se de plecare :

— Să cărăm cărămida şi ţigla asta la şcoală ! Se risipeşte de pomană. De cîte ori trec pe-aici, copiii sparg ţiglele cu ciomegele. Hai să-i spunem lui Tiron ! Hai 1... Hai o dată, moşnege !...

Porniră repede la vale. Amîndurora le părea nespus de bine şi tot atît de rău că pleacă de sub ulmul Ilincăi, înainte de a fi sfîrşit cîntecul, înainte ca soarele să fi apus de istov.

A doua zi, primarul dădu ordin să nu se mai atingă nimeni de zidul curţii.

— Ce? Se-ntoarce Isăceanu ? rînji Ghiţă Lungu. A treia zi, duminică, echipe de flăcăi şi fete cu tîr- năcoape şi hîrleţe, au dărîmat cu grijă zidul, copiii au curăţat cărămida şi ţigla, apoi, cu căruţe şi tărgi, au cărat-o devale la şcoală. Astfel Cremene Toderiţă şi Axinte

Brîndușa numărară 14.000 de cărămizi și 4.000 de țigle bune și le trecură în caiet. Între băieți, Miron se ocăra singur, după pilda lui tată-su, Mîndrilă Vucu :

— Cap nătăfleț! N-a avut cin' să te deschidă. Am spait sute de țigle și de cărămizi. Acu', dac-ar fi toate întregi, am face școală cu etaj. Da, da, cu etaj !

Margareta prinse ultimele vorbe din mustrarea băiatului și surîse : „Uite ce-i trece prin minte ? Școală cu etaj în Sohodor !“ Vru să-i spună și lui Dragoș, să rîdă și el de-un gînd așa de ghiduș. Dar văzîndu-1 ce posac și ursuz muncea, se opri. „Ce-o fi cu omul ăsta? Parcă-i tot plouă și-i ninge. Dacă mai tînjește și se mai jăluie după... e-un nătîng. Sus, la ulmul Ilincăi, era parcă altfel."

1 *A* Răsări în cerdac o dată cu zorii: statuie vie a tinereții. Își scuturâ părul în lumina albă, vibrantă. Sorbi adînc văzduhul proaspăt. Buzele, ca vișina pîrguită, șopteau neauzite cuvinte de dragoste. Sînii zvîcneau feciorelnic, gata să spargă plasa bluzei, să se-nchine soarelui. Privirea împrumuta ceva din puritatea azurului, iar pleoapele se răsuceau ușor, o leacă viclean, o leacă pătimaș, spre poarta de unde ar fi trebuit să apară El, doritul fetelor singure, cînd au douăzeci de ani.

Satul începea să zumzăie ca un roi harnic.

Sub pătul, Ștefana mulgea vaca. S-auzea cum sună laptele în doniță, tot mai plin. Marcu Damaschin adăpa caii la fîntînă. Pe drum, grupuri, bărbați și femei, treceau spre cîmp cu sapele în spate, sporo- văind în șoaptă. Dinspre casa lui Andronescu s-auzi lătrat de

cîini furioşi şi un ţipăt deznădăjduit de copil. Ştefana se opri din muls, ridică fruntea de pe stinghia vacii şi, privind la deal, constată ca pentru sine :

— Dulăii lui Pandelea, mînce-i turba !...

Înviorată de prospeţimea dimineţii, Margareta intră în odaie să se spele. Cînd apa rece îi atinse obrajii, îşi aminti că aseară Brîndușa se lăudase c-o aduce azi şi pe lita Varsavia la lucru : „Vine în zori şi frămîntă lut, aşa, vreo două ceasuri, pînă se ia roua“. Se amuza de gravitatea cu care-i vorbise fetita : „Ştii cît îi place Măriutei la noi? Nespus !“ „Cum nu m-am gîndil că Andronescu are cîini răi ?“ se mustră învăţătoarea, ştergîndu-şi grăbită fafa cu un prosop aspru şi gros. O usturau bătăturile din pălmi, dar nu-i păsa. Bău o cană de lapte şi porni. Grăbi spre cariera de piatră ; un specialist trimis de Mihai Florea începea să dinamiteze stînca şi voia să fie de fată. In şosea se întîlni cu moş Grigore Axinte.

— La dumneata arde lampa pînă după miezul nopţii : citeşti mereu, domnişoară învăţătoare. Iar dimineaţa porneşti în rînd cu noi, care ne culcăm o dată cu găinile.

— Trebuie să fiu mai devreme la carieră.

— Ei, frunză verde, frunză fragă, mult mi-i dragă munca, dragă. Şi cum sînt şi tinerea, nu mă-ntrece nimenea.

— Mă pui în cîntec, moş Grigore, dar nu merit...

— Ba...

Din capătul uliţei Hutanilor, îi întîmpină, speriată, Măriuţa :

— Pe Brîndușa o muşcat-o dulăii lui don' Pandelea.

— Cum ? — strigă Margareta, simţind furnicări de groază prin şira spinării.

— Iac-aşa, strînse din umeri Măriuta. Au

dus-o acasă pe braţe. Era galbenă, ca alămîia. Asta-i... Alerg, să nu mă vadă mămuca, şi-o tuli după vite.

Margareta porni în grabă spre casa lui Ion Axinte. Ii ieşi în cale Ana lui Tiron şi ea desfigurată de spaimă :

— E moartă, domnişoară...

Margareta se izbi în uşă. In tindă o întîmpină o bătrînă cu priviri halucinante şi gesturi ciudate :

— Fugi ! Fugi... şi-o stropşi împrăştiat printre gingiile vădane de dinţi. Vine la noapte şi-ţi suge sîngele...

— Cine ? întrebă învăţătoarea, luptîndu-se cu nedumerirea ei şi cu împotrivirea bătrînii.

— Strigoaica... Fugi că-i păcat de tinereţea ’netale.

„Ce se petrece aici ?“ Şi, neaşteptat, în toată făptura Margaretei se năpusti un şuvoi de îndrăzneală :

— La o parte ! şi împinse şi uşa de la odaia cea mare. Un miros de fum, de pucioasă şi de usturoi o trăsni în faţă, ameţind-o. Prin fumegarea ce umplea odaia, o zări pe Brînduşa 'întinsă pe pat, cu capul aplecat într-o parte, cu părul despletit, cu picioarele întinse, dezgolită la mijloc. Boscorodind descîntece, lelea Safta se pregătea să-i înfigă cruciş, în pîntece, două andrele mari.

— Ce faci ? strigă învăţătoarea, desperată. Eşti nebună ?

— Să piară strigoaica, lămuri,'în şoaptă, lelea Safta. Da, să mai aşteptăm, că-i caldă încă...

— Crimina... şi-o brînci cu umărul aşa de tare, că Safta să răstigni pe laiţa de lîngă ferestre.

Maria, palidă şi dezbrobodită, se bocea în mijlocul odăii. Margareta trecu fulger pe lîngă dînsa şi, răs- turnînd o muşcată, deschise

ferestrele. Ana se strecură în odaie şi, ţinînd uşa deschisă, trase pe prispă ligheanul cu cărbuni în care ardea pucioasă.

— A trecut o mîţă neagră peste dînsa, înţeiegi ? După ce a iertat-o Dumnezeu, vorbi duşmănos lelea Safta, retrăgîndu-se totuşi, spre uşă. Se face stri- goaică.

— Afară, nelegiuito ! Ieşi o dată ! o zgîlţîi de piept Margareta şi-o împinse pe uşă, peste prag. Luptînd, pieptenele îi făzu din cap şi părul îi veni pe frunte. Nu ştia nici de ce se poartă aşa, nici ce trebuia să mai facă. Intuia, ghicea doar că aici se petrece o nelegiuire şi voia s-o oprească. Se aplecă şi ascultă inima Brîn- duşei. Bătea. Îi scoase din nări astupuşurile de scrum din păr de cîine descîntat, izbindu-le jos, pe lut:

— Afurisite vrăjitoare !...

Simţi respiraţia fetei, călduţă, înceată şi nară ;

— Trăieşte !

Bucuria o zăpăci mai tare ca spaima. Lacrimile îi năvăliră în ochi. Trase fetitei două palme puternice. Şi, cînd văzu că obrajii încep a se rumeni, o cuprinse de tîmple şi-o sărută, fericită, pe amîndoi obrajii:

— Brînduşa, Brînduşa, draga mea I...

Ca o vietate credincioasă, Ana urmărea fiecare gest, gata să-i împlinească orice dorinţă, orice poruncă.

— Cheamă, te rog Ana, cheamă pe... pe cine găseşti dintre învăţători ! ezită ea, dîndu-şi seama că Dragoş e plecat de aseară la oraş cu Dumitru Tiron. Şi, iute ca o zvîrlugă, luă cu pumnul apa din cofă şi-o îm- proşcă peste faţa şi trupul Brînduşei.

— Ce stai aşa ? răcni cu ciudă la Maria. Adă nişte apă rece 1

Smulse un ştergar de pe perete, făcu vînt în odaie să se primenească aerul, o duse pe

Brînduşa pe laiţa de lîngă fereastră şi începu să-i facă respiraţie artificială.

— Liţă Maria, ajută-mă ! Ce ai, femeie, de stai aşa ca lemnul ? Apuc-o de mîini şi fă-i mişcări largi. Aşa! Nu te zăpăci ! Mai largi... Brînduşa, respiră dragă I M-auzi ?... Nu-i lăsa braţele, liţă Maria. Miş- că-i-le într-una, mai larg, mai rotund. Nu te speria... E numai leşinată. Acuşi îşi vine în fire.

— Doamne, mişcă buzele... gemu Maria, şi rîuri de lacrimi şi de sudoare îi curgeau pe obraji.

— N-are nimic fata, s-a speriat. Atît! o încurajă mai blînd, învăţătoarea, calmîndu-se ea însăşi. Ba- borniţele astea o sufocau cu descîntece idioate. Uite ce scrum puturos i-au viîrît în nas. Liniştеşte-te... Priveşte-o, îşi revine. Brînduşa !

Clînd a venit Porumbiţă, copila respira regulat; obrajii căpătaseră viaţă.

După o jumătate de oră se trezi de-a binelea.

La prînz putu povesti cum a intrat în ograda lui Năstasă, s-o cheme pe Varsavia. Poarta cu arc s-a închis în urma ei. A încercat să sară peste poartă. Dar cîinii au prins-o de catrinţă, de picioare şi au tras-o jos. Ii asmuţa cineva. Pe urmă nu mai ştie nimic. Avea zgârieturi pe faţă şi o sfîşietură la piciorul drept.

— Trebuie s-o ducem imediat la spital.

Marcu Damaschin dădu căruţa; dar n-avea cine mîna caii. Margareta îl rugă pe Porumbiţă :

— Eu ? Să mîn caii ? Ce-s vizitiul mîrla...

— Bine, mă duc eu! se îndîrji învăţătoarea, întu- necîndu-se.

Aduse repede căruţa în faţa casei lui Axinte. Acum Porumbiţă se răzgîndise: îi surîdea un drum pînă la oraş împreună cu Margareta. Se gudură pe lingă poarta lui Axinte ca motanul pe lingă oala cu lapte fierbinte. Margareta

aranja un căpăstru în capul calului de către om şi se făcea că nici nu-l vede. Maria tipărea braţul de fin din căruţă, şi-l acoperea cu un macat. Cînd se duse s-o aducă pe Brînduşa, Porumbiţă se linguşi, în şoaptă, de la gard:

— Merg cu tine, Margareta ; pe drum mai vorbim, mai...

— Nu te înjosi să mergi în căruţă c-o „învăţătoare simpluţă[1]* şi să devii „vizitiul mîrlanilor**.

— Nu... nu aşa, te rog...

— împrumută bicicleta lui Savu !

— Eu ştiu că mă iubeşti şi numai sfiala... ori mîn- dria...

— Oricum, recunoaşte că nu prea eşti psiholog şi nu te pricepi să alegi momentul pentru declaraţii sentimentale.

— Dacă-n alte momente mă tratezi cu refuz... se ţinu după ea, ca un mînzoc nerod. Deseară ne-ntoar- cem prin pădure...

— Caraghiosule ! Diii ! mînui fata hăţurile şi atinse cu biciul crupa cailor.

Porumbiţă avu impresia că l-a plesnit peste obraz. Clocotind, porni furios la Hîrlea şi-i povesti ce s-a întîmplat în Sohodor.

— Cum ? In satul meu asemenea sălbăticie ? Porumbiţă, c nemaipomenit ! Mi-i ruşine că-s învăţătorul acestor primitivi ! Auzi! Vrăji ! Strigoi!...

— Şi Florea m-a sictirit, ca să zic aşa, în mod barbar, insistă Porumbiţă asupra necazului lui. Dar eu tot cred că mă iubeşte. O face aşa, ca să mă-ntă- rîte, să mă încerce.

Hîrlea tăcu cîteva clipe. Ii venea să-i spună : Taci, idiotule! Pentru director, întîmplarea cu fata lui Axinte era mult mai importantă deciît bîlbîiala despre eşecurile sentimentale ale lui Porumbiţă.

— Şi zici că Varsavia era acolo ?

— Era.

— Ei, asta-i! Ea a făcut crima. Ea a asmuţit cîi- nii !... Ce muiere 1 Da, ce criminală !...

Pînă seara, tot satul ştia că Varsavia Bour a vrut să ucidă copila lui Ion Axinte. După ce a asmuţit-o cu cîinii, a lăsat-o vreun ceas în ogradă la Andronescu, apoi a dus-o acasă la părinţi. Pe drum a strigat la lelea Safta şi la baba lui Cucută şi le-a pus s-o înţepe cu andrelele, ca pe-o strigoaică. Ba unii aflaseră că şi mîţa neagră tot Varsavia a pus-o să treacă peste trupul fetei. Că acum fata-i la spital, că-i muşcată în şapte locuri şi că, de bună seamă va turba. Dacă se .întrebau femeile între ele de unde ştiau acestea, răspundeau :

— De la învăţători !

Ba unele precizau ! de la Porumbiţă. Altele, de la Acatrinei. Adăugau chiar că, în fapt, învăţătorii sînt vinovaţi ; ei trimit copiii pe la casele oamenilor. Şi cine era cel mai zorit s-o aducă pe Varsavia la lucru ? Acatrinei. O întrebară pe Maria lui Axinte dacă-i adevărat că învăţătoarea cea tînără i-a salvat copila.

— Dumnezeu să-i ajute, săritoare fiinţă şi bună la inima ei... lămuri Maria. Dar Domnica lui Năstasă cîrmi şi asta tot împotriva învăţătorilor :

— Sînt vinovaţi 1 Acatrinei şi cu Florea. Aţi văzut cum s-au grăbit s-o ducă în linişte la spital ?

Ca să astupe gura lumii. Ce dovadă mai bună că-s vinovaţi ?

Aşa ajunse zvonul şi la Varsavia, în Poiana Sohodorului.

— Cum ? Eu ? se învineţi femeia. Eu, fa ? Cine zice? Acatrinei? Va să zică tot nebună mă crede? Ei, lasă, fa ! Cu mine are de-a face !

Alergă la Andronescu ; Minodora o

încredinţă că Acatrinei a răspîndit asemenea zvon :

— Anume, ca să te scoată ucigaşă. Te sfătuiesc însă să-ţi vezi de treabă, să stai cuminte şi să taci...

— Nu tac, coană Minodoră, nu tac ! De ce să mă ponegrească ? Ai văzut doar că eu am scos copila din gura dulăilor.

Varsavia bătu în poartă la Hîrlea :

— Dom' director îmi plăteşti pentru ce-am zis atunci la adunare ?

— Eiu ? Femeie, cată-ţi de treabă ! N-am ce discuta cu tine.

— Bine, dar satul zice...

— Ştie el ce zice. Satul nu-i chior.

Şi-i întoarse spatele. Varsavia amuţi. Abia găsi puteri să se urnească din poartă.

— Se ţin învăţătorii după fustele tale, ca nişte crancăi de rînd, ca nişte lupi, o aţîţa Domnica lui Năstasă. Vor să te duci la ei şi... ştii tu, să-i plăteşti ca să tacă... Ehei, Doamne, rău îi de femeia singură, văduană şi-ncă frumoasă, oum eşti tu, dragă Varsavia.

In inima femeii începu să fiarbă ura. Strînse pumnii, îndârjită ; o fulgeră cu privirea pe Domnica şi-şi văzu de drum. Şi pe dînsa o ura ; dar socotea că are dreptate în cele spuse despre învăţători. Era limpede că ei o ponegreau.

In oraş, Margareta se întîlni cu Dragoş şi cu Tiron ; împreună o instalară pe Brânduşa la spital. Secretarul era mîhnit şi frămîntiat:

Să nu fie asta ceva pus la cale.

— Ba eu cred că-i o-ntîmplare stupidă, se împotrivi Dragoş. Cînd auzi că-n prostia asta era amestecată şi Safta, tăcu. Tiron însuşi schimbă discuţia :

— Poimâine ne vine şi nouă, în sfârşit o caravană cinematografică.

1 C Caravana cinematografică a fost în adevăr un ’mare eveniment în Sohodor. Mai bine de trei sferturi de sat s-a strîns în ograda primăriei unde se proiecta filmul. Cu învoirea conducătorilor caravanei, Hîrlea încasa o intrare modestă pentru clădirea şcolii. Oamenii mai în vîrstă s-au aşezat pe bănci. Ceilalţi, în picioare, pe gard ori în copaci „la galerie". Victoria' lui Melinte s-a furişat lângă Traian Trufaşu.

— Să-mi spui şi mie, flăcăule ! Că-s proastă şi nu ştiu citi!

— Dar ai să-nţelegi ?

— înţeleg tot, Traiane. Şi gândul tău îl înţeleg... Numai Varsavia se proţăpise în drum şi plefturia

ba pe una ba pe alta dintre femei. Anton Hîrlea o aţîţă, făcînd haz :

— Bine-ţi merge meliţa, Varsavia! Propagandistă ai să ajungi !

— ’Napoi, fa ! Ge cătaţi acolo ? Draci negri pe pânză albă ? Căraţi-vă acasă şi vedeţi-vă, fa, de plo- duri. Unei muieri din Padina i s-o opărit copilul şi-o murit, tocmai cînd ea-şi pierdea vremea la cai verzi pe pereţi, la sminteli de-aiestea de-amu... ’Napoi, fa ! N-auzi ?

Dragoş cercă s-o astâmpere cu vorbă bună :

— Varsavia, dacă dumitale nu-ţi place cinematograful, du-te acasă, lasă femeile în pace. Ele vor să vadă filmul.

— Nu le las, mă ! Nu le las !

— De ce. femeie ?

— Aşa ! Pentru că zăpăciţi capul la lume, cu fel de fel de lucruri care... Vă momesc, fa, spre şcoală !...

— Varsavia, dumneata eşti femeie săracă : de ce vorbeşti ca Minodora ori ca Domnica ?

— Doar n-am să vorbesc ca tine, lepădat de lege ce eşti ! Azi-dimineaţă n-ai fost la biserică ; da' acu' te-nghesui ici, să vezi muieri goale şi draci negri. Ori poate vrei să-ţi iei una de pe perete, că pe cea din Iliseşti ţi-o haşnit-o maiurul !

■Cîţiva din jur, în frunte cu Porumbiţă, rîseră tare, neruşinat. Dragoş se înroşi ca racul şi clipi din ochi, ameţit.

— Varsavia, ce-i ou dumneata ?

— De ce stîrneşti minciuni c-aş fi ucigaşă ? Nu ţi-o fost de-ajuns că m-ai făcut nebună ?

Dragoş nu mai înţelegea nimic. Regreta c-a urzit . sămînţă de vorbă cu Varsavia. Ştia că nu-i spontan, că se intimidează cînd îi toarnă cineva ocara de la obraz şi totuşi nu-1 răbdase inima să tacă.

— Ai să-ţi muşti degetele, Varsavia, pentru batjocura asta, o dojeni el, cu glas blajin.

— Vezi că te-o stuchi vreo rnîţă, dacă află că ai şi talant de proroc... Vă ştiu eu ce vreţi de la mine, de ce mă ponegriţi. Da' eu nu-s de-celea, mă ! Nu !

Dragoş se înfurie ; ridică pumnul ; noroc că Maria lui Axinte, de alături, îl prinse de cot:

— Las-o, dom' învăţător! Că-i pusă pe harţag. Şi cînd e-aşa, nimeni nu-i vine de hac.

— Nu te potrivi la gura ei spurcată... îi şopti, din partea cealaltă, Ioana lui Tudor. Că nici nu vorbeşte din inimă. E pusă la cale... şi cerînd iertare că n-are nici un ban, se furişă mai în fund, să n-o vadă Chiţcop, aşezat în banca din faţă.

Vorbele Ioanei îl tulburară şi mai mult pe

Dragoş. Simţea ghimpi în inimă, în creier. Varsavia îl ţintea cu ciudate priviri provocatoare. Mînia îi sporea dîr- zenia şi chiar frumuseţea, o frumuseţe robustă, bine păstrată, drămăluită parcă anume ca să înlocuiască şi sărăcia şi singurătatea în care trăia de cînd i-a murit bărbatul. Gura cărnoasă, cu dinţi puternici, albi, frumoşi, părea gata să muşte, ochii însă îi de- veniră repede umezi, porniţi parcă pe plans. Işi înălţă totuşi pieptul, într-un gest de aţîţare, de harţag. In clipa asta, Dragoş descoperi că Ioana şi Varsavia seamănă şi la înfăţişare şi la temperament. Atît doar că una îl respectă, iar cealaltă îl uirăşte. Ii părea nespus de rău că nu poate afla ce-i în mintea Varsa- viei. O lăsă în banii ei, aşa cum făceau, de altfel, toţi oamenii care o cunoşteau. DaT senzaţia de prăbuşire sporea în el. „Mă ocărăşte o muiere şi nu-s în stare să mă apăr. Nu-mi ia parte nimeni. Nici un învăţător. Nici un gospodar. Doar două femei. Ce egoişti. 'Ce fricoşi ! Şi eu, ce nevolnic**. Parcă anume, cînd ajunse lîngă dînsul, Porumbiţă îl cuprinse de umăr şi-i şopti la ureche:

— Nu fi prost!... Du-te într-o seară la dînsa şi ■împac-o. Pe de-alde astea trebuie să le iei cum le lua vechilul. Cu forţa! pe urmă tac chitic. O ştiu din... din experienţă.

— Dacă n-am fi între oameni, te-aş pălmui! scrîşni Dragoş, împroşcînd asupra colegului toată mînia zămislită în el în aceste zile tulburate şi nefericite.

învăţătorii s-au aşezat printre oameni, să citească textul filmului, să dea lămuriri. Spectacolul a trezit un adevărat entuziasm. Mulţi au stat să vadă de două ori filmul. Şi pînă tîrziu, după miezul nopţii, au discutat, mai ales tinerii, povestind unele scene ori în- cercînd să-şi reamintească melodiile.

Numai Dragoş se lupta cu sine şi nu putea uita ■batjocura Varsaviei. Regreta că-i ceruse iertare şi-i întinsese miîna de împăcare. Vru să stea de vorbă cu Margareta, dar Porumbiţă se ţinea lipcă de dînsa. Se lăsă păgubaş. Porni, singur, abătut, spre casă. II istovea gîndul că nu mai are nici măcar consolarea şi iluzia unui drum pînă la Iliseşti. Singur Tiron îi ghicea inima, privindu-1 după cum mergea, trist, cu capul plecat, cu braţele greoi legănate pe lîngă trup. Grăbi să-l ajungă. Merseră cîtăva vreme tăcuţi, amândoi. întunericul îi învăluia ca o manta groasă. Cunoşteau însă fiecare palmă din uliţă ; n-aveau nevoie să vadă. Oamenii se retrăgeau spre case. Asupra satului se lăsa, cu încetul, liniştea miezului de noapte. Ar fi vrut să-şi spună multe, dar nu ştia de ■unde să înceapă vorba.

— Am avut succes cu filmul, îngăimă Tiron, dîn- du-şi pălăria mai pe ceafă.

— Da.

Şi iară tăcură pînă dincolo de gardul lui Năstasă.

— Are clonţ bun Varsavia.

— Prea...

— S-a nimerit să nu fiu acolo. Dar chiar dac-aş fi fost, n-aş fi putut face nimic. Cînd porneşte moara...

— Femeile o ascultă ori se tem de ea. Dar de data asta a leorbăit în pustiu.

— Ba a făcut propagandă reacţionară ! scăpă Tiron o formulă oficială. Adică, noi trebuie să aflăm cine-o pune la cale să vorbească aşa. Că n-a pornit nici din inima nici din capul ei.

— Dar ce vină am eu ?

— Nici una. Dar s-ar putea să plăteşti păcaitele vreunui coleg.

— Porumbiţă ?

— Da... Varsavia mi-i vară. O cunosc bine. E femeie cinstită. Dom' Porumbiţă, de!... Cam umblă cu şoalda. Hai înapoi la şcoală, să vedem ce bani s-au încasat. Hîrlea vrea să-mi arate programul serbării de sfîrşit de an. I-am spus că nu m-amestec ; totuşi el ţine morţiş să-mi dau cu părerea. Cică aţi ■făcut şi unele inovaţii. Eu nu mă pricep şi... Hai, te rog, înapoi.

Se întîlniră într-o sală de clasă, la lumina lămpii.

Tiron se aşeză în bancă mai deoparte. Hîrlea îi oferi scaunul lui:

— Poftim, Dumitre, ici, loc de cinste. Reprezentantul partidului, tovarăşe secretar.

'— Vedeţi-vă dumneavoastră de treabă. Eu sînt musafir... stărui Tiron în modestia lui.

Hîrlea apropie lampa, ridică fitilul, îşi frecă palmele, numără banii strînşi la film, redactă procesul- verbal; apoi cerînd mereu părerea lui Tiron trecu la discutarea programului pentru serbarea de sfîrşit de an.

— Eu vreau să vă pun dumneavoastră o problemă, luă Tiron cuvîntul, la sfîrişit. Ce facem cu cazul Brîn- duşei şi cu Varsavia ?

— Ce vrei să facem ? Putem noi oare, acum cînd avem nevoie de oameni, cînd ne ţipă măseaua după mînă de lucru la şcoală să stîrnim asemenea chestie ? Şi-apoi să-i facem proces de intenţie?

— Dar dacă şi asmuţarea cîinilor împotriva unui copil şi trăncănelile Varsaviei, din seara asta, sînt un chip de a lupta împotriva şcolii ?

— Să ştii c-aşa-i ! exclamă Hîrlea, pocnind din degete, ca şi cum ar fi aflat ceva extraordinar. O încercare de asasinat în ograda lui Andronescu ! Asta trebuie reţinut! Trasez ca sarcină, da ! ca sarcină sindicală lui Porumbiţă să afle adevărul. Dar s-o facă dis-

cret, cu cea mai mare discreţie !
— Aici nu-i vorba de trasat sarcini, tovarăşe director...
— Ştiu! Am fler, Dumitre! Le sezisez imediat: crima asta era să fie săvîrşită de mătuşa învăţătoarei Florea. Auzi ? De iruda unui slujitor al şcolii 1 O invit ,pe domnişoara Margareta Florea să dea declaraţie scrisă, relatînd, cu obiectivitate şi imparţialitate, cum s-au petrecut faptele.
— De ce ? se înfricoşă Margareta.
— Pentru că, deşi eu, personal, te cred nevinovată, totuşi, lumea-i ticăloasă. Ea spune că anume te-ai purtat aşa, ca să te absolvi de o vină gravă : vina de a fi trimis copiii să mobilizeze oamenii.
— Eu, vinovată ?
— Cum o să spun eu p gogomănie ca asta ? Mă insulţi. Dar lumea... Te avertizez ! Şi-apoi cine ar ieşi
cele mai zgîriate din dandanaua asta? Varsavia, Safta şi baba lui Cucută. Ori ce-au făcut ele? Ce vină au ? Au dat primul ajutor, după priceperea lor, bineînţeles.
'— Trebuie luate măsuri, încercă Dragoş să-şi limpezească ideile.
— Orice măsură e ridicolă în asemenea caz, atîta timp cît în sat nu există medic. La cine să apelezi ? La două ceasuri 'după ce învăţătoarea a dat-o în brînci afară pe Safta ca pe-o criminală, unul dintre Humeni a chemat-o să-i moşească pruncul. Safta este încă un rău necesar. Iar pe Varsavia, de ce s-o îndrăcim şi mai tare ? Şi-aşa-i ca viespea-ntr-un stup. Şi-apoi ea a scos copila ceea din gura clinilor, ea... Uite, de aceea chestia asta nu-i de fel simplă. Şi eu aş propune ca, deocamdată, s-o lăsăm mai moale. ,Să cercetăm cu discreţie. Să nu mai zgîndărim o chestie rău mirositoare. Să mulţumim soartei c-a scăpat fetiţa ! Ce s-ar fi

întîmplat dacă murea ? Totul era compromis. Totul!
— Bine dar...
— Vorbeam despre pasiunea ţăranului romîn pentru spectacole. Am verificat-o practic în lunga mea carieră dăscălească. ,Ei, ce serbări[1] dădeam eu înainte de război... Totdeauna m-am dat în vînt după manifestaţii artistice. In şcoala normală am jucat teatru, teatru serios. Profesorii mă îndemnau jchiar să mă fac actor. Am scris şi o dramă. Se cheamă „Destrămarea[1]*. Am jucat-o în 36. Tratez, zguduitor de dramatic, efectul dezastruos pe care discordia din familie îl are asupra educaţiei. Plîngeau spectatorii mai ceva ca la „Moartea civilă**. In actul I...
— Tovarăşe director, se ridică Tiron, eu v-am pus o problemă...
— Bine, Dumitre: se rezolvă. Mă prezint mîine la tine cu un plan de acţiune, complet, dacă vrei. Cum spuneam: actul I: soţii' Ion şi Maria discută asupra educaţiei pe care trebuie s-o dea copiilor lor. Ion vrea ca fiii lui să devină oameni respectaţi, cinstiţi, cuminţi, cumpătaţi ; Maria, dimpotrivă, vrea să-i vadă bogaţi, să trăiască viaţă lejeră, în dezmăţ. Actul II: mama îşi exercită influenţa asupra celor doi feciori mai mari. Tata, asupra mezinului şi asupra fetei, că au :şi o f'ată. Furînd, bînd şi petrecînd, cei doi feciori, sub imperativul concepţiilor educative ale mamei, ajung nişte nemernici. Dar şi fata, lipsită de voinţă, se mărită, cum vrea mamă-sa, după un ticălos, prieten cu 'băieţii cei mari...
— Tovarăşe director, nu ne-ameţi cu...
— Savule! Cum îţi per... cum te lasă inima să mă întrerupi ? Se) răsuci spre fereastra din fund a clasei, îşi fixă privirea înainte şi urmă, ca un mare inspirat : cum spuneam, în finalul actului II, tustrei săvîr- şesc cîte o crimă ; trei

crime chiar în noaptea nunţii. Actul III: Ion îşi vizitează copiii şi ginerele la închisoare. Aici, copleşit de surprindere şi durere, află că şi mezinul, pe care-1 credea în armată, este de fapt tot la închisoare, condamnat tot pentru crimă. Deci, tată a patru criminali. E o scenă zguduitoare 1 Te cuprinde o... o emoţie...

Dragoş plecă înainte de a fi auzit sfîrşitul tragediei scrisă şi jucată de Anton Hîrlea. După dînsul ieşi, îndată, Tiron, păşind pe vîrfuri. Margareta ar fi vrut să-i urmeze, dar dorea să vadă unde vrea să ajungă directorul cu asemenea elucubraţii literare. Numai Porumbiţă îi sorbea cuvintele, cu gura căscată de admiraţie.

— Zguduitoare !

— Dar replicile? Scînteîetoare 1 Să le savuraţi, nu alta ! Şi regia... Am făcut nişte fulgere .şi nişte trăsnete... Cum ? Unde-au dispărut Acatrinei şi... Ei, vedeţi ? Ce ignoranţă 1

— Nu, domnule director — îl consolă Savu — ei au înţeles mai devreme că asta a fost o subtilă stratagemă a dumitale, ca să te eschivezi de la o oarecare chestie mai dificilă. Te-ai prefăcut că nu-i vezi cum pleacă.

— Ce îndrăz... Tu.., voi de ce n-aţi plecat ?

— Noi, de, sîntem ori fricoşi ori lichele... Să mă ierte Margareta. Şi cum îţi înghiţim toate scamatoriile, asta a fost cea mai nevinovată.

Multă vreme Dumitru Tiron se gîndi la întîmplările astea mărunte. Grăi şi cu Dragoş şi cu Cremene. La tustrei li se părea că lucrurile-s tare încîlcite. Ion Axinte era de părere s-o lase în pace pe Safta.

— Maria mea, ca şi Saveta 'neatale, Dumitre, în curînd or să nască. Avem nevoie .de moaşă. Şi eu încă nici nu cred c-o

vrut Calauca să facă vreun rău copilei mele.
— Să cerem o soră de naşteri în Sohodor, hotărî Dragoş şi se şi apucă să scrie cererea către regiune. Trebuie să smulgem rădăcina puterii .din mînile Saftei.

Totuşi, după asemenea întîmplare şi după asemenea zvonuri, mult mai mulţi oameni au venit la lucru, fără să mai aştepte chemare.
— Ce ? Parcă trebuie să ne-mbie ţîncii ? grăia Mi- halache Irimia. Ne cunoaştem şi singuri datoria.

|În schimb, lelea Safta, furioasă dunăre, blestema pe toate cărările:
— Auziţi I Să mă brîncească şi să-mi zică ucigaşă... Zău că voiam s-o lecuiesc ! Că doar ce făceam alta, decît c-o afumam cu păr din cînele care...
— Dar cu andrelele ?
— Ei, andrelele ! Aşa-i descîntecul.

Şi, dezpriponind capra, s-o ducă la apă, şopti către Varsavia :
— Cînd treci prin Valea Lupilor, coboară în rîpă şi culege-mi trei tufe de mătrăgună. Vreau să curăţ satul de-o ticăloasă. Ce te uiţi aşa ? Fă cum îţi spun ! îmi eşti datoare: ţi-am moşit amîndoi copii.
— Ţi-i nepoată, Doamne iartă-mă.
— Mi-i nepoată, dar o fac eu să... să .nu mai fie I

Umblînd însă a'şa, supărată, de la o lehuză la alta, chiar în seara acelei zile, pe Safta o izbi în coaste berbecul lui Rădoi, priponit în uliţă şi-o trînti grămadă. Hui satul de răcnetul ei. Se alese cu o coastă ruptă.

IZ De două ceasuri Margareta făcea repetiţie la ■**IO»**corurile pentru serbarea de sfîrşit de an. Era obosită. O dureau şi mîinile de tras la acordeon. Făcu o pauză şi intră în cancelarie. Elevii, slobozi prin ogradă, prinseră a se ochi către cireşul copt din gardul lui Chiţcop. Pitit

la tulpina lui, Vichentie ascultase ciîntecul copiilor după acordeonul învăţătoarei; îşi trecea degetele murdare prin hălăciuga părului, îşi smîrcîia nasul şi parcă-i venea să plîngă. Se ridică şi trase la o parte cîţiva spini din jurul cireşului, apoi, cu capul, făcu semn băieţilor să urce :

— Acasă-i numa' liţa Ioana.

Cel dintîi se sui Vucu Miron :

— Să culeg cîteva pentru moaşa Safta. Zace-n pat şi n-are nici de unele. A lui Andronescu îi dă mîncare numai cînd îi îndoapă curcanii ori îi spală rufele.

Şi Miron nu mai spunea că i-a dus de trei ori mîncare ide la domnişoara Florea ; moaşa însă ştia că-i de la liţa Ştefana lui Damaschin.

Prinzînd curaj, s-au urcat în cireş, pe rînd, şapte băieţi. In zece minute Miron a umplut trăistuţa, a coborît şi a alergat la lelea Safta.

Vichentie a aşezat spinii la loc, să nu se cunoască. Margareta începuse repetiţia poeziilor, cînd intră Porumbiţă în şcoală. Ca să-i stăvilească obişnuitele diti- rambe de dragoste, îl invită destul de răstit:

— Ia şi elevii lui Acatrinei, că-i plecat cu căruţele la pădure, şi intră în clasă. Vii foarte tîrziu !

Porumbiţă ajunsese în starea îndrăgostitului cărui şi poruncile răstite ale iubitei i se par dulci cuvinte de dragoste. Deci se execută fără crîcnire.

Cocoţat pe gard, Vichentie privea în clasă prin fereastra deschisă. învăţătorul îi scoase la catedră pe cei care culeseseră cireşe, îi urechi şi-i bătu cu varga, la palmă. Margareta nu ştia ce se petrece în clasă, dar trăgea cu coada ochilor, imăsurînd mîhnirea de pe chipul lui Vichentie.

Cînd îl văzu pe Vucu venind, Varvaroi îi făcu semn, deznădăjduit:

— Nu ! Te bate ! şopti el, şuierat, cu minile pîinie la gură.

Miron zăbovi o clipă. Parcă se chibzuia in mintea Iui: ,,Dă tare, dom'Aurel. Şi ustură. A naibei mai ustură". Ieşi iar în drum, îndreptîndu-se spre moară. Dar în şosea, Hîrlea. „El bate şi mai avan". Se-ntoarse tot spre clasa lui Porumbiţă, resemnat.

!— Ei, ce să fac ? Lelea Safta mi-a zis bodaproste pentru cireşe... mormăi copilul, intrînd în clasă.

Ca să vadă ce se petrece acolo, Margareta Florea se ridică în picioare, prefăcîndu-se că ascultă cum recită elevii din juru-i. De pe trunchiul de cireş tăiat astă- primăvară, învăţătoarea auzea şi vedea în clasă, ca pe-un ecran.

— Ce vrei ? întrebă învăţătorul, plictisit, privindu-1 pe Vucu Miron cuim se înfiinţase în faţa catedrei şi aştepta.

— Păi eu... eu cel dinţii m-am suit în cireş, dom' vă rog...

— Şi pînă acum unde mi-ai umblat, derbedeule ?

— Am dus cireşele la lelea Safta, năvăli băiatul cu vorba. M-aş fi întors eu mai repede, dom' vă rog, dar m-,a rugat să-i citesc o scrisoare de la bădiţa Florea.

— Ce scrisoare ?

[1]— Ştiţi ? Ceva nemaipomenit ? Bădiţa Florea o învăţat a scrie. La armată o învăţat, dom' vă rog. Chiar cu mîna lui o scris scrisoarea către moaşa Safta... Şi-o laudă grozav pe domnişoara Florea. Cică i-o stat cu îndemnul dumneaei, să-nveţe, dom' vă rog. Acu' scrie că l-o făcut fruntaş şi căpitanul i-o strîns mîna.

— Ce tot îndrugi ?

— Nu-ndrug, dom' vă rog. In curînd îl trimite armata la şcoala de tractorişti. Zău, aşa

scrie ! De trei ori am citit scrisoarea. Că nici Calauca... asta, moaşa Safta nu mă credea. 'Icea că bîigui. Dar el scrie frumos, mai cum scriu eu care-nvăţ de trei ani, iar el numai de cîteva luni. Măcar că face armata, armată la cataramă 1 Că şi cu puşca învaţă : cum s-o cureţe, cum să ochească-n duşman...

— Mă, băieţaşule I...

— Asta-i drept: nu scrie-n scrisoare. O zic, aşa, de la mine, dom' vă rog, c-am auzit-o la bădia Traian Trufa'şu, că el o fost sergent la armată şi acu-i tractorist la S.M.T.

Porumbiţă se uita pieziş la puiul de om guraliv, neştiind dacă-1 ironizează ori trăncăneşte ca să scape de pedeapsă. Ii plăcea totuşi c-o lăuda pe Florea.

— Toţi din clasa lui Acatrinei daji prin băt de-n- drăzneti ce sînteti. Vă cată-n coarne. Şi vă permite prea mult I Asta nu-i educaţie. Marş la loc 1 se răsti învăţătorul.

Vucu Miron răsuflă uşurat şi porni spre banca din fund unde se ghemuiseră cei mai multi dintr-a treia.

[1]— Te iert, pentru că ai dus cireşele unei femei bolnave, se simfi dator Porumbiţă să explice, ca să alunge nedumerirea de pe chipul copiilor.

— Atunci... atunci tot trebuie să mă bateţi, dom' vă rog... — se-ntoarse şcolarul, cu un aer placid — că şi cei care stau în genunchi au cules cireşe pentru moaşa Safta.

[1]— Treci la loc! N-o mai fă pe isteţul I

— Sînt aici nişte pîrîci. Ori Ciocîrlan ori Vamanu. Pe mine pot să mă pîrască. Dar să nu cumva să spună că Vichentie a ferit spinii de-o parte. Că dacă află badea Chiţcop, rău îl mai cotonogeşte. Şi-i păcat să-l mai bată şi pentru cireşe. II zdrobeşte pentru altele, destul.

— La loc ! Toţi! se văzu înfrînt Porumbiţă şi numi unul să citească lecţia.

Răsuflînd uşurată, Margareta îşi încetă observaţia ; îşi scoase batista şi-şi şterse sudoarea de pe frunte; puse copiii să mai spună o dată poeziile.

Vichentie stătu multă vreme acolo pe gard; prindea frînturi de vorbe din clasă şi vîntura gînduri triste. El n-a fost nici o zi şcolar. N-a avut niciodată o carte, un caiet, un creion. Cei de seama lui : Aldiş Viorica, Melinte Victor erau acum la şcoala din Dărmăneşti. Badea Neculai îi strigă : „Tu eşti porcar, nu cărturar !“ Şi nu-1 lăsă nici măcar să se uite spre ograda şcolii. „Iote! A'ş putea învăţa numai ascultînd de-aici. De pe gard", îşi spuse băiatul. Urcă-n pom, culese un sîn de cireşe şi alergă cu ele la lelea Safta. I le deşertă într-o strachină.

— Bodaproste, Vichentie, suspină femeia tinîndu-şi cu mîna coasta zdrobită.

— Arată-mi scrisoarea de ’a bă’ţa Florea.

— Păi, tu nu ştii să citeşti, gemu lelea Safta.

— Vreau, aşa... S-o văd. Numa’ s-o văd, se rugă Vichentie.

Femeia scoase scrisoarea din sîn şi i-o întinse. Băiatul o luă, tremurînd. Ochii i se umeziră.

— Va să zică aşa. Se poate... şopti el, după ce privi lung cartea poştală cu rînduri dese, cu litere mari. Se poate !

Duse porcii la păscut, gîndind numai la asta : „Pe bă’ta Florea armata 1-o-nvăţat. Dar pe mine, cine ? Cine mă-nvaţă ?“

Seara, pe cînd păzea viţelul la mulsul vacii, şopti către Ioana :

— Ştii, Florea Saftei...

— Ce-i cu el ? răsuci femeia capul, trăgînd prelung ■de {iţa vacii.

— O scris scrisoare... Cu mîna lui o scris. Am văzut-o la lelea Safta.

Ioana tresări. Opri mulsul şi îndemnă viţelul

să sugă ca vaca să mai lase lapte. Feri o leacă doniţa şi privi, de jos în sus, spre Vichentie.

— Eiii... era doar un cioban prost, plesni cu dosul mînii viţelul peste bot, întrerupîndu-i clefăiala suptului, stoarse bine ugerul, duse laptele în bucătărie şi-l rugă pe Vichentie să-l strecoare în oale, la prins. Pe ascuns, puse trei străchini de făină într-un coştei, în- şfăcă o oală cu lapte şi, pe lîngă cerdac, prin dosul gardului se furişă spre căsuţa Saftei. Intîia oară cuteza Ioana să-l înşele pe Chiţcop.

— Să văd scrisoarea, lele Safta,

— Ei I hagialîc pentru o.„

Ioana netezi cartea poştală, cu grijă şi evlavie, parc-ar fi căutat ceva foarte de preţ în hîrtie, între rîn- durile scrise.

— De ce-o iscodeşti aşa ?

— Să mă-ncredinţez... Dar dacă nu pot ceti, degeaba... — Puse scrisoarea în palma Saftei, deşertă laptele într-o oală de pe vatră şi ţîşni afară fără alt cuvînt.

După vreo jumătate de ceas spre uimirea Saftei apăru şi Dragoş :

— Ţi-a scris Florea ? Eşti bună să mi-o arăţi ? — Citi pe fugă scrisoarea. Bravo lui! Un flăcău de nădejde.

Lelea Safita povesti despre vizita lui Miron, a lui Vichentie şi a Ioanei. Şi parcă abia acum înţelese că fecioru-su a săvîrşit un lucru de seamă.

— Trebuie să pornim, neapărat, alfabetizarea, conchise Dragoş, după ce povesti Margaretei conţinutul scrisorii. Pe învăţătoare o minună simplitatea şi logica promptă a lui Dragoş. Dar, deodată, fără mo- tiv, se răzvrăti în ea un gînd potrivnic:

— Alfabetizare ? Hm... să vîri un număr de buchi în cîteva canete obscure... Ce mai ispravă I

— însemnată a fost, totdeauna, prima scîlnteie care a căzut pe iască şi a dat focul. Celelalte, pînă la declanşarea energiei atomice, au venit relativ repede după asta.

— Ce destin avem noi învăţătorii... Colegii mei lucrează ingineri la Bumbeşti-Livezeni ori la Hunedoara. Străbat munţii; fac să curgă oţelul ca apa. Ilar eu mă bucur, ca de cine ştie ce cucerire, că un Florea Safta Florea oarecare a învăţat să scrie... învăţătoare în sat... Aici, (Iapă eşti o leacă mai răsărit[1], ratezi ca Savu ori oa Lucreţia Gorcea.

Dragoş îşi ghici în vorbele Margaretei

propria-i răzvrătire dintr-un moment deznădăjduit. O înţelegea. Ii dădea dreptate. Suferea <JşcJ Şl dînsa. Asta i-o apro. piia, ciudat, de inimă.

Deci miai încet ou entuziasmul cultural în Sohodor, continuă ea şi mai oţărită... Bine zice Porumbiţă : între guşaţi...

— Văd că are consecinţe dezastruoase „curtea" lui, se înfurie Dragoş, cî-nd auzi pe cine-1 citează. Numai acest nume era de lajuns, în clipele astea, să-l facă să sară în sus. Venise lingă Margareta ca lîngă un prieten şi se întîlnea cu expresiile şi ideile lui Porumbiţă. Şi el simţea modestia misiunii de învăţător ; dar pentru nimic în lume n-ar fi acceptat ideea inutilităţii, profesată de unii colegi şi, acum, îmbrăţişată şi de Margareta. Se depărtă, mîhnit.

Margareta îşi regretă explozia de pesimism. O cuprinse o sete ciudată. Trecînd spre casă se opri la fîn- tîna lui Axinte, îşi scoase <o căldare de apă şi bău. îşi văzu chipul în apa limpede şi se înfurie şi mai tare, înţelese că-i singură în Sohodor, că n-are nici o prietenă, că n-iare cu cine se împrieteni, că Porumbiţă o agasa cu stăruinţele lui, că nu se află aici nici măcar un băiat mai de Doamne-ajută de care să se îndrăgostească. Nimic şi nimeni. Nimeni... Şi parcă nu i se mai păru aşa de absurdă ieşirea pesimistă de adineauri. Ba, cînd îşi aminti de întîlnirea de acum cîteva seri, fără voie, cu Dragoş sub ulmul Ilincăi, amărăciunea şi ciuda îi spori în suflet. O clipă atunci a răpit-o iluzia unei prietenii pentru un bărbat care nutrea aceleaşi gînduri şi sentimente ca şi dînsa. In noaptda aceea i s-a zămislit în inimă o căldură neaşteptat de plăcută, ca o muzică lină şi melodioasă. Dar a

doua zi Porumbiţă a aflat şi-a apostrofat-o, brutal şi necuviincios.

— Te-ai întîlnit cu Acatrinei sub ulm ? Să ştii că nu-ţi dau voie!

— Domnule Porumbiţă, te rog nu...

— Cred că n-ai să fii atît de naivă încît să culegi ce-/a, lepădat Lucreţia Gorcea. Şi-apoi, nu mă cunoşti: eu sînt gelos ca un corsican.

„Iar Dragoş, acum, îmi întoarce spatele. Cum să nu fiu mîhnită, singură şi...“ La fîntînă veni Maria lui Axinte şi-i povesti despre Brînduşa :

— Acu’ de fel nu .se mai teme de injecţii.

— Bravo ! Ştiam că-i fată curajaaisă.

— Doctorul spune c-o să rămîie doar c-un semn mic, la picior.

— încolo, bine, nu ?

— Da.

In inima Margaretei se făcu linişte. Amintirea în- tîmplării cu Brînduşa îi spulberă parcă fumul amărui ce-i izvorîse în suflet nici ea nu ştia de unde şi de ce.

j 7 Cu toate că era acaparat de multe treburi, Ti-

• ron tot îşi aminti şi de căminul cultural. E-ade- vărat că stăruia pentru asta şi Dragoş. Amîndoi socoteau că reorganizarea căminului cultural era neapărat neceslară pentru limpezirea atmosferei din sat. Convocă la organizaţia de partid pe toţi învăţătorii să hotărască. Mihai Savu refuză să strîngă iarăşi corul:

— Pînă acu’ unii au tras la jug iar alţii au stat în căruţă, dumicînd turta dulce a gloriei.

Să mai muncească şi dulmnealor !

Deşi vizat direct, Hîrlea nu se burzului; ci, calm, îl invită pe Savu să primească :

■— Te (ajutăm cu toţii.

— Nu ! Nu pot ! se îndărătnicea acesta, reproşînd nu numai ingratitudinea oi şi invidia colegilor.

Dumitru Tiron cîntări, în sinea lui, firea lui Savu şi i se păru că seamănă icu a Savetei. Şi ea se încăpă- ţînează adeselai şi stă în casă ca o mută, cu ochii mereu porniţi pe plîns. Cînd o întreabă ceva, ori pufneşte ori întoarce vorba cu duşmănie. Asta sporeşte răceala, mîhnirea şi tăcerea de mult statornicite în casa lui Cînd bărbatul îi cere un sfat, Siaveta tace ori strînge din umeri : „Ce ştiu ? Sînt o proastă. Niu ştiu nici să iscălesc. Tu... tu ai ajuns în frunte. Nu miai sînt de tine. Dumitre**. Acum în urmă s-a împrietenit cu Var- ■savila. Pînă şi borş împrumută una de la alta. „Iar eu nu stau de vorbă cu ele. Nici Margareta Florea nu discută cu Varsavia, cu toate c-am rugat-o.“

Şi Dragoş reflecta la îndărătnicia şi susceptibilitatea lui Savu, şi-l înţelegea tare bine. Parcă i-ar fi citit în inimă. Se întreba dacă nu-i cazul să predea lui Hîrlea grija construcţiei, să se retragă, să se izoleze în căsuţa şi clasa lui şi să-şi vindece rănile şi decepţiile. Ghicea parcă uneori că Hîrlea numai din abilitate Ha promovat preşedinte al comitetului de construcţie. Savu chiar spusese: „Tu, Adatrinei, cu munca, directorul cu exploatarea succesului**. Totuşi către Savu vorbi parcă altcineva i-ar fi dictat frazele, ideile. II asigură că nu va lucra singur. II via ajuta Margareta, ou acordeonul, Alexa Axinte cu vioara. Directorul va face mobilizarea coriştilor.

— Cînd oi apela eu, oamenii vin ! se făli Hîrlea. Prezent!

— La baritoni va cînta şi Alexa Axinte.

— Un orb în cor ? ţîfni Porumbiţă. Vrei să-l dirijezi prin ghianţi ?

Dar Savu se îndărătnici să nu primească. Tiron voia să intervină, cînd intră Cremene, cu sufletul la gură :

— Dumitre, fugi acasă că-ţi naşte nevasta ! Eu telefonez la Ilişeşti după soră.

Tiron îngălbeni ; se ridică de pe scaun, mirat, parcă abia atunci ar fi aflat întîia oară că soţia lui trebuia să nască.

— Tovarăşe Dragoş, condu dumneata şedinţa. Nu plecaţi pînă nu alcătuiţi un plan de lucru la... la cămin.

Alergă pînă acasă. „Al treilea copil. Şi parc-ar fi numai al Savetei. Chiar cînd a murit Gulăieş, eu... Ce dracu-i cu mine ?“ Cînd îşi văzu femeia istovită de chinurile facerii, în inima lui Dumitru Tiron se răsuci un sfredel 'ascuţit, cumplit de dureros. Deveni mai îngrijorat ca atunci cînd se născuse Ana, primul copil. Se plecă în genunchi, lîngă pat, şi-i cuprinse mîinile într-ale lui. Ii sărută obrajii aprinşi de arşiţă şi ochii scăldaţi în lacrimi.

— Lelea Safta-i bolnavă şi eu... Ce mă fac ?

— Saveta, vine acuşi sora. Ai să scapi iişor. Şi-o s-avem un flăcău... Mitruţ... Mitruţ o să-l cheme.

Cuvintele îi izvorau din nebănuite adîncuri şi le rostea ou latîta sinceritate şi căldură că-1 îmbărbătau şi pe el însuşi.

La organizaţia de partid, conducînd şedinţa, Dragoş îl convinse pe Savu să accepte conducerea corului.

— Şi mie mii-i greu, tovarăşe Savu. Dar poate, zbu- ciumîndu-ne pentru o fericire mare, la tuturora, vom găsi leac propriei noastre nefericiri.

1 O Acordeonul Margaretei şi vioara lui Alexa Axinte ® • ajutară mult la pregătirea corurilor. Dragoş şi Savu începură, în pauză, scurte lecturi şi discuţii pe felurite teme, pornind mai (ales de la nevoile ori nelămuririle oamenilor. Căminul cultural reînvia. Venind la şcoală pentru repetiţii la cor, tineretul sărea şi descărca, repede, căruţele cu lemnărie, cu piatră, cu prundiş, cu nisip ori cu var, sosite în ograda şcolii. Glumind, flăcăii' sau vîrstnicii sendemnau bucuroşi la lucru. Aşa că, din activitatea căminului cîştiga şi con- structa şcolii. Duminica veneau la lucru ori la corul căminului şi cei care învăţau la gimnaziul din Dărmă- neşti.

De altfel, majoritatea copiilor erau aproape toată ziua pe „şantier". Lăsau vitele în seama lui moş Gri- gore şi, cîte două trei ceasuri, dădeau ajutor la şcoală.

Ca să descarce cele cinci căruţe cu scînduri pentru duşumele sosite, Hîrlea a scos şi elevii de a patra. Stivuiau scîndurile frumos, sub gardul dinspre Chiţcop, „la linie", să le lucească netezişul la solare.

— Vichentie, vină şi ne-ajută ! l-a invitat Toderiţă pe Varvaroi, văzîndu-1 că stă pe colacul fîntînei şi priveşte cu jind.

— Facem întrecere ? Cel care cară miaii multe scîn- duri, ia premiu ! îi trecu prin minte Brînduşei. Se întorsese ieri din spital şi copiii o priveau cu ladmiraţie : a pătimit multe, dar a şi văzut la oraş lucruri nevăzute pe la ţară. Priveau, minunîndu-se faşa albă care-i lega pulpa stingă.

Vlarvaroi se încruntă şi nu răspunse.

— Numai tu, Vichentie, n-ai fost scris în caietul nostru, i-a strigat Brînduşa, cătînd parcă să-i stîr.- nească ambiţia.

— Hai măi acu', că nu-i acasă badea Neculal.

— Io nu-s la şcoală, mormăi băiatul.

— Parcă Huţan Viorica ori Bour Măriuţa-s la şcoala ? stărui Brînduşa, aşezînd scîndurile în stivă. Uite, scriu pe fiecare scîndură numele celui care-o cară. Pe urmă le numărăm,, pe stive, tragem o linie şi facem totalul.

Ca şi cum acesta ar fi fost un argument decisiv, Vichentie surise, sări sprinten gardul, scuipă în palme şi se apucă de lucru. Căra cîte trei scînduri o 'diată. întrecerea hărnici toţi copiii. Brînduşa şi Cremene nu mai pridideau cu „scrisul". Veni să le ajute şi Vucu Mifon. însemnau, cu creion chimic, ,pe fiecare scîndură, numele celor care au adus-o de la căruţă la stivă. Vichentie umbla ca o sfidează şi întindea scîndurile numai Brînduşei :

— Na ! Scrie-le! Na, tu, Brînduşa...

La urmă, cînd au tras linie şi au făcut totalul, „Vichentie" era însemnat pe patruzeci şi două

de scînduri, Oiocîrlan „Ştefan", pe treizeci şi şase, far „Bursuc" Dumitru pe treizeci şi una.

— Hă-hă ! Iaca un premiant care nu-i la şcoală ! şugui Vucu.

Margareta participase la această întrecere spontană, încurajînd-o cu privirea. Aduse din cancelarie pentru premiant un abecedar, un caiet şi un creion.

— Să-nveţi şi tu carte, Vichentie !

Băilaitul se uită lung la darul primit, răsfoi cu degete crăpate foile albe şi întrebă, trist:

— Aşa, singur ? Din oapu' m|eu ?

— Nu ; să vii la şcoală.

— Asta nu. Nu se poate... De peste gard, s-auzi glasul lui Chiţcop. Băiatul tresări: *a* venit...

Vîrî fulgerător, abecedarul, caietul şi creionul în sîn, se furişă tupiluş pînă în fundul ogrăzii şi sări gardul în livada lui Chiţcop. Copiii îl urmăriră îngrijoraţi. Ne- ouliai Chiţcop oprise căruţa în mijlocul ogrăzii şi striga tare, răguşit, cu limbă împleticită :

— Hei ! to-ontule... dez'amă caiii !... Ajujută-mă să mă dau jo... uuuf...

1 Q Vucu Miron lăsase pe cîmp nişte sticleţi frumoşi gata să dea în laţ şi alergase acasă să-l poftească pe tată-su la serbare. „Dom' Dragoş m-a luat ieri în şfiohi: «Păsărarule, tu încă n-ai aflat că toţi părinţii, lucrează pentru şcoală?» Eu îi *zic* : «O să vină şi tata, dom' vă rog». Şi cînd colo, tătuţă, 'te-te la el ! Criţă... Iar o să fie sfadă şi jale-n casă. Mămuca iar o să plîngă 'totată noaptea..."

Lăcrimă, fără voie, şi nu văzu că învăţătorul

trecea tocmai acum pe drum. Dragoş se opri şi privi la Mîn- dritä Vucu cum sta în mijlocul ogrăzii, se clătina, sughiţa şi bomibănea, încîlcind cuvintele.

— Parcă ce ? Am b'ut banii mei ? Nu... Pândele, dom'Pa'delea mi-o dat. I-am zis cum m-o-nvăţiat moş Grigore: dolm' Pa'delea, viisu' meu : un puişor mai hâtrilor, intr-o ţîgluţă mai măruţă, o dam'genuţă mai grosuţă c-un 'inişor mai roşior şi mai 'echişor, să mă ungă pe gîtişor... Puişorul să m-amuţească, 'inişoru' s'mă ohiiora.seă... Da dom' Piandelea nu mi-o dat decît rachiu. Rachiu tare, pe inima goală !... S'oboare şi-un taur, nu numa' un om. Cum să nu mă clatin ? Să nu sughi... ghit ?... Eh ! visez, ca nărodul, puişor, da mine mămăligă rece şi beau rachiu ardei'at, de la Andro- nescu...

— Tătuţă — îndrăzni Mlron — vino şi mata la serbare...

— S'rbare ? S'rbare 'ici ? Păi eu sînt de s'rbare ? Numa-n zdrenţe. Uite ! Rîde lumea... Ho-ho ! ho !

— Toţi părinţii au venit să lucreze pentru şcoală. Mata...

— Ce /am eu de la, hîc ! şcoală ? Nici să m'iscălesc nu ştiu... Nicnu ştiu...

— Tătuţă, mămuca-i bolnavă şi...

— Bolnavă, măi, săraca... Ce să-i fac, dac' Andro- nescu nu plăteşte ? M-aş 'ce să lucrez la gospod'ria de stat. Da' parcă mă lasă ?... Şi, tardiv se-nfurie pe copil: 'te dracului cu şcoala ta !

In loc să fugă, Miron îşi lua părintele de mînă şi-l duse pînă lîngă prispa joasă şi îngustă, lipită cu lut galben.

— Gulcă-te, ici, tătuţă... Ţi-aduc şi-un ţol. Să nu te mai vadă măimuca, tătuţă, că s-amărăşte şi plînge.

Dragoş plecă fruntea şi-şi urmă drumul, mustirîn- du-se. De un an îl cunoştea pe Miron şi niciodată nu i-a trecut pbagul.

Şi iar singurătatea şi durerea zămislite în el i se părură insuportabile. „Să intru în casa unui elev e-o datorie, o datorie de învăţător. Şi eu...“

Cînd se-ntoarse înapoi, Mîndrilă adormise pe prispă. Intră în casă. Tasia, gfalbenă, slabă, cu ochii în fundul capului, sta covrigită sub un macat ponosit.

— Vrei să te duci la spital, nevastă ?

— Vreau, dar cine mă duce ?

— Eu.

— Duminea... Şi. copiii ? grăi femeia stins, cu buzele arse.

Dragoş o rugă pe Fănida lui Petrea, prima flintă pe care o întîlni în uliţă, să aibă grijă de casa lui Mîn- drilă. Fără a şopti o vorbă, fără a privi pe învăţător, fata luă cei doi copii mici ai Tasiei şi-i duse, unul de mînă, celălalt în braţe, în căsuţa ei, unde cioplea linguri.

Pe Tasila a transportat-o Dragoş la spital cu una din căruţele cu care aduceia, fierul pentru planşeul şcolii. Cînd se trezi Mîndrilă găsi casa goală. A doua zi alergă la spital.

După ce scăpa din cupele roţii şi se rotea de cî- ^''■'•teva ari în ştioalna de sub scoc, apa Sohodoru- lui sălta şi frunzele copacilor sclipeau, parc-ar fi fost poleite-n aur şi argint.

Margareta trecea puntea spre cătun. Un vînt uşor, matinal, înfiorla coroanele uriaşe ale stejarilor şi plopilor din jurul miorii. Mai la

deal, pe un trunchi de plop, sta Dragoş, adîncit în lectură. Fata, se rezemă de-o tulpină şi-l privi cîtăva vreme. Simţea că-i tare bine de citit aici, pe răcoare, în murmurul lin al apei, cînd zorii rumenesc cerul şi descîlcesc literele. Porumbiţă de mult n-a mai pus mîna pe o carte. Şi totuşi strigă : „Sînt intelectual !“

Pe sub plopi trecu spre moară Varsavia lui Bour. Margareta îi ieşi în cale :

— Liţă Viarsavia, nu vrei să vii la lucru ?

— Nu ! Eu nici bună ziua nu mai dau învăţătorilor. Nici lui Hîrlea ! Şi intră în moară, trufaşă.

Margareta se deprinsese să lucreze cu oamenii. Nu se mai sfia să-i oprească în uliţă şi să le spună ce gîndea. Acum, însă, în faţa Vlarsaviei o cerca un fel de înţepeneală ca-n faţa unei fiinţe nesuferite. O lăsă în pace.

Dragoş ridică fruntea de pe clarte şi, zărind-o pe Margareta, tresări. îşi aminti că a visat-o astă-noapte. Parcă se certa cu Lucreţia. O clipă, dori să stea de vorbă cu dtasa. Ii rîvni prietenia. Numai cei cu inimile uscate niu-s în stare să-şi ilumineze singurătatea cu raza prieteniei. Nu, cei care nu simt nevoia de prietenie nu stat oameni. Se gîndi că purtarea Varsaviei **o** amărăşte şi pe dînsia. Iar vinovat nu-i altul decît el: a stîrnit războiul c-o încăpăţînată şi-o nechibzuită ca asta.

Puse cartea sub braţ, grăbi înaintea Margaretei şi, vesel, rîzînd, îi dădu bună dimineaţa.

— Uite ce-i duc Irinei, desfăşură da. emoţionată panglica mare, roşie, din mînă. I-am împrumutat şi lin costum de la Victoria lui Melinte. O gătesc pentru serbare, păpuşă.

— Foarte bine... Ştii, aseară am primit ordin

să mă prezint la cursurile de îndrumare de la Predeal.
— Cînd ? se ofili bucurila din privirile Margaretei.
— La **8** iulie.
— Te felicit şi te invidiez, surise fata, o leacă tristă.
'— Tiron zice că nu pot pleca, tocmaii acum, pentru o lună de zile.
— Şi are dreptate.
— Nu vrei să te duci tu ?
— Eu ? se intimidă copilăreşte Margareta. Stat alţii mai... Se-mpotriveşte directorul.
— Nu, tăgădui Dragoş, clătinînd din cap. Te duci tu ta locul meu ; Tiron trece a.zi pe la inspectorat şi te propune. Şi... observă că ţi-am spus „tu". Să fim prieteni, Margareta I
— Dragoş, de mult doresc prietenia ta. Şi de mult îmi eştii de fapt singurul prieten aici. Că şi eu sînt tare singură şi proastă. Mă încurc uneori în gînduri aiurite despre oameni, despre tine. Mai ales în ultima vreme, de cînd izollarea te face urîcios, ca un urs muşcat de viespi. Iartă-mă, dar cîteodată am impresia că te prăbuşeşti, te îneci într-un smîrc.
— Eu sînt un înfrînt.
— Şi ce-i dacă... nu ti-a înţeles dragostea ?
— Mi-a distrus echilibrul interior, încrederea în mine.
— îmi pare rău că te-am îndemnat atunci să... De altfel asta-s eu : uneori mă cred grozavă . Uneori ! In astfel de clipe mă port nechibzuit. Fac manevre stupide de apărare împotriva prieteniei, un sentiment pe care orice om întreg îl rîvneşte.
— Pe Lucreţia am iubit-o... mult; prieteni însă n-am fost. Dragostea ei totdeauna m-a chinuit. Şi asta pentru că n-a fost întărită de sentimentul prieteniei, al înţelegerii reciproce.

Pentru mine prietenia e un sentiment odihnitor, izvoditor de linişte, de calm, de bunătate. Astă-toamnă, în ogradă la Hîrlea, ai rupt o dumitriţă rozǎ, ai dus-o la buze parc-ai fi sărutat-o, m-ai privit pe sub gene şi mi-ai întins-o mie. Puteai s-o întinzi lui Porumbiţă, că el ţi-o cerea-

— Nu-1 pot suferi ! Iartă-mă că-ţi spun : cred că mă refugiez spre tine şi fiindcă toţi ceilalţi mii se par ori nişte neisprăviţi ori nişte hulpoi gata să mă jumulească. Numai tu, ţi-am mai spus-o, chiar din prima clipă m-ai privit cai pe-un om. Şi pentru asta îţi sînt şi-o să-ţi fiu recunoscătoare. Dar... dar la cursurile de îndrumare nu mă duc. Nu !

— Nici cînd acesta ar fi primul sfat prietenesc pe care ţi-1 dau ?

— Oare prietenia e începutul unei tiranii ?

— Al unei afinităţii care leagă omul de om, făcîn- du-ne pe toţi mai oameni.

Printre crengile stejarului, soarele trimitea buchete de lumină, aiurind pietricelele pe cărare.

Lumea nu mai încăpea în ograda şcolii. Tinere-

• tul se urcase pe stivele de lemne şi de scînduri, se căţăirase în sălciile de pe marginea .drumului şi în cireşul din gardul lui Chiţcop. Invitaţi de Hîrlea, participau şi Niţă Iliescu cu soţia şi Liucreţia Gorcea din Iliseşti. Gîturile privitorilor se întindeau şi şopteau ori de cîte ori apărea cineva nou pe scenă.

— Aista al cui îi, fa ?... Al lui Cremene zici ?...

— Adevărat, tu ! Din tipar nu lipseşte nici patla de deasupra sprîncenei...

— Asta-i Brînduşa ?

— Iaca o scăpat de dulăii lui Pandelea.

— Halal de mama ei, că frumos miai spune poezia !

— Al meu joacă şi-n piesă, tu !
— 'Te-o ce mîndră-i îmbrăcată 1
— Ce cozi ?
— Ce panglică roşie ! ! se mirară femeile, toate, cînd apăru Inina potcovarului Stroe. Numai Varsavia strîmbă din nas :
— De ce-or împopoţonat-o, fa, aşa, ca pe-o pupăză?
— Ce ? Nu-i frumoasă ?
— Işi bat joc, fa, de-un biet copil. Ce ştie ea de panglici şi mătasă ? Mîine n-o să vrea să mai îmbrace rufa mîne-sa, fa, de fuior, neagră ca obiala.
— Uite, isonul i-1 ţine chiar învăţătoarea, cu armonica.
— Frumuşică-i, bre !
— Da' glasu' ? De aur 1
In colţul din dreapta al ogrăzii, Stroe tremura de bucurie că falia lui e lăudată şi de mîhnire că Glafira a rămas acasă, îmbufnată şi cătrănită. Nu ştia că ne- vastă-sa se afla în celălalt colţ al ogrăzii, cu un copilaş în braţe şi privea mută spre scenă. Aşa cum o povăţuise Vlarsavia, venise s-o ocărască pe învăţătoare, în faţa satului. Şi cînd colo lăcrima ca o ne-vrednică. Ba parcă-i venea să strige tuturor : „E fata mea, Irina mea 1"
Margareta nu-şi închipuise că satul va primi cu atîta dragoste cîntecele Irinei. La sfîrşit, careva artincâ pe scena un buchet de vîzdoage şi de corl- duraşi.
— $tii — şopti Glafira către o vecină — panglica i-a dat-o învăţătoarea. I-a dăruit-o de tot.
Numai chipurile cîtorva din jurul Varsaviei lui Bour se încreţiră, se întunecară şi mai amarnic ; admiraţia şi voia bună a spectatorilor erau pentru ele ca un cîmp cu spini şi cu pelin.

— Decît ar bate-o ou flori, mai bine-ar pieptăna-o, fa, cu un pieptene des...
— Şi-ar da-o cu gaz, că i-ar prinde mai bine de
cît mirosul de arăiţe... rînji Domnica lui Năstiasă, în- torcînd nas ascuţit şi privire hulpească spre Varsavia.

Dragoş coborî dintre culise, să întreţină musafirii în pauză. Se aşează pe-un colţ de bancă lîngă Porumbiţă şi cercă să le arate că oamenii o iubesc aşa de mult'pe Irina, pentru că le-a cîntat şi la cărămidărie. Dar dinspre stingă, îl izbi un miros iute de grajd. întoarse capul: Varvaroi Vichentie se apropie repede şi-i şopti ceva la ureche.
— Bine, dar tu... tu... se bîlbîi, suprins, învăţătorul.
— 'Te şi fluierul. Mi l-o 'mprumutat moş Grigore. El m-o învăţat să cînt. Hore, doine şi sîrbe. Opt cîn- tece ştiu. Vreau să le zic la lume.
— Bine, Vichentie, să...
— Acatrinei ! se oţărî Aurel Porumbiţă. Sictireşte-1, mă, mai repede ! Nu simţi cum miroase a... a cocină de porci ?
— E mirosul lui „naturel", domnule, biciui Dragoş ieşirea năzuroasă a colegului. E porcar şi deci, deocamdată, nu poate mirosi a mosc.
— Cred că n-am invitat aici onoraţii colegi — şi făcu din cap spre familia Iliescu — să-i sufocăm cu mirosuri pestilenţiale...

De dragul politeţei, Dragoş îşi înghiţi o expresie dură. Socoti că urcarea lui Varvaroi pe scenă era cel mai bun răspuns. Dar băiatul dispăruse printre oameni.

n n După serbare, în cancelarie, Anton Hîrlea, prin- zînd un moment cînd Petrescu nu era de faţă, se grăbi să-i invite pe învăţători la masă.
— N-aş dori să fiie şi Florea..., se gudură Lucreţia în şoaptă. Vreau să stau de vorbă cu Dragoş şi mi se pare că ea...
— Pe Florea o ia în antrepriză Porumbiţă.
— Nu-1 poate suferi. N-are nici un succes.
— Daa ? Bine... Atunci o fac eu să nu vină. Şi chiar dacă vine să nu stea, se oferi galant Anton Hîrlea. Ce nu fac eu pentru tine, Lucreţia...

Ca să evite întîlnirea cu Gorcea, Dragoş rămase în ogradă, schimbă păreri cu oamenii despre serbare şi despre munca obştească pentru şcoală ; apoi ajută Margaretei, lui Petrescu şi lui Savu la desfacerea scenei, la împărţirea covoarelor împrumutate, la aşeza- rea scîndurilor la loc, în stive.

In acest timp, pe drum, spre casa lui Hîrlea, invitaţii discutau despre serbare şi mai ales despre vocea Irinei.
— Noi am descoperit-o ! E un fenomen ! se lăudă Porumbiţă, cu emfază. Trebuie s-o ajutăm, să-i facem vînt spre conservator. Ajunge, sigur, o celebritate mondială. Cînd va fi cîntăreaţă la operă...
— O să te invite la premierele de gală 1 glumi acru Anton Hîrlea.
— Desigur 1 confirmă Porumbiţă. Asta-i unica noastră satisfacţie, ca apostoli ai neamului.
— Eu cred că Florea poate s-o înveţe de pe acum rolul pe care-1 va „interpreta" la operă, rise directorul, întrezărind parcă o cale de răfuială.
— Ce rol ? întrebă soţia lui Iliescu, lăţindu-şi în- tr-un surîs ironic buzele vopsite cam strident.

— Smolită cum e, „hartista" asta-i creată anume pentru rolul Aidei. Joacă fără machiaj.
— Ha, ha I rîseră Iliescu şi Lucreţia Gorcea.
— Inchipuiţi-vă o primadonă tuciurie jucînd pe blonda Margaretă.
— Teatrul este... este cum să zic... — bîjbîi Porumbiţă după argumente — machiaj, peruci... Poţi face din blond brun şi invers.
— Faţa i-o machiezi ; părul i-1 vopseşti. Dar ochii ?
— Ha-ha I Sigur, ochii 1 rînji Ilfescu cu dintele de aur din faţă, gata parcă să-l azvîrle din gingie. Ce faci ?
— Ii scoţi pe cei ca mura şi-i plantezi alţii ca vioreaua ?

Şi, pînă în cerdacul lui Hîrlea toţi, afară de Savu, făcură mare haz, ridiculizînd „numărul de senzaţie", „solista", „hartista" Galeş Irina.
— Am rîs şi ne-am veselit. Dar eu, drept să vă spun, acum cînd am ajuns în casa mea — vorbi grav Hîrlea, după ce se aşează comod în scaun, în capul mesei încărcată cu bunătăţi, şi invitase şi pe ceilalţi să ia loc — eu drept să vă spun, şi să ma iertaţi că-mi exprim franş părerea, eu cred' că azi tagma noastră dăscălească a primit o gravă şi nemeritafă ofensă. O palmă care...
— Ce palmă ? se cruci Porumbiţă, prostit. Ce ofensă ?
— Şi asta-i cu atît mai regretabil cu cît lovitura porneşte tocmai din Sohodor, din satul unde muncim cîţiva dascăli eminenţi.

Făcu o pauză, să studieze efectul celor spuse. Momentul nu era de fel potrivit pentru asemenea peroraţie. Ochii musafirilor umblau după mîncăruri. Mai ales friptura de curcan îmbătat cu rom înainte de tăiere, friptură grasă, rumenită, clădită cu grijă şi artă pe un platou mare, împodobită cu mărar şi pătrunjel, nu-i lăsa pe oaspeţi să cultive idei' grave, în

stil patetic. Mai mult din politeţe, Porumbiţă întrebă, înghiţind în sec:

— Cum adică ?

— Adică aşa : noi ne străduim de generaţii, de la Haret ne străduim, să ridicăm prestigiul învăţători- mii, să creăm dascălilor o bază de autoritate în sat...

— Da, autoritatea... întrerupse involuntar Porumbiţă, mutîndu-şi privirea de la friptură spre sticlele cu vin rubiniu şi înapoi. Mare lucru au...

— ... o autoritate de nezdruncinat! apăsă Hîrlea vorbele, mustrînd cu privirea pe cel care-i frînsese bunătate de frază, alcătuită după tot dichisul retoricii. Dar iată, vin unii tineri, mai precis, vin unele fişneţe de-abia ieşite din tiparul şcolii şi te compromit în aşa hal că nu mai îndrăzneşti să scoţi capul în lume. De aceea eu, o spun cu toată durerea şi sinceritatea : *Caveant consules* ! La serbarea de azi am trăit un moment penibil. Da, ăsta-i cuvîntul! pe-ni-bil 1

— Ce vrei să spui, Antoane ? întrebă Iliescu, intrigat şi el de morga directorului şi[1] înciudat că trăncăneala asta întîrzia masa. Gîndea : se răceşte friptura, se-ncălzeşte vinul.

— Te rog nu mă-ntrerupe 1 Vreau să ridic, întîi, o chestiune de principiu. înţelegeţi ? De principiu 1 E permis — dar să vă gîndiţi bine înainte de-a răspunde — e permis unei învăţătoare să apară pe scenă, în faţa ţăranilor şi să acompanieze o ţigancă ? Răspundeţi : e perr-mis ?

— De ce să nu fie ,,perr-mis“ ? întrebă calm, din spate, Dragoş, care intrase tocmai cînd, sentenţios şi categoric, Hîrlea îşi scanda întrebarea.

Toţi întoarseră capetele, surprinşi. Se făcu o clipă de tăcere.

Înţelegînd în sfîrşit că-i vorba de Margareta, Porumbiţă se bucură. Era furios că azi nici nu s-a uitat la dînsul, iar Domnica i-a raportat că, la răsăritul soarelui, se plimba cu Acatrinei, pe malul gîrlei.

Directorul se aşează mai bine în scaun şi cuvîntă :

— Mă rog, dumneata ! dumneata ca învăţător, ad- miţi asta ?

— Admiţi ? rînji Iliescu, fără voie, iar dintele de aur se proiectă aşa de mult şi de ponciş în afară de şirul celorlalţi, că Dragoş simţi un îndemn stupid să întindă palma şi să-l prindă. Hîrlea tuşi ca să-şi dreagă glasul şi se opinti să sloboade o nouă replică necruţătoare. Dar Dragoş i-o luă înainte:

— Nu numai că admit, dar eu am fost cu ideea. Eu am procurat şi acordeonul. Lui moş Neculai Mancaş, cînd o asculta pe Irina, ii se umeziseră ochii de bucurie. De laltfel şi dumitale, tovarăşe director, ţi-a plăcut ; ai aplaudat, ţi-a părut bine că oamenii le-au aruncat flori. Şi era firesc. Numai un nesimţit putea rămîne indiferent.

— Nu-i> adevărat 1 Eu n-am ştiut că Florea va apare pe scenă ! La repetiţie, da. Dar în fata publicului, nu ! A făcut-o de capul ei ! Barem de-ar fi cîntat din culise. Cred că-şi cam dă aere tinerica asta. O face pe originala, pe ultrademocrata. Şi cînd colo nu-i decît o muieruşcă. Să mă ierte Porumbiţă că-i cam trage clopotele, dar ar trebui să observe că pînă şi Dumitru Tiron îi face ochi dulci[1]. Şi ea, vorba ceea, „compătimeşte la amor“. Pe un coleg cu prestigiu ca Aurel Porumbiţă îl tratează cu refuz. Se cunoaşte că-i fiică de... nepoata vrăjitoarei Safta, ruda Calaucei 1

— Tovarăşe director, mă surprinde aşa de mult schimbarea-ţi la faţă, că nu mai ştiu dacă eşti director ori cameleon.

Savu rîse, scurt.

— Nu permit, în casa mea...

— Şi, mă rog, ce greşeală a săvîrşit Margareta ? se îndîr ji' Dragoş. A luat tonul fals ? Cîntă prost din acordeon ?

— Cum ? dumneata eşti orb ? spumegă Hîrlea, cu glas subţire, strident, Dumneata nu sezisezi nimic ?

— Uite ce, vorbeşte calm, nu te iuţi de pomană şi nu umbla cu fleacuri. In bună parte, reuşita serbării se datoreşte Margaretei.

— Autoritatea tagmei noastre, a învăţătorimii — fleac la dumneata ? urlă Hîrlea, izbind cu pumnul în masă aşa de tare că frunzele de pătrunjel de pe friptura de curcan căzură pe imaculata faţă de masă, ca un şirag de lacrimi coclite. Ochii tuturor se îndreptară îngrijoraţi spre platoul cu friptură, mult mai îngrijoraţi decît de „prestigiul" şifonat al învăţătorimii.

— Imoralitatea, da, stirbeşte autoritatea. Margareta însă, după cît ştiu, nu-1 primeşte noaptea pe Milică An...

— Cum ? dumneata nu vezi primejdia care...

— Despre ce fel de primejdie vorbeşti, tovarăşe Hîrlea ?

— Tot nu vezi ? Ţăranii care au aplaudat-o azi, mîine-î vor cere să le cînte la nuntă ori la chef I Ai observat c-o aplaudau mai ales nişte derbedei cocoţaţi în cireş ?

—’ Ei, asta-i acu’! Aplaudau din dragoste pentru...

— Să te văd cum ai .să-mpleteşti autoritatea cu dragostea, cînd Varsavia lui Bour sau Mîndrilă Vucu, cu minţile tulburate de alcool, vor pune mîinile-n şolduri şi, printre sughiţuri, vor ţipa la protejata dumitale : „Zr-mi de dor!

Zi-mi de inimă albastră, de scîrbă şi de necaz, fă, învăţătoareo !“...

— Sigur ! Dac-am apucat-o pe calea asta, dăm dracului catalogul şi luăm dible, sări în ajutor şi Porumbiţă, schimbîndu-se şi el la faţă, după culoarea superiorului. Ne facem lăutari şi acompaniem ţigăncile soliste care cîrîie în restaurantele cu mititei.

— Văd că ni s-au încurcat limbile şi nu ne înţelegem, zîmbi Dragoş. Vă urez poftă bună şi luminarea minţii.

Ieşi.

In salon se cernu tăcerea punctată doar de sfîrîitul potolit al unturii din cratîţa pusă pe măsuţa de serviciu şi de clipocitul înghiţiturilor în sec. Lucreţia Gor- cea îl aşteptase pe Dragoş cu un scaun liber alături; vru să pornească după dînsul, dar se jenă. Porumbiţă se răsuci spre director, să afle ce va spune, ca să fie, repede, de aceeaşi părere.

— Un mojic! exclamă Hîrlea, cu dispreţ.

— Da, mare mojic! întări Porumbiţă, gudurîn- du-se. Vine în casa directorului şi, în loc să sărute cu respect mîna gazdei, proferează insulte şi...

— Dragoş Acatrinei are dreptate ! grăi Virginia Hîrlea, neaşteptat de categoric, punînd în mijlocul mesei un castron cu supă aburindă şi oftînd. Margareta Florea e o fată deşteaptă, inimoasă şi o foarte bună învăţătoare. Aşa că, Antoane, încheie discuţia asta prostească. Nu-ţi face cinste.

Se lăsă iară tăcere de gheaţă. Neplăcut surprins, Iliescu strînse buzele ca marginile unei pungi de zgîrcit; dintele de aur însă îi~ rămase tot afară, poznaş şi trădător. Ar fi trebuit să se simtă ofensat şi să plece ; dar prea îl ispiteau bucatele. De altfel, aburii izvorîţi din castronul de supă gîdilau nările

tuturor şi totuşi nimeni n-avea curaj să înceapă masa. Nici chiar Hîrlea ; îşi dădea seama că a împins „sca- matoria[1]* prea departe; voia s-o dreagă, dar încă nu ştia cum.

— Ştiţi... nevastă-mea... se bîlbîi el, stingherit — nevastă-mea o pregăteşte pentru/., pentru noră. E frumuşică, nu ?

— Noră ? O comunistă ? se căpăci Iliescu. Madăm Hîrlea, păi mata... mata nu prea le vezi. Mircea are el fete... fete distinse ! Nu se uită la...

— Ba nu se uită Margareta la el. Gata ! încheie gazda, categoric, şi începu să toarne supa in farfurii. Poftim, serviţi !

— Felicitările mele, doamnă Hîrlea ! se ridică Mihai Savu. Mulţumesc că-mi dai curaj să vorbesc. De-un ceas se debitează aici nişte tîmpenii îngrozitoare, iar noi căscăm gura ca la minuni.

Stupoarea atinse culmea. Porumbiţă era aşa de crucit, că nici nu mai putea adulmeca aburul apetisant al supei.

Singur Hîrlea rise scurt, sări din fotoliu şi, cu cel mai mieros glas din lume, grăi:

— Savule, dragă 1 Te ştiu spiritual, glumeţ, dar... încleştă dinţii, încruntă sprîncenele şi-l fulgeră cu privirea : nu-mi fă mutre ! Stai jos! Ce, nu ţi-a plăcut scamatoria ? Trebuia să le dau peste nas spre binele lor să nu şi-l i:a la purtare. Ştii, succesul ameţeşte şi îmbată. Iar serbarea a fost un succes veritabil.

— Dom' direct...

— Şi-apoi din scamatoria asta am aflat două lucruri, dintr-o dată : că tu, Porumbiţă, nu eşti îndrăgostit de dînsa, ci[1] numai simulezi şi că îndrăgostit cu adevărat e Acatrinei. A apărat-o ca un cavaler. Acum îmi explic de ce a stăruit aşa de mult azi-dîmineaţă să fie ea trimisă la cursurile de îndrumare de la Predeal. Lucreţia

deci, trage şi tu concluziile tale.
— Procedezi! oribil... gemu Savu.
— Cutezi ? schimbă Hîrlea iară tonul. Uiţi că te afli în casa mea ? II aşează cu de-a sila în scaun şi urmă ceremonios : Dragi oaspeţi, poftiţi, gustaţi an- treul. Ţuica-i veritabilă. Porumbiţă ştie... Poftiţi, vă rog I Şi către Savu, mai apăsat, printre dinţi: dacă nu te comporţi ca de obicei, dacă faci greva foamei, cu mine ai de-a face! Ai înţeles... drăguţule ?

H 2 — Hai să ne plimbăm, Margareta, o invită Dragoş, întîmpinînd-o. în poarta şcolii. Dacă apari acum la Hîrlea, se răpăd toţi la tine, cum se răpăd gîndacii la un fluturaş.
— La mine? De ce? se miră învăţătoarea, înălţînd arcurile sprîncenelor.
— Ai apărut pe scenă şi-ai acompaniat o... ţigancă.
— Dragoş ? Iţi baţi joc de miine ? M-au felicitat...
— Ce are a face ? Acum, în frunte cu Hîrlea, te ocărăsc grozav.
— De ce ?
— Ai ştirbit prestigiul învăţătorimii.
— Sînt nebuni ?
— Hai mai bine la moară. Ne face moş Pintilie o mămăligă cu brînză şi ne astîmpărăm foamea.
— Chiar aşa 1 Poate are şi-un borş de ohitici.
— Ai muncit mult azi. Şi măcar atîta meriţi şi tu.
— Am încheiat un an şcolar. Primul meu an de învăţătoare.

— O, dragă prietenă, atunci ar trebui...

[1]— Nu, la moară. Numai stai să-mi iau şi acordeonul, Dragoş. Deşi sînt tare supărată pe tine: nu te-ai lăsat pînă nu m-ai trimis la Predeal.

— Nu eu, Margareta, Tiron. S-a dus special aseară la inspectorat. Vrea să fie în sat învăţători bine pregătiţi. Ne iubeşte mult secretarul nostru... Te duci, nu ?

— Acu'... mai pot refuza ?

Dragoş se bucura c-a evitat o masă alături de Lucreţia. De altfel, abia acum înţelese că acesta era scopul principal al invitaţiei lui Hîrlea. Poate de aceea a şi început acea caraghioasă filipică împotriva Margaretei.

— Ah, bine c-am plecat! exclamă el, luminat. îmi pare rău că nu l-am luat şi pe Savu cu noi.

Moş Pintilie Găman, morarul, le-a dat, aşa cum îi plăcea Margaretei, borş de chitici cu mămăligă rece şi ceapă verde, boişteni prăjiţi în oloi de cînepă şi caş frămîntat, cu mămăliguţă caldă şi ridichi de lună. A adus şi o cană de vin. Au mîncat tustrei, ca-ntr-o familie ţărănească, din străchini de lut, cu linguri de lemn, cioplite de Fănica lui Petrea Linguraru.

— La dom' Hîrlea e... zaiafet. Şi 'neavoastră...

— E mai bine aici, moş Pintilie.

Apoi morarul povesti despre vremea cînd era învăţător Neculai Mancaş. Pilduia, indirect, purtarea lui Hîrlea.

— La dînsul şi învăţătorii şi sătenii sînt împărţiţi în două : cei pe care-i are şi cei pe care nu-i are la inimă. Asta am băgat-o samă şi eu, de-aici de la moară.

Işi aminti că ieri, cînd şcolăretul se frămînta pentru serbare, lelea Safta s-a tîrît la moară şi a împrumutat un căuş de făină.

— S-o tînguit că-i singură şi amărîtă. Că lumea o ocoleşte. Nici la moşit n-o mai cheamă. „Asta-i pedeapsa pentru prosti ce era să faci", i-am ticluit eu, O plecat cam furioasă. Nu i-o prea convenit vorba mea.

— Ii trimit deseară nişte 'făină şi nişte brînză. Dar de vorbit cu dînsa încă nu vorbesc, se încruntă Margareta. O mai las să fiarbă în oală seacă.

La sfîrşitul mesei, fiecare şi-a spălat „tacîmul" în scocul morii. Apoi s-au aşezat pe un lăicer, la umbra stejarului din colţul morii, să se odihnească. învăţătoarea a cîntat, încet, la acordeon.

— O să-mi fie urît fără tine, Margareta... Pe cit m-am bucurat cînd inspectorul a admis să pleci la cursuri, pe atît mă întristez acum. Şi tîrcoalele astea ale Lucreţiei...

— Dragoş... opri fata acordeonul şi, cu degete înfiorate, îi mîngîie fruntea, încetişor, gingaş.

Tăcură îndelung. Cuvintele rămăseseră undeva, departe, ca nişte pinguinii ologi, luaţi la-ntrecere cu vulturii piscurilor luminate de soare. In inima lor înmugurea un sentiment nou. Nu ştia ce nume să-i dea. Dar erau amîndoi bucuroşi că-n ei se zămisleau asemenea sentimente noi, nenumite încă. încetişor, discret, degetele Margaretei se

retraseră iarăşi pe clape şi acordeonul porni aceeaşi melodie lină, pe care o începuse în seara cînd se-ntîlniseră sub ulmul Ilincăi. O porni şi o duse pînă la capăt.

Pasăre rănită, prăbuşită spre hăul deznădejdilor, sufletul lui Dragoş se agăţă cu desperare de umărul acestei melodii. iNu ştia dacă s-a prins de-un spin ori de-un trandafir. Dar se bucura că, deocamdată, prăbuşirea înceta.

Mirat că de prea multă vreme cei doi tineri tac, lă- sînd acordeonul să glăsuiască în locul lor, moş Pinti- lie Găman ieşi în uşă, zbîrlit şi hirsut ca un duh al morilor de apă.

— Am tras un puişor de somn fain, în cîntec de armonică, vorbi el, netezindu-şi părul sur cu palma aspră. Dulce somn, hodinitor. Eiii... la noapte o să cam ploaie... schimbă el glasul privind cerul spre miazănoapte, aşa cum se zărea pe sub coroanele stejarilor şi plopilor din jurul morii.

— Da ? tresări Dragoş. Trebuie s-adunăm cărămida de pe arie.

— Hai 1 închise Margareta, repede, acordeonul.

La chemarea tinerilor învăţători, flăcăii şi fetele au lăsat hora, copiii imaşul şi-au trecut la lucru. In amurg, cînid se întorceau de la cărămidărie, Porumbiţă ducea familia Iliescu acasă, cu docarul lui Hîrlea Erau cu chef.

— Unde vi-i ,,hartista“, porumbeilor ? chicoti Lu- creţia Gorcea.

— Nici într-un caz nu se plimbă, beată, cu trăsura... scrîşni Dragoş.

■Săgetînd-o cu priviri tulburi pe Margareta, Porumbiţă dădu bici cailor. Şi el scrîşnea :

•— Las’că v-o coc eu vouă, îndrăgostiţilor. Nu scă- paţi voi de...

III. Temelia

1 Ardeau al patrulea cuptor de cărămidă. Prinşi la secere şi la coasă, sătenii nu mai pridideau să care lemnele. Ca să nu rămînă cuptoarele fără combustibil, comuniştii au organizat transportul lodbelor cu cărujele şi cu braţele, într-o mare clacă obştească, duminică dimineaţa. Era încă rouă mare, cînd învăţătorii au venit la pădure cu toţi şcolarii din clasele a treia şi a patra. Un drum dus şi întors nu dura mai mult de o jumătate de ceas. Copiii îndeplineau munca asta ca o joacă, pentrecute. înainte de a se găti pentru horă, s-au adunat şi fetele la cărămidărie, acolo unde erau flăcăii. Au venit şi cîteva căruţe. Dinspre fundul pădurii a apărut Fănica lui Petrea ; fără să-şi ridice basmaua de pe frunte, fără să schimbe o vorbă cu cineva, a ajutat la încărcarea căruţelor. Flăcăii o îmbiau cu vorbe de duh ; dar ea tăcea, parc-ar fi fost surdă şi mută. Doar cînd Dragoş a întrebat-o din îndemnul cui a venit la clacă, a răspuns scurt:

— A lui Tiron.

Şi iar a tăcut. După vreun ceas, întîlnind-o din nou, Dragoş i-a mulţumit c-a avut grijă de copiii Tasiei lui Vucu.

— Nu ’neta trebuie să-mi zici mulţămită. Şi parcă se însenină. Bădiţa Tiron zice să-nvăţ zidăria.

— Bine Fănica ; te angajăm, cu plată, la şcoală.

Ochii Fănicăi sticliră, ciudat, gata să izbucnească în plîns.

Ca să meargă treaba mai uşor, şcolarii alcătuiră o „coloană" a lor. O conducea Ciocîrlan Ştefan, mîn- dru că poate tîrî două lodbe, nu una, ca alţii. La al treilea transport, s-a .alăturat şi Vichentie Varvaroi. Porcii i-a lăsat în seama lui moş Grigore. A legat cu curmeiul de la brîu trei lodbe, s-a înhămat voiniceşte la ele şi repede a ajuns în fruntea „coloanei şcolarilor".

— Vichentie, tu să ne conduci! propuse Brînduşa, iar copiii aprobară :

— Da ! E mai vrednic ! Să conducă !

Cînd „coloana şcolarilor" s-a întors spre pădure, Vichentie a mers tot în frunte, ţîrlîind din fluier un fel de marş. Dragoş îl urmări cu interes, gîndind să-şi noteze în carnet purtarea şi evoluţia acestui băiat. „Nu l-a chemat nimeni şi totuşi, gîndea Dragoş, uite-1 cum şterge sudoarea cu mîneca şi îndeamnă pe ceilalţi. I-i dragă munca. Are ceva de conducător. Copiii simt asta." In adevăr răsuna valea de strigătul lui :

— Haideţi, voinicilor ! Haida, haaai !

Toţi tîrîiau lemnele veseli, numai Ciocîrlan mormăia, supărat, că i-a uzurpat conducerea. Cînd ajunseră sub răchiţele din luncă, Varvaroi porunci :

— Popas trei minute !

Şi, aşezîndu-se lingă o răchită, privi cerul printre crengi. Un stol de vrăbii, adăpostite la umbră, ciripeau molcom.

Deodată, Vichentie tresări.; se îndreptă în şale ; aţinti privirea printre frunzele răchiţii ; întinse gîtul şi şopti către Brînduşa de alături :

— ’Te-o !

— Ce?

— Vrăbiuţa albă !
— Cum ? Vrabie albă ? întrebă tare Ciocîrlan. Eşti tanău ?
— Uite-o, măi chiorule ! Colo ! Pe crenguţa ceea... încet! încet c-o sperii !...
Rîzînd, Ciocîrlan apucă o piatră şi zvîrli în răchită. Un sfîrîit de aripi printre frunze şi stolul întreg ţîşni[1] drept în fata soarelui.
— Uitaţi-vă, o vrabie albă ! Am mai văzut-o. De două ori am mai...
Nedumeriţi, copiii întoarseră capetele 'după stol. Dar, din pricina soarelui, văzură doar nişte puncte negre împroşcate în văzduh.
— Hă-hă, năzdrăvanul ! Vede vrăbii albe, hohoti tare, batjocoritor, Ciocîrlan. Rîsul molipsi toată coloana de copii. Clocoti valea Sohodorului :
— E năzărelnic !
— Cai verzi şi vrăbii albe...
— Acuşi o să spună că noi sîntem cocostîrci !
— Vrăbioiul alb !
— Să ne conducă Ştefan !
— Da ! Nu ne trebuie vrăbioi alb...
Vichentie nu putea îndura batjocura. Cercă să arate că nu-i năzăreală, dar nimeni nu-1 asculta. Şi nici cuvintele nu-1 ajutau.
— Este ! răcni, tare, furios, bulbucîndu-şi ochii, strîngînd pumnii.
Copiii din preajmă se speriară. Cei mai de departe însă îl înfruntară :
— Huo, furiosule !
— La o parte, aiuritule ! îl brînci Ciocîrlan, trecînd în frunte.
Tnfrînt, Vichentie îşi dezlegă curmeiul din jurul lodbelor şi, mîhnit amarnic, se retrase la cîrdul de porci.
— Vrăbioi bălţat... Fiiuuu !... Huş, vrăbioi alb ! Huideo, hăbăucule !

Dintre toţi copiii, numai Brîndușa privea îngîndu- rată cum se depărta bietul băiat, copleşit de huiduieli. Dar nu cuteza să-l apere, ci doar grăi :

— El a venit, aşa, din buna lui voie, să ne-ajute. Şi noi...

— Coloană, după mine, înainteee... marş 1 comandă, militărește Ciocîrlan.

Dragoş însemnă în carnetul lui doar o întrebare : „De ce vede Vichentie vrăbii albe ?“

Ieşind tocmai acum în cerdac să-şi dezmorţească ciolanele, Aurel Porumbiţă auzi, în vale, fluierăturile şi huiduielile copiilor.

— Ce-ii acolo ? îşi întrebă gazda oare sta în ogradă de vorbă cu Neculai Chiţcop.

— Ce să fie ? Şcoala ’netale. Parcă hăitueşte lupi, aşa fluieră.

— Cară pădurea la vale ! se hlizi Chiţcop, cu duh.

— Săracii copii! Ca pe vite-i înhamă.

— Azi, în sfînta duminică... Şi-amu, în vacanţie. Măi-măi, mare poznă !

Indispus, Porumbiţă începu să se îmbrace. II acuza pe Dragoş pentru ideea de a căra lemnele cu braţele. „Acum, în ziua noastră liberă. Şi totuşi trebuie să mă duc la claca dracului. Mai tîrzior însă... Pe de altă parte, cum zice directorul, e bine : aşa, în treburi de astea se uzează autoritatea lui Acatrinei, dacă va fi avut-o cîndva.“

Dar intrînd în casă, Porumbiţă nu văzu că întrebarea lui prilejui sfat tainic între Năstasă şi Chiţcop,

O Căratul lemnelor s-a terminat înainte de

amiază.

Venind la cărămidărie, Dumitru Tiron aduse pe Alexa şi pe cei doi Cucută, lăutarii satului. Cu pălăria pe ceafă, cu zîmbetul pe buze, secretarul era pretutindeni. Uneori dădea sfaturi. Alteori privea şi se bucura cînd era bine, ori se întrista cînd era rău. Totuşi, oamenii simţeau tot mai mult prezenţa lui alături de cea a lui Dragoş.

La umbra arinilor s-a încins o horă de-a mai mare dragul. Pe rînd, fetele şi flăcăii s-au dus acasă şi s-au îmbrăcat de sărbătoare. Dragoş s-a învîrtit printre oameni, grăind despre evenimentul cel mai de seamă din acele zile : naţionalizarea industriei.

— O luat şi fabrica de cherestea a lui Milică An- dronescu din oraş, înştiinţă Cremene.

— Bine i-or făcut! îmbogăţit de război...

Curînd s-a strîns aici tot statul. Dragoş se miră cînd văzu că şi Fănica lui Petrea a rămas la horă : desculţă, cu cămaşa şi catrinţa cîrpite, sta deoparte, rezemată de-un arin bătrîn. Privea cu jind şi cu ciudă, ridicînd broboada mai sus, pe frunte. Chiar Hîrlea a venit cu soţia şi cu feoiorul. Traian Trufaşu conducea jocul aşa de îndrăcit, că labia se puteau ţine lăutarii după dînsul:

— Aista răstoarnă proverbul : trebuie să-i cînte după cum joacă.

învăţătorul porni spre Fănica, gîndind să hotărască ziua cînd să înceapă lucrul la şcoală. Dar pe drum prinse o şoaptă : Viarsavia BOUT O dăscălea pe Ileana lui Huţan :

— De ce n-ai milă de copiii tăi, fa ? Senhăitează cu-a lui Aldiş : „cele două Viorele*'... Iaca fleoşc 1 N-au nici duminică, nici sărbătoare, fa, robesc de una la şcoală !

încreţind fruntea, Dragoş se întoarse gata de harţă. Dar, desprinzîndu-se de lîngă arin, Fănica îi apăru drept în faţă, zîmbind straniu,

ca oamenii oare-au uitat să zîmbească.

— Tovarăşe învăţător — îl povăţui tare Iorgu Cremene — nu mai asculta cucuvăile. Prindete mai bine-n horă. Hai, Ileană, să te joc 1 N-o să mă bată Irimia, că nici eu nu l-am bătut cînd te-a luat...

Intr-o pornire spontană, Dragoş o cuprinse, flă- căieşte, pe Fănica de mînă şi porni după Cremene, rotind-o sprinten. Privitorii zgîiră toţi, ochi foarte atenţi şi miraţi. Cînd pricepură cu cine joacă învăţătorul, unii zîmbiră, alţii rîseră :

— 'Te-te !... Fănica 1

— Joacă Fănica lui Petrea 1

— Cu învăţătorul !

— Să ştiţi c-am intrat în altă zodie...

Dragoş o învîrtea ca pe-un fulg. Fata juca frumos, mlădiindu-se cu surprinzătoare graţie. Cuprinşi de însufleţirea obştească, muzicanţii îi ziseră şi mai cu foc. Flăcăii chiuiră tare, voios, zguduind văzduhul luncii. Inţelegînd că aista-i „un hai“ în cinstea ei, Fă- nica îşi smulse, surîzînd, broboada de pe cap şi-şi scutură cozile negre, în vîntul iscat de rotirea jocului Se mira lumea :

— Ce vioaie !

— Ce sprintenă-i Fănica !

Veselia deveni spornică şi generală ca şi seninul acestei duminici luminoase de vară. Numai Varsavia bodogănea singură, prin spatele oamenilor.

— Dacă şi aista-i învăţător, atunci eu sînt vădană de mitropolit...

Dar pentru că nimeni n-o băga în seamă se lăsă păgubaşă. începea să-i pară rău. „Satul merge pe calea lui : e plin de voie bună ! Numai eu, ca toanta.*' 1 se limpezi un gînd care de mult îi zăcea în minte, tulbure.

3 — Ţi-ai împlinit misiunea, bătrîno, grăi mai în

• şagă, mai în serios, bătrînul Neculai Mancaş şi dădu cea dintîi lovitură de dărîmare a şcolii vechi. Iţi mulţămesc...

După două zile de muncă nu se mai cunoştea locul unde a fost clădirea veche. Materialul recuperabil fu rîn- duit în, fundul ogrăzii: bîrne, scînduri, tablă, uşi, ferestre. Băncile şi celălalt mobilier îl adăpostiseră în clasele închiriate. Trecură repede la săparea temeliei. Graba şi elanul era aşa de vădit, că seara se furişau în ograda şcolii şi ajutau la treabă, printre ceilalţi oameni, chiar şi Ioana şi Varvaroi.

In ajunul zilei hotărîte pentru dărîmarea şcolii vechi, Anton Hîrlea a plecat la oraş. La întoarcere admiră şanţurile adînci pentru temelia clădirii noi şi felicită oamenii care năduşeau la lopată ; apoi numără sacii cu beton stivuiţi sub şură şi cubă movilele de piatră şi de nisip. Era fericit, euforic. Vorbea numai în superlative.

— Totuşi, această şcoală reprezenta un trecut glorios, un trecut de legendă. Şi în sinea mea, ca un sentimental incorijibil ce sînt, m-am întrebat: izbind cu tîrnăcopul în pereţi, nu v-aţi gîndit că la adăpostul lor aţi primit, voi toţi, lumina cărţii ?

— Ba ne-am gîndit... Domn' Neculai Mancaş chiar i-a ţinut şi un discurs de mulţămire.

— Dia ? Aşa ? Atunci să-i dăm zor ! Că, uite, mă înspăimîntă golul hidos căscat aici, între primărie şi gospodăria lui Chiţcop. Şi ce ne facem la toamnă, dacă nu-i gata clădirea cea nouă ? Unde ţinem cursurile ? Nu vreau să fiu proroc mincinos, dar era miai bine dacă

păstram şi clădirea veche. Adică dacă ţineam seamă de înţelepciunea populară care zice : nu da vrabia din mînă pentru cioara din par. Ţineţi minte ce vă spune Anton Hîrlea, azi 18 iulie, a.c. Sîntem în clar, nu ?

Asemenea lucruri nu le-a auzit Dragoş şi nici Tiron. Brînduşa şi Paraschiv Vasile se căzniră să le însemne în caietul lor, dar nu le dibăciră. Mai întîi nu ştiură dacă-s vorbe de şagă sau de dinadins. Şi apoi nu înţelegeau de ce oamenii zîmbeau doar, cu subînţeles. Spre seară însă, după ce terminară de cărat cărămida la cuptor, se retraseră sub arini şi scriseră : „18 iulie. Azi am pus foc la cel din urmă cuptor. Avem 300.000 de cărămizi. Dar badea Ghiţă Lungu zice să nu mai lucrăm la şcoală. Zice că sîntem mucoşi. Tot azi liţia Varsavia a bătut-o pe Măriuţa pentru că a muncit la şcoală. A bătut-o rău de tot. Domnului director nu-i place că am dărâmat şcoalia veche : zice că am dat vrabia din mînă pe cioara din par".

J Dragoş caligrafie un moto la scrisoarea către Miaf- gareta : „Mai sînt încă roze, mai sînt şi tot parfumate şi ele"... Işi admiră sorisul cu bucurie de şcolar. N-iar fi putut spune de ce, dar simţea că în el se producea o schimbare. Sta tot mai mult la sfat cu Tiron, cu moş Neculai Mancaş, cu Savu, cu morarul. începea să simtă grija şi prietenia lor tot miai discretă, mai caldă. Bătrînul Neculai Mancaş îl primea în prisacă şi-l învăţa chiar să îngrijească albinele. Tiron venea la dînsul lacasă şi-l ruga să-i explice unele probleme din Istoria Partidului; apoi îl ducea în căsuţa lui, îi arăta cum lucrează nişte scaune şi un leagăn pentru Mitruţ.

— Sculele mi le-a împrumutat Ion Axinte.

Sînt bune, nu ? Şi nu m-au costat nici un ban.

De Siavu însă se apropia mai greu. II îngrijorau patima şi slăbiciunile lui morale. Aveau uneori impresia că Savu îl caută.

Cînd a aflat că Margareta îi scrie din Predeal, Porumbiţă a sărit în sus :

— Mă, eu îi trag clopotele şi tu... Nu ţi-a ajuns Lu- creţia Gorcea, cea mai frumoasă, mai subţire şi mai de spirit învăţătoare din...

Dragoş nici nu se gîndeia să-i dea vreo replică. Seara, recapitulîndu-şi activitatea zilei, era fericit ori de cîte ori constata că a înfăptuit vreuna din propunerile Margaretei. Scrisorile ei îi aduceau parcă un aer proaspăt, o mentalitate şi o gîndire nouă. ...„Am să-ţi povestesc în seara asta, Dragoş, ce am auzit de la o tovarăşă, colegă de seminar. Funcţionează într-un sat de lîngă Gherla. Redau povestea ei aproape aidoma. S-a dus tovarăşa noastră, prin 1935, la prefect să ceară fonduri pentru şcoalia ei. A refuzat, argumentîndu-i că trebuiesc făcute economii. «Economii, sîngeroase economii ! Dumneata ca învăţătoare vezi problema prin prisma deformantă a specialistului. Dumneata crezi că totul se reduce la şcoală. Nu sezisezi ce-i mai esenţial, mai important pentru naţiune. Dar noi mai ştim că învăţătura mai are şi consecinţe negative : alterează mintea curată şi tradiţiile patriarhale ale ţăranului nostru, produs biologic prin excelenţă conservator şi idilic. Şcoala din satul dumitale e făcută cu calcul : cîţi elevi încap în ea, atîţia să înveţe. E unitatea de măsură la bursa culturii rurale. Restul — la plug, la pădure ori la vite. E cea mai sănătoasă concepţie. De ce să dez- rădăcinăm bieţii ţănani ? De ce să le tulburăm quie- tismul milenar ? Pentru meseria lor n-au nevoie de carte. Agricultura o au în sînge, din

moşi-strămoşi, de la taica Traian, care se trăgea din plugari. Cum zice şi urătuna : «S-a sculat mai an bădică Traian»... Şi-apoi cum zice proverbul: «Boul învăţat nu trage la jug». Eu ored că dumneata nu vrei să rămînă în noroi carul naţiunii, din pricina politicii şcolare greşite»...

După cum vezi Dragoş, exact aceeaşi zicală o laplică şi Chiţcop din satul nostru. De aceea ştii ce propunere am eu: să facem şcoala cu etaj 1 Ieţelegi, Dragoş ? Şcoală cu etaj. Şi ideea, nu te speria ! întîia oară am auzit-o la prietenul tău Vucu Miron. Atunci am apreciat-o ca pe-o simplă ghiduşie a păsărarului şi am rîs. Acum nu mai rîd ! O vom face cu etaj ! Hîrlea : «Visul meu»... Savu şi Petrescu (mîrîind): «Cum o să putem?» «Ce ne trebuie o hardughie aşa de mare ?»... Porumbiţă : «Dacă-s săli mai puţine şi munca-i mai uşoară»...

Ne trebuie şcoală mare, încăpătoare, pe măsura satului de azi şi de mîine. De aceea, Dragoş, siapă temeliile mai adînci, calculează cu inginerul dacă ne ajunge cărămida. Celelalte materiale le procurăm noi, cu vremea. Eu, spun drept, şi conducta de lumină electrică i-aş instala-o. Că, în mai puţin de un an, Sohodorul trebuie să fie electrificat."

Ii dădea dreptate. Entuziasmul ei îi insuflă şi lui un optimism robust. înţelegea că Margareta se transforma, transformîndu-1. Ii analiza viaţa, îi cumpănea situaţia rudelor : Mihai Florea juca un rol important în conducerea fabricii „Steagul Roşu" din oraş ; un frate Matei era strungar bun. Un laltul ucenic ; ea era cea mai mare. Serioasă şi totuşi candidă, gingaşă. A ştiut să-l „tină la distanţă[1]' pe Porumbiţă, cu toate insistenţele lui. Savu şi'ţ'etrescu o respectă.

Răspunzînd lia scrisorile Margaretei, Dragoş îşi limpezea gîndurile, sentimentele. Devenea mai încrezător în el însuşi. Căpăta doi prieteni, două suporturi morale dintr-o dată : Tiron şi Margareta. Dintr-o parte lua anumit fel de înţelepciune, de încredere în viaţă ; din cealaltă avînt spontan, tineresc. Nu era, în aparenţă, nici o legătură între caracterul, firea lui Tiron şi a Margaretei ; totuşi Dragoş îi simţea pe amîndoi tot mai aproape, cum simte călătorul obosit sprijinul tulpinei şi mireasma teiului încărcat de floare lîngă o fîntînă la margine de drum.

O ţinea în curent cu tot ce se întîmpla în Sohodor. Şi, printre fapte, îşi strecura gîndurile şi sentimentele lui Sînt încă îndurerat, dar nu mai sînt singur. Une ori mă învăluie o atmosferă caldă, înmiresmată, ca în ziua în caire am tăiat copacul uscat din ogradia şcolii. Hm... Să nu te superi: dar abia acum în amintire te văd ce avîntată, ce fermecătoare erai atunci. Atunci eram orb. Adică, orbit... Poezia doarme-n suferinţă, cum doarme diamantul în cărbune. Dar care dragoste nu naşte, la fel, din suferinţă? Dragostea... Dar m-am jurat să nu mai rostesc acest cuvînt... In seara asta, la partid, am hotărît să construim şcoala cu etaj, cum ne-iai sugerat tu. Ai avut dreptate. Şi Tiron se gîndise la asta. Discutase chiar cu biroul. Aproape îmi pare rău că n-a fost nevoie să lupt pentru ideea ta. Dimpotrivă : secretarul mi-a argumentat de ce-i necesar şi posibil să facem o şcoală mai mare în Sohodor. Cărămidă avem. Mai trebuie să calculez materialul lemnos. Lui Hîrlea îi spunem numai după ce punem totul la punct... Abia acum am aflat, de la Savu, de ce a azvîrlit Hîrlea asupra ta o filipică aşa de grozavă, în ziua serbării de sfîrşit de an. Intre altele, ca să cerce

«sentimentele» lui Porumbiţă faţă de tine, ca să nu rămîi la masă şi ca să te facă să nu pleci la cursurile de îndrumare. Te-a pîrît şi la inspectorat. Iţi scriu nu din mahalagism sohodorian, ci ca să te previn, să te aperi de ponegriri.
Planul lui era să-l trimită pe Porumbiţă la cursuri. Protestele le-a pornit împotrivia mea şi le-a cîrmit asu- pră-ţi. Mare sforar! Porumbiţă însă a refuzat: ciracul s-a emancipat. Acum dumnealui e furios «că-1 neglijezi», că nu-i scrii".

În adevăr, cu invidie şi gelozie, Porumbiţă urmărea zilnic poşta, ca un lamant înşelat.

— Ce mai scrie „siavanta** ? întreba ironic cînd vedea că Dragoş a mai primit o scrisoare din Predeal. A aflat ce polcă vijelioasă ai jucat cu Fănica lui Petrea, cu... rivala ? Fie vorba între noi, mare prostie 1 Are dreptate Hîrlea : de cînd te-a părăsit Lucretia faci numai gafe. N-ai idee cît bîrfesc oamenii. Pentru că Fănica ia fost... o poamă bună. O Untură ! Acu' şi-a luat canon de is- paşă, o face pe muta şi umblă cu fata acoperită. Dar oamenii ştiu că în timpul războiului ea... cu Milică Andronescu, cu jandarmii...

Se bîlbîia; fără voie, atacase un subiect nenorocit; nu putea nici spune tot, nici tăcea tot.

— Care „oameni"? Gazda dumitale ? N-au decît! Cîinii liatră, caravana... Hai mai bine la şcoală să dăm piatra la mîna zidarilor. In două zile temelia trebuie să fie gata. Am mărit planul, ridicăm şi etaj.

— Etaj ? Fii serios !

— Da, Margareta scrie că reforma învătămîntului va înfiinţa şcoli cu 7 clase în toate satele mai mari.

—■ Dar că se pregătesc nişte cursuri de îndrumare, în august, pe judefe, şi că vom fi

obligati să participăm toţi, t'-a scris „atoateştiutoarea" ?
— La inspectorat am aflat că vor fi chemaţi numai cîte unul, maximun doi, din fiecare şcoală.
— Da ?
— Cred că te duci dumneata, de data asta.
— Eu ? Mai bine robesc aici, la lopată, decît să-nvăţ. Tot m-am calificat sialahor.

Seara, Dragoş, povesti Margaretei cum a început construcţia : ...„Ce sentiment puternic, ciudat de puternic, îti dă clipa cînd pui o piatră de temelie. Capeţi acea impresie generoasă, caldă, acea bucurie că idealu- rile taie nu vor pieri o diată cu făptura ta. Pui început unui lucru care va folosi oamenilor decade întregi, poate veacuri. Şi nu ştiu cum, dar te simţi bine, bine că n-ai trăit degeaba... Sînt extrem de ocupat. Totuşi găsesc timp să citesc împreună cu Tiron. In curînd secretarul nostru va plecia la o şcoală de partid..."

Scriind, sta de vorbă cu sine însuşi, cu inima lui, în- frîngea durerile nesăbuite din el, nimicea şi drojdia lor.

C De cînd începuse construcţia, directorul se agita *J* • grozav şi-l laintrena şi pe Porumbiţă la lucru. Lui Dragoş şi lui Tiron le părea bine; nu se mai îndoiau asupra lui şi nici nu-i mai suspectau buna-credintă.
— N-o face din devotament, ci din dorinţa de afirmare. Dar asta n-are importantă. Clădirea să fie gata !

In schimb pe Savu şi Petrescu, Hîrlea îi dădea tot mai mult deoparte. Cînd venea Savu la lucru îl trimitea după alte treburi:
— Ai bicicletă. Faci şi o plimbare.

Cînd sosi un reporter de la ziarul regiunii, Hîrleia nu ştia ce să-i mai arate şi cum să-i mai intre în voie.

— Pentru noi, tovarăşe gazetar, ăsta-i un ceas mare; un ceas istoric ; construim un local de trei ori mai mare decît cel vechi.

— O şcoală cu etaj ! întări inginerul.

— Cum ? Etaj ? clipi directorul din ochi, nedumerit. Mi se pare că... Im sfîrşit, sigur, e necesar ! O temelie puternică... Dar nici nu vă puteţi închipui cît am muncit. Am antrenat tot satul la muncă voluntară... Şi noi, învăţătorii, conducerea, în frunte !

Dragoş stătea mai deoparte şi savura împăunarea lui Hîrlea.

— Musca la anat... murmură Savu printre dinţi.

— Aşa a făcut de cînd îl ştiu, surîse bătrînul Neculai Mancaş. Mulţi cred că-i activ, pentru că vorbeşte umflat, pentru că se agită mult, zgomotos.

— Nu, n-ai dreptate, moş Neculai. Lucrează... se împotrivi Dragoş.

După-masă Hîrlea a reapărut pe şantier, nedumerit:

— Dragă Acatrinei, va să zică, să ne socotim : patru săli de clasă, cu cancelaria ciinci, cu biblioteca şase, cu sala de spectacol şapte, şapte încăperi... şi le arăta cu degetul pe teren, aşa cum începeau să se descifreze pe temelie. Destul ! Prea destul 1 pentru puterile noastre... Berechet!

— Am calculiat împreună cu tovarăşii din organizaţia de partid, cu inginerul şi cu maeştrii tot ce ne trebuie pentru etaj. Cărămidă avem, bineînţeles dacă dumneata restitui împrumutul...

— Evident că...
— Cimentul de la temelie l-am înlocuit cu piatră, şi-l trecem la planşeu. Comitetul te roagă să vorbeşti la regiune să mai obţinem un supliment de ciment. Pentru dulgherie şi sobe mai strîngem ceva fonduri din serbări şi baluri.
— Nu ţi-e teamă că te întinzi prea mult ? Te-ai gîndit bine? întrebă Hîrlea prietenos, descumpănind oarecum certitudinea lui Dragoş.
— Teamă ? De ce ?
— Ştiu eu... Să nu ne încurcăm cu un plian prea...
— Nu !
— Vezi, eu... — se replie directorul în fata hotărîrii lui Acatrinei — eu nu vreau să te împiedic, nu vreau să stingheresc înfăptuirea unui plan măreţ care este, în fond, al meu. Dimpotrivă. Eu care am un adevărat cult pentru grandios, îţi închipui că... Insă am şi eu experienţa mea şi vreau să-ţi deschid ochii la vreme. Să nu ne trezim, acolo, în octombrie, cu zidăria pînă la ferestre. Şi atunci unde deschidem cursurile ?
— Aici! Terminăm întîi parterul, rosti Dragoş, mirat el însuşi de atîta hotărîre.
— Bineee...: Eu, vorba ceea : *dixi et salvavi...* şi, apucîndu-şi cu cîte două degete reverele hainei, se scutură, simbolic, de orice fir de praf compromiţător.

6

Pregătirea şezătorii a fost bine distribuită : Savu

• corurile, Petrescu scena şi recitările, Porumbiţă dansurile. Dar, important era că, datorită lui Tiron şi pensionarului Neculai Mancaş, aproape întreg satul se interesa de cămin.

Şezătoarea se tinea în ograda primăriei. La intrare. Anton Hîrlea stătea rezemat de ţîţîna

porţii, lîngă Iorgu Cremene care înciasa donaţiile în bani. Se mira, în sinea lui, de felul cum scoteau oamenii banii pentru intrare. II înghimpa o ciudată invidie şi teamă. Sohodorenii i se păreau prea emancipaţi, prea slobozi la vorbă în faţa lui.

— Nu te zgîrci ; deschide punga mai larg, Văidene ! Ai patru feciori la şcoală...

— Iţi trebuie o clasă numiai pentru ai tăi.

— Nu mă zgîrcesc, nene, da' mă chibzuiesc: dacă Melinie a dat o sută şi are un singur băiat, apoi eu...

— Hai, numără aici — stărui Iorgu Cremene — patru porţii de... parale.

— Să număr. Ce să fac ? Care va să zică : una pentru Tomiţă, poftim! una pentru Grigoriţă, una pentru Mihăiţă, una pentru Niculiţă... tot rînduia el bancnotele pe masă, în faţa lui Cremene. Şi fiindcă mai rămăsese în palma stîngă cu o sută, iar şovăi.

— Ei, ce stai ? îndemnă Damaschin. Numai pînă la patru ştii ?

— Mda, poftim !... şi una pentru Ştefăniţă, că intră la toamnă într-a-ntîia.

— Bravo, bădiţă Mihai! îl bătu Dragoş pe umăr. O să te dăm pildă la adunarea generală.

— Numai că am rămas fără lescaie. Nici de-un şfert de vin, la bal, nu mai am.

— Uite, Zamfira e aici, Văidiane, sări moş Toma Trufaşii. A vîndut ieri la oraş trei găini. Să te ajute cu-n împrumut.

— Ce zici, mă-mprumuţi, femeie ? cîrmi Văideanu nasul spre Zamfira care sta o leacă miai în urmă şi privea zîmbind.

— D-apoi ce-oi face ? rise scurt Zamfira şi dezlegă colţul batistei, numără în palma lui Văidaanu trei hîr- tii. Apoi către Cremene : ce zic eu ? Dac-am dat pentru cinci, să dăm pentru toată droaia. Na şi pentru Tode- riţă şi pentru Gheorghiţă... se opri o clipă, repetînd gestul şovăitor al soţului cînd îi mai răsăsese o bancnotă răzleaţă în palmă. Uite, asta-i pentru fata pe care am s-o fac... Na ! Că n-oi fi blăstămată să am numai flecăi...

Oamenii făcură haz de vorba Văidenilor; unii chiar îşi sporiră donaţiile, ca să nu rămîie mai prejos.

Văzînd întrecerea dintre săteni, Irimia Huţan se feri mai la o parte.

— Ce să fac ? De fapt şi de drept, n-am nici un şfert cît Văideanu. Eu zic să fac un transport de la oraş în contul serbării.

— Transportul e başca! II fiaci şi fără asta.

— Dar dacă n-am, să rămîn pe dinafară ? Că eu n-am învăţat clase la şcoală ; da, de fiapt şi de drept mi se frîngea inima cînd treceam pe lîngă ea.

— Atunci să-nveţi acum.

— Amu ? făcu omul, holbîndu-se la Dragoş. Amu nu se mai poate. O trecut, de fapt şi de drept, alba prin rai. Eu hăbăuc am fost şi hăbăuc am să rămîn, cum sînt scris în condica de la şcoală. Ca şi Fănica asta a lui Petrea — urmă el, arătînd cu aapul spre fata rezemată de gard; la vreo cîţiva paşi de poartă — că şi ea-i, de fapt şi de drept, tot un fel de hăbăucă, mai din coace. Dar se cheamă că tot pe nedrept îi scoiasă săraca din rîndul oamenilor, ca beteagă la minte. Dar, de fapt şi de drept, ea are mai multă minte şi miai bună ca mulţi alţii ce se cred mintoşi. Şi ce glas avea Fănica asta ! Cînd cînta ea de jiale şi ochii cei mai seci lepădau lacrimi. Da' amu, gata ! un bleah, de fapt şi de drept, un bleah ! Dumneata nu

ştii, dom' Acatrinei, da' de cînd jardarmii maiurului Milică Andronescu au batjocorit-o şi-au diportat-o, ca ţigancă... Pe-atunci era fragedă Făniciа şi frumoasă, nevoie mare. S-a întors după război. Da, uite-o, o tras broboada peste faţă, să nu-i mai vadă nimeni ochii. Glasul i-o amuţit. Numai prin pădure mai cîntă, cînd-i singură, ca pasărea cea sălbatică.

Dragoş înregistra aidoma vorbele ţăranului, să le scrie Margaretei. „Trebuie să-l învăţ carte**.

Huţan a intnat în ogradă la rînd cu ceilalţi oameni.

— Dom' învăţător... auzi Dragoş o rugă şoptită, cînd porni să dea drumul serbării. Sentoarse. Fănica îl ţinti cu ochi mai lucitori ca rouă dimineţii. Vreau să-ţi spun ceva despre... despre necazurile mele. Am văzut cum îl ascultai pe bădiţa Irimia. Dar el nu ştie tot. Şi le spune cam încâlcit.

— Vorbim după şezătoare ; bine?

— Bine, dar acu' vreau să intru la... şi n-am nici un gologan.

— Intră, Fănica, o invită învăţătorul. Privind-o în fugă, Dragoş înţelese că poziţia şi mişcarea sprînce- nelor dau expresie chipului omenesc : vesel sau trist, spiritual ori tîmip, furios sau călim. Sprâncenele Făni- căi, 'de mult nevăzute de oamenii din Sohodor, exprimau (bunătate şi tristeţe.

Pe scenă, gata rînduiit, corul aştepta să înceapă programul. Dar Savu trimise vorbă că nu dirijează. Dragoş 'porni să-l' roage; în cale 'se iz-bi, piept în piept, cu Trufaşu.

— Zice că iar l-a supărat dorn' Hîrlea.

— Urcă-te tu, Traiane. Coriştii ştiu bine cîntecele. Merge 1

— La repetiţie am condus, dar acu' parcă mi-s mâinile încătuşate.

— Rupi tu cătuşele, n-avea teamă, îl încurajă

Dragoş, privind braţele vînjoase ale 'flăcăului, sub mîne- cile albe ca helgea.

•Şezătoarea avea[1] succes tocmai pentru că Trufaşu conducea corurile. Şi Alexe Axinte, în colţul lui, la baritoni, simţea prin aer mâinile flăcăului şi parcă-i venea să spună : „Aşa, bravo, Traiane ! Ai în tine tactul cînteoelor. Zi-i ! Aici duios, lin; aici apăsat, puternic! Aşa 1“

Auzind cum laudă lumea jocurile echipei 'de dansuri, moş Grigore Axinte îşi scutură cojocul de pe umăr şi tî'fni :

— E tare uşor să joci sprfnteior cînd eşti tinerel fecior, cu arc la călcîie : pălmîintul te-azvîrle, tinereţea te saltă. Dar să mă vedeţi la topăială pe mine ori pe Sa'fta lui Florea, că sîntem contigente mai vechi, şi-atunci să lipăiti din palme !...

Fălirea asta sugeră Ini Dragoş ideea unei echipe de 'dansuri cu 'bătrînii: ipunct 'de atracţie în orice program al căminului. Aşa s-ar salva comori artistice populare, vechi.

La horă s-a mai istrîns o sujmă frumuşică pentru şcoală. Au venit multi flăcăi' şi fete din Ilişeşti şi din Valea Rece, cu învăţătoarea Emilia Sandu. Nici[1] nu mai încăpeau într-o singură horă. Moş Grigore Axinte, cu fluieraşul, deschise încă una, în coasta primăriei, pentru cei mai' tineri. 'Cînd văcarul osteni, Vichentie Varvaroi cîntă el două sîrbe. Fata, i se scălda în sudoare, părul i se zburlise şi mai tare, drept o hălăciugă roşcată ; dar ochii verzui îi sclipeau de bucurie, că-i şi el între oameni, băgat în seamă, folositor.

— Cin’ ti-o dat voie să cînţi, mă ? se-ncruntă Cio- cîrlian Ştefan.

—! Trebuia să cer voite de la tine, umflatule ? îşi şterse Vichentie năduşeala de pe frunte, cu podul palmei şi trase cu coada

ochiului spre locul unde, la o masă, beai Chiţcop.

— Vezi-fi de porci, vrăbioiule bălfat!

— Vrăbioiul .alb ! rîseră băieţii din jurul lui Cio- cîrlan, .amintindu-şi 'porecla.

— Vrăbioi bălţat! Uşşş 1...

Sie stîrni un val de rîs batjocoritor, lăţindu-se repede ca un vînt rău, în toată ograda.

'— Dar cai verzi cînd vezi, vrăbioiule băltat ? îl strîmbă Năstasă Ionel.

Cîtăva vreme şaiga se vîntura prin lumeâ-n forfotă. Pe toţi îi înveselea iporecla -asta năstruşnică. Nimeni nu se gîn-dea' la inima lui Varvaroi.

—: Vrăbioiule bălţat, pune fluierul la pl'isc şi zi o corăgheascâ !

— Hai, vrăibioiule — îl îndemnau în glumă flă- căiaşii şi fetişcanele — imai zi-ne o -horă !

Intîi Viichentie vru să se arunce pe prispă, să-l plesnească pe Ciocîrlan cu 'dosul -dreptei, iar cu stîinga să-l atingă la lingurică pe sfrijitul lui Năs- tasă, că-i ţine hangul. îşi frînă însă pornirea, şi-şi duse fluierul la' gură să înceapă o horă. „Lumea şu- guieşte, nu face să isc bătaie, la joc".

Dar în clipa aceea se întîmplară două lucruri : în- tîi, luată de valul glumelor, iBrînduşa strigă şi ea- de pe prispa primăriei :

— Aşa, citită Vi... vrăbioiule alb ! şi rîse cu toţi dinţii ei ca mărgăritarul.

-Al .doilea,, Varvaroi zări printre oameni pălăria lui Chiţcop ; venea spre el clătinîndu-se a bătaie. înfipse iute fluierul în brîul lui moş Grigore, se strecură printre flăcăi şi fete şi, sărind gardul spre uliţa Huţanilor, scăpă la loc larg.

— Vichentie, nu Ifii prost, măi!... Am şuguit! strigă Brînduşa, cercînd să-l ajungă.

— Lasă-1 fa ! că-i tăintălău, se răsti

Ciocîrlan, ba- rîndu-i calea cu pieptul şi brîncind-o. Lasă vrăbioiul bălţat la porcii, la sticleţii lui.

Vorbea; tare, mîndru că s-a impus în faţa lumii, stîrniind o poreclă de ihaz.

7 In scrisoarea din seara aceea către Margareta, ' • Dragoş povesti tragedia Fănicăi :... „Şi-au bătut joc -de dînsa, ca nişte colonialişti sîngeroşi, sălbatici. Au necinstit-o, au silit-o să cînfe, i-au crestat
sînii cu lama de ras. Cine ? Mitică Andronescu, Do- rel Isaceanu şi încă unul pe care se teme să-l spună. Tovarăşii din organizaţia[1] de bază mu cunoşteau mîr- şăvia asta. S-a petrecut la conacul lui Isăceanu, la începutul războiului. Ii păzeau jandarmii maiorului Milică. Numai Varsavia' a mai văzut nelegiuirea asta. Ea i-a spus lui Ieremia Huţan. E bine că ştim. Fănica e o isoră, încă mai nenorocită, a Ioanei.

...Mi-e tare drag moş Neculai Mancaş. Tot mai drag. Mă ajută mult la 'şcoală. Mă dojeneşte pentru Savu. Mă face chiar răspunzător dacă, într-o jumătate de an, nu-i vindecat de patima 'beţiei. Ce zici ? Nu-i aşa că are dreptate bătrînul ?

Dar pasiunea lui pentru albine — frumoasă şi reconfortantă pasiune ! Mi se pare c-o să mă molipsească şi pe mine. Mi-a făgăduit chiar doi roi, să-mi pornesc prisacă. Şi ţie îţi plac albinele, nu ? Să te aşezi vara la umbră, între .stupi şi să citeşti, să visezi în zuimzet harnic... Aseară după ce m-a' pus să trîntoresc un fagure şi am reuşit l'a acest prim examen de apicultor, moş Neculai mi-a arătat nişte caiete de-ale elevilor lui. Interesante. Cît a

muncit omul ăsta! Cîte-a notat, cîte a cules!... Experienţa lui didactică e un lucru tare preţios; nu trebuie pierdută. Sfaturile lui pedagogice ne vor fi de mare folos. Aveam o comoară lîngă noi şi n-am ştiut-o pînă acum. Pe lîngă el', Hîrlea-i un fanfaron sec.

In timpul serbării am observat cît de singură, de izolată-i lelea Safta. A dat tîrooale în jurul primăriei şi nimeni nu s-a uitat la dînsa. Se vede că nici descîntecele ei nu (mai au trecere : apariţia sorei de naşteri în sat, însănătoşirea Brînduşei şi mai ales felul în care a fost tratată la spital Tasia lui Vucu i-au luat lelei Safta multă, dacă nu chiar toată apa de la moară. Mila mă împingea s-o poftesc la serbare. Dar mi-<au adus aminte de recomandaţia ta: s-o lăsăm să mai regrete. Vom sta de vorbă cu dînsa nuntai cînd nu se va mai duce pe la Andro- nescu.

Şi tocmai cînd mă pregăteam să închei scrisoarea, Todiriţă şi Miron au dat năvală îin cameră. Ştii ce veste mi-au adus ?

Anton[1] Hîrlea s-a înfiinţat în ograda şcolii cu 25.000 de cărămizi. A vîindut doi porci şi le-a[1] cumpărat. Pe celelalte le aduce peste cîteva zile. Asta-i bine. E foarte bine chiar. Avem acum un plus de 15.000“.

Despre toate povestea Dragoş Margaretei. Dar se s'fia să-i scrie că Lucretia îi trimitea mereu, biletele, iar Anton Hîrlea, asociat cu Porumbiţă, porniseră un adevărat asalt:

—i Iimpacă-te, omule! Nu mai găseşti tu una ca dîinsa : frumoasă, deşteaptă...

— Şi-apoi eu ştiu că v-afi iubit, ca-n romane...

— Eşti un superficial, dacă renunţi aşa de uşor la prima[1] dragoste. De obicei, îin cazuri serioase, decepţiile sentimentale se rezolvă prin sinucidere. Ori tu, te consolezi cam repede, suspect de repede, în braţele brunetei.

— Lucreţia n-a fost niciodată îndrăgostită de An- dronescu. Doar aşa, un moment de rătăcire. Adică o simplă şi pasageră aventură.

Dragoş tăcea, cu fălcile încleştate.

Q Şoapta gazdei îi supăra auzul, prin somn, ca o urechelinită. Prinse doar:

— ...bine au făcut că au dărîmat-o. Cum nu se poate mai bine.

Intelegînd că-i vorba de şcoală, Aurel Porumbiţă se trezi de-a binelea şi-şi ascuţi auzul. Dar o vacă mugi în ocol, astupînd şoapta lui Năstasă către musafirul lui matinal. Azvîrlind plapuma de pe el, Porumbiţă îşi trase pantalonii şi suflă un fir de praf invizibil 'de pe 'genunchiul drept, in timiip ce urechile înregistrară iar finul şoaptelor :

— Dar cum ? (Glasul lui Năstasă.)

— Prim Chiţcop. Pentru bani el face orice. Legătura, cu Pană, în Iliişeşti. (Gliaisul răguşit al lui Pândele.)

Forţîndu-se să audă, Porumbiţă răsturnă din greşeală un scaun.

— Ţi s-a sculat chiriaşul.

„Ce-o fi punînd la cale ?“ se întrebă Porumbiţă.

Aşezîndu-şi cravata, îşi aminti că azi vine Margareta şi se întristă. Se privi mai insistent în oglindă. Părul i se rărise bine, iar la tîmple i se însurise aşa de mult că nu mai cuteza să-l smulgă. Desfăcu iar nodul cravatei şi se bărbieri, măcar că, de obicei, făcea asta o dată la două zile, cu regularitate astronomică. îmbrăcă o cămaşă de poplin crem, cu dungu- liţe maron şi-şi înnodă cea mai asortată

cravată. Se privi iar atent în oglindă şi se găsi „bine“. Dar îndată se înfurie pe Dragoş : „N-a părăsit-o bine pe Lucretia şi a aterizat în braţele... Dar nu mă las 1 O bătălie pe viaţă şi pe moarte. Acu’ sînt şi eu îndrăgostit." Se încredinţa că n-ar putea nicicînd găsi o fată mai bună, mai frumoasă ca Margareta. Voia s-o cucerească înainte de a veni Mircea Hîrlea în sat. De Acatrinei, nu-i era teamă. De Mircea da. Era frumos, era mai tînăr şi, în plus, fiul directorului, căruia în fond nu i-ar displăcea o noră ca Margareta.

Q îndată după miezul nopţii, Dragoş a plecat la ' * gară. Căruţele pentru ciment aveau să vină în urmă. Sosi în oraş o dată cu zorile, îşi lustrui pantofii şi-şi perie cu grijă hainele. Gîndi că seamănă cu Porumbiţă şi zîmbi spre lustragiu, ca spre un complice.

Trenul a intrat impetuos, frînînd brusc cu huruit şî scînteieri de saboţi.

Pe Margareta a zărit-o în uşa vagonului, înainte de oprirea trenului. Fata nu se aşteptase să fie întim- pinată în gară. Se îmbujoră de emoţie, de bucurie. Coborî zglobie ; vîntul îi flutură părul şi baticul înflorat de la gît.

— Tu ? Pentru mine, Dragoş ? întrebă ea, lăsînd geamantanul în mîna lui. Intră într-o fîşie de raze şi stătu o clipă, zîmbind, ca în faţa unui reflector. II privi pe Dragoş adînc, serios, grav, înlăcrimată, muşcîn- du-şi buzele. Apoi, deodată, sări de gîtul lui, îl îm- brăţişă strîns şi-l sărută lung, apăsat. Cînd îşi desfăcu braţele, plîngea de bucurie. O miră

spontaneitatea propriului ei gest şi nu ştia, în clipa aceea, cît de frumos i s-au învăpăiat obrajii.

îmbrăţişarea, focul privirilor îl încredinţară pe Dragoş că Margareta n-a sosit în gară, ci în inima lui. A sosit, năvalnic, ca un şuvoi de tinereţe, de bunăvoie. A sosit să nu mai plece niciodată.

La inspectorat, află că din Sohodor numai el era chemat la cursurile de îndrumare, organizate în oraş, pentru zece zile.

A încărcat repede cimentul şi s-a întors în sat. Margareta a mai rămas la părinţi.

— Bine c-am scăpat! exclamă Porumbiţă cînd află că nu-i chemat la cursuri.

In schimb, Hîrlea mînios şi ofensat urcă imediat în docar şi, de-a dreptul la inspectorul şef şi la preşedintele sindicatului :

— O lume întreagă cunoaşte pasiunea mea pentru studii. Vreau să învăţ, să mă restructurez, să mă perfecţionez. Sînt democrat sincer ; sînt director de şcoală, director, nu fleac ! De ce mă jigniţi şi nu mă chemaţi ?

Intîlnind-o pe Margareta, o luă, cu docarul, la Sohodor. Iar a doua seară, bucuros c-a fost admis şi el la cursuri, Hîrlea şi-a invitat toţii colegii la o gustare, în cerdac. Au discutat pînă după miezul nopţii, mai ales despre reforma învăţămîntului şi despre programul cursurilor de îndrumare audiate de Margareta, la Predeal. Li s-a alăturat şi Mircea Hîrlea, călcîndu-şi „principiul neamestecului în borşul din Sohodor", înainte de a fi transferat aici. Era însă tare curios să afle ceva despre reformă. Margareta vorbea simplu, limpede, fără sfială, dar şi fără nici o umbră de îngîmfare. Modestia şi francheţea ei îl influenţa chiar şi pe Anton Hîrlea. Nici el nu mai căuta

să uimească. Aflase de la sindicat că Margareta va fi lectoră la cursurile de vară şi repeta :

— Mă mîndresc, zău, sincer mă mîndresc c-o atare colegă şi elevă 1

Deodată în mintea lui Dragoş zvîcni, dureros un gînd : „Dacă pleacă Hîrlea, eu trebuie să rămîn. Să fiu iar departe de...“

Din mijlocul cerului, luna scutura lumină argintie peste Sohodor. Răcoarea se îmbălsăma, într-una, ca dintr-un nesecat izvor, cu miros de regina nopţii. Ca să-şi alunge neliniştea, Dragoş povesti Margaretei ce a realizat în luna de zile cît a lipsit ea de aici.

— Cei care ne dau concursul sînt ştiutori de carte. Dintre analfabeţi vin doar Irimia Huţan şi Victoria lui Melinte.

— Asta înseamnă că n-am reuşit să antrenăm tot satul, clătină din cap Margareta. Ce mai zic... adversarii ? Nu cumva au influenţă asupra neştiutorilor de carte ?

— Adversarii ? se miră, ascuţit, Hîrlea. Ar fi ridicol să se împotrivească cineva unei acţiuni, unei realizări atît de nobile şi care înregistrează atari succese : şcoală cu etaj 1

— Dar Varsavia ? Ce face Varsavia Bour, Ghiţă Lungu, Ilie Ciocîrlan ?

— Au amuţit, dracului 1

— Ba, Margareta are dreptate ! interveni Dragoş ; ascultă o clipă glasul îndepărtat al cîrsteilor din lanurile de grîu copt de pe coasta Măgurei şi urmă : trebuie să îmbinăm munca de construire a şcolii cu acţiunea de alfabetizare. E bine că tu o înveţi carte pe Ştefana lui Damaschin, iar eu am început să-l alfabetizez pe Irimia Huţan. Dar astea sînt acţiuni izolate, sporadice, de factură filantropică. Reforma învăţămîntului cere,

categoric, să lichidăm în întregime analfabetismul. Pentru asta, în toamnă, trebuie să şcolarizăm în primul rînd absolut toţi copiii între şapte şi paisprezece ani, adică să astupăm izvorul neştiinţei de carte în Sohodor şi apoi să pornim la secarea lui, alfabetizînd maturii.

— La asta trebuia să ne gîndim mai de mult, Dragoş, îl susţinu Savu. Construirea şcolii ne arată ce grea va fi alfabetizarea. De poarta Varsaviei lui Bour, a lui Mîndrilă Vucu, a Floarei lui Farcaş, nu ne-am putut niciodată apropia. Adică tocmai de porţile celora care n-au primit nimic de la şcoală, niciodată, afară de batjocura din procesele-verbale.

— Da, da ! Acum văd mai limpede. Nici nu sînt două acţiuni : de o parte construirea şcolii şi de alta alfabetizarea. E una şi aceeaşi: lupta pentru culturalizare. Construind şcoala şi alfabetizînd aprindem făclia culturii în sat.

Era miezul nopţii cînd se despărţiră.

Porumbiţă se ţinu în urma Margaretei pînă la poartă. În tot timpul vizitei la Hîrlea tăcuse, cu ochii ţintă la dînsa, fumînd şi suspinînd.

— Trebuie să-ţi reproşez că m-ai trădat, m-ai ignorat, m-ai uitat, pe mine care... te iubesc sincer şi devotat.

— Tovarăşe Porumbiţă, iartă-mă că mi-am permis unele... glume cu dumneata. Le regret. Te-am auzit de multe ori filozofînd : „Bărbaţii deplini, întregi, nu se iubesc decît pe sine... Femeia nu-i decît un instrument de polisare a vanităţii masculine... Iubirea-i o slăbiciune fizică şi morală care dezvăluie mizeria şi nevolnicia intimă a masculului"... Scoate-ţi carneţelul, şi citeşte-le, dacă le-ai uitat. Intoarce-te la filozofia asta şi nu-mi mai aţine calea. Eu detest aventurile de dra

goste. Iar dumneata nu-mi inspiri, nu-mi poţi inspira nici măcar gustul aventurii de dragoste. Cel mult dezgust.

Categorice şi biciuitoare, vorbele Margaretei îl împietriră pe Aurel Porumbiţă. Stătu mult în uliţă, singur, parcă i s-ar fi prins picioarele într-o capcană. Cînd se putu urni din loc, în inima lui forfotea ura.

IV. Fulgerări în noapte

1 Amărît că a ajuns batjocura şi ocara satului, Vi- chentie a tăndălit cîtcva zile, singur, în urma cîr- dului de porci. Işi zbîrlea părul roşu şi sîrmos, îşi ştergea nasul cu mîneca slinoasă, boteza porcii cu numele băieţilor care-1 porecleau „Vrăbioi bălţat** şi izbea cu bîta ori cu piciorul în pîntecele lor, răzbunîndu-se măcar aşa :

— Haţa, Ciocîrlane!... Huideo, Năstasă !... Nea, Brînduşa !

Gîndea: în sat la Sohodor este acest obicei că scorneşte cîte unul mai căpos o poreclă şi, pe urmă, oamenii uită numele cel adevărat: Ioana e „Căşcăuna de la Chiţcop[1]*, Fănica „Muta lui Petrea Linguraru", Ielea Safta „Calauca**. Iar gîndul că şi lui o să-i rămînă porecla de „Vrăbioi bălţat**, tare-1 mai ustura. Şi usturimea asta îl făcea să treacă pe lîngă oameni ca pe lîngă butuci. Nici cu moş Grigore nu mai sta de vorbă. Se mosora în el un ghem de mînie împotriva tuturor.

In fapt, porcii ţipau o leacă şi gata ; nu le prea păsa de loviturile lui. De aceea răzbunarea asta nu-i prea ostoia inima. Trebuia să iscodească un mijloc de pedeapsă asupra prigonitorilor. Fură două furioare de cînepă din pod şi-şi împleti un harapnic aşa de

gros şi lung că atingea porcul de la zece paşi. Şi pocnea de clocotea toată valea Sohodorului, iar frunza arinilor tremura ca la trăsnet.

— Aha ! Bun ! se bucură, sclipindu-şi ochii verzi ca buraticul. Şi trei zile făcu „ezerciţ de puşcat", în fel şi chip.

Băieţii se apropiară şi-1 priviră cu admiraţie şi invidie, cum învăluia biciul înainte şi înapoi, îl rotea deasupra capului cu vîrtoasă putere, şi-l repezea, întors, spre dreapta, scurt, fulgerător, trăsnind din pleasnă. I s-au întărit muşchii ; a ajuns să ţintească de la distanţă cu vîrful harapnicului chiar frunza de spin. Iar cînd îl repezea pe spinarea porcului cu pată neagră pe bot, botezat Ciocîrlan, ţipa şi fugea porcul parcă ar fi băgat jeratic în el.

— Te ustură, Ciocîrlane ? Bine !... Că şi pe mine mă ustură.

Cercară băieţii să se apropie de Varvaroi. Să afle în cite viţe a împletit harapnicul, cum l-a legat în co- dirişcă de-1 mînuieşte cu at-îta meşteşug şi „puşcă" aşa de cbmplit. Poftiră chiar să-l împrumute, să pocnească şi ei, măcar o dată. Dar lui Vichentie nu-i mai păsa de băieţi. încrunta sprinceana, îşi scutura claia de păr roşu şi slobozea răpăiala de puşcături, dese, mitralieră.

— Măăăă... vrăbioiule ! l-a strâmbat Ciocîrlan Ştefan. Te fudulești cu un bici subţire ca un maţ de prepeliţă ? Eu o să-mpletesc unul ca mîna. Din furior de in... Ai să vezi 1

Drept răspuns, Vichentie s-azvîrli într-un salt, roti şarpele harapnicului, îl încinse pe Ştefan de trei ori după gît, muişcîndu-1 cu limbile olesnei de obrajii, sîn- gerindu-1. Fuigi Ciocîrlan glonţ, urlînd de usturime. Şi nu se opri decît în ograda lui Chiţcop.

— Tocmai pe tine, măi Ştefăniţă, băiete! regretă făţarnic Pleşcanu. Eu cu tat-tu ne-

ndemînăm la treabă. Las' că-1 snopesc în bătăi pe Vichentie. Mama lui de hăbăuc 1

Din ziua aceea, nici un copil din Sohodor nu s-a mai putut apropia de Varvaroi Vichentie. Cînd Miron a încercat să-i povestească despre un cuib de turturea, Vichentie l-a ars cu vîrful plesnei aşa de amarnic, că o zi întreagă s-a văietat băiatul de usturime. La **fel** a păţit şi Vaideanu şi Cremene şi Măriuţa care porniseră să-l împresoare in luncă, să-i ia harapnicul. **De** asta, toţi i-au prins frica şi fug de el ca de o sălbăticiune furioasă. Seara, înaiin'te de .a intra în ogradă, Vichentie scotea biciul din coadă şi-l ascundea in sin. Dormea cu dînsul sub căpătîi. Era arma lui de atac şi apărare. Cînd îi .auzea ,pe băieţi urlind de durere se simţea răcorit.

Dintre învăţători, cea dinţii Margareta află că băieţii îl porecleau pe Vichentie „Vrăbioiul alb", iar el ii croieşte şi-i arde cu harapnicul.

— Cum adică, „Vrăbioi alb" ? nu se dumeri ea.

— Adică aşa, că vede vrăbii albe, ca un smintit, argumentă Vucu.

—Şi-o făcut obicei: haşt ! poc! cu harapnicul, se căină Damaschin. Aseară de peste gard, l-o luat pe Ciocîrlan, cu meşteşug, în şfichi. Şi i-o făcut nişte svîrci şi nişte crestături, uite-aşa, de un deget.

Margareta încreţi fruntea :

— Năstruşnici sînteţi, măi! Şi rămase îngîndurată pînă cînd o strigă Savu la şcoală.

— Ştii, tovarăşe Mihai, pentru noi Varvaroi Vichentie ar trebui să formeze o problemă specială de educaţie.

— Ar trebui, dar nu formează. TI lăsăm slugă la Chiţcop. E mai sănătos să nu ne-amestecăm.

O Aşezat comod într-un fotoliu de paie, în cerdacul cu zorele şi trandafiri grimpanţi, Anton Hîrlea se aerisea de dimineaţă. Părea calm şi mulţumit. Dar nu era. Se întreba: de unde izvorăşte puterea lui Aca- trinei ? Şi nu găsea răspuns. Pînă acum a dospit în umbră şi, deodată, a ţîşnit ca un gheizer. în două luni Dragoş a făcut, ceea ce el, Hîrlea, nu făcuse într-un sfert de veac: făcuse cărămida şi pornise lucrul la o şcoală cu etaj. Războiul ba lovi't destul de greu. Logodnica l-a părăsit. Astea îl îndemnau pe director să-l creadă o epavă imorală la fel cu Savu. iNu-i contesta inteligenţa şi pregătirea ; îi exgera însă deprimarea. Crease chiar un aforism : cele mai zdrobitoare lovituri ţi le dă în viaţă dragostea. Şi cînd colo... In război, Savu a dat în doaga beţiei ; Acatrinei s-a menţinut. Iar acum, Margarăa îl ajută, îl ipune pe liniia, de plutire. Firul acestor gînduri .i-1 întrerupse Dragoş însuşi. II ruga, din drum, să invite pentru miine, la lucru, oameni din Iliseşti.

— Să nisi'pim, acum, înainte de a pleca la cursuri. Vine şi colegul meu Manole, din Mesteacăn. Savu îi invită pe cei din Valea Rece, adăugă Dragoş, şi-şi urmă drumul. Vorlbise aşa de frumos, de tovărăşeşte, încît Hîrlea nici nu băgă de seamă că-i dă dispoziţii, parcă el ar fi fost director. In cerdac apăru îndată Mircea Hîrlea, în pijama de poplin, albastră, vărgată şi, căscînd zgomotos, se trîntî în celălalt fotoliu. Luă o ţigară din tabachera lui tată-său şi-o aprinse, alene.

— Să-ţi aranjezi treburile la cancelarie, vorbi pufăind fum gros. Nu vreau să mă deranjeze ţoapele astea, cu noap'tea-n cap. Vorbesc tare, trîntesc porţile, ca în ţara lui Cremene...

— A lui Iorgu Cremene ?... ironiză părintele, aprin- zîndu-şi şi el o ţigară.

— Spirit â la Savu... Să rîdă curcile : hi-hi I...

Jignit, Anton Hîrlea părăsii cerdacul, smulse cîteva buruieni din florărie, apoi plecă la şcoală. Mircea rămase în fotoliul de nuiele, să fumeze, să se sorească şi să imoţăie. Prin despicătura îngustă a genelor zărea forfota din ograda şcolii şi-l enerva : „Parcă-s smintiţi, aşa muncesc..." îşi lepădă mîinîle a lehamite, peste braţele fotoliului. întinse picioarele şi le trînti pe scaunul de pe care se ridicase tată-su, adineauri. O clipă îşi privi, cu scîrbă, papucii din piele moale: unul avea o pată roză de pastă de dinţi. Un miros de apă de colonie veni parcă să-i sporească lenevirea şi dezgustul dulceag. Voia să intre iar în casă, să mai doarmă, cînd o zări pe Margareta Florea : venea dinspre cărămidărie, cu o sapă în spate." Invăţătoare-i asta ? Şi mama zice..." se simţi Mircea Hîrlea foarte ofensat.

— Ei, domnişoară învăţătoare ! şi în glasu-i înăsprit se lăfăiau inflexiuni de batjocură. Pune sa,pa în basma ori împacheteaz-o in .hîrtie şi leag-o cu sfoară. Nu de alta, da' o să creadă luimea că vii de la prăşit. Şi eşti clandestină : n-ai diplomă de prăşitoare...

Margareta nu se aştepta ca Mircea Hîrlea să-i dea bună dimineaţa, dar nici s-o zeflemisească. Privi în jur, parcă să vadă cine l-a mai auzit. Din urmă venea, cu pas măsurat, pensionarul Neculai Mancaş. Margareta surîse:

— După ce 'termini batjocura, întreabă-1 ,pe moş Neculai : ce fac albinele toamna cu trîntorii ?

— Ii alungă şi-i ucid ! răspunse prompt, bătrînul AAancaş rîzind. Şi după ce privi spre tînărul Hîrlea, cum trîndăvea răstignit în fotoliu: iar porcilor obraznici, noi le dăm peste rît, în orice moment al anului şi al zilei...

Mircea Hîrlea zviîTli mucul de ţigară într-o tufă de trandafir şi intră furios în casă. Uitase de ce-a ieşit în cerdac.

"**2** Margareta se bucură că mai stă două zile în So- hodor. Nu era altfel satul de cum îl lăsase la plecarea spre Predeal, nici oamenii nu se chemau altfel, dar ea nu mai era aceeaşi. Parcă acolo, la cursurile de îndrumare, lepădase nişte ochelari care o jenau. Vedea mai bine. Oamenii munceau ca şi înainte, dar parcă fiecare zi devenea tot mai bogată in nădejdi. Ghicea în văzduh neastîmpărul unei neostoite prefaceri. O ghicea din felul cum aşezau copiii cără-

mi'da în ograda şcolii, cum ciopleau oamenii lemnul şi-l potriveau pentru argea, din felul cuim mergeau la secere cîntînd şi din felul cum spuneau „bună dimineaţa". Şi poate tot o prefacere era şi ura zămislită în sufletul lui Porumbiţă ori al lui Mircea Hîrlea împotriva ei.

Conducerea cursurilor de îndrumare din oraş îi dăduse să facă cîteva planuri de lecţii şi seminarii. Le-a alcătuit aseară, împreună cu Dragoş. Acum se putea plimba, o oră, pînă la moară, s-o întîlnească pe Fănica. De două zile nu mai venea să lucreze la şcoală şi voia să ştie de ce. Dar după colţul uliţei lui Me- linte i se ivi în cale Ioana Tudor. Ducea caii la apă. Cămaşa îi era ruptă în spate şi murdară de funingine, ca'trinţa destrămată la poale. Mergînd alături, Margareta o cerceta cum struneşte frîiele cailor, c-o mînă sigură, aproape bărbătească.

— Sînt minjită rău ? întrebă Ioana, neşbiind cum să scape de sub privirea învăţătoarei. Am curăţat un hogeag. Iar cumnatu-meu nici nu m-o lăsat să... „Marş cu caii la adăpat I Trap !"... Anume mă sileşte să umblu aşa, ca lumea să mă creadă nemernică, 'tîm- pită.

— Ioana, vino deseară la mine.

— Nu pot. Mă zdrobeşte Chiţcop.

Oftă şi coborî caii în vad, la adăpat. Puse lanţul că- pestrelor sub talpa desculţă, îşi dezibrobodi casînca şi, aplecîndu-se, Se spălă zgomotos în unda limpede. Margaretei îi plăcea cum îşi ridica şi-şi scutura capul spre soare să se usuce. Observă că Ioana-i mai frumoasă decît isoră-sa., Sofia, pe care Chiţcop o luase pentru frumuseţea ei. Şi, în clipa aceea, fără să ştie de ce, o văzu vorbind, sus, pe o tribună : „revoluţionara". Are dreptate Tiron : Ioana va fi...

întoarse capul; se apropia^ cineva cu pas apăsat. Din stînga o salută un militar. Surîdea

şi, într-o prea corectă poziţie ostăşească, întrebă :
— Dumneata eşti tovarăşa învăţătoare Margareta Florea ?

— Eu, răspunse Margareta, scuturîndu-şi părul ca să-şi ascundă surpriza.
— Să trăieşti, verişoară ! Sînt soldatul fruntaş Florea Safta Florea.
— Noroc, Florea ! Ce voinic eşti, bre ! şi-i întinse bucuroasă mina. Greu te-aş fi recunoscut. Ce faci ?
— Militărie. Am venit într-o permisie, înainte de a pleca la şcoala de tractorişti.
— Bravo, măi ! Tractorist 1 Frumos !
Şi-l cuprinse de umeri, scuturîndu-1 cu puternică dragoste.
Din vad, răsucind capul, Ioana privi cu coada ochiului spre soldatul zdravăn, chipeş şi bine îmbrăcat, îşi mai scutură o dată fata, îşi aşează cozile, trase caii din apă şi, în salt sprinten, sări pe cel din dreapta, strigînd răstit, scurt:
— Bună seara !
Călărind pe deşelate, porni la trap spre izlaz. Soldatul Florea Safta Florea exclamă cu admiraţie:
— Parcă-i din cavalerie!
Pînă acasă, Margareta a discutat cu văru-su despre viata în armată, despre felul cum învaţă acolo carte şi meserie, despre sat şi oameni, despre lelea Safta şi despre Ioana Tudor.'Soldatul Florea nu mai semăna cu ciobanul greoi şi ursuz de acum şapte ani.
— Ehei, multe de aici din sat, abia acolo, la armată, le-am înţeles deplin. Ştiu că mama nu se poartă prea bine. Am să grăiesc cu dînsa despre asta. Te rog şi pe tine s-o ajuţi să se lepede de vechile ei apucături.

A O dată cu zorii, ograda şcolii se-umplu de oa-

• • meni. Impărţiţi pe echipe, primiră tărgi, lopeţi şi începură să care înlăuntrul temeliei molozul rămas de la clădirea veche, apoi prundiş, nisip şi la urmă iar lut, ca să facă o nisipeală tare. îndată după răsăritul soarelui sosi şi învăţătoarea Emilia Sandu cu flăcăii şi fetele din Valea Rece, iar Petre Manole cu cei din Mesteacăn. Pe la ora nouă apăru şi Lucreţia Gorcea cu cîţiva oameni din Iliseşti.

— Domnul director vă roagă să-l scuzaţi că nu poate veni. împrejurări independente de...

îndată după asta se iviră şi lăutarii.

Prezenţa Lucreţiei printre ceilalţi voluntari răvăşi iar sufletul lui Dragoş. Nu se putea elibera de amintiri, trezite violent în el. Spre prînz, pierzîndu-şi răbdarea, Lucreţia se prefăcu că ajută doi copii să ducă o targă, se apropie de Dragoş şi-i şopti:

— Am venit anume ca să-ţi vorbesc. Mă conduci deseară...

Dragoş se-nduioşă ca un adolescent. Şopti totuşi • aspru :

— N-avem ce mai vorbi amîndoi...

— Nu te ştiam laş ! îl pironi ea cu privirea. Să fugă se pricepe orice nerod. Tu... N-a fost dragoste, dacă ai uitat-o aşa de repede...

— De ce nu se pot şterge toate amintirile, aşa, dintr-o dată ?

— Pentru că nu se poate, surise ea, fermecător.

Muncind tăcut, trist, Dragoş se gîndea că poate Lucreţia s-a cuminţit; poate a înţeles măcar acum, în ceasul ai doisprezecilea, cît a iubit-o ; poate a părăsit-o Milică şi-i nenorocită.

— Ei, ce zici ? insistă ea, speculînd tulburarea din inima lui.

Fără voie Dragoş înclină capul afirmativ : „Bine, te conduc...” Aşteptarea i se păru ca începutul unei izbăviri.

Pe şantier munca mergea în pas cu hora şi cu voia bună. Scripcarii cîntau, iar flăcăii şi fetele jucau cu foc, bătucind zdravăn nisipeala dintre zidurile de piatră ale temeliei. Treceau pe rînd, cu sprinteneală şi veselie, de la joc la tărgi şi la lopeţi. Se înfrăţeau la muncă şi la dans oameni din patru sate. La amiază, fetele din Sodohor au adus oaspeţilor de mîncare: pline, brînză, ceapă, roşii, plăcinte cu poala-n brîu. Cît s-au ospătat, Alexe Axinte, Margareta Florea şi Irina i-au desfătat cu cîntece. De peste gard, Ioana Tudor s-a furişat cu o damigeană de ţuică, învelită într-un sac.

— Nu ştie Chiţcop... şopti către Damaschin, învă- luindu-1 într-o privire caldă, recunoscătoare, că-i primeşte darul şi nu-i spune: „Fugi, Căscăuno !“...

Băutura spori şi mai mult veselia şi chefui de lucru, prehmgindu-1 pînă aproape de asfinţitul soarelui.

Dragoş arunca priviri desperate spre Lucreţia şi se frămînta : să se ducă? Să-i întoarcă spatele? Ii era milă de ea cînd o vedea singură, izolată. Mută lopata în mîna dreaptă şi parcă şi gîndurile i se schimbară : ea-i vinovată ; e înţepată, fudulă şi necinstită. Se întreba cum a putut să-i răpească inima, să-i fure sufletul o fiinţă atît de rece. O frumuseţe goală. Ehei, dar cîte visuri nu şi-a făcut... Toată făptura lui Dragoş era un ghem de nehotărîri încâlcite. Nu vedea cum se va descurca. Cu oît gîndea la asta, cu atît se împotmolea. Apropierea serii îl speria.

Dar, la despărţire, cu energie şi mai ales cu o cuceritoare isteţime, Margareta îi rîndui pe toţi : pe Porumbiţă îl rugă să conducă musafirii din Ilişeşti, pe Dragoş prietenii din Măgura ; iar pe Savu să însoţească oaspeţii din Valea Rece.

— Pe drum cîntăm.

— Acum, pornind, le mulţumim din inimă, tuturor !

— Şi ne vom revanşa, curînd, dîndu-vă ajutor aşa cum ne-aţi dat, cu dragoste.

O clipă, faţa lui Dragoş se scăldă într-o ciudată şi neaşteptată bucurie : Margareta era lîngă el şi... Dar ân alipa următoare, cînd îşi aminti că două săp- tămîni va rămîne iar singur în Sohodor, se întristă, se zăpăci. Lucreţia îl asalta ; asaltul ei îi răscolea iar inima. Trebuia s-o evite. Dar cum ? Să fugă încotrova. Altminteri... In inima lui Dragoş se ciocneau contradicţiile, se frămînta neastîmpărul, ca un codru de
brazi sub izvoana unui vînt straniu, gata să să schimbe nevinovata hîrjoană a frunzelor în furtună ucigaşă.

Prin amurgul lin de vară, Margareta i-a însoţit pe cei din Mesteacăn. Veselia generală ostoi o leacă fră- mîntările din inima lui Dragoş. Le amînă. Căuta să se încredinţeze că dragostea pentru Lucreţia era un capitol definitiv (încheiat şi fără nici un epilog. Efortul acesta îi seca sufletul. Dar, în acelaşi timp, privind-o pe Margareta, i se părea că s-a prins de tor- ţile 'cerului.

— Claca asta ne-a săltat programul şantierului cu două săptămîni, aprecie el, ca să-şi astîmpere fră- mîntările. Nisipeala se poate usca bine, acum în august. Ştiţi, organizaţia de partid a hotărît, cum terminăm şcoala, să construim o mică uzină hidroelectrică, lîngă moară.

— Bravo ! se bucură Petre Manole, luîndu-şi rămas bun.

Şi, îa întoarcere, Dragoş vorbi tot despre rodul acestei zile:

— O construcţie modestă, dar va fi ridicată

cu braţele noastre, ale tuturor. Şi sîntem abia la început, la primele măsuri din poemul creaţiei cu care se deschid zilele vieţii noastre. Şi poemul aoesta-i ne- sfîrşit ca lumea, care se creează şi se distruge, se distruge pentru a se crea din nou.

Se opriră iar lîngă ulmul Ilincăi :

— Ce frumos o să fie peste un an, Sohodorul... surise Margareta, sprijinindu-şi tîmpla de umărul Iui Dragoş. De-iaici, de lîngă ulmul Ilincăi, o să ne pară o constelaţie risipită în vale. Şi tu ai să-mi fii şi mai drag. Auzi ! Şi mai drag, mai ales că, ştii, te străduie- ieşti chiar să înveţi cum să birui ispitele de altădată...

In jurul lor porumbul dat în spic şi mătase şoptea uşurel, sfătos. Sus, în smocul de crengi, frunza ulmului fremăta, parc-ar fi urcat mai spre înalturi glasul ogoarelor de păpuşoi. Departe, spre pădure, cînta un bucium, limpezind sonoritatea serii.

— De multe ori, la Predeal, ţi-am mulţumii. Dragoş, şi tie şi lui Tiron că m-ăti trimis acolo. Acum însă îmi pare rău că te las singur aici, chiar şi numai două săptămîni.

— De ce spui: „singur" ? întrebă rar, tremurat, copleşit de mirare că-i ghicea toate gîndurile.

— Pentru că aşa eşti: singur, dacă pleacă Tiron. Şi asta nu-i bine, Dragoş ; nu-i bine de fel. Hîrlea te invidiază. Porumbiţă te dispreţuieşte, poate acum te şi urăşte. De Savu te t'-i tu departe.

— Noi sîntem mai aproape de Tiron şi de Cremene, de Damaschin şi de Stroe, decît de colegii noştri. Hîrlea, de pildă, nu mi-a intrat niciodată în casă. Tu ştii ?

— Ştiu. Ştefana Damaschin a surprins-o pe Dom- nica lui Năstasă cum o învăţa pe

Varsavia să aţîţe femeile împotriva şcolii. Auzi ?
— Dă-le la dracu'! La urma urmelor, vorba lui Hîrlea : n-au ce ne mai face! Cărămida-i gata. Zidurile se-naltă. Materialul lemnos e în stive. Tîmplăria e comandată. Am depăşit cu 200%' planul dat de minister. Chiar diacă voi lipsi zece zile, nu se întîmplă nimic. Nu sînt de neînlocuit. Mai ales că, de-aici încolo, contează munca specialiştilor: zidari, tîmplari, sobari...
— Nu cred că-i chiar aşa.
— Am prevăzut totul. Materialul e aici. Ceva ciment, duşumeaua, apoi teracota pentru sobele de la etaj şi gata 1
— Bine.
— Merg la cursuri cu tine 1 se hotărî subit, cobo- rînd spre sat.

Margareta înţelese şi nu stărui. N-ar fi vrut să se despartă de dînsul. Nici să-l lase singur în Sohodor. In fa|a cooperativei îi întîmpină Stroe:
— Oare Irina mea n-ar putea termina şcoala mai devreme? E de-o samă cu Miron al lui Mîndrilă şi...
— Ar putea, cu examen de clasa a doua.
— Dacă-mi ajutaţi, dau pentru şcoală toate scoabele de care-i nevoie, la schele, măcar c-o faceţi cu etaj.
— De unde-ai să iei fierul ?
— Din cazemata de sub deal. Mangalul îl pun de la mine. Acu' şi Glafira-i pentru.

Chiar în seara aceea, Margareta a dat Irinei cărţile de clasa a doua şi i-a arătat cum să înveţe.

Intre timp, fremătînd de nerăbdare, Dragoş a căutat oamenii programaţi la muncă pentru zilele următoare, s-a sfătuit cu dînşii, i-a rînduit în echipe, le-a stabilit precis munca. In

stadiul în care se afla şantierul, lucrul cel mai greu şi mai urgent era căratul cărămizilor în ograda şcolii şi pregătirea mortarului; apoi înălţarea schelelor pentru etaj.

— Bădiţa Alexia să vină cu echipa de tîmplari, îl rugă pe Savu.

Dar se mîhni cînd auzi că toate atelajele erau angajate pentru zilele următoare la transportul unor mărfuri din gara Dărmăneşti şi, deci, nu puteau aduce cărămida. Se duse s-o vestească pe Margareta. O găsi făcîndu-şi geamantanul.

— Vezi, am prea multe pe cap.

Şi, melancolic, privi prin fereastră asfinţitul roşu, sleit de zarea ştirbită de crestele munţilor. Părerea asta de rău, adîncă, tălmăcea dragostea din inima lui. înfiorată, Margareta îi mîngîie fruntea, surîzînd.

— Dacă trebuie...

Dragoş plecă grăbit, parcă anume ca să nu-şi mai schimbe hotărîrea. Rămasă singură, Margareta simţi întîia oară că n-au lucrat bine. Erau şapte învăţători în Sohodor: de ce s-au trezit singuri ? De ce nu găseşte Dragoş nici un înlocuitor de nădejde?

Cînd s-a înnoptat deplin, a venit, pe furiş, Ioana Tudor. Au stat mult de vorbă; învăţătoarea i-a dăruit un abecedar, un caiet, un creion şi i-a predat, în taină prima lecţie. Amîndouă erau emoţionate ca nişte şcolăriţe : una că poate pricepe slovele, cealaltă că le poate face înţelese şi unui om matur, cu mintea fră- mîntată, roasă de aspre griji şi necazuri.

— Mîine dimineaţă plec, Ioana. Lipsesc aproape două săptămîni. Scriu un bileţel Valeriei Petrescu sâ te ajute ea. învaţă în fiecare seară cîte-o lecţie.

— învăţ- Numai să nu afle cumnatu-meu.

— N-o să afle!

C — Abia cînd a intrat în cameră, Dragoş a înţeles deplin îndemînarea cu care Margareta l-ia călăuzit azi şi l-a sustras din mrejele Lucretiei. A înţeles, a felicitiat-o şi i-a mulţumit în gînd... „Orice o fi mă duc la cursuri. Nu mă 'despart de dînsa, nu 1“ îşi strigă el în gînd, ca să piară hotărît definitiv. Aşa îl găsi Tiron, venit să-şi ia rămas bun; pleca la şcoală pînă în octombrie. La partid locul i-1 tinea Iorgu Cremene. La jumătatea lui august va veni un delegiat al regiunii să-l ajute.

După un răstimp de luptă cu sine, Dragoş ieşi iar în ulijă. Voia să se ducă la moş Neculai Mancaş. Dar, văzînd lumină lia Margareta, bătu în uşă.

— Ce-i cu tine, Dragoş ?

— Vreau să merg, totuşi. Hîrlea face cursurile, Tiron va învăţa trei luni. Iar eu... Nu pot rămîne în urma altora. Ca să supraveghezi ridicarea unor ziduri, nu-i nevoie de cine ştie ce nivel ideologic. Poate so facă şi Porumbiţă, care fuge de cursuri.

— Te sfătuiesc să rămîi.

— Să mă întreacă Hîrlea ? Nu, Margareta I Aranjez cu Porumbiţă. Şi pe el îl interesează localul şcolii.

— Eu am mai multă încredere în Savu, dacă-i vorba.

— Nu ! N-ar fi bine. Şi Petrescu şi Porumbiţă s-ar simţi jigniţi.

Măcar că era tîrziu, Dragos adună comitetul de construcţie. Lămuri cit de necesare îi sînt cursurile de îndrumare. Toţi îi îngăduiră să

plece şi-l acceptară locţiitor pe Porumbiţă.

— Eu nu mi-aş lua răspunderea, se codi Porumbiţă.

— Ori ai grijă de şantier ori intervin să te cheme şi pe tine la cursuri, îi puse Hîrlea alternativa, ame- nintîndu-1.

— Nu ! s-a speriat Porumbiţă.

Dragoş intră în casă, aprinse lampa şi se aşează pe scaun... „Da, pentru dînsa plec. Dar nu, n-o iubesc. N-o pot iubi. N-am putere. Mi-i iaşa de zdrelită inima, că nu-i în stare să mai zămislească, să mai cuprindă zbuciumul şi fericirea dragostei.“ Şi iar îl năpădiră amintirile. Nu, trebuia să-şi ţină jurămîntul: să nu se mai îndrăgostească niciodată. Să-i ajungă prietenia. Trebuie să-i ajungă. Cu un gest brusc ridică fitilul lămpii. În cămară se făcu lumină deplină. Nu-i era somn. Citi pînă se sfîrşi gazul în lampă şi fitilul începu să fumege.

Savu îi bătu în geam:

— Am condus-o pe Emilia Sandu pînă acasă. Am cercat să-mi deschid inima.

— Şi?

— M-a privit ironic, batjocoritor.

— Nu... nu cred.

— Ba da! Ce mă fac, mă ? Nu-s bun de nimic...

Pe Dragoş îl usturau suferinţele colegului, ca propriile lui suferinţe. Dar nu putu vorbi cald, prieteneşte cum ar fi trebuit, ci aspru:

— Şi nici n-ai să fii, dacă nu te locuieşti de...

— Dar cum Dragoş, cum ?

— Nu mă întreba pe mine. Sînt tot aşa de slab, de şovăielnic ca şi tine.

— Oricum, o povată...

— Ce povată să-ţi dau, cînd şi eu... Ce, nu ştii ce-am... ?

Vorbea rece, poticnit. II durea inima şi

pentru ce spunea, dar mai ales pentru ce nu putea, nu ştia cum să spună. Savu îi bătuse în fereastră după ajutor. Şi-l lăsa să plece cu mîinile goale.

In noaptea aceea Savu a băut o sticlă de ţuică găsită în casă la Ghiţă Lungu, gazda lui. A dormit toată ziua următoare.

— Nu te-ncurca, Acatrinei, c-o epavă, spunea Hîrlea. Asta ne bea tot materialul pînă ne-ntoarcem. In comparaţie, Porumbiţă-i un înger şi un geniu practic. Ai să vezi. Şi să ştii: mă bucur mult că mergi la cursuri. Nu se putea: membru de partid să nu-ţi completezi pregătirea ideologică.

Z Organizarea cursurilor de îndrumare din vara anului 1948 frămînta mult cadrele didactice. Unii îşi procurau cărţi, se interesau de conferinţe şi programe. Alţii cîrteau că li „se ştirbeşte vacanţa** ; iar alţii se văieitau că-s stingheriţi de la „grijile gospodăriei**.

— Ei, dacă trebuie, facem şi cursuri, mormăiau conformi ştii resemnaţi.

— Ce-am să-nvăţ ? strîmba din nas cîte unul.

— Cursurile astea-s sucursala fabricii de comunişti de la Predeal, unde-a fost îndoctrinată şi Margareta Florea din Sohodor, şopteau alţii.

— Nu mi-a plăcut să-nvăţ nici cînd eram elev, se scuza Porumbiţă. Aşa că...

— Diesterweg spunea undeva : un profesor poate învăţa pe alţii numai dacă el însuşi învaţă continuu. In momentul cînd dă cartea la

o parte şi nu mai învaţă, în acel moment moare profesorul din el.

— Mai dă-1 dracului pe Diester...

— Sînt de acelaşi principiu, îşi' derută Hîrlea umbra. Orice dascăl conştient trebuie să studieze permanent. Cartea — instrumentul nostru de producţie...

— Da... instruim... se bîlbîi Porumbiţă, înghiţind no- dîlci aspre.

Bucuros că Porumbiţă rămîne în sat şi acceptă să aibă grijă de şantier, Dragoş i-a explicat amănunţit planul de muncă :

— In primul rînd să asiiguri transoortul de cărămizi. Să nu stea zidarii degeaba. Dună socotelile meşterilor, în zece zile zidăria poate fi terminată. In al doilea rînd, trebuie să aduci dulgherii, să urce ar- geaua. Tngrijeşte-te să menţii acelaşi ritm de lucru. Femeile, în frunte cu Fănica, pregătesc mortarul. Echipele de copii dau cărămida la mîna zidarilor. Să nu pierzi nimiic din vedere: schelele, cărămida, vremea rea. Eu mă' interesez de fier şi de restul de ciment pentru planşeu.

Acasă, Dragoş se supără pe Cremene că punea la îndoială buna-credinţă a directorului:

— De ce-1 bănui ?

— Prea-i cumsecade. Si n-am văzut arici care să-şi smulgă ţepii aşa. de florile mărului.

— Pe Hîrlea îl cucereşti dacă-1 laşi să se împăuneze.

— Alexa Axinte spune că uneori, noaptea, se strecoară om străin în livada lui Hîrlea. Şi nu, nu fură mere; grăieşte în şoaptă cu stăpînul.

— Tovarăşe Cremene, dumneata nu poţi suferi intelectualii şi atunci ţi se năzăresc tot felul de năzbîtii. însuşirea de căpetenie a lui Hîrlea este puterea de adaptare. Deci e bun în orice moment. Face faţă la toate. Unor oameni

ca el nu le poţi face alta decît să-i laşi să-ţi fie utili.

— Aşa eşti dumneata : lesne crezător şi' iertător.

— Cum adică ?

— Adică ai văzut cu cine-şi dă coatele Lucreţia Gorcea şi totuşi o ierţi...

—[1] Nu sîntem toţi secături. S-o ştii! Şi nu te mai amesteca în chestiunile mele personale.

— Hîrlea e un tilhar I

— Şi dumneata un stîngist!

Ii părea rău de sfada cu Cremene; era însă mulţumit că a avut prilejul să-i apere pe învăţători.

A plecat la cursuri o dată cu Hîrlea. Nimeni nu ştia, nu bănuia că, de fapt, fugise din Sohodor ca să scape de insistenţele Lucreţiei. îşi anunţase o vizită la prînz : „Să te găsesc neapărat acasă. Vreau să-ţi comunic ceva f.f. important. Nu fugi. Nu amîna. Nu fii laş. Te iubesc**.

~7 Plecarea celor trei învăţători şi a secretarului or- ' • ganizaţiei de partid, lăsă un fel de gol în Sohodor, dar mai ales la şcoală. Tntîi începură să furnice nişte zvonuri: învăţătorii au plecat cu toţii la „fabrica de comunişti** şi-au lăsat clădirea baltă. Apoi prin preajma şcolii se iviră oameni noi: Chiţcop, Năstasă, Lungu. Domnica lui Năstasă nu mai aştepta, ca pînă acum, să-i dea bună ziua nevasta secretarului, ci, mieroasă cum nu se mai poate :

— Ce mai faci, Saveta ? Trimite-o pe Anuţa să-ţi dau nişte castraveciori. Că la mine n-are

cine-i mînca şi îmbătrînesc. Ii pui la murat. Cînd o veni Dumitru sînt numai buni. Iţi dau şi mărar, dacă ai nevoie...

— Saveta, drăiguţo, ai făină de grîu pentru Sîntă- marie ? Iţi trimit eu prin Varsavia două căuşe.

— Mă uit la tine ce singură eşti, nevastă hăi... Bărbatul ba în război, ba la lucru în fabrică, ba cu partidul. Acasă, neam I

Şi, aşezîndu-se pe colţul prispei, o atrase pe Ana lîngă dînsa, o mîngîie pe cap şi-o întrebă dacă se mai duce la şcoală.

— Da, după program: trei jumătăţi de zi pe săp- tămînă.

— Şi ce faci acolo, după program ?

— Dau cărămidă la mîna zidarilor.

— Dar tu n-ai vacanţă, fetiţo ? V-a pus Acatrinei la muncă silnică pe viaţă ? Dac-ai terminat cu bine patru clase, ce legătură mai ai tu cu şcoala ? Eu zic să-ţi iei tu o samă şi să nu te mai duci. Că, iacă, urcatul cărămizii pe schele te slăbeşte, te seacă la lin- gurică. Ce muncă ! Şi unde mai pui că schelele-s făcute din scînduri putrede; cînd' îi cădea de-acolo, aleluia ! Sub plopul din cimitir te aşază mă-ta, să-ţi crească viorele pe piept... Şi-apoi, de acuma eşti fată mare, draga lelei; dacă vrei să munceşti, munceşte pentru tine, să-ţi cîştigi un ban. Am auzit că stau copiii noaptea la cărămidărie şi...

— E frumos la cuptoare ! Moş Grigore spune poveşti. Băieţii fac fel de fel de ghiduşii. Nici nu bagi seama cînd trece noaptea.

— Dacă răcesti stînd pe pămîntul gol ? şi, mutîn- du-se lîngă Saveta care torcea mai încolo pe prispă, începu să-i şoptească ceva foarte tainic.

— N-aş crede, îngînă Saveta, înnegurîndu-se.

Şoşoteala Domnicăi porni mai aprigă, mai învăluitoare. Parcă nişte calici muţi i s-ar fi bătut la gură :

— Da, i-am văzut în pragul morii; cîntau cu armonica.

La urmă, sporind glasul şi sticlindu-şi ochii, grăi cu scîrbă:

— Ea spune c-o fost la o şcoală, departe. Dar minte; s-o aflat c-o stat în oraş, la doftor, să lepede copilul. Ei, aşa păţeşte cine stă noaptea în podul morii ori sub ulmul Ilincăi, cu handrălăii... Şi şcoala asta de ce vor, mă rog, s-o facă aşa de mare? Să-ţi spun eu : ca să aibă ei casă ! Şi dacă învăţătorii stau la şcoală, apoi copiii noştri slugă la toate. Tu du-te la apă ! Tu, la băcănie! Voi, la săpat în grădină ! Tu leagănă copilul... Spune tu, că eşti' femeie cu capul deschis, spune, Saveta dragă : dreptu-i ?

Saveta strînse din umeri şi tăcu. Nu ştia ce să răspundă. Ii era ciudă pe Dumitru că n-o învaţă şi pe dînsa despre schimbarea vremurilor şi o lasă s-o prostească Domnica.

In prima scrisoare, Tiron întreba şi cum merg lucrările la şcoală. Ana a vrut să-i povestească despre zvonurile stîrnite prin sat, despre Ghiţă Lungu, Varsavia lui Bour şi Domnica lui Năstasă, cum îndemnau copiii să nu lucreze pentru şcoala. Dar s-a sfiit. „Ii stric inima, îl amărăsc degeaba**. Scrise doar atît: „Clădirea se înalţă. Tovarăşul Acatrinei a plecat la o şcoală în oraş pentru zece zile. Ii ţine locul domnul Porumbiţă**.

După ce citi şi scrisoarea lui Draigoş şi o piise alături' de a Anei, Tiron se gîndi că Porumbiţă face aşa cum îl sfătuiesc alţii. Şi dacă Acatrinei i-a lăsat un plan de lucru amănunţit, pe zece zile, se descurcă el. Dacă n-ar fi căzut în patima beţiei, Savu ar fi fost cel mai de încredere. Se îngrijoră cîteva clipe,

amin- tindu-şi că paza materialului de pe şantier e foarte slabă. Străjerul de la primărie, în seama căruia era dat acest material, se cam îmbată şi adoarme în cerdac.

Sta în bancă Tiron, şcolăreşte, cu caietul şi cărţile în faţă, ca sute de alţi[1] activişti din partid aflaţi la aceste cursuri, dar gîndurile-i fugeau în Sohodor. Pala de păr castaniu îii căzuse pe stînga. Mîinile lui mari, butucănoase, dedate pe coada sapei şi pe coamele plugului se chinuiau cu un creion minuscul să prindă în vorbe întortocherile cele mai neaşteptate ale minţii. Trase din ţigară şi rămase îndelungă vreme pe seama unor gînduri greu de tălmăcit în vorbe. In bănci, alături, tovarăşii învăţau în şoaptă. Tiron se mira cum mai găseşte în el răbdarea şi puterea să stea şi să înveţe ca un şcolar, ca Ana, de pildă. Se bucura nespus, că pricepea, da, pricepea tot şi chiar le dibăcea, le spunea bine pe cele mai multe, fără a le învăţa ca papagalul. încă nu ştia cum, dar îşi dădea seama că, de aici, de la distanţă, parcă înţelegea mai limpede şi firea oamenilor şi firul întîmplărilor din Sohodor. Iar cartea la care trudea să-i prindă înţelesul îl ajuta, îi limpezea calea acestei înţelegeri.

Răspunderea ce-i apăsa pe umeri, îl făcea pe Porumbiţă foarte nervos şi încăpăţînat.

— Eu răspund 1 Mie mi s-a încredinţat conducerea şantierului... se răsti la Savu cînd acesta a venit cu o propunere în legătură cu transportul cărămizii şi cu întărirea pazei materialului depozitat la şcoală. Pe Neculai Mancaş îl alungă pur şi simplu de pe şantier, pentru că-şi dăduse cu părerea în organizarea echipelor de lucru. Se certă cu Damaschin pentru că nu i-a adus căruţe la cărat cărămidă.

— Eu nu-s Aaatrinei să pornesc cu

pantahuza. Mie să-mi aduceţi, dacă vreţi şcoală I

A treia zi nu mai avea la urcat cărămida pe schele decît o echipă de .cîţiva şcolari. Pe Porumbiţă, după cît observa Savu, îl cuprindea acuşi panica, acuşi lehamitea. Purtarea lui mira pe toţi. Cînd veneau oamenii din propria lor iniţiativă, îi supăra cu grosolănii deplasate. Ba, nimerind-o singură, în spatele şcolii, se legă de Victoria lui Melinte. Fata îl scuipă şi fugi.

Prin sat se înteţiră şoaptele: poate de la Lungu, poate de la Chiţcop :

— Nu se face şcoală, ci colhoz...

Copiii' trăgeau şi ei concluziile lor. Aşa, mai mult de-ai dracului, cîţiva băieţi, în frunte cu Ciocîrlan Ştefan, fluierară pe cei care mai urcau cărămizile pe schelă:

— Uite proştii, cum muncesc 1

Batjocura asta a surprins aşa de mult, încît chiar Vucu Miron a trecut de partea lui Ciocîrlan. Brînduşa însă l-a prins şi l-a urecheat serios :

— Măgăroiule! De ce fluieri ca un mierloi ? Te-ai dat cu duşmanii ?

— Păi, tătuţă...

— Bădiţa Mîndrilă greşeşte. Tu... Hai la Vichentie, în luncă, să-l rugăm să ne-ajute la cărat cărămidă.

Miron se supuse, pocăit. 11 găsiră pe Vichentie rezemat de un arin. Zicea din fluier cu tot oful, deşi nu-1 ascultau decît porcii, păscînd.

— Te ru^ăm, ajută-ne. Dacă terminăm şcoala, înveţi şi tu carte.

Vichentie s-a luminat la faţă ; şi-a pus fluierul în brîu. Vorbele Brînduşei îi muiară inima, cum moaie focul botul de ceară. Dar tocmai în acea clipă, de pe şosea, Ciocîrlan

Ştefan strigă batjocoritor:

— Uite, măăă, vrăbioiul alb ! Huşşş 1 Iha ! minciună bălţată !

Ars de-un iute clocot de mînie, Vichentie înşfăca harapnicul şi, dintr-o rotire, reteză şapte flori de spin, ca şapte capete vrăjmaşe.

— La dracu'!

Şi porni înapoi după porci.

Mîhniţi, Brînduşa şi Miron îl luară doar pe Văi- deanu Mihăiţă şi se-ntoarseră la şcoală, fiecare cu cîte trei cărămizi' în braţe.

— Uite-ţi ajutoarele! — rîse Varsavia către Porumbiţă care o ţinea de vorbă în drum, tot întrebînd-o dacă-i acasă, deseară. Cu aiştea de n-ăi face 'neata şcoală, ha-ha-ha I... Acasă, zbrehuzilor, că vă cotonogesc !

Speriat, Văideanu scăpă o cărămidă peste picior şi-şi zdreli rău de tot degetele. Urla de durere.

— Uite ce faceţi cu şcoala voastră l se mînie Varsavia lalengînd să-i dea ajutor. Caliciţi copiii satului. Asta faceţi 1

Cînd auzi că zidarii pleacă dacă nu mai au cărămidă, pe Savu nu-1 lăsă inima să nu vină iar la şcoală. II găsi pe Porumbiţă lia taifas cu Mircea Hîrlea.

— Vrei căruţe ? N-ai decît să le cauţi! Ori te erijezi şi tu în director, în inspector ? N-am destul doi ?

Savu se sfătui cu Petrescu.

— N-au nevoie de noi, strînse acesta din umeri. Ne socotesc nişte epave. Toţi fac cîte ceva. Unii sînt che-

mâţi la cursuri. Altora li se dau munci de încredere. Noi... Toţi ne tratează cu indiferenţă ori cu îngîm- fare. Au să ne dea afară ca incapabili.

— A mai apărut şi Mircea Hîrlea pe aici...

Se uitau cu jale la şcoală cum lîncezea lucrul şi nu se hotărau să intervină.

— Zău, îmi vine a crede că Porumbiţă sabotează...

— Aici trebuie un îndrăzneţ să ia taurul de coarne.

— Taurul, adică Anton Hîrlea, nu ?

A doua zi, Savu se duse cu bicicleta la oraş. O căută pe Emilia Sandu, dar n-o găsi. Cînd îşi văzu colegii la cursurile de îndrumare, cum învaţă şi cum se laudă cu ce ştiu, îl cuprinse o mare' deznădejde. Intră într-o crîşmă şi bău pînă seara. Porni spre casă cumpănindu-se pe lîngă bicicletă. Adormi la marginea şoselei, lîngă pădurea Măgurei. Cînd se trezi nu mai avea nici bicicletă, nici geantă, nici pălărie.

Q Era în seara celei de a cincia zi după plecarea **O*** lui Hîrlea şi Acatrinei. Aurel Porumbiţă stătea în cerdac şi fuma plictisit. Petrecuse noaptea cu Mircea Hîrlea şi cu Lucreţia ; băuseră lichior şi jucaseră poker, bîrfiseră şi mai ales îl înjuraseră cu mare satisfacţie pe Dragoş Acatrinei. Virginia Hîrlea plecase la oraş, iar Mircea rămăsese stăpîn în casă. Pentru seara asta tînărul Hîrlea l-a invitat pe Savu.

— Hai, măi disperatule, să-i tragem un chef în doi... Hai, nu te mai codi. Ai să uiţi şi de bicicletă şi de servietă.

— Lasă-mă dracului!
— Dacă vii, îţi povestesc ceva despre Emilia Sandu. O să te intereseze. Nu te invit o dată cu Porumbiţă, că vă bateţi.
— Nu vin !
— Tu nu mai ştii de frica tatii ?

Analizîndu-se, Porumbiţă îşi descoperea furia împotriva celorlalţi colegi din Sohodor care-şi petreceau în tihnă vacanţa. Supravegherea lucrărilor la şcoală îl îngrijora. Oamenii aveau mult de lucru la cîmp, la treier, la adunat, la dezmiriştit. Zece căruţe cărau mărfuri l:a Dărmăneşti. Organizaţia de partid l-a scuturat azi de dimineaţă foarte serios. Mai ales Cremene s-a înfuriat şi s-a repezit împotriva învăţătorilor, în general, acuzîndu-i :
— Ai obosit, dom' Aurel ? Aşa de repede ?
— Ce vrei să zici ?
— Păi ce faceţi 'neavoastră ? Intraţi în clasă şi staţi la catedră. Nu vă plouă, nu vă ninge, nu vă arde soarele, nu vă-ngheaţă gerul... Iar acu', cînd aveţi ceva de făcut...

Porumbiţă n-a putut răspunde : era prea mahmur după cheful de astă-noapte. Le dăduse dreptate, „autocritic" :
— N-am fost destul de energic, cum ziceţi, dacă n-am găsit căruţe... Şi în gînd': „Am fost prost c-am primit; n-o să fiu aşa de prost încît să şi execut poruncile lui Acatrinei".

Apusese soarele. Lumina trăgea cea din urmă raită prin ogrăzile Sohodorului.

Pîndindu-1 cîteva clipe din uşa bucătăriei, Domnica urcă jumătate din scara cerdacului şi-l întrebă dacă vrea să-i aducă masa.

După ce-i puse bucatele pe măsuţa din cerdac, gazda se aşează în faţa lui şi-l ispiti cu vorba, punînd degetul drept pe rană :
— Cum se face dom' Aurel că mata munceşti, iar alţii huzuresc la tîrg, cu

cinematograf şi grădină publică ?
— De... cam aşa-i...
— Ei traiul cel bun, iar mata la corvoadă singur, în Sohodor.
— Am făcut o prostie că am primit.
— Ce vremuri, Doamne ! ...Şi cum am trăit noi, of, of, of! Ţi-aduci aminte, acu' vreo opt ani, tot într-o sară ca asta, ce mai chef aţi puşcat, aici în cerdac. Popa se cam împărtăşise cu stacanul cel mare şi sforăia, colo, sub nuc. Iar preoteasa... Că mi-adusei aminte: am vorbit cu Varsavia despre ce mi-ai zis. I-a sărit ţandura şi sifonul... Se ţine tare. O face pe cinstita. Te-a făcut muieratic şi ordenar. Şi dacă-i nesocoteşti împotrivirea cică-ţi aruncă o oală cu apă clocotită în cap şi te spune la jandari... Acu', cică, nu se mai teme. Că ea te are la mînă, din timpul războiului.

Porumbiţă înghiţi o îmbucătură plină de ghimpi, deşi înţelegea că Domnica mai pune de la dînsa, anume ca să-l umilească. Şi-şi blestemă ceasul cînd i-a trecut prin cap s-o roage să-i mijlocească o întîl- nire cu Varsavia. „Da, netrebnic am mai ajuns dacă şi una ca Varsavia îmi face figura."
— Ţi-aduci aminte de un băiat fercheş, frumos, de viaţă, iubitor de petreceri şi melitar de carera lui ?
— Da, Milică, se fîstîci Porumbiţă.
— He, heeei! Ce băiat bun ! suspină prelung Domnica. Ajungea general, dacă... I-aui luat şi făbricuţa la 11 iunie, tâlharii... Şi-acu' umblă fugar, numai noaptea. Să-i spun să vină în sara asta, mai tîrzior ?
— Ce săă...
— Mai staţi de vorbă. Vă mai împărtăşiţi cele năcazuri. Vă păzesc eu, să nu vă simtă nici stelele...

Pe Porumbiţă îl luă cu frig; pielea i se

încreţi; dinţii începură să-i clănţăne mărunt. De la ciuda împotriva lui însuşi, trecu la spaima de el însuşi. **O** clipă gîndi să invoce un pretext, o vizită la cărămi- dărie, la şcoală, undeva, să scape de-un musafir cu bucluc. Dar Domnica îl ghici, după respiraţie, şi stărui :

— Nu-ţi cere nimic, bietul om, neam 1 Absolut! Vrea numai aşa, să igrăiască o ţîrucă, în taină mare, **cu** un prieten vechi. Are el plăcerea asta faţă de mata. Treburile lui şi le face singur ori cu alţii mai mari şi mai îndrăzneţi ca noi. Da' ştii : umblînd hăituit, **te** cuprinde cîte-un dor...

— Ce să caute la...

— Ţi-aduci aminte cum aţi dezbrăcat-o pe Fănica, atunci la curte, la dom' Dorel ? Unii zic că dumneata ai fost cu ideea să-i cresteze ţîţele cu lama. Cică voiai să bei singe de ţigancă de şaispe ani... După aceea aţi dat-o ţăndărilor, s-o flocăiască şi ei.

Porumbiţă se-nvineţi de spaimă: „îndrăcit mă şantajează"...

— Mult îi place viaţa lui dom' Milică : să mănînce, să bea, să pitrească noaptea cu femei... Acuşi vine să te vadă. O să vă amintiţi atîtea lucruri plăcute... Mata treci în odaia matale. Nu aprinde lampa. Eu 11 vestesc.

Şi cu pas mut, în papuci de pîslă pe troscotul cărării, se strecură spre poartă. Porumbiţă nu mai avu nici răgaz, nici tărie să protesteze. Lasă mîncarea în farfurie, intră în odaie să scape de îngheţul propriilor spaime. „Dacă află cineva şi... Ce-mi trebuie mie ? Mai bine mă duc la preoteasa sau la Iliseşti la... Dar n-avu curaj să iasă în uliţă. Parcă i se paralizaseră picioarele. îşi imagina tot felul de lucruri înspăimîn- tătoare. I se părea că Fănica îl aşteaptă în poartă, îl scuipă-n obraz şi-i strigă: „Ucigaşule!" Se îngrozea că Milică îi va cere ori îl va sili să facă cine ştie ce nebunie.

Aşteptă pînă aproape de miezul nopţii. Fulgere şi tunete prelungi zguduiră satul şi noaptea. Apoi picuri mari începură să sune pe acoperişul de tablă al casei.

Atunci, pe uşă, se furişă o umbră, mătăhăind, răsu- flînd greoi şi tuşind, semnificativ.

— Bună, dom' Aurel.

Porumbiţă tresări de bucurie cînd îl cunoscu pe Chiţcop.

— Ce-i dom' Neculai ?... Era vorba să... A dracului Domnica 1... M-a ţinut sub...

— Iaca am venit eu şi nu... Trebuie să-ţi spun cîteva cuvinţele.

— Acum, noaptea ?

— Taman amu 1 M-o trimis cel care trebuia să vie.

— S-aprind lampa...

— Nu ! şi ochii lui Chiţcop scăpărară ca două amnare în beznă. E... mai bine aşa. Amu, iote 'despre ce-i povestea. Ea-i mai lungă. Bagă samă c^am s-o iau mai pe depărtişor. Fii cu luare aminte ! 'Neta ştii cît de atenti am fost noi, şi Andronescu şi dom'Isăceanu, cu 'neta. Şi cîtă prietenie ţi-am arătat noi, totdeauna. Totdeauna !

Lungea parcă anume vorbele, ca să nu-şi demaşte gîndurile, de-a dreptul, ori ca să-l ţină cît mai mult pe Porumbiţă ţintuit pe loc.

j— Da... mă luau ca hăitaş la vînătoare şi codoş la petreceri, să le aduc dame... cercă el împotrivire.

— Ei, lasă, sfîntuleţule, că doar la asta erai meşter mare ! Al mai mare meşter ! Tu ai adus-o şi pe Fănica lui Petrea. Tu, mă 1 Ai amăgit-o că vrei s-o bagi în slujbă. I-ai făcut şi scăldătoare, că de, eşti specialist 1 Asta ţi-i a doua foncţie în satul ista, dacă nu chiar cea mai prima-întîi, judecind după pricepere ; că te

pricepi ! amestecă musafirul batjocura şi amenințarea, Şi iar întinse vorba mai bine de o jumătate de oră cu fel de fel de amintiri anume ca să-l îngrozească pe Porumbiță. Da' bine ai făcut că nu te-ai dus la fabrica de comuniști. Biiine! Vă mănîncă vacanțele de pomană, ăştia cu şcolile lor. Păi, ce-avea mai frumos, mai preţios carera de dascăl ca vacanțele ? Aiştea, gata I vi le-a şterpelit. Mulţi învăţători, vezi şi... şi 'netale eşti cam de-aceia, au luat-o razna : vor să bage în capul tineretului carte comunistă. Aiştia nu-s ro- mîni, sînt nişte...

Fulgeră orbitor ; trăsnetul zgudui casa.

— Vezi ce furtună vînzoleşte noaptea asta de 6 august. Se cunoaşte că-i Schimbarea la faţă... se opri cîteva cli'pe, ascultînd zguduirea tunetelor. Mulţi s-au mai schimbat la faţă în vremea din urmă... Şi ce-au să ma' plătească 'mnealor pentru schimbările astea...

— Şi ce vrei de la mine ? se supără Porumbiţă scos din răbdări.

— Dămol... dămol, dom'Aurel ! Că nu-ţi cerem să-l împuşti nici pe Acatrinei, nici pe Tiron. Nuu ! Te sfătuim noi, la din contra : să faci cît mai puţin. In toate, cît mai puţin. Lasă-te pe tînjeală, aşa cum îţi place 'netale. Şi vorbesc dintr-o poruncă de sus. Ştii tu, mă, **de** unde-i porunca... Ştii ori nu ştii ?

— Ştiu...

— Spre pildă : aţi pornit şcoala nouă ; da sau ba ?

— Da, am pornit... bîigui învăţătorul cuprins iar de groază.

i— Aşa... şi noi sîntem pentru şcoli mari şi... Dar **ce** înseamnă o şcoală nouă în Sohodor? Te-ai socotit? Te-ai întrebat ?

— înseamnă că vor putea învăţa mai multi copii... continuă să bîiguie Porumbiţă ca la un examen prost pregătit.

— Păi, care-i, cum zice şeful, enteresul sfînt ial neamului, în momentul de fată ? Care ? Nu ni-i nouă de clădire. Clădire am vrut să facem şi noi; Ni-i de ce vor învăţa copiii adunaţi sub acoperişul ei. Noi nu vrem carte comunistă ! Pricepi ? Voi, învăţătorii, bagă samă, veţi fi spînzuraţi în cerdacul şcolii în care ati învăţat pe copii carte de asta... comunistă. Acolo veţi atîrna ca nişte cîini în cîrlige ! De asta şefii zic aşa : şcoala nu trebuie să se facă ! Nu trebuie, înţelegi ? Şi cred c-ai aflat: şefii ştiu să atîrne în cîrlige...

— Da... îngăimă iar Porumbiţă şi spaima îi amorţi crelierul, întunecîndu-i-l cu totul. Şi Chiţcop continuă aşa, încă multă vreme.

— înţelegi ? Şcoala nu trebuie terminată. Adică, cum să zic, să nu dăm chiar noi, cu mîinile noastre, apă la moara comuniştilor. La anul o terminăm noi. Dar şcoală, nu jucărie. Cu cîte clasuri şi etajuri vreţi; cu tiracotă, cu parichet pe jos, cu...

Alte şi alte tunete zguduiră pămîntul. Porumbiţă vorbi ca să-şi mai alunge spaimele :

— Uite, dumneata ştii, eu... niciodată, datoria...

— Dom'Aurel, aiasta-i poruncă de sus. Poruncă ! Bagă la devlă I Dacă nu reuşesc cu şcoala, gata, nu pornesc nici pe celelalte. N-au coraj nici de colhoz 1 înţelegi ? .Pentru 'neta, dacă nu lucrezi, nu-i nici o primejdie, nici o răspundere, îndulci Chiţcop şoapta.

Prin ferestre fulgeră o sabie şerpuitoare de lumină. Departe, dinspre casa popii, latră gros un cîine trezit din somn. Dincolo de şcoală s-auzea duruit înfundat de căruţă încărcată ; se depărta prin ploaie spre Ili- seşti.

Rînjind în beznă, Chiţcop înăspri iar şoapta :

— Şi-acu' să nu sufli nimănui o vorbuliţă că... că n-o să fie bine pentru tine. înţelegi, mă ? Eşti de-ai noştri, de mult. Şi dacă te

schimbi la faţă, tocmai azi, sfînta zi a Schimbării la faţă... apăi nu ţi-a hi bine... Dacă ne pîrăşti, te pîrîm şi noi ori te-achităm. Cîndva am fost împreună. Să fim mai departe. Pînă la capăt. înţelegi ?

Ieşi repede, topindu-se în întuneric, ca-ntr-un val de apă neagră.

Cînd nu-i mai auzi nici fleoşcăitul bocancilor pe uliţa udă, înglodată, Porumbiţă îndrăzni să răsufle. II durea în coşul pieptului- de spaimă. Nălucit, îşi frecă ochii şi faţa, ca să se dezmeticească. Se dezbrăcă pe întuneric, încetişor. Se vîrî sub plapumă, tremurînd, ca un copil speriat de stafii. Cercă să adoarmă. Dar parcă salteaua i-ar fi fost plină cu furnici şi spini.

Q Bălăbănind prin gloaie, prin glod, prin întune- '' ric, Savu căuta casa şi n-o nimerea. Picioarele îl duceau aiurea. Parcă i s-ar fi deşunubat din glezne, din genunchi, din stinghie. Nu mai ştia nici de unde venea. Vag îşi aminti că Mircea Hîrlea i-a dat să bea. A zvîntat paharul. Şi aburul l-a băut. Era cînd bucuros, cînd mîhnit că Emilia a iplecat la cursuri. „Numai eu, ca o zdreanţă... «Doi ochi negri... două stele... sînt a mea amărăciune»... Aşa a cînta-t tot tiimpu.1. Şi Mircea *a* iris cînd i-a povestit despre nenorocirile lui. Emilia[1] rîde de el. Copiii or să rida şi ei curînd. Uite cum imă legăn... parcă-s o şalupă pe valuri. Şi cum vin casele, gardurile, copacii toţi spre mine. Hîc! Vin... Şi iar pleacă şi se pierd în noapte şi-n' ploaie. Mă clatin şi mă poticnesc. Cînd fulgeră sughit, mă împleticesc şi toată lumea se roteşte, se răstoarnă... Hîc! Nimeni mu mă

pune la nimic... Mă scot din învăţământ. M-a'nuncă la gunoi. Şi Mircea tot de asta mi-a..."

Ud pînă la piele, istovit, se trinti jos, în şanţ, în apă şi glod. „Am atins culmea degradării..." i se limpezi o clipă mintea şi se-nigrozi: „Mia îmbătat anume. Şi anume m-a azvîrlit în drum; să mă vadă satul cît de jos am căzut... Aaah 1" urlă de durere, de furie neputincioasă, opinitindu-se zadarnic să se ridice.

Trezit din somn, un cîine începu să latre, repezin- durse prin ploaie. Oimul beat se zvîrcolea, gemea nevolnic, iar geamătul întărită cîinele... „Doi ochi negrei... două stele"... Mai mult gîndea decît mormăia.

Ploaia torenţială îl trezise de mult pe văcarul Gri- gore Axinte. Acum asculta cîinele şi se mira: „Latră a om. Cine o fi, pe vremea asta ?" Işi puse cojocul în spate şi ieşi în poartă, apropiindu-se cu teamă :

— Care eşti, măi ?

Răspunse un geamăt jalnic, înspăimântător.

„E cineva care-şi dă duhul ?... Maică Precista".

In scînteierea unui fulger, văcarul[1] cunoscu omul din şanţ. Se aplecă repede şi-l ajută să se ridice în picioare.

—i Copăcel, bată-te fericirea să te bată. C-ai făcut-o lată, lată de tot. Ţin-te în picioare, aşa...

— N' p't... iDu... du-mă 'c'să... s'n m' v' dă car'va... Pier' p'nea... se opintea şi nu putea articula nici o vorbă întreagă, cu toate că mintea-i era limpede. II zgudui plînsul. Sub şiroirea ploii şi moş Grigore lăcrima de milă. Cercă să-l ducă în 'Spate, dar nu putu. Canstatînd că omul beat e greu ca un mort, alergă prin .ploaie, scoase din gr-aijd o tărăboanţă, îl' aşează în ea şi-l împinse pînă-in şura de 'fîn ; îl dezbrăcă de hainele ude şi murdare de glod şi-l îfmbrăcă iute într-o

cămaşă de ‚a lui Ion Axinte', îl acoperi cu cojocul că-i clănţăneau tare dinţii şi-l sfătui părinteşte :

— Hodineşte-te, suflet aimărît... Că de mine, da, de mine nu mai bei. Aista ti-a fost leacul...

Şi aşia cum era, descins şi desculţ, Grigore Axinte bătu oalea, prin ploaie, pînă îa bătrînui pensionar N-eoulai Mancaş :

— I‚artă-mă că te scol din somn, în puterea nopţii-; dar, iote ce s-a întîmplat. ‚Şi după ce povesti larg, cu amănunte: povătuieşte-mă ce să fac ? E vorba de cinstea şi de viat a unui om[I].

— Grigore, să nu-1 vadă nimeni. Mai -ales copiii să nu-1 vadă. Taiina asta, păstrată în inimile noastre bătrîne, să-i fie lui întîiul leac pentru meteahna de care-i bolnav. înţelegi, Grigore ? Ticăloasă patimă 1

Tntorcîndu-se sipre oasă, moş Grigore vinu să vadă dacă nu cumva străjerul de la primărie l-a văzut pe Savu oum horhăia, pe ufită, prin ploaie. II găsi în oerdac, dormea tun: răsufla greu, cu duhoare acră de băutură. Fără a gîndi mai departe, moş Grigore se bucura, în şoaptă-:

— A dat beţia-n voi, cumătrilor ?.-

— Conduci bine discuţiile, tovarăşă lectoră. Mie-mi place să pun probleme, să disec, să analizez. Şi tu ţii seama de asta. Sînt foarte

---

I Q Cînd a aflat că a fost repartizat în seminarul 8, condus de Margareta Florea, Anton Hîrlea s-a zbîrlit:

— Director de şcoală, dascăl cu noian de experienţă, să stau în bancă şi să mă muştruluiască fosta mea elevă ? E prea din cale-afară...

După primul seminar însă se entuziasmă subit:

încîntat...

De (altfel, în ciuda scepticilor, cursurile de îndrumare se dovedeau interesante şi utile pentru toţi.

Dnagoş Acatrinei muncea organizat şi învăţa cu pasiune ; a fost ales responsabil de seminar. O ştia pe Margareta aproape şi asta-i era de ajuns. In timpul liber şi mai ales seara la plimbare, revedeau împreună materia învăţată. Cursiştii o lăudau, iar lui îi creştea inima.

Intr-o pauză, Iliescu a rîs de Hîrlea : „Te pune la punct fosta-ţi elevă !“ El i-a replicat: „E meritul meu c-am pregătit, am crescut şi am promovat asemenea elevă..."

— Mă cam încurcă, totuşi, în seminar, spunea Margareta. Creează mereu diversiuni. Monopolizează discuţiile. Vorbăria lui uneori mă derutează. Incontestabil ştie mai multe decît mine ; dar mai ales e lunecos ca o ştiucă vie. Intr-o pauză s-a deschis discuţia despre teism şi ateism. îşi argumenta ateismul cu un raţionament şterpelit din Rabindranath Tagore: „Dacă există Dumnezeu, el a creat raţiunea. Iar raţiunea îmi arată că nu există Dumnezeu. Deci Dumnezeu îmi arată că nu există Dumnezeu."

— Un sofism destul de îndrăcit. Trecînd peste meteahna vorbăriei, Hîrlea pare însufleţit de o reală dorinţă de restructurare. Citeşte mult. In fiecare seară vine în dormitor după miezul nopţii. Şi cînd nu poate citi în seminar se duce în oraş, la un prieten.

— Va deveni însă un citatoman de alt tip ; adică se va acoperi de citate „restructurate", marxiste, se temu Margareta.

— S-ar putea, surise Dragoş.

— Oricum îmi pare prea zelos, suspect de... harnic.

— Hiperzelos a fost el totdeauna şi în toate.

— Personal, seminarul ăsta îmi ajută să mă lecuiesc cu totul de timiditate. Şi nici că se putea o biciuire mai bună decît să lucrez cu Hîrlea în seminar. Parcă anume mi l-a impus conducerea cursurilor.

11 Se întîlneau ori la Lucretia acasă, în Iliseşti, ori la Mircea Hîrlea în Sohodor. Discutau despre „destinul idiot al omenirii" despre „marea tragedie a oamenilor superiori, rafinaţi" în acest „veac apocaliptic", copleşiţi de „vulgul ignar şi obraznic", ieşit ca „pleava la faţa apei", acum cînd barbaria conduce şi provoacă „răsturnarea valorilor".

— Ascultă, Lucreţia, oftezi ca o romantică ofticoasă după el. E absurd să suspini după o bestie. Eşti frumoasă, cu sexapil; învaţă arta de a te răzbuna, de-a ucide. Trăim o vreme cînd omul superior, cînd idealul celor aleşi nu se poate menţine decît cu pistolul...

— Mircea ! se sperie Lucreţia. Mi-i milă de...

Dar Mircea Hîrlea bea cîte un păhărel de lichior şi-l fixa pe Porumbiţă cu o privire dispreţuitoare.

— Mila-i o făţărnicie popească ! Eu îi urăsc. Mai ales pe Florea. O urăsc ! Aş sfîşia-o cu dinţii.

— Şi io-s mi-milos... se împletici limba lui Porumbiţă.

— Ne întoarcem, adică ne-am şi întors la evul mediu. Numai ucizînd putem scăpa de ...de brutele astea. Ca să scap de psihologia de turmă, ca să devin o personalitate eu trebuie să înlătur toţi, absolut toţi adversarii,

de orice natură, înţelegi ?

— Tu ?... A tu... atunci perfect! Io de mult... se poticni iar Porumbiţă.

Lucreţia asculta, se mira şi se întreba de unde atîta vitejie în guşa lui Mircea Hîrlea ; n-a arătat-o niciodată pînă acum. Ea voia să-i vorbească de cearta dintre Iliescu şi nevastă-sa şi despre purtările sălbatice ale lui Milică Andronescu, iar Mircea o aiurea cu idealul celor aleşi împotriva celor cu „psihologia de turmă", cu „distrugerea celor care comunizează şcoala".

— Am auzit asemenea filozofie smintită la Milică. Mi-i acru sufletul.

— E cea mai bună filozofie !

Lucreţia îl privi mai stăruitor. Era destul de ameţit Mircea Hîrlea ; îşi păstra toată frumuseţea. Poate s-ar fi îndrăgostit de dînsul dacă n-ar fi fost aşa de nestatornic, de neserios.

— Madam Hîrlea vrea să te însori cu Florea, iar tu...

— Nu vorbi prostii! Eşti fată deşteaptă : cum ar putea un Hîrlea să ia o... o ţigancă ?

— E frumoasă I

— Asta-i! E fru... gemu Porumbiţă, dînd un pahar pe gît.

— Dă-o dracului ! Cine se uită la...

— O ia Acatrinei...

— Nuuu ! O zvîrl de aici, cît ai zice peşte.

— N-ai să poţi. Acatrinei e comunist.

— Tocmai d-aia. Nu ne trebuie. Ca să fie trei Hîrlea în Sohodor, n-am să cruţ nimic.

— Să nu cru... Mirci'şor ! Să nu...

— Notează, trebuie să fac loc şi pentru nevastă- mea.

— Sigur, loc, looc !...

— Şi-atumci cei patru Hîrlea le-arată ei ce-i aia politică în şcoală. Le rup gura ! Ii desfiinţez

!
— Domnul Hîrlea face cursurile de îndrumare...
— Da, face... De ce le fia...
— Ehei, are Chira socoteală, n-avea tu grijă...
Lucreţia Gorcea începu să-şi cureţe unghiile şi să zîmbească melancolic, pierdut. Nu credea în spusele lui Mircea ; şi cuvintele şi energia lui erau de împrumut. Se bucura totuşi ; răbufnirile lui erlaiu donchiho- teşti, însă tot îi mai răcoreau inima plină de zgura decepţiilor.
— Zici, patru Hîrlea, în Sohodor ? Frumos, Mircea. Dar mie mi se pare că nici madam Hîrlea nu merge cu voi. Nu vă aprobă niciodată.
— O dăm la brazdă, n-avea teamă De douăzeci şi cinci de ani, mama n-a ieşit din cuvîntul tatii.
— Da, dar toate au o margine.
— O margi... Cuum ? se cumpăni Porumbiţă.
Mircea nud mai lămuri, ci-1 invită la un poker, în trei, şi-i luă toţi banii. Porumbiţă prefera să fie im- bătat şi trişat la cărţi decît să fie ghemuit în casă şi amenințat de ospeţia lui Milică Andronescu. Nu înţelegea bine de ce a procedat Domnica aşa ; dar simţea că i-a băgat spaima în oase.

1 O — Am găsit cinci căruţe şi mă duc cu tovarăşul Savu s-aduc fierul din gară de la Dărmăneşti, să nu plătim locaţie, i-a spus Cremene, cînd a izbutit să-l trezească din somn. Dumneata, caută altele pentru

cărămidă. Zidarii nu mai iau material nici pentru o jumătate de zi.

Pe Porumbiţă îl dureau rău ciolanele, capul îi era tulbure, gura amară şi n-avea nici chef de treabă. Se îmlbrăcă încet, moţăind, îşi căută punga, buzunarele : era lefter. Ieşi în cerdac şi strigă mînios la Neculai Huţan să se ducă după căruţe.

— Oamenii sînt la treier, dom' Porumbiţă. Trebuia să spui de aseară.

— Atunci nu mai fac şcoala ! Gata !

Trecînd pe drum tocmai atunci, Varsavia auzi.

— Vedeţi, fa, c-aţi muncit degeaba ? — slobozi ea cuvînt, cum ajunse pe lanul de grîu între femei. — Şcoala n-o să fie gata-n toamna fasta.

— Acatrinei-i vinovat, îşi dădea cu părerea temeia lui Ghiţă Lungu.

Şi pînă se mai zvîntară snopiii după ploaia de aistă- noapte, femeile măcinară multe vorbe şi plămădiră chiar unele zvonuri noi.

— Veneticu' ista toate vrea să de facă după capul lui.

— Şi mai la -urma urmii, ce ne trebuie nouă o şcoală aşa de mare ? Gîndiţi-vă: cine-o grijeşte în fiecare toamnă ?

— E .adevărat, fa, la asemenea hardughie trebuie un pluton de muieri. Să robotească, nu şagă !

— Uite-o, stă în mijlocul satului ca o plachie rumenită.

— Aşa o prinde veacul, fa, neisprăvită, cuib de cucuvăi şi bufniţe...

— Margareta Florea l-a îndemnat pe Acatrinei să dărîrne şcoala cea veche, şopti misterioasă Domnica lui Năstasă. I-a scris aşa : „Dacă n-o poţi dărîma că să-mpotrivesc

oamenii, pune-o pe Ioana şi pe Fănica să-i dea foc".

— Eu nici nu mă mir, s-arătă filozof şi Ghiţă Lungu, zgîrcind buza crestată. Samănă ou tot neamul lui Florea : uşennic şi distrugător. Bunîcu-su hălăduia prin lumle, ca lucrător la binale. Tată-su şi-a luat lumea-n cap şi rua mai venit nici măcar să aprindă un pai de luminare în ţintirim la capul mor- ţilor.

În acea zi n-au apărut pe şantier decît zidarii cu plată şi Fănica lui Petrea.

— Dacă n-avem cărămida sus, pe schele, tovarăşe învăţător, noi plecăm.

Vreo două ceasuri s-a învîrtit Porumbiţă pe lîngă cuptoarele de cărămidă şi n-a găsit nici o soluţie.

La prînz a venit Ion Aldiş, primarul, şi i-a cerut nişte grinzi să dreagă podul peste Sohodor.

— Cum ? Să înstrăinez materialul şcolii ?

— Cu împrumut.

— Nu pot, domnule primar I

— De ce ? Vrei să fii acuzat că sabotezi treierişul ? N-am pe unde trece batoza.

— Nu pot!

— Dom' învăţător, eu[1] iau grinzile! s-a îndrăcit primarul.

Chiţcop s-a oferit bucuros să ducă lemnul pentru pod. A cărat patru căruţe : mai mult decît era nevoie şi anume a răvăşit şi grinzile şi scîndurile din ograda şcolii.

Seara, Acatrinei îl chemă pe Porumbiţă la telefon şi anunţă că a mai obţinut încă douăzeci şi cinci de saci de ciment: îl va aduce cînd termină cursurile.

— Dă-i zor să ridici etajul !

— O să-l ridic...

— Ai turnat planşeul ?

— Nu...

— De de ? Ce faci ?
— Mă joc ! Şi-i trînti furios telefonul.

Damaschin l-a chemat la organizaţia de partid să discute cu zidarii. Aceştia au pus condiţii:

— Continuăm lucrul numai dacă mîine aduceţi zece căruţe la transportul cărămizii.

Porumbiţă porni prin sat să caute căruţe. Dar nu făcu nici o sută de paşi şi constată că-i obosit. Amînă. Plănui să se scoale la cinci şi să strige oamenii din şosea. Dar cînd s-adoarmă, străjerul îl chemă la telefon :

— Iar Acatrinei ?

Era un văr, îl anunţa că mamă-sa era grav bol- navp şi-l ruga să vină numaidecît la Iaşi. „Stai: un alibi, cade bine." îşi luă ca martor pe Alexa că a fost chemat pentru un caz grav şi urgent. Cu căruţa lui Năstasă, fără a lăsa şantierul în seama cuiva, Porumbiţă alergă la gară.

Dimineaţa, auzind că învăţătorul a plecat, fără să aranjeze transportul cărămizii, zidarii şi-au strîns sculele şi au pornit spre Dărmăneşti. Pe şantier rămase Fănica lui Petrea, singură.

Transportul grinzilor la pod, plecarea zidarilor şi a lui Porumbiţă au făcut să fiarbă zvonurile şi să se umfle, parcă tot satul ar fi fost un ceaun cu lapte pus pe pirostrii sub un foc uriaş, aţîţat mereu de vînturi viclene, bătînd din multe părţi, dar mai ales dinspre casa cu zăplaz a Andronescului.

— Tu crezi, măi Ilie, că asta-i şcoală ? Uite la factura ei : magazie de colhoz, nu şcoală. înţelegi ? îşi zgîrci Ghiţă Lungu buza de iepure, rînjind.

— Taci, mă 1 sări Ilie Ciocîrlan ca muşcat de şarpe.

— Cum or să tină şcoală într-un palat ca aista nişte neisprăviţi ca sohodorenii ? Uite, încep catul al doilea : au adus şi fierul. Să-mi spui mie cuţu şi să mă fluieri, dacă la vara viitoare n-om avea aici colhoz, iar asta n-o să fie magazie.

Ilie Ciocîrlan a spus lui Mîndrilă Vucu, Mîndrilă lui Tudose Vamanu, Vamanu Varsaviei Bour, Varsavia lui Petrache Cucută, şi aşa, într-o jumătate de zi, satul s-a înţesat de zvonuri noi ca un stup de viespi duşmănoase, năpădite de neştine.

Zvonurile au pătruns chiar printre copii.

— Nu se mai face şcoală, a venit Lungu Mihai şi a luat de la un cuptor patru cărămizi să le ducă acasă. Mămuţa o zis că-i trebuie pentru vatră.

Trecînd prin dreptul cărămidăriei, Tuodose Vamanu s-a oprit şi a azvîrlit în căruţă vreo cincizeci de bucăţi, pe alese.

In noaptea următoare, mulţi din cei de dincolo de Sohodor, îndemnaţi de Ghiţă Lungu, au cărat cărămizi şi le-au ascuns în şuri, în poduri. Aflînd de la fecioru-su că Vamanu a luat cărămidă, Damaschin s-a aprins de mînie.

A alergat la om acasă :

— Dă cărămida înapoi!

— Ce cărămidă, măi Damaschine ? Măsoară-ţi vorba şi nu mă face hoţ în ograda mea. Şi dacă nu mai faceţi şcoală, de ce...

— Eşti zărghit ? Cum să nu mai... facem?

— Păi aşa o lăsat dom' Porumbiţă vorbă lui Năs- tase. Şi-i foarte bine ! Ce ne trebuie nouă atîtea clase, măi Marcule ? Să ne stea copiii toată ziulica în şcoală ? Vin, mănîncă şi iar la şcoală, în popasul de-amiază. Iar tu le stai dinainte cu hrana, cu încălţările, cu îmbrăcămintea. La muncă — tufă ! Nici un ajutor. Aista-i berechetul pe care ni-1 aduce şcoala cu etaj. Ba am auzit că vor să facă şi internat, lungi vorba Vamanu, văzînd că se adună multă lume, în uliţă, să-i închidă acolo şi să le dea porţie de la cazan, ca la armată. Copilul tău, sufletelul tău, hrănit cu porţia.

— Bade Tudose, eşti un tîlhar! n-a mai putut răbda Damaschin.

Dar pentru vorba asta era să se işte bătaie acolo în uliţă.

Intre sohodoreni învia iar vechea duşmănie.

Noaptea, ferindu-se să nu fie văzuţi, Lungu şi Ilie Ciocîrlan au dus acasă fiecare cîte o sută de cărămizi. Pe urmă au cărat şi alţii. In două zile s-au făcut atîtea vetre şi hogeaguri în Sohodor cîte nu s-au făcut nici în trei ani.

— Chiar nu se mai face şcoală ? întrebă Axinte Brîndușa.

— Vine poruncă să stricaţi şi ceea ce aţi zidit, zvonea Varsavia. Ce-ati clădit de voie, fa, o să dărâmaţi de nevoie ! O să vedeţi voi pe dracu'!

Marcu Damaschin, Petrescu şi bătrînul Mancaş, cu alti cincisprezece oameni, cu şase căruţe, muncind continuu o noapte şi o zi, au cărat toată cărămida de la cuptoare în ograda şcolii. Cel dintîi, Irimia Hutan observă că stivele de scînduri lămbuite pentru duşumele erau răvăşite şi mult mai mici decît le ştia el.

— Cum adică ? întrebă Iorgu Cremene, sosit împreună cu Savu, de la gara Dărmăneşti, cu restul de fier pentru planşeu.

— Adică aşa, că stiva asta, de fapt şi de drept, era de două ori cît codirişca biciuştei; iar acu', uitati-vă, e sub codirişcă. O ştiu bine că, de fapt şi de drept, eu am cărat scîndurile iestea şi le-am stivit cu şcolarii.

Oamenii s-au uitat unii la alţii, lung, cătînd să se dumirească şi clătinînd capetele, tare nemulţumiţi.

— Ei, drăcia dracului ! Repede s-a-ncuibat tîlhăria aici... oftă Iorgu Cremene. Ce ne facem, măi tovarăşi ?

v. Negurile se despică

1 Privi din vîrful Măgurei zidurile roşii ale şcolii; un junghi îl înţepă în inimă. Se aşteptase să-l întîmpine o clădire înaltă, cu argeaua strălucind la soare, aşa cum plănuise cu Porumbiţă. întoarse capul în urmă, parcă l-ar fi căutat pe Hîrlea să-l întrebe: „Cum se poate ? Spuneai că lucrările merg excelent"... Dar Anton Hîrlea rămăsese în oraş. Păşea pe cărare, la vale, şi parcă se prăbuşea. Avea nevoie de un om, de un sfat. Şi era singur. Margareta rămăsese în oraş, se încheie situaţia cursurilor. Cînd se încredinţa că într-adevăr zidurile erau abia pînă" la planşeu, Dragoş se aşează jos, pe marginea cărării, pe un pîlc de otavă crudă. Căta mai atent spre satul pustiu. La cărămidărie, la şcoală — nimeni. Doar cîţiva copii, colo, departe, pe izlaz. Ici, mai aproape, Vichentie cu cîrdul de porci. Sta tolănit într-o rînă şi dîrlîia din fluier. II strigă. Dar băiatul se ridică de jos, trecu de partea cealaltă a cîrdului de porci şi se depărtă, surd la orice chemare. Contrariat, Dragoş îşi săltă geanta şi intră în sat.

Nici în ograda şcolii nu lucra nimeni. Zidurile din interior abia treceau dincolo de jumătatea ferestrelor. Argeaua zăcea în fundul

ogrăzii, neclintită ca şi acum douăsprezece zile. In varniţă, o raţă moartă ; de cel puţin două zile, nimeni nu mai trecuse pe-aici. Se apropie de scîndurile lămbuite ; constată că dintr-o stivă lipseşte mai mult de jumătate. „Unde-s ? Ce-au făcut cu ele ?“ Se aşează pe o grindă. Lăsă geanta jos şi-şi strînse tîmplele în pumni. „Nu trebuia să plece 1 Dacă au adus cărămida aici, de ce-au oprit lucrul ?“ Cercă să înfiripe în minte un răspuns logic; auzi paşi uşori, desculţi pe-aproape şi suspinul Brînduşei :

— Aţi venit ?

— De cînd v-aşteptăm ! îl asaltă Vucu Miron, de partea cealaltă.

— Pe aici pe la noi, prăpădenie, sări iar Brînduşa.

— Ce ? dacă s-o-mbolnăvit mama lui dom’ Porumbiţă, noi să rămînem fără şcoală ?

— Şi bunicu’ o zis c-am făcut stînă, dar nu ne-am gîndit că sînt şi lupi.

— Aşa grăieşte bunic’tu, în pilde.

— Vichentie parcă-i nebun. Numai în pleasna harapnicului ne ţine.

— Mulţi iau cărămizi, adică le... ciordesc I

— Unii spun că s-au furat şi scînduri.

— Zidarii au plecat. Ce să facă oamenii, dacă n-a- veau cărămidă ?

— Sigur ! S-au cărat.

— Cărămida asta au adus-o oamenii, pe urmă, cu dom’ Mancaş.

— Zic că aici nici nu-i şcoală.

— Ci magazie de colhoz.

— Gata 1 Am spus tot, dintr-o dată ca să ştiţi, răsuflă Brînduşa uşurată. Dar în clipa următoare iar suspină: Dacă chiar aşa or fost, ce să facem ?

Informaţiile gîfîite ale copiilor l-au dezmeticit pe Dragoş. Avea sentimentul că,

într-o luptă cu cineva, a primit o lovitură cumplită. Durerea însă îl înverşuna. „Inconjuratu-m-au tauri mari şi graşi... Ce ziua zidea, noaptea se surpa".

— Du tu geanta asta acasă la mine, Miroane. Şi spune gazdei c-iam sosit.

Se repezi la organizaţia de partid. Cremene se oţărî la el:

— Ai văzut ?

— Da. Porumbiţă... Ce-i de făcut acum ?

Trimiseră pe Savu după zidari. Foarte zorit şi măcar că Iorgu Cremene pleca la raion, chemă oamenii la o adunare, chiar în seara aceea. Vorbi cu însufleţire despre reforma învăţământului, despre şcoala cu şapte clase, înfieră pe zvonişti şi pe hoţi. Ghiţă Lungu, Ilie Ciocîrlan şi Mîndrilă Vucu, veniţi anume să facă scandal, nu deschiseră gura. In schimb alţii, oameni cinstiţi, aşezaţi ca Melinte, Ilie Huţan, unul dintre Rădoi ridicară glas :

— Noi venim la lucru, numai dacă se pun la loc scîndurile furate !

Unii vociferară :

— E munca noastră! Banul statului! N-a fost pază !

Cînd Dragoş făcu apel să se reia munca obştească, toţi îngăimară. Acum se văzu în adevăr singur ; nici un învăţător nu era lîngă dînsul.

Damaschin a luat cuvîntul, dar n-a avut nici el mai multă izbîndă.

Adunarea n-a dat nici un rezultat. A doua zi, la propunerea lui Neculai Mancaş, comitetul de construcţie îl trimise pe Savu în Valea Rece s-o roage pe Emilia Sandu să vină cu cîţiva voluntari. Emilia a venit, în grabă, cu o echipă numeroasă. învăţătorii au adunat copiii la şcoală. Prezenţa voluntarilor din Valea Rece a fost pilduitoare. începură să se adune şi

sohodorenii, mai de drag, mai de ruşine. Au pregătit varul pentru tencuială, au cărat scînduri pentru planşeu ; au înălţat schelele, au urcat cărămida sus.

O Aşa cum o poftise lelea Safta, Brîndușa se aşează pe prispă şi, cu glas tremurat, îi citi scrisoarea de la Florea. Femeia asculta cu nerăbdare, bucuroasă că i-i sănătos feciorul şi-i scrie des. Dar sfîrşitul o sperie: Florea îi amintea să se ducă la Ion Axinte şi sa spună cine a îndemnat-o să-i ucidă copila. „Fă aşa cum te povăţuiesc. Nu te teme şi nu mai amîna, c-altminteri iesă mai rău“, citea fetiţa, cu glas tot mai moale, mai tremurat.

Lelea Safta îi smulse hîrtia din mîini şi intră în casă, bombănind. Vorbele din scrisoare prinseră s-o usture ca jeraticul presărat pe inimă. Nu se-ndura să creadă că fecioru-su a scris chiar aşa. „Născociri de-ale ei. O moacă, o mucoasă**. Peste vreun ceas îl chemă pe Miron ; şi el îi desluşi aceleaşi vorbe cumplite.

— Chiar că cine te-a-ndemnat, moaşă Safta? — întrebă cu naivitate băiatul.

— Du-te dracului, ticălosule !

Miron ieşi cu spatele, speriat de furia femeii.

Lelea Safta se zbuciumă singură, o zi şi o noapte, mutîndu-se de pe prispă în casă, din casă în uliţă, din uliţă în grădiniţă. N-o băga nimeni în seamă. Multă vreme a legat aici şi ploile şi dragostele, iar acum n-avea nici o putere. Era îngrozită că tocmai Brîn- duşa aflase cea dintîi. Satul va începe iar să fiarbă. Simţea că nu va mai avea astîmpăr şi pace

pînă nu va spune tot, tot. Dar cui să spună ? Şi ce-o să se-n- tîmple după aceea ? Se temea de arest, de judecată. Chinuită de spaimă îl întîlni în uliţă pe Iorgu Cremene. Şi cu un gest de eliberare îi întinse scrisoarea.

— Cine-i ? — întrebă Iorgu, ţintind-o aspru, după ce citi scrisoarea.

— Minodora lui Andronescu... îşi despovără Safta inima, tot aşa, dintr-o dată, pe negîndite. M-am jurat să nu spun. Dar dacă fecioru' meu mă sfătuieşte să... Iaca spun, chiar de m-aţi vîrî la gros.

— Hai, spune-i şi Măriei.

Intră în ograda lui Ion Axinte, în urma lui Iorgu, pe vîrfuri, ca într-o biserică. Clipind a nedumerire, privi la Maria cum hrănea găinile. Nu gîndea nimic. Se trezi doar spunînd simplu cu glas doborît:

— M-a plătit, ştii, atunci... m-a plătit Minodora ca să-ţi ucid copila. Iartă-mă, Maria...

Şi lăsă mîinile în jos, frîntă. Găinile se speriară şi se depărtară, cîrîind. Maria căută mirată spre lelea Safta. Nu înţelegea ce spune. Safta coti spre poartă. Găinile se apropiară să ciugulească firimiturile de mămăligă de pe degetele Măriei.

— Şi copila mea care la toate te-ajuta, moaşă Safta... suspină femeia, cînd se dumiri.

Pentru Safta nu putea fi cuvînt mai greu. I se tă- iară picioarele de la genunchi. Se lăsă jos, în mijlocul ogrăzii. Găinile se speriară din nou, alergară cîţiva paşi, chirăind ca de ulii, apoi se opriră şi cot- codăciră întrebător. i

— Acu, faceţi-mi ce credeţi, şopti Safta. Puteţi să
mă şi omorîţi. Merit. Dar trebuie să mai adaug ceva : pozna asta avea un ţenchi — să depărteze oamenii de şcoală. *w '

Şi ieşi din ogradă, tot pe vîrfuri, cum intrase. Nimeni nu-i zise nimic. Nu ştia încotro să se îndrepte. Nimeri la pîrău. Aici o întîlni pe Ana lui Tiron. Cu o carte în mînă, fetiţa păzea raţele, privindu-le cum se scaldă în unda limpede. Era cu gîndul dus la ceea ce auzise în sat şi se amăra : dacă nu se termină şcoala, ea nu va mai putea învăţa. Zvîrli cartea în iarbă. O răţuşcă alb-gălbuie, cu cioc lat, portocaliu, se apropie şi-i cercă foile. Apropiindu-se cu paşi moi, lelea Safta o alungă în apă, la celelalte; se aplecă, luă cartea, o răsfoi şi se aşeză jos, gemînd.

— Tot mă doare... Fir-ar să fie de berbece... Ce albe-s raţele voastre, Anuţo...

— Da, albe.

— Ia stai tu ici, cu capul în poală şi citeşte-mi ceva din cartea asta, fulgeră un gînd în mintea lelei Safta. „Asta iar fi o cale de împăcare cu Margareta — să-n- văţ I Să intru în rind cu oamenii**.

— Nu mai citesc. M-am săturat!

— Păcat... se răci inima Saftei. Mie-mi place să aud citind. Ce scrie aici ?

— „Carte".

— C-a-r-t-e. Cinci semne numără ea pe degetele-i noduroase. Mă uit la Miron cum le descîlceşte, aşa, numai din privire. Mie parcă-mi vine să le despart cu mîna şi tot cu mîna să le adun la un loc, să fac vorbele. Cîte feluri de litere sînt în toată cartea, Anuţo ?

— Treizeci.

— ,Dac-aş învăţa cîte trei pe zi, cîte zile mi-ar trebui ?

— Zece zile.

— Numai ?

— Da.

— La urma urmei pot să-nvăţ şi cîte patru pe zi. Mai cu seamă acu, cînd mă doare coasta

şi nu pot munci. Decît să mă gîndesc la fel de fel de... mai bine buchirisesc cîte cinci litere pe zi. Vrei să mă-nveţi ?

— Te-nvăţ! — luciră ochii Anei, uitînd supărarea. Aista-i „A“... „A“ mare.

— Şi aista-i tot „A“, şi aista... se bucură lelea Safta copilăreşte, recunoscînd literele.

Aşa acolo, pe iarba măruntă de pe malul pîrăului, păzind raţele, o fostă vrăjitoare şi o fetiţă începură jocul de-a alesul literelor din filele cărţii. După o jumătate de ceas, lelea Safta recunoştea bine patru litere.

— Cum aş cunoaşte patru răţuşte dintr-un cîrd. Mîine îmi aduci raţele să ţi le păzesc eu. Şi mă-nveţi încă patru litere. De nu le-aş*uita pe astea... Ştii ce? Dă-mi cartea.

— Iţi caut eu alta, mai potrivită, moaşă Safta. împrumută un abecedar de la Văideanu şi i-1 aduse.

— Aha ! Litere mari, colea, de nădejde. Dar să nu spui la nimeni că-nvăţ, Anuţo. Oamenii rîd. Vreau să citesc singură scrisorile lui Florea...

Dacă satul o ocolea, lelea Safta îşi cerca drum spre oameni prin inima copiilor. Şi învăţătura era o încercare de a se împăca iar cu satul. a A lucrat şi noaptea la încheierea situaţiei semi- narului şi, a treia zi, Margareta a sosit, o dată cu Hîrlea. El ar fi vrut să mai rămînă în oraş :

— Să mă distrez niţel, dragă tovarăşă exlectoră. Am muncit titanic. Am dreptul la un pic de odihnă legală ! E şi dialectic: după efort, odihnă. Dar dacă **tu** zici să ne grăbim, mă conformez dorinţei tale.

L-au găsit pe Dragoş în ograda şcolii, stropit de var, ca un salahor. Margareta se apropie de

dînsul:
— Ei, unde-i acoperişul ? şi-i mîngîie obrajii, parcă să-i spele de negura tristeţii.
Aflînd cele întîmplate pe şantierul şcolii, Hîrlea îngălbeni ; se rezemă de gard, zdrobit. Apoi se indignă, declamînd, ca şi cum vinovatul ar fi fost de faţă :
— Of! Of! Porumbiţă ! N-am programat noi şi minuta ? Nu te-am rugat, tovarăşe învăţător titular definitiv Aurel Porumbiţă, cu paisprezece ani vechime în învăţămînt, nu te-am rugat, nu ţi-am ordonat noi să urmăreşti cu fidelitate execuţia lucrărilor ? Ce ? Eşti papă-lapte ? Ai caş la gură ?
— Injură-1 în faţă, nu în contumacie.
— Adevărat! Dar oare ce sîntem noi vinovaţi **de** imbecilitatea colegilor ? Da, imbecilitate ! De ce să tragem noi ponoasele altora ? Porumbiţă să ispăşească pe unde a comis infracţiunea la disciplina de... de stat! Eu, de cînd sînt... E stupid ca tocmai acum să apară un inspector şi să-mi trîn'teascâ un proces-verbal infamant că n-am treminat şcoala în timpul prescris. Ah, Porumbiţă ! Cum nu eşti aici în clipa asta ?
— Iar ?
— Sigur." Sînt indignat. Fierb ! Cum ne punem noi în practică preţioasele învăţături de la îndrumare ? Unde-i prestigiul meu de director ? Eu care în plenară mi-am luat angajamentul să...
— Mă duc să aduc restul de ciment, întrerupse Dragoş a treia oară ditiramba directorului. 'Transportă dumneata materialul de tîmplărie. Moş Mancaş şi Savu string oamenii pentru lucru. Am pierdut doar cîteva zile. Totul se poate îndrepta.
Şi-a schimbat hainele şi a pornit repede, pe jos, la oraş.

Hîrlea is-a mai crămăluit către cîţiva ţărani adunaţi în faţa şcolii, învinuindu-1 însă pe Dragoş :

— Mare greşeală I A plecat şi a lăsat şantierul vraişte. Mai ales că el nici nu era chemat la cursuri. Numai eu, ca director. Dar s-a ţinut de coada lui Florea. L-a chiorît iar amorul...

A S-a agăţat de o maşină şi, în mai puţin de un ceas, a ajuns în oraş. A încărcat cimentul într-un camion al fabricii „9 Mai“ care venea în Sohodor după zarzavat şi la ora şapte Dragoş oprea în faţa şcolii, bucuros că a rezolvat repede un transport greu.

Tn schimb Anton Hîrlea abia se trezi din somn, se aşează în fotoliu şi ceru Virginei o cafea neaigră. Zăi- rindu-1 pe Porumbiţă în drum, îl pofti înăuntru.

—Vezi că te-am înjurat, te-.am înjurat rău de 'tot, spuse Hîrlea, privind doliul lat de la braţul învăţătorului. Dar n-am ştiut că ţi s-a intîmplat o nenorocire aşa de ireparabilă. încă o dată, condoleanţele mele cele mai sincere. Localul l-om face noi, că doar n-au intrat toate .zilele într-un sac. Dar o viaţă de om şi încă viaţa celeia care ţi-a dat viaţă... A, uite-1 pe Acatrinei. A şi venit cu cimentul ?... Se zbate omul ăsta... Dar sohodorenii nu merită. Au furat avutul obştesc, ca nişte briganzi.

■— Da. Cînd eu spuneam că-s progenituri de tîlhari, Acatrinei mă comibătea cu insulte, se indignă Porumbiţă.

— Acatrinei o să se arunce ca un 'turbat asupra ta. Să te aperi cu îndrăzneală, acuzînd. El a semnat de primirea materialului, el să

răspundă I Să-l învăţăm noi minte I Oamenii mi-au şi suflat' că Marcu Damas- chin, cel dinţii, a cărat cărămizi, pus la cale de Dna- goş al nostru, desigur. Vrea să se însoare acum cu Florea şi...

— Cu Mar...

— Ei da ! Dacă n-ai fost mai... Şi-acu, de, .pregăteşte omul material pentru casă. Abil, nu ? Abia acum am înţeles tot zelul lui pentru cărămiidărie. .Născocea şi se autofelicita, în gînd, studiind mirarea de pe chipul lui Porumbiţă.

Pînă să se adune oamenii, Dragoş lepădă surtucul şi, întîi numai cu Damaschin, apoi şi cu Ion Melinte şi Irimia Huţan, începu să descarce din camion sacii de ciment. Directorul grăia cu Porumbiţă, privind pe fereastră şi urmărind atent ce se întîmpla în fata şcolii. O undă de bucurie i se scrisese pe chip, cînd văzu că aproape de camion se opriră Mîndrilă Vucu şi Ghită Lungu, îşi înfipseră mîinile-n brîu şi cătară batjocoritor la cei care năduşeau descărcînd camionul.

— Cară, cară, dom'învătător, că pentru 'neata cari, întinse Mîndrilă capcana vorbei de batjocură.

— Car şi pentru unii ologi care se mulţumesc cu privirea, i-o retează Dragoş. Şi să ştii că mie nu mi-e ruşine să muncesc pentru copiii satului. Sînt chiar mîndru de asta.

Cei doi cătară unul la al'tul cîtevia minute, neştiind ce să răspundă. Dar nici nu se urniră din loc. Văzîn- du-i la întoarcere de la magazie, tot cu mîinile în brîu, Dragoş izbi:

— Cine stă cu mîinile în brîu cînd alţii muncesc, riscă să-.i mănînce puricii unghiile.

—Ţi-o zis-o, Mîndrilă I zădări Ghită Lungu, stîrcin- du-şi mustaţa, despicăndu-şi urît buza de iepure, în- tr-un rînjet rău ,şi o leacă beat.

Cît ai să rabzi, mă ?

—Te legi de miine, dom'învătător ? se zbirii Mîndrilă, silit..

—Dacă ai băut, du-'te şi te culcă ! răsuflă greu învăţătorul, sub povara sacului.

— A, va să zică mă faci şi beţiv acu'. Nu ţi-e ruşine ? Furi soînduri, furi cărămizi muncite de oamenii din sat şi...

Irimia Huţan şi Marcu Damaschin se opriră în faţa lui Mîndrilă Vucu, privindu-1 cu capetele puţin .plecate spre umărul drept. Parcă voiau să-i măsoare toată vîrtoşenia trupului lui mare şi să-i înţeleagă puţinătatea minţii ascunsă sub pălăria pleoştită, îmbîcşi'tă de sudoare şi praf.

— Cine ţi-a plătit rachiul, Mîndrilă ? Andronescu ori Chiţcop ?

— Mă I Şi tu te legi de oameni ? sări şi Ghiţă Lungu, cu glas ascuţit. Şi tu ai dat în doaga celor care dărîmă şcolile şi se grozăvesc că fac altele, cu etaj ? Unde-i etajul ? Rînjeşte la cer! Na ! Ce sîntem noi, chiori ? Uite cite scînduri lipsesc. Sînt bun bazat că dumnealui ştie un'e-s... apăsă Lungu pe „dumnealui" şi împunse cu capul spre Dragoş care se-ncovoia sub sacul de ciment.

— Le-o pus de-o parte pentru casă... Ori pentru pat... se hlizi, cu Tăutate şi Mîndrilă. Că poate s-o-n- sura şi n-o mai bătuci drumul morii, cu... mă-nţe- legi ?...

Dragoş scăpă sacul jos. Strînse pumnii. Fălcile mă- cinară praf de ciment. Mintea i ,se împîcli. O năduşeală rece îl scăldă din cap pînă-n picioare, şiruindu-i pe frunte şi pe obraji. Se năpusti orbeşte spre Mîndrilă. Dar Damaschin şi Huţan îl primiră între piepturile lor descheiate, păroase, asudate şi prăfuite de ciment.

— Tovarăşe învăţă', nu te potrivi... Cuminte,

că...
— Nu-ţi mînji mâinile ! Nişte nemernici...
încleştat, Dragoş se zbătu să scape.
— Dă, mă ! — rise Mîndrilă, pieptoşindu-se şi înăl- ţîndu-se pe vârfuri — că asta aştept. Să te pisez, ici **în** şanţ, ca pe-un căţel de usturoi în scăfiţă.

Tn clipa aceea făptura lui Dragoş se descordă ca arcul din care arcaşul a slobozit săgeata. Pumnii i se descleştară. Ochii i se limpeziră. Se scutură de s'trîn- soarea celor doi oameni, şoptind:
— Aveţi dreptate... Să ne vedem de treabă.

Anton Hîrlea n-auzea nimic, dar pîndea scena cu discretă satisfacţie, să nu-1 simtă musafirul. In fotoliu, cu spatele la fereastră, Porumbiţă habar n-avea ce se petrece în faţa şcolii. înregistra doar pe chipul directorului un zîmibet subţire, repede stins. Interpreta mîh- nirea asta drept o participare la doliul lui. Ce inimă bună are directorul...

Afară, Mîndrilă Vucu şi Ghiţă Lungu se depărtară de camion, cu coada între vine ca nişte javre, pălite peste bot. Patru oameni, veniţi de pe cirnp, rezemară furcile şi greblele de gard, umflară oîte un sac în spate şi, în cîteva minute, descăroară tot cimentul din camion.
— Ce-i viaţa omului, dragă Aurel... suspină directorul filozofic şi trist. Ca floarea cîmpului... azi strălucire, mîine...

îndată după plecarea lui Porumbiţă, apăru Mircea Hîrlea. Venea de la Iliseşti, plictisit şi o leacă beat:
— M-aduci în Sohodor ori ba ?
— Ai răbdare...
— Ce rădbare ? Te boieşti comunist şi tot n-ai putere ? Dacă într-o săptămînă nu l-ai zburat pe Acatrinei de-iaici să-mi faci loc, te

reneg ca părinte şi mă las de meserie. Nu mai vreau să fiu învăţător 1

La aceeaşi oră, Ioana Tudor arăta Margaretei ce-a învăţat în cele două săptămîni şi-i povestea despre zvonurile din sat.

— Cic-aţi dlosit de la şcoală lemn şi cărămidă pentru casă, după pilda lui Hîrlea. Că şi el şi-a făcut drept un palat mai de mult, cum se vede. Şi nimeni nu i-a zis nici dă-te mai încolo.

— Noi ?

— Te rog, nu te supăra. Dar aşa zic femeile.

— Ioană, te-ntreb : nu născoceşti ?

— Nu ! Spun adevărat spre binele matale, să ştii din vreme ce otravă le iese unora din guşă. Să te aperi. Şcoala are mulţi duşmani. Muilţi şi răi.

Ochii învăţătoarei se umeziră. Ioana cercă s-o mîn- gîie; dar nu îndrăzni: mîna-i era aspră, crăpată. O retrase, tremurînd. Margareta surprinse gestul şi se întremă parcă ar fi sorbit un miraculos întăritor moral.

— Hai să facem lecţia 1

— Să-ţi mai spun ceva, se opri Ioana, în mijlocul lecţiei. Intr-o seară, adică în seara spre Schimbarea la faţă, cumnatul meu ne-a trimis pe Sofia, pe Vichentie şi pe mine, cu dbcărăşul la moară, în Valea Rece. Zicea că face făină mai bună. Am mas noaptea acolo. Cînd ne-am întors, căruţa de boi era cu proţapul spre gard, nu spre poartă, cum o lăsasem. Şi era tare plină de glod.

— Ar fi putinţă, Ioana ?

— Cumnatu-meu e cel mai rău dintre duşmanii şcolii. Aşa zic eu şi am s-o adeveresc.

C — Vezi, pentru cine ne sacrificăm noi ? Nu ştiu ce mă mai reţine aici, în acest cotlon de tîlhari, de... de braconieri ai civilizaţiei! — se indignă Porumbiţă — tu le întinzi făclia culturii şi ei — parul 1

— Omul ăsta — arătă Hîrlea s.pre Dragoş — munceşte dezinteresat, idealist... pardon I Vreau 'totuşi să mă exprim ca un marxist... devotat, adică restructurat. El munceşte sincet, iar duşmanii îl calomniază în mod grosolan. Insiinuiază că ar fi furat seînduri, cărămizi, cuie. Ar trebui să-i dai în judecată. Să... dovedească 1 se sufocă directorul de indignare. îndrăznesc să acuze, să ponegrească un învă-ţă-'tor! Ce neobrăzare I.

Dragoş nu spunea nimic. Stăruia pe lîngă zidari să grăbească. Cremene, Damaschin, Margareta şi Savu îl ajutau, muncind ou îndîrjire, să cîştige timpul pierdut.

A doua zi se zvoni că ministerul ar fi dat fonduri mai mari, dar Dragoş le-ia înjumătăţit, făcînd acte false.

— Munca toată-i plătită, spunea Ghiţă Lungu. Altminteri de ce-a însemnat pe fiecare în caiet ? In sat spune : muncă obştească. In acte — cu plată.

Asta făcu pe unii să se îngaime la treabă.

— Pe Fănica lui Petrea cum o plăteşte?

— Dacă dai la unul, trebuie să dai la toţi.

— Ştim noi, fa, de ce-o plăteşte I însinuă Varsavia lui Bour. Ii trage clopotele, seara, prin ţigănie, fa, Crede că... Şi la miine-or cercat, da le-am dat peste bot.

Muncind şi zi şi noapte, împotriva celor ce stăteau iar de-a curmezişul, ceilalţi în frunte cu comuniştii duseră totuşi clădirea pînă la acoperiş.

— Va să zică... o s-o terminaţi ? se miră Porumbiţă. Bravo ! Dar eu tot îmi cer transferarea.

Dragoş îl fugeră cu privirea; apoi, săltînd un căprior, să-l dea dulgherului care aştepta pe schelă cu mîînile întinse :

— Hoop I Ridică de capătul cela. Sus! Aşa ! Mai sus, că eşti tare cît un taur ! Ei, te-ai mînjit pe... Nu-i nimic. Iese la spălat. Mai greu ies celelalte pete...

Vorbirea asta în şagă şi ironie îl lovi pe Porumbiţă mult mai adînc decît îşi închipuia Dragoş. Privirile Fă- nicăi, aflată aproape, lingă varniţă, îl săgetară aşa de usturător că nu mai putu suporta. II rugă pe Hîrlea să-i împrumute docarul şi plecă în oraş. Voia, cu tot dinadinsul, să se mute din Sohodor. Afară de temerile în legăt-ură cu localul, îl durea şi înfringerea în dragoste. Cînd o văzu pe Margareta la plimbare cu Dragoş, ţinîndu-se de mină, ameţi. Cînd află că se vizitează seara, turbă. Se simţea lovit în ce avea mai de preţ în toată făptura lui: ifosul şi paraponul de Don-juan rural. Nu, nu mai putea rărnîne ou dînşii în aceeaşi cancelarie. Intîia oară era înfrînt în dragoste. **De** ciudă, de enervare, s-a certat şi cu preoteasa pentru că şi-a permis să-l ironizeze pe chestia asta. Dar în faţa inspectorului nu găsi nici un motiv temeinic de transferare. Trebuia să se resemneze rămînînd deocamdată tot in Sohodor.

— îmi dau- demisia ! Mă fac contabil — se umfla el către Savu — dacă nu mă mută unde-am cerut — la oraş!

Z Tiiron deschise plăcui confecţionat stînigaci dintr-o foaie de caiet şi lipit cu clei de cireş. Surise, emoţionat, gînidind că, de bună seamă,

marca i-a dat-o Alexa, telefonistul. Citi de trei ori paginile cu scris mărunt pînă se lămuri asupra isprăvilor lelei Safta, şi asupra bînfelilo-r Domnicăi despre dînsul şi despre şcoala la care învăţa. Ştirile din sat îi junghiau inima. Femeia lui Năstasă cunoştea bine atmosfera din casa lui. Pe aici cerca să-l lovească ; nu se mai întoarce în Sohodor, va ajunge om mare şi nu se va mai uita la Saveta... Cînd dăd-u peste pasajul în care Ana îi povestea că lelea Safta vrea să înveţe carte, zîmbi : „Uite Calauca"... înduioşată de nevinovăţia cu care Ana îl ruga să păstreze taina asta, mîhnit împotriva lui însuşi că n-a fost vrednic să facă din familia lui o citadelă, Tiron scrise răspuns, umplând patru pagini.

In Sohodor, alăptând copilul, mîngîindu-1 încetişor, cu înfiorare mută, Saveta ascultă cuvintele bărbatului cu ochii în zarea asfinţitului. Pe chipul ei -împietrit parcă se tămăduia o durere adîncă.

— Mai citeşte o dată, Ana.

Cînd -fata termină -şi a doua lectură, obrazul Save- tei se îndulci de umbra unui zîmbet. Sprâncenele i se depărtară, luminîndu-i fruntea. Genele începură să-i pîlpîie încetişor. Buzele i se rumeniră şi se-nfiorară. O lacrimă ferbinte căzu pe obrazul lui Mitruţ, făcîn- du-1 să tresară, să lese sfîrcul ţiţei şi să privească a

dojana spre chipul mamei. Plînsul spăla otrava unei vechi amărăciuni din sufletul Savetei.

„Spune mamei, că mă gîndesc la ea cu dragoste nesfirşită şi cu mustrare de cuget că n-am ştiut pînă acum să-mi deschid inima şi cu drag, cu înţelegere, să-i grăiesc. Diacă ar şti carte, dacă-aş fi învăţat-o slovele, i-aiş fi scris acum o scrisoare s-o citească numai ea. Şi din scrisoarea aceea ar pricepe mai bine cît de mult inima mea-i lingă inimia ei. Atunci n-ar mai crede ce spune Domnica despre munca pe care o duc aici, ci ar alunga-o cu măturoiul de la casa noastră. Atunci ar vedea limpede că partidul mă învaţă să fiu cinstit în toate. Absolut în toate.**

Ana îşi lăsă capul în poala mamei. Scăpă scrisoarea jos, pe iarbă. Cîtva timp Saveta mîngîie obrazul şi codiţele fetei. Mitruţ, cel mic privea tot nedumerit spre chipul mamei, pe care se scriau tot mai vădite semne noi. Cu mişcare domoală, discretă, Savetia duse colţul casîncii la ochi, apoi lăsă copilul în braţele Anei, ridică scrisoarea de jos, o vîrî în sin şi porni îmbărbătată după treabă. Parcă plutea.

Seara, după ce-1 culcă pe Mitruţ în leagăn, scoase scrisoarea din sîn şi şopti:

— Mai citeşte-o încă o dată. Apoi : ia hîrtie şi scrie. Scrie întocmai cum ţi-oi spune. începe: „Dragă Dumitre, noi sîntem sănătoşi, ceea ce îţi dorim şi ţie din toată inima noastră. Mitruţ creşte binişor ; îi dau şi lapte de vacă. Cu munca la cîmp o scot la capăt, într-un fel. Sînt învăţată. Vaca s-o gonit miercurea trecută. La şcoală lucrurile cam şchioapătă şi nu ştiu dacă ţi-o scris careva despre as'ta. Umblă zvon că s-ar fi furat scînduri şi cărămizi. Scrisoarea pe care mi-ai trimis-o am s-o ţin totdeauna lîngă inimă. Şi-ţi spun că eu, soţia ta, am să mă port aşa, ca să nu-ţi fie ruşine că

ai o nevastă proastă. Am să învăţ carte. Te aştept să vii. Soţia ta...“

— Nu mă iscăli! Invaţă-mă să scriu iscălitura cu mima mea.

Glasul iîi tremura ; în priviri îi ardea focul dorinţei de a-aşi îndeplini un vis.

— Uite-aşa, aşa, mamă ! rotunji Ana literele, fei- cită, fremătînd de fericire: asta-i „S“, pe urmă „a", „v”, „e“... „Saveta" !

De trei ori şi-a scris Saveta, tremurînd de emoţie, numele pe-un petic de ziar, şi numai a patra oară a îndrăznit să-l treacă pe scrisoare. Întîia oară mîna ei încondeiase şase litere, să le citească Dumitru acolo, la şcoala partidului. Şi parcă-i auzea chiar glasul ca o şoaptă dragă : „Saveta"...

7 — Chiţcop nu-i singur, spuse Cremene, după ce **o**

* * ascultă pe Margar^a Florea. Deocamdată, e bine să ştim măcar a’tît: scîndurile au fost transportate în noaptea cu furtună, la 6 august.

— După câte deduc — interveni Dragoş — atunci s-au întîmplat şi alte lucruri ciudate. De pildă, moş Grigore Axinte l-a scos pe Savu din şanţ ; căzuse mort beat. L-aim întreba’t de unde are semnul de la tîmplă ? şi mi-a replicat cu o întrebare : „Oare de ce nu mă spînzur ?“ De altfel, în ultima vreme, e şi mai demoralizat. A slăbit. Bea mai mult ca înainte. Ieri, m-a întrebat, aşa, fără nici un rost: „Nu-i aşa c-o să mă dea afară din învăţămînt ?“

— Gît aţi lipsit, a băut în trei seri cu Mircea Hîrlea. Ar trebui curăţată şcoala de...

— Asta nu!
— Tac, ca să nu mă faci iar stingist şi pornit împotriva intelectualilor.
— Ca să descoperim tot firul tîlhăriilor, să nu slăbim lucrul la şcoală, conchise Dragoş, categoric şi aspru.
Intîlnindu-1 la ieşirea din biroul organizaţiei, Savu îl invi'tă la o ţuică.
— Mă mustră domnul Mancaş, dar .nu mai pot. De trei zile n-am băut şi., mă ande. Dragoş, mă arde...
— Dacă merg înseamnă că te încurajez.
— Hai, te rog 1 Dacă gust un strop de alcool am curaj să-ţi spun un lucru care...
Au băut cîte trei ţoiuri.
— Uite, Dragoş, abia am ajuns la poarta raiului... Lasă-mă să intru, măcar o ţîră, în rai. Poate găsesc şi curajul să mă destăinui.
Mai ciocniră cite două. Şi Dragoş se ameţi.
— Vrei să mă părăseşti bre, acum, în mijlocul raiului ? Ce om eşti ! Fără vicii. Perfect... îngrozitor e un om perfect...
— Spune-mi, Mihai, ce .a fost în noaptea aceea ?
— „Doi ochi negri, două stele... sînt a mea amărăciune..." mormăi cu glas de şagă şi cu gîlgîit de plin®. Aşa am cîntat toată noaptea... toată noaptea aceea afurisită.
— Răspunde serios.
— împrumut o mască veselă ca să miai ascund mîr- şăvia 'şi tragicul. Că nu ştiu de ce, dar acum mă tem de tine, Dragoş, mai tare ca de Hîrlea. Tu eşti un om cinstit, un comunist. Eu, o epavă...
— De ce să te temi de mine ? Mi-i ruşine cînd te aud vonbind aşa.
— Tu mă poţi scoate din învăţămînt.
— Mihai!... h cuprinse miîna, i-o apăsă în miasă şi-l ţinti în ochi. Savu prinse curaj şi

urmă în şoaptă:
— Mircea Hîrlea m-a îmbătat; cred că anume, pus la cale de cineva. Eu, în noaptea aceea, trebuia să inspectez straja la primărie. Am aflat că a doua zi, la şapte, l-au găsit pe străjer dormind în cerdac, beat.
— Deci o acţiune conjugată, cu scopul...
— Să fure materialul. M-am compromis definitiv. Definitiv...
— Ei, drăcie!
— Şi Porumbiţă *a* petrecut cu Mircea Hîrlea şi Lucreţia Gorcea, în vreo trei seri. Ne-a rînduit tâlharul ! In noaptea aceea m-a aruncat în drum şi..
— Ştiu.
— De unde? şi albul ochilor ,i se injecta de sînge.
— Mihai, hai ou mine acasă, acum, stărui Dragoş şi plăti consumaţia.
— Nu mă laşi tu s-ajung pînă în fundul raiului ? o-ntoarse Savu spre şagă. Ce inimă tirană ai, omiule perfect...
— Hai, prietene ! Avem treabă.
— Prietene ?
— Din inim|ă, Mihai.
Ochii lui Savu clipiră de cîteva ori, se scăldară în lacrimi şi se limpeziră neaşteptat de repede. Aburii beţiei i se evaporară subit. împreună, pînă la miezul nopţii, au pus la punct contabilitatea fondurilor şi a materialelor pentru localul şcolii.
— Dragoş, nu ştiu ce se-ntîmplă în casa lui Hîrlea. Dar cev.a se-ntîmplă. Doamna Hîrlea-i mereu plînsă. Mircea, furios, gata să ucidă. Aseară s-a bătut în parte cu tat-său. De la Ghiţă Lungu am înţeles că sfada s-a iscat pentru că nu te-a mutat pe tine, pe Margareta ori nu m-a scos pe mine, să-l transfere pe el în Sohodor.

— Dacă vrea numaidecît să vină şt Mircea în Sohodor, are loc: vom funcţiona ou şapte clase. De ce să ne scoată pe noi ?

o Intr-adevăr, a doua zi, o adresă a inspectoratu- **O*** lui înştiinţa direcţia că, începînd din toamna asta, şcoala din Sohodor va funcţiona cu şapte clase. Elevii vor fi recrutaţi din Iliseşti, Valea Rece şi Sohodor.

Consiliul pedagogic, convocat în casa lui Hîrlea, începu cu statistica elevilor. Aveau numărul necesar pentru fiecare clasă. Şi nu socoteau decît copiii pe care şi-i aduceau amiinte că sînt la giminaziu.

— Azi Ion Axente şi Hanglainu au venit să se intereseze dacă intr-adevăr avem şapte clase. Au mulţumit şi au rămas toată ziua la lucru. Pe mîine s-au anunţat încă şase voluntari.

— Aşa reformă zic şi eu ! — se extazie Hîrlea. — Aduce jumătate de liceu în Sohodor! Abia acum se pun în practică principiile mele : specializare timpurie şi şcoală superioară în mediul rural.

— Cred că ne trimit şi profesori, îşi dădu cu părerea Porumbiţă.

— Profesori ? De ce ? Noi nu sîntemj adică, în stare să predăm ? Eu predau limba romînă. Acatrinei — matematicile, tu... Mai ales că eu totdeauna m-am visat profesor de literatură !

— Cred că deocamdată să discutăm problema localului. Că dacă ministerul ne-a înfiinţat şapte clase, s-a bizuit că avem local nou, stărui Dragoş. Trebuie deci să facem tot efortul ca pînă la 1 octombrie, parterul să fiie

gata. Restiul, la 1 decembrie. De văruit se preocupă tovarăşul Savu şi Margareta cu fetele de la cămin. Văpsitul cade în sarcina lui Porumbiţă. Pensule avem. Văpseaula trebuie cumpărată.

— Iau asupra rriea grija văpsitului, ceru Virginia Hîrlea, sil'indu-şi soţul să holbeze ochii surprins. Porumbiţă să se îngrijească de lucruri mai grele. De pildă — ţigla.

— Ai dreptate, tovarăşă Hîrlea. Argeaua-i gata. Poimîine ţigla trebuie să fie aici. Eu voi umbla după teracotă şi după meşteri sobari.

— De unde bani pentru teracotă ? întrebă Hîrlea.

— Sînt prevăzute şapte sobe. Pentru celelalte, ce-om scoate din serbări şi hore. Pînă atunci, împrumutăm.

— Trebuie să aducem, neapărat, să şcolarizăm, da ! să şcolarizăm toţi copiii ! schimbă Hîrlea discuţia. M-am gîndit mult la această problemă capitală din reforma învăţămîntului. Zic aşa, şi ca mine vă rog să ziceţi toţi : nu ne trebuie ziduri goale 1 Ne trebuie clase pline. Acesta va fi anul marii cotituri pentru în- văţătmîintul nostru. De aceea fiecare să se îngrijească întîi 'de recensămînt.

Şi, cît ai clipi, repartiză fiecăruia clasa de recenzat.

— Poimîiine vă prezentaţi cu tabelele liniate frumos, în iduibliu exemplar. Nu, în triplu !

— Flacem recensămînt ori construim local ? întrebă plictisit Porumbiţă. Puneţi-vă de acord, domnilor, şi-apoi porunciţi executarea.

— Reoensămîntul, ăsta-i lucrul cel mai important! aprecie Hîrlea. Copiii, cel mai preţios capital. N-am învăţat aşa lla cursurile de îndrumare, tovarăşă exlec- toră ? Deci toate forţele în bătălia şcolarizării totale. Să fim

stahanovişti ! 100% şi chiar să depăşim... Pardon, nu se poate depăşi. Sîntem în clar, nu ?
— Totuşi localul...
— In etapa, în care ne găsim e mai importantă şcolarizarea. E veriga principală a situaţiei concrete de la noi ! Vreau să mă prezint primul la inspectorat cu statistica. E o chestiune de onoare 1
— Lucrăm ziula la clădire, iar seara la recensămînt.
— Sigur ! Să scol oamenii din somn, bodogăni Porumbiţă. Să mă ia cu parul. De îndoctrinaiţi ce sînteţi umblaţi cu capul prin nori.
— L-aş ruga pe tovarăşul director, interveni Dragoş solemn, să amine recensăimîntul încă trei zile, pînă terminăm acoperişul. Mi-e teamă să nu înceapă ploile.
— Nu amîn nimic 1 Eu aplic reforma învăţămîn- tului! Cine nu trece mîine dimineaţă la recensămînt, va suferi sancţiuni. Eu nu sacrific conţinutul de dragul formei ! Eu vreau o cultură naţională în formă, socialistă în conţinut!
— Sînt de părerea lui Acatrinei, se rosti Savu.
— Tu, mă ? Nu execuţi ? Bagă seama ! Nu mai înghit ! Abia la cursurile de îndrumare am învăţat cît de vigilent şi de intransigent trebuie să fie un director. Deci, executaţi! Că de nu, raport — şi-afară! Sîntem sau nu în dictatura proletariatului ?
— Miraj ori camuflaj verbal ? întrebă Dragoş.
— Adică ? răcni Hîrlea subţire, subit sugrumat de furie.
— Adică, de ce nu vorbeşti dumneata deschis, tovarăşe director ?
— Ce deschis ? Cum deschis, domnule ? Sînt

ori nu sînt director la şcoala asta ?
— Tovarăşe...
— Nici un tovarăşe ! se dezlănţui, făcîndu-se întîi roşu, apoi vînăt de mîinie. Şir continuă, ca să nu-i dea vad ilui Dragoş să apuce cuvîntul. Cît o să te mai tolerez şi pe tine ? îmi sapi locul prin cele mai diabolice mijloace. Vrei să te-nscăunezi director. Asta vrei! Ei, laflă că asemenea porcărie nu se va întîmpla ! Nu ! pentru că eu nu dorm. Te-ai întins mai mult decît ţi-e permis ! Ţi-<ai asumat răspunderi pe care nu le poţi duce la capăt. Ai lucrat de capul tău şi, iată în ce situaţie mă găsesc acum ! Eu, Anton Hîrlea. nu am unde deschide şcoala. Da ! Nu atm !
— O să avem !...
— Unde ? Cum ? Cînd ? Că lucrările la şcoală nu mlai pot continua.
— De ce? suflă deznădăjduit Dragoş.
— Pentru că, stimate domn, s-au furat materiale! S-a jefuit bunul poporului adăpostit în ograda şcolii. Da început am crezut că-s zvonuri. Calomnii. Dar am cercetat discret. S-au furat aproximativ zece metri cubi de scînduri, mii de cărămizi, cuie etc., din sudoarea poporului. Dumneata, domnule preşedinte al comitetului de construcţie, ştii ? Ştii ori nu ştii ? urlă Hîrlea.

Dragoş se ridică în picioare, drept, cătă ţintă spre director cercînd să înţeleagă unde vrea să ajungă cu provocarea scandalului.
— Răspundem solidari...
— Nu ! Răspunde cine a semnat de primire. Ai semnat ? Răspunzi ! Cu capul ! Marxismul ne învaţă că tradiţia principiilor sănătoase trebuie păstrată. Şi eu am un principiu sănătos : să nu ajung la parchet! Cinstea mi-i tot ce am mai sfînt pe lume ! Acuma, iată, diin pricina dumitale, mîine, poimîine, orice ne-

spălat, orice neisprăvit ar pute>a bîrfi: - directorul şcolii din Sohodor şi-a însuşit material de construcţie care...

— Ca să nu se zică, restituie imediat cele 25.000 de cărămizi ! ripostă Dragoş, vînăt de mînie, dar calm în ton, chiiar ironic.

— Lăsă-te de diversiuni deplasate. S-au furat materiale sau nu ?

— S-au furat 1

— Atunci de ce nu te-ai adresat autorităţilor competente de resort şi de rigoare ? De ce ? In loc să denunţi faptul mîrşav şi ilicit al duşmanilor culturii, îi ascunzi, îi muşamalizezi ! Ţinteşti în mod nerevoluţionar la stingerea 'luptei de clasă. Te comporţi ca un împăciuitorist. Ştii cum se numeşte asta, domnule, în bun limbaj juridic şi politic ? Complicitate cu duşmanul de clasă ! Da, în cel mᶻai. fericit caz : com-pli- ci-ta-te!

Inălţîndu-se, glasul lui Hîrlea tună satisfăcut, duşmănos, rău. In odaie se cuibări o tăcere grea, speriată.

Dragoş se clătină, îşi duse mîna la tîmplă într-un gest de apărare. Dar cînd Anton Hîrlea dădu să pornească o nouă filipică, doborîtoare. Dragoş zîmbi, iar zîmbetul îl contraria atît de mult pe director că nu putu îndruga decît:

— Pe duşmanii şcolii... şi icni poticnit, parc-ar fi călcat în gol.

— De mult pîndeşti clipa asta, tovarăşe director ?

— Cum ? Ce ? Ce pîndă ?

— Da. Şi .ai ales bine momentul. Recunosc.

— Ce moment ?

— Acoperişul nud gata şi în orice ceas pot începe ploile.

— Eu ? îndrăzneşti ? Măsoară-ţi cuvintele, Acatrinei ! Te chem în judecată pentru

ultragiu ! Eu care mi-am pus idealul şi toată puterea de muncă numai în slujba...
— O să laflăml noi, curînd, în slujba cui ţi-ai pus idealul. Deocamdată ai luat cărămida şcolii şi trebuie s-o dai imediat înapoi !
— Tu vorbeşti ? Tu care ai dărîmat şcoala veche şi ai irosit materialul ? Ştiai că ministerul nu îngăduie să se dărîme localurile vechi ? Localul nostru se putea repara. Politica partidului este să se construiască şcoli acolo unde nu sînt de fel. Ce ? Crezi că am să te iert c-ai dărîmat un local care...
— Ticăloşie ! strigă Margareta, ridicîndu-se în picioare. Savu veni, lîngă dînsa. Hîrlea deveni palid şi fioros de încruntat. Ii juca o vînă albastră la tîmpla stîngă. Declamă, patetic, fără răsuflet:
— îndrăzneşti tu, fosta mea elevă, să vociferezi împotriva directorului, împotriva celuia care ţi-a pus condeiul în mînă, împotriva apostolului care s-a jertfit şi ţi-a luminat mintea ? îndrăzneşti ?
— Da, îndrăznesc ! Tocmai pentru că mi-ai pus condeiul în mînă ; m-am luminat şi pot să văd cine-i necinstit, viclean.
Trupul lui Hîrlea se zgîlţîi, se zvîrcoli, parc-ar fi intrat în el zece jderi. Căută ajutor roată, împrejur. Dar n-avu de cine să se sprijine ; Porumbiţă tăcea, năucit, prostit; Savu îl privea cu ură. Aceeaşi ură citi şi în ochii Virgin'iei. încolţit, lepădă brusc morga trufaşă şi scînci, gudurîndu-se sentimental, mieros :
— Margareta dragă, în legătură cu tine, eu am avut cele mai nobile intenţii, iar doamna Hîr...
— Antoane ! îl întrerupse Virginia, răstit.
— Intenţiile ţi-or fi nobile, dar de purtat te porţi mişeleşte.
— Aşa ? înăspri iarăşi tonul. De astea-mi

eşti, fetiţe ? Cască ochii şi vezi că ţi-s director ! Şi oricît ai fi tu de îndoctrinată, tot te-azvîrl, da, te-azvîrl unde a-nţărcat dracu căţeii ! Suspend democraţia pentru douăzeci şi patru de ore şi mă descotorosesc de tine şi de complicele tău cu care-ţi faci de cap. Sfidaţi morala publică ! Ştie un sat întreg ! Eu am! oamenii mei la minister care...

— Notăm acuzaţiile, insultele şi abuzul de putere, şi ne vedem de treabă — interveni Dragoş zdrobitor de calm. Tovarăşe Porumbiţă, mîiine...

— Dacă aşa stau lucrurile, eu... eu nu mă mai amestec.

— Amestecă-te ! Că dacă s-au furat materiale, apoi s-au furat cînd dumneata aveai responsabilitatea şantierului.

— Acu' le-arunci în capul meu ? După ce m-ai silit să...

— Tovarăşi — căută Margareta Florea să liniştească spiritele — ne-am iuţit şi ne-am îndîrjit prea mult. Propun să încheiem orice discuţie şi să ne prezentăm rnîine dimineaţă la organizaţia de partid. Să vorbim acolo. Mai calmi. Cu inima deschisă.

— Da, discut! declară Hîrlea. Dar nu la partid, ci la inspectorat.

— Da, la inspectorat! se alătură Porumbiţă ca un ecou.

— E vorba de un conflict intern în tagma noastră, adică în colectivul nostru şi chiar de-ar trăsni Cel de sus, nu mă înjosesc în faţa lui Cremene şi Da- maschiin, să mă judece nişte... Să spălăm rufele în familie !

— Partidul conduce ! Şi numai el ne poate ajuta.

— Vezi-ţi de caşul de la gură ! răcni Hîrlea, scos din minţi. Ce-i tot tragi cu...

— Au trecut zece ani de cînd mă sileai să-ţi

spun „săru mîna“. Acum sîntem colegi !

Hîrlea nu mai putu suporta îndrăzneala Margaretei. Trecu în altă odaie, furtună, trîntind uşa ; ferestrele se cutremurară, flacăra lămpii pîlpîi.

Porumbiţă îl urmă, de aproape, ca o umbră.

Petlresou se strecură afară, încurcat, mîhnit, înfricoşat.

Dragoş se alătură de Margareta, cuprinzîndu-i mîna.

— Iartă-mă că nu ţi-am luat apărarea.

— Dar nu de mine-i vorba !

— Ştiu 1 Deci hai, hai la iale noastre...

In clipa asta, după .aprigă luptă cu sine, Savu veni lingă dînşii.

— Adică haideţi, zîmbi Dragoş şi, cu un gest stîn- gaci, dar deosebit de sincer, cercă să-l cuprindă pe Savu de umăr. Să... să acoperim şcoala. In seara asta sîntem trei'; mîine vom fi trei sute 1 vorbi anume tare, ca să-şi facă singur curaj şi să-l audă directorul.

Din coltul ei, Virginia Hîrlea se repezi, o îmbrăţişă pe Margareta, o sărută pe amîndoi obrajii şi fugi în odaia ei.

Gestul Virginiei uimi pe cei trei învăţători. Ieşiră. Dar cînd ajunseră în cerdac, Hîrlea ţîşni furios, îl înşfăcă pe Savu de mînă şi-l trase înapoi, trîntind iar uşa.

Dragoş şi Margareta se priviră nedumeriţi.

— Ce-o mai fi şi asta ?

Coborîră treptele şi se-ndreptară spre şcoală.

In noapte, şantierul părea un haos de ziduri şi schele estompate. Se apropiară, s'trînşi alături, muţi. Pe şosea, Petrescu se depărta cu pas şovăitor ; parcă aştepta să-l strige cineva înapoi. Dar Dragoş şi Margareta nu găsiră în ei puterea să-şi cheme un prieten. Parcă aveau inimile prinse în cleşte. Se simţeau singuri,

răpuşi. Privind cum se desena în apa întunericului acoperişul gol, oa o rană imensă, Dragoş şopti :

— De ce s-o fi dezlănţuit ?

— Are ce-1 teroriza pe Siavu. Ce metode, Doamne...

Le tremura glasul de ciudă. îşi cuprinseră' mîinile ca să nu doboare singurătatea ce se lăsa în jur, ca un hău în inima nopţii.

— La, parcă se aude ceva.

îşi ascuţiră amîndoi auzul. Părul Margaretei foşni mătăsos pe umeri. Un cocoş cîntă, departe, vestind miezul nopţii.

— In spatele şcolii, paşi...

Dragoş sări şanţul şoselei. Ocoli văruitele, stivele de cărămidă, schelele. Zări o umbră fugind :

— Hoţii ! Săriţi !... Hoţii 1

Zidurile goale răsunară în noapte deznădăjduit de tare, oa nişte stînci lovite de chiot. Furnicată de teamă, Margareta alergă spre primărie. Chiţcop ţîşni din casă desculţ, şuieră şi alergă pînă în fundul livezii ou cîinii după el:

— Puneţi mîna pe ei ! Hoţii ! Hoţii !

Surprins, hoţul lepădă povara din spate şi o împunse la fugă iepureştie. Sări peste gardul din fundul ogrăzii, coti la dreapta, ocoli livada lui Chiţcop, se hărăţi cu cîinii vecinilor şi se mistui în întuneric, departe.

Aprinzînd chibrituri, străjerul primăriei adus de Margareta găsi pe urma hoţului un sac cu ciment, spart.

— Uite, domnule, oum... bodogănea Chiţcop, gîfîind, de dincolo de gard. Ce-o vrut să fure, dom' Acatrinei ? Cîinii mei l-or cam flocăit o leacă. Da'... cine dracu'-o fi fo'?

A venit şi Marcu Damaschin oare era de

servici la organizaţia de partid. A apărut şi Hîrlea, foarte alarmat :

— Uite, domnule! Ce crimă! Bunul obştesc... Unde-i .străjerul ? Preşedintele comitetului de construcţie e membru de partid, dar e lipsit complet de vigilenţă. E un gură-cască ! Da, un gură-cască !

Tn zori Hîrlea a plecat din sat. A lipsit cinci zile. Cînd s-a întors, şcoala era acoperită. S-a arătat foarte fericit

— Bravo, Acatrinei ! Felicitările mele. Fac mea culpa.

Şi pentru că Dragoş îl privea sceptic, Hîrlea urmă :

— Autocritica asta arată cît de dialectic aim devenit, cît de bine şi de sincer m-am pus şi eu pe... linie.

Dragoş nu-i povesti cît de greu i-a fost să mobilizeze oamenii. Nu-i povesti, mai .ales, că s-a folosit de numele directorului, ca ultim argument, ca să-i aducă la munca obştească.

O Adăpostită într-o tufă de lozie, Brînduşa îl urmărea pe Vichentie cum reteza spinii cu pleasna harapnicului. înţelegea că se închipuie într-o luptă cu duşmanii. Deodată, băiatul opri la jumătate rotirea harapnicului, se apropie de un ispin şi-i privi floarea cu luare-amiinte.

— A, o albină ! îl .auzi Brînduşa şoptind. Iote cumiu-i albina : culege miere şi din spini. Cruţ floarea. Dar sămînţa o ard.

Crănţănind între dinţi o frunză amară de lozie, Brînduşa compară în sinea ei pe Ciocîrlan cu Vichentie. Cel dintîi calcă griul, scutură poamele, dă cu pietre în paharele de la telegraf, ucide puişorii de ciocîrlie ; Vichentie, dimpotrivă, îngrijeşte păsărelele şi nu ţi-ar strica un cuib pentru nimica în lume ; el nimiceşte doar spinii.

Tîrînd biciul pe iarbă ca un şarpe, Vichentie pomi la vale, spre pîrău. Pe-ntinsul imaşului, căldura mai juca încă vălurele, săltînd pînă la vîrful tufelor de măceş. Vichentie trecu pe lîngă lozia unde sta ascunsă Brînduşa. Trăgea cu coada ochilor cînd spre Ciocîrlan, cum se scălda în ştioalna de sub plopul trăsnit, cînd spre ghetele lăsate pe mal. De vreo lună, aşa îl purta tată-su pe Ştefan: cu ghete, ca flăcăii. Lui Vichentie îi sclipeau ochii aprinşi, lucioşi, ca la bolnavi; şoptea ceva, în legea lui.

„...Vrea să fure ghetele" îngheţă inima Brînduşei.

Băiatul se opri în dosul răchiţii bătrîne, scorburoase, cu ramurile plecate spre faţa apei. Nu mai privea spre ghete : asculta cum chiscuiau vrăbiile. Deodată, gîtul i se lungi, i se lungi tare de tot, ca la un melc cînd vrea să urce. Şiuflarea i se opri. Părul roşu şi sîrmos i se zbîrli. Ochii îi scînteiară nu de lăcomie, ci de bucurie luminoasă. Brînduşa răsuci şi ea privirea spre ramurile unde ciripeau, molcom, vrăbiile asemenea femeilor adunate la poartă, cu furca în briu.

— Măi băieţi, măăăi ! şopti prelung, şuierat, Vichentie. Uite iar vrăbiuţa albă !

Glasul avea ceva ciudat, sălbatic, dar şi negrăit de blînd, de bun.

Băieţii se speriară, totuşi, părăsiră scăldătoarea şi împînziră prundul spre malul celălalt, în fugă, aşa goi cum erau. Ridicat în genunchi, porcarul arăta cu degetul spre răchită :

— Uite vrabia albă, măi !... Veniţi ! Veniţi!

— E nebun ! răcni Ciocîrlan — feriţi-vă de el!

— Chiorilor ! Este o vrabie albă ! Iuha 1 chiui Vi- ohentie, vesel.

— Uite-o !... suspină Brînduşa, răpusă de

emoţie, cînd înţelese că, în stolul vrăbiilor, se află în adevăr, una, albă ca oimătul.

Cînd îl văzură înălţîndu-se voiniceşte cu harapnicul în mînă, copiii se tupilară ca potîrnichile, în dosul malului, sub tufe de lozie.

Brînduşa nu îndrăzni să iasă din adăpost, la Vichentie şi bucuria era cam prea sălbatică. Nu cutează să se ridice, să-l ia de mînă şi să-l ducă la Dragoş Acatrinei, să se îngrijească de dînsul aşa cum Margareta Florea se îngrijea de liţa Ioana. Poate învăţa chLajr carte. Vichentie ar trebui să fie în clasa a patra. Chiar azi mamă-sa îi spusese : „Tu, Brînduşa, eşti frate de botez cu Vichentie : v-o muiet popa în aceeaşi apă 1“

Brînduşei nud venea să creadă că văzuse vrabia albă. Nu-i venea să creadă şi mai ales se temea să spună.

i Uşurel, să n-o simtă clinele care dormea în poiată, Ioana se strecură în ograda lui Damiaschin. Ciocăni cu buricele degetelor în uşă şi intră. Şopti bună dimineaţa. Se aşează pe laiţă, în faţa, Margaretei. îşi ridică broboada mai sus şi întrebă :

— Mata şi cînd te piepteni citeşti ?

— Vreau să cîştig timp, surise învăţătoarea, ferind cartea întir-o parte. Era odihnită, strălucitoare. Glasul cristalin, proaspăt. Părul lucios se vălurea sub dinţii pieptenului. Ce s-a întîmplat, Ioana ?

— Aseară, în poartă la Năstasă, Varsavia spunea c-o să luaţi la şcoală toţi copiii. Şi pe cei din Ţiganca, aşa cuml sînt: goi, desculţi, aşa o să-i tîrîţi pe frig, pe ger, pîn-o da o

bolişte-n ei şi-or pieri ca muştele.
— Va să zică ne-atacă din toate părţile !
Ioana îndreptă privirile spre fereastra cu muşcate pe unde pătrundeau zorile.
— Domnişoară, dacă află cumnatu-meu că vin la mata, că învăţ carte, mă taie cu toporul.
— Cît ai să te mai temi de el, femeie ?
— Cît o să-i mai aud de nume.
îndată după plecarea Ioanei a bătut în poartă Ion Aldiş, primarul.
— Domnişoară învăţătoare eşti repartizată să faci paza la marginea satului, lîngă ulmul Ilincăi. Misiunea : opreşti atelajele să nu treacă spre Valea Rece, grăi parcă şi-ar fi amintit c-a fost sergent în armată.
— Eu ?
— Da ! Toţi învăţătorii sînt concentraţi pentru campania de însămînţări. Ordin ! întorci oamenii înapoi, la arat. Nimeni n-are voie să iasă cu căruţa din sat, pînă nu terminăm arătura de toamnă.
— Eu am treabă la şcoală. Trebuie să pregătesc varul, să...
— Eşti repartizată s-ajuţi la campania de însămînţări !
— Dar nu să fac strajă la răscruce!
— Refuzi ? Bineee... Chiar acum telefonez la prefectură 1 Plecă furios; dar se opri în poartă : Eu te sfătuiesc să-ţi îndeplineşti misiunea. Aşa-i ordin.
Margareta alergă la Dragoş; plecase, de la ora patru, să păzească bariera dinspre oraş ; la fel Savu şi Petrescu. Se resemnă, aflînd că Hîrlea propusese, iar Cremene şi primarul acceptaseră ca învăţătorii să ajute, în acest chip, campania de însămînţări.
— Putem noi refuza ordinul partidului ? In situaţia concretă, veriga principală —

campania de însămîn- ţări 1 Sîntem supraaglomeraţi, dar ce să facem ? Nu uitaţi însă nici recensămîntul 1

Patru zile au pierdut învăţătorii din Sohodor, păzind barierele. Abia în a cincia zi Dragoş a putut pleca la oraş, să aducă la cunoştinţa inspectorului abuzul organelor locale.

— Ce să fac ? Aşa au ordin primarii, de pretutindeni, nu numai cel din Sohodor, remarcă inspecto- rul-şef, netezind cu dreapta o foaie din dosar, iar cu stînga aşezîndu-şi cele cîteva fire de păr de pe chelie.

— Bine, dar e absurd 1

— Spune-le-o celor de la partid. Dar binecăte văd; te sfătuiesc să nu te mai certi cu Hîrlea. Eşti tînăr, tovarăşe Acatrinei, eşti om cu vederi largi, eşti membru de partid. De la dumneata aşteptăm multe pentru îmbunătăţirea atmosferei în şcoala din Sohodor. Ori dumneata ce faci ? Provoci diversiuni, discordie, zavistie, scandaluri în cancelarie. In şcoala nouă trebuie să domnească armonia. Numai aşa veţi descoperi cine a furat materialul. Altfel, vom lua măsuri împotriva dumitale. Şi ne vom adresa parchetului. Bagă seamă ! Hîrlea-i om verificat. Noi avem încredere în el. Deplină încredere. Nu-i împiedica, prin ambiţii prosteşti, de a forma un colectiv tare, sănătos, în şcoala lui pe care o conduce cu pricepere.

Abia pe drum a înţeles Dragoş cît de mult l-au surprins şi cît de adînc l-au rănit cuvintele inspectorului. Nu s-a mai dus la judeţeană de partid, cum plănuise. Nici în oraş n-a mai rămas, cu Ion Axinte, să tîrguiască vopselele. A pornit pe jos, singur, spre sat. Parcă anume, ca să-şi dea seama şi mai clar cît de singur era. Se acuza că prea le-a luat în piept pe toate. Hîrlea-i tare, are oamenii lui. Dacă-i stă

în cale, îl zboară din Sohodor. Şi dacă-1 scoate din Sohodor, îl

desparte de Margareta. Vrea să aducă pe Mircea şi poate chiar să-l însoare cu... Nu 1 Cum să fie principial cu asemenea oameni, care-1 lovesc în ce are mai scump ? Viaţa-i un compromis stupid... Se ruşina sim- ţindu-se năpădit de laşitate ca de o otravă vîscoasă, dar nu se putea descotorosi de ea. Şi se scuza cu constatarea neaşteptată că, în fond, dacă inspectorul, şeful lui, avea încredere în Hîrlea, nu mai era nimic de făcut. Trebuia să se cuminţească. Altminteri... Poate dacă n-ar fi îndrăgostit, s-ar fi aruncat în luptă cu toate armele. Dar aşa... Mircea Hîrlea îi ia şi postul şi... Să lupte ? Era ridicol să se bată singur cu toţi. Ştia că nu-i nici abil, nici intrigant. Pe cînd Hîrlea aveia arta intrigilor şi a prefăcătoriei în aşa de înalt grad, încît tot ce spune el pare adevărul cel mai curat.

Astfel, în acest început de luptă cu Hîrlea, Dragoş căzu repede înfrînt. Era aşa de dezamăgit, că nici Margaretei nu îndrăzni să-i spună ce părere are in- spectorul-şef despre director. Dacă Hîrlea ar fi aflat ce-i în sufletul lui ar fi exclamat: „Knoc-aut, tinere!"...

11 In zilele cît a stat la barieră, Margareta a dis- cutat cu mul|i oiameni, a citit, a scris directorului cursurilor de îndrumare, povestindu-i ce se petrece în Sohodor şi cerîndu-i sfatul, a ajutat-o pe Irina să parcurgă în întregime materia clasei a doua, a stat mult de vorbă cu Tasia lui Mîndrilă şi a înţeles ce fel de viaţă duc în casă. Apoi, cînd a aflat că a venit Tiron, nu s-a lăsat pînă n-a organizat o şedinţă cu toţi învăţătorii la organizaţia de partid.

— A venit anume, să ne judece ? a zîmbit ironic Hîrlea. Bine. Mă supun.

Dar peste un ceas s-a întîmplat să-l cheme, prin telefon, inspectorul-şef însuşi. A înhămat repede calul la docar şi a plecat.

Rămas fără tutore, Porumbiţă s-a aşezat în pat, bolnav.

La şedinţă a asistat şi un delegat de la judeţeană : un muncitor negricios, cu mustaţă scurtă, cu ochi mici, cu un semn în obrazul stîng. Acatrinei a prezentat un raport asupra mersului lucrărilor la şcoală. Cei care au luat cuvîntul la discuţii l-au acuzat, întîi, c-a plecat la cursurile de îndrumare fără a lăsa un om de nădejde în loc.

— In ce priveşte mobilizarea oamenilor — a arătat apoi Tiron — am greşit cu toţii. Am crezut că dacă ieşim cu lopata în spate şi pornim în frunte, la lucru, gata ! satul ne urmează. Am crezut asta şi nu ne-am organizat mai temeinic, mai adînc. N-am folosit mai mult nici căminul cultural, nici organizaţiile de masă. N-am îmbinat lucrurile. In fapt, n-am văzut decît clădirea, zidurile. Trebuia să vedem mai ales oamenii care înalţă aceste ziduri.

— Cum puteam face toate o dată ? întrebă Dragoş, învrăjbit.

— Distribuind raţional munca, tuturor.

— De ce, în raport, tovarăşul Acatrinei a trecut aşa de fugar asupra atitudinei lui Hîrlea din ultimul consiliu pedagogic şi asupra provocărilor lui Mîn- drilă şi Lungu ? întrebă Margareta Florea. De ce n-a povestit tovarăşul Acatrinei că, într-o noapte, el însuşi a surprins un hoţ furînd ciment ?

— Cunoaşteţi precis ce materiale s-au furat ? clipi des din ochii mici şi iuţi delegatul judeţenei.

— Am măsurat scîndurile, împreună cu

tovarăşul Cremene, grăi plictisit Dragoş. Lipsesc cam trei metri cubi din materialul pentru duşumele şi doi metri cubi din.scîndurile pentru uşi şi ferestre. Am să le pun la loc. Cînd cumpăr scîndurile pentru clasele de la etaj şi pentru cerdac...

— Ce-nseamnă „am să le pun la loc“ ? Dumneata le-ai furat ?

— Nu. Dar... deocamdată n-am ce face.

— Ce-ai întreprins ca să afli tîlharii ?

— Nimic serios.

— De zece zile căscăm gura cu toţii! strigă furioasă Margareta Florea. Asta facem. Rîd duşmanii pe sub mustaţă de noi.

— De ce nu-i denunţi tu, dacă le cunoşti şi mustaţa ? se’nfurie Dragoş, fără rost. — Doar n-o s-o bănui pe Varsavia Bour...

— Pe Varsavia poate nu, îl întrerupse Margareta, îndurerată. Dar pe Lungu ori pe Chiţcop, da I Intr-o zi mi-a spus Ioana că...

— Fleacuri! Chiar în seara aceea a adus o căruţă de lemne din coasta Măgurei.

— Da ? Intr-o zi spuneai: „Inconjuratu-ne-au tauri mari şi graşi**. Acum vorbeşti parcă i-ai apăra. De ce nu te întrebi: unde-s şi directorul şi Porumbiţă ? De ce fug de analiza muncii în faţa partidului ? Eschivarea lor nu ţi se pare suspectă ?

— Ba da. Dar, inspectorul are deplină încredere în Hîrlea.

Cîteva clipe apăsă o tăcere grea. Fitilul lămpii sfî- rîi încet şi un colţ de flacără începu să afume burlu- iul. Tiron aprinse o ţigară, sugînd foc din lampă.

— A spune că Hîrlea unelteşte împotriva şcolii — reluă Acatrinei — înseamnă a porni cercetările pe **o** pantă greşită. Hîrlea trăncăneşte mult. In fond însă vrea şi ne ajută să facem şcoala. Bineînţeles, dacă se poate

împăuna cu gloria succesului. Şi pentru că are impresia că eu îi întunec această glorie, se repede împotriva mea. E o ceartă, un conflict personal. Ţine grozav de mult să rămînă director. Şi-i convins că numai dacă termină şcoala la vreme şi dacă mă înlătură pe mine poate să-şi păstreze postul. Ieşirea turbulentă la ultimul consiliu pedagogic o pun pe seama invidiei ce-1 roade şi a dorinţei de a-şi aduce feciorul în Sohodor, în locul meu. Nu duşmăneşte construcţia şcolii, ci pe mine mă duşmăneşte. Dacă nu ţinem seama de ambiţiile, de interesele lui, în mod inutil ni-1 facem adversar, adversarul tuturor. Şi n-avem nici un interes.

Savu şi Petrescu erau de aceeaşi părete, bucuroşi, de altfel, că chiar Dragoş propunea menajarea directorului. Pe ei îi îngrozea orice luptă deschisă cu dîn- sul.

— Să nu-1 zădărîm.

— Tovarăşe Acatrinei, ţi-i teamă de director ? întrebă delegatul judeţenei, bătînd uşurel creionul cu buricele degetelor.

— Da. Toţi ne temem de el. Toţi !

— Asta aşa-i ! luă cuvîntul Margareta. Dar ai fost apostrofat de Mîndrilă şi de Lungu ; de ce nu ceri ajutorul partidului ? De ce eşti trufaş şi nu stai de vorbă cu aceşti oameni ?

— Te rog nu aduce în discuţie nişte incidente stupide, fără semnificaţie, se înverşună Dragoş împotriva Margaretei.

— Întîi nu mă întrerupe. Al doilea află c-am vorbit cu unele femei care... Am aflat lucruri interesante. Am să le comunic biroului de partid. Cheia acestei afaceri e la Varsavia. Ea împinge femeile, adică jumătate din sat, împotriva şcolii. Dar noi nu ştim despre Varsavia decît că-i arţăgoasă şi influenţată de An- droneşti.

— Acu' şi pe asta mi-o mai arunci în spate ? Mi-am cerut iertare. Vrei să-i cad în genunchi ?

— Te-nfurii de pomană, şi nu vezi că sîntem indo- lenţi. Strigăm că sîntem singuri. Dar întreb : cum îi ajutăm noi, cei trei care am făcut cursurile de îndrumare, pe ceilalţi colegi ?

— Dar ce ? Sînt infirmi mintali ? se burzului Dragoş rău de tot. Să citească singuri, că doar nu-s anal- fabeţi I

— Starea lor morală, mentalitatea lor e mai rea ca o infirmitate. Şi nu-i vorba numai de citit. Ci-i vorba de a ni-i simţi alături. L-a smuls Hîrlea pe tovarăşul Savu de lîngă noi. Zis-am noi ceva ? Nimic. Ne-am izolat de dînşii, fudui parcă de cîte ştim. Cînd cercăm să ne apropiem de oameni observăm că ne lipseşte căldura sufletească necesară prieteniei. De ce ? Spune : ştim noi ce-1 doare pe toviarăşul Petrescu ori Savu ? E meritul lor că în seara asta sînt aici. Dar e marea noastră vină dacă, lacum cîteva seri, ne-am simţit singuri. Hîrlea ori i-a alungat ori i-a smuls pur şi simplu de lingă noi !

— Ai dreptate !... exclamă Tiron fără voie. Ai pus degetul pe una din răni.

— Deocamdată asta am avut de spus. Şi închei : stînd numai în defensivă, pierdem bătălia. Că aici e vorba de o bătălie aprigă. Şi nu cred că egoiştii înfumuraţi ori fricoşii sînt buni comunişti, în stare să cucerească victoria. Nu pot să cred asta !

Lampia sfîrîi, trimiţînd un colţ cu cîteva scîntei ca un avertisment spre capătul burluiului. Tăcerea apăsă cîteva clipe, pînă luă cuvîntul delegatului judeţenei:

— Tovarăşa Florea are dreptate. Aici Ia voi,

deşi sînteţi atîţia oameni buni, duşmanul este totuşi în ofensivă. S-ar putea ca iacei care lipsesc dintre noi să ţină şedinţă în altă parte. Cu toate aparenţele, pînă acum treaba a mers miai mult rău decît bine. Vina principală este, fără doar şi poate, a tovarăşului Aca- trinei. E membru de partid, dar nu vine lia partid, nu informează şi nu cere ajutor partidului. îl cocoloşeşte pe director pentru că se teme de el... Dacă vrei în adevăr ca şcoala să fie gata, tovarăşe Acatrinei, dacă vrei să aduci toţi copiii la şcoală şi să începi munca de alfabetizare, apoi să-ţi aliezi tot satul şi să nu-i mai cruţi pe duşmani.

Dragoş încleştă fălcile şi tăcu. Cuta dintre sprîncene i se adînci. In măsele prinse a măcina neînţeleasă mînie.

La sfîrşitul şedinţei, plecă de-a dreptul acasă. Se socotea nedreptăţit, jignit. îi învinuia pe toţi de ingratitudine. Nu i-au recunoscut munca. îşi închipuiau poate că zidurile astea s-au ridicat singure, la semnul baghetei magice. In schimb, defecţiunile le-au turnat, cu ghiotora, numai în capul lui. Toţi ceilalţi s-au spălat cu isop. Un bleg ca Savu care n-a făcut nimic era luat în braţe : martir al egoismului comuniştilor... Iar el ? Şi cine a dezlănţuit critica necruţătoare ? Tocmai... Se cutremură ca de-o descoperire înspăimîntă- toare : va să zică nici iubit nu era... Pentru dînsa a fugit la cursuri şi-a lăsat totul baltă. Şi ea... Nimic nu înţelegea din inima lui. Atîta ştia : şcoala 1 O mo- nomană, iar el, un dobitoc care se topea de dragoste pentru...

Sta în mijlocul camerei ca tăhui. Ii vîjîia liniştea în urechi; îl frigea durerea în inimă. Tresări: bătăi în uşă ?

— Dragoş, de ce-ai fugit ? Vreau să stăm de

vorbă.
— Am vorbit destul în şedinţă. Ajunge!
— Dragoş, des...
— N-am nevoie de supliment de... critică !
— Dragoş, de ce mă ţii la uşă ?
— Du-te şi te culcă. Mîine avem treabă ! şi se trînti în pat.

Margareta şovăi citeva clipe. Parcă abia acum măsura întîi adîncimea dragostei pentru dînsul. Cu inima strînsă de durere şi dezamăgire se întoarse spre casă. Pe drum se răzgîndi. Tocmai pentru că-1 iubea pe Dragoş, pentru că-i era dragă şcoala şi se cutremura de marea ei însemnătate, nu trebuia să se lase. Ferin- du-se de cîinii lui Năstasă, coti spre casa lui Tiron. Ii tremura inima că n-o să-l găsească. Dacă s-ar în- timpla aşa, gîndea să se ducă la moară şi să stea de vorbă cu moş Pintilie pînă în zori. Ce multe ar fi avut să-şi spună în seara aceea. „Dragoş, prostule, de ce nu înţelegi că dragostea mă îndeamnă să fiu aspră cu tine ?“

In poartă, secretarul discuta cu Iorgu Cremene. Nu se miră văzînd-o pe învăţătoare.
— Te felicit! Ai pus bine problema.
— Mă doare că Dragoş nu înţelege, că mai are încă multă ţîfnă şi parapon, cum zice el însuşi.
— O să-i prindă bine scutărătura şi-o să înţeleagă el, curînd, cită dreptate ai avut.
— Am venit să întocmim un plan nou de muncă pentru şcoală. Cîteva zile, Dragoş o s-o facă pe ursul în bîrlog. Or, lucrul la şcoală trebuie să continue.
— Vroiam să fur un ceas două de somn, că poi- mîine am seminar. Dar dacă trebuie, să lucrăm.
— Te duce Toderiţă cu căruţia mea, se oferi

Cremene. Mai dormi pe fîn, pînă la gară.

Intr-un ceas au întocmit un plan larg, repartizînd munca pentru fiecare învăţător în parte.

— Gîndeşte-te, tovarăşă Miargareta, cum să organizăm femeile, i-a spus Tiron la despărţire. Eu mă întorc la 1 octombrie. Preocupă-te de Varsavia Bour; n-o neglija, auzi ?

Liniştea, siguranţa, temeinicia la lucru, tot mai proprii lui Tiron, aveau asupra Margaretei efect de balsam. Era mult deosebit de cel dinainte. Şi regreta că Dragoş se transformă greu.

La întoarcere îi găsi pe Savu şi Petrescu pe bancă, în faţa casei lui Damaschin.

— Te aşteptam, Margareta. Ne-am dus la Acatrinei şi-a refuzat să stea de vorbă. E furios... Noi vrem să lucrăm mai mult pentru şcoală.

— Aveţi dreptate! Hîrlea v-a ţinut intenţionat de-o parte.

— N-are nici o vină clădirea cea nouă că noi sîntem nişte... da, nişte nevolnici, iar Dragoş o fire mai rece decît ne-ar conveni nouă... zîmbi Savu.

Margareta le expuse planul cel nou.

— Iţi mulţumim că nu ne laşi să...

Cu toate că nu dormise decît două ceasuri, răsăritul soarelui o găsi pe Margareta în cerdac, odihnită, proaspătă, zglobie. Se aşează cu acordeonul în prag şi începu să cînte, încetişor, s-o audă parcă numai Dragoş.

Din cerdacul lui Cremene, Dragoş înţelese sensul cîntecului. Şi, oricît de mohorît era, tot se trezi fre- donînd în gînd :

Dar eu din braţe-i m-am
desprins Şi l-am certat şi l-

am împins, Dar n-am făcut-o
dinadins Şi rău cc-mi pare
acum.

O undă de bucurie curată, luminoasă ca răsăritul, îi umplea inima : inima în care, toată noaptea, dospise mătrăgună...

Prin dialogul melodiei şi Margareta se destăinuia lui Dragoş :

Om bun ca dînsul nimeni nu-i
Şi pentru o vorbă rea ce-i
spui El toată ziulica lui
Munceşte supărat.

Şi la amîndoi, în văpaia răsăritului, li se înceţoşară privirile.

Cînd melodia se stinse, Acatrinei se scuturâ de păienjenişul vrajei. „N-am nici un dram de demnitate. Sîn un naiv iremediabil!“

In ziua aceea şi în cele următoare nu s-a dus la şcoală ; n-a stat de vorbă nici cu învăţătorii, nici cu oamenii; a rătăcit pe Măgura, s-a plimbat singur ori cu Vucu Miron pe malul iazului ; a pescuit cu undiţa alături de moş Neculai Mancaş, mohorît.

j O — Te-au cam zolit, nu ? In şedinţă ? Săracu I îl compătimi cu o întrebare mieroasă, a treia zi cînd l-a întîlnit în uliţa Ciocîrlanilor. Sărac de tine! Ce zavrac ţi-au tras, pe nedrept I Dacă eram eu acolo, nu se întîmpla asta... Şi cît te doare nedreptatea... îşi bat joc, da, ăsta-i cuvintul: îşi bat joc de devotameti- tul tău, de munca ta, de cinstea ta. Dar nu mai găsesc ei un comunist ca tine, de-ar rupe şapte perechi

de opinci de fier căutînd.

— De unde ştii că...

— Ei, am eu antenele mele. Iţi mulţumesc că mi-ai luat apărarea. Te-ai convins că sînt un democrat sincer. Iubesc şcoala şi satul. Sînt devotat misiunii de jionier al culturii noi, legată de popor, naţională în ormă, socialistă în fond. De aceea să facem pace, 'le-am cam ieşit din cuc, atunci, amîndoi. Şi fără mo- :iv serios. Ai dreptate : cînd ai, ai! Să nu ne mai mîn- căm între noi. Să ne menajăm. Sîntem intelectuali, oameni culţi, învăţători ! Nu ne pretăm la intrigi şi meschinării, care pot slăbi unitatea de luptă a tagmei noastre. Păcat că .Florea... O iubeşti ? Lasă-te păgubaş. E-o denaturată. Nici un pic de feminitate. De cînd a venit de la Predeal, numai şcoala şi iar şcoala. Dacă n-a putut-o cuceri Porumbiţă, ăsta care a dat gata învăţătoarele şi preotesele de pe-un judeţ... Las-o pe seama lui Mircea ; el e mai expert în materie. Intr-o lună o dă la brazdă. Ce-am făcut eu din Virginia, face şi el din ţigăncuşa asta plină de draci; altminteri ce-i al ei, e al ei...

Acatrinei tăcea ; doar vinele la tîmple i se umflau şi i se zbăteau ca nişte pui de şerpi căleaţi pe cap. Cînd vru să răspundă, apăru Cremene în uliţă şi-l pofti la partid. Ii prezentă pe tovarăşul Ene Mîndruţ, de la regională.

— Va lucra cu noi mai multă vreme.

Dragoş cercetă atent chipul aspru, hotărît al muncitorului şi nu-i plăcu. Avea acum nevoie de un om îngăduitor şi nu de unul dîrz, neînduplecat. Dar vorba simplă şi glasul cald al lui Mîndruţ dezminţiră prima impresie.

— Te ştiu de la prietenul meu Mihai Florea, tovarăşe învăţător. Lucrăm amîndoi la „Steagul Roşu“.

Discutară mai bine de un ceas despre treburi de partid. Apoi, porniră prin sat.

Intrară în ogrăzile oamenilor. Sfătuiră mai ales despre rodul ogoarelor, despre neajunsurile în munca agricolă.

Insera.

— Dacă n-ai unde dormi, în camera mea am două paturi, propuse învăţătorul, bucuros că nu va mai fi singur.

îşi împărţiră pe din două bucatele, se aşezară în pat şi continuară discuţiile. Ene Mîndruţ era trimis să pregătească satul Sohodor pentru întemeierea uneia din cele dintîi gospodării colective.

— Te-am descusut cam mult — încheie Ene Mîndruţ, cînd auzi cocoşii cîntînd de miezul nopţii — dar n-am încotro. Nu pornesc la drum pînă nu-mi cunosc tovarăşii. Acuma zic că încep a te cunoaşte. Mîine dimineaţă te duci şi vezi ce plan au întocmit la şcoală şi continui lucrul. Te duci la Florea şi iei planul. Personal, înţelegi ? Fără ajutorul învăţătorilor ne va fi greu să pregătim terenul pentru socializarea agriculturii. Şi eu cred că dumneata ai dreptate : să fim atenţi cu Hîrlea ; satul este încă sub influenţa lui. In- tîî pentru că-i om iscusit în şurubării, apoi pentru că oamenii se desprind greu din vechile obiceiuri, de vechii stăpîni.

i Nu se duse acasă la Margareta, ci aşteptă să vină ea pe şantier.

— De ce-ai părăsit lucrul, tovarăşe ? întrebă ea, în şagă.

Dnagoş nu răspunse, ci-i întoarse spatele şi plecă. II durea inima, îl înăbuşeau părerile de rău, dar nu se putea purta altfel.

Hîrlea în schimb se agita, fericit. Făcea zgomot în jurul lui. Striga la Porumbiţă s-audă toată lumea cît de preocupat, de zelos este :

— Luntre şi punte, Porumbiţă, trebuie să deschid şcoala la timp ! M-am legat pe cuvînt de onoare faţă de inspectorat. Şi eu îmi ţin cuvîntul. Eu nu-s ca alţii să făgăduiesc şi s-o las baltă. Să fim dialectici şi să ne pliem după împrejurările concrete, să folosim legile obiective ale societăţii. Avem două odăiţe închiriate ? Mai închiriem două. Nu ştiu încă unde-o să pun cancelaria. Mut băncile chiar mîine. Ornăm frumos, cum lam învăţat la cursurile de îndrumare. O să-ţi fac nişte clase ca nişte sorcove... In noul local, m-am lămurit: nu se mai poate I

— Ba se poate, tovarăşe director! se împotrivi Margareta.

— La îndrumare am învăţat că a confunda posibilul cu imposibilul, ia încerca să dai imposibil drept posibil şi invers, posibilul drept imposibil este o poziţie, o metodă burgheză, reacţionară, o frînă în drumul spre progres. Nu se mai poate termina şcoala anul acesta. Categoric ! Aşa păţeşte cine să se ia după fantasmagorii. La clasele a cincea — a şaptea am renunţat!

— De ce ?

— Iaca aşa !

— Fără să ne întrebi pe noi, fără să te consulţi cu organizaţia ?

— O trăsătură principială a dialecticei — înlănţuirea dintre fenomene — ne arată că de vreme ce n-avem clădire, adică baza materială, nu putem avea nici şapte clase, adică suprastructura. Am rugat inspectoratul să le treacă, deocamdată, asupra altei şcoli, mai încăpătoare, mai norocoase... Du-te

Porumbiţă şi spune tuturor, şi mai ales lui Acatrinei, să-mi aducă recensămîntul. Altfel îi raportez la inspectorat.

Peste un ceas, Acatrinei s-a prezentat cu recensămîntul clasei a treia.

— Ai stat de vorbă personal cu fiecare părinte ?

— Nu ; nici nu-i nevoie.

— Refuz un tablou nedemocratic! Un tablou din burtă ! Sînt împotriva birocratismului. Situaţia exactă a fiecărui elev : asta să-mi aduci! înţelegi ? La cursurile de îndrumare am învăţat...

Dragoş îşi luă tabloul şi plecă, fără cuvînt. Se plimbă, citind, pe malul Sohodorului. Cînd se întîlni cu Savu şi cu Porumbiţă, discută, glumi, ironiză noul vocabular „pe linie“ al directorului.

— Te-ai pus în grevă, Dragoş ?

— Nu. Altora mai vrednici locul meu îl las...

— Mă uit la tine şi văd că Margareta are dreptate: fioros de rău îţi pare că te porţi aşa. De ce te-ai certat cu ea ?

— Nu m-am certat cu nimeni. Lăsaţi-mă-n pace I

Porumbiţă rămase cu gura căscată, înfricoşat de-un gînd subit înfiripat în el; „Să încerc încă un «asalt», să folosesc «criza», legile obiective, cum zice direc- torul“...

•**1** ***A*** Făcea tot efortul să mascheze, să pară sigur de sine ; dar rar om încurcat şi zăpăcit ca învăţătorul Aurel Porumbiţă în acele zile. Şoptea către Savu, In cancelarie:

— O făcea Acatrinei pe grozavul. Şi uite ce

repede l-a pus Hîrlea la pămînt. Ai procedat bine că nu te-ai răsucit cu totul către... Hîrlea-i tare, mă băiete ! Tu... tu ce zici ?

— Nimic.

— Ai dreDtate. Oamenii sînt ca iedera ori ca mătasea broaştei : se agaţă de o tulpină solidă or se clatină după voia şuvoiului. Etica ne cere să avem personalitate. Dar acum, cînd toate s-au răsturnat, îţi mai poţi permite să... Ar fi un lux primejdios. Eu mă uit la Hîrlea : s-a pus pe linie mai ceva ca un ilegalist. Om deştept 1

— El are etica lui, proprie : etica miţei care oricum o arunci cade tot î,n picioare.

Surîsul lui Savu îl descumpăni pe Porumbiţă şi mai rău. In cerdac, îl întîmpină Domnica :

— Faceţi iar numărătoarea copiilor ?

— Iar !

— Nu-i bine, dom' Aurel, nu I Prea siliţi lumea, prea o-nghesuiţi cu şcoala. N-are omul răgaz nici să răsufle ; şcoală şi iar şcoală. Am auzit că Floarea l-o scris şi pe argatul lui Chiţcop. Păi se poate ? Toată lumea ştie că-i sălbatic, hăplăug, bătăuş, aproape cre- menal. Dumneata n-auzi cum bate copiii cu harapnicul ? A ajuns „Spaima dealurilor". Vichentie, porcar a fost plămădit, din pîntecele mă-sii. Peste un an doi, găliganul ista junghie porcul din goană.

— Dar ce să fiac ? întrebă Porumbiţă nedumerit, parcă Domnica ar fi ţinut soluţiile culturale în buzunarul şortului, cum ţinea cheile de la cămară.

— Să laşi oamenii în banii lor. Asta să faci 1

— Mă dă afară din învăţămînt.

— Mai bine să te dea afară, decît să-i slujeşti pe aiştiia I Te-ngrijim noi pînă...

— E-adevărat c-au ieşit acu' nişte cărţi de şcoală, noi, în care nu scrie .nimic despre Dumnezeu ? se ivi Năstasă din odaia lui şi

intră în vorbă, ca s-o întrerupă pe Domnica, să nu cumva să sufle o vorbă în plus.
— Da, manuale noi, în spiritul reformei învăţămîn- tului.
— Şi scrie în ele că pămînturile trebuie să fie dela- olaltă, iar oamenii să trăiască în colhoz ?
— Scrie.
— Mi-a spus cineva mare că acei care-or învăţa copiii pe asemenea cărţi or primi cumplită pedeapsă. Auzi ? Zău aşa I
Porumbiţă schiţă un gest între spaimă şi plictiseală.
— Aud că scrieţi şi pe toţi neştiutorii de carte — stărui Domnica — să-i aduceţi la şcoală.
— Da, toţi analfabeţii.
— Cum adică ? Vreţi s-o aduceţi la şcoală şi pe Varsavia ?
— Aşa-s dispoziţiile.
— Ce-ai să mai păţeşti 'mneatale cînd s-o întoarce roata. Că trebuie să se întoarcă...
— Tovarăşe Porumbiţă I îl strigă Margareta din drum. Nu vrei să-mi ajuţi la recensămînt ? La întîia e mal .greu.
Fulgerător, Porumbiţă întrezări că i s-a oferit cea mai bună ocazie pentru un „asalt", acum cînd e singură, certată cu... îşi controlă ţinuta, îşi aşează pălăria şi nodul la cravată, îşi lăsă gazdele cu discuţia neîncheiată şi porni după învăţătoare. O ajunse aproape de capul satului, spre Poiana Sohodorului. Ii făcu ochi dulci şi-i surîse cuceritor, cît mai cuceritor cu putinţă :
— De ce zoreşti aşa, frumoaso ?
— Dacă-ntîrziem şi azi prezentarea situaţiilor, Hîrlea e-n stare să ne-acuze de sabotaj şi să ne raporteze. Uite, am vizitat aceste case, arătă ea numele pe carnet. Am găsit doi copii din clasa dumitale, neînre-

gistraţi : unul la Toader Vasile Găinaru, altul...
— De cînd te-ai certat cu Acatrinei, ai rămas ca turtureaua.
— Nu m-am certat cu nici un Acatrinei.
— Atunci de ce... de ce ai apelat la mine ?
— Voiam s-ajung la Varsavia. Dar nu singură.
— Plauzibil pretext! Eşti deşteaptă.
— Pe dumneata femeile din Sohodor te cunosc mai bine şi...
— Şi mă respectă I Sînt gata să-ţi fiu de ajutor, ingrato!

Din vale adia miros de brusturi şi de iarbă mare. In stejarii stufoşi păsările, poposind în calea spre miazăzi, cîntau melodios ca astă-primăvară. In Poiana, toamna parcă era mai colorată, mai limpede, sub cerul ameţitor de înalt, de curat, de albastru.

— Bine-ai făcut că l-ai pus la punct pe... o sîcîi Porumbiţă, neştiind cum să-şi înceapă „asaltul". Prea-i ambiţios şi încrezut.
— Lasă-1 în pace pe Dragoş.
— Nici .nu mai nădăjdui să vă împăcati. E-un catîr despotcovit. El nici nu ştie, nici nu înţelege cît eşti de frumoasă, de gingaşă, de drăguţă, de...
— Aldiş Viorica şi-a amintit de doi copii care au învăţat numai clasa întîi, vorbi învăţătoarea despre recensămînt, parcă n-ar fi înregistrat nici o silabă din palavrele lui Porumiţă. Am recenzat paisprezece copii retraşi din şcoală înainte de a termina patru clase. Uite, una este Bour Măriuţa. O cunoşti, nu ?

■— Ei, cum să nu...
— Bate-n poartă să vorbim cu mamă-sa.
— Eu ? La Varsa... Nu bat I

Margareta bătu, aruncînd spre Porumbiţă o privire rece, ascuţită.

Varsavia lui Cristache Bour ieşi în prag, spălînd o oală neagră de lut.

— Ce poftiţi ? se răsti ea, aruncînd spre coltul prispei apa din oală.

— Să ne declarii copiii de vîrstă şcolară ! scanda Porumbiţă ritos şi oficial. Cîţi'ai ?

— Nici unul ! Băiatul a terminat astă-vară.

— Nu-1 dai în clasa a cincea ? întrebă Margareta.

— Nu. N-am cu ce... Sînt femeie vădană.

Margareta Florea iscodi ograda, nedumerită:

— Mata mai ai şi.o fată.

— Un băiat, atîta, am avut pentru şcoală.

Dar tocmai atunci, Mânuţa o zbughi cu cofa goală spre fîntîna din colţul de la vale al ogrăzii.

— Cîti anii ai, Măriuţo? întrebă învăţătoarea, zîm- bind.

Fata se opri, mută cofa în stînga, duse dreapta la frunte, streaşină vederii, că-i bătea soarele drept în fată şi rosti răspicat:

— Am împlinit doisprezece.

— Şi cîte clase ai absolvit ?.interveni şi mai aspru Porumbiţă. Varsavia, roşie ca racul, privi crunt spre copilă.

— Cîte clase ? Fata puse cofa jos şi făcu trei paşi spre învăţători : mă cheamă Bour C. Măriuţa şi am învăţat numai trei clase.

— Ai trecut într-a patra, Măriuţo?

— Trecut! Acu' un an. Am învăţat bine. Da pe urmă... pe urmă, tufă I Nu m-o mai dat la...

— Tacă-ţi gura 1 strigă Varsavia scoasă din răbdări. Dracu' te-o pus să ieşi, fa, tocmai amu la vedere, ca păduchele ?

— S-aduc apă... se retrase fata spre cofă, trăgînd cu coada ochiului cînd la Varsavia, cînd la învăţători.

— Te rog, n-o ocărîjliţă Varsavia. Era firesc

să răspundă la întrebări. E o fetită tare dezgheţată. Şi-i păcat să nu ter...

— Şi dacă-i dezgheţată, ce ? Pe vatră la Dumneata s-a dezgheţat ? Dumneata o (hrăneşti ? Dumneata o-mbraci ? Ce aveţi cu copiii oamenilor ? răcni femeia la amîndoi învăţătorii, înnodîndu-şi casînca şi strîn- gînd buzele parcă; anume ca să-şi facă un obraz mai aspru, mai îndrăcit. Nu mai poate omul răsufla de răul vostru. Cine-ţi bate-n poartă şi- ţi numără copiii să-i ducă la şcoală ? învăţătorii ! Cine te cheamă la cără- midărie ? învăţătorii ! Cine te opreşte la barieră ? în- văţătorii ! Cine te-ntrmpină-n uliţă, duminica şi te ispitesc : cîti ani ai, ce-ai mîncat aseară, cîte măsele ţi-au putrezit în gură, dacă ştii carte ori nu ştii... Vă ţineţi lipcă de noi: mai rău ca rîia. Atîta faceţi ! Că, iată, cu clădirea şcolii ati pus-o de mămăligă !... Şi schim- bînd tonul : sînt femeie necăjită şi vădană, la zilele mele. Cu palmele astea tin casa şi hrănesc trei guri. Nu dau fata din ogradă, chiar de-ati crăpa. Na !

— Liţă Varsavia, prinse o clipă Margareta şi grăi blajin. Nu te-nfuria şi nu ne ocărî pe nedrept. Noi vrem să ne înţelegem cu vorbă bună.

— Nnavem de ce ne-ntelege! se mai domoli femeia. Scurt I Şi vedeti-vă de treabă.

— Treaba noastră este să recenzăm copiii de şcoală. Iar dumneata ai un copil...
— Da' ce vă priveşte pe 'mneavoastră ce şi cum ? Aduceţi ceva în ograda omului ?
— Aducem ştiinţa de carte !
— Hai, cărati-vă de la poarta mea ! strigă iar, dar fără hotărîre, temîndu-se chiar că se va îmblînzi de tot; ghicea că nu poate rezista Margaretei.

Socotind însă că răbdarea colegei e absurdă, Porumbiţă se pieptoşi ameninţător :
— Vorbeşte frumos, femeie, că de nu, te scuip între ochi...
— Pe mine ? In ograda mea ? spumegă Varsavia, năpădită de-un val de aprigă mînie. Şi, cît ai clipi, sări de pe prispă, înşfăcă un măturoi de mesteacăn de sub gard şi-l plesni pe Aurel Porumbiţă peste umăr şi obraz.
— Na I să nu crezi că eu îs Fănica lui Petrea, dez- mătatule... Milogule ! Muieraticule !

învăţătorul îşi cuprinse capul în palme şi fugi pe poartă.

Clocotind, Varsavia ridică măturoiul s-o lovească şi pe învăţătoare. Galbenă, Margareta făcu un pas înainte întîmpinînd-o; privi, adînc, sever, fără a clipi, drept în ochii Varsaviei: strînse pumnii ca pentru a primi lupta. Aştepta ca nuielele măturoiului să-i ardă fata şi să-i scoată dîre lungi, sîngerii, cum îi scoseseră lui Porumbiţă. Dar, sub puterea privirilor învăţătoarei Varsavia îşi pierdu şi îndrăzneala şi furia. Mîinile începură să-i tremure din coate. Capătul măturoiului căzu, amestecîndu-şi crengile cu troscotul ogrăzii. Măriuta se apropie tiptil şi-i scoase din mîna mîne-sa coada măturoiului. învăţătoarea o urmări cum o zbugheşte, cu măturoi cu tot, spre colniţă şi înţelese că are în copila asta un

aliat.

Pe Varsavia o uluise isprava săvîrşită. Un nod 'de mînie amestecată cu păreri de rău îi astupa gîtul. Şopti, ca o scuză :

— Trebuia să-i plătesc. Că de multe ori ia cercat să se repeadă la mine, desfrînatu' dracului I

întoarse spatele şi grăbi să intre în casă. In prag lovi oala lăsată adineaori şi o sparse.

Margareta înţelese că-şi regretă purtarea şi porni după dînsa. Dar din drum Porumbiţă o strigă deznădăjduit :

— Nu te duce I — şi-şi tampona nervos obrazul, pipăind cu degetele proporţiile celor trei svîrci roşii înscrise de nuielele măturoiului, pe obrazul proaspăt bărbierit. Te ucide asasina asta 1

Mânuţa ieşi din colniţă şi lămuri în şoaptă:

— Din cauza Minodorei. Toată ziua o dăscăleşte : „Fetele la muncă, nu la şcoală !“

— Măriuta, tu vină la şcoală I o sfătui Margareta, hotărît şi tare, să audă şi Varsavia.

— Vin.

— Te-am şi înscris în catalog: Bour C. Mânuţa, clasa a patra. La revedere 1 Ne-a cam mătrăşit cu măturoiul, Varsavia noastră, căută Margareta să glumească, ajungîndu-1 din urmă pe Porumbiţă, abia în dreptul casei lui Tudose Vamanu.

— După ce m-ai expus la atentatul unei smintite, îţi mai vine a rîde ?

— Victimă pe frontul culturii... Ce zici : nu-i aşa că te respectă femeile din sat ? Ii sta pe limbă să continue cu ironiile, dar se stăpîni.

— O dau în judecată 1 Te iau martoră. Auzi, un învăţător, într-o ţară democrată, maltratat de o muiere analfabetă...

— Dar nu din pricina democraţiei, ci a dictaturii burgheze Varsavia-i analfabetă şi

bătăuşă. Mi-a spus Ştefan că-n timpul războiului jandarmii au bătut-o cu patul puştii pentru că şi-a apărat soţul.
— Asta-i altă poveste 1
— Da ? Dar ce poveste-i aceea că te face desfrînat, iar dumneata taci mîlc ?
— Cum ? se înroşi şi se învineţi repede, obrazul lui Porumbiţă, afară ide zvîrcile lăsate de măturoi. Tot mai susţii că poporului i-i sete de cultură ? Mai îndrăzneşti să afirmi că, în patru ani, în Sohodor nu va mai fi nici un neştiutor de carte ?
— Nu te mai năpusti cu vorba, drept ca Hîrlea, ca să-mi astupi gura. Susţin că patru ani e prea mult. Cum o să suportăm o situaţie ca asta timp de patru ani ?
.— Eşti nebună ! Are dreptate Hîrlea. Plutiţi, tu şi Acatrinei, cu capul nu prin nori, ci deasupra norilor. Dincolo de orice realitate. Sete de cultură, cînd învăţătorul, ca un martir, este bătut cu măturoiul ? Mi-i greaţă !
— Astîmpără-ti revolta asta de filistin, de martir de ocazie. Mai bine evitai conflictul vorbind omeneşte, fără insulte. Oare n-ai auzit că Măriuţa vrea să vină la şcoală ?
■— Băiguială de copil inconştient!
— Inconştient, copilul care ştie cine-a sfătuit-o pe Varsavia să se poarte cum s-a purtat? Inconştient, copilul care smulge măturoiul şi...
— Grozavă mai eşti I se feri Aurel Porumbiţă sub umbra cireşilor de pe zoană, tamponîndu-şi mereu obrazul cu batista şi regretînd amarnic că, deşi îl ustura, totuşi nu putea scoate măcar o pată de sînge. Ar fi avut prilejul să-şi plaseze o frază grozavă : „Eu sîngerez şi dumneata pactizezi cu duşmanii !“ Şi-apoi s-ar fi dus cu batista pînă la inspectorat, pînă la parchet: corp delict din

lupta cu obscurantismul.
— Ce ironie — zîmbi Margareta — tocmai dumneata, cel mai... mai puţin „vinovat", ai căzut victimă în bătălia asta.
— Nu permit să rîzi de minei
— Nici nu rîd, tovarăşe Porumbiţă. Ci vreau să discut foarte serios cu dumneata. Ia să stăm ici pe butucul ăsta... Aşa. Avem şi umbră şi soare. Eu am să-ti vorbesc, păsările au să-ti cînte. Ai să asculţi ce-ai să vrei. Ai să priveşti copacii şi ai să vezi că a venit toamna...
— Cîta poezie, cită artă I
— Cu tendinţă, tovarăşe Aurel ! îi zdrobi Margareta încercarea de batjocură. E datoria noastră să te convingem să-ţi schimbi felul de viaţă, concepţiile.
Sinceritatea tinerei fete îl cucerea. Dar interpreta stăruinţa ei în felul lui : îşi închipuia că Dragoş a decepţionat-o şi se întorcea iar la dînsul. Grăbi să-şi facă o profesiune de credinţă :
— Eu, sincer vorbind, vreau să fiu alături de voi, adică de tine, mai ales. Iţi jur. Ştii cît te... Dar să nu afle Hîrlea.
— De ce ?
— Penthu că... pentru că Hîrlea vrea ca toţi s-asculte numai de el... Şi eu, totdeauna, cum ştii, n-am ieşit din cuvîntul lui.
— Nici în timpul războiului ?
— Nici.
— Deci ştie şi el ce-ai făcut.
— Ce să fac ? N-am făcut ni...

-i C Auzind ce i s-a întîmplat lui Porumbiţă, Hîrlea J-*'* începu să tremure. Fumă două ţigări una după alta, sugînd fumul cu sete şi

mînie. Chibzuia, întorcea faptul pe toate fetele. Nu trebuia să se pripească Voia; să judece bine toate consecinţele. La urmă îl împinse pe Porumbiţă de umăr :

— Hai la partid ! Să fim mereu în ofensivă. înţelegi ? În ofensivă 1 Varsavia asta-i o nebună. Şi eu care-am... hm !...

Cremene aflase de la Margareta pozna Varsaviei. Acum înălţă sprinceana cu pată neagră şi grăi:

— Ne pare rău, dar vorba lui moş Grigore Axinte : spinii pe care nu-i culegi la timp, pe tine te-nghimpă întîi. Pe Varsavia trebuie s-o învăţăm carte înaintea tuturor femeilor din Sohodor. Asta-i 1

— Ba s-o punem la răcoare, nu la carte I Porumbiţă, dacă-i aşa, adresează-te justiţiei!

— Nu sînt de părere, se împotrivi Cremene. O învrăjbim degeaba.

— Sigur I Nu vreţi să apăraţi învăţătorii I Ii lăsaţi să-i ucidă nebunii... Atentatul, da, atentatul Varsaviei lui Bour va avea consecinţe dezastruoase asupra şcolarizării. Zeci şi zeci de mame n-or să mai lase copiii la şcoală. Cine ia apărarea acestei femei care a atentat la viaţa unui învăţător eminent şi cinstit e duşmanul şcolii noi, duşmanul reformei învăţămîntului, duşmanul clasei muncitoare I

Şi ieşi din birou, trîntind uşa.

Tulburat, Cremene trimise după Varsavia, chiar în seara aceea. Dar ea nu vru să coboare în sat. Se duse la dînsa Marcu Damaschin.

— Aiştea-s învăţători ? Unul mă face nebună, altul îmi cere să trăiesc cu el. Şi eu, măi Marcule, să le zic săru-mîna ?

In adevăr, isprava Varsaviei aţîţă tare spiritele în sat. Ilie Ciocîrlan aţinu calea lui Ion Axinte:

— Strînge-ţi plodul acasă I Ii rupem

picioarele dacă mai cheamă copiii la şcoală.

Stroe potcovarul venea cu un nou rînd de scoabe în spinare, pentru schelele de la şcoală.

— Măi cumătre Stroe — îl întîmpină Neculai Chiţ- cop — nu-i păcat de fierul ăsta să-l pui tu la ploaie şi la rugină ?

— Rugina iese cu fiertură-n foc, cumătre Neculai.

— Dar ţi le fură, măi cumătre Stroe! Şi nu face, tu om sărac să pierzi atîtea scoabe muncite din greu, cu barosul.

— Dacă m-ai oprit în cale şi te-arăţi milos, cumătre Neculai, plăteşte-mi încaltea potcovitul cailor şi al boilor.

— Mda... da... icni Chiţcop.

— îmi ţipă măseaua după bani. Nu mai am nici u-n căuş de făină.

— Dacă ai aşa mare nevoie de parale, cumătre — mirii Chiţcop, printre dinţi, abia stăpînindu-şi mînia — vinde-mi mie scoabele astea ?

— Dă-mi arvună, şi-ţi arcănesc altele, îndată.

— Dă-mi-le pe astea !

— Nu ; le-am făgăduit la şcoală. Şi eu am cuvînt, nu ca matale care...

— Ptiu ! scuipă Chiţcop, într-o parte, iapoi îşi apropie tare mustaţa de obrazul potcovarului şi-i şuieră printre dinţi : înapoi cu scoabele, dumnezăii şi crucea mă-tii de ţigan, că ţi le bat în cap ! Amu ! Aici! Pe toate ! înţelegi ? înapoi !

Zăpăcit de ploaiia sudălmilor, de privirile crunte şi de scrîşnetul lui Chiţcop, Stroe dădu doi paşi îndărăt. Cătă spre ograda şcolii şi, nezărind pe nimeni, se întoarse încet spre fierărie, zăngănind scoabele în spate. Erau grele şi-i ardeau spinarea, parc-ar fi greşit şi

le-ar fi pus înroşite pe pielea goală. Tot îi venea să spună : „Al dracului Pleşcanu ista... Căutătura lui te bagă-n boală, te-nvăluie cu fiorii morţii“...

In colţul uliţei, tocmai atunci se ivi fiică-sa, Irina, cu Ana lui Tiron.

— De ce te-ai întors, tată ? întrebă fata.

— Păi... şi se opri ca pălit în moalele capului. Cum adică... m-am întors ? Ftr-ar al dracului de cumătru !

Se răsuci brusc şi porni cu pas apăsat spre şcoală. In spinare, scoabele se răciră şi se uşurară ca fulgii. Zăngănitul lor îl încuraja ca tobele în marş. Le lăsă jcs, lîngă schele şi trecu şoseaua la organizaţia de partid.

Cînd l-a luat Cremene la rost, Neculai Chiţcop a negat totul.

— Eu, să-i spun de scoabe ? Minte ! Ori poate o-n- ţeles greşit. Am vrut să i le cumpăr. Dar cînd am aflat că-s pentru şcoală... m-am închinat! Mă jur că şi eu vreau să facem şcoală cum nu mai are nici un sat. Ce ? Eu nu-s din Sohobor ? Eu n-am inimă pentru satul ista ? Mă doare-n suflet că m-aţi dat de-o parte, pe mine care... Stroe poate crede că nu vreau să-i plătesc potcovitul. Să fiu al dracului, Iorgule, de-am avut cu ce-i plăti. Dar acu', iote banii : mă duc şi î-i pun în palmă. Să nu mai aibă clenci de vorbă şi motiv de pîră.

1 Z Acatrinei a aflat abia a doua zi, cînd s-a întors -'■'^•de la Mesteacăn că Mihai Florea, tatăl Margaretei, a fost prin sat, însoţit de un prieten inginer, şi au fixat locul de lingă moară, unde va fi construită mica uzină hidroelectrică. Ii părea tare rău. Dacă era aici,

ar fi avut prilejul să se împace cu Margareta. Cu cît trecea timpul, cu atît se vedea mai vinovat.

Munca la şcoală lîncezea. Zidarii lucrau fără nici un zor.

Hîrlea privea din cerdac după Dragoş cum se îndreaptă spre Poiana. Mergea încet, îngîndurat. Zărind-o în urma lui pe Margareta Florea, se plesni cu mîna peste frunte:

— Formidabilă descoperire ! îşi şopti. Ea, Florea-i izvorul puterii lui Acatrinei! Cum s-au certat, fleoşc şi entuziasmul lui...

Îşi urmă gîndul, privind în jur, să vadă dacă nu l-a auzit careva. Se bucură că Virginia era la bucătărie, iar Mircea lipsea de acasă. Dar această descoperire nu era aşa de „formidabilă" cum îşi închipuia. O mai făcuse şi altă dată şi o uitase. Acuma înclina a crede şi el că Margareta ar fi o soţie potrivită pentru Mircea. Poate de asta „descoperirea" îi apărea nouă. Oricum, pe amîndoi, adică şi pe ea şi pe Dragoş, nu i-ar putea scoate, o dată din Sohodor. Deci să fie expediat el, iar ea „neutralizată".

Dragoş urca spre Poiana să vorbească întîi cu Ghiţă Lungu, apoi cu Varsavia. II mîna dorinţa de a lămuri lucrurile. Plănuia să se aşeze pe prispă la Lungu şi să-l ispitească la vorbă poate află cine a răvăşit scîndurile şcolii, poate... Nu credea că Lungu a furat; dar de ştiut, s-ar putea să ştie. Se simţea chiar vinovat că l-a neglijat pe acest ţăran, e drept, ambiţios şi răutăcios, dar sincer. Deşi se burzuluise în şedinţă şi protestase, totuşi socotea fapta Varsaviei o consecinţă a greşelii lui de astă-primăvară şi-o purta în suflet ca pe o rană. Mai ales nu-şi putea ierta că victimă a fost gata să cadă Margareta.

Pe Lungu nu-1 găsi acasă. Iar Varsavia,

zărindu-1 pe drum, îi întoarse spatele, prefăcîndu-se a privi cu luarea-aminte cum suge viţelul la vacă. De fapt, că- tînd cu coada ochiului spre drum să ghicească încotro se-abate învăţătorul, Varsavia se dojenea singură, în gînd. Şi nu i-ar fi părut rău dacă Dragoş s-ar fi oprit la vorbă. Se temea că Porumbiţă şi Margareta vor da-o în judecată, şi-ar fi vrut să aibă un sfat. Dar... Duse doniţa cu lapte în casă, căută oalele de pus lapte la prins, strecură prin sitişcă şi tot se mustra pentru prostiide săvîrşite.

— Mămuca, mata dai tot laptele la motan ? întrebă Măriuţa. Nu vezi că s-a umplut oala ? Ce Dumnezeu ? Şi, după cîteva clipe : eu i-am făcut semn învăţătorului să nu intre.

— Tu ? De ce ? se trădă Varsavia, fără voie.

— Eşti tot mînioasă şi mă tem să nu mai faci v-o boacănă. Pune lapte ici, în ceaun, la fiert, mămucă, că mi-i o foame.

Varsavia turnă laptele în ceaun, fără cîrtire, parcă Măriuţa ar fi poruncit în casa asta.

1 ~7 Odihnindu-se lingă targa cu var, Brînduşa în- • drăzni în sfîrşit, să se destăinuie lui Vucu Miron :

— Am vorbit cu Vichentie. M-a trimis tovarăşa Margareta.

— Şi nu te-a luat în şfichiul harapnicului ?

— Nu. Mi-a povestit despre vrăbiuţa albă. Ştii, nu-i o năzăreală. Pe spate are pene albe, curate, iar pe pîntece e sură. De aceea, cînd zboară, n-o prea deosebeşti de celelalte.

— Poveste 1

— Zău, măi ! Am văzut-o şi eu...

— Ha-lia ! cercă Miron să rîdă. Dar Brînduşa

îl privi atît de adine, îneît băiatul şopti : mda... o fi... Dacă ziceţi voi...

In schimb, Ciocîrlan Ştefan hohoti neruşinat:

— Hă-hă ! A apărut vrăbiuţa bălţată număru' doi 1... Hă-hă !

Fata tăcu. Abia se stăpînea să nu plîngă. Miron îi luă apărarea în felul lui.

— Dacă este, eu o prind, Brînduşa. Să-mi spuicuţu, de n-o prind. Dar să mai tăcem... deocamdată.

La prînz, Brînduşa coti uliţa spre gazda Margaretei. Intră, pe vîrfuri, şoptind bună ziua. Cînd învăţătoarea ridică privirea de pe tabelul la care lucra, o întrebă, în şoaptă :

— Oare există vrăbii albe, domnişoară ?

— Ştiu eu ? se miră Margareta. Am auzit că Vichentie... Şi, iaca, am uitat să mă interesez. Dar chiar dacă n-ar exista, Brînduşa, plăsmuirea asta a voas- tră-i frumoasă. Luînd-o de mînă, mîngîindu-i fruntea înaltă, boltită, pe care se uscaseră trei stropituri de var şi încheindu-i un bumb la cămaşă, urmă suspinînd : că vezi tu, Brînduşa, vrăbiuţa albă-i aşa, ca închipuirea unui vis curat şi luminos. De pildă ca visul nostru de a termina şcoala, ca visul lui Vichentie de a învăţa carte, ca visul tău de a ajunge învăţătoare...

— Chiar învăţătoare vreau să mă fac ! Ca mata.

— Da, Brînduşa, ai s-ajungi: toji avem nevoie de visuri frumoase. Şi mai ales voi.

Brînduşa se lăsă în genunchi, lipi încet obrazul de rochia Margaretei, ferindu-şi mîinile unse de var, şi şopti înfiorată de emoţie :

— Vichentie nu minte, tovarăşă învăţătoare. Nu minte ! Este o vrăbiuţă albă. Trebuie să fie. Altfel îi rămîne nume prost: hăbăucul care

vede vrăbii albe I... Şi oamenii de la noi cînd apucă aşa, cu cîte o prostie, o tin de una, fără leac. Nu, Vichentie şi Miron au să prindă vrăbiuţa albă. Şi-atunci, aşa cum spune bunicul, toţi poreclitorii au să-nghită găluşca şi-au să tacă molcom. Nu-i aşa ? Atunci şi Vichentie o să vină la şcoală, tovarăşă învăţătoare...

1 Q Cunoştea casele după glasul oamenilor din -*■ O'ogrăzi, după felul gardurilor, după zgomotul vitelor din ocoale, după cîrîitul păsărilor din curte, după freamătul frunzelor din copaci. Mergînd, parcă-şi şoptea : „Aici e gardul lui Chiţcop, miroase a cotet de porci... Acu' sînt în dreptul casei lui Ilie Ciocîrlan : glasul copiilor. Cel aspru e-al lui Ştefan. II ocărăşte pe frate-su pe Iliuţă. Răutăcios copil, Ştefan ăsta... Mereu îşi bate joc de Vichentie. Numai cu Ionel al lui Năstasă şi cu Mihai al lui Lungu-i prieten. I-aud adesea punînd la cale cite-o năzbîtie. Acu' trec pe sub nucul lui Năstasă ; foşnetul frunzelor: au început să-ngălbenească dacă sună aşa"...

Şi Alexa Axinte îşi urmă drumul spre gazda lui Dragoş. Intră în ogradă cu pas sigur, parcă n-ar fi fost orb. Dar cînd băţul, întins înainte pe cărare, în- tîlni oiştea căruţei aşezată pieziş în mijlocul ogrăzii, Alexa tresări, se dezorientă o clipă, apoi o ocoli pe de la vale, pipăind-o cu bastonul pînă la opritorile de lanţ.

Toderiţă îi ieşi în cale, îl luă de mînă şi-l conduse în odaia învăţătorului.

— Nu te-ai culcat, Dragoş ?

— Nu încă. Mai citesc cîte ceva. Stai ici pe scaun. Aşa...

Orbul îşi sprijini braţul de masă, îşi puse băţul între picioare şi grăi în şoaptă :

— Uite, ce vreau să-ţi spun : dom' Hîrlea o venit azi la telefon. M-o scos din cabină : „o convorbire secretă**. Dar, de alături, am auzit tot. Că acuma urechile mele-s ca microfonul. O chemat inspectoratul : „Nu-mi dai nici un răspuns la raportul confidenţial trimis ?“ a întrebat. Nu ştiu ce i-o răspuns de dincolo, dar el : „Aşa cum ţi-am spus şi verbal : îmi trebuie neapărat ordin scris !“ După ce-o ascultat ce-i grăia de la celălalt capăt al firului, iar l-am auzit: „Eu nu vreau să intru la puşcărie ! V-am avertizat. Mi-am făcut datoria !“

Dragoş înălţă sprinceana :

— Ce-o fi vrînd ? De bună seamă ceva în legătură cu clasele cinci-şapte. Ori poate cu construcţia.

— Aşa mi se pare...

— Hm... Vrea să-şi pună „cinstea** la adăpost. Dracul să-l ia... Ei, acuma, dacă n-ai de lucru, ia de ici vioara şi cîntă ceva, Alexa. Să-l mai dăm încolo pe-acest domn Hîrlea, cu uneltirile lui.

— Mde... cum crezi...

Luă vioara şi arcuşul din mîna lui Dragoş şi cercă strunele.

— Dumneata de ce nu mai cînţi ? Uite, s-a dezacordat vioara.

— Cînt tare prost.

— Ştii, Dragoş, am ticluit, din ideea mea, un cîntec pentru şcoală, zîmbi timid, olipind des din gene peste ochii scurşi. Să ţi-1 cînt: să-mi spui dacă-i bun de ceva.

îşi aşeză vioara sub bărbie şi începu să tragă arcuşul pe strune, lin, scoţînd sunete duioase. Apoi, cu glas oald, baritonal, fredonă versuri de baladă populară, descriind şcoala veche şi

povestind strădania oamenilor de a face alta nouă. Apăreau şi Tiron şi Dragoş şi Margareta, ca însufleţitori ai muncii. Şi încheie :

— „Iar eu, cîntăreţ orb, ce-amarul îl sorb, n-am putut să car cărămidă ori var : dar un cîntec plin, eu şcolii închin şi-l cînt celor care ne-au zidit-o mare, mare şi frumoasă, naltă, luminoasă. Strunescu-mi struna şi cînt într-una cum Sohodorul şi-a-mplinit dorul, şcoală înălţînd, oameni luminînd... Vreau să-l zic la inaugurare, spuse Alexa cînd simţi palma lui Dragoş, prietenească, pe umăr. Nu-i el prea bun, da-i din toată inima.

Cîntecul lui Alexa atinse un resort şi răsuci un şurub necunoscut în inima învăţătorului. II cutremură un fior nou, ciudat. „Un rapsod orb cîntă o faptă pe care eu nu-s destoinic s-o duc pînă la capăt. Are dreptate, mare dreptate Margareta. Să mă ia dracul, cu toate îngîmfările, şovăielile şi temerile mele !“

In noaptea aceea, Dragoş Acatrinei n-a dormit nici o clipă. In zori porni spre oraş. Pe drum se întîlni cu un jip.

— Tocmai după dumneata veneam, tovarăşe Acatrinei, opri şoferul. Te cheamă tovarăşul Boboş la regiune. Hai sus !

1 Q Nu mai aşteptă să-i amintească iar, cu reproş

• şi insolenţă, de transferarea în Sohodor, ci în- tinzîndu-i tabachera i-o luă înainte, gudurîndu-se :

— Dragă Mircea, tu ştii că în Sohodor se pune la cale confecţionarea unui cuib de porumbei ?

— Florea şi Acatrinei ? Parcă în ultima vreme...
— Ei, nu se ştie ! Poate să fie un capriciu de muiere, nu o ceartă propriu-zisă.
— Şi ce mă priveşte asta pe mine ?
— Foarte mult! Nu trebuie să-i lăsăm să ne concureze. Noi aici în Sohodor să fim ca o dinastie.
— Frumos I După Anton I, urmează Mircea...
— Nu ride ! E foarte, foarte serios. Trebuie să i-o smulgi pe Florea lui Aoatriinei. Eşti mai frumos, mai spiritual, mai de societate ca el. Ea, pentru individul în chestie, e „un stîlp moral". Ea îl duce de nas. Maiorul Andronescu i-a şterpelit-o pe Lucreţia...
— Şi el s-a consolat destul de repede.
— Totuşi l-a costat serios. A doua lovitură sentimentală, gata : prăbuşirea ! Să-l lichidăm. Intră pe fir.
— Tată ! Muierea asta mi-i profund antipatică.
— Mircea...
— Pe cuvînt de onoare ! Mi-i greaţă să mă uit la ea.
— Şi mama ta...
— Respect opiniile mamei, dar pînă aici. Şi-apoi e obraznică. M-a făcut trîntor şi porc.
— A îndrăz... Mircea, tu eşti născut anume ca s-o îmblînzeşti. S-au văzut atîtea cazuri de iubiri mari care au început prin... prin cuvinte tari. E frumoasă, cu temperament, deşteaptă.
— Prea deşteaptă chiar.
— N-o lăsa lui Acatrinei! Foloseşte împrejurarea, acum, cînd sînt certaţi. Infrînt a doua oară, individul se cară singur de-aici. Nu-l vezi pe Porumbiţă ? E gata să plece, după ce... Iar tu te-ialegi cu două din- tr-o lovitură : şi post şi soţie.

— Nu. Te rog scuteşte-mă ! O urăsc c-o ură neagră. Şi nu sînt atît de pervers încît să spun c-o sugrum din... din dragoste, ca Othello.

Anton Hîrlea vedea că încercarea nu-i reuşeşte. Coborî şi mai jos cu neruşinarea :

— Mircişor, gîndeşte-te... La urma urmei nu-i musai, cum zice mă-ta, s-o iei chiar în căsătorie ; nu mă papă-lapte, mă...

— Aha ! Crezi că asta-i calea cea mai sigură ca să-mi fac loc la Sohodor ? Nu I Tu ai să mă aduci aici ! Tu şi nimeni altul ! Pe Acatrinei ai să-l scoţi de-aici numai pe chestia construcţiei. Ţi-i uşor. Nu vezi, şi-ai lui, comuniştii, l-au dat deoparte. Zilele astea au lucrat mai mult Savu, Florea şi Petrescu decît Acatrinei.

— Da, dar mie nici asta nu-mi convine. înţelegi ?

— Nu înţeleg.

Cînd coborî din jip, avu impresia că a lepădat *"^» din spate un sac greu, cu lucruri netrebnice. Mulţumi şoferului şi intră în ograda şcolii. Savu îl primi bucuros şi-i arătă ce s-a mai lucrat.

— Ai fost la regiune ? întrebă după ce făcură ocolul şcolii.

— Da. Haide pînă la Margareta.

— Nu-i acasă. A trecut dealul la Emilia Sandu.

— îmi pare rău.

Ajută la lucru vreun ceas : apoi, cînd înseră, îl invită pe Savu la dînsul.

— Să mîncăm împreună. II chemăm şi pe Cremene.

Discutară mult. Dragoş le dezvălui

frămintarea, zbuciumul lui din aceste zile. Nu ştia dacă Savu şi Cremene sînt cei mai potriviţi oameni cărora să li se destăinuie, dar nu mai putea răbda pînă se întoarce Margareta. Istorisi cum l-a primit secretarul organizaţiei, cum i-a demonstrat că furtul scîndurilor nu-i rezultatul unei simple neglijenţe, ci-i o chestiune politică.

— Oricît vi s-o părea de ciudat, abia acolo, în faţa secretarului, am înţeles că m-am supărat ca văcarul pe sat şi că sînt un caraghios cu toate ifosele mele.

— Tu vorbeşti aşa despre tine, Dragoş ? Ce să mai zic eu despre mine ?...

— Şi dacă-ţi spuneam eu aşa, mă făceai tot stîn-
gist ? „ .

— Veşnicile mele îndoieli, fumurile şi răceala mea faţă de oameni trebuiesc tămăduite, ca şi patima ta, Mihai.

— Am început să beau, pe front, ca să-mi ascund frica de moarte. Am continuat apoi ca să-mi ascund mizeria interioară şi teama de toţi ce-i din jur, înce- pînd cu Hîrlea.

Cremene îi asculta, înălţînd sprinceana pătată ori de cîte ori auzea ceva neaşteptat.

— Eu nu vă-riţeleg pe voi intelectualii. Pe dinafară păreţi grozavi : pe dinăuntru viermănoşi. Frica vă mănîncă toată măduva, cum roade putregaiul în copac şi-l lasă găunos.

— Secretarul regionalei a recunoscut că am muncit ; m-;a asigurat că nu pune la îndoială cinstea noastră, dar m-a acuzat c-am lucrat sectar.

— Are dreptate. Dar... Hîrlea ?

— Hîrlea-i cum sîntem şi noi! interveni Cremene, supărat. L-am lăsat să ne călărească şi ne călăreşte cum îi convine.

— Cînd va veni Tiron, schimbăm noi macazul. Pînă atunci să întărim lucrul la şcoală.

— Aşa! Altfel ţineţi clasă colea-n uliţă la Ciocîrlan. Şi după mine, Hîrlea asta aşteaptă : să n-aveţi local.

— Ştii ce-a spus Hîrlea despre tine ? Că fără Margareta eşti ca Meşterul Manole fără „soţioara lui", fără inspiratoarea lui.

— $i?

— Şi bagă zîzanie, intrigi, să vă despartă. II îndeamnă cînd pe Porumbiţă, cînd pe Mircea să ţi-o fure. Iartă-mă, că...

— Nu 1 E crescută în casa unui muncitor vrednic. Avem ce învăţa de la dînsa. Şi povesti cîteva dih faptele lui Mihai Florea.

Cremene plecă : avea de lucru la partid. Şi nici nu voia să-l mai ocărască pe Dragoş, deşi vorbele-i stăteau pe limbă. Abia avură timp să mai schimbe cîteva cuvinte între dînşii, cînd Margareta bătu în uşă:

— Bună ! Muntele la Mahomed...

— Iartă-mă, dar...

— Nu, Dragoş. Mi-a spus Ştefana că m-iai căutat. Şi-apoi nici eu nu-s mai grozavă. Stau deoparte sfioasă, îndărătnică, aşteptînd să faci tu primul pas. Ţîfnă caraghioasă !

— Totuşi eu ar fi trebuit...

— Cremene mi-a spus c-ai fost la secretarul regionalei. Adevărat ?

— Adevărat.

— Şi?

— A desăvîrşit ceea ce bine începuseşi tu. Am lucrat greşit. Am foit în frunte noi, doi-trei. N-am format un colectiv tare, strîns. îndată ce n-am mai fost aici... destrămarea. Nu ştiu cum să vă spun, dar abia acolo am văzut cîtă dreptate ai avut, Margareta.

— Dragoş... îi cuprinse ea mîinile şi i le

strînse aproape de piept. Piatra scumpă ia ochilor se roură în lacrimi. Se stăpîni muşcîndu-şi buzele.

— Şi eu tot aşa am spus, măi Dragoş. Porumbiţă seamănă a nevrednic. Eu zic mai mult: a unealtă. Dar unde am fost eu ? Petrescu ? Virginia Hîrlea ? Trufaşu ? Victoria lui Melinte ? Unde ? Cel mai energic dintre noi a fost domnul Neculai Mancaş, zău aşa.

— Am făcut o mare greşeală plecînd şi Tiron şi Hîrlea şi eu.

— Hîrlea zice că te-ai comportat ca un îndrăgostit care-şi pierde complet capul. Că ai pus mai presus interesul personal şi-ai nesocotit pe cel obştesc. Şi cîte şi mai cîte. Bine, aţi plecat; dar dacă nimeni n-a sărit sau dacă ia sărit n-a avut curaj să vă înlocuiască, înseamnă că, în fond, voi aţi lucrat singuri.

— Tu, Mihai, ai văzut acest lucru ?

— Da, măi ! L-am simţit pe propria-mi piele. Mă vedeam dat deoparte. Anume, ca la toamnă...

— N-am folosit, tovarăşe Savu, nici sindicatul, nici tineretul, adaugă Margareta cu glas tremurat. Dar, uite, cît e de modest, şantierul nostru tot ne-a învă-

ţat ceva, ceva foarte important: solidaritatea între oameni.
— Şi asta, pentru nişte oameni îndărătnici ca so- hodorenii, e un lucru foarte însemnat.
— Da. Biruisem „hoarţa" lor ; dar am plecat înainte de a consolida biruinţa şi...
— Ca să fi reuşit deplin aici, ar fi trebuit, Dragoş, ca tu să pătrunzi în inima oamenilor. Numai dacă-i cunoşti, înţelegi în ce ape se scaldă. Şi dacă acele ape sînt zăcute, pline de miasme...
— Ca la mine... suspină Savu.
— Da, ca la dumneata. Dar parcă eu sau Petrescu, sau Virginia Hîrlea nu avem smîrcurile noastre ? De pildă : am amînat să stau de vorbă cu Varsavia. De ce ? Mi-i frică de ea. Iar cînd i-am bătut în poartă, am găsit-o ruginită de ură împotriva noastră. Ba. am făcut o prostie şi mai mare : în loc să mă duc singură ori cu un om cinstit, l-am luat pe Porumbiţă. Adică tocmai pe acela care o jicneşte mereu. Dacă mă sfătuiam cu dumneata, tovarăşe Savu, ori măcar cu tine, Dragoş care desigur cunoaşteţi apucăturile lui Porumbiţă, nu săvîrşeam greşeala care ne-ia stricat, pe multă vreme, cu Varsavia. Tot aşa o să păţim cu Lungu, cu Mîndrilă, cu mulţi din cei ce ne stau de-a curmezişul.
— Margareta are dreptate. Tu, Dragoş, împreună cu Tiron l-ai ajutat pe Alexa să redevină un om util societăţii. Este ?
— Nu iputeaim să-l las !
— Ştii ce spune Ioana Tudor şi Saveta lui Tiron ? Că jucînd-o în horă pe Făinica Tui Petrea ai cucefrit unele inimi pe care nu le cuceriseşi conducînd satul să facă un sfert de .milion de cărămizi. Cred că tovarăşul Siavu vede bine : de la noi învăţătorii, oamenii

din sat, ca şi elevii, da, ca şi elevii în clasă, aşteaptă mai multă omenie, mai multă căldură.

— Şi oricît de paradoxal' v-ar părea — se lămurea singur Savu — de cîte ori mă aşez la masă să beau, după dojana din ochii oamenilor — după do- Jană, nu după ■dragoste — înţeleg că noi învăţătorii sîntem figuri centrale în sat. Noi trebuie să fim pibde*. iŞi la[1] noi, întîi de toate trebulie să se v;adă dragostea, respectul fată de om.

— Hîrlea cum a stăpînit oare satul ?

— Cum? Cu teroarea, Dragoş. Adică l-a supus cu armele Tegimului a cărei expresie a fost.

— Inspectorul-şef mi-a făcut observaţie că mă port urît cu Hîrlea şi că încaic spiritul de armonie din cancelarie.

— Da ? De aceea îl aperi ? întrebă Savu, speriat.

— Să nu ne mai tdmem 1 se roti Margareta prin cameră. Ştii ce spun oamenii cînd te văd demoralizat, Dragoş ? Zic: şi pe Acatrinei l-a încălecat Hîrlea. Auzi ? L-a încălecat!

■Savu lăsă ochii în jos şi urmă, în şoaptă :

— Mă ameninţă că mă scoate din învăţămînt. Mi-a arătat chiar raportul către minister. Sorie că intru beat în clasă şi copii îşi bat joc de mine, că mă scot oamenii din şanţuri...

— Şantaj oribil ! strigă Margareta, făcînd cîţiva paşi energici pînă la uşă, parc-ar fi vrut să plece. Şi?

— Şi... aista. Ţine raportul în plic, să-l trimită la prima manifestare de independenţă faţă de el. Acu' înţelegeţi de ce mă poate sfii să rămlîn fa o masă de la care vroiam să plec ori mă poate smulge de lîngă voi, ca pe-o momîie...

.— In adevăr, teroare I

— Da. Şi lanţul e aşa încîrfigat, strîns, pînă sus. De asta rni-e greu să m'ă 'dezbar de beţie, iar vouă vi-i greu să mă scoateţi din cutie. De asta[1] sînt laş...

— Inspectorul trebuie convins că directorul îl
minte. *

— Ori trebuie schimbat!

—■ Oricum, aici în sat ştim ce avem de făcut 1 hotărî Dragoş. Cînd am ieşit, într-o seară de la Hîrlea eram numai noi doi, Margareta.

— Acum sîntem trei, Dragoş. Hai să ne plimbăm!

— Să ne vadă Hîrlea, împreună ? îngăimă Savu. O, ierta ţi-mă...

Se plimbară multă vreme pe uliţă, pe şosea, prin faţa şcolii şi a casei lui Hîrlea.

— Am fost la Emilia Sandu, tovarăşe Savu. Stai de vorbă cu dînsa.

— Nu îndrăznesc. Mi-a făcut impresia că... De altfel", aşa> cum sînt...

— Nu-i nimic. Mîine după-amiază va veni la mine. Te invit şi pe 'dumneata.

Cînd socoti c-a devenit de prisos, Savu se retrase.

Argintie, luna se ridicase deasupra Măguirei. Fre- mătau, neastîmpărate, frunzele plopilor. Şoşotea apa-n scocul 'morii. Satul dormea adînc, ostenit. Numai în cerdacul primăriei veghea un orb.

— Bună seara, tovarăşi învăţători ! se înclină el încetişor. Vă plimbaţi ?

— Noroc, Alexa,. Ne plimbăm că-i frumos şi lună.

— Tovarăşa de la centrală m-o chemat la telefon şi mi-o spus : Alexa ieşi în cerdac I O răsărit luna. Am ieşit. N-o văd, dar o simt...

Cînd îţi osteni cu plimbarea, să vă opriţi pe malul gîrlei. Eu am să vă cînt de-aici, din cerdac.

Margareta[1] se strînse aproape, la braţul lui Dragoş, fericită că-î iubesc oamenii. Porniră iar.

învăluit de vraja din jur, răscolit de toată frăimîn- tarea acestor zile, Dragoş îşi destăinui Margaretei toată viaţa. Simţea nevoia să-şi ia trecutul în braţe ca pe-iun snop, să-l cureţe de spini şi ipălă-midă şi să-1 aşeze la picioarele Margaretei.

—' ...La brutărie am lucrat aproape un an. Căram lemne, frămîintam aluatul, spălam podelele, duceam pînea Ia abonaţi, cu spinarea ori cu căruţul. Aveam doisprezece ani şi nu cercasem alte sentimente decît teama' şi umilinţa. încasam zilnic bătaie : de la patron, de la, meşter, de la clienţi.

Margareta îi mîngîie mîna şi şi-o lipi de obrazu-i catifelat şi cald.

— Acu' înţeleg mai bine de ce-ai sărit atunci să-l salvezi pe Vichentie...

— Parcă Chiţcop ar fi dat în mine, aş,a mă durea... Un client, unul singur, se purta omeneşte. Era profesor de limba romînă. II chema Mihăilescu. Sta de vorbă cu mine, fără să găsească mereu cusur plinii, că-i arsă ori crudă, prea mică ori turtită. Cînd a înfiat căis de la tară, că-s orfan de tată şi-mi place să citesc, a început să-mi împrumute cărţi. Le citeam noaptea, cînd păzeam focul, l'a cuptor. I s-a părut lui că-s vioi şi deştept. M-a sfătuit să învăţ organizat. M-a ajutat să intru la şcoala normală unde era profesor. „Mai bun ai să fi pentru plămădit suflete, decît aluat", m-a asigurat el, părinteşte, cînd a văzui că şovăi. Mi-a dat un rînd de haine vechi. învăţam cu îndîrjire şi disperare. Am obţinut bursă. Dar

totul mă chinuia atunci. Mă chinuia de pildă teama' stupidă că n-am să pot pricepe lecţiile. Apoi, ca şi multi dintre colegii mei, mă întrebam': vom găsi un post, ori ne vom întoarce la plug ? Şi dacă voi găsi un post, ce voi fi ? Un învăţător oare educă prin sfînta nuia, un oropsit ori o slugă ceva mai răsfăţată a potentaţilor politici ? Mă supăra, mă revolta chiar, contradicţia dintre cele zămislite în inima mea şi dintre realitate. Era război. Profesorii mei mă îndemnau : şlefuieşte, creează, iubeşte oamenii. Stăpânii îmi ordonau : urăşte, distruge, ucide !

— Asta am simţit-o, în parte, şi eu. Poate nu aşa de acut, dar...

— Mă chinuia gîndul că aveam 'douăzeci de ani, că voi muri, stupid, împins intr-un război absurd. Nici nu-ti închipui de cîte ori am murit pe front, cu toate că nu aveam decît 'douăzeci şi unu, douăzeci şi doi de ani. Războiul m-a îmbătlrînit repede. De altfel nici nu cred c-am avut tinereţe. Am dat de-a dreptul din copilărie în maturitate. iŞi asta, în cazul fericit, cînd voi' fi avut vreodată copilărie.

Margareta se strînise mai aproape de dînsul, atîr- nîndud-se de braţ, cu dulce alint.

— Aşa' de mult îmi place să te-asouTt, Dragoş. Poate eu am fost mai fericită. Poate... Deşi, cît tata a fost arestat şi apoi trimis pe front, iami dus-o greu de tot. Mama însă-i vrednică, iar moi am ajutat-o. Răbdam de foame, ne teroriza poliţia, dar ne sim- .ţeam totuşi tari. Eu, cînd am început să înţeleg lumea, se crăpa de ziua. Biruila dreptatea. Tata[1] a stat totdeauna lîngă mine, cu sfatul, cu exemplul. Eu am crescut într-o familie săracă, dar încrezătoare în ziua de mîine. Tu ai crescut singur.

— Poate de aceea m-am şi ataşat de

Lucreţia, poate de aceea' am iubit-o. Nu pentru că strălucea de frumuseţe. Nu pentru că roiau băieţii în jurul ei ca fluturii. Ci pentru că, după lecţiile practice, după serbări, mă căuta, sta de vorbă cu mine, mă ruga să-i fac planurile, mă invita la plimbare, pînă sus l'a Zaimfca. Nu ise uita că eram prost îmbrăcat. Dar şi-n dragoste, cumplit mă chinuia îndoiala': mă iubeşte, ori mă compătimeşte ? Vine spre mine pentru că i-s drag ori pentru că ştiu pedagogie, metodică, matematică, literatură ? Eram[1], Margareta, un monument de îndoieli şi de chinuri. Dar am căzut prizonier. Am văzut aîţi oameni, altă societate. A fost începutul intrării mele în certitudine. începutul, pentru că, vezi, mă mai poticnesc încă la fiecare pas mai greu. Şi nimeni nu ştie din cîtă luptă cu mine însumi ţîşneşte cuvîntul biciuitor, iniţiativa creatoare, gestul eliberator. 'Pentru miilne, tu eşti o minunată certitudine. Şi de aceea, 'îngăduie-mi să-mi cer iertare, să-ţi fiu recunoscător şi...

Ii cuprinse mîna şi i-o sărută.

Ea îl privi o clipă, încruntată. Buzele şi nările îi tremurau. Ochii îi rîdeau, luminaţi 'de fericire. Se înălţă pe vîrfuri, îl cuprinse cu (braţele şi-i prinse gura' într-un sărut fierbinte, lung, ca un dar şi ca un rapt.

— Ce dor... Ce sete mi-a fost de tine, Dragoş... Şi ce aproape mi-iai venit acum, acum destăinuindu- rni-te... Cînd doi îndrăgostiţi îşi povestesc reciproc viata, am impresia că-şi zidesc soclul pentru statuia fericirilor comune.

— Fericirea... M-am temut c-am să te pierd...

— Nu 1 Sînt a ta[1]!... *

— Cum vibrezi, harfa mea gravă şi veselă, înlăcrimată şi optimistă totodată. Tu, lulmina

mea...

— Nu ştiu dacă-s aşa ; dar tu, tu Dragoş ai merita să fiu şi harfă şi lumină.

Tăcură, pentru că le cîrvtau inimile. Apa' şoptea în vad, ţimîndu-le isonul. Cîte-un boiştean sălta din unda clară, ca un bobîmac de argint azvîrlit de-o ştimă şăgalnică, scufundată sub apă.

Luna păşea solemn spre mijlocul ceruTui.

Noapte de sfîrşit de august: liniştită, odihnitoare, bună. Şi, de departe, din cerdacul primăriei, încetişor, vioara lui Alexa cînta, pe coarda de sus, o melodie înaltă, dulce, legănată ca un vis.

— Auzi ? Cînd a început ?...

îşi cuprinseră miiniTe şi merseră încet, meditativ, cu buchetele dragostei în braţe.

Făcură de multe ori ocolul iazului.

— Nu ştiu ce neghiob a spus că iuibirea-i o prăpastie în care omul cade din prostie ori din bunăvoie, în nefericire. Pentru mine, Dnaigoş, iubirea-i cea mai mare înţelepciune. E-un nesecat izvor de acţiune, de vis, de fericire.

— Iar fericirea adevărată n-o ai, n-o poţi avea decît dată eşti în stare s-o dai... Şi ca[1] s-o dai, nu-i nevoie s-o ai; dar ca s-o poţi avea, trebuie să începi prin a o da. Viaţa ne cheamă. Să pomilm, Margareta. Fericirea o s-o întîlhim noi, undeva, pe drum sau la capătul drumului, după ce vom împărţi altora fericire. Şi ca lîntîlnirea noastră cu fericirea să fie cît mai impresionantă şi mai statornică, să-i facem soclul din dărîmătuira tuturor piedicilor întîlnite în cale.

— Statuia fericirii noastre poartă o făclie în mînă... Ne cheamă, Dragoş, s-o aprindem'.

Ol A doua- <zi, Cremene, Dragoş, Savu, Margareta şi Marcu Damaschin alcătuiră un grup în scopul de a mobiliza iar to-t satul la

muncă obştească pentru şcoală.

— Acest grup să fie ibrigada noastră 'de şoc, dori Margareta.

Cu -toate zvonurile, cu toată împotrivirea, făţişă a unora, „ibrigada[1]* izbuti să strîngă, în ziua de 8 septembrie, aproape jumătate de sat la şcoală. Unii alegeau scîndurile pentru duşumele ori ciopleau grinzile, alţii urcau tencuiala pe schele, unii nivelau nisi- peala, alţii făceau gardul din fundul ogrăzii. Hîrlea sări:

— Bravo I Tocmai eram gata să te raportez la inspectorat Acatrinei, că te laşi pe tînjeală şi chiar ai abandonat lucrarea... Apoi burzuluindu-se: să vină la lucru toţi învăţătorii! Şi doalmna Hîrlea să vină I

Privind radios asupra ogrăzii era foarte satisfăcut de voia bună cu care /lucrau oamenii.

— Avem o teacă de autoritate în sat, nu ?

Lui Dragoş îi venea greu să ghicească de ce directorul se agăţase cu atîta interes de lucru şi-i dădea atîta zor.

Auzind cîtă lume-i adunată la şcoală, Porumbiţă se -grăbi să vină şi el.

— Eşti dîrz, dragă Acatrinei. Nu te dai de fel. L-ai adus şi ipe Ilie Ciocîrlan.

— Nu eu: comitetul, satul şi mai ales comuniştii.

— Dar, apropo, unde-i... dulcineea'? Ei. uite-o în schimb pe Safta. Ha-ha, vrăjitoare la şcoală ! Să punem în program- şi ceva descînteae.

Dragoş inu răspunse. Rot-i -grinda la care cioplea, o potrivi şi izbi cu toporul în ea, desprinzînd aşchii lungi. Aruncă apoi o privire spre lelea Safta : căra soînduri la rînd cu copiii, cu Miron, cu Brînduşa.

— Te-ai supărat ? întrebă -Porumbiţă,

crezînd că unda de tristeţe ce i s-a zugrăvit pe faţă în clipa aceea, era pricinuită de gluma cu „dulcineea**. Cică odată, -un îndrăgostit...

— N-am de ce mă supăra. Iar dacă vrei să ştii unde-i colega[1] noastră, află c-a plecat 'la oraş s-aducă geamurile pentru şcoală. A plecat îndată după miezul nopţii, cu căruţa lui Huţan. Trebuia să te duci dumneata, dar (aseară te-ai am ist uit la[1]... nu ştiu unde te-iai amistuit şi nu te-a' găsit nilmeni.

— Pe Huţan îl văd aici, se muie Porumbiţă.

— L-a luat numai pe Radu.

— Să nu crezi că-ţi port pică !... Am renunţat la ea. E prea... pentru mine. Altminteri vrednică, harnică, răzbătoare, dar nu-i pentru mine. Parc-o văd în uşa 'depozitului — schimbă ironi'a în admiraţie — cu biciul în mînă, adresîndu-se trecătorilor mai voinici : tovarăşi, vă rog ajutaţi-mi să ridic aceste lăzi, sînt (geamuri pentru o şcoală, o şcoală a poporului... Am auzit o anecdotă cu... mai cercă Porumbiţă să se apropie de Dragoş, vrînd s-arate, cu tot dinadinsul, că nu-i supărat.

Cînd socoti că toţi sînt bine rînduiţi la treabă, Hîrlea îşi făcu 'de lucru pe la primărie. :

Fetele o invitau pe Irina să le cînte.

— Mai ipe urmă. Almu trebuie să car scînduri.

— Cărălm noi şi pentru tine, săriră cîteva fete cu vorba. Zi-i cîntfecul cela cu femeia chiaburului, să te-audă Chiţcop, că azi-dimineaţă o ocăra pe Sofia, iar acum, uite-1, îşi bate cîiinele.

— Foaie verde lemn de brad, rău bărbat am mai luat. Jintră-n casă, dă în mine, iese afară dă în cîine... cîntă Irina, irnai mult în şagă. Fetele rîdeau cu hohote şi cîntaui şi ele :

— Intră-n casă dă în mine, iese afară dă în

cîne...

In ograda iui Chiţcop, Ioana aşeza fînul în. fînărie. Retrăia bucuria de aseară cînd Margareta a luat-o cu dînsa prin sat. (La întoarcere, cumnatu-su a batjocorit-o ; „Te schilodesc dacă..." Ea s-a încuiat în chiler. Varsavia, trecînd pe drum, a strigat la dînsul: „Lasă femeia în pacel Cît ai s-o mai ţii roabă ?“ „Pînă şi Varsavia îmi ţine parte". Deodată, înfipse furca în pămînt, îşi îmbrobodi casînca, mai sus, pe frunte, să i se scalde Ifaţa de lumină, şi porni spre şcoală. Nu-i păsa .de ameninţările lui Chiţcop. Lumea o înconjura, o chema :

— Vină la noi, Ioana !

Irina cînta :

— Foaie verde, lemn ide plop, furios îi moş Chiţcop...

— Apucă ici, >de targă, o îndemnă Victoria lui Me- linte, cînd Ioana, ajunse între oameni. Şi porniră amîndouă, bărbăteşte, să urce tencuiala pe .schele.

Chiţcop zdrobea sub potcoavele 'bocancilor iarba ogrăzii şi crîşca de mînie:

— Căscăuna dracului...

Margareta Florea s-a întors înainte de ora unsprezece. A tras căruţa chiar lîngă clădire. Şi, colbăită pe umeri, pe sprîncene, se apropie întîi surîzînd de lelea Safta.

— Sărut imîna[1], mătuşă. Bine-ai venit la noi !

Safta o cuprinse în braţe şi-o sărută pe amîndoi obrajii, lăcrimînd :

— Mancu Damaschin şi cu dom’ Savu m-au adus.

Acatrinei şi încă trei descărcară lăzile cu sticlă.

— Nu m-am lăsat pînă nu mi-au dat o ladă de rezervă, — povesti Margareta, sărind

sprinţară peste grinzi şi scînduri. L-am toaat la cap pe preşedintele cooperativei pînă cînd a ţipat la telefon: dă o ladă-n plus să scap de rneliţa asta... Pe drum m-am luat la întrecere cu poştaşul. Are buni căluţi bădiţa Huţan. Poştaşul a vrut să-mi dea o corespondenţă pentru şcoală ; dar cînd am văzut că-i adresată directorului „personal<onfidenţial“, aim zis : „Du-o te rog, dum- neata“. El s-a uitat cam dintr-o parte la mine. .Dacă-i anunţă vreo... plăcintă ? Să-i servesc eu drept tavă ?

Vorbea repede şi-l ajuta .pe Huţan să scoată căruţa din ograda 'şcolii.

—■ Apropo de „plăcintă", Dragoş, mi-i grozav de foame! N-a’i o fructă ceva ?

— Colo, în buzunar la surtuc, Inişte pere.

După un sfert de ară, Ştefan Damaschiin şi Victoria lui Melinte se înfiinţară cu[1] o coşarcă plină de plăcinte cu ipoale-n brîu şi cu trei sticle de ţuică. Oamenii au întrerupt lucrul şi s-au adunat în jurul coşărcii:

— La plăcinte înainte...

'Cîţiva şi-au trimis copiii acasă s^afdUcă fructe, pîine, băutură. Ca de obicei, în asemenea împrejurări, a sporit voia bună, şaga şi veselia. Irina cîn-ta, sus, pe-o stivă de scînduri.

Anton Hîrlea se-ntoarse 'de la primărie, abătut. Mîhnirea de pe chipul lui contrasta cu voia[1] bună a oamenilor. Scoţînd din buzunar un plic, îşi confec- ţionă o mutră şi mai deznădăjduită. Grăi cu voce joasă, patetică :

— Draigii' mei, îmi sîngereaiză inima, dar trebuie să v-anunţ o veste... aş putea spune, da, o veste tragică ! Pentru că e tragic să vezi că munca ta devotată nu-i înţeleasă, nu-i recunoscută. Că apar canaliile şi-ţi bagă beţe-n roate, îţi barează drumul, să te poticnească tocmai cînd...

— Ce-o tot lungeşti, tovarăşe director ? întrebă Marcu Datmaschin nerăbdător şi supărat: — Dă-i drumul 1

— Dragii mei, vă rog să mă iertaţi că vă stric buna dispoziţie ; dar... fatalitate I

— Ei, da zi-i o dată nu ne mai speria. Că ne-om stuchi-n sîn.

Voia să impresioneze şi constata că oamenii chicoteau, rîdeau, nu-1 luau în serios:

— Nu vă daţi seama ce veste am*...

—; Haideţi, băieţi, să lucrăm I Că pînă termină tovarăşul director discursul trece ziua, interveni Cremene, batjocoritor.

— Graba dumitale-i suspectă, iar ironia deplasată I umflă Hîrlea pieptul, devenind grav şi solemn, cu exces.

— De ce învîrţi cuviinţele pe ioc şi le pisezi pînă le seacă toată măduva înţelesului ?

— Am să te lămurescu eu, Iorgule, al'data... Acum, chiar în acest moment, lam primit o adresă infamă. Şi în calitatea mea de director, ou pot să nu v-o aduc la cunoştinţă şi să n-o aplic, oricît de dureroasă ar fi. Iată ce scrie... Ascultaţi-o toţi, cu toată atenţia...

— In sfîrşit, suspină Trufaşu, ,pe cînd Hîrlea desfăcea cu mult dichis plicul, ţinîndu-1 anume ca să se vadă antetul inspectoratului.

— „Vă facem cunoscut — scanda Hîrlea apăsat, să simtă oamenii greutatea fiecărui cuvînt — să sistaţi — adică să opriţi ilmediat, tălmăci el adăugind un cuvînt — lucrările la şcoala dumneavoastră, pînă cînd un trimis al inspectoratului va constata neregulile săvîrşite, care va să zică furturile, şi va stabili vinovăţiile."

Mulţi încremeniră cu îmbucătura de plăcintă în gură. Parcă nu mai îndrăzneau s-o mestece. Se lăsă linişte 'deplină. Numai sus ipe schele, zidarii izbeau tencuiala şi fluierau un cîntec

vesel. Cel dinţii, Ilie Ciocîrlan îndrăzni:
— Atunci nu mai lucrăm ?
— Nu ! Vreţi să intrăm şi noi la apă ?
Cîţiva, împinşi de Ilie Ciocîrlan, se-ndreptairă spre poartă, să iasă repede ca dinitr-un loc în care s-a ivit o neaşteptată primejdie.
— Cum adicălea, tovarăşe director, ne înecăm la mal ?
— Dragă MarcuTe, nu mă-ntreba pe mine. Ordin categoric de la inspectorat. Uite ici hîrtia : cu antet, iscălitură şi ştampilă. Eu nu pot decît să-l execut. Şi, executîndu-1, mă aflu în cea mai crudă, în cea mai ingrată situaţie.
— Să ine vedeim de lucru, tovarăşi ! strigă Cremene. Pe tîlhari o să-i prindem noi, n-aveţi grijă.
— Ba nu! întîi să se afle hoţii, cum zice-n scrisoarea ceea, mormăi unul de-al lui Vamanu.
— Acasă, flăcăi ! strigă altul.
Şi un grup porni spre poartă.
— Ah, cît sufăr cînd văd ce...
— Uite, tovarăşi — se dezmetici Acatrinei. între- rupîndu-1 pe Hîlrlea — nu ştiu care-i dedesubtul acestui ordin.
— Dedesubt ?
— Da ! dedesubt. Dar ziua de azi s-o sfîirşim lu- crîind. Să adăpostim tot materialul, sub acoperiş, că-i al nostru. Dacă nu imîiine, în orice caz peste cîteva zile se vor lămuri lucrurile. Toţi comuniştii să rămînă aici, să dăm exemplu.
— Dar staţi, că n-am terminat! sări directorul cînd văzu că oafrnemii îl ascultă pe Dragoş Acatrinei. Deoarece nu avem[1] local, nu se mai înfiinţează clasele a cincea-a şaptea ! Am păţit mare ruşine : ne-a găsit începutul anului şcolar fără local. Dar vinovăţii nu vor

scăpa nesancţionaţi. Trase cu coada ochiului spre Acatrinei şi spre Margareta, revoltat că reîncepuseră lucrul, urmaţi de Ioana[1] Tudor, de Damaschin^ de Savu şi încă de mulţi alţii.

— Măi tovarăşi, grăi Cremene, aici e lucrătură şi duşmănie mere.

—■ Ce lucrătură? Ce duşmănie! îl înfruntă Hîrlea, semeţ.

— O să dibăcim noi, n-avea grijă !

—'Ce tot bîigui, mă ? se înfurie Hîrlea. Ce vrei ?

— Ai să afli dumneata, o dată şi-o dată...

Pe uliţa lui Andronesou, apărură Ghiţă Lungu, Min- drilă Vucu, Varsavia Bour şi alţi cîţiva. Hîrlea parcă prinse curaj :

— Ba să mă lămureşti acum ! Acum, că de nu...

— Ce vrei să faci, tovarăşe director ? spumegă Acatrinei, cutremurat de impresia că Hîrlea urmăreşte o ciocnire între cele două itabere de sohodoreni.

— Vreau să-ţi explic un proverb turcesc: mănîncă acum din ciulamaua pe oare însuţi ai făcut-o ! Şi chicoti ciudat, satisfăcut.

— E o cursă vicleană ! Dumneata ai cerut inspectoratului ordin de încetare a lucrărilor.

— Eu ? Domnule, dă-ţi seama ce vorbeşti! Nu insinua ! Respectă-mi durerea. Din pricina dumitale am rămas director fără şcoală ! Vei fi tras la' răspundere ! Pentru toate ai să răspunzi !

Şi cei din drum-, în frunte cu Ghiţă Lungu^ începură să vocifereze, -să ameninţe:

— Cine fură munca noastră ?

— Să fie arestaţi hoţii !

Oamenii din ograda şcolii se strînseră grămadă. Tăceau, înăspriţi. Privirile scăpărau. Pumnii se încleştau. Parcă -două valuri de m-îniie se umflau, -ameninţătoare. Se înfruntau-,

gata să se încaiere. Nu mai era nevoie de cuvinte. Glăsuiau gesturile şi încruntările de ipe chilp-uri. Dar erau şi unii care spălau putina, repede, ascunizîndu-se după şcoală ori sărind gardul în livezile vecinilor. Printre dînşii, -se fofilă şi Porumbiţă, ca' un cotoi opărit.

Toţi comuniştii au apărut îin faţă, ca un zid, să evite ciocnirea. Cînd Vă-ideanu porni cu toporul îin mînă, spre grupul lui Ghiţă Lungu, Damaschin îi aţinu calea. Ion Axenlte se repezi să-l înşfa-ce de gît pe Mîndrilă Vucu :

— Te-ai vîn-dut pentru un ţoi ?

Dar Acatrinei îl opri, în piept, domolindu-1. încordarea -sporea, totuşi.

—i Lungu are topor ! strigă Ioa-n-a Tudor şi spiritele parcă scăpărară scîntei. Acum Acatrinei se azvîrli în cerdac, sus :

— Tovarăşi, nu vă lăsaţi înşelaţi. Duşmanii vor să ne -tragă în, cursă. Vor să verse sînge. Numai prin cuminţenie le putem rupe pielea ! Glasul îi vibra puternic, ca un- -gong, răsunînd între zidurile -goale. E adevărat. De la şcoală s-au furat scînduri şi cărămizi. Da-r noi ştim că au furat cei care, făţiş sau pe ascuns, duşlmănesc şcoala. Şi o du-şlmănesc, în primul rîn-d cei oare n-au făcut nici o zi de muncă obştească. De. pildă Lungu, Mîndrilă, Varsavia. Ei de mult ţipă împotriva noastră. Bădiţă Vucu, dă-ţi pălăria mai tare pe ochi, să nu se mai citească î;n ei înrîurirea rachiului dart de Andronescu... Oamenii riseră. Mîndrilă se ascunse în spatele Varşoviei, tremurind şi sugînd din mucul 'de ţigară gălbejit, uitat pe buze. Oameni buni, vedeţi cum s-au îmbrăcat lupii î.n piele de oaie! Aşa, diintr-o dată, mor de dragul şcolii 1 Cer să fie arestaţi hoţii. Dar hoţii se găsesc toomai[1] iprintre dîinişii. Chiar Ghiţă Lungu a furat cărămidă şi şi-a făcut

hogeagul. Mai poate avea el' obraz să se ridice şi să proslăvească cinstea ?
— Nu ! Nu !...
— Deci n-avem nevoie de cinstea lor. Să ne scutească ! Să plece la ei acasă şi la sfătuitorii lor! Şi cu un gest larg arătă uliţa lui Andronescu. Aici e rodul muncii noastre şi-l apărăm cu viaţa noastră I

Toţi cei din ogradă se-ntoarseră cu faţa către şosea, îngroşînd parcă zidul dinaintea şcolii. Dragoş se ali- nie între dînşii: aproape, lîngă Cremene, Margareta ; mai încolo, lîngă Damaschin, Neculai Mancaş, Savu şi Ioana Tudor.

Intre cele două tabere, Hîrlea, zăpăcit, ca un popîn- dău între două puhoaie.

In clipa aceea încordată, dintre oamenii din ograda şcolii ţîşni un băieţaş mărunţel, negricios, cu cămaşa peticită în spate şi în coate. Sări peste un colţ de varniţă, peste o grindă, ţopăi pe lîngă Hîrlea, se strecură printre cei care se frămîntau, nehotărîţi, în şosea, îl prinse pe Mîndrilă Vucu de mînă şi strigă, speriat şi fericit, totodată :
— Tătucă ! Bine c-ai venit şi mata, tătucă !... Şi-l trase pe Mîndrilă de mînă, scoţîndu-1 din ceata lui Ghiţă Lungu şi vîrîndu-1 în ograda şcolii.

Luat fără veste, Mîndrilă se lăsă în voia copilului care-1 dojenea, naiv :
— De cînd mă rog să vii şi mata să lucrezi la şcoală, tătucă...
— Brava, prichindelule I strigă Damaschin, hohotind de rîs.
— Ptiu! nodul pămîntului! scuipă careva dintre femei, să nu-1 deoache.
— Ei, mai vreţi altă lecţie? întrebă Cremene pe cei din drum.

Dezmeticit, Mîndrilă îşi scutură furios mîna

din palma copilului.

— Du-te dra... Şi, gîrbov, abătut, şovăielnic, porni la vale spre moară.

Acesta fu semnalul ; Varsavia se-ntoarse spre casă, fără a se mai uita înapoi; o urmară şi ceilalţi; în mai puţin de un minut, Ghiţă Lungu rămase singur.

Pali'd, tremurînd, Anton Hîrlea se răsuci brusc, în- tr-un salt, spre şcoală :

'— Sigur!... Ce vor aceşti lupi în piele de oaie? Bine le-ai zis-o!... Hai, oameni buni, să adăpostim materialul. Că doar noi, cu sudoarea frunţii noastre l-am făcut. Că eu, pentru şcoală...

•— Ce salt de panteră ! gemu îngrozită Margareta şi, răpusă de uimire, se sprijini o clipă de umărul lui Cremene.

In timp ce oamenii strîngeau scîndurile, grinzile şi cărămizile, la adăpost, sub acoperiş, şeful echipei de zidari, împreună cu comitetul hotărîră să întrerupă lucrările pînă la limpezirea situaţiei.

— Oricum, domnule director — zîmbi Savu — scamatoria asta nu ţi-a reuşit.

— Te rog nu mă insulta 1 Şcoala pentru mine e viaţa. Şi eu nu mă joc cu viaţa.

— Nu înţeleg: ce-ai urmărit ? întrebă Dragoş.

— Să evit un scandal, Acatrinei. Dacă nu eram eu, cu prestigiul meu, dacă nu-1 înfruntam cu privirea pe Lungu, ca la hipnotism, nu alta !... Eu, ca om cinstit şi sincer, zău, numai din dorinţa sinceră de a salva cinstea...

— Cînd cineva persiflează cinstea şi sinceritatea — îl întrerupe Dragoş — foarte posibil să fie în fond un om cinstit şi sincer. Dar cînd cineva predică permanent cinstea şi sinceritatea, vorbind mai ales de

ireproşabila lui cinste şi sinceritate, hotărît lucru că-i un tîlhar şi-un escroc.

— Măi, Dragoş... tu ? Pe mine... Mă jur...

Intîia oară în viaţă, Hîrlea simţi că toate cuvintele lui mari şi frazele umflate i s-au ghemuit în gît şi-l sufocă.

— In orice caz, Acatrinei a ţinut discursul de inaugurare a şcolii, surise Savu. II felicit.

VI. Soarele nu răsare în zadar

-1 Intorcîndu-se de la suhat, vitele se desprindeau din cîrd şi intrau în ogrăzi, unde le aşteptau viţeii mugind. Moş Grigore Axinte le îndemna eu vorba şi cu bîta. Zărindu-1 pe Dragoş venind pe şosea, văcarul intră în vorbă :

— Ai fost în oraş, dom' învăţător ?

— Fost, moş Grigore.

— Bine ai făcut 1 Să nu te laşi. Hîrlea a rămas tot cum îl ştiam : cu lingura îţi dă dulceaţă şi cu coada îţi scoate ochii. Jşi săltă cojocul pe umeri, împingînd cu bîta într-o vită : nea haram ! Nea dobitoc, nea I...

In ogradă, învăţătorul îşi dezbrăcă haina şi o scutură de colb. Scoase o găleată de apă, se spălă, apoi adăpă mînzul. Brînduşa şi Toderiţă se apropiară de dînsul, timizi.

— Vreţi să-mi spuneţi ceva, mai copii ?

— Vine inspectorul ?

— Vine.

— Şi pornim iar la lucru ?

— Sigur.

— Atunci e bine, suspină, uşurat, Toderiţă.

— Băieţii zic să copiez, totuşi, ici în jurnalul şcolii, hîrtia inspectorului, care...

— E o adresă greşită, Brîndușa.
— Tocmai de-aceea. Ce ? numai greşelile noastre să le scriem în jurnal ?
— Bine; s-o cer de la tovarăşul director.
— Atunci las patru rînduri în caiet, anume.
— Deocamdată dă-mi mie caietul, pînă mîine.

In seara aceea, răsfoind jurnalul copiilor, Dragoş uită şi foamea şi oboseala drumului, atîtea lucruri neaşteptate descoperi.

„...9 iunie, Huţan Viorica a venit la lucru fără voiia părinţilor. Mai vine şi joi, cînd bădiţa Irimia pleacă la tîrg. Şi Bour Măriuţa lucrează fără ştirea liţei Varsavia...“

Descoperi că şcolarii se întrebau de ce Mihai Savu şi Ştefan Petrescu n-au nici o responsabilitate ? Ce jigniţi trebuie să fie... Da, în adevăr, am lucrat „la singular".

17 iulie: „Cînd ne vede la şcoală, Ghiţă Lungu zice: «Marş la porci, mucoşilor!»“.

„Liţa Varsavia ne alungă..."
— Ai! înţelept jurnal!

Dar cînd ridică ochii, în faţa prispei, se ivi ca din senin Neculai Chiţcop.
— Bună sara !... Iaca, te-am luat cam prin suprin- dere, don’ Acatrinei. Nici n-ai visat musafir ca mine, la vreme de sară.

Dragoş îl ţinti cu privirea şi răsfof caietul mai departe, cercînd să se reculeagă.
— Nu mă întrebi de ce-am venit ?
— Ai venit dumneata cu vreun interes, desigur.
— Ba chiar că n-am nici un interes. Absolut nici unul. Lemn să mă fac 1 Poftim... Da’ am auzit, aşa, nişte vorbe prin sat, cum c-aş fi... că m-aş fi atins de bunul poporului de la şcoală. Asta mi-i crucea 1 Na I Că eu cred în Dumnezeu... Aş vrea ca măcar ’neata să nu mă bănui. Ceilalţi să trăncănească pîn’ li s-o duce gura la ureche. Da’ neata care m-iai văzut, în

noaptea ceea, cum am alergat după... Eu sînt de-aici, de-alături, megieş : cum să cutez ? Pe sufletul meu că nu... Dimpotrivă ! Am păzit să nu... Eu n-am copii la şcoală şi nici n-am să am. Că ori muierea mi-i stearpă ori eu sînt beteag, c-am umblat aşa, huş- margina, prin tîrg... după marfă. Dar vreau să-ţi spun că nu pot suferi o ruină, o hardughie, aici, în faţa ochilor. Mă roade la inimă. Şi de aceea m-am sfătuit cu unii oameni să-ţi sărim în ajutor, să terminăm şcoala. Pe Ioana am... am trimis-o să... Vezi, adică şi familia mea, cum să zic... Vrem s-arătăm satului că nu stăm deoparte şi, mai ales, nu sîntem Doamne ■fereşte, potrivnici. Nuuu ! Uite, de-o pildă eu, am venit aşa, din ideea mea, de la iniţiativă, cum se zice...

— Te-ai adresat greşit, ridică Dragoş fruntea. Nu hotărăsc eu.

— Dar cine ? — se muie, nevolnic, Chiţcop.

— Directorul, şi-l înţepă cu privirea, pînă-1 simţi doborît.

— Păi el m-a...

— Dacă te-a trimis directorul, cred că-i bine să treci dumneata şi pe la partid.

— Da ? Să trec prin atîtea ?... Dac-ar fi Tiron aici, cu el m-aş înţelege. Cremene... Bună sara... Da' te rog să ţii sama c-am venit s-ajut, din ideea mea, de la iniţiativă, cum se zice...

O Cînd se anunţă că vine delegatul inspectorului pentru anchetă, Hîrlea strînse repede toţi învăţătorii în odăiţa care ţinea loc de cancelarie.

— Să ne găsească în plină şi febrilă activitate. Aşa : desfaceţi condicile, tabelele, registrele, tot 1 Să vadă că noi ne-am însuşit o concepţie nouă, socialistă, despre muncă...

— Ah, că nu te mai lași de scamatorii... oftă Acatrinei, ieșind afară, să răsufle aer proaspăt.

Delegatul inspectorului intră în mijlocul discuţiei'. Hîrlea o curmă repede şi trecu la problema anchetei. Dragoş a prezentat un dosar complet în legătură cu construcţia. In faţa colegilor, Anton Hîrlea n-a acuzat pe nimeni. Cînd a rămas însă singur cu delegatul şi-a tălmăcit oful şi şi-a vărsat veninul, încheind:

— Te rog să-i spui tovarăşului inspector-şef că am nevoie aici de învăţători cu care să pot lucra, nu de un încăpăţînat şi un recalcitrant ca Acatrinei. Ajsta nu se împacă nicăieri şi cu nimeni. E-un element de discordie. Trimiteţi-1 undeva la o şcoală cu un singur post: să fie şi învăţător şi director, să se certe doar cu sine însuşi, ca-n marele drame psihologice. Că aşa, ca dascăl, e bun şi priceput, ce-i al cezarului e-al cezarului.

— Şi, aşa, ca om ?

— E băiat citit, iniţiat in probleme de pedagogie şi iubeşte copiii. De asemenea politic, foarte bine : pe linie, de mult. Insă aşa, ca om, în cancelarie, e imposibil ! De-o mîndrie, de-o înfumurare, de-o aroganţă, de-o... se opri pentru că în bogatul lui arsenal de caracterizări nu mai găsi încă un adjectiv potrivit. Şi spume te rog tovarăşului inspector-şef să ţină seama de ultimul meu raport confidenţial.

Delegatul a plecat cu materialul cules, să decidă acolo, la inspectorat.

Şi zilele treceau.

Dragoş şi Cremene mai făcură un drum la regională şi la inspectorat. Aflară că Hîrlea a înaintat un raport descriind detailat întîmplările de la 8 septembrie. Alcătuit cu

dibăcie, raportul arăta că, datorită lui, ca director şi ca om cu prestigiu în sat, s-a evitat o ciocnire sîngeroasă, pusă la cale de cine ştie ce unelte duşmănoase.

— Mare scamator ! suspină Cremene. Lui, nu-ş de ce, dă-i convine amînarea lucrărilor la şcoală.

“2 — Ce păcat că nu putem şcolariza sută-n sută!

• Primo — localul. Secundo — din cauza celor din Ţigănie. Cum să-nveţe carte odraslele acestor sărmani lumpenproletari, exilaţii societăţii ? Imposibil ! Am
hotărît ca repartiţia claselor să (ie cea de anul trecut, adică : clasa întîi — Florea, a doua — Porumbiţă şi doamna Hîrlea, a treia — Acatrinei şi S:avu, a patra eu şi Petrescu.

— De ce, tovarăşe director ? întrebă Margareta. E rîndul dumitale la clasa întîi.

— Direcţia solicită multă muncă şi...

— Cred că, înainte de a repartiza clasele — se întoarse Acatrinei de pe prispă, auzind ordinul directorului — e bine să găsim sălile de clasă.

— Am găsit! La mine totul merge strună. Eu nu dorm ca alţii. Avem trei săli de clasă : aici la Boboc, dincolo la Bursuc şi la Pavel Lungu. Am aranjat ieri. A patra, vom vedea.

Se făcu tăcere. In ogradă, baba lui Boboc cîţîi o mîţă. Pentru că în cancelarie, nimeni nu zicea încă nimic, Acatrinei stărui:

— Sînt şi improprii pentru săli de clasă şi departe una de alta : al doilea trebuie să avem clasa întîi dublă; al treilea vor funcţiona, totuşi, în Sohodor şi clasele cinci-şapte. Inspectoratul

a şi numit un profesor de matematici şi unul de ştiinţe naturale.
— Şi unde vrei să vîr două clase în plus ? se descumpăni Hîrlea.
— Nu două, ci patru în plus. In afară de asta ne trebuie o sală pentru alfabetizare şi o cancelarie ca lumea. Vom fi zece cadre didactice.
— Dumneata eşti...
— Oricum aş fi, îţi atrag serios atenţia că ne trebuiesc şapte săli de clasă. Şi săli de clasă, nu cocioabe întunecoase şi insalubre, la babe vădane, cum le-ai ochit dumneata, ca să-ţi mîntui urechea.
— Da ? Ai pretenţie ? Ce ţi-am spus la 18 iulie ? Am fost proroc sau nu ? Acum caută săli de clasă, că tu ai dărîmat.
— Caută dumneata, care ai oprit construcţia.
— Eu ? Te rog să nu... N-ai văzut ordinul inspectorului ?
— Nu vîr patruzeci de elevi într-un bordei de vădană, că-i ucid cu zile.
— Declară scris !
— Declar în scris că în sat sînt camere mari, spaţioase, podite: la Andronescu, la Chiţcop, la Năstasă, la preot, la director şi că, pentru o jumătate de an, fiecare poate face sacrificiul de a le pune la dispoziţia şcolii. Asta declar 1
— Extraordinar... Ce îndrăzneală I
— îndrăzneală ? Dar să înghesui într-o cămăruţă ca asta, cîte treizeci-patruzeci de copii, şi să-i ţii o jumătate de zi, nu-i o crimă ?
'— Dumneata umbli cu provocării Eşti un...
— Tovarăşe Porumbiţă, cunoşti casa lui Năstasă ; spune drept, nu ţi-a trecut prin cap c-ar fi bună de sală de clasă ?
— Mie ? Dar ce-s nebun ?
— Ei, nu-i nimic ! Ai să devii, dumneata,

curînd, un aprig susţinător al acestei propuneri nebuneşti. Iţi cunosc filozofia: pavăza cea mai bună pentru om, ca şi pentru insectă, este... mimetismul.

Porumbiţă tăcu, aşteptînd să vadă încotro navighează directorul. Savu, Petrescu şi Virginia Hîrlea îl susţinură pe Dragoş. Directorul nu mai ştiu ce atitudine să ia. Palid, nervos, învîrtea o foaie de hîrtie, o împăturea, o rupea în bucăţele, o răsucea ciuciulete.

— Aşa că, tovarăşe director — urmă Dragoş — aşteptăm să spui ce cameră ne dai din casa dumitale pentru o sală de clasă. Maximum pentru un an. Cu Andronescu vorbeşte Porumbiţă. Cu Chiţcop vorbesc eu. începe dumneata, să fii exemplu.

— Ascultă, domnule ! împărţi moşia lui[1] tattu ? Vezi că zbori acuşi...

In cancelaria şcolii din Sohodor se iscă iar mare furtună.

Inspectoratul trebuia să afle despre asta şi trebuia să hotărască asupra reluării lucrului la clădire.

A înainte de a porni pe teren, desfăcu şi citi cores- '• pondenţa. Cîteva ordine de la minister. Apoi un denunţ ticluit cu scris stîngaci: „Noi locuitori satului Sohodor vă rugăm să faceţi o critică învăţătoarei Margareta Florea şi s-o alungaţi din satul nostru, pentru următorul motiv: cazul învăţătoarei M. Florea a rivoltat tot poporul din satul nostru. Părinţii elevilor cer să fie trimisă la dracu' de aici. M. Florea care a fost afişată pe toate gardurile şi a cărei păcate au fost dovedite prin martori oculari ca Varsavia C. Bour, care a văzut-o la moară bînd cu învăţătorul holtei Acatrinei ce-i este şi ibovnic. Şi asta-i rău căci copii te copiază şi totdeauna sînt rnulţi în jurul

mori că la moară au şi muzică (acordeon şi gură). Rugăm onor inspec. să nu mai lucreze în pas de melc. Totodată aducem la cunoştinţă că nu vom tolira ca această pirsoană să stea în faţa copilor noştri' dînd lecţii, că nu ne vom da napoi de la nici un sacrifici ca s-o alungăm din Sohodor. Totuşi ar fi de dorit ca inspectorul să apere adevărul cinstea şi buna purtare şi să nu păcătuiască faţă de copi noştri şi dacă el nu binevoieşte să facă dreptate să ne comunice pe ce cale şi la cine o putem găsi". Printre iscălituri descifră două: Ghi. Lungu şi Tudose V.

Zîmbi, puse scrisoarea într-un dosar, cu alte acte şi rapoarte, iar dosarul îl vîrî în servietă, închizînd cataramele cu clinchet plăcut şi grăbi spre autobus.

Pe înserat, Dragoş întîlni în dreptul casei lui Cio- ranu un om cam de treizeci şi cinci de ani, scund, cu timbru bărbătesc cald. Venea dinspre oraş. L-a întrebat cum ar putea ajunge la şcoală.

— Nu cumva eşti profesor de matematici ?

— Da. Asta-i specialitatea mea, confirmă călătorul, zîmbind.

— Ei, tovarăşe, bine c-ai venit I Eu sînt învăţătorul Acatrinei.

— îmi pare bine 1 Tocmai pe dumneata te căutam.

— Acum sînt sigur că se menţin clasele cinci-şapte! Cînd te-o vedea directorul... El e cam împotrivă. i ;•* i

Omul cu servieta umflată înţelese că-1 confundă şi voia să-i spună cine-i: dar Dragoş nu mai prididea cu povestirea. Vorbea pe nerăsuflate, ca oamenii care au un „of" greu la inimă. I-a arătat localul cel nou. L-a suit în balcon şi, în înserare, i-a descris satul: ulmul Ilincăi, cooperativa, casa directorului, moara,

iazul, Ţigănia.
— Sînt în acest sat de doi ani, dar abia acum, în timpul lucrărilor pentru şcoală, l-am cunoscut. Şi pe oameni, şi pe director şi pe colegi. Pot să te avertizez : Hîrlea e un farsor, un şarlatan, un intrigant, o făptură de bal mascat.

L-a invitat la masă: mămăliguţă, brînză cu smîn- tînă, scrob şi lapte dulce.
— Dormi la mine. Mîine aranjăm noi o gazdă, la un om cinstit. Bine c-ai venit ! Nu-ţi închipui cît mă bucur să avem un profesor printre noi.
— Aş vrea să cunosc toţi învăţătorii din Sohodor,
chiar în seara asta, zîrnbi musafirul. I-am putea vizita ? pi
— Mai bine să-i invităm pe ei aici. Toderiţă, băiatui gazdei, ni-i aduce în zece minute. 'Numai Hîrlea nu vine. Dar pe el o să-l vezi mîine şi poimîine, pînă ţi s-o urî. Şi cu Hîrlea nu-i greu să ţi se urască.

S-au adunat repede toţi învăţătorii. A venit de asemenea şi Iorgu Cremene şi Marcu Damaschin.
— Vă prezint pe noul nostru coleg, tovarăşul Ne- delcu, profesor de matematici.

Au discutat mult, despre şcoală, despre cunoscuţi, despre viaţa satului Sohodor. Cînd veni vorba despre sistarea lucrărilor la şcoală, Cremene se-nfurie:

— Eu bag vină celor de la inspectorat. Nişte de-a- ştea... nişte birocraţi, tovarăşe! Nu cunosc terenul şi se lasă păcăliţi; cred toate minciunile. Iau hotărîri fără noimă. Adicătelea de ce-au oprit lucrările la şcoala noastră ? Cînd noi puteam s-o dăm gata la-ntîi de octombrie...
— Asta-i uneltirea lui Hîrlea.
— Nu-i adevărat... schiţă Porumbiţă o apărare.

— Am auzit că inspectorul-şef a fost schimbat, spuse Petrescu.
— Da ? Atunci se mai moaie pliscul directorului...
— Pînă l-o... invita şi pe-ăsta nou la o masă cu friptură de curcan îmbătat cu rom.
La urmă, musafirul a vrut să ştie cine-i G. Lungu şi Tudose V.
— Cum de-ai auzit de ei ? Sînt ţărani muncitori, dar...
— Duşmănesc şcoala.
— Mai rea-i Varsavia lui Bour. M-a... m-a maltratat, tovarăşe profesor, cu măturoiul!
Şi povesti cu lux de amănunte scena de la recen- sămînt.
Cînd s-au despărţit, cocoşii vesteau miezul nopţii.
Rămas numai cu Dragoş, Nedelcu a mai discutat încă multă vreme, întins pe laiţă, privind pe fereastră cerul înstelat al toamnei.
—■ Avem multe de făcut laici în sat, surîse Dragoş; căminul, alfabetizarea, cooperativa, o mică uzină hidroelectrică, să întemeiem o gospodărie colectivă. N-ai timp să te plictiseşti. Totul e să le poţi prididi. Ţi-am cam impuiat capul, te-am năucit din primul ceas. Ştii, să nu-1 prea iei în seamă pe Porumbiţă. E fudul, ţîfnos şi sec.
— Dar în chestia cu femeia aceea, cine-i vinovat ?
— El. Varsavia i-a plătit-o. E-un muieratic şi... dă-1 dracului... Mîine-n zori plec la Dărmăneşti, după tîm- pliari. Somn uşor.
Cînd s-a trezit, Nedelcu era singur. S-a îmbrăcat şi a ieşit în cerdac. Cremene se spăla în mijlocul ogrăzii, turnîndu-şi dintr-o cană de lut pusă pe patul căruţei.
— Spală-te ici, cu coaja asta de săpun, îl învită gazda, turnîndu-i apă.
— Nu pot să-l mai aştept pe Acatrinei. îi

scriu un bileţel. Şi după ce se şterse cu prosopul lui Cremene, însăilă cîteva rînduri, pe fugă. V-am întrebat aseară cine-i Lungu şi Tudose. Uite ce scriu inspectoratului.

Cremene puse denunţul pe patul căruţei şi-l citi şoptit, ştiergîndu-şi mîinile.

— Nemernici! Lasă la noi mîzgălitura astia. Bănuiesc că-i ticluită de Chiţcop. Cunosc vorbele lui pocite de fost crîşmar.

— Poftim. Şi la revedere, tovarăşe Cremene.

Seara, citind biletul, Dragoş începu să rîdă. Alergă la Margareta :

— Ştii c-iam avut ieri inspecţie ? Ascultă ce raport ne-a făcut:

„Iartă-mă că nu ţi-am spus cine sînt. De altfel erai aşa de bucuros că ai un coleg de matematici, încît n-am îndrăznit să-ţi risipesc imediat această iluzie. Cred că, deocamdată, va trebui să predai, totuşi, dumneata matematicile la clasele cinci-şapte; anul acesta n-am pe cine vă trimite. Reluaţi lucrul la şcoală, cum aţi plănuit aseară. Organizaţia de partid vă ajută. Ca să izbutiţi, duceţi munca paralel şi multiplu : la căminul cultural, în sindicat, la alfabetizare. Stăruiţi, de-aici încolo mai ales asupra alfabetizării.

Mulţumesc pentru primirea pe care n-o merit şi pentru critica pe care o merit.

Gh. Nedelcu, inspector-şef".

Auzind că în sat a fost noul inspector-şef, Hîrlea a spumegat, dar numai către fecioru-său şi către Porumbiţă :

— Auzi, metode ! Incognito ! Ce afront! Las' că-i arăt eu domnului incognito ăsta, să nesocotească direcţia care...

Dar la sosirea poştei, Hîrlea primi două ordine : unul de transferare a lui Mircea în Sohodor, semnat de vechiul inspector, iar celălalt de menţinere a tipului de şcoală cu

şapte clase, iscălit de noul inspector- şef, obligînd direcţia să se îngrijească de săli de clasă, de internat şi de înscrierea elevilor. După ce reflectă cîtevia minute, directorul socoti că aceste două ordine sînt totuşi uin succes al intervenţiilor şi al rapoartelor lui secrete. Se sfătui cu fecioru-su, după ce-1 felicită, îl îmbrăţişă şi-i ură noroc.

— Acum cheia celui mai deplin succes este în mîna ta. Trebuie să desăvîrşeşti opera mea, însurîndu-te cu Margareta Florea. Dacă sîntem patru Hîrlea în sat, plus Porumbiţă, formăm majoritatea. Numai aşa-1 putem azvîrli pe Acatrinei de aici, în modul cel mai subtil.

— Miama are o idee fixă, dar tu eşti mai...

— Ah, ingratitudine, ingratitudine...

— „Tu te numeşti fiul meu“, ar zice Shakespeare. Crezi că dacă m-ai transferat aici, am să mă las dus de nas ? Eu nu-s nici Porumbiţă, nici Savu. Am cerut să vin aici, pentru că n-am chef să muncesc. Să n-aud de cămin cultural, de alfabetizare ori de predare la clasa Tntîi. Vreau să-mi trăiesc tinereţea !

Hîrlea ieşi mînios. La masă discuţia reîncepu.

— Dacă stărui aşa de mult, acceptă Mircea, am să joc şi eu o... scamatorie de-a ta. Intîi am să-i dau ti' găncii ăştia un şoc, tare, cum ştiu eu. Un afront, s-o zgîlţîi din toţi căpriorii inimii. Pe urmă îi ciupesc putină curte şi-l las pe Acatrinei cu botul pe labe.

— Mircea, cum poţi vorbi aşa despre o fată ca Margareta ?

— Nu te speria, mamă, că nu ţi-o aduc noră !

C Dar în consiliul pedagogic, programat după-a- miaza acelei zile, izbucni un neaşteptat

conflict între Mircea şi Porumbiţă. Acesta a refuzat să primească clasa întîi, ca să-i lase a treia lui Mircea Hîrlea.

— Sînt învăţător titular cu vechime, şi nu înţeleg ca un...

— Te grozăveşti de-a surdia, flecuşteţule ? l-a apostrofat cu dispreţ Mircea Hîrlea, privind printre gene şi atingînd cu vîrful limbei ţigara lipită de buze, în colţul gurii.

— Mă insulţi ? Nici în ruptul capului nu cedez clasa a treia ! se sufocă Porumbiţă de furie neputincioasă.

— Bine, bine... Lasă răţoielile ! Iacă iau eu clasa întîi, să fiu în popas cu domnişoara Florea.. Na ! Şi supse fum, mutînd ţigara în celălalt colţ al gurii.

— Mircea, dar la clasa întîi... frecvenţa...

— Lasă, tată, nu mă crede fleţ. Eu iau pe cei care vin la şcoală şi fac o clasă. Ii bag în bănci şi-i îndop cu învăţătură, cum îndoapă mama curcanii. Dacă nu vin, să le fie de bici şi de ciomag!

— Ce-s expresiile astea, tovarăşe Mircea Hîrlea ?

— Aşa, nişte expresii... democrate, domnişoară învăţătoare. Şi dacă-ţi trebuie post în Sohodor, n-ai decît să-ţi aduci elevi ! Eu sînt mai vechi în învăţămînt decît dumneata. Aşa că... miai moaie-ţi pliscul.

— Tovarăşe Hîrlea junior — replică repede, dîrz şi ironic Margareta Florea, ridicîndu-se în picioare — vorbeşti ca acum doisprezece ani, cînd erai doiar „alin- tătura directorului". Il urmărea cum îşi căta cu vîrful limbii ţigara lipită de buză, cum se zăpăcea şi nu-1 cruţă. Află, Mircea Hîrlea, că noi nu sîntem dispuşi să-ţi tolerăm impertinenţa cu răbdare smerită cum ţi-o tolerează părintele dumitale. Nu-ţi vom suporta în cancelarie acest aer de domnişor răsfăţat. Nu !

In odaie se făcu liniște. Vîntul azvîrli pe fereastră o frunză de cireș galben-roșcată. îndrăzneala și energia Margaretei îi copleși pe toți. Dnagoș observă că mînia o făcea strălucitor de frumoasă.

— In timpul școlii primare, Mircea Hîrlea, ne terorizai pe toți. Ne sileai să-ți cărăm geanta cu cărți pînă aoasă, să-ți ascuțim oreioanele, să-ți liniem caietele, să-ți facem mingi, arcuri și bice, să-ți scriem temele ca să iei note bune și premii cu ele. Ne luai plasele de prins pește ori lațurile pentru păsări; ne ațineai calea cînd veneam de la pădure și ne șterpeleai, aa un golan, fragii sau zmeura.

— Te rog...

— Nu mă ruga nimic. Ascultă ! O dată cînd erai într-a patra, am refuzat să-ți aduc mingea din ograda lui Chițcoip. M-ai apucat de cozi; ți-am cîrpit o palmă, apoi...

— Lasă asta, Margareta, acum... se milogi și directorul, speriat de întorsătura lucrurilor.

— Ba nu las de fel! Să știe că n-am uitiat... In clasă, învățătorul mi-a administrat o mustrare aspră și-o bătaie la palmă cu varga de corn, c-am îndrăznit să mă apăr în fața băiatului domnului director. „Voi nu vă daţi seama de fericirea că aveți coleg pe băiatul domnului director !“, lingușea învățătorul. „De la el aveți multe de învățat. E deștept, bine educat... Cum îți per- miți tu, o țigancă, să ridici mîna“... Pe învățătorul de atunci „bine educatul" de azi îl gratulează c-un epitet gingaș: „flecușteţule". Ei ? Ați amuțit ? Vi s-a stins graiul ?

— Margareta !

— Poate-aș fi uitat întîmplarea astia dacă, atunci cînd mi-am scos certificatul să mă înscriu la școala normală, tovarășul director...

— Ce mai dezgropi...

—■ Tovarășul director nu mi-ar fi amintit-o :

„Ar trebui să te-ncondeiez la conduită că l-ai pălmuit o dată pe Mircea".

— Ei, a fost aşa o...

— Ba mi-ai dat cu greu certificatul. Nu vroiai să mă fac învăţătoare.

— Mţ! dar nu de asta-i vor...

— Parcă te-aud : „Pentru progresul meşteşugului naţional şi pentru o... negricioasă ca tine, ar fi mai nimerit, mai recomandabil să urmezi croitoria, de pildă. Numai aşia îţi dau certificatul. Altfel, nu !“

— Nu exagera.

— Nu exagerez de fel! Cu asemenea sfat am plecat din Sohodor. Dar acum, pentru că sînt totuşi învăţătoare aici, lajutaţi-mă să-l conving pe Mircea Hîrlea să-şi schimbe atitudinea.

— Pe mine ?

— Pe tine! Şi cer acest sprijin pentru că vei începe cu mine o harţă stupidă. Ghicesc asta, de mult. Crezi că acuma, dacă sînteţi în cancelarie trei Hîrlea şi cu Porumbiţă patru, veţi putea forma o „dinastie" ? Nu ! Şi ca să nu se întîmple aşa, să începem cu tine Mircea: să te dezbărăm de nacafalele astea de domnişor mofturos şi alintat. Şcoala-i un loc de muncă şi nu o feudă cu servi şi privilegiaţi.

Tncă-i miai părea rău că rostea atîtea acuzaţii foştilor ei învăţători. Dar semnele acestei răbufneli oreş- teau de mult în ea ; nu le mai putea răbda.

— Tată 1 eşti director ori ce dracu’ eşti ? Cum îngădui să... şi pentru că nu găsi cuvîntul care să-l răcorească, scuipă mojiceşte jos mucul de ţigară, galben, uitat pe buză, cît ia stat cu gura căscată, să prindă vad a zice un cuvînt.

— Eşti ridicol dacă ceri sprijin de la ,,papa“ 1 îl izbi încă o diată Margareta. — Ai, dragă Doamne, diplomă şi post de învăţător !

... Şi vehemenţa şi ironia şi sinceritatea o fac

miraculos de frumoasă, se bucură Dragoş, felicitînd-o în gînd că-1 suplineşte atît de bine.

Spumegînd de mînie, tînărul Hîrlea dădu să se ridice de pe scaun şi să lovească. Dar Dragoş îl în- şfăcă de mîni şi-l ţintui pe loc.

Hîrlea îl dojeni, speriat:

— Nu ţi-i ruşine, Mircea ?... Margareta are dreptate: ai un caracter nenorocit.

Şi, schimbat la faţă, făcînd o piruietă de o sută optzeci de grade, ca să spulbere impresia penibilă iscată în cancelarie, ca să-l oprească pe Dragoş de a vorbi, anunţă cu emfază :

— Pun la dispjoziţia şcolii, în mod gratuit şi cu dragă inimă, o sală de clasă din locuinţa mea, cu condiţia expresă să funcţioneze clasele mele şi ale soţiei. II felicit pe Acatrinei că a avut această idee. Eu o accept, pentru că eu învăţ de la coelctiv, de la mase. Şi-şi frecă mîinile, zîmbind linguşitor, mieros şi satisfăcut.

Asta schimbă spiritul discuţiei.

Doar cînd veni vorba despre înscrierile pentru clasele cinci'-şapte, Mircea Hîrlea mai cercă o lovitură:

— Nu mă interesează ! Să se preocupe cine are interes. Ce ? Eu s-adun elevii şi dumnealor, „profesorii", să vină la de-a gata ?... Duceţi-vă voi care aveţi stofă de apostoli.

— Dacă Mircea continuă să se comporte ca un neruşinat, mă ofer să lucrez eu la aceste înscrieri, se ridică Virginia Hîrlea. E datoria tuturor.

— Foarte bine! — aprobară ceilalţi, în cap cu Anton Hîrlea însuşi. Vezi, Mircea, la ce ignominii mă expui ?

Mirceia Hîrlea dădu să spună ceva. Dar privirile noilor colegi îl mitraliau din toate părţile. Tăcu. Era mai sănătos.

Inserase bine cînd Virginia Hîrlea bătu în uşă la Margareta.

— Dumneata ?... Prima oară un Hîrlea calcă pragul unui coleg.
— Am venit să-ţi mulţumesc. I-ai înfruntat pe amîn- doi. Şi i-ai răzbit. Mircea era pregătit să-ţi dea o lovitură şi, cînd colo a primit una, s-o ţină minte toată viaţa. Merita. Draga mea, am visat mult să fii soţia lui Mircea. Ca mamă, ziceam că numai tu ai fi putut să-l îndrepţi. Mircea nu-i băiat rău. E numai prost crescut, nărăvit. Fii mai departe necruţătoare cu el.

Işi şterse ochii cu batista fină de olandă, parfumată cu liliac. Abia acum Margareta observă că Virginia purta o rochie de mătase şi poşetă nouă. Şi, cînd înţelese că în cinstea ei s-a îmbrăcat aşa, ca la vizite simandicoase, se îmbujoră toată.
— Ştii, continuă Virginia Hîrlea, am vorbit cu trei oameni: Cazacu, Fiarcaş şi Toma Melinte. îşi dau copiii în clasa a cincea.
— O, iartă-mă... Poftim, ia loc. Să mai vorbim.
— Mulfumesc. Anton nu m-a lăsat niciodată să mă preocup de şcoală oa lumea, urmă Virginia aşezîndu-se pe scaun. Din comoditate şi poate din invidie. Şi-ai să înţelegi mai bine cînd ţi-oi spune că între mine şi Ioana Tudor e numai o diferenţă de cultură. Atît.

Z Ca să poată reîncepe lucrul la şcoală a fost nece- siară o săptămînă de alergătură. Dragoş, Savu, Da- maschin, Margareta au izbutit să adune oameni, să readucă zidarii, să găsească tîmplari, să completeze materialul, să înceapă tencuirea interiorului. Inspectoratul se interesa direct de mersul construcţiei. Hîrlea raporta situaţia din două în două zile. Dar în acelaşi

timp învăţătorii din Sohodor pregăteau deschiderea şcolii, înainte de a fi gata localul cel nou.

Cînd tînărul profesor Alexandru Vătafu intră în odaia care tinea loc de cancelarie, învăţătorii discutau despre amenajarea sălilor de clasă.

— Cum ? Dumneata aici ? se miră el văzînd-o pe Margareta. Te ştiam inspectoare.

— Nu, nu sînt inspectoare, răspunse simplu Margareta.

— Tovarăşul Nedelcu spunea că... se opri Vătafu, neînţelegînd de ce toţi cei de fată, afară de Dragoş, căscaseră prostește gurile. Ne cunoaştem de la cursurile de îndrumare.

— Am vorbit cu tovarăşul inspector. Mi-a dat dreptate. Sînt prea tînără pentru inspectoare. Am nevoie de practică la catedră.

Acest banal schimb de cuvinte produse o adevărată perturbare în psihologia cancelariei din Sohodor. Din

clipa aceea, multi şi-au schimbat brusc atitudinea. Porumbiţă a plecat repede să mai discute cu Năstasă pentru o sală de clasă. Anton Hîrlea deveni atent şi „zîm- băret“, cum spunea Savu.

Tînărul profesor Alexandru Vătafu preda ştiinţele naturale şi geografia. Era înalt, palid, cu chip prelung şi grav. Purta ochelari cu rama groasă, care-i sporeau şi vîrstă şi gravitatea. Noii colegi de cancelarie laflară că a cerut anume să vină în Sohodor pentru că era bolnav de stomac şi voia să ducă o viată liniştită.

— Aici la noi e linişte perfectă şi armonie colegială cum nu există în altă cancelarie.

Porumbiţă s-a întors după un sfert de oră :

— Năstasă dă casa, dar pretinde: chirie, curăţenie, linişte, să nu-i sperie elevii orătăniile din ogradă, să nu-i calce puii...

— S-o dea gratis, că-i pentru şcoalia poporului ! întrerupse Hîrlea, speriat că Porumbiţă îndrugă prea multe. O să-i fac şi o adresă scrisă, cu ştampilă. Şi lui şi popii.

— Cu preotul am vorbit eu, interveni Virginia Hîrlea. Pune o odaie la dispoziţia şcolii.

— Admirabil ! Că eu, tovarăşe Vătafu, aşa sînt: în primul rînd grija de copiii poporului şi de cadrele didactice care instruiesc aceşti copii. Aşa am învăţat şi la îndrumare... Am să-ţi caut şi o sală pentru muzeu. Sigur, ca profesor de naturale, ca specialist, ai să-n- fiintezi şi un muzeu. Aşa cere şi reforma învăţămîntu- lui. Sînt fericit că avem între noi un licenţiat, alături de viitori inspectori...

II luă pe Vătafu uşurel de spate şi-l conduse să-i arate şcoala nouă şi să-i caute o gazdă „pe cinste".

In sinea lui, Anton Hîrlea era revoltat: „ăştia" promovează inspectori nişte „mucoşi fără experienţă", să controleze „învăţători cu

decenii de experienţă". Dacă Florea a refuzat, înseamnă că are bun simt. Dar dacă n-a primit azi, cine ştie... mîine — inspectoare ! Socoti că-i mai bine să se poarte ireproşabil cu dînsa. Ii invidia norocul şi regreta că lui nu-i propunea nimeni, nimic.

Cam în acelaşi fel gîndea şi Porumbiţă, cu un regret în plus.

Privind-o cum linia un registru, şi Mircea Hîrlea se trezi admirîndu-i părul bogat, negru, ondulat, fruntea înaltă, luminoasă şi se ocărî, zîmbind. Nu înţelesese ce-ar fi putut ,,găsi" la o „ţigancă**. Acum îi venea să rîdă, descoperind că-i gata să devină o „lichea greţoasă** ca şi tată-su care, din clipa cînd a auzit că i s-a oferit postul de inspectoare, o priveşte ca pe un boţ de aur. Ehei, dacă pe dînsul l-ar fi chemat în control, îşi aranja un post în oraş „clasa una". Nu se dumirea de ce Florea n-a primit postul de inspectoare. Din pricina lui Acatrinei ? De fapt Mircea Hîrlea îi prevedea lui Dragoş o soartă tare tristă : în curînd va fi băgat la închisoare pe chestia furtului de lia şcoală. Voia să se întîmple asta cît mai curînd, înainte de a se termina clădirea. îşi imagina că dacă va rămîne laici, Margareta singură nu va avea încotro: se va îndrăgosti de dînsul. Ba, mergea şi mai departe cu iluziile, interpre- tînd răbufnirea din consiliul pedagogic drept un mijloc de a-i atrage atenţia. Recunoştea că-i frumoasă, dar nu-i plăceau buzele cărnoase şi ochii verzi. Plănuia : „Dacă se-ndrăgosteşte de mine, am cu ce mă distra anul ăsta. Iar dacă Acatrinei se va încăpăţîna să ră- mînă in Sohodor, noi trei Hîrlea îi venim de hac şi-l scoatem la covrigi**.

~7 Margareta Florea a avut emoţii mai mari decît ' • Irina care s-a prezentat la examenul pentru clasa a doua. Cu toată împotrivirea, Hîrlea a trebuit să constate că ştie şi a trecut-o într-a treia. De Bucurie, Irina a cîntat Margaretei şi lui Dnagoş o seară întreagă pe bancă, lingă scocul morii.

împlinirea planului de şcolarizare dădea însă mult de lucru învăţătorilor din Sohodor.

— Scuteşte-mă de corvoada asta, se ruga Porumbiţă către director. N-am nici un succes. Sînt foarte nără- viţi, toţi. De cînd Varsavia a... Ştii ce mi-a spus Floarea lui Farcaş ? „Vrei să-ţi trimit copilul la şcoală ? Păzeşte-mi dumneata vaca !“ Trebuie să prezint tabelul şi nu ştiu ce să fac: mai am jumătate de...

— Nu te zdrobi! Măsura asta drastică e anume pentru Acatrinei şi pentru Florea. Să le găsesc de lucru. Crezi c-am să dau inspectoratului o statistică exactă ? Ce-s nebun ? Le aranjez eu ! Cunosc doar ia cincea operaţie care mă scoate din orice dificultate : potriveala din condei.

— Inspectorul Nedelcu îşi vîră nasul...

— Mi ţi-1 învăţ eu pe domnul incognito ăsta care ţine şedinţe, fiace anchete şi nici măcar nu se recomandă. Păi, altădată, un inspector venea cu maşina, cu...

*

Zărindu-1 pe Vichentie cu ciurda, Margareta îşi aminti şi-l întrebă pe Vătafu dacă există vrăbii albe.

— Da. La Muzeul ornitologic din Timişoara se află două vrăbii 'albe, confirmă profesorul, după ce căută în determinator.

— Va să zică asta ar fi a treia, conchise, veselă, învăţătoarea. Pe băiat îl cheamă Varvaroi Vichentie. Vrei să mergem pe imaş să

stăm de vorbă cu el ? Dumneata faci ornitologie, iar mie îmi ajuţi la îndeplinirea planului de şcolarizare.

Din poarta lui Andronescu, Varsavia Bour grăi către Margareta :

— M-iaţi dat în judecată ! Numai cu răul umblaţi.

— Tovarăşul Porumbiţă, Varsavia ; pe el l-ai lovit.

— Ştii — şopti femeia, apropiindu-se şi măsurîndu-1 cu neîncredere pe Vătafu — mi-i teamă că legea... L-am lovit chiar în izerciţiul foncţiei. Nu pot spune că nu 1-iam lovit. Te văd suflet bun, se muie glasul şi firea abraşă a Varsaviei sub flacăra privirilor Margaretei, aşa-i c-iam făcut o prostie ? Povăţuieşte-mă cum s-o dreg.

— Să spui din îndemnul cui te-ai purtat aşa.

— Păi, eu... Ai vrea să mai bag amu şi pe alţii la apă ? A dracului ce-i pielea pe dumneata...

— Aveţi şi procese ? întrebă Vătafu, măsurînd cu privirea femeia îndîrjită cum ezita în faţa lor : să plece sau să mai strice o vorbă.

— Da. Cînd am fost cu recensămîntul copiilor, Varsavia ne-a cam întîmpinat cu măturoiul.

— A, astia-i rău, rău de tot, spuse Vătafu cu glasul lui grav şi trist. Te condamnă, nevastă, la închisoare.

Varsavia se retrase, speriată. I se păru că ochii Margaretei se uită în inima ei ca-ntr-un izvor şi se ruşină. învăţătoarea plănui să-i facă iar o vizită ; chiar de i-ar arunca-n cap cu uncrop, tot va trebui să stea de vorbă cu dînsa. Şi se înflăcără de propria ei hotărîre.

Dar entuziasmul acesta se poticni îndată. Mai întîi Vichentie nici nu se uită la oamenii şcolii. O luă la fugă pe imaş, sudui şi pocni din hanapnic. Apoi Ioana o povăţui :

— Nu te duce încă la Varsavia. Andronescu,

o sfătuieşte, adică îi porunceşte să se poarte cît m>ai urît cu dumneata şi cu dom' Dragoş. Mai aveţi răbdare, pîn-om prinde noi un fir.

O In grădiniţele din faţa caselor înfloriseră gher- ghine şi cîrciumăriţe roşii, galbene, roze şi liliachii, ca-ntr-o rămăşiţă de primăvară, azvîrlită în acest mijloc de septembrie. Sub streşini atîrnau sialbe de ştiu- leţi aurii ori cununi de ceapă ca nişte uriaşe rubine. In ogrăzi se înălţau movile mari de bostani copţi, galbeni, lucitori. Prin livezi fumegau lozniţele de uscat prune, răspîndincl mirozna plăcută de ziahăr ars. Oamenii cu- **i**
legeau mere rumene şi aurii, movilindu-le sub copaci. Copiii le alegeau şi le aşezau frumos în lădiţe ori în panere. Peisajul Sohodorului, începînd cu Măgura şi sfîrşind cu ulmul Ilincăi, se colora, şi întreg văzduhul se înmiresma de arome noi, puternice, pîrguite. Pe sus, spre seară, se tînguiau cocorii.

Era toamnă.

Dar şcoiala din Sohodor nu-şi deschisese porţile. Copiii hălăduiau încă pe cîmpul întesat cu pînză de funigei, prin dumbrava ruginită, pe suhatul cu păiuş uscat şi cu ciulini fumurii, rătăcitori.

La clădire mai era încă mult de lucru. Alături de echipa de zidari, Dragoş şi Savu cu o echipă de bărbaţi ajutau la turnarea cimentului pentru cele trei scări ce urcau la etaj. Nici şcolarizarea la clasele a cincea — a şaptea nu era rezolvată. Mai erau încă destui părinţi care nu se hotărîseră să-şi trimită copiii în clasa ia cincea. Iar recenzarea analfabeţilor abia o începuseră.

Trecînd iar din casă în casă, pe uliţa

Huţanilor, Margareta pornea vorba, de obicei, cu femeile şi copiii. La Cioranu şi la Farcaş, băieţii îi ieşiră în cale, ru- gînd-o să-i ceară şi pe ei lia şcoală :

— Tata cică să ne ducem la oi. Dar nouă ne-ar plăcea la şcoala de mineri.

La Melinte voiau părinţii şi se-mpotriveau copiii.

— Ii greu la lartimetică... Mai bine la oi...

Margareta, ca şi Dragoş, se înarmase cu multă răbdare. Cînd întîmpina împotrivire, lăsa un moment discuţia despre şcoală. începea alta. Despre gospodărie, despre vite, despre un model de ţesături ori de altiţă. Uneori lucra chiar alături de gospodină, la sortat mere, la ales fasole, la meliţat cînepă, ori lia dezghiocat porumb. Mai islpuinea o glumă sau asculta o istorisire, mai da un sfat privitor la igienă ori lia metodele de păstrare a fructelor. Apoi, pe nesimţite, întorcea iar vorba spre şcoală. Şi nu pleca din ogradă pînă cînd gospodarul sau gospodina nu făgăduia că-şi va trimite copilul la învăţătură sau că va veni la alfabetizare. Nu învăţase nicăieri cum să se poarte cu oamenii; o învăţaseră împrejurările şi mai ales munca în comun pentru şcoală, din toată vara asta.

Cînd a intrat învăţătoarea în ogradă, Toader Bursuc ia mormăit posac, chip că răspunde la bună ziua şi a cioplit mai departe o coadă de furcă.

— Nu-ţi mai răci mata... îîî... gura degeaba... domnişoară, o întrerupse morocănos cu vorba-i grea, bolovănoasă.

Margareta depăna cuvintele repede, încălzindu-se de ce spune, de felul cum argumentează ; el tăcea, înnegurat, zgîrcind sprîncenele şi-şi vedea de treabă. Dar tocmai cînd se lupta cu sine dacă să mai continue monologul ori să tacă şi ea şi să se aşeze pe prispă, să aştepte pînă s-o dezlega limba lui

Toader Bursuc, apărură Brînduşa Axinte şi Viorica lui Huţan ; una îi aducea o bucată de pîne cu unt, iar cealaltă un sîn de nuci.

— Ne-a trimis liţa Ştefana.

— N-iai mîncat nimica azi şi, iote, a scăpătat de-a- miază.

— Ei, fetelor, frumos din partea voastră ! Dar să ştiţi că nu-s la prăşit, ca să-mi veniţi cu mîncare.

Toader Bursuc privi la cele două fete cum îşi hrăneau învăţătoarea. îşi schimbă de pe un picior pe altul greutatea trupului mătăhălos, de om care ridică uşor sacul de o sută, dar trudeşte greu pînă rosteşte un cuvînt.

— Adică' lea... îîî... dumneata chiar n-ai mîncat... îîîî... azi ?

— Asta n-are nici o însemnătate, bădiţă Toadere. Important este oa Dumitru, feciorul matale, să vină la şcoală, într-a cincea.

—■ Hm... îîî... drăcie... Şi, cîtăva vreme, Bursuc nu-şi putu lua ochii de la Viorica Tui Huţan cum spărgea[1] nucile cu piatra pe colţul prispei, le curăţa de pieliţă şi le întindea învăţătoarei. Părea absent la vorbele repezi ale Margaretei despre însemnătatea şcolii. Parcă nici nu le pricepea. Dar, deodată strigă la Dumitru, aflat sub pătulul de păpuşoi, trebăluind ceva de mîntuială şi mai mult trăgînd cu urechea la ce spune învăţătoarea :

— Auzi, măi ?... Să-nveţi, tîlharule !... îîî... Să-nveţi carte, că de nu, te snopesc!... îîî... înţelegi, Dumitre?

— înţeleg, tată !... izbucni băiatul. învăţ! învăţ I...

— Mulţămesc, bădiţă Toadere! surise Margareta, fericită.

— Ce ? Piarcă... îîî... dumneata trebuie să-mi mul- ţămeşti ? Asta-i cam... îîî... cam aşa... Adică'lea eu... să-ţi sărut mîna ! Că-s prost şi nu-mi cunosc binele şi eniteresul... îîî... Acu', te

rog, stai aci, pe prispă, şi şterse lutul cu palmani lată. Stai şi ospătează, în tihnă... Că dacă fetele astea te hrănesc!... îîî... ca pe o soră mai mare, te hrănesc... îîî ele-s mai înţelepte ca' mine... Dumitre, tîrharule, adă şi tu nişte, nişte pere... îîî... Trap I

Şi el însuşi lăsă barda jos, intră în cămară, scoase un gavanos de lut şi, cu o lingură nouă .de lemn, luă din el miere şi o prelinse pe felia de pîine din care muşca învăţătoarea.

— Cu unt şi... îîî... cu nuci, e ca prăjitura.

înghiţea în sec, dar ochii îi rîdeau de fericire că învăţătoarea gustă din mierea ştiubeielor lui.

— Dumitre, tîlharule, adă o ulcică de apă rece... îîî... proaspătă... din fîntînă... îîî... Trap ! Ia să vă diau şi vouă, fetelor... făcu semn către Brînduşa şi Viorica. Miere... îîî...

Brînduşa ducea un gealău lui tată-su, la lucru în casa lui Ilie Melian şi-o întovărăşi pe învăţătoare, privind grămezile de mere cît omul de înalte, în jurul pomilor din livadă.

— Vezi, dacă i-am curăţat de cărăbuşi ?

— Şi de omizi, Brînduşa.

— De aceea zic să-i ceri, chiar iacu, lui bădiţa Va- sile Melinte.

— Ce să-i cer ?

— Banii.

— Banii ? Pentru ce ?

— Pentru şcoală. N-ia făgăduit atunci cînd i-am curăţat livada de cărăbuşi ? L-am scris în carnet pe el, pe liţa Ileana, pe doi dintre Urseni...

Margareta înşfăcă, entuziastă, cozile groase laie Brînduşei şi-i întoarse faţa spre dînsa :

— Eşti o minune, fetiţo!

Obrajii Brînduşei se rumeniră ca nişte mere creţeşti întoarse spre soare.

S-a vestit, repede, în tot siatul, că Toader Bursuc a dat miere unui musafir ; iar acel

musafir a fost învăţătoarea Margareta Florea. Pînă acum niciodată el n-ar fi dăruit nici o lingură de miere, chiar de l-ai fi picurat cu ceară.

— Cum ? Şi Bursuc şi-a scris copilul într-a cincea ? — a întrebat Mihai Văideanu. Atunci mă mai pot eu codi ? O să am cinci flăcăi în şcoală. Or să facă şi treabă, or să-nveţe şi carte. Că altminteri nu-i chip. Nu-i şi pace!

*

Domnica îi puse pe masă ceaşca de cafea cu lapte, fără ceremonialul obişnuit — o tavă de argint, unt şi zahăr cubic — ci numai cu o singură felie de pîine ghemuită alături, pe aceeaşi farfurioară. Pufni, săltîndu-şi pieptul dolofan; era cătrănită de supărare. Ştia că Porumbiţă s-a întors obosit şi flămînd din sat, dair îl lăsase anume să aştepte. Se depărtă mai spre uşă şi grăi de acolo, aspru, cu pumnii în şolduri :

— O s-aduceţi chiar toată Ţigănia la şcoală?

— Da, o s-o aducem... mormăi, plictisit, Porumbiţă.

— Aţi căpiat ? Vă luaţi după Acatrinei şi după Florea ? De o jumătate de veac, de cînd e şcoală în Sohodor, nu s-a văzut o goană, o vînătoare de copii ca acum. Toţi, la şcoală ! Dar cine mai păzeşte casele ? Cine se mai duce c-o vită la suhat ? De unde să-ţi mai dau, atuncea, cafea cu lapte dulce ? Nu te mai pot ţine în gazdă ! O să vedeţi voi pe dracu'!...

Ameninţă cu degetul şi ieşi trîntind uşa.

Fălcile lui Porumbiţă înţepeniră. înghiţitura i se opri în gît, sufocîndu-1. Abia putu să lase ceaşca în farfurioară. Clinchetul atingerii celor două obiecte de porţelan îl înţepă ca un stilet în inimă. II cuprinse o spaimă nemotivată,

prostească. Abia după un sfert de ceas reuşi să se ridice de pe scaun şi să iasă în ogradă.

Amurgea.

Ar fi vrut să stea de vorbă cu cineva, cu un prieten. Dar cu cine ? Hîrlea nu-i era prieten, ci stăpîn. N-avea nici uin prieteni. Nici unul. Descoperirea asta îl îngrozi şi mai tare. începu să tremure. Presimţea o primejdie. Nu ştia de unde vine şi nici cum se cheamă. Dar simţea că-i aproape. Ieşi în uliţă şi porni în sus, la întîm- plare. Prin apele amurgului, o zări pe Margareta in- trînd în ograda Ilenei lui Melinte. Se feri sub zăplazul gardului lui Andronescu şi ascultă ce vorbea cu gospodina.

— Va să zică îl laşi pe Zamfir în clasa a cincea ? Bun ! De altfel eu l-am şi înscris.

— Bine-ai făcut.

— Văd că ţi-au rodit din belşug perjii, liţă Ileană, schimbă învăţătoarea vorba.

— Mulţumesc lui Dumnezeu. De altfel nu uit că mata cu şcolarii i-ai curăţat de cărăbuşi.

— Atunci te rog să-ţi aminteşti c-ai făgăduit pentru şcoală... Trebuie să cumpărăm teracotă pentru sobele de la etaj.

— Da. Am făgăduit şi dau. Poimîine le duc la tîrg şi...

— Mulţumesc frumos şi noapte bună, liţă Ileană.

Zamfir o conduse pînă la poartă.

Ferit în umbra gardului, Porumbiţă strivi ţigara sub talpă şi pîndi clipa să-i iasă în cale. Dar, deodată, simţi că mai încolo, la cîţiva paşi, mai pîndea cineva. Prin întuneric nu ghicea cine-i. Se chirci de spaimă.

Margareta se depărta liniştită pe uliţa cotită printre livezi şi grădini cu glugi de strujeni, cu miros de nuc şi de mere pîrguite. Cînd spaima i se mai ostoi, Porumbiţă se ridică, bucuros că n-a fost decît o năzăreală şi porni s-o ajungă pe învăţătoare. In faţa îl izbi însă, deodată, o

răsuflare caldă, duhnind a băutură, şi o umbră uriaşă se înălţă de sub zăplaz, copleşindu-1. Recunoscu şoapta şi ochii lui Neculai Chiţcop sticlind în întuneric.

— Ţi-a zburat... hulubiţa dom'...

Lui Porumbiţă i se păru că şoptea şuierat, duşmănos, ucigaş. Zăpsind, cîinii lui Andronescu începură să latre. Chiţcop îl prinse pe Porumbiţă de revere şi-l tîrî la deal, după dînsul. Porumbiţă se lăsa ca un berbec legat de coarne. Nu se împotrivi. Doar inima i se zbătea ca un piţigoi prins între spini de măceş. In minte — noapte. Uitase să vorbească.

La vale, paşii Margaretei se stingeau în liniştea serii.

— De ce-ţi clănţănesc aşa de tare măselele-n gură, dom'... Vreau să te sfătuiesc, din partea unui om... a unui om mare, să nu te laşi; s-o iei de nevastă pe Florea. Altminteri ţi-o şparleşte el... Chiar în sara asta o prinde şi... şi-i. face felul... Ei felul şi ţie capătul, 'Ţelegi ?

Scăpat din mîna lui Chiţcop, Porumbiţă alergă îngrozit, pe vîrfuri, pînă ajunse la şosea. Nici nu băgă de seamă că de la cooperativă ieşise Dragoş cu o pîine în mînă şi-i făcea semn să stea.

— Ce-i cu dumneata, tovarăşe Porumbiţă ? Eşti bolnav ?

— Eu ?... mda... Mi-i, mi-i cam rău... Am ameţeli.

— De unde vii ?

— De la... Am fost aşa... Adică...

— Spune drept: a dat popa cu crucea peste dumneata ? făcu Dragoş din sprinceană spre uliţa pe unde ooborîse Porumbiţă.

— Nu... la dnacu'! Adică, ştiu eu... poate crucea, adică un fel de cruce...

Dragoş sunîse : ,,E beat"... Şi, trecînd pîinea în mîna cealaltă, îl luă de braţ:

— Hai acasă, tovarăşe Aurel. Te culci şi-ţi

trece. Pe preot l-am văzut la cooperativă. Am şi discutat despre geneza religiilor. Ştii c-aşa-i popa nostru ; cînd ia un pahar mai mult devine foarte elocvent şi filozof. Altminteri e om bun. Nici nu-ţi are grija.

— Dragoş, măi Dragoş, se tîngui Porumbiţă, după cîteva zeci de paşi, bucuros că-i piere ameţeala, că nu mai tremură ca varga şi că în scăfîrlie i se mai încheagă iar un sîmbure de gînd limpede. De ce mi-ai luat-o mă, pe...

Dragoş n-avu cînd să-i răspundă. Porumbiţă se furişă grăbit spre ograda lui Năstasă. Intră şi se încuie în casă. Nu dormi toată noaptea. O năduşeală rece îi scălda trupul. A doua zi se plînse lui Hîrlea, singurul în care avea încredere, că Milică îl ameninţă cu moartea. Aşa înţelesese el din vorbele lui Chiţcop.

— Auzi, bestia ! Ce-i dă-n gînd. Fii liniştit, că-i bat eu obrazul, îi vin eu de hac. II denunţ! Dar tu taci. Auzi ? Să nu te simtă că...

Q Deschiderea cursurilor n-a avut nimic festiv. în schimb au sporit necazurile pentru învăţători. Chiar din prima zi, în clasa a cincea s-au prezentat douăzeci şi opt, într-a şasea douăzeci şi şase, iar în- tr-a şaptea paisprezece elevi, dar n-au avut săli şi muîţi au plecat acasă. La clasa întîi, din optsprezece copii, cîţi trebuiau să vină din Ţigănie, n-au apărut decît patru. Directorul i-a repartizat în clasa lui Mircea Hîrlea. Acesta însă i'-a dat afară.

— Dacă vă trebuie şcoală, rapănoşilor, intraţi în clasa domnişoarei Florea. Ea-i bulibaşă peste voi.

Nici unul n-a intrat în clasa Margaretei : toţi s-au întors acasă, speri aţi şi mîhniţi.

A doua zi, veniră cinci copii din Ţigănie; dar Năstasă Ionel şi Ciocârlan Ştefan dintr-a cincea i-au oprit în uliţă :

— Ce căutaţi voi aici, baragladinilor ?

— Să-nvă...

— Să veniţi cînd îţi avea izmene.

— Sigur, cu izmene ! Şi cu ciuboţele galbene! Altfel vă batem cu urzici pe dosul gol...

— Chiar aşa ! Cu urzici... s-a veselit Năstasă Ionel, smulgînd o buruiană de lingă gardul Broinei şi urzicîndu-i pîn-iau fugit, urlînd.

A treia zi, din Ţigănie a venit doar Galeş Irina.

— Stăm prost cu frecvenţa, dragă Margareta, jă- lui Anton Hiîrlea, după ce-şi scrise raportul către inspectorat, acuzîndu-şi colegii de neglijenţă, de lipsă de interes pentru şcoală şi mai ales de înţelegere a „spiritului revoluţionar al reformei învăţămîntului". Azi ai treisprezece absenţi.

— Oare de ce nu vin ?

— Altă dată te rog să ţii cont şi de experienţa noastră. Noi muncim aici de un sfert de veac ; muncim, nu ardem gazul de pomană. Ţigănia este un fel de grajdurile lui Augias pentru Sohodor. Ridică piedici insurmontabile pentru sistemul frecvenţei sută la sută. Sînt nişte înapoiaţi, nişte sălbatici, nişte primitivi recalcitranţi din orînduirea comunei primitive. Nu vin şi pace !

— Ah, dac-aş şti de ce nu vin...

— Ha-ha ! Să n-o mai faci pe grozava ! rîse Mircea Hîrlea provocator. La mine frecvenţă sută la sută. Numai cît a apărut un Hîrlea în faţa şcolii şi copiii s-au şi năpustit în clasă, să-i burduşesc cu învăţătură.

Margareta nu răspunse. Ieşi din cancelarie, clocotind de indignare. Trecu puntea peste Sohodor, în cătun.

Era seară şi linişte. In ştioalna de sub punte, în luciul apei, se jucau boiştenii, săltînd după musculiţe şi înscriind cercuri concentrice, tremurătoare în raza asfinţitului. Dincolo de potcovărie, un copil trecea drumul spre căsuţa lui Vaşile Găinaru. Margareta îl strigă :

— Băieţaş I

Copilul se opri, privi o clipă, speriat, apoi o tunse la fugă, lipăind mărunt prin colb. Margareta cercă să-l ajungă. Văzîndu-se urmărit, copilul ţipă şi alergă mai tare. Apărură oîţiva copilaşi în praguri, pe prispe.

— Stai, măi băieţaş ! De ce fugi ! — încercă învăţătoarea să-l oprească.

Copilul coti la stînga şi, ca o veveriţă, se căţără sus într-un plop, ascunzîndu-se între frunze, tocmai în vîrf.

In calea învăţătoarei apăru altul, mărunţel, crăcănat, ou părul vîlvoi. Apoi, al treilea, cu mîini lungi, subţiri şi ou cămeşoi de cînepă, mare, vînăt. Se iveau şi o luau la fugă, lipăind desculţi prin colb. Intrigată, Margareta vru să-i prindă, să le vorbească. Cel cu părul vîlvoi sempiedică şi căzu : se lovi la nas şi sîngele-i ţîşni, înroşindu-i faţa şi cămaşa. începu să urle cît îl ţinea gura. O spaimă cumplită se iscă în clipa aceea în toate căsuţele din cătun, cutremurate de răcnetul copilului. Femeile ieşiră în prag ori pe prispele înguste de lut.

— De ce ne sperii copiii, fa ? strigă Parasca lui Chihai.

— Vrei să te ungem cu usturoi ? întrebă alta, batjocoritor. Strigoaico !

Margareta se opri. Cercă să vorbească, dar femeile se porniră pe ocară şi blesteme, isaînd vacarm îngrozitor în tot cătunul. Răcneau să spargă cerul.

— L-ai lovit pe Fulgeran !

— Aruncă, fa, apă clocotită după dfnsa !

— Afumă plozii cu păr de lupoaică, să le iasă

spaima din oase !...

Uimită de asemenea întîmpinare, Margareta se retrase spre potcovăria lui Stroe. „Ce prostie- am făcut? De ce-am alergat după... De ce se sperie de mine ? Uite-i cum se ascund după pereţi, după căpiţele de strînsură... Măi copilaşi, măi... ce v-am făcut eu, puişori de om ?”

La potcovărie nu era nimeni. Nici Fănica lui Petrea nu era acasă.

Se retrase spre gazdă, -umilită, ca dintr-o bătălie pierdută. Nu îndrăzni să se oprească la Dragoş. Voia să fie singură ca să-şi domolească vânzoleala gîndu- rilor, să chibzuiască asupra faptei săvîrşite. Abia cînd se întinse pe laviţă văzu ce obosită şi frîntă era. O pală de păr îi căzu pe frunte, grea, ca o aripă rănită. Mîhnirea i se tălmăcea în jocul genelor, în cuta dintre sprîncene şi-n privirea rourată de lacrimi, pierdută, melancolică. ,,Ce întâmplare stupidă... Dar, nu 1 Nu mă las !“

A doua zi intră în cătun întovărăşită de Dragoş, de Damaschin şi de Stroe.

— Nu ştiu cine le-a spus că la şcoală sînt strigoi care sug sîngete copiilor.

— Visează uirît.

— Se tem de învăţători, se tînguiau femeile. Se tem ca de alte alea...

— Cică-i bateţi şi-i umpleţi de sînge.

— Lăsaţi să mai treacă trei patru zile, să uite.

— Aici mai ales femeile ne pot ajuta, chibzui Damaschin. Adică Glafira, Fănica, lelea Safta. Vorbeşte dumneata ciu ele, tovarăşă Margareta.

— Dac-am avea-o de partea noastră şi pe Varsavia, ne-ar fi mult mai uşor, şopti învăţătoarea, vă- zînd-o venind de la cîmp obosită, mîhnită, cu broboada trasă pe ochi, cu pulpele picioarelor zgâriate, şi pline de colb şi

tăciune de mohor. Ducea vaca de funie. Mânuţa i-o mîna încet, din urmă, cu o nuieluşă şi plîngea. Varsavia se opri în faţa primăriei, îngăimîndu-se. Vaca sta cu capul în jos, răsufla greu, gemea dureros, ca o fiinţă care cere ajutor.

Din partea cealaltă, dinspre Dărmăneşti, tocmai acuma venea Dumitru Tiron, în căruţa lui Rădoi.

— Ce bine c-ai venit! bătu copilăreşte din palme Margareta.

Tiron îşi dădu jos modestul lui bagaj, mulţumi căruţaşului, spuse bun găsit tuturor şi dădu mîna, în- cepînd cu Varsavia care-i era mai în cale.

— Ce are vaca, Varsavia ?

— Bolnavă. Mi-i teamă că piere.

învăţătoarea învălui c-o privire caldă întregul grup: secretarul, femeia', fetiţa, vaca. Nu rosti nici un cu- vînt; intră repede în primărie, ceru lui Alexa să sune Iliseştii la telefon şi rugă medicul veterinar să vină de urgenţă în Sohodor.

— Bi.ne-ai făcut, tovarăşă Margareta, o aprobă Tiron. Mi se pare că albia acum ai găsit clempuşul cu care să deschizi inima Varsaviei. Vaca, stîlpul gospodăriei. Ca multe din femeile noastre înfrînte în luptă cu sărăcia, Varsavia socoteşte că-i mai de preţ o vacă decît un copil. Judecă aşa : vaca fără copil trăieşte, copilul fără vacă, nu.

— Ştiu, tovarăşe secretar, dac-ar muri Măriuţa, Varsavia ar boci trei zile, pîn-ar înmormînta-o. Dar dacă i-ar pieri vaca ar jeli ani întregi. Uite şi acum cum merg pe uliţă : Măriuţa-i ca o simplă anexă a vacii.

In mai puţin de un ceas, învăţătoarea şi veterinarul se aflau în ograda Varsaviei. Spre seară, Acatrinei, Florea şi Tiron urcară în Poiană, sfătuind'. Varsavia le ieşi înainte,

ştergîndu-şi mîini'e de postelcă. Vaca începuse să mănînce, bău apă.

— Ca să dea mai mult lapte — o sfătui Dragoş — hrăneşte-o cu cîte un căuş de uruială cu saTe, de trei ori pe zi.

— Măriuţa, tu s-o ţesali în fiecare dimineaţă, urmă Margareta. Vino să-ţi arăt cum... Aşa, vezi? Ii place, nu ?

— Şi să-i lipeşti colniţa, frumos, ca o casă.

— Da, să-i fie cald la iarnă.

— Strujenii să-i toci şi să-i presari cu sare. Vorbesc eu la cooperativă să-ţi împrumute tocătoarea.

Pe Varsavia o copleşi sfatul cu secretarul organizaţiei de partid şi cu învăţătorii. Era fericită că n-a pierdut vaca ; era mulţumită, că n-au mustrat-o, că n-au pomenit nimic despre purtările ei din trecut.

A doua zi. Bour Măriuţa a intrat sfioasă în ograda şcolii.

— Unde-i clasa a patra ?

— Ce succes! Al cui e meritul ? întrebă Hîrlea.

— Al tovarăşului secretar. Am vizitat-o aseară împreună. E primul ajutor ce ni-1 dă, după întoarcerea de la cursuri.

Dar copiii din Ţigănie nu veneau la şcoală. Hîrlea înainta zilnic situaţia frecvenţei la inspectorat. In dreptul clasei Margaretei scria: „In scădere: 18%... 19, 37%... 25%..“ Şi sublinia procentajul apăsat, cu roşu.

— Şcolarizarea sută îm sută e o utopie, zîrnbea el îndurerat. Tu te lupţi cu primitivismul trogloditic al ţiganilor. Ii roade sărăcia. Sărăcia şi cultura — incompatibile. Iar Acatrinei, uite, Dragoş Acatrinei, mult lăudatul pedagog, nu-1 poate aduce la şcoală nici pe Ciocîrlan Ilie, fecior de om cu dare de mînă. Vedeţi dacă nu aveţi autoritate în sat ?

— Haideţi la şcoală să ajutăm la cărat'

tencuială, invită Margareta, amintindu-şi de rugămintea lui Dragoş.

i r\ După cursuri, Margareta mai stătu o jumătate de ceas la şcoala nouă, ajutînd la grunduit pervazurile de la ferestre. Oboseala, mirosul de vopsea, un nou acces de mojicie a lui Mircea Hîrlea în cancelarie, toate adunate îi provocară o ascuţită durere de cap. Plecă să se plimbe, spre moară, rugîndu-l pe Dragoş s-o ajungă din urmă. Ieri, împreună cu Irina, văruise, curăţise. şi orînduise odăiţa morarului. Stroe pusese balamale şi cîrlige la ferestruica odăiţei ca să se poată deschide. Margareta aduse o muşcată şi o pendeluţă de la Ştefana. De la Dragoş a luat un covoraş şi l-a întins pe perete. Pe jos, un ţol, de la o nepoată. I-a cusut ea însăşi un mindir cu otavă moale şi mirositoare, iar pe Ileana lui Ciocîrlan, fata lui moş Pintilie, a rugat-o să-i facă o plapumă de lînă.

I-a curăţat lada şi l-a pus să-şi tocmească din capete de scînduri un dulăpior pentru blide, riînduindu-şi acolo tacîmul : cele trei străchini şi trei linguri. Apoi l-a pus să astupe crăpăturile uşii cu cercevele de draniţă.

— Eu văd că-i mai bine. Dar, deocamdată, nu mi-i îndemînă cu binele, zîmbea morarul.

Aoum, obosită, se aşează pe pragul morii să-l aştepte pe Dragoş. O rugă pe Irina să-i aducă acordeonul.

Neastîmpărate, frunzele plopilor fremătau la cea mai uşoară adiere, scînteind frînturi de raze. Mai încolo, pe un mic tăpşan, trei băieţaşi se jucau ,,de-a caii". Unul, negricios, cu cămaşa destrămată pe la poale, cu căciulă mare cu capace, căzute într-o parte ca nişte coarne betege ; altul cu părul creţ, negru, vîlvoi, cu ochii mari, lăcrimoşi, cu izmenuţe rupte în genunchi ; al treilea, subţirel, palid, cu şapcă veche soldăţească, bleagă şi ruptă.

— Fulgeran, pune-ţi şi tu o cuşmă ! porunci cel cu căciula mare.

— De ce ? Doar îi cald.

— Da, dar caii au căciulă.

— Cum, au căciulă ?

— Aşa, au căciulă, întări şi cel subţirel, cu şapca soldăţească. Au coamă.

— Da. Coama-i căciula lor.

Cel cu părul creţ, Fulgeran, se gîndi o clipă, apoi alergă în casă, să-şi pună căciulă, să fie „cal“ adevărat.

In plopii din jur, porniră să cînte, pe-ntrecute, trei păsărele pe trei glasuri. Apa-n scocul morii murmura ca un ison prelung, monocord. Din potcovărie răsunau, în răstimpuri, lovituri de ciocan pe nicovală.

— Ce-ar fi dacă ne-am juca de-a păsările ? Truţu, tu eşti motanul. Te caţări drept ca un motan.

— Eu, cu Fulgeran, păsărele !

— Facem un cuib.
— Motanul vine şi...
— Da, dar nu ne lasă bădiţa Stroe.
— Nici moş Pintilie nu ne lasă să ne suim în copaci.
— Strigă : „Mîţule, iar te-ai căţărat ?...“
— Mai bine de-a caii.
— Eu nu vreu de-a caii, că nu pot alerga.
— Tu eşti omul. Stai în trăsură şi ţii hăţurile.
— Da ? Stau în trăsură ? Atunci mă joc.

Şi porniră, „în goana armăsarului", fără să-l mai aştepte pe Fulgeram. Cel „din trăsură" alerga, strunind cu sfoara ce închipuia hăţurile. Se pălea ,cu. picioarele în pietre, dar nu-i păsa — era „în trăsură".

Margareta înregistra dialogul, măsurând vioiciunea, inteligenţa şi fantezia. Şi-i era ciudă că nu-i în stare să-i aducă la şcoală. Ce fel de 'nvăţătoare-T ? Ce fel de lecţii face ? De ce a ajuns sperietoarea copiilor din Ţigănie ? Ii venea să le strige : „Sînt ţigancă, sînt ca voi... Uite părul, ca al Irinei. Uite sprâncenele, uite ochii"... Dragoş zice : „Fă lecţii interesante, atrăgătoare ; aşa rezolvi şi disciplina şi frecvenţa". Dar cum ? A citit ieri tot ce-şi notase în caietele de la îndrumare. Nimic ! Nici un cuvînt despre metoda de atras copii la şcoală. Ii era ruşine că clasa ei deţinea recordul absenţelor.

„Dece n-o mai fi venind Dragoş ?“ se întrebă şi mîh- nirea îi spori. Avea lecţie ou Ioana ; nu mai putea aştepta mult. Voia să se sfătuiască împreună, să găsească o soluţie. Nu se poate să nu existe o soluţie.

Văzînd-o aşa de mohorâtă, Irina lăsă acordeonul în prag şi se furişă, pe vîrfuri, spre fierărie.

Cîteva minute, gîndurile învăţătoarei se zbătură mai tare ca >apa în bulboana de sub

roata morii. Auzi paşi ; tresări.

Nu era Dragoş, ci bătrînul pensionar Neculaî Man- caş ; aducea un coştei de grăunţe la mioară. Margareta se ridică în picioare şi-i dădu bună seara. Pensionarul îşi rezemă băţul de perete, şuguind :

— Frate Pintilie, macină-mi hambarul!

Morarul se ivi în uşă, luă coşteiu.1 din mîna pensionarului, îi probă greutatea şi-i răspunse cu vorbe de pluguşor :

— „Iară hoaţa cea de moară, cînd văzu atiîta cară, puse coada pe spinare şi fugi în lunca mare"...

— Jinduieşti după copii ? întrebă bătrînul Mancaş surprinzînd privirea Margaretei către jocul celor de pe tăpşanul din coasta morii.

— Nu vor să vină la şcoală, moş Neculai. Şi cei care vin nu vor să stea.

— Nu vor ? Hm... Asta-i tare prost. A, uite, ai acordeonul aici. Ia cîntă ceva.

— N-am chef, moş Neculai ; iartă-mă, sînt prea mîhnită.

— Te rog. Mai ales că sînt şi cîntece de alean. Zi-i, şi-ai să vezi ce se-ntîmplă.

Margareta luă acordeonul pe genunchi, îl desfăcu şi începu să cînte încetişor. Melodia Tăsuna dulce în cleştarul serii. Copiii de pe tăpşan tresăriră. Desfăcură „trăsura". Rupseră „hamurile" nevăzute. îşi răsuciră „hăţurile" după deget. Se feriră spre tulpina plopului bătrîn de pe malul gîrlei. Din fierărie ieşi Iriina, se strecură iar pe lîngă peretele morii şi se aşeză jos, pe iarbă, aproape de învăţătoare.

— Vezi ? întrebă pensionarul. Se îmblînzesc. Muzica are asupra lor un efect miraculos.

— Zi-i după mine, Irina, se însufleţi învăţătoarea : „Şi-am zis verde şi una, rău mă doare inima"...

Moş Pintilie se aşeză pe scara podului ;

asculta acordeonul, glasul Irinei, clipocitul apei, huruitul domol al pietrei de moară şi ciocanul sunîinid pe nicovala potcovarului. .Fuma şi asculta cu nesaţ, gîndind : „Dascălul ista bătrîn, ehei, are multă pricepere şi meşteşug la umblatul cu plozii"...

Irina prinse repede o melodie şi o cînta, din inimă.

Pitiţi jos, în dosul plopului, jucătorii „de-a caii" îşi ciuleau urechile. Mai veniră încă vreo patnu-cinci copii lîngă dînşii. Alţii se iţiră de după tulpini, de după gard, ca nişte spiriduşi cu ochi mari cu chipuri mirate, extaziate ori comice.

In liniştea serii, acordeonul răsuna ademenitor, ca o chemare la viaţă şi la vis. Margaretei nu-i venea a crede că, uitînd spaima, copii s-adunau în juru-i.

Inţelegînd bucuria învăţătoarei, Irina se ridică si-i aduse pe toţi, cît mai aproape de moară.

Neculai Mancaş fredona şi el, surîzînd. îndemnaţi de Irina, copi'ii începură să ăînte şi ei. Din cîteva salturi, cu popasuri şi regrupări, ajunseră pînă în uşa morii. Cîntau după acordeon, o dată cu Irina, cu învăţătoarea, cu bătrînul pensionar care bătea încetişor tactul cu arătătorul mîinii drepte: „Du-du-du-duie tractorul, care ară cu motorul"...

Repetară cîntecul de cîteva ori, să-l înveţe.

Aşa de limpede, de îmbietor răsunau glasurile copiilor, că în tot cătunul femeile ieşiseră în praguri şi ascultau ; iar Fănica lui Petrea, abia venită de la muncă, se spăla de var în gîrlă, luptîndu-se cumplit cu sine însăşi, acuşi ridicîndu-şi casînca de pe ochi, acuşi trăgînd-o mai tare, mai cu mînie.

Amurgul se aşternea domol peste sat, ca un văl moale, catifelat. Pe frunzele galbene ale plopilor izvorau mărunte bobiţe de rouă.

Văzduhul devenea tot mai sonor, mai cristalin, măi răcoros.

Şi tot mai fără teamă copiii se strîngeau unul în altul, ascultînd şi cîntînd.

— Vă place ? întrebă Margareta.

— Place...

— La şcoală o să vă-nvăţ cîntece şi mai frumoase

— Cu armonica ?

— Da, ou armonica.

— Nu ne baţi ?

— Niciodată !

Neştiind cum să-şi adeverească spusele într-alt chip, o strînse pe Irina la piept şi-i sărută obrajii.

— Bravo, surise bătrînul Mancaş ; eşti o pedagogă înnăscută.

— Nu, moş Neculai, sînt deznădăjduită... Şi, înlă
crimată, începu un cîntec nou, îndemmînd-o şi pe Irina să cînte.

Dar fata zîmbi şi făou semn cu capul. Un alt glas, frumos, emoţionat şi-nvăluit ca o vrajă, porni melodia după acordeon.

In spatele învăţătoarei[1], Fănica sta dreaptă, fără broboadă, cu părul pieptănat în cozi late, negre, frumos 'aşezate în jurul capului ; fredona încet şi surî- dea. învăluit de fanmiec, moş Neculai Mancaş uită să mai bată măsura. Morarul coborî încetişor din pod şi, pe vîrfuri, se apropie de uşă. Ii venea să tragă stăvi- larul la lăptoc, să oprească moara, să nu mai huruie, „Fănica lui Petrea... Cîntă iar Fănica... Minune !“

Stelele zîmbeau, mii, pe toată bolta cerului.

Margareta ghicea că în juru-i se săvîrşea o mare prefacere : copiii începeau să se apropie de dînsa ; sufletul Fănicăi se dezgheţa, glasul ei prindea iar aripi. Scăpară din acordeon, o horă săltăreaţă, veselă, ca un chiot de biruinţă.

Fulgeran, cel cu părul vîlvoi, alergă spre potcovăria lui Stroe şi, izbind cu două beţe într-o scîndură, ţinea ritmul horei, ca un adevărat toboşar.

Bătrînul Mancaş se ridică, mîngîie părul Margaretei vălurit şi răcorit de rouă :

— I-ai cucerit, draga mea fată...

Din podul morii răzbi glasul lui moş Pintilie Gă- man :

— Ţi-am turnat în coş, dom' Neculai !. Vin să vezi cum în covată se cerne făină curată... [II] d'rut, [cu] Cremene, cu Damaschin şi cu Acatrinei ţinură sfat o noapte întreagă. Era vădit acum că, la limpezirea lucrurilor în satul Sohodor, construirea şcolii .ajuta foarte mult. Orice victorie, cit de măruntă, îi umplea pe duşmani de mînie. Dar tocmai asta dovedea că atacul împotriva şcolii nu era scopul lor numărul unu. Ţinta lor era gospodăria colectivă. Acolo voiau să tragă. Dar, aşa cum observa Tiron, construirea şcolii, ca o acţiune de avangardă, îi descoperise. Comuniştii din Sohodor hotărîră ofensiva în toate direcţiile; o ofensivă chibzuită, fără grabă. Hotărârile lor rămaseră tainice.

In oele trei zile care urmiară, cîţiva bărbaţi, cu Stroe şi cîteva femei în frunte cu Fănica, au adus la şcoală, cîte unul, cîte doi, toţi copiii din cătunul Ţiganca.

A patra zi, o dimineaţă luminofasă, liniştită, cu miros de crăiţe şi busuioc, cu ciripit de păsări în copacii spoiti în aur şi aramă, Margareta intră în clasă, preocupată de planul lecţiei. Copiii se ridicară solemn în picioare. Pe învăţătoare o învălui un miros proaspăt de flori şi fructe. O clipă nu-şi recunoscu clasa. Pe

II întoarcerea lui Tiron în sat avu urmări nebănuite. Toate parcă se înviorară. Şi oamenii au băgat de seamă că era mult mai hotărît, mai încrezător, mai luminat ca înainte. împreună cu Mîn-

ferestre, prin colţuri, pe bănci numai flori, în zeci şi zeci de feţe, parcă toată bogăţia cromatică a toamnei s-ar fi revărsat în cliasa întîi a şcolii din Sohodor. Dar mai ales tabla şi catedra erau împodobite cu ghirlande şi buchete de ghergine mari roşi, albe, stînjenii, de dumitriţe creţe, de cîrciumăriţe portocalii, de vîzdoage galbene ca lămîia şi de busuioc mirositor. Iar din mere alese, de .aceeaşi mărime, la fel de rumene şi de .aurii, alcătuiseră pe faţa catedrei nouă litere: „MARGARETA".

Le plăcea şi copiilor înfăţişarea sărbătorească a clasei lor. Pentru ei, abia acum cînd erau toţi, începea de fapt şcoala. Şi ca la orice început de an îşi primeau învăţătoarea cu flori.

Ochii Margaretei se umeziră de bucurie ; obrajii i se-mbujorară ; buzele începură să-i tremure de emoţie. Abia putu mulţumi, aşa-i bătea inima de tare.

Dar în desfăşurarea lecţiei îşi puse tot sufletul, toată puterea şi toată dragostea, făurind-o interesantă şi cuceritoare, oa un poem de dragoste pentru oameni. Cu toată că nu era vorba deoît de predarea literei „a“. Sau poate tocmai de aceea.

Cînd a văzut cum au împodobit copiii clasa Margaretei Florea, Anton Hîrlea ,a exclamat, surprins, sinoer:

— Extraordinar !

Dar în clipa următoare regretă că lui copiii nu i-au adus nici o floare, niciodată. Făcu semn către clasă :

— Sînt încîntat că-i văd aici, în bănci, tunşi frumos, spălaţi curat. Păcat însă că prezenţa lor e bucurie în mînă străină. înţelegeţi ?

— Cum adică ? nu se dumiri Margareta. Cine mi-i mai poate răpi ?

— Ah, ce ruptă eşti de realităţi ! Ce romantică ! Priveşte — arată cu un gest dramatic picioarele desculţe cum se vedeau pe sub bănci : — desculţi ! Abia dacă au cîte o rufă-n gît.

— Asta o văd prea bine, dar tocmai...

— E'i, şi mai departe, în spaţiu, în timp, în perspectivă dialectică, nu eşti :în stare să vezi ? Unde ţi-i previziunea ştiinţifică ? Acum vin la şcoală, că-i cald. Dar la iarnă ? La iarnă nu-i mai scoatem din bordei, pentru nimic în lume ! Clar, nu ? Era subtil fericit că poate lăsa măcar o umbră .asupra bucuriei învăţătorilor. Lansă chiar o form|ulă : clienţi de sezon, nu elevi !

— Tovarăşul Savu organizează o serbare la căminul cultural. Valeria Petrescu, face o colectă cu femeile. Va fi prima acţiune a organizaţiei de femei pe care o înfiripăm tocmai acum. Vom găsi pentru cei zece-doi-sprezece copii hăinuţe şi încălţăminte pe un an de zile.

— Mda... sigur... Atunci, dacă-i aşa. Dar cărţile ? rechizitele ?

— Doar dumneata ştii, tovarăşe director, ca ne vin două sute cincizeci de cărţi gnatis. De ce te mai îngrijorezi aşa de mult ? întrebă ironic Margareta.

Dragoş urmărea să vadă cît va mai născoci directorul piedici „insurmontabile".

— Tovarăşe director, dumneata vrei să găseşti piedici ori simple chichiţe, adică beţe în roate ?

— Cum ? ce ? Ce bețe...

— Vrei piedici ? Să-ţi spun eu. Dar piedici serioase, nu fleacuri născocite. Uite, la mine în clasă, Maoovei Ion, al lui Leancă, n-are unde-şi pregăti lecţiile. Au o singură odaie şi sînt şase copii. Unul din cei mai mici i-a rupt cartea nouă-nouţă, iar caietul... ce să mai spun ?

Ferfeniţă.
— La mine, mama lui Fulgeran a rupt o filă din abecedar şi i-a învelit boţul de mămăligă să-l aibă la şcoală, completă Margareta.
— Şi mai departe, ştii că a lui Tololoi, văduva ceea din capul satului, are o viţică şi trei copii. Cel mai mare, Tololoi Petre, învaţă păscînd viţica de funie. Ieri, n-a băgat seamă, şi viţica i-a ros jumătate din carte şi tot caietul.
— Păi vezi ?
— Vedem, tovarăşe director. Şi vom mai vedea multe. Poate şi mai grele. A munci în şcolile noastre din sate nu-i o glumă. Trebuie să facem nu numai educaţia şi instrucţia şcolarilor, ci şi a părinţilor, a familiei.
— Noi trebuie să-i ajutăm şi pe vîrstnici să vadă cum pot duce o viaţă materială mai bună. Să-i ajutăm să scape de sărăcie. Să lase copiii să înveţe şi să le creeze, măcar cît de cît, condiţii pentru studiu.
— Că nu-i totuna Năstasă Ionel, care are odăiţa şi măsuţa lui, şi Vucu Miron care scrie tema pe măsuţa rotundă pe care mănîncă, aşezînd cărţile lîngă bucata de mămăligă. Sigur, caietul lui Năstasă e curat, pe cînd al lui Vucu e pătat de mîncare, iar pe copertă, lipite firimituri de mămăligă.
— Şi totuşi Miron învaţă.
— Trebuie să înveţe I
— Da aveţi dreptate ; piedicile sînt...
— Sînt multe. Principalul este că avem copiii aici, în şcoală. O să-i învăţăm carte. O să-i deprindem să trăiască mai omeneşte. O să trecem peste orice piedici. Şi-o să facem din ei oameni, încheie Dnagoş.

Dar în dimineaţa următoare, Chihai Truţu şi Cucută Parasca lipsiră iară. Copiii povestiră că Vichentie s-a aşezat ou harapnicul îin poartă şi i-a alungat.

— Era tare furios. Zicea : „Lua-v-ar dracu' !

Toţi învăţaţi. Numai eu, nu 1“

— Tiiii! L-am uitat pe Varvaroi Vichentie ! Toţi l-am uitat, se înfristă Margareta. Şi repede îl înscrise în catalog.

i y Octombrie se sleia în dimineţi cu brumă. Gal- bene, frunzele nucilor se aşterneau la pămînt, foşnind încet şi golind priveliştea de încă un izvor de lumină aurie. Razele soarelui se cerneau printre crengi, topindu-se în ceţurile reci ale toamnei învecinate ou iarna.

Din cerdacul casei lui Năstasă, Dragoş privea copiii cum se jucau cuminţi, să nu sperie orătăniile proprietarului. Se simţeau străini în casa asta. Mereu întrebau :

— Cînd ne mutăm în şaoala cea nouă, tovarăşe învăţător ?

— Doar s-a terminat şi poditul ia clasele de jos. De ce nu...

Pînă acum, Savu înregistrase cea mai bună frecvenţă. Dragoş avea un elev care nu venise încă nici o zi la şcoală : Ciocîrlan Iliuţă. Cînd îl ruga să-şi trimită odrasla la şcoală, Ilie Ciocîrlan răspundea duşmănos, zgîrcind din nas :

— Nu poţi fără el ? Vrei să mi-l faci popă ?

învăţătorul a încercat toate metodele; a trimis chiar o delegaţie de copii din clasa a treia să stea de vorbă ou Iliuţă.

— Bădiţa Llie l-o speriat că dacă vine la şcoală, intră-n clasă şi bagă cuţitul în el. Iliuţă se teme şi plînge.

Aseară, pe uliţă, iar l-a întimpinat pe llie Ciocîrlan.

— E singurul elev oare lipseşte din clasa

mea.
— Da ? Şi ţi-i teamă să nu-ţi scadă leafa ? Iaca, eu vreau să ţi-o scadă. Şi nu-1 trimit chiar de te-aş vedea tîrîndu-te ca rîma. Na ! Eu l-am făcut şi pe mine-o să m-ajute la treabă.
— Nu mie, ci copilului dumitale îi faci rău cu în- căpăţînarea asta prostească.
— Lasă-ne deşteptule-n prostia noastră ! Vezi-ţi de plodurile oare-ţi vin la şcoală. Muştruluieşte-le şi burduşeşte-le de carte pe-acele, cît ai poftă şi cum ti-i damblaua. Şi nu te mai agăţa de cei oare nu vor să-I deştepţi dumneata, după deşteptăciunea şi învăţătura dumitale comunistă !...

Acum, privind din cerdac desfrunzirea nucului din ograda iui Ciocîrlan, îl zări pe Iliuţă robotind ceva în jurul căruţei. Ilie ieşi din ogradă, pornind ia vale.

Elevul de serviciu sună intrarea în clasă. Ciocîrlan Iliuţă, acolo în ograda lui, se opri din lucru şi asculta clopoţelul. Dragoş nu-i vedea fata, dar ghicea că-i amărît. Şi, dintr-o dată :
— Băieţi, strîngeţi-vă cărţile !
— Mergem să lucrăm la şcoala cea nouă ?
— Nu. Vom face lecţiile în casa lui Ciocîrlan.

Copiii înmărmuriră.
— Ne mutăm cu... şcoala acolo ?
— Deocamdată.

înşiraţi cîte doi, cotiră uliţa şi intrară în ogradă la Ciocîrlan. Fîstîcit, Iliuţă se prefăcu că leagă un lanţ de ţăpuşa căruţei. învăţătorul se apropie, urmat de şirul copiilor:
— De ce nu vii la şcoală, Iliuţă ?
— Nu mă lasă tata.

Fără a desface rîndul, copiii îşi întindeau gîturile, privind miraţi şi trişti la colegul lor cum clipea des din ochi, gata să plîngă.

Trezit din cuşca lui, clinele începu să latre. Ieşi în prag Ileana, minuniîndu-se 'de atîta

şcolăret ivit în ogradă :

— Vai de mămucuta mea !...

— Liţă Ileană — se apropie Dragoş — dacă riu vine Iliuţă la şcoală, iam hotărît să vină şcoala la el. Pregăteşte-ne odaia cea curată. Vrem să facem lecţie cu toţi copiii de clasa a treia. Hai Iliuţă, intră la lecţie.

Şi fără să mai aştepte ca femeie să se dezmeticească, Dragoş pătrunse în odaia de la vale, deschise ferestrele, dînd muşcatele la o parte. Urmîndu-1 de aproape, amuzaţi, elevii se aşezară care pe pat, care pe cele trei scaune din odaie, care pe jos, cu -trăistuţele .sub ei.

— Nu-ţi stricăm nimica, liţă Ileană, o asigură învăţătorul. Vrem numiai să arătăm soţului matale că Iliuţă vrea să înveţe carte.

— Vai, dom'învăţător, al meu e iute şi... mă tem. Tare mă tem, că nu cată.

— Nu-ţi fie teamă, liţă Ileană. Cred că n-o să ne lase să pedepsim treizeci şi patru de copii pentru unul singur.

— Doamne apără, dă cu ce-apucă. Pune mina şi pe topor...

— îmi dai voie să fac lecţiile în casă ori nu ?

— Despre mine... Vai de mămucuţa mea ! Da' eu la zilele matale mă gîndesc, că eşti tînăr şi bun.

Ca să liniştească elevii, învăţătorul se aşează la masa de sub icoane şi începu lecţia. Ciocîrlan Iliuţă citi şi povesti la rînd cu toţi. In recreaţie, copiii ieşiră în ogradă şi-l ajutară la dezghiocat păpuşoi : o clacă de un sfert de ceas, foarte veselă. Ora următoare — o lecţie de aritmetică.

— N-.avem tablă ; dar dacă Iliiuţă nu vine la şcoală, o s-aducem şi tabla aici, zîrnbi învăţătorul.

— Doar nu-i olog, ca Tiţa lui Farcaş.

— Sigur ! Numai pe dînsa dom'Savu o învaţă carte acasă.

Pe la jumătatea onefi ide aritmetică, s-auziră în ogradă sudălmile lui Ilie Ciocîrlan :

— Ce-i nebun ? N-a fost vrednic să termine clădirea, şi-acu' umblă cu colinda prin case ? Dumnezeii mamei lui de venetic!

Şi, cu toate împotrivirile Ilenei, dădu buzna în odaie.

Tocmai în aoel moment, în picioare, Lliuţă se străduia să dea răspuns la o problemă. Chipul schimonosit de mînie a lui tată-su îl îngrozi. Copiii se sculară în picioare, îngălbenind, tiremurînd de spaimă. Unii scăpară caietele şi creioanele jos, dar nu îndrăzniră să se plece după ele.

— Băieţi, ce spuneţi voi cînd intră în clasă un om în vîrstă ? întrebă calm învăţătorul, fără a se mişca de la masă.

— Bună-ziiiiua ! strigară copiii, tare, nefiresc de tare, cutremurînd pereţii. Pe masă căzură cîteva seminţe negre din smocul de busuioc de lîngă icoane.

Intimidat, Il'ie Ciocîrlan îşi scoase căciula, fără să vrea, şi aşteptă cîteva clipe, nedumerit, Dragoş se ridică în picioare, întrebînd cu glas grav, hotărît:

— De ce n-ai bătut la uşă, bădiţă Ilie ?

— Păi... eu... în casa...

— Da, e casa dumitale. Dar .aici muncim treizeci şi şase de oameni şi nu se cuvine să fim stingheriţi. Tocmai acum lliuţă al dumitale răspundea la o problemă. Judeca frumos. Ai intrat însă, ca o furtună, şi ne-ai. tulburat, Staţi jos, băieţi! Bădiţa Ilie Ciocîrlan ştie foarte bine că nu trebuie să sperie copiii... Ei, s-auzim judecata problemei Ciocîrlan Iliuţă. Dovedeşte

tatălui tău că ţie ţi-i dragă învăţătura.

Cu toate că-i tremurau buzele de spaimă, Iliuţă repetă bine judecata problemei. Se încurcă însă la socoteli.

— Ciocîrlan nu ştie înmulţirea cu un număr urmat de zero, pen' că n-o foşti la nici o lecţie diin is't-an, cuteză un şcolar.

— Mai daţi-mi o problemă, vă rog... suspină uşurat Iliuţă, cînd înţelese cheiia operaţiei.

— Mai tîrziu. Acu' trebuie să trecem la...

— Dă-i... şopti Ilie Ciocîrlan.

— Bine ! Dacă vrea tatăl tău...

Şi-i dictă o problemă asemănătoare.

Ilie Ciocîrlan stătu foarte atent pînă cînd Iliuţă rezolvă problema. Apoi ieşi în vîrful picioarelor. Se opri în mijlocul ogrăzii, ca un stîlp, îşi puse căciula pe cap şi chibzui îndelung. De cîteva ori îi dădu ghes mînia : să intre în casă, să facă mare otrocol. Ca să se potolească, meşteri la căruţă pînă cînd copiii ieşiră în recreaţie. Veni lîngă învăţător, în pragul tinzii:

— Şi ce gînd ai, cu pilda asta, dom'Dragoş ?

— Unul singur : să-l trimiţi pe Iliuţă la şcoală. Ştiu că, în fapt, dumneata, ca ori ce părinte, vrei ca băiatul să ştie carte.

A doua zi în clasa lui Dragoş toţi elevii erau pre- zenţi.

Şi cel dintîi care i-a mulţumit a fost Dumitru Tiron.

— Ilie Ciocîrlan a venit la mine şi a recunoscut că nu-şi dădea copilul la şcoală pentru că aşa îl sfătuia... gîci cine ?

— Neculai Chiţcop ?

— Nu. Hîrlea 1

— Cum ?

— Nu crezi ?

— Măi... îndrăcită chestie I

■**1 "1** După întoarcerea de la cursuri, şi viaţa

din •*-~J'casa lui Dumitru Tiron a devenit alta. S-a încălzit, s-a înfrumuseţat. Seara, Dumitru se sfătuia cu Saveta, cu Ana, se juca, drăgăstos, cu Mitruţ cel mic. Avea timp şi pentru asta. Nu mai lungea şedinţele peste măsură. De la soţia şi de la copila lui afla multe secretarul. Era adesea surprins ce sănătos judeca Saveta şi oît de bine cunoştea oamenii. Şi pentru asta îi era, şi mai dragă. Căta Ia dînsa cum cată grădinarul la trandafirul îmbobocit, primăvara. Era soţia lui de treisprezece ani, dar parcă abia acum o descoperise. Ii citea din ziag-e, din cărţi, apoi el însuşi făcea cu dînsa lecţii de citire. Adesea îl invita anume pe Savu să discute cu dînsul, s-o ajute pe Saveta să înveţe carte şi să-l abată de pe drumul crîşmei. Pe învăţător îl cucerea simplitatea, înţelepciunea şi bunul simţ al lui Dumitru Tiron.

— Dumneata ai dreptate, tovarăşe secretar. Pe mine patima beţiei m-a făcut laş. De asta sînt nefericit tovarăşe secretar : că-s singur şi ticăloşit de beţie. Şi totuşi trebuie să fiu învăţător.

Tiron încruntă privirea. Vorbele astea îl cutremurară.

— Grea meserie aveţi 1 Iaca, vorbiţi în clasă, la lecţie, despre cinste. Vorbiţi, nu ?

— Da.

— Şi copiii ştiu că învăţătorii fură materiale de la şcoală. Ce greu vă vine să...

— Intr-adevăr profesiunea ne obligă să fim cinstiţi, drepţi, fără pată. Ori eu...

— Noi zicem aşa : v-am dat pe mînă tineretul, ziua noastră de mîne. Să ni-1 creşteţi frumos, plin de încredere, îndrăzneţ.

— Şi învăţătorul e fricos, gol şi amar ca o măciulie de mac cînd vîntul i-a scurtat seminţele bucuriei.

— Satul ştie cît de tare te-ai lăsat prins de patima beţiei, cît de jos ai căzut.

Atins drept în inimă, Savu cercă să se ridice în picioare, dar nu putu. întrebă, în şoaptă, privind într-o parte, vinovat:

— Ţi-a spus... moş Grigore ?

— Mi-a scris bătrînul Mancaş. Era datoria lui să-mi scrie.

i— Va să zică ştii că m-a dus cu tărăboanţa ? gemu, parcă şi-ar fi împlîntat însuşi cuţitul în piept. Atunci... să plec din sat.

— Ba, deocamdată să te .muţi de la Ghită Lungu, îl întrerupse Tiron. Uite, Iancu Melinte îţi închiriază o odaie, tot aşa de bună. Ai să te căsătoreşti, ai să-ţi faci un cămin.

Savu zîmbi trist, suspinînd.

Saveta scoase furca din brîu, luă cartea şi caietul, se aşeză la masă şi începu să înveţe, clătinînd cu o mînă leagănul în care gîngurea Mitruţ. învăţătorul trecu s-o ajute.

— Am fost alaltăieri în Valea Rece, urmă Tiron, mai tîrziu, sorbind un fum de ţigară şi apropiindu-se de masă, lîngă Saveta. Am avut treabă la partid. Am întîlnit-o pe tovarăşa Sandu şi-am grăit cu dînsa. Şi despre dumneata. Chiar m-a condus pînă aproape de marginea pădurii. Vine duminică să-i dai nişte coruri pentru cămin. Ce zici ?

— Nn se uită ea la mine.

— Ei, iaca vezi ? Se uită, şugui Tiron. Doar să-i citeşti şi să-i înţelegi uitătura. E o fată de nădejde.

— I le duc mîne seară... se emoţionă învăţătorul, ca un adolescent.

— Grăbeşte, c-ai cam întîrziat.

— Mi se pare, tovarăşe secretar, că dumneata ai căpătat iarba fiarelor pentru desferecat inimile. Intr-o bună zi, dacă-i aşa, nici n-o să mai am de ce fi nenorocit.

— Şi cred că n-ai să jeleşti pentru asta 1 Ai să uiţi ce-a fost şi-ai să priveşti tot înainte.
— Am douăzeci şi nouă de ani şi...
— Dacă vorbesc aşa cu dumneata, acum, mai înainte a vorbit ou mine despre asta şi Cremene, şi Acatrinei, şi Florea, şi Nedelcu, şi secretarul regionalei. Şi Emilia Sandu tot aşa mi-a vorbit.

Mihai Savu se răsuci pe scaun. îşi apăsă pieptul cu palma. II jena parcă respiraţia. II ardea ceva în piept. Ii zvîcnea inima prea tare. Se desăvîrşea în el prefacerea la care de mult rîvnea. Oamenii îl sprijineau. Oamenii lui Tiron, nu ai lui Hîrlea. Se elibera de sub teroarea sub care-1 ţineau rapoartele, ameninţările, şantajul directorului. Pe rînd, privirile lui Dumitru Tiron, ale Savetei, ale Anei, zîmbetele lor îl învăluiră cald, îl îmbrăţişară.
— Merit eu atîţia prieteni ?
— Noi contăm mai mult pe meritele viitoare.

1 A O vizitase la lecţie., Şi cu duhul blîtndeţei, Anton Hîrlea îi demonstra că, de fapt, se luptă cu morile de vînt.
— Ce faci în clasă, Florea ? Ii pui să-şi încheie bumbii la cămăşi. Ascuţi şi împrumuţi creioane. Ii înveţi cum să-şi sufle nasurile. Intr-o oră de matematici, ai ascuţit şase creioane şi-ai împrumutat trei. Uite ici, die fiecare dată am tras cîte o linioară. De ce ? Pentru că fiind dumnealor de „hăi“ din Ţigănie, şi le „ciordesc".
— Bine, dar conţinutul lecţiei...
— In loc de lecţii pătrunse de spiritul severităţii, al seriozităţii grave, le cînţi la acordeon, iar ei lălă- iesc, afon, după tine. Aşa

am învăţat la îndrumare?

— Tovarăşe director...

— Dar nu eşti tu vinovată. Vinovată-i înapoierea, trogloditismuil lor nativ. Pe scurt sînt ţigani şi basta! Asta spune tot. Uite, chiar azi-dimineaţă Domnica lui Năstasă s-a plîns că Vasilică al lui Găinaru şi Ful-

geran al lui Cucută, ,,elevii" tăi. au încercat să-i prindă găinile cu laţul. Şi ce laţ! Primitiv I înnoadă boţuri de mămăligă pe sfoară şi-o vîră printre scîn- durile gardului. Găina înghite sfoara, iar ei o trag binişor, că nu zice nici „cîr“. O înhaţă de gît şi-o trag peste gard.

— Ha ha ! Ingenios !... Dar asta dovedeşte că, vorba domnului director, sint ineducabili, îl secondă Porumbiţă.

— Nu-i adevărat I strigă furioasă Margareta. Născociri de-ale Domnicăi.

— Adică eu mint ? Experienţa mea de un sfert de veac...

— întîi mă mir cum, în atîta amar de vreme n-ai aflat cauza adevărată a unor deprinderi rele la aceşti copii 1 Apoi cum nu ştii că tocmai acesta-i rostul nostru aici : să înlăturăm apucăturile rele şi să creăm deprinderi bune. Copiii din Ţigănie sînt îndemînatici, iscusiţi, dotaţi cu multă sensibilitate şi vioiciune. Li-i plină inima de-o poezie...

— Nai Şi poezie 1

— Da, de-o poezie proaspătă, cuceritoare. De aceea mă lupt să le deştept conştiinţa de om, să le insuflu dispreţul trîndăviei şi necinstei, să-i obişnuiesc cu munca. Şi oricît aţi cobi, tot am să izbutesc I

— Ai dreptate, Margareta 1 interveni Savu. Şi mi-ai sugerat o idee : să fac o orchestră cu băieţii din Ţigănie.

— Fii serios! Conga şi tananica I...

— Bravo, Mihai I Fă orchestra I strigă Dragoş. Rolul nostru este nu numai să luminăm tineretul, dar să şi salvăm de la .pieire talente care pot deveni Emi- nescu, Luchian ori Enescu.

Văzînd că intervenţia a avut efectul contrar, Hîrlea îşi îndreptă săgeţile în altă parte:

— Vă felicit c-aţi izbutit să aveţi frecvenţă sută la sută. Dar nu aprob „metoda"

extravagantă folosită de Acatrinei.
— Dar nu-i o metodă ci o încercare care...
— Care putea să provoace o catastrofă ! Să intri cu copiii în casa unui om violent, ce gest necugetat 1 Ai pus în primejdie nu numai viaţa bietului învăţător, ci şi viaţa unor sărmani copii nevinovaţi. Ehei ! Dacă nu eram eu director, eu cu prestigiul meu, de cîte ori v-ar fi luat ţăranii cu reteveiul din poarta lor 1 Ca să vorbesc în limbajul... clienţilor Margaretei : sfînta mărdeală era partea voastră ! Numai autoritatea şi respectul infiltrat de mine v-a salvat. Şi-apoi încă un lucru. Adică două. De ce faceţi demagogie ? De ce linguşiţi elevii ? îi mîngîiaţi, îi sărutaţi. A educa înseamnă a crea caractere, inteligenţe şi virtuţi, nu a asouţi creioane, madam ! Sîntem în clar, nu ? Şi a treia : dialectic este să vă critic că v-aţi îngîmfat; v-aţi înfumurat şi înfumurarea...
— Chiar aşa ! Uite ,cine critică „demagogia" şi „înfumurarea" şi ce bine-i stă I... — grăi Savu, cu atîta umor în glas şi în mimică, încît toţi, chiar şi Mircea Hîrlea, izbucniră în hohote.
Directorul îi fulgeră cu privirea şi mormăi ca un urs încolţit de lupi:
— Eu aşa am învăţat la îndrumare că demagogia şi îngîmfarea sînt...
Dacă Anton Hîrlea ar fi fost o leacă mai puţin plin de sine, ar fi înţeles, şi din aceste banale discuţii, că atmosfera din cancelaria şcolii din Sohodor se schimba. Vremea cînd toţi îl ascultau, ca Porumbiţă, cu gurile căscate, apunea. E adevărat că Petrescu şi Virginia Hîrlea tăceau ; dar Acatrinei, Vătafu, Florea, Savu se împrieteneau tot mai mult şi manifestau tot mai multă independenţă.
— Aducerea lui Ciocîrlan Iliuţă la şcoală — reluă calm Dragoş — mi-a dezvăluit că dumneata, din nu ştiu ce interese, cheltuiai multă energie să nu fie adus la şcoală.

— Eu ?

— Dacă întrebi, spun mai multe; spun tot ce ştiu. Hîrlea se făcu galben ca şofranul, scoase o ţigară şi, tremurînd, o puse în gură. Nu-şi găsea chibritu- rile, de enervare. Porumbiţă sări, servil, cu un chibrit aprins.

— Eu l-am înscris şi pe Varvaroi Vichentie în catalog. Trebuie să-l aducem şi pe el la şcoală, hotărî Margareta.

— Pentru Dumnezeu, nu strica iar procentajul frecventei pentru un hăbăuc inşcolarizabil I gemu rugător Hîrlea.

j C Ochii inspectorului străbăteau parcă şi oamenii şi lucrurile. Asculta cu răbdare peroraţia lui Anton Hîrlea :

— Dar cu tot devotamentul nostru neţărmurit, cu toate eforturile noastre supraumane, de a ne t'ne angajamentul solemn să dăm şcoala gata la 1 octombrie, nu s-a pututl Greutăţi insurmontabile! Hoţie, necinste, îndolentă, tîlhărie, toată gama relelor sociale aici în Sohodor s-a colectat, ca un puroi infect. Şi în principal, la şcoală.

— Cum de n-ati descoperit încă tâlharii ?

— Eu nu sînt de acord cu'cei care au dispus reluarea lucrărilor înainte de a se găsi vinovăţii. Con- centrîndu-ne atenţia asupra lucrărilor, duşmanii fatal au fost neglijaţi. Eu sînt un om cinstit. N-am înstrăinat niciodată un capăt de ată din avutul obştesc!

— Dar cele 25.000 de cărămizi ? surîse ironic inspectorul Nedelcu.

— Cără... Care ? A, cărămizile care... Sîntem în... da, în clar, se bîlbîi jalnic Hîrlea. Dar cu

proces-ver- bal! Şi le dau, le dau ! Am înapoiat 25.000; mai am de... Pentru şcoală nu mai e nevoie. Pentru căminul cultural, pentru orice edificiu public care... o rezervă...

— Nu mai întîrzia, că altfel trecem la sancţiuni. Pînă în decembrie puneţi în funcţiune cinci clase. Deschideţi internatul. Angajaţi oameni de serviciu, conform schemei.

Măcar că primea lovituri tari Hîrlea se încuraja : „Am dus eu atîţia, n-o să-l duc p'ăsta ?" Şi porni o nouă peroraţie despre munca şi devotamentul lui.

— Adu-ji aminte de fabula lui Donici, „Două polo- boace" şi nu încerca să umpli un gol interior cu spuma vorbelor umflate.

— Eu, vorbe um... vru Hîrlea să se repeadă, dar amuţi în fata privirii lui Nedelcu, ca un bondar izbit într-un spin.

Vizitînd sălile de clasă, inspectorul ceru să vadă materialul didactic.

— N-avem nimic, tovarăşe inspector I Oropsiţi de soartă. Ce-am putut strînge eu, cu sacrificii, în cei douăzeci şi şase de ani de devotată străduanie, s-a pierdut în timpul războiului.

— Dar in dulapul cela ce ţineţi ?

— Nişte... a, nişte rămăşiţe care ne-au rămas, descompletate, se fîstîci directorul, parcă întîia oară ar fi văzut acest dulap.

— Deschide-1.

In timp ce directorul căuta cheija, Nedelcu intră în . vorbă cu şcolarii adunaţi în jur. Povestiră cum învaţă şi ce-i interesează mai mult la şcoală.

— Aritmetica... Poveştile... Geografia...

Sosi între timp şi Alexandru Vătafu.

Mă aşteptam să te găsesc aici cu un muzeu de ştiinţe naturale, Vătafule, îl întîmpină inspectorul.

— Abia l-am proiectat. Şi scoţînd din buzunar

un caiet îl întinse lui Nedelcu : uitaţi-vă cam cum am văzut noi...

Inspectorul cercetă proiectul şi-l găsi bun.

In sfîrşit, tremurînd de enervare că-i inspectat ca un magazioner, nu ca un director, Anton Hîrlea descuie lacătul, trăgînd uşa, furios. Păinjenişul se rupse şi o hartă flenderită, făcută sul pe jumătate, căzu. O prinse Bour Măriuţa.

Speriat, un şoricut se izbi de fundul dulapului, se
zgrepţănă pe hartă, în sus, apoi ţîşni afară, furişîn- du-se printre picioarele copiilor.

'— A, aveţi şi material didactic... viu ? şugui trist inspectorul.

Vătafu lăsă capul în jos ca un şcolar dojenit. Elevii alergară după şoricuţ. Vucu Miron îl găbui într-un colţ, îl prinse şi-l aduse inspectorului.

— Ce micuţ I Şi-i foarte sperios, vorbi elevul cu naivitate, fără să-i pese de sîsîirile colegilor, de semnele aspre ale directorului. Şi muşcă, bată-1 cioarele...

Inspectorul privi şoricuţul, privi şcolarul, clipi din ochi, apoi se adresă tuturor :

— Tovarăşul profesor Vătafu ştie să împăieze, măi copii.

— Dom' Pandelea are un sturz şi-un dumbravnic împăiat, sări Vucu Miron.

— Dacă voi o să-i prindeţi păsările, de pildă, tovarăşul Vătafu o să le împăieze pentru muzeu. Şi-o să aibă şi şcoala păsările, nu numai „dom'Pan- delea".

— Păsările ? Păi eu li-s naşul! se piep'toşi Vucu Miron. Dar cînd văzu în juru-i atîtea priviri, unele mirate, altele mustrătoare, se muie : adică nu, Vichen- tie-i mai păsărar ca mine. E foarte dibaci la sticleţi şi prepe'iţe. El mi-o dat şi un mierloi, da' o murit în cuşcă. Ş- apoi el o văzut o vrăbiuţă albă. Da' noi n-am

văzut-o. Numai Axinte Brînduşa mai ’ce c-o văzut-o...

Studiind reparatiţia elevilor pe clase, inspectorul a constatat că în clasa Margaretei Florea erau treizeci şi nouă de elevi, iar în a lui Mircea Hîrlea, numai douăzeci şi trei.

— De ce această deosebire de tratament ? Te rog să egalezi clasele, tovarăşe director.

— Ştiţi, tovarăşa Florea i-a luat pe cei din Ţigă- nie şi...

— Cum adică ? I-aţi separat ? Şi nu se simte jignit tovarăşul Mircea Hîrlea că o fată munceşte mai mult ca dînsul?

Inspecţia asta îl umili pe Hîrlea şi-l scăzu în fata colegilor. întîia oară, de la începutul carierei, amuţise în fata unui superior.

— Directorul nostru e-ntr-o pasă proastă, observă Dragoş. Cît timp este director, trebuie să-l ajutăm. Să muncim şi să ne facem datoria.

Tofi erau impresionaţi de atitudinea lui Dragoş. Numai Margareta ştia că inspectorul i-a propus direcţia şi el a refuzat.

1 £ Intorcîndu-se din onaş, a deshămat caii, şi-a periat hainele şi-a ieşit în drum. Nu s-a întins în pat, ca de obicei, să se odihnească după zdruncinul călătoriei. A pîndit cînd în biroul organizaţiei de partid se aflau numai Tiron cu Dragoş şi a intrat. Avea înfăţişare de om frămîntat, chinuit sufleteşte.

— Am venit să stau, de vorbă cu voi, cu amîndoi, începu Hîrlea, blajin oarecum milog, cu neobişnuită sinceritate în glas, după ce-şi puse pălăria în cuier. Cum era şi firesc, s-au început cercetările privitoare la furtul de la şcoală. Şi mi s-a făcut cinstea să fiu interogat.

Din pricina legalismului şi a intransigentei mele, n-aş vrea să fiu greşit înţeles. Uite, eu am strîns oarecare avere. Am condus banca şi cooperativa. Am făcut politică ţărănistă. Ticăloasă politică ! De aceea acum orice nemernic mă poate judeca şi condamna, fără drept de apel. Spre pildă fostul maior Milică Andronescu. Un criminal de război ! Dar iată, pun capul aici, în fata voastră, dacă n-o fi el autorul moral al furtului de la şcoală. Are nevoie de parale. Din ce trăieşte ? Din jaf, cum a trăit toată viata... Numai că în timpul războiului a furat în stil mare, gangstereşte, iar acum ciupeşte ca un găinar ordinar. Ştiu: voi mă bănuiţi că am legături cu dînsul. Şi vinovatul tot eu sînt: n-am venit niciodată să vorbesc deschis. Dar vă jur că sînt cinstit şi devotat. Ah, dac- aş putea să-mi scot inima, s-o pun ici în palmă, să vedeţi că... Cred că Lungu, după cîte am mirosit eu, Lungu şi cu maiorul Andronescu sînt cei care ştiu de soarta scîndurilor. Asta-i părerea mea; astea-s declaraţiile pe care le-am făcut şi la tribunal. Mă simţeam dator să vi le comunic şi vouă, tovarăşii mei de muncă.

Scoase o ţigară; mîna îi tremura mărunt; flacăra chibritului pîlpîia şi abia nimerea capătul ţigării.

— Am muncit sincer pentru şcoală, cu avînt. Şi nu vreau să mă aleg cu aripile arse... Acatrinei nu uita că eşti învăţător. Iar tu, Dumitre, adu-ti totdeauna aminte că ti-am fost învăţător.

Făcu o pauză, învălui c-o privire cercetătoare pe cei doi şi urmă :

— Şi-acum vă las ; sfătuiti-vă şi reflectaţi. Veţi fi, sînt sigur, obiectivi şi drepţi. Obiectivi şi drepţi cu cel care şi-a deschis inima şi cu sinceritate deplină v-a vorbit.

După plecarea directorului, cei doi tăcură

cîtăva vreme. Erau o leacă derutaţi, o leacă intrigaţi.

— Ei, ce zici, tovarăşe Dragoş ? întrebă Tiron, cînd descifră regretul de pe chipul lui Acatrinei.

— Im'i pare rău că n-a fost şi Cremene de fată. El îl dibuie mai uşor. Eu mereu sînt înclinat să cred că-i un simplu fanfaron, un vanitos inofensiv. Acuzîndu-1, **ne** bazăm doar pe afirmaţia lui Alexa că la Hîrlea în casă se strecoară noaptea oameni străini. încolo, nimic concret. Cererea lui Hîrlea de a opri lucrările pr.intr-un ordin al inspectoratului se poate explica, prin invidia şi dorinţa de a lovi în mine şi nu de a sabota construcţia şcolii. Deocamdată sînt de părere să-l mai lăsăm.

De aceeaşi părere a fost şi Ene Mîndrut. Numai Cremene, cînd a auzit, s-a supărat:

— Hîrlea-i tîlharul tâlharilor I O să vedeţi voi.

Şi Margareta Florea se îndoia de sinceritatea directorului.

— Deocamdată nu pot argumenta, Dragoş, dar am impresia că Hîrlea ne-ajută nu să descoperim hoţii, ci să apăsăm şi mai adînc masca miopiei.

— Bine, dar a declarat că...

— Ne-a vîndut „pontul" ori ne-a îmbrobodit ?

— Asta-i întrebarea. Totuşi, pentru cercetări, e necesar să fie cît mai aproape de noi.

Din seara aceea, Anton Hîrlea a devenit foarte binevoitor fată de toţi. Pe Mihai Savu îl sfătui să nu mai bea şi, chiar în fata lui, a rupt raportul către inspectorat :

— De două luni de zile n-ai mai băut. Socot că nu mai este nevoie de acest mijloc de... de constrîngere.

Dar mai ales deveni deosebit de atent cu Acatrinei şi cu Florea şi foarte grijuliu ca lucrul la şcoală să meargă repede.

— S-o terminăm pînă la-ntîi noiembrie!

1 7 Pe elevi i-a impresionat mult şoricuţul împăiat.

• Numai conteneau cu exclamările :

— Are şi ochişori !

— De mărgele.

— Şi codiţa-i o leacă bîrligată, drept ca-nainte.

— Are şi mustăţi I

— Juri că-i viu...

— Eu am s-aduc o cîrtiţă... Eu un dihor... Eu un liliac... Eu aduc o veveriţă; o prinde tata, pe Măgura, cu laful.

— Şi alune s-iaducem, să i le punem în lăbuţei

Şoricuţul împăiat a fost prima piesă din muzeul de ştiinţele naturii. Cu cei din clasele a patra—a şaptea, Vătafu începu să scotocească pădurea şi cîmpul, să adune „piese". Vucu Miron îşi dărui toate păsărelele din cuşti. Tot atunci, bătrînul Neculai Mancaş aduse două pile electrice — începutul laboratorului. Iar Savu făcu o serie de corpuri geometrice din lemn şi din sticlă. Hîrlea aproba orice, încîntat. Lucra la rînd cu ceilalţi şi-l ocăra pe Mircea că nu se interesa de înzestrarea şcolii cu material didactic.

— Desenezi frumos, fă şi tu măcar nişte hărţi. Uite, n-avem nimic la geografie.

Numai cînd Acatrinei se prezentă cu o adresă către ministerul învăţămîntului prin care şcoala cerea un microscop, Hîrlea hohoti:

— Microscop ? Ho-ho ! N-ai simţul realităţii, dragul meu. Eu am făcut şcoala normală, am fost premiant şi n-iam privit niciodată priintr-un microscop. Iar tu vrei microscop la ţară, în Sohodor 1

— Elevii noştri vor studia la microscop, apăsă calm Dragoş. Chiar la ţară, aici în Sohodor.

— Da, în mileniul al treilea al erei noastre...
— Ba chiar anul acesta :
De cîte ori se angajau asemenea discuţii, Porumbiţă privea ţintă în ochii lui Acatrinei. Simţea că-i mai tare şi voia să fie de părerea lui. Dar, pe de o parte n-o pfea nimerea, iar pe de alta strica raporturile cu Hîrlea.
— Nu te mai gudura şi tu pe lîngă Acatrinei, lichea patentă, că te bag mesa I Am aflat unde-au dus scîn- durile. Şi le-au dus cu complicitatea ta. Auzi ?
— Jur că...
— Taci !
Privindu-1 pe Porumbiţă cum calcă pe drum şovăielnic, îngîndurat, înfricoşat, moş Grigore Axinte îşi dădu cu părerea către Dragoş :
— S-o schimbat mult dom'Aurel al nostru. Al'dată era cel mai fercheş.
— Şi mai fudul.
— Da, cel mai fudul om ce s-o văzut pe-aici. Nu grăia cu nimeni.
— Păşea ţanţoş, mîndru.
— Aşa-i! Parcă s-ar fi arătat: „uite-mă lume I Nu mă vezi ?"... Acuma-i adus de spate. Straiele i-s cam boţite.
— Ai dreptate, moşnege.
— Ceea ce înainte nu se afla la el... Pe dumneata altă dată te privea de sus, iar amu îţi cată-n cinste ca unui inspector şi mai ceva.
— Ei, nu...
— Ba văd cum se poartă cînd vii aici la repetiţie, la cămin. Cere chiar sfatul lui dom'Savu, pe care, pînă amu o juma' de an, îl socotea prost şi mazac.
— Savu s-a schimbat şi el, dar în bine, nu ?
— Chiar că nici nu mai este ca-nainte dom'Savu. Işi curăţă hainele, se rade tot la două zile.

Şi către Porumbiţă, care s-a apropiat anume, parc-ar fi simţit că despre dînsul se vorbea :

— Hm... Cum se mai pitrocesc lucrurile, dom'Aurel.

— Te miri că mă vezi aşa de abătut, moş Grigore ?

— Mă mir şi nu prea, dom' Aurel. Aşa-i roata vremii. Mi-aduc aminte că în timpul războiului ai dus prietenie numa' cu oameni mari: Dorel Isăceanu, Milică Andronescu şi te-ai fi deprins cu bînele lor.

— Taci moşnege, că nu m-am de...

— Oricum, aşa-i cînd ai înghiţit spini: nu poţi nici să-i rumegi, nici să-i... nici să taci. Şi te cam ofileşti în suferinţă.

— Bravo, moş Grigore ! se bucură Dragoş. Bine i-ai zugrăvit starea cugetului.

— Da nu te supăra'neta de vorbe ca aiestea.

— Ba mă...

— Nu, nu ţine mînie. Că iaca, nici Fănica nu mai este aşa mînioasă. O dat broboada de pe ochi şi cată cu voie bună spre lume.

— Adică ce vrei să spui ?

— Că mai iartă şi ea oamenii; de, ce să facă ?

Asemenea vorbe între şagă şi amenințare îl îngheţau pe Porumbiţă. Nici nu-şi mai putea descleşta gura.

•1 O Simţind că Iorgu Cremene nu-1 credea sincer, Hîrlea turba de furie; şi totuşi trebuia să se stăpînească.

— Mă bănuie un... un primitiv ca ăsta ? Şi către Tiron : — Iorgu e un stîngist. Urăşte pe intelectuali mai tare decît pe chiaburi.

Hîrlea avea impresia că în juru-i se strîng nevăzute laturi. Dacă în cancelarie se stăpînea şi era plin de voie bună, în clasă izbucnea tot mai nervos. II supăra grozav zburdălnicia şcolarilor din clasa lui.

— La mine nu merge cu „slobodna“, ca la alţii. Mînile la spate I Nici o mişcare ! Smirna ! Dac-aud o şoaptă, vai de mama voastră... Lungu, înseamnă-i pe cei neastîmpăraţi. Punele cîte o cruce de cîte ori s-or mişca. De fiecare cruce cîte două la palmă 1 La mine nu-i ca la Acatrinei: debandadă! La mine, disciplină !

Elevii pricepeau, după icnet şi pufnituri, că furia fierbea în inima directorului ca mustul toamna.

Se întoarse către tablă unde Vucu Miron greşise o înmulţire :

— Dobitocule 1 Vită-ncălţată ! Ce stai ? Socoteşte mai departe !

Zăpăcit, băiatul învîrtea creta între degete:

— Să vedeţi... nu ştiu cum...

— De ce nu ştii, dobitocule ?

— Să vedefi cînd... cînd răcneşte cineva la mine, eu... mă ia cu rece, aşa... dom’ vă rog...

— Cine răcneşte la tine ? vită ! Eu vreau să vă-n- văt carte. Asta vreau : carte, nu alte comedii!

Şi jap 1 o palmă. Lui Vucu i se întunecară vederile. Amuţi. Se ridică în schimb Cremene Toderită :

— Tovarăşul Dragoş nu ne-a bătut niciodată.

— Nu ? Iaca, eu vă bat! Şi-i arse şi lui, cu sete,
două palme zdravene. Na ! Să nu rămîi avocat fără plată... ■’ '

Lovind sălbatic, Hîrlea se răcori, parcă l-ar fi pălmuit pe Iorgu Cremene însuşi.

A treia zi, a fost chemat la inspectorat.

— Cînd s-o întoarce are ce fulgera şi tuna, în di- tirambe, proroci Savu.

Dar în ciuda aşteptărilor, Hîrlea a descins în sat bine dispus, cu un car de laude la adresa inspectorului :

— Vederi largi, tact pedagogic! Mi-a plăcut. Om cult, domnule. Ştie să pună problema

principial. M-a convins de superioritatea disciplinei liber consimţite. De fapt, eu totdeauna am fost împotriva bătăii. Dar abia acum am înţeles, ce înaltă, ce umană-i disciplina liber consimţită.

1Q Egalarea celor două cliase întîi a iscat aprinse

• discuţii în consiliul pedagogic al şcolii din Sohodor.

— Dă-mi mie clasa întîi, ceru Dragoş cînd văzu că Mircea Hîrlea nu poate fi convins să accepte o parte din copii din Ţigănie. Tovarăşul Mircea Hîrlea să ia clasa a treia.

— îmi dai certificat de incapacitate ? Nu primesc 1 Dar directorul n-a mai ţinut seama de răţoielile lui

Mircea ; a făcut aşa cum a propus Dragoş.

— Am şi eu o rugăminte, Acatrinei : să-l ştergi pe Varvaroi Vichentie din catalog. Florea a avut fantezia sau poate bunătatea să-l înscrie, ca pe un *memento mori.* Gest superflu, ilogic şi neavenit, nedialectic în definitiv, care ne face mari încurcături. Ne strică, în primul rînd, procentajul la frecvenţă. Am putea fi cea mai bună şcoală pe regiune dacă n-ar fi ăsta, care...

— Problema lui Vichentie trebuia rezolvată pînă acum. Dă-mi voie să mai încerc.

— Bine, domnule Don Quijotte redivivus. Mai încearcă. Dar eu îţi garantez că nu vei izbuti.

— Doar de asta facerii şcoală noua: ca să ne încapă toţi copiii. Toţi I

A doua zi, Dragoş, înainte de a intra în noua lui clasă, l-a chemat pe Vucu Miron şi pe Axinte Brînduşa :

— După-masă să mi-1 aduceţi pe Vichentie.

Şcolarii s-au dus pe imaş după dînsul. Cît au grăit despre vrăbii, au fost prieteni. Cînd Vucu a adus însă vorba de şcoală, porcarul l-a îmbiat cu sfîrcul biciului. Mai isteaţă, Brînduşa a luat cu dînsa trăistuţa cu cărţile şi două plăcinte. Au mîncat plăcintele şi au povestit despre vrăbiuţa albă. Cîhd Brînduşa i-a arătat cărţile, Vichentie s-a încruntat:

— Dă-le dracului I Mi-a dat învăţătoarea una. Am azvîrlit-o în pîrău. As'vară. Ce să fac cu ea ? Dacă n-am învăţat la vreme, aleluia ! Am rămas prost.

— Nu, Vichentie 1

— Tu eşti ori nu de sama mea ?

— Sînt, Vichentie.

— Şi te fuduleşti c-ai ajuns într-a cincea !

— Am ajuns, da...

— Zici că-nveţi şi ruseşte. Sigur că înveţi. Că nu eşti proastă. Şi ai şi părinţi. înveţi. Nu porcăreşti la bă'ţa Neculai.

— Ai să-nveţi şi tu.

— Acu' şi liţa Ioana'ce să-nvăţ carte. Ea zice c-o ajuns în suferinţă pentru că nu ştia boabă.

— Chiar aşa-i !

— Să învăţ! Hm... Dar cine mă hrăneşte ? Că mama-i oloagă. Bă'ţa Neculai 'ce că i-s fecior de suflet. Da-mi zice aşa pînă i-o face liţa Sofia un copil. C-o bate-n fiecare lună.

Brînduşa a depănat, aidoma, vorbele lui Vichentie în faţa lui Dragoş, adăugînd de la dînsa cîte ceva despre înfăţişarea băiatului, despre glasul lui mînios şi trist, vădind mare părere de rău şi multă ură.

— Şi trebuie să vă mai spun că Vichentie e mînios pe dumneavoastră de as'vară, de la o serbare. Că nu l-aţi pus să cînte cu fluierul. Şi venise, aşa, de bună- voia lui, să cînte la popor.

— Uite, cînd şi unde se răzbună clipa de

laşitate... se dojeni Dragoş. Ceru apoi ajutorul Ioanei şi al lui Traian Trufaşu.

— Vă admir insistenţa, demnă de-o cauză mai mare — se rosti Hîrlea — însă mă mir cum voi, pedagogi de tip nou, vă pierdeţi în chestiuni mărunte, nesemnificative. Ce reprezintă Varvaroi ? Nimic! Unul din cinci sute. 0,4%. Procent insignifiant. Ce contează? Totdeauna au lipsit 20—30%. Şi nimeni nu s-a mai sinchisit, pentru că-i normal. Un procent de pierdere, impus de natura însăşi. La voi însă, Vichentie — o problemă !

— Şi încă o problemă politică, dublată cu una culturală şi educativă.

— Auzi 1 Un derbedeu, un sălbatic, care foloseşte harapnicul cum folosesc papuaşii bumerangul, un hăbăuc din Sohodor, un „spaima dealurilor", problemă politică 1 Vi-s creierele bilă I Nici o singură circon- voluţie nu...

— Chiar epitetele cu care ne împodobeşti dovedesc că şi dumneata lupţi, foarte aprig, în felul dumitale, cu problema Vichentie.

— Eu ? O ignorez corn...

— Nu uita că în ţara noastră sînt patru milioane jumătate de analfabeţi.

— Ce să-ţi fac? Asta-i plaga analfabetismului.

— Şi cum o putem stîrpi dacă nu şcolarizăm toţi copiii ? Inchipuieşte-ţi că la fiecare din cele 16.000 de şcoli elementare din ţară ar fi cîte doi Vichentie. Aşa-i că pierdem din şcoală peste 32.000 de copii pe an ? Asta înseamnă insignifiantul 0,4%. Cînd Varvaroi Vichentie va intra în clasă, noi vom fi obţinut o mare victorie, tovarăşe director I

— Ce exagerare, dragă Acatrinei! Ce atitudine, cum să zic, nemarxistă, lipsită de simţul, iartă-mă, de simţul realităţii. Un comunist ca tine... Zău, fii atent: cazi în... în

idealism, dragă.

— Ce are a face scripca şi cu iepurele ? întrebă Savu.

Dragoş zîmbi şi tăcu.

Ioana Tudor învăţa cu îndîrjire. Seara, în chile- rut din spatele casei, la lumina opaiţului, repeta de zeci de ori lecţia. Cînd nu înţelegea, îşi strîngea tîm- plele în pumni, îşi muşca mîinile şi-o lua de la capăt. Pe Margareta o uimea puterea, voinţa dezlănţuită în inima Ioanei. De cîtăva vreme, Chiţcop se purta cu dînsa cam ciudat. N-o mai bătea, ci se linguşea ca un cotoi pe lîngă fustele ei. Seara, tîrziu, îi şoptea, de dincolo de uşa chilerului, vorbe neruşinate:

— Deschide, fată hăi; nu căta că-s cumnat!... Da- că-mi faci copii, divorţez de sor'ta şi te iau pe tine Te iau, fa, să fiu al dracului!

Seara, după ce se întorcea de la învăţătoare, Ioana înfunda ferestruica odăiţei, să nu se zărească lumină, trăgea zăvorul, punea un ciomag la îndemînă şi continua să înveţe pînă auzea cocoşii de miezul nopţii.

După lecţia din seara asta, învăţătoarea şi ucenica întîrziară mult de vorbă în cerdac.

Era o noapte încremenită de toamnă tîrzie. Parcă şi păsările călătoare dormeau în zbor ; doar aripile băteau în neştire văzduhul înalt, dens, purtîndu-le spre ţările visului.

Cînd le întristau amintirile despre faptele oamenilor din Sohodor, cele două femei priveau tăcute în noapte, ascultau liniştea ori misterioasa tînguire a păsărilor călătoare şi respirau adînc aerul mirosind a frunză de nuc şi a busuioc copt.

Pe Margareta o învălui încetişor o oboseală

dulce. Rezemă tîmpla de umărul Ioanei, ascultîndu-i povestea.

— ...spuneam că Chiţcop m-o tîrît pe la mănăstiri ca să-mi citească popii. O dată m-o închis cu un călugăr în chilie, pentru rugăciuni. Era călugărul un om ca de cincizeci de ani, voinic, gras şi tare evlavios, după înfăţişare. Parcă-l văd. Mi-o citit cu glas cucernic cîteva rugăciuni. Apoi o pus cartea pe masă, sărutînd-o cu smerenie şi-o început să mă mîngîie foarte lumeşte. Eu, în genunchi, să intru în pămînt de ruşine, de teamă şi de scîrbă. Mi-o spus că-mi dă o iconiţă făcătoare de minuni, dacă... M-o cuprins în braţe. M-o sărutat. L-am scuipat cu greaţă ; dar asta îl aţîţa în loc să-l astîmpere. Luptîndu-mă cu el, am răcnit după ajutor. Am spart un geam şi-am sărit în cerdac. Cumnatu-meu aştepta într-o chilie, alături. O alergat şi m-o prins dincolo de clopotniţă. M-o bătut pînă m-o umplut de sînge. Zicea că-s aşa de tîmpită, că nu pricep ce mare bine vrea să-mi facă un călugăr sfînt ca acela... Asta-i numa'una din întîmplările mele. Ei, dar cine va putea, soră a mea fericită, cine va şti vreodată de ce mi-i inima ca mătrăguna ?

Cocorii scînceau, sus, în apa neagră a nopţii. Margareta îşi strînse bluza ; o cuprinse frigul. Tăcu vreme îndelungată. Apoi o luă uşor pe Ioana de mînă, o duse iar în odaia ei, ridică fitilul lămpii şi o rugă să-i mai citească o dată lecţia.

— Invaţ-o mai bine, mai bine, Ioana !...

Erau amîndouă obosite. Dar nu voiau să poposească înainte de a fi ajuns la capătul călătoriei.

— Cartea te ajută să afli că şi tu eşti om. Şi omul e frumos numai atunci cînd e slobod şi în inima lui e lumină.

'J'i A doua zi, la prînz, toţi învăţătorii au fost che- mâţi la organizaţia de partid. Numărînd, cu privirea, cîte cadre didactice are satul, secretarul surise şi întrebă :

— Văd că treaba la şcoală merge binişor. Peste o săptămînă vă mutaţi în casă nouă. Cum stăm însă cu alfabetizarea ? Cînd începem ?
— Aduceţi-i la şcoală şi noi îi învăţăm carte, pretinse Anton Hîrlea.
— Vă dăm tot sprijinul. Dar munca de lămurire trebuie s-o duceţi tot dumneavoastră. Vă ajută şi cei care învaţă carte : de pildă soţia mea.
— Şi Irimia Huţan, aminti Dragoş.
— Ştefana Damaschin şi Ioana Tudor, adăugă Margareta.
— Ioana învaţă carte ? Bravo, tovarăşă Margareta I Frumoasă iniţiativă... S-o rogi să vină la mine, să stăm de vorbă.
— A început să înveţe şi Fănica lui Petrea şi Victoria Melinte, deci avem şase, numără Dragoş.
— Şi eu vreau să-l învăţ carte pe... — făcu Savu o pauză şi-l privi pe Tiron — pe moş Grigore Axinte.
— Hăhă ! rîse Mircea Hîrlea. Treanca-fleanca pe abecedar...
— Nu-i nimic de rîs în asta ! se-ncruntă Mihai Savu. E de admirat.
— Sînt unii care încearcă să ia Ceahlăul în spinare...
— Astora să le arătăm că Socola nu-i departe, persiflară cei doi Hîrlea.
— Eu mereu vă rog — se prefăcu Tiron că nu observă batjocura — să n-o uitaţi pe Varsavia.
— Intîi să se rostească legea ! strigă Anton Hîrlea. Individa Varsavia Bour este în cercetarea justiţiei pentru că a maltratat în mod barbar, în exerciţiul funcţiunii, pe unul din colegii noştri. Cu o bătăuşă, cu o sălbatică, nu vrem să avem de-a face.
— Ba noi vrem şi trebuie să avem de-a face.

De cînd o hrăneşte după sfatul nostru, vaca îi dă cu două kilograme de lapte mai mult pe zi.

— Ce vîri vaca aici ?

— Varsavia începe să aibă încredere în noi.

— Aducerea ei la alfabetizare va fi primul succes de seamă după construirea şcolii.

— Eu am s-o aduc ! Orice-ar fi... făgădui Margareta.

— E drept că entuziasmul şi îndrăzneala ta trece şi prin par, nu numai prin băţ. Dar Varsavia 'te bate 1 De nu te-o... mardi, să-mi legi mie zgardă, proroci trivial Hîrlea. Zgardă, ca la cîini ! Auzi ?

— Aud şi mi-o şi pregătesc...

— Nu fii obraznică I

— N-o lua aşa, tovarăşe director, îl potoli Tiron. Dumneata ai păreri iprea proaste despre unii oameni săraci şi prea bune despre...

— Dimpotrivă, Dumitre! Numai eu ştiu ce ticăloşi sînt chiaburii... Extrem de... de primejdioşi. Păca't că Varsavia e... e sabia cea mai ascuţită îndreptată împotriva şcolii. Dar să vedem... Deocamdată vom face şi alfabetizare ! E-n planul de reformă.

— Altfel construcţia şcolii nu-şi împlineşte scopul întreg.

După şedinţă, pe drum, veni iar vorba despre Vichentie Varvaroi. Hîrlea propuse să fie trecut printre analfabeţi. Ceilalţi se împotriviră.

— Are numai treisprezece ani.

Amintindu-şi că Vătafu avea un album ornitologic. Dragoş îl împrumută şi-l dădu Brînduşei :

— Arată-1 lui Vichentie.

— Vai ce frumos e... suspină fata. O să-i placă.

22.

temei. Ileana lui Farcaş şi Aglaia lui Paraschiv, măcar că sînt femei trecute de treizeci de ani, tot învăţau un duet să-l cînte la şezătoare. Altele, ca Pro

La căminul cultural veneau acum tot

fira lui Vasile Andrei, au primit să joace în echipa bă- trinilor, pe care o pregăteau moş Grigore Axinte şi Savu.

— Spuneţi voi, oamenii lui Dumnezeu, se indigna Domnica lui Năstasă, dacă nu-i ceasul de apoi ? Sminteala lumii! Vremea lui antihrist 1 Se zdrobesc boşo- rogii în hore, ici în favor de public, în loc să-şi ungă încheieturile cu alifii, să-şi hodinească ciolanele şi să se roage la maica Precista pentru iertarea păcatelor din tinereţe. Dar nu-s numai ei vinovaţi. Ii silesc unii să se scălămibăiască, aşa, de rîsul chioarei şi de batjocura tontului.

— Cum adică ?

— Adică, să nu mai fie nici bătrînîi în cinstea satului, ci daţi în tărbacă. Asta vor aiştea...

— Care... aiştea ?

— Aiştea care... Eu, in locul bîtei ce-o joacă-n fruntea corăgheascăi, mai bucuroasă i-aş da o luminare, să-şi lumineze văcarul calea pînă la mormînt, că nu mai are rnul't.

— Lele Domnica, vezi-ţi de cale, o întrerupse Ioana Tudor, cînd băgă seama că unele femei clătinau din cap, gata s-o creadă. Nu-ţi băga nasul unide nu-ţi fierbe oala, c-apăi ţi-i găsi beleaua cu noi 1

întîi femeile rîseră. Pe urmă se minunară :

— Asta-i Ioana ?

— Căscăuna I Uite ce cămaşă curăţică are pe dînsa...

— Şi o înfruntă din cuvînt chiar pe Domnica lui Năstasă ?

— Ai dreptate Ioana. Lele Domnica vezi-ţi de treabăl Domnica se uită ponciş, duşmănos. Dar nu putu

răzbi dîrzenia femeilor din jur. Ar fi vrut s-o audă pe Varsavia grăind în locul ei; dar, de cîtăva vreme, vădana asta parcă nu mai asculta

de nimeni. Neavînd încotro, spălă putina din sala cea mare a lui Chiţcop, unde s-adunau oamenii pentru repetiţie. n CI Cînd s-au încredinţat că învăţătorii deschid '^•'•cursul de alfabetizare şi cheamă în adevăr pe toţi neştiutorii de carte, oricît ar fi de vîrstinici şi de nevoiaşi, Minodona şi Domnica au chemat-o şi-au dăscălit-o mult pe Varsiavia Bour.

— Măcar pe femei să le poprim 1 Să nu căpieze şi ele.

Şi, pe furiş pornind din ograda cu zăplaz, se strecu- rară prin case, în urma învăţătorilor.

— Ce vor să facă ăştia e-mpotriva rînduielii lui Dumnezeu. El o-nzestrat pe unii cu miai multă, pe alţi cu mai puţină pricepere.

— Ce ? învăţătorii pot turna minte, cu leica, în că- păţîna fiecărui nerod ?

— Oare cartea-i ca luţerna verde dinaintea vacilor cu lapte ?

— Carte vă trebuie vouă, fa ? Caraghioaselor ! Flă- mîndelor I Nu vi-i ruşine, fa 1

— Mai de mult şi primarul iscălea cu pecetea. Şi erau vremi mai bune, mai fericite. Cartea-i nefericire, blăstăm I

— Dar dumneata de ce-iai învăţat, lele Domnica ?

— Mai nefericită ca mine nu să ezistă pe lume! Prea văd şi-nţeleg multe ; toate ticăloşiile, toate le văd şi muuulti mă amărăsc.

— Cum să te duci, tu Ileană, la şcoală, cînd ai copil de ţîţă ?

— Saveta Tiron învaţă foarte bine, cu copilul la sîn.

— Te huiduieşte satul, femeie hăi!

— Satul se .deprinde. Iar de-or cîrîi ciţiva, pagubă-n ciuperci.

Era senin şi soare căliduţ, blajin. Prin grădiniţe mai surîdeau încă, mărunţele şi timide, dumitriţele; pe izlaz apăruseră, stînjenii şi firave, brînduşele.

Văzînd-o pe Varsavia în poartă la Ciocîrlan, torcînd aşezată pe iarbă, împreună cu altele, aşa cum obişnuiesc sohodorencele, spre seară, cînd mai mîntuie cele treburi. Margareta s-a oprit şi a intrat în vorbă.

Şi-au amintit multe din vremea războiului. Şi mai cu seamă despre Milică Andronescu.

— Scotea oamenii din sat şi-i mîna la război, ca pe vite. Nici un sfert nu s-au mai întors acasă, săracii.

— Cî't l-au mai bătut pe-al meu pentru c-o întîrziat citeva zile. Şi doar tu ştii, Varsavia, că aveam băiatul la spital. Copilul mi-o murit acasă, bărbatul în război.

Varsavia umezi cu limba tortul sur, prinse cu dinţii din caier un fir minuscul de puzderie, dar uită să răsucească fusul. Dreapta-i căzu pe lîngă trup. Privi într-o parte, stingherită. Vorbi cu obidă :

— Parcă pe-al meu, fa, nu l-au stîlcit în bătaie ? Ii răpunea Cristache cu gura şi-atunci, jap ! jap ! Ehei I Bărbatul meu pierea ca un cîine, rănit, într-un şanţ, fa, iar Milică trimetea cu avionul de pe front covoare, pielcele de astrahan, vase de cleştar şi cîte şi mai cîte scumpătăţi. O oprit avionul de trei ori ici pe izlaz.

— Şi fabrica i-o fost tot din furat!

Parcă le-ar fi găsit în caierul de lînă ori de fuior, în ţesătura rufei pe care o cîrpea ori în laţurile împletiturii pentru colţuni, aşa depănau şi înşirau femeile amintiri despre isprăvile lui Andronescu ori Isăceanu.

— Chiar în ziua cînd o veni't ştirea că mi-o murit bărbatul, fa, la Andronescu o foşti o benchetuire şi-un dezmăţ... se aplecă Varsavia să înnoade un fir destrămat din poala catrinţei. M-au silit să-i slujesc, la bucătărie .Să le frig curcani şi iepuri. Şi pentru că plîn- geam, a sărit dom' Pandelea la mine: ,,Ce-l mai bo-

ceşti ? A fost un clanţău Cristache Bour. Numai gura era de el“...

— Cîte ticăloşii, exclamă învăţătoarea.

Varsavia îndreptă spre dînsa priviri neaşteptat de calde; chipul ars de soare parcă i se lumină în raza asfinţitului.

— Mata nu grăi aşa, că te-o spune careva. După cîte am tras cu urechea, îndeosebi dumitale ţi-o pus gînd rău dom’ Milică. Vrea să te „jumulească". Şi eu ştiu ce-nseamnă la el „a jumuli" ,

— Ehei, multe-ar vrea Milică ! Dar nu mai poale. I-au tăiat ghearele!

— Nu se ştie. Noi tot ne mai temem de Androneşti.

— Pentru că nu ştiţi cum să scăpaţi de teama asta.

— Cum ?

— O cale-i şi asta : învăţăm carte, cu toatele, citim, ne luminăm, aflăm ce-i pe lume, înţelegem cum să facem ca să trăim mai bine.

— Ei, noi nu mai putem învăţa, cîtu-i hăul şi pî- răul...

— Ba, ida, liţă Varsavia 1 Numai încearcă şi-ai să vezi. Vină la alfabetizare !

— Se putea să nu te-aud cu vorba asta ?

— Stărui şi voi stărui, pentru că mata eşti femeie deşteaptă şi locul dumitale e aici, printre noi.

— Cînd se ţine scai Dumitru Tiron şi dumneata de-un om, apoi nu-i chip: omul acela ori ia dîmpii ori face cum ziceţi ’nevoastră.

— Tovarăşul Tiron te povăiţuieşte .numai de bine, liţă Varsavia.

— Eu văd asta. Bine m-aţi povăţuit cu vaca. Iaca, măcar că-i toamnă, am lapte şi pentru copii, fa. Dar... să mă ia dracu’!

Începutul de frămîntare şi de revoltă din inima Var- saviei sporeau nădejdile Margaretei. Porni cu femeile pe uliţă şi anume îşi căută

’treabă în Poiana Sohodo- rului, ca să vorbească între patru ochi cu Varsavia. **In** ogradă o ajută să culeagă surcele de la trunchi, apoi îi arătă cum să lipească, acum cît e cald, colniţa vacii. Şi mereu o urmărea cu privirea : o femeie întreagă, **ro**bustă ; o văduvă care-şi păstrase frumuseţea şi tinereţea, drămuindu-le cu grijă.

— De ce nu te măriţi, liţă Varsavia ?

— Mă cere un om din Iliseşti. Om bun, aşezat, vrednic. Dar... dar nu-1 pot uita pe Cristache.

— M-da... Pînă la urmă, însă...

— N-o să am încotro... Şi zici să pun mai multe paie în lut ? Aşa ! Şi pe urmă să făţuiesc. L-am rugat pe **Ion** Axinte să-mi facă o uşă.

învăţătoarea surise: sfaturile rodesc. Dădu asalt:

— Va să zică aşa, lită Varsavie, te înscriu la alfabetizare.

— Scrie-mă, dar... Dar strici cerneala şi condica degeaba. Nu pot veni, domnişoară. M-aş face de rîs, amu după ce...

Presărîndu-i paie peste lutul pe care-1 călca, tur- nîndu-i apă, învăţătoarea mai discută vreo jumătate de ceas.

— Dacă vii dumneata Ia alfabetizare, vin toate femeile. Faci un bine tuturor.

— Vin dacă... dacă stingeţi procesul.

A doua zi, la rugămintea învăţătorilor şi împotriva voinţei lui Hîrlea, Aurel Porumbiţă, se duse la Dăr- măneşti şi-şi retrase plingerea împotriva femeii Varsavia Bour. Văzîndu-se singur, Hîrlea a mîrîit:

— Eticeşte vorbind, gestul lui Porumbiţă e măreţ, sublim chiar. Dar mentalităţile înapoiate ca a Varsaviei cunosc o singură etică : etica fricii. Voi o iertaţi, dar ea a doua oară o să vă dea în cap nu cu măturoiul, ci cu toporul.

Margareta Florea prinse momentul şi nu-1

cruţă :
— Tovarăşe director, Varsavia Bour vine la alfabetizare. Ce să fac eu... cu zgarda ?
Hîrlea învineţi. Aşa de tare tremura ciuda în el că-i clănţăneau şi dinţii.
— Margareta 1 o dojeni Dragoş. Ce-i asta ?
— Iartă-mă, tovarăşe director... surise fata, foarte jenată, apropiindu-se de Hîrlea cu mîinile împreunate. Iartă-mă, am glumit prosteşte.

O ***A*** Mult s-a minunat Vichentie de frumuseţea păsă- rilor din albumul ornitologic al profesorului Vătafu. Tresărea mereu: „Aista-i cuc! Drept aşa-i... Uite-un graur! Dar asta? Asta ce-i?... Uf, dac-aş şti să citesc... Sturzul I Ce frumos... Drept aşa-i".
Privea cil nesaţ figurile şi pruibuluia literele: „C-u-c". Nu, că-s cinci litere. Şi două cîte două la fel. Iar cea din urmă ca un băţ. „C-u-c-u-l". Aşa I Aşa trebuie să fie: „c-u-c-n-l". Cu cartea pe genunchi recunoştea pasărea şi silabisea slovele numelui scris. Seara ceru ajutorul liţei Ioana.
— Ei, mata ştii bine... Brava ! Cînd o să ştiu şi eu aşa ?...
A doua zi, după ce Chiţcop plecă de-acasă, Dragoş îl chemă pe Vichentie la şcoală şi-l purtă prin toată clădirea.
— Tiii, ce odăi mari 1... Şi ce albi-s pereţii I
— Curtod ne mutăm aici. Vrei să înveţi şi tu în clasa asta ?
— Eu ?... Nu pot. Nu mă lasă bă'ţa Neculai.
Pe urmă Dragoş i-a arătat un sticlete şi un graur împăiat.
— Drept ca vii! Şi cum stau... Parcă-s chiar pe creanga lor. In copac. Păcat că... Tiii I

— Ce-i păcat, Vichentie ?
— Cunoaşteţi şi toaca-n cer. Şi nu ştiţi, adică nici nu credeţi că este o vrabie albă. O vrabie albă care umblă-ntr-un stol de vrăbii cenuşii.
— Eu cred, Vichentie. Am citit într-o carte că există şi vrăbii albe.
— Da Brînduşa de ce n-a citit ?
— O să-i dăm şi ei cartea să citească.
— Hm ! O faci pe jmecherul ?
— Vină la şcoală, şi-ţi arătăm şi ţie cartea in care scrie despre vrăbiuţa albă.
— Mă amăgeşti ? Pasărea nu se prinde-n laţ, pîn' nu vede nada.
— Isteţ eşti, măi Vicihentie 1
— Ei, dacă mă iordăneşti, mă car...
— Mai stai, Vichentie ! Nu vrei să ne prinzi şi nouă o pasăre ? De pildă un cocor; să-l împăiem şi să-l pu- nqm ici, pentru şcolari. Că uite, tirec cocorii.
— E greu de prins cocor. Numa' cine ştie să-i des- cînte cînd trec în şir numa' acela-i prinde. Ai băgat samă cuim se schimbă cocorul care merge în frunte 7 Uite-aşa... manevră cu degetele lui groase şi crăpate direcţia unghiului cocoarelor.
— De ce se schimbă ?
— Ce ? Crezi că-i uişor să conduci ? Să spargi văzduhul, tot înainte ? La cocori e riniduială bună.
— Cînd vii la şcoală, Vichentie ? reveni Dragoş lia întrebarea lui.
— Ţi-am spuis: nu mă lasă stăpînuil... Ş-apoi acu' prea-s mare. Nu face. Ditai găliganul. Rid toti de mine, cînd m-or vedea-n clasa Intîi. Mi-ar cînta: „Foaie verde potrocală, i-a crescut mustea|a-n şcoală" Şi nu pot suferi să rîdă careva de mine.
— Nu, Vichentie, n-or să rîdă. Dimpotrivă, to| i băieţii te vor ajuta să înveţi cit mai repede, să-i ajungi pe cei de-o seamă cu tine.

— Nu mă duce cu mîia. Că-i ştiu eu mai bine pe băieţi. Şi pe Ciocîrlan şi pe Năstasă îi ştiu. Numai să rîdă şi să scoată porecle-s buni... Dar să ştii; am să prind vrabia albă. Şi-atunci... am să le-o vîr pe gît. Cu pene cu tot. Ai să vezi!

Dragoş zîmbi şi trecu s-ajute la demontarea schelei interioare. Băiatul intîi vru să plece, apoi se răzgîndi. Ajută învăţătorului la treabă. De vorbit însă nu vru să mai vorbească.

C La cursurile de alfabetizare, în prima săptă- mînă nu s-au prezentat nici un sfert din cei recenzaţi. Margareta Florea era foarte supărată că nici Varsavia Bour n-a venit. Cu o seară înainte o înghesuise Minodora cu vorba şi cu ameninţările:

— Te-ai dat cu comuniştii, Varsavia ? Ţi s-a urît cu binele ? Cîr'teştii împotriva noastră ? Gîndeşte-te şi răzgîndeşte-te, Varsavia!

Trei nopţi s-a frămîntat Varsavia ; a hotărit să nu se ducă, deocamdată, la cursul de alfabetizare. Mai bine-şi calcă vorba decît să piară nevinovată ori să intre în cine ştie ce dandana. Ii era ruşine de învăţătoare şi se ferea din calea ei.

Margareta o cău'tă pe acasă. Trecuse pe la Florea lui Farcaş şi-i dăduse un buchet mare de gherghine şi de dumitriţe. Intră în ograda Varsaviei cu braţul de flori, zîmbind, fericită. Soarele îi lumina faţa, îmibujorînd-o. O întlmpină Măriuţa, foarte încurcată, în prag:

— Mama... mama nu-i acasă. Dar văzînd mîhnirea de pe chipul învăţătoarei, îi făcu semn cu sprîncenele şi cu capul, că s-a ascuns în pod. Şi din gură : nu-i acasă... nu...

Amuzată de naiva complicitate a Măriuţei,

fără să reflecteze prea mult, învăţătoarea sorbi din mirozna dumitriţelor strînse la piept şi urcă sprintenă fuşteii scării din tindă, şuguind :

— Aşa ne-a fost vorba ? Ehei, dragă liţă Varsavia, nu scapi de mine chiar de te-ai ascunde într-o peşteră.

_ In pod, Varsavia se lipi de-un stîlp, încolţită, umilită... „De ce nu mă lasă în ticăloşia mea ?“... Se răsuci un ghem de mînie în ea. I se păru că nu urcă învăţătoarea cu zîmbetul pe 'buze şi cu un braţ de flori, ci un ucigaş, cu pistolul în mînă, oum prorocise Mino- dora.

Cînd Margareta apăru în gura podului, Varsavia se repezi din întuneric şi-o scuipă drept în faţă :

— Ptiu !... Na ! Că te ţii de mine ca scaiul de...

Margareta scăpă florile jos ; le auzea cum cad pe fuştei şi i se părea că însăşi inima ei cade, prăbuşită. Se şterse repede, cu dosul mîinii; coborî scara, tre- murînd de indignare şi de ruşine. Călcînd pe flori şi ieşi în fugă, din casă, din ogradă.

Măriuţa se lipi de perete, speriată, şi-o lăsă să treacă, Nu vedea decît cum îi juca părul în vînt. ca o flacără neagră.

Pînă acasă învăţătoarea n-a plîns. Dar nici la oameni nu s-a putut uita.

n/ Auzind că Vichentie a lucrat cu învăţătorul la şcoală, Chiţcop ceru sfatul lui Hîrlea.

— Vorbeşte cu Acatrinei. Aranjează cu el. Unge-1 ou ceva, dracului 1

Ieşind în calea lui Dragoş, Chiţcop avea bine ticluite în minte toate vorbele :

— Eu ştiu că eşti mai altfel decît ceilalţi învăţători: mai învăţat, mai cinstit, mai... Adică mai altfel, ce mai calea-valea. Dar îţi place şi gospodăria. Văd eu, după cum îngrijeşti mînzul şi cei doi porci, care va să zică. N-am zis nimic că mi-ai luat casa pentru...

— N-am luat-o eu, ci şcoala.
— Văd... Să zicem. Dar acu' ce ai cu Vichentie ? De ce-l momeşti ? Cînd singur, cînd cu ajutoare : cu Ioana, cu Brînduşa, cu balaoacheşul lui Mîndrilă... Nu-ţi mai bate capul cu-mpărăţia cerurilor, omule! E discalificat la mintea lui. Ii prost, hăbăuc. Se ocupă numai de lucruri, aşa, extra, vede vrăbii albe, sperie copiii cu harapnicul... Ce ? ăsta-i de şcoală ?
— Vichentie poate şi trebuie să-nveţe carte.
— Ştii ce zic eu ! Negustoreşte, fără tocmeală : ai nevoie de orz pentru porci şi pentru mînz. Cînd să-ţi trimit doi saci, acasă ?
— Niciodată !
— Hai, trei ! Ştii, eu tratez pe faţă, fără pleaşcă.
— Dă cui ai mai dat! lepădă Dnagoş braţele a scîrbă.
— Tare eşti de tîrg, măăă! Lui Hîrlea-i dădeam mult mai puţin. Poiftim : patru ? Patru saci de orz, mine sară. Ingraşi mînzul, purceii... Nu ştie nici pă- mîntul.

Dragoş îi întoarse spatele şi trecu drumul intrind în sediul organizaţiei de partid.

Rămas în drum, Chiţcop plescăi din limlbă... „Asta mă vinde ! Nu scăpăm de el, decît dacă-i facem felul".

Cînd ieşi de la partid, Draigoş o zări pe Brînduşa : se duoea cu mîncare la moş Griigore. Ii grăi, într-o doară:

— Spune-i lui Varvaroi Vichentie c-ar putea termina şcoala în doi ani.

Brînduşa socoti asta o veste mare şi alergă într-un suflet la Vichentie, pe luncă.

— Auzi ce-a spus tovarăşul Dragoş !

Băiatul o ţinti cu ochii lui mari, verzi. Pe faţă, pistruii i se colorară mai tare. îşi trecu mîna prin păr, scuturînd stroh de fîn. Trase mîneca

murdară ca obiala, şi-şi şterse năduşeala brobonită pe frunte, cu toate că trăgea un vînt rece de toamnă sură.

— Adică, dacă mă silesc. Dacă mă silesc pot să te ajung cu-nvăţătura ?

— Sigur !

— Ce n-iaş da să fiu în clasă cu tine, Brînduşa... Aş avea şi eu pe cineva. Un suflet de om, aproape. Că tu...

Şi întîia oară în viaţa lui, Vichentie cuteză să cuprindă, cu stîngace, dar nemărginită dragoste, mina cuiva. Ii tremurau degetele. Şi inima îi tremura. Ar fi vrut să chiuie. Dar i se păru lucru prea sălbatic. Se uită înc-o dată la Brînduşa. Parcă abia acum văzu că ea are ochi oa mura, cozi groase, gene dese, negre, nas drept, şi obrajii ca rodia cea din poveste, rumenită de vîntul toamnei. Şi surâde cald, dulce, aşa de dulce că te lipeşti de dînsa ca de miere... „Pentru Brînduşa asta fac orice. Fug de la Chiţcop. Ridic pietrele de moară cînd le freacă moş Pintilie. Prind vrabia albă. Mă duc la şcoală. Pentru Brînduşa !“

— Hai la şcoală, Vichentie. Chiar acum.

Băiatul puse harapnicul pe umăr, o înşfăcă de mînă, şi alergară nebuneşte pînă în faţa casei lui Hîrlea, unde era cancelaria. în urmă, harapnicul se zbătea ca un şarpe turbat.

In faţa cancelariei s-au oprit, gîfîind. Lui Vichentie i s-au muiat dintr-o dată picioarele ; n-a vrut să păşească înăuntru, ferit-a sfîntul. A intrat numai Brînduşa.

— L-am adus pe... pe Vichentie ! suspină fetiţa, cu sufletul la gură.

Intrerupînd consiliul pedagogic, au ieşit în drum Savu, Vătafu, Florea şi Acatrinei. II înconjurară pe Varvaroi Vichentie, ca pe o ciudăţenie. Intr-atîţia „domni**, băiatul, îngălbeni. Părul i se zburli mai tare, iar pistruii pieriră. Dragoş începu vorba tot de la vrabia

albă, îi arătă determinatorul de păsări, luat anume, în fugă, din cancelarie :

— Uite, Vichentie, aici scrie despre vrăbiuţa albă, întîi, copilului i se aprinseră ochii, vîlvătaie, cătînd

a bucurie şi a spaimă totodată ; apoi în obraji îi înfloriră doi bujori ciudat de rumeni. Margareta îl asemăna cu un pui de cerb care lasă o clipă oamenii să se apropie de el, daT, adulmecînd primejdia, pîndeşte încotro s-o zbughească, fulgerător, cînd nimeni nu se va aştepta.

— Citeşte-i tu, Brînduşa, grăi Margareta blajin. Şi-i întinse cartea din mîna lui Dragoş.

Fata citi de două ori, cu glas tremurat, rîndurile arătate de învăţătoare.

— Hă-hă ! sări băiiatul în sus. Nu-s hăbăuc! Nici năzărelnic nu-s... Roti ochii, ca două flăcărui verzi, biruitoare. Ii opri asupra lui Acatrinei. Se vedea că dacă n-ar fi fost atîta lume-n jur, i-ar fi sărit de gît şi l-ar fi sărutat. Se frămîntă cîteva clipe, negăsind nici un mijloc cum să-şi tălmăcească bucuria. Işi greblă părul cu degetele, scoase stroh de fîn şi-l lepădă jos, în spate. Deodată tresări, parcă şi-ar fi amintit cevia foarte important. Ceva, ca o izbăvire din lanţuri. Işi înşfăca harapnicul de pe umăr, ţîşni din încercuirea învăţătorilor, se feri, în fugă, vreo douăzeci de paşi mai încolo, şi cu înzecite puteri începu să plesnească în două părţi : poc ! poc-poc! poc !... Slobozi un fel de salve festive, acrobatice, pînă i se istoviră şi plesnea harapnicului, şi răsuflarea, şi puterile. Privitorii îşi astupară urechile : copiii speriaţi de atîta urgie de huiet, se strînseră cioatcă în cerdac. Ostenit, Vichentie privi o clipă harapnicul despletit la capăt, îl răsuci ca pe un şarpe în jurul cozii, alergă spre pîrău şi-l aruncă praştie în apă. II privi cum îl duc valurile la vale ; apoi se întoarse, plesnindu-şi palmele uşurat, mulţumit:

— De acu'... gata ! La şcoală !
— Te primim şi la internat, Vichentie ! se bucură Margareta, cuprinzîndu-1 de mînă şi aducîndu-1 mai aproape.

Oamenii, opriţi să asculte sfatul învăţătorilor cu Varvaroi Vichentie, zîmbeau bucuroşi. Numai Mîndrilă Vucu se scociorî în brîu după tabacheră şi urni vorbă de batjocură :
— Măi-măi 1 O cantelarie-ntreagă-n jurul unui porcar I Cine l-a băgat vreodată în samă pe tanăul ista ? Ştie să zică doar „haţa-haţa" după porci şi să pocnească d'in harapnic, cum aţi văz't. Aista, carte ? Cî- tu-i hăul şi pîrăul !
— Te încredinţăm că pînă-ntr-un an şi Vichentie şi soţia dumitale vor şti să citească, surise Dragoş. Pui rămăşag ?
— Nevasta ? Ii frîng ciolanele, dumnezeii mamei ei, dac-o prind.
— Cu cît o asupreşti, cu atît vine mai repede Ia noi.
— Da ? Parcă noi nu ştim că Varsavia Bour era gata-gata să vă cadă-n laţ ? Noroc că nici... nici alţii nu dorm, se făli şi sorbi cu sete din ţigară, înghiţind fumul oa pe o lingură de miere.
— Are şi Mîndrilă dreptatea lui, închiriată de la Andronescu, — se vîrî în vorbă şi moş Grigore Axinte, lăsînd vitele să se ducă singure spre ogrăzi. Zice : dacă toţi s-ar face cărturari cine ar mai fi văcari ? Aşa mă-ntreabă şi pe mine Pandelea, dimineaţa, cînd îşi caută odolenele de ou şi mă zăreşte trecînd pe la poartă. Dar eu, să vezi şi să nu crezi, eu poate am să-nvăţ. Am să-nvăţ carte, aşa pe departe, iar condei pe la bordei, şi plaivaz pe la izlaz, că-s văcar, nu cărturar. Dar dacă domnul Savu vine şi m-ajută, pot fi ticălos ca Varsavia şi în loc să zic bodaproste că se osteneşte omul să mă lumineze, eu să stuchi în oala cu lapte dulce ?

Pilduirea moşneagului înţepă inima Margaretei. Şi sentimentul de ruşine o copleşi iar. De unde a aflat ? Cuirînd va şti tot satul. Va afla Hîrlea şi ce-o să se mai răzbune...

Rece, soarele apunea în zarea roşie, tomnatică, tristă.

Luîndu-se cu vorba, învăţătorii nu observară dispariţia lui Varvaroi Vichentie. Intrară în cancelarie, unde Anton şi Mircea Hîrlea făceau zîmbre :

— Poate vreţi să mutăm consiliul pedagogic în drum, să-l prezideze Varvaroi, cu harapnicul !...

Şi Anton Hîrlea continuă să-şi bată joc de „exagerările" lui Acatrinei în „chestia alfabetizării unui hăbăuc".

— Cîtă extravaganţă lia un învăţător tînăr, absolvent al cursurilor de îndrumare ! Cer ca minorul Varvaroi Vichentie, acest infractor la morala satului, să fie trimis într-o şcoală de corecţie. O vară întreagă a bătut copiii pe suhat cu biciul şi acu' să-l bag în clasă ? Nu ! Contaminează elevii cu apucăturile lui golăneşti.

Cu greu au trecut la alte probleme: socotelile şi planul aprovizionării internatului cu alimente şi cu lemne. Discuţiile dezlînate, contradictorii, neprieteneşti durară încă un ceas. La sfîrşit. Anton Hîrlea aduse iar vorba despre Vichentie :

— Acatrinei, eu nu-1 primesc în şcoală ! Aici e o chestie de... de disciplină, de etică, de morală, de... de administraţie ! Cînd i-or veni lui dracii, ne rupe băncile, bre, ne sparge capul cu călimara. Nici Chiţcop nu-i mai poate veni de hac. Un sălbatic fără minte, fără inimă, fără suflet. Nu-i din epoca noastră atomică, ci troglodit din epoca de piatră... Şi-apoi, măi băieţi, ţineţi seama că-n chestia asta aţi mai suferit un eşec : Varsavia Bour nu vrea să vină la alfabetizare. Asta dovedeşte că eu cunosc

mai bine oamenii şi intuiesc mai precis împrejurările.

Toţi erau obosiţi şi voiau să încheie mai repede şedinţa, de aceea tăceau, mohorîţi. Nu mai avea nimeni chef să polemizeze cu directorul. Dar în clipa aceea, uşa cancelariei se deschise, încetişor. Apăru un cap zburlit, speriat. Holbă priviri stranii, ca flăcările verzi, fixîndu-le asupra lui Dragoş. Apoi, o făptură umană pătrunse în întregime în cameră şi împinse înapoi uşa cu piciorul. Cu mîinile spre spate, în lumina palidă a lămpii, părea un spiriduş al stufărişurilor sălbatice. Cu greu, învăţătorii îl recunoscură pe Vichentie Varvaroi. Era ud, din cap în tălpi şi tare vînăt de frig. Părul i se lipise pe tîmple, pe frunte. Numai în creştet un smoc îi flutura încă, vîlvoi. Se cunoştea că înotase aşa, îmbrăcat, cum era. Poalele cămăşii, flendurite. picurau ca streaşină. Pe duşumeaua roşie, tălpile-1 desculţe înscriau urme negre. Ţinea ceva sub braţ şi spre spiate.

Hîrlea ar fi început o tiradă despre sălbăticia hăbăucului Varvaroi ; dar o frică ciudată îi priponise limba în cerul gurii. Spaima îi crescu cînd, după un moment de şovăire, Vichentie se repezi spre masa consiliului pedagogic. Noroc că se opri în dreptul lui Dragoş, altfel Hîrlea ar fi ţipat, cerînd ajutor.

Cu o mişcare bruscă, răsucită, aproape atletică, băiatul trase mîinile de la spate şi întinse spre Dragoş un cocor înalt în catalige şi mare cît un gînsac.

— Nia 1 Ţi l-am prins... Cu Brînduşa ! Acum învăţătorii înmărmuriră, într-adevăr. Dragoş abia putu să se ridice în picioare. Pasărea, zdravăn strînsă în braţele lui Vichentie, cercă să bată din aripi. Lampa pîlpîi.

Dragoş era aşa de surprins că nu ştiu decît

să-i strîngă mîna, bărbăteşte :
— Mulţumesc, Vichentie, şi luă cu stînga cocorul, întinzîndu-1 lui Vătafu. Mulţumesc, sălbătăciune tro- glodită...
Toţi zîmbiră, mut, ascultînd cum picură, pe podele, apa din cămeşoiul lui Vichentie.
— Ei, ce mai spui, tovarăşe Hîrlea ? întrebă Savu.

— Eu ? Ce să spun ? Isteţ băiat... Bravo lui 1...
— Atunci, dacă-i aşa — rise tare şi porunci Margaretei — cată-i o cămaşă şi un rînd de haine. Să nu răcească „isteţul"...

07 început de noiembrie. Femeile îmbrăcaseră co-

• joacele şi bondiţe, dar tot se mai adunau pe scaunele de la porţi, mai lucrau şi mai sporovăiau ele-n de ele şi de-ale lor. învăţătoarele, adică şi Virginia Hîrlea de data asta, intrau printre femei, le povesteau ori le citeau din ziare, din broşuri: adevărate şezători improvizate, cu grupuri mici. Margareta Florea se oprea mai ales acolo unde era şi Varsavia Bour ; istorisea cum învaţă carte Ioana Tudor, Fănica lui Pe- trea, Ştefana Damaschin ori Saveta Tiron.

Varsavia înţelegea că învăţătoarea n-a povestit încă nimănui ultima ei ispravă. Dar tăcerea asta o chinuia. Nu-i putea afla gîn-dul. Ar fi vrut mai degrabă să-i dea prilejul de ceartă, să se ia de cap, decît să tacă. Se temea mai ales că iar au dat-o în judecată.

JSingur moş Grigore Axinte aflase că Varsavia a scuipat-o pe învăţătoare. Lui i-a spus Brînduşa, iar Brînduşei i-a şoptit Măriuţa, care era aşa de îngrozită încît n-a mai putut tăcea, cu toate că spaima de isprava mîne-sa se îmbina în inima ei cu o copleşi-toare ruşine!.

— Dacă mai faci voile Minodorei — o dojeni moşneagul — ajungi rău de tot Varsavia. Margareta-i aur, nu fată. Şi tu ? Ce ruşine, Varsavia, ce ruşine...
— Lăsaţi-mă dracului! Ce, voi nu ştiţi cine-s An- droneştii ? Nu ştiţi că au arme rătezate şi

revolvere ? Dacă nu sînteţi în gheara lor, vi-i uşor să vorbiţi.

A doua zi, 3 noiembrie, toate femeile au fost chemate la şcoală să cureţe clasele cele noi. Varsavia a aşteptat să bată careva şi în poarta ei. Dar nu i-a bă-

tut nimeni. A stat mult, seara, în fata focului. Torcea. Firul se rupea .des. Scăpă fusul, di-n mînă; Pisica i-1 da de-a dura, pe jos.

— Ce ai, mamă ? întrebă Măriuţa.

— Am că sînt o proastă.

— Mamă, femeile se feresc de mata. Zic că eşti unealtă de...

— Zic şi zic drept, Măriuţă, fa !... suspină femeia.

Măriuţa a adormit amărîtă. Iar Varsavia a vegheat şi a tors, toată noaptea, caier şi gînduri. Dimineaţa, l-a căutat pe Dumitru Tiron: a stat de vorbă cu el. Apoi s-ia dus să lucreze la şcoală. A şters geamurile la două clase. Margareta însă nici nu s-a uitat spre dînsa. •>

— Le-ai curăţat lună, zîmbi Ioana Tudor, privind ferestrele. * i-

— Spune-i să facă la fel curăţenie şi în inima ei... azvîrli Margareta o vorbă. • ' ■

HO Atmosfera din cancelaria şcolii din Sohodor se schimba cucît construcţia şcolii, şcolarizarea ori alfabetizarea obţineau succese. Acatrinei nu mai stătea retras într-un colţ, împodobind cifre pe bucăţele* de hîftie ; Porumbiţă nu mai căuta cti Exclusivitate spre ochii şi gura lui Hîirlea să răspundă prompt, ca un ecou imediat; şi nici Savu nu mai privea visător, nici nu mai sughiţa din coltul lui. Se discutau cu aprindere' probleme de pedagogie, de metodică, de organizare a

învăţămîntului ; protestau cu înverşunare cînd primarul îi chema la primărie şi-i punea să linieze tabele ori să conducă echipele de încasare a cotelor. Atmosfera era mult măi prietenească, mai deschisă. Totuşi, mai ales Mirceâ.Hîrlea mai cerca s-o învenineze cu înţepături şi ironii adesea deplasate. $i pentru că Margareta Florea era cea care-1 învrăjbise,-colegii hotărîră ca tot ea să încerce a-1 împăca.

— Dacă dumneavoastră credeţi că am influenţă asupra lui... bine. Şi, întîlnindu-l singur în cancelarie, îl întrebă direct:

— Mă urăşti tare, Mirceta ?

— Da. Ai răscolit satul, l-ai ridicat împotriva noastră. Te porţi ca o...

— De ce te-ai oprit ? Zi-i înainte !

— La urma urmelor, nici nu vreau să stau de vorbă cu tine.

— Ba eu vreau. Lucrăm în aceeaşi şcoală. Sfada noastră contribuie la destrămarea colectivului. Moş Neculai Mancaş...

— Să nu-mi pomeneşti de ghiujul ăsta ! Intr-atîţea lucruri insuportabile, idioate, cîte-mi oferă viaţa în satul ăsta infect, acest ramo...

— Te rog să vorbeşti cuviincios! Am aşteptat ca tu .să vii să-mi ceri scuze şi să arăţi că acum ai altă atitudine. Că, într-adevăr, te-ai mai schimbat. Munceşti mult mai bine ca înainte. Insă te schimbi prea încet, îţi lipseşte convingerea. Moş Neculai zice că tu eşti brînză bună în burduf de cîine.

— Iar mă insulţi ?

— Nu ; te laud !

— Nu ţi-i teamă de mine ?

— Teamă ?... Mircea Hîrlea, în fond tu eşti băiat bun. Semeni cu mama ta. Eşti însă, educat ca un monstru... De ce-ai rămas cu gura căscată ? Du-te. Şi cînd vei simţi-nevoia

să vorbeşti cu mine, să vii. Eu te aştept. Am răbdare. Dar am şi nădejde că n-ai să mă laşi s-aştept prea mult.

i' Mircea Hîrlea ă strîns din umeri şi a plecat nedumerit.

■ — Nu-i băiat rău, a conchis ea discuţia cu Acatri- nei.şi cu'Savu. II putem sustrage de sub influenţa lui tată-su.

— Iartă-mă, Margareta, dar n-ai dreptate, se împotrivi Mihai Savu. Mircea Hîrlea nu se schimbă în

bine, ci în rău. Mentorul lui este Milică. Vorbeşte „apocaliptic" ca el. Ca el vrea să „dărîme lumea" că prea-i „tîmpit orînduită" şi nu merită decît „să piară prin explozie atomică".

OQ Virginia Hîrlea observase de mult că soţul ei ' • devenea cu atît mai nervos cu cît clădirea şcolii era mai aproape de sfîrşit. Nu-şi mai păstra nici ţinuta corectă cu care se lăuda atît. Cînd vorbea, de pildă, începea să ridice în chip ciudat din umeri, să se schimonosească, să gesticuleze fără rost. Vrînd să pară sincer, să convingă, nu izbutea decît să apară şi mai fals.

In cancelarie se stăpînea, făcea glume, aproba pe Dragoş chiar cînd nu era de aceeaşi părere, acasă însă izbucnea, căta sfadă pentru orice fleac. Uneori dispărea noaptea şi venea în ziuă, tiptil, frînt. La întrebările soţiei

răspundea răstit, furios şi ofta din rărunchi, ca un om deznădăjduit:
— Nimeni nu m-a înţeles, niciodată ! In ce mlaştină am zăcut...
— Spune, Antoane, de ce te frămînţi aşa ?
— Mă frămînt ? Eu ? Lasă-mă în pace ! N-am nimic... Uite colo, experta în psihologie !...
Auzind că-1 cheamă Tiron la partid, aruncă ţigara, măcar că abia trăsese două fumuri din ea, şi aprinse alta, nervos.
— Mîine deschizi internatul, îl invită, simplu şi direct, Dumitru Tiron. Chiţcop a golit toată casa cea mare, şi-a pus-o la dispoziţie.
— Bravo ! Un succes... se bucură Hîrlea, fericit că numai despre asta era vorba. Apoi şovăi: dar paturile, vesela ? N-au venit încă.
— Uite-le, chiar acum sosesc. Le aduce tovarăşul Savu. Nu ştii ? Colectivul dumitale lucrează bine.
— Ba da... sigur!... Dar bucătari, pedagogi, de unde ?
— Există o schemă de încadrare. Recomand s-o angajezi pe Ioana Tudor...
— Cum ? E rudă cu... Vrei să... să facă afaceri cu...
— Da, e rudă, dar e mult mai departe de Chiţcop, decît dumneata, de pildă, îl străpunse secretarul cu privirea. Noi avem încredere în Ioana. De trei zile a plecat de la Chiţcop. Stă la Maranda lui Mihai Hu- ţan.
— Bine, dar nu se putea să fiu pus şi eu în curent cu organizarea acestui internat ?
— Inspectorul ştie că direcţia i-a organizat.
Trecu aproape un minut pînă cînd Anton Hîrlea îşi reveni.
— Dumitre — cercă el familiar — dragă Dumitre, nu crezi tu că nu-i politic să-l amestecăm iară în chestiuni de organizare pe Acatrinei, după ce s-a compromis iremediabil

la construcţia şcolii ?
— Ce-nseamnă... „iremediabil** ?
— Adică... ceea ce nu se mai poate drege.
— Da ? Atunci sînt alţii mai... mai iremediabili decît Aoatrinei. Ştii foarte bine asta.

Pînă acasă, Anton Hîrlea a călcat ca pe spini. Acuşi ardea, acuşi tremura de frig. Cînd îl zări pe Mircea, fumînd tolănit pe canapea, izbucni :
— Tu zaci ca un trîntor, ca un nesimţit, şi nu-ţi pasă că tatăl tău, nevinovatul tău tată, e ofensat în modul cel mai grosolan, cel mai jignitor ! Auzi 1 să mă cheme şi să-mi dea ordine. Ei, mie, lui Anton Hîrlea. care...
— Tirada păstreaz-o pentru fleţii din cancelarie, mîrîi Mircea, fumînd mai departe, imperturbabil. Fapte.
— Au deschis internatul ! Ştii ? O parodie ! Un cuib de promiscuitate !
— De asta eşti disperat ?
— Da I Cum să acţionez ?
— Simplu : să-ţi pregăteşti discursul de inaugurare.
— Dar prestigiul meu ?
— Vax. Parcă tu eşti director? O pecete de iscălit acte. Aici hotărăşte Acatrinei cu - suveica lui Margareta Florea.
— Aaah ! Nu mai pot! Nu mai pooot! îmi înaintez demisia...
— N-o înainta că ţi-o primeşte. Fă-ţi discursul; Nu mai întârzia. Că dacă n-iai curaj să pui dinamită, slugăireşte-i !

In acele zile, cînd a aflat că învăţătorii l-au înduplecat pe Vichentie să vină la şcoală, Neculai Chiţcop l-a trimis cu ciurda de porci la Iliseşti, la Chiru' Pană.
— Pune-1 la treabă şi la muştru cît mai aspru. Şi să nu-1 scapi, că fuge la şcoală.

Clasele înalte, largi, luminoase, albe impre- •^^•sionau pe toţi, şi pe elevi, şi pe învăţători, şi pe oamenii din sat. Parcă nu le-ar fi ridicat şi făcut ei aşa de înalte şi frumoase. Mulţi le cercau ecoul, strigînd, rîzînd, cîntînd. împodobirea sălilor de clasă de la panter a fost în acele zile un prilej de mare bucurie şi pentru şcolari şi pentru cei maturi. Succesul cel mare al lui Dragoş Acatrinei a fost cînd, fără ştirea directorului, a adus două camioane de bănci noi.

— Acatrinei!... a exclamat Hîrlea şi l-a îmbrăţişat cu entuziasm. Ce ne-am face noi fără tine? Eşti un adevărat stîlp al şcolii din Sohodor... La şcoală nouă, bănci noi, oameni noi...

In dimineaţa zilei de 6 noiembrie, toţi elevii au venit la şcoală mai devreme ca de obicei. Au urcat cele douăsprezece trepte de piatră ale cerdacului şi au stat acolo, sus, să-i vadă oamenii care treceau pe drum. Cei din clasa lui Savu au adus ieri, o dată cu băncile, potnoje de papură şi le-au aşezat pe culoar, în faţa fiecărei uşi. Au venit şi mulţi din cei care au cursuri după amiază. Toţi aşteptau cu nerăbdare să se deschidă clasele. Numai elevii de-a patra erau supăraţi că trebuie să ţină clasă tot în casa lui Hîrlea. Priveau curioşi, emoţionaţi, clădirea cea nouă ; cu toate că se înălţase sub privirile şi cu ajutorul lor, tot li se părea un lucru neobişnuit. Cercetau cărămizile roşii, schelele care încă mai înconjurau zidurile, acoperişul, balconul din colţ, de la etaj.

— Aici am urcat noi cărămida...

• Peretele cela a fost zidit la 23 August...

— Ştiţi ce ? — spuse Tiron Ana — hai mai bine să cîntăm. Ici, în cerdac. Grămadă toţi. Aşa ! Facem repetiţie la coruri pentru

serbarea de rnîine : 7 Noiembrie, în casa noastră ! Irina, dă tonul 1

Din ogradă, Savu auzi. „...Cîntă ! Se bucură straşnic copiii... Tonu-i bun. Galeş are ureche perfectă. Dar măsura, ei ! măsura! Aşa-"... Grăbi să ajungă mai repede la şcoală, să corecteze cîntecul.

Corul copiilor îi sili pe învăţători să se uite la ceas, cu neîncredere. Dragoş trecu pe la poarta Margaretei şi-o luă la şcoală. Din drum, privind clădirea nouă cu ograda plină de copii, se bucurară amîndoi:

— Vezi, Margareta, cît s-a înfrumuseţat clădirea noastră? Sufletul, copiii.

— Şcolarii noştri, în casa noastră.

Anton Hîrlea trimise vorba că-i bolnav şi nu poate veni la deschiderea cursurilor în noul local.

— Cum? Se leapădă de sistemul muştei la arat? întrebă Savu.

Dar cînd a aflat că a venit inspectorul Nedelcu, a coborît din casă, înfofolit în fulare, cu căciula înfundată pe urechi, cu şoşoni şi cîi oîrjă. A intrat în ogradă tocmai cînd, de sus, din cerdac, Ioana începu să sune clopoţelul, cu multă osîrdie şi solemnitate. Elevii şi părinţii aflăţi de faţă se uitau cu interes şi cu mirare la Ioana şi ia clopoţelul ei. Era încredinţată că îndeplineşte o acţiune foarte însemnată în şcoală. Cînd crezu c-a sunat destul, Ioana descuie clasele, aşteptînd în uşa larg deschisă şi îndemnînd :

— Ştergeţi picioarele! Uite potnoja colo. Toţi, aşa...

— De unde ai luat clopoţelul, tovarăşă ? întrebă inspectorul.

— De la lelea Safta lui Florea.

— Frumos sunet are !

— Da, l-a cumpărat feciorul ei, Florea, pentru un berbece care-i era drag lui, c-o fost cioban Florea. Acu' lelea Safta l-o dăruit şcolii, să-mi fac slujba cu el. Măcar că-i mic, sunetul lui s-aude pînă-n poiana Sohodorului. Ales dimineaţa, aînd e linişte. Am probat cu Măriuţa Bour. Mi-am făcut şi un plan cum trebuie să lucrez : sun de trei ori; de prima dată la şapte jumătate, s-audă cei mai depărtaţi, din Poiană ori din capul satului din jos ; a doua oară la opt fără un sfert să pornească şi ceilalţi mai de pe-aproape. Că n-au ceas şi nu trebuie să-ntîrzie ori să tăndălească pe uliţi. A treia oară la opt fix, cînd încep lecţiile, îşi raportă Ioana tot planul de lucru.

— De cînd eşti în serviciu ?

— De două zile. Da, de fapt, azi îmi fac întîia oajă slujba.

— Nu-i bine aleasă, interveni Hîrlea, ferind fularul din faţa gurii. Nici nu cunoaş/te ceasul...

— Ba îl cunosc I Două zile s-a chinuit tovarăşa Margareta să mă-nveţe.

— Oricum, e analfabetă şi... nu merită.

— învăţ şi carte; de astă-vară învăţ I

— Ei, dacă-i aşa, merită, tovarăşe director I surise inspectorul.

Gînd toţi şcolarii s-au aşezat în bănci, inspectorul, secretarul organizaţiei de partid, sătenii au trecut prin fiecare clasă. Fetele împodobiseră toate clasele cu ghirlande de dumitriţe, muşcate şi nalbe. Plodind cînd nu era nimeni, Varsavia Bour aşezase o muşcată deosebit de frumoasă pe prichiciul ferestrei, în clasa Margaretei Florea.

iDin mijlocui culoarului, cu uşile deschise ca sa audă toţi, şi elevi şi oaspeţi, au vorbit

Dumitru Tiron, apoi inspectorul.

— Vă felicit! Mai ales că n-aţi avut de luptat numai cu greutăţile muncii, cu materialul brut, ci şi cu unele piedici viclene ale duşmanului.

Hîrlea îşi feri fularul din dreptul gurii, tuşi, făcu efort să articuleze măcar o silabă, dar nu putu. II gî- tuia nu numai faringita, ci şi un sentiment ciudat, nedefinit. Fu nevoit să facă semn lui Dragoş să vorbească. N-avu încotro.

VII. Vrabia alba

***1** Dacă au poftit-o la şcoală, Varsavia s-a grăbit să vină, cu toate că nu ştia ce va avea de făcut acolo. Dar ori ce-ar fi fost, era hotărâtă să intre în rândul oamenilor. Aici auzi, de la o tovarăşă din oraş, că se înfiinţează o uniune a femeilor, iar Ioana Tudor o propuse şi pe dînsa, pe Varsavia Bour, „în comitet[1]*. Tiron se ridică şi începu să grăiască despre dînsa. Ea a îngălbenit; îi ţîţîia inima de teamă că-i zice ceva, c-o ocărăşte aici, faţă cu lumea. Dar secretarul, din contră, îi arătă prietenie şi chiar o lăudă :

— Voi o cunoaşteţi pe Varsavia : vrednică şi isteaţă femeie. Dar nu ştie carte. Şi dacă nu ştie carte, nu ştie nici ce-i pe lume. Iar dacă nu ştie ce-i pe lume, crede ce-aude în casa cu zăplaz. Totuşi faceţi bine c-o alegeţi în comitet. Va fi mai mult printre noi şi nu va mai face voile neprietenilor noştri.

Apoi o poftiră acolo sus, la masă, să stea la rînd cu Maria lui Axinte, cu Victoria lui Melinte, drept lîngă învăţătoarea Margareta Florea. Sta pe scaun cu sfială. Simţea parfumul învăţătoarei. Şi fără voie întoarse capul spre dînsa. Ochii i se lipiră de obrajii ei catife- laţi, curaţi, înfrumuseţaţi de o undă de

bunătate. Şi, dintr-o dată, îi veni să strige, cu deznădejde: „Pe aceşti obraji ca lacrima eu i-am“... Strânse pumnii. Aşteptă. Cînd sfîrşi de vorbit delegata din oraş, Varsavia privi în jur, oarecum speriată. Cinstea cu care era încurajată o mira, o minuna, o fericea. Femeile îi zîmbiră, încurajator. Numai Margareta nici nu se uita la dînsa. Asta o îndîrji mai tare. Strînse pumnii şi, ridicîndu-se în picioare, grăi, fără să ceară cuvîntul:

— Nu ştiu ce am de făcut aici. Şi nici nu ştiu dacă merit eu cinstea ce-mi arătaţi. Dar vreau să fiu şi eu în rînd cu lumea. Vreau, fa ! M-am săturat să stau horţiş, ca proasta ! Na !... De-amu nu mai calc în casa cu zăplaz. Cu jurămînt! Na !

Femeile o aplaudară. Tiron rîse. Margareta rămase tot neclintită privind înainte ; doar un zîrnbet subţire îi împodobi chipul.

Şedinţa asta a întărit mult inima Varsaviei. Dar linişte tot n-a găsit. Se înverşuna împotriva ei însăşi : „Ei îmi caută în cinste şi eu.;. eu...“

Linişte nu era însă nici în inima Margaretei. Se temea mai ales să nu afle Hîrlea, că dacă află se duce pînă la minister cu raportul : „Compromisă !... Aşa păţeşte cine cîntă cu acordeonul pe scenă, la moară..." Se socotea imprudentă, lipsită de abilitate. Şi cu cît trecea timpul, cu atît întîmplarea asta o rodea mai mult. „Să intri în casa omului, să-l iei de mînă şi să-i 6pui: «Hai spre lumină, frate»... Şi el, omul, să te scuipe !“

Ruşinea asta începea s-o obsedeze, ca un bonzăit de bondar în ureche. Ieşind de la şedinţă i s-a părut chiar că l-a auzit pe Mircea Hîrlea, şoptind în urma ei : „Uite scuipătoarea satului..." Trecu grăbită, sfioasă spre casă. Şi-ar fi plîns, dacă nu i-ar fi ieşit Dragoş în cale,

şi n-ar fi cuprins-o drăgăstos de mijloc :

— Ştiu că ţi-i greu, Margareta. Dar, nu se .poate să nu-şi recunoască greşeala...

De fapt Mircea Hîrlea exclamase, aproape, fără voie, către Petrescu : „Straşnică fiinţă ! Am ajuns s-o admir..." Dar Margareta nu ştia asta. ,Ea nu-1 vedea nici pe Mircea Hîrlea cum sugea adînc fum de ţigară, îşi aşeza căciula şi grăbea înainte, învrăjbit şi cătrănit. Nu însă împotriva Margaretei, ci a Iui însuşi. Ca şî Varsavia, de altfel.

Margareta se abătu pe la noua locuinţă a Ioanei Tudor. Urcă prispa şi-şi aruncă ochii pe fereastră ; înăuntru Ioana, Brînduşa şi Vichentie, la masă. Fata îl dăscălea :

— Dac-ai fugit din Iliseşti. de la Pană, du-te batră la şcoală.

— Nu pot. Mă prinde.

— Atunci învaţă ceva; învaţă măcar iscălitura.

Hai... Şi-i puse un creion în mînă şi o bucată de hîrtie în faţă. Uite-aşa... Nu, măi, aşa... aşa .....V“, aista-i v“

>»’ •

Margareta coborî de pe prispă, încet, şi plecă zîm- bind. Nu vru să-i tulbure. Vichentie s-ar sfii în faţa ei şi-ar fugi.

J Nu le era de loc uşor să predea la clasele cinci- şapte. Ca să se ajute, discutau în colectiv planurile lecţiilor, alegeau materialul didactic ori îl confecţionau, după indicaţiile metodicelor. „Cercul meşterilor[1]* avea mult de lucru. Folosind capete de scînduri şi bucăţi de

sticlă rămase de la geamuri, alcătuiau pietrare şi insectare. Vucu Miron a adus, (lin cuştile lui, un sticlele deosebit de frumos, iar Vătafu l-a împăiat, şi, într-o cutie specială făcută de „cercul meşterilor", a reconstituit mediul lui de viaţă.

Era toamnă şi frig. Dar elevii din Sohodor tot mai răscoleau pădurea şi cîmpul, aducînd la şcoală tot ce li se părea lor mai deosebit: insecte, pietre, cuiburi, muguri, crengi crescute in chip ciudat, bureţi de cioată.

Savu a vizitat laboratorul liceului de fete din oraş, unde profesoara i-a arătat cum să construiască, dm deşeuri, unele aparate simple pentru lecţiile de fizică. A fost plăcut surprins cînd în munca asta a început să-l ajute şi Mircea Hîrlea, cu toate că nu preda la clasele cinci-şapte.

— Eşti ingenios, Mihai. Şi trebuie să recunosc că migăleala asta mă distrează.

Cînd lucra însă se ferea de tată-su şi de Porumbiţă. Ba, într-o zi, vizitînd clasele de la etaj, rămase lingă Dragoş şi aşează teracota pentru sobe.

— Să nu ziceţi că nu mă dau la brazdă, că nu muncesc şi eu pentru şcoală...

“1 In adevăr, pentru învăţătorii din Sohodor, alfa- betizarea devenea continuarea firească a muncii obşteşti de astă-vară la clădirea şcolii. Dar nici unul nu-şi închipuise că munca asta va ridica atîtea probleme şi va întîmpina atîta împotrivire. Fiecărui învăţător i se repartizase cîte o grupă de zece-doisprezece analfabeţi. Lecţiile erau programate din două în două zile,

în clasele cele noi ale şcolii. In serile friguroase se strîngeau lîngă sobele care mai păstrau încă o iluzie din căldura de peste zi. Lumina era slabă ; gazul pe sponci ; multe trebuiau suplinite prin voinţa, prin îndîrjirea învăţătorilor. La grupa lui Dragoş se prezentară patru flăcăiandri care cerură să înveţe „mai repede'* :

— In primăvară noi vrem să mergem la o şcoală de tractorişti.

La grupa Margaretei, Viorica lui Bejan venea la lecţii cu o fetiţă de cinci ani ; nu avea cu cine o lăsa acasă ; învăţau literele împreună sau o adormea cu capul în poală. Şi Dragoş şi Margareta, ca să-i poată atrage la cursuri, organizau după lecţie mici discuţii, ori lecturi şi chiar un fel de şezători, cu anecdote, cu cîntece. Totuşi, la toţi, şi mai ales la cei doi Hîrlea şi la Porumbiţă, frecventa eră tare slaba. Mulţi verteâii ca să scape de gura învăţătorilor şi, mai ales, ca să arate că nu pot, că nu sînt în stare să înveţe.

începură să umble fel de fel de zvonuri.

— Bătaie de joc! Şi învăţătorii şi oamenii pierd vremea degeaba cu alfabetizarea asta.

— Vor aişţia să-ndese-n voi cartea cum ai îndesa lîna într-un sac, cu genunchiul. Carte comunistă ! Dar nu intră, măi Voi sînteti cei mai bicisnici din sat, neajutoraţi la minte.

— Şi tdin născare sînteti aşa, adică fără leac.

— Da, aşa-i prostia voastră : fără leac !

Minodora povestea de o femeie din Valea Rece care şi-a lăsat copilul acasă, seara şi s-a dus la şcoală. Cînd s-a-ntors, copilul mort, pe plită, ars. Intr-alt sat, cică doi copii lăsaţi singuri au dat foc casei. O femeie din Mesteacăn, după ce a învăţat carte, a strigat

către bărbatu-său : „Sînt mai ceva ca tine“... A dat divorţ şi-a intrat în slujbă la fabrică, lăsîndu-şi bărbatul văduv, cu trei copii.

— ■ Gîndeşte-te, fa — se ţinea Domnica de capul Varsaviei — cît timp ţi-ar mînca pustia asta de... de şcoală, degeaba, absolut degeaba. Socoteşte, tu femeie, numai cîte fuse poţi toarce în acest timp ? Cît tort poţi depăna ? Ce-ţi trebuie carte ? Uite, îţi dau eu să-mi ţeşi vreo cincizeci de coţi de pînză. Iţi plătesc bine.

— Ştiţi de ce zoresc aşa cu învăţătura de carte ? Ca să-i bage mineri, la o mie de metri în fundul pă- mîntului. Să nu mai vadă soarele niciodată.

învăţătorii luptau împotriva acestor zvonuri. Cei care veneau la alfabetizare îi numeau pe potrivnici „zvonari". La cămin, Irina a cîntat o poveste cu o babă care vestea satul că „Ion al Stanei a ouat“. Lumea a rîs, a răpăit din palme şi-a arătat cu degetul pe unii care răspîndeau zvonuri.

Dar frecvenţa la alfabetizare nu se îmbunătăţea.

Ca să rupă gheaţa şi plasa de intrigi din jurul alfabetizării trebuia făcut ceva deosebit. Dragoş . şi Margareta simţeau asta, dar nu găseau nimic de seamă. Savu propuse să-l aducă pe moş Grigore Axinte la cursuri cu orice preţ.

— Asta ar fi o adevărată victorie asupra recalcitranţilor. Mulţi bărbaţi se vor ambiţiona ori se vor ruşina şi vor veni să înveţe.

Moşneagul se tînguia mereu că nu vede şi tot amîna. Brînduşa însă, cum o îndemnau învăţătorii, scai de dînsul:

— învaţă, bunicule ! Te-ajută dom’ Savu. De-atîtea ori ai spus că...

— Nepoată hăi, m-am lăudat degeaba ; nu pot învăţa carte că, uite... n-am dinţi. Şi dacă

n-am dinţi, nu pot zice literele aşa cum le scrie cartea. Sînt cepe- leag... na I
— Nu-i nimica, bunicule.
— Şi-apoi ce ? Să rîzi tu de pocitaniile mele de buchii ? Că, iote, ce ciotoroase mi-s degetele. Cum pot face nişte ouşoare şi nişte cîrligaşe aşa de mici, de gingaşe, cum le scrii tu ?
— Să cercăm !
— Dac-aş putea măcar iscălitura...
— Chiar aşa ! începem cu iscălitura ! Hai, bunicule, învaţă ! Facem întîi litera „G“, ,,G“ mare, de 12 Grigore.
— Păi da — o-ntoarse bătrînul ■— că dacă mă zbîn- ţui în hore ca un flăcăiandru, acu' voi vreţi să-mi perii barba şi pletele iestea ca lîna laie, să-mi iau plăcuţa şi să mă duc la şcoală. Prea ar fi bălţată!...
— Bunicule, Vichentie o-nvăţait iscălitura, după... după metoda mea. Intr-un sfert de ceas, gata, o-nvă- ţat-o. Cu treizeci de semne scrii toate dorinţele pe care le ai, bunicule. Numai treizeci!
— Ascultă, nepoată pe mine oamenii m-or poreclit Treanca-fleanca. Dar tu mă-ntreci. Iţi umblă meliţa...
— Da, dar spun lucruri foarte însemnate. Zău ! Vor- ba-i că trebuie să te-nvăţăm carte. Şi tovarăşul Savu şi Vătaful şi Acatrinei, toţi îm pun notă rea la diri- genţie, la zoologie, la geografie, la matematică şi la toate obiectele, dacă pînă-n primăvară nu te-nvăţ şi pe mata carte. Vrei, bunicule, să rămîn repetentă din pricina matale ?
— Nu, nepoată, nu vreau... în tot satu' ista o început aşa, ca un fel de vînt: toţi învaţă. învaţă, parcă-s năuci. Te pomeneşti că pe cei ce nu se dau spre carte ii scot din sat. Nu pot rămîne singurul prost în- tr-un sat de deştepţi.

Adă cartea !

Se chinuia moşneagul pe abecedar cîte un ceas, pînă-şi pierdea răbdarea :

— Du-te cioarelor, cu sculele astea de canonit bă- trîneţele mele ! Piei din ochii mei, împieliţato ! că-ţi coşesc spinarea cu bîta asta. „N-n-c — nuc 1“ Ptiu ! La vreun stareţ să mă duc, .molifta să-mi citească, de năpastă mă lescuiască ; molifta zărghiţilor şi a zăpăciţilor...

Şi cîte o zi-două n-o mai suferea pe Brînduşa prin preajmă-i. Fata se plîngea învăţătoarei.

— Ei. ai fost la stareţ moş Grigore ? şuguia Margareta Fierea. întîlnindu-1 pe uliţă ori la cămin.

— Nu, că m-am răzgîndit. Acu' m-aş duce la vreo stăreţică. aşa mai tinerică ; precum că, după a mea socotinţă poate mi-o fi mai cu priinţă.

— Atunci ia o carte şi-nvaţă, că poate te-a pune stareţa la citit şi n-ăi şti... îi ţinu învăţătoarea hangul la şaga asta cam deşucheată.

— Ah, tovarăşă învăţătoare, eşti de trei ori... adică de trei ori nepoată.

— Mata îmi dai vad să fiu, moş Grigore. Dar să şti că nici eu, nici Savu, nici Brînduşa nu ne lăsăm pînă nu înveţi carte. Am căzut plocon pe capul matale şi nu scapi de noi decît cînd vei citi ca apa. , îndată după Grigore Axinte s-au prezentat la cursurile de alfabetizare doi nepoţi, o nepoată, un ginere şi doi dintre feciorii lui.

— Ride bunicul de noi ; ştie să citească pînă la ,.nuc“. L-o-nvăţat Brînduşa.

A Margaretei îi părea rău că Varsavia Bour era “• repartizată în grupa ei. Ştia că anume i-a repartizat-o Hîrlea şi nu protesta. Se duse însă la organizaţie şi-l rugă pe Tiron:

— Convinge-o dumneata să vină la alfabetizare. Eu nu-i pot birui îndărătnicia.

Ingindurată, se întorcea acasă prin picla serii reci, vinete. Făcuse trei ore de limba romînă la clasa a cincea, şi-acum o învăluia o dulce oboseală. O durea puţin în git şi i se asprise glasul de efortul făcut la lecţie. De-abia aştepta să ajungă acasă, să bea o cană cu lapte cald şi să se întindă pe pat, măcar o jumătate de oră. Pe urmă să-şi pregătească lecţiile pentru a doua zi. I se părea că rezolvase problema Varsaviei şi o stăpînea o bucurie simplă: „Cînd vom avea gospodăria noastră, o să ne pregătim, la vremea asta, masa de seară. In casă o să fie cald, linişte, plăcut. O să miroase a busuioc. Faţa de masă albă ca omătul. Apoi eu string vasele şi Dragoş aeriseşte. Un sfert ■de ceas stăm in cerdac şi vorbim, de-ale noastre, în şoaptă, ori cînt la acordeon, ori spun versuri pentru „corectarea dicţiunii". După asta trecem la învăţat. Cind am ceva de lucru, el îmi citeşte cu glas tare, îmi explică".

Firul acestui vis se rupse, smucit, cînd în uliţă îi apăru, drept în faţă, Varsavia. Spuse bună seara şi-şi trase broboada peste gură, cu un gest de sfială, nu de duşmănie, ca altă dată.

— Noroc, răspunse Margareta, tresărind şi urmîn- du-şi calea. N-ar fi vrut să răspundă. Simţi însă că Varsavia se opreşte. încetini şi ea pasul; dar nu întoarse capul: „Las-o să fiarbă !“.

— Domnişoară Margareta...

— Ge doreşti ? se opri şi învăţătoarea, ridicînd privirea spre nucul desfrunzit din faţă, anume ca să nu se uite la Varsavia.

— Doresc ca... ştiu eu ? Tiron spune c-am făcut numai prostii, pentru că... Ce să fac, să mă-mpac cu matale ?

— I-ai spus lui Tiron că m-ai... întrebă în şoaptă, coborînd privirile în pămînt, dar fără a întoarce faţa spre Varsavia de teamă să nu-i zboare din inimă un hulub alb, hulubul bucuriei, apărut aşa, dintr-o dată, fără să ştie de ce.

-- Nu. Mi-i greu... suspină femeia, lăsînd şi ea ochii în jos ruşinată. Dar... dacă te-mpaci, îţi aduc nişte unt, nişte ouă...

— Atunci ne certăm definitiv, absolut definitiv! grăi aspru Margareta şi porni repede spre casă. „E-o ticăloasă ! Au trimis-o anume, să mă murdărească ! Ce Unealtă !“ Şi din inima Margaretei zbură hulubul bucuriei de adineauri. „Cît mă dispreţuieşte, cit mă urăşte dacă a cutezat să mă scuipe ! Care învăţător pe lume a mai păţit o ruşine ca asta ? Se va fi lăudat în faţa Minodorei. Dac-aude Porumbiţă, se sparge de rîs... măcar că de mult nu-1 mai văd rîzînd. Şi ieşirea ceea cu zgarda, în faţa lui Hîrlea... Nici n-o să mai pot scoate capul în lume cînd s-o afla prostia asta. E mai tare decît mine. M-a batjocorit şi-acu’ mă terorizează.“

Intră în casă, tristă, amărîtă. In odaie, frig şi întuneric. Se aşează pe pat. O usturau obrajii de ruşine şi nimeni nu-i alina usturimea. Stătu aşa cam o jumătate de ceas. Părul moale, mătăsos, rece, singur îi mîngîia obrajii. Aştepta să se mai liniştească şi să se ducă lâ Dragoş. In uşă bătu cineva, timid.

— Cine-i ?

— Te cheamă tovarăşul secretar, glăsui Varsavia sfios, de dincolo de uşă.

Pînă la sediu, n-au schimbat nici o vorbă. Se cercetau doar, din cînd în cînd cu coada ochiului, ca doi adversari înainte de a începe

harţa hotărîtoare. La amîndouă le era greu. Greu, amar şi ruşine. „Şi doar nu ne duşmănim. De ce să ne duşmănim ? Şi doar nu ne urîm. De ce să ne urîm ?“

— De ce nu mi-ai spus, tovarăşă învăţătoare, că Varsavia s-a purtat aşa de urît cu dumneata ? întrebă cu iritare în glas Dumitru Tiron, ridicîndu-se de la birou şi întîmpinîndu-le în mijlocul odăii.

.— t)e ruşine, tovarăşe secretar, şopti învăţătoarea. Nu-i chiar aşa de uşor să te duci spre un om cu flori şi el să te... botjocorească.
— Dacă ştiiam, o lăsam pe Varsavia acolo să zacă in mocirlă, n-o scoteam în fruntea satului.
— S-a purtat cum o sfătuiesc duşmanii, îşi uşură Margareta inima, cu un suspin. Şi e vinia noastră că reacţiunea...
— Nu, tovarăşe învăţătoare, dumneata n-ai nici o vină ! clocoti furios gliasul secretarului. Cum ai putut fi aşa de... de nelegiuită, Varsavia ? Cum ? Uite tu, aici, femeie smintită : merită obrazul acestei fete să-l scuipe careva ? Asta merită o fiinţă ciare aduce lumina în mintea şi încrederea în sufletul oamenilor ? Asta merită ? Te-ai gîndit la inima ei ? M-ai năucit, vară Varsavia! Neghiobiile tale mă scot din sărite!
— Dumitre...
— Ce vrei să facem cu tine ? Spune ?

Chipul femeii se împietri sub tunetul vorbelor lui Tiron ; ochii mari, negri, codaţi, cu gene lungi, priveau ţintă la dînsul ca la ţărmul mîntuirii. Cu toate că era mustrată cu asprime, nările şi buzele îi tremurau mărunt, a emoţie şi a plîns.

— Dumitre... şopti ea şi întinse uşor, abia vizibil, obrazul ei neted spre Tiron, aşteptînd parcă să fie pălmuită.

Cu cinci ani în urmă, cînd a bătut-o Pândele pentru că-1 apărase pe Cristache, arsura obrazului îi fripsese şi inima ; acum usturimea obrazului i-ar fi răcorit inima şi i-ar fi lecuit-o din dureri fără leac.

Dar Tiron strînse pumnii şi se retrase doi paşi înapoi.

In birou, tăcerea apăsă cîteva momente, grea, nefiresc de grea.

Secretarul măsură cumpănit din privire cele

două făpturi din faţa lui: amîndouă frumoase, amîndouă dîrze, pline de putere şi voinţă. II durea mîhnirea, amărăciunea, dezamăgirea Margaretei; dar îl bucura vînzoleala mută, încordată şi prefacerea adîncă pe care o simţea în inima Varsaviei. Aştepta tocmai desăvârşirea acestor prefaceri.

— Acu' eu... ce să fac ? întrebă Varsavia Bour, cînd nu mai putu indura nici tăcerea, nici privirea secretarului.

— Şi ce vrei ?

— Vreau să mă-mpac. Asta vreau! glasul îi sună hotărât, chipul deveni dîrz şi demn ; doar în ochii scăl- daţi în lacrimi scăpărau duioase soînteiute de dragoste.

— Să hotărască tovarăşa învăţătoare, se apropie iar secretarul, cu vorbă mai blîndă.

— Ce să fac ? se înclină uşor Varsavia către Margareta, care căta spre fereastra înnegrită de cerneala nopţii. Invăţaţi-mă ce să...

— Să vii la alfabetizare Varsavia, şopti cu buze înfiorate învăţătoarea, inghitindu-şi lacrimile.

Altceva nu mai putu spune. Şi nici nu mai era nevoie.

— Vin ! înălţă privirea şi-şi frămîntă pumnii, Varsavia. Vin !... Şi cît oi trăi, Dumitre, n-am să mai... Iar ce-am făcut, din prostia mea şi din teamă am făcut. Androneştii mă ameninţă cu moartea...

— Daţi-vă mîna. Să fiţi prietene, le apropie secretarul, luîndu-le de umeri, înduioşat şi el. Sînteţi două forte în satul nostru. Dacă vă ciocniţi, s-ar putea să vă nimiciţi una pe alta. Dacă mergeţi mînă în mînă, nu vă poate birui nimeni.

Margareta înţelese că, în fond, Varsavia-i mai stîn- gace decît dii'nsa, mai sfioasă, mai slabă. Ziimbi. Se năpusti, o cuiprinse puternic în braţe şi-o sărută pe amîndoi obrajii.

— Iaca, eu te sărut, Varsavia...

Varsavia Bour surise, fericită, ca un copil. Chipul i se lumină, parcă i-iar fi răsărit soarele în inimă. Cuprinse obrajii Margaretei în palmele ei aspre şi-o sărută de multe ori pe ochi, pe frunte, suspinînd şi udînd-o de lacrimile năbuite, fără voie, din belşug.

— Ce bună eşti ! Ce bună...

Apoi, sprijinindu-se pe umărul Învăţătoarei, hohoti de plîns.

— Am fost o femeie... un suflet singur între cîini... iartă-mă !

A doua zi a vuit satul:

— Şi Varsavia învaţă carte I...

C — In sfîrşit! — răsuflă uşurat Dragoş cînd află că miliţia a dat de urma sclndurilor furate de la şcoală.

— Varsavia şi Ioana ne-au arătat căile hoţilor, urmă Tiron. Acu' totul e să dovedim că scîndurile din pod de la Chiru Pană din Iliseşti sînt ale noastre.

— Atunci e... Chiţcop I se bucură şi sentristă totodată învăţătorul.

— El. Deocamdată mai păstrăm taina.

A doua zi, venit mai devreme la şcoală, Dragoş repara compasul pentru ora de geometrie. Privind pe fereastră, zări în poartă un băieţaş cu căciula înfundată pe urechi, cu suman mare, cu opinci de gumă, te- felegoase. Copiii lăsară joaca şi se strinseră fuga lîngă cerdac, speriaţi, parc-ar fi văzut lupul.

— Vrei să ne baţi ? întrebă Vamanu Anghel.

— Pleacă de-aici, vrăbioi bălţat!

— Huo! La porci, nu la şcoală !

— Huooo I

„...Cum s-au repezit asupra lui“, gîndi Dragoş, ieşind repede din cancelarie. Din cerdac, strigă după Vichentie ; dar băiatul îşi vedea de drum, îndărătnic, surd. Apărînd în mijlocul ogrăzii, Chiţcop azvîrli spre şcoală priviri cumplite.

La amiază, Ioana Tudor îi şopti lui Dragoş :

— Vichentie m-a întrebat cine avea pe samă scîndurile de la şcoală. Cînd a aflat că dumneata, a zis că vrea să-ţi spună ceva foarte însemnat. Acu-i la Iliseşti. Vine, cum s-o-nnopta ; doarme la mine.

Seara, îl aduse pe Vichentie la Margareta Florea. Cu toate insistenţele învăţătoarei, băiatul stătu mut, strîngînd căciula în pumnii lui mari şi crăpaţi.

— Vichentie, ai încredere în mine !

— Mă tem. Dacă mă spui ?

— Cui să te spun ?

— Lui bă’ţa Neculai. Că-i o chestie cu... Naiba ştie! Adic’telea, cu-ncurcătură mare. Cu arest. Mai ştii? Mai bine spun lui dom’Acatrinei. Ele bărbat şi...

— Ei, dacă-i aşa, cheamă-1 Ioana pe Dragoş aici.

N-a vrut să stea pe scaun, oricît a stăruit învăţătoarea.

— Stau şi-n picioare, io-s slugă. Toţi aşa mă ţin : în picioare.

Pînă cînd a venit Dragoş, Margareta l-a ispitit cu întrebările, să afle ceva din viaţa şi gîndurile acestui copil pe care încă nu-1 putuseră aduce la şcoală, deşi îl convinseseră să vină.

— Ce să mai spun ? Argat. Muncă de rob. Mîncare pe sponci. Bătaie din belşug. Cum ’ice moş Grigore. Acu’ nu-ş ce-a face cu mine. Mă ţine la popreală în Iliseşti. De asta n-am venit

la şcoală. Da' fug !

Cînd intră Dragoş, făcu o pauză în povestirea vieţii lui, îi măsură cu privirea pe toţi cei care aşteptau, curioşi, şi întrebă :

— Pot grăi faţă cu...

— Poţi, Vichentie ! îl asigură învăţătorul.

Băiatul mută căciula în stînga, iar cu dreapta ges- ticulă uşor, parc-ar fi ales cuvintele ca bobii dintr-o sită :

— Ca să am crezare, s-o iau cu povestea mai de- părtişor o leacă. Să nu mă scoateţi hăbăuc. Ori nă- zărelnic. C-am mai păţit o dată. Cu vrabia albă am păţit-o.

— începe de unde vrei.

— Acu' mă ţine Chiţcop la văru-su. La Pană Chiru din Iliseşti. Cu porcii mă ţine acolo.

— De ce ? întrebă Margaretă.

— Nu-ş de ce. De trei ori m-a minat noaptea CU căruţa la Chiru, cu poruncă : „Să nu te vadă nimeni!'* Cară acolo lucruri.

— Ce fel de lucruri ?

— Din casă. In saci. Cred că se teme. Se teme de ceva, bă'ţa Neculai. Are el o bubă. Am achipuit sacii şi buccelele : ori covor, ori lînă, ori straie, ori grîu.

— Grîu ?

— Da ; şi grîu duce. P-ormă 'ce că n-are.

— Auziţi ?

— Chiţcop singur încarcă. Pană singur descarcă. Eu n-am voie. Numai să mîn caii am voie. In tnapul cel mai mare.

— Şi tu ce faci la Pană ?

— Corvadă : rînesc la vite, le ladăp, scot căruţa din şopron. La toată dîrvala mă pune.

— De ce te-a mutat acolo ?

— Aici, e-aici. Că nu ştiu bine.

— Şi mai departe ?

— Amu, alaltăieri m-o trimis Chiru Pană să dau de mincare la vite. Fînu-i în pod. Acolo, scîndură- raie multă.

— Scînduri ? îngălbeni Dragoş.

— Da. Geluite şi lămbuite, scîndurile. M-am uitat bine. Le-am netezit cu mîna. Am sprijinit chiar fruntea pe netedul uneia. Că mă durea capul. De osteneală. A dracului mă durea. Iar scîndura era lucie şi rece. Am stat aşa, citeva minute de vreme. Cu ochii închişi. ,Spun drept, tot amănuntul. Ca să mă credeţi. Pe urmă, glasul lui Pană : „Vichentie !“ Tresar. Dau să plec la poruncă. Dar văd că pe-o scîndură scrie ceva. Cu chimic. Mă uit mai bine : scrisoare cunoscută : scrisoarea Brînduşei!

— Care Brînduşă ? se emoţionă Margareta.

— Brînduşa lui bă'ţa Ion Axinte. Şi deodată, mi-am amintit. Zău, nu vă'olbaţi aşa la mine: nu-s zărghit! Asta vreau să ştiţi întîi: că-s teafăr şi să credeţi ce vă spun. Cînd am descărcat scînduri la şcoală ea, adic'lea Brînduşa, o scris numele celor care le-or cărat. Pe scîndura din fata mea scria chiar „Vichentie“.

— De unde ştii că scria numele tău ? încruntă Dragoş, sprinceana, neîncrezător.

— Brînduşa m-a-nvăţat iscălitura. Uite-aşa : V-i- chen-ti-e. Că eu, vă spun, aşa, de la inima mea. Cu lacrimi vă spun : mult aş vrea să-nvăţ. Mult 1 Şi Brînduşa... îşi şterse ochii, repede, cu căciula. Se luptă cu tremurul buzelor, cu poticnirea glasului şi urmă : aşa că am cunoscut literele. Cum le face Brînduşa. Aidoma. Taman ! De zeci de ori m-am uitat. Şi m-am mai întors o dată în pod. Şi iar m-am uitat. Că să nu mă-nşel.

— Şi?

— Şi nu mă înşel ! Mai multe scînduri sint iscălite „Vichentie[1]*. Asta-i !

învăţătoarea îi cuprinse obrajii în palmele ei calde şi catifelate şi-l privi ţintă în ochi.

— Vichentie, e-adevărat ce spui ?

— Adevărat 1 Zău ! Şi în mintea mea am făcut socoteala aşa : nu se poate ca Brînduşa să scrie „Vi- chentie** pe nişte scînduri ale lui Pană. N-are cum. Nici nu-1 cunoaşte pe Pană. Mai degrabă dumnealui, Pană, a hasnit nişte scînduri de la şcoală cu scrisoarea Brînduşei.

— Şi cine mai ştie că tu ai văzut în pod la Chiru scînduri cu iscălitura ta ? întrebă Dragoş.

— Numai Brînduşa. Am vrut s-o duc să-i arăt. Dar n-a fost chip. Mă simte Chiru Pană.

— Cînd i-ai spus ? vru să ştie Ioana.

— Ieri. Şi ea m-a sfătuit să vă spun'neavoastră.

— Bravo, Vichentie! se bucură Margareta.

Nespus de emoţionat, Vichentie ţîşni pe uşă. Din cerdac se mai întoarse o dată :

— Dia vă rog să nu mă spuneţi. Bă'ţa Neculai e dunăre. O-nfipt în masă cuţitul cel mare de tăiat porci. Şi-o răcnit: „Cu-aista te junghii ! Ca pe un godac te junghii, dacă spui că eu car lucruri la Ilişeşti**... Nu mă tem de moarte. Da'... da mi-i scîrbă de cuţit.

Dragoş trecu repede la partid. Dumitru Tiron se bucură :

— Bun ! Avem o dovadă în plus. Mîine dimineaţă, la rrouă, miliţia-i acolo. Te rog să te duci şi dumneata, tovarăşe Dragoş, să recunoşti materialul. Ia-1 şi pe Damaschin.

Z A doua zi, la orele nouă, cei doi erau in faţa casei lui Chiru Pană, cu doi miliţieni. Cînd intrară pe poartă, zăriră în uşa grajdului pe Vucu Miron şi pe Tiron Ana.

— Tîlharilor ! Umblaţi după furat ? Hai ? în bandă? De unde sinteţi, măi ? De unde ? Ai cui

sînteţi, lepădăturilor I Cu sapa asta vă crap capul, ca la şerpi !... Ai cui sînteţi ? Nu spuneţi ? îi răfuia femeia lui Pană.

— Ce-i cu voi aici ? întrebă, mirat, învăţătorul.

— Am descoperit! strigă Vucu, săltînd deasupra celorlalţi.

— E scrisul meu ! adăugă Brînduşa, ieşind şi ea în faţă.

Din casă sări Chiru Pană, ca un hultan :

— Ei, fir-aţi-ai... De unde-aţi răsărit ? Ce căutaţi aici, mă ? Şi, înşfăcînd sapa din uşa grajdului, se năpusti, cumplit de furios. Copiii se tupilară repede în dosul pereţilor. Colţul sapei o atinse la picior pe Tiron Ana. Fata răcni şi căzu jos.

Cei doi miliţieni se repeziră şi smulseră sapa din mina lui Chiru.

Peste vreun ceas, auzind că Pană a fost arestat, Chiţcop s-a apropiat de Sofia, gudurîndu-se jalnic :

— Tu, fa, am codălbit-o rău... Acatrinei, dumnezeii mamei lui de ticălos, mă vîră-n puşcărie, pe veresie. El îl aţîţă pe Tiron împotriva mea.

— Şi ce să fac eu ? întrebă Sofia, ridicînd speriată ochii de pe cusătura la care lucra.

— Roag-o... toag-o pe Ioana sa vorbească ea cu Tiron, să mă facă uitat. O păsuire, pînă prind o legătură şi-o şterg. Îmbrac-o într-o ţoală de-a ta, Dă-i şi nişte bani. Să-ncerce orice numai să... Tiron cam umblă după fustele ei. Ei, ce zici ?... Zi ceva, dumnezeii măti!...

— Ai iasuprit-o şi batjocorit-o atîţia ani, că n-ar mai îmblînzi-o nici rugăminţile mamei din groapă...

— Da ? Aşa vi-i vorba ? Vă sucesc gîtul la amîn- două. Da ! ea m-a denunţat! Ea a trimis miliţia la Chiru Pană. Comunistă! Iar tu, căţea!

tu ştiai mişcările sori-tii şi n-ai suflat o vorbă. Cap de ţarcă !

Dar cînd dădu s-o înşface de cozi, cîinele zăpăi tare, sărind în lanţ.

Miliţienii descoperiră în şură şi în pivniţă la Chiţcop un tractor şi o batoză, desfăcute piesă cu piesă şi bine învelite în paie.

Arestarea lui Chiţcop răvăşi Sohodorul. Oamenii se felicitau, se bucurau.

— Lucra din coasta şcolii ticălosul I

Foarte emoţionat, Hîrlea îşi ceru scuză lui Dragoş că şi-a permis să-l bănuie :

— Spun drept, mi-iai luat o grea piatră de pe inimă. Nici noaptea nu mai dormeam. La fiecare două zile inspectorul mă tot ciocănea : „Ce-ai făcut ?“ ,,Ce-ai mai afliat ?“ L-am felicitat şi pe Tiron. A lucrat cu cap, cu discreţie. I-am văzut şi copila. A lovit-o cam rău, cîinele! Dar dacă nu se infectează, scapă.

— Va trebui să stea cităva vreme în pat.

— Iar copiii, da, elevii, tăi, Acatrinei, au jucat un rol foarte pozitiv.

Cînd a auzit de felicitările lui Hîrlea, Savu ia rîs :

— Dacă lichea este cel care înghite şopîrlele înainte de a fi silit să le înghită, atunci Hîrlea nu-i lichea, ci disperat. Şi încă un disperat ajuns la aman. Elogiile cu care te împodobeşte pe tine, Dragoş, sînt o formă a disperării. Crezi că-i vinovat ?

— Pentru că-i învăţător, n-aş vrea. Prea m-ar durea.

— Oricum, eu de Hîrlea mă tem şi cînd mă laudă.

Dnagoş era încîntat de modul cum se desfăşurau evenimentele. Prinderea lui Chiţcop îi da atîta satisfacţie că nu mai putea de bucurie.

— Margareta, labia acum înţeleg de ce-1 vedeam pe Chiţcop nu cu chip de om, ci de ghimpe. Şi-mi sta, aş zice, fizic, în coastă.

Dar impresionant era că arestarea lui Chiţcop întări şi mai mult dorinţa oamenilor de a învăţa carte. Numărul frecvenţei la alfabetizare spori. învăţătorii ho- tărîră să organizeze o serbare numai cu cursiştii de la alfabetizare. Ideea a fost a lui Dragoş şi a Fănicăi.

— Trebuie s-arate lumii că şi ei sînt în stare de ceva frumos.

~7 Aşa cum ceruse organizaţia de partid, consiliul * • pedagogic ţinut în prezenţa inspectorului a analizat munca învăţătorilor pentru construcţia şcolii. Era un moment potrivit: cursurile începuseră în noua clădire, iar hoţul descoperit. Trebuia schimbată cu totul atmosfera în şcoala din Sohodor. După raportul lui Acatrinei, au adus completări învăţătorii. Dar toate, chiar intervenţia lui Mircea Hîrlea, n-au fost decît elogii la adresa lui Dragoş Acatrinei: „Tact, răbdare, talent de organizator, de planificator, intuiţie a oame- nilor, seriozitate în tratarea problemelor... Un om excepţional 1“

Cel lăudat îşi aminti de proceseie-verbale din condica găsită în pod : elogii... elogii... elogii...

Inspectorul vedea că Dragoş nu se simţea

prea bine sub grindina acestor laude şi tot nădăjduia că va lua cuvîntul. -La un anumit moment chiar. Margareta a întrebat:

— Dragoş, tu n-ai nimic de adăugat ?

—■ Doar că mi-aţi găsit prea multe... merite, răspunse el stingheri*

— Numai atît ? întrebă Nedelcu.

— Ce-aş mai putea spune altceva ? Sînt fericit c-am biruit.

Simpliificîndu-şi anume felul de a vorbi, inspectorul Nedelcu a arătat meritele satului care a ridicat o şcoală corespunzătoare nevoilor lui. Apoi s-a preocupat de colectivul învăţătorilor.

— Am început să cunosc şi satul şi pe dumneavoastră. De aceea leg necazurile pe care le-aţi avut şi pe care le‘ve|i mai avea, le leg zic şi de atmosfera din acest colectiv, de atitudinea pe care dumneavoastră o aveţi unul fată de altul şi toti fată de şcoală. Aici este o racilă veche, cuibărită de mult: nesinceritatea în raporturile dintre colegi ; o făţărnicie ciudată care a speculat naivitatea ori timorarea celorlalţi. Racila asta e hrănită de un microb vechi: microbul linguşirii. Cultivînd la colegi acest viciu social, tovarăşul Hîrlea s-a automolipsit. El însuşi a linguşit azi în mod grosolan. O atitudine nedemnă, la care i s-au asociat tovarăşii Porumbiţă, Mircea Hîrlea şi chiar Savu. Se pot releva meritele cuiva şi fără linguşire, fără „să te pui biue“, exagerînd şi tratînd totul în „excepţional**. Ce-ati realizat aici ? Construcţia unei şcoli. Un lucru bun, merituos, vrednic de laudă. Şi cînd spun aşa, şi mie, ca şi dumneavoastră, mi se umple inima de bucurie. Dar să păstrăm proporţiile: e vorba de o şcoală într-un sat. Vom .face mii

asemenea şcoli. Azvîrlind expresia „excepţional** e ca şi cum am pune un coif cît o casă pe capul unui cavaler obişnuit. L-am turti. Aici în cancelaria din Sohodor e o tendinţă spre exagerare: în bine sau în rău. Acum, în bine. Poate de aceea tovarăşul Acatrinei însuşi s-a lăsat năclăit în linguşiri, ca fluturele-n miere, şi n-a protestat. Cineva ar zice că, dacă n-a protestat, i-a plăcut excesul de „elogii**; ceea ce nu cred. E tînăr : douăzeci şi cinci de ani. Şl de aceea îi vorbesc aşa şi-l oblig chiar să afle, din vreme, că linguşirea e o mîncare care place numai şarlelor... Inspectorul privi spre Dragoş şi văzu cum se învineţeşte. Nu regretă, totuşi, duritatea expresiei. Cînd şi acolo unde se produce acest fenomen idiot, vinovati sînt şi linguşitorii şi linguşiri, în aceeaşi măsură.

Porumbiţă cercă să rîdă. Dar Dragoş se ridică şi grăi atît de emoţionat, de sincer, că tofi amuţiră.

— Dacă are cineva merite, aici, apoi aceia-s Dumitru Tiron, Iorgu Cremene, Marcu Damaschin, bătrînul Neculai Mancaş, ori Margareta Florea, care m-au sfătuit şi m-au criticat în chipul cel mai serios, cînd am dezertat, ca un becisnic. Sînt meritele partidului care, prin tovarăşul secretar Boboş, m-a scos din marasm şi m-a învăţat cum să lucrez. Fără acest ajutor ajungeam un timorat, un fricos, cum erau şi tovarăşii Savu şi Petrescu mai acum o jumătate de an, ori un fanfaron sec, în suita tovarăşului Hîrlea. Şi-ţi mulţumesc din suflet, tovarăşe inspector, că nu m-ai cruţat, că m-ai scuturat la vreme, înainte de a mă perverti în ipocrizie. Simţeam ceva, ceva nelalocul lui. Dar nu ştiam exact ce. Deşi şi eu şii Margareta şi Savu şi Tiron, de cînd sîntem sau trecem prin cancelaria asta,

cu această ipocrizie ne-am bătut, cum s-ar bate marinarii cu un val de ceaţă înecăcioasă : nu te lasă nici să vezi, nici să respiri. Voi ţine minte vorbele dumitale. Mă voi feri de a deveni o şarlă ! Sinceritatea e cel mai bun ciment în legăturile fructuoase dintre oameni.

Inspectorul i-a strîns mîna. Anton Hîrlea nu numai că nu s-a supărat, dar chiar s-a grăbit să declare:

— Sînteţi nişte oameni cum n-am mai văzut. M-aţi criticat foarte, foarte aspru, dar m-aţi cucerit. îmi pun inima în palmă şi vin spre voi I

O Intrarea Brîndușei, a lui Vucu şi a lui Cremene ^•Toderită în clasă a fost un adevărat triumf. Toţi îi asaltau cu întrebările, îi lăudau şi-i invidiau, ca pe nişte eroi.

— Păcat că nu-i şi Ana aici, suspină Vucu. Că **eu** abia acum văd c-am făcut ceva grozav. Pînă acum îmi mirosea mai mult a poznă.

— Ba chiar că numai o poznă am făcut. Tovarăşul Tiron ştia de o săptămînă. Vichentie da. are merit. Să-l aducem la şcoală 1

Şi Brîndușa alergă în ograda lui Chiţcop, îl în- şfăcă de mînă pe Varvaroi, îl trase în ograda şcolii şi-l vîrî în clasa lui Dragoş :

— Iar l-am adus! rosti ea tare şi fugi, lăsîndu-1 pe Vichentie acolo, stingher.

— Bine-ai venit la noi, Varvaroi Vichentie ! îl primi învăţătorul cu vorbă blîndă, coborînd de pe catedră şi cuprinzîndu-1 pe după umeri, să-l înfăţişeze clasei.

Şcolarii îl priveau încă îngrijoraţi. „Spaima dealurilor" era în faţa lor. Ce-ii drept, fără harapnic. O fetiţă îl adusese de mînă, iar

tovarăşul învăţător îi spunea „bine-ai venit". Dar parcă poţi să ştii ? Dacă are harapnicul ascuns în sîn ?... A mai făcut el de-astea.

Dar Varvaroi Vichentie era mai sfios şi mai speriat decît toţi. Privea stînjenit, în jur, clasa mare, albă, băncile noi, tabla lucie, catedra înaltă. Nu ştia ce să facă ; îşi frămînta căciula jupuită.

— Copii, Varvaroi Vichentie era singurul vostru coleg care mai absenta. El vrea de mult să înveţe carte. Nu l-a lăsat însă badea Chiţcop. L-a ţinut argat, cu de-a sila.

— O fost porcar şi... sări şi se poticni GhihaiTruţu.

■— Vichentie-i o leacă mai mărişor decît voi. El îşi va da toată silinţa să înveţe bine, să-i ajungă pe cei de .seama lui. Voi să-l ajutaţi.

— Pe mine m-a bătut, se botoşi Văideanu Niculăiţă, din banca ’ntîi.

— Şi pe mine. Cu harapnicul... învinui un altul.

— Adevărat, copii; Varvaro.i Vichentie s-a purtat urît cu mulţi dintre voi. Dar de ce ? Pentru că voi l-aţi batjocorit, l-aţi poreclit, aţi rîs de dînsul. Eu însă îl cunosc bine : Vichentie e băiat deştept şi bun la suflet. Cine-1 primeşte în bancă ?

Nu răspunse nimeni. Toţi aşteptau, cu ochii ţintă la învăţător.

— Stai colo, lîngă Chihai, îl îndrumă Dragoş.

Toată clasa se răsuci spre bancă unde se înghesui Vichentie. Pe obrajii lui pistruii înfloriră tare, ameste- cîndu-se cu pete roşii. Ochii îi străluciră bucuroşi ; dar chipul îi rămase aspru, înverşunat, iar părul zburlit şi roşu isca încă spaime.

învăţătorul începu lecţia-de aritmetică. Parcă niciodată n-a predat cu atîta pasiune. II însufleţea privirea vie, curioasă a tuturor

copiilor, dar mai ales bucuria din ochii verzi ai lui Varvaroi.

In recreaţie, Acatrinei l-a lăsat anume pe Vichentie printre copii, prefăcîndu-se că uită de el. La reintrarea în clasă constată că sta tot singur, gata parcă mai mult de fugă, decît de învăţat. Căta la ceilalţi şcolari: toţi aveau caiete, cărţi, creioane. El, nimic. Şi asta îl mîhnea, nespus. „Cine-o să-mi dea ?“, părea a zice.

La verificarea lecţiei în ora următoare, învăţătorul numi cîţiva elevi să scrie cîte o literă ori cîte un cuvînt pe tablă. Cînd ceru să fie scrisă vorba „cuc“, prin lanul de mîini care înfloriră agitate, Varvaroi se ridică domol şi grăi sfios, cu glas nefiresc de gros în comparaţie cu glasul gîgîlicilor din clasa întîi:

— Dă-mi voie, -mie... Vorba asta am mai scris-o. Cu creionul. S-o cerc şi cu crida...

'— Poftim, îl invită învăţătorul.

In clasă se aşează o linişte desăvîrşită Mîinile, una cîte una, coborîră pe bănci, aşteptînd. Toate privirile ţintiră spre uriaşul care păşea către tablă, încet şi rar. în opinci de gumă, mari, tefelegoase. Vichentie luă creta, o roti de cîteva ori, o potrivi între degete, se uită in vîrful ei, apoi se întinse spre colţul din stînga, sus, al tablei şi începu să scrie apăsat, opintit, cu litere mari de tipar. Mîna îi tremura. Tot trupul îi tremura. Se cunoştea după clătinarea peticului desprins din cot, după legănarea destrămăturilor de la poala sumanului ca forfecat de gişte. Copiii urmăreau literă cu literă; îşi mişcau capetele parcă fiecare ar fi scris, în acelaşi timp, la tablă.

Cînd cuvîntul „CUC** înflori alb pe tabla neagră, Cremene strigă nestăpînit:

— Bravo, Varvaroi!... Chiar aşa se scrie! Dar de tipar...

— Şi „u“ e bun, aprobă Melinte Petru care totdeauna îl face pe „u“ prea lăbărţat.

Varvaroi Vichentie se întoarse încet, la stînga, spre clasă. Surîse blînd şi trist, nefiresc de blînd pentru figura lui aspră, schilăvită de suferinţa bătăilor. Pistruii îi pieriră subit.

— Cine te-a învăţat să scrii, Vichentie ?

— Brînduşa, răspunse Varvaroi, răsucindu-se spre catedră. De pe poza din carte, m-a-nvă...

Tăcu. Era leoarcă de năduşeală. Continuă însă repede :

— Bădia Traian Trufaşu o zis că dacă vreau să mă fac tractorist, să-nvăţ carte. Eu, tractorist vreau să...

— Foarte bine ! Tractorist ai să te faci, Varvaroi I exclamă învăţătorul, hotărît şi părinteşte totodată.

Chipurile copiilor înfloreau radioase :

— Da, e bun de tractorist!...

— E voinic !

Varvaroi Vichentie îşi mută de două ori greutatea trupului de pe un picior pe altul, parc-ar fi apăsat, sub tălpi, pe cineva vrăjmaş şi rău. Privi către Cremene care-i strigase „bravo** şi acum îl încuraja mai departe. Vru să spună ceva, dar buzele îi tremurară şi un nod i se puse în gît. Se întoarse brusc spre tablă şi, sprijinind fruntea în cotul mîinii stîngi, aşezată ca o linie groasă sub cuvîntul scris adineauri, începu să plîngă cu hohote, zbuciumat, scuturînd şu- măieşul flendruit la poale şti rupt în coate. Vechea lui umilinţă zăcută de atîţia ani în el se revărsa acum, toată, slobodă, în dogoritor puhoi de lacrimi.

In clasă, liniştea deveni de piatră. S-auzi doar, departe, un hămăit de cîine, şi-apoi pocnetul unui creion scăpat de emoţie, pe bancă,

Chiar privirile lui Dragoş prea erau împăinjenite ca să vadă cîţi copiii plîng în clasă, cu ochii ţintă la Varvaroi Vichentie.

Dar dacă obrajii li se udau în lacrimi, inimile se scăldau în bucuria biruinţei.

Q Dumitru Tiron intră în casă şi, privindu-şi fa-
''•milia, zîmbi înduioşat. Saveta torcea pe un scău- naş, lîngă vatră. La masa de lîngă fereastră, lelea Safta şi Ana buchiseau pe-un abecedar; mai încolo, pe un fund, sub un şervet curat, aburea uşor mămăliga. Pe plită o oală şi o cratită cu mîncare, acoperite cu capace smălţuite, mai sfîrîiau, potolit. Mitruf gîn- gurea în leagănul atîrnat de grindă. Dumitru se apropie de Saveta, îi aşează broboada mai sus, pe creştet, că prea-i stătea pe ochi şi-i întuneca fruntea. Nevasta îi surîse, scoase furca din brîu, o rezemă într-un colt şi pregăti masa. Lelea Safta se ridică :

— Amu mă duc. Am să vin şi mîine...

— Moaşă Safta, nu vrei să mănînci cu noi ? Ce zici, Saveta ?

— Ii pun o strachină în fată.

— Bravo! şi începu să povestească despre primirea lui Vichentie în internat. I-au dat mîncare, pat. I-au adus îmbrăcăminte... Buni cartofi ai făcut. Saveta. îmi plac.

— M-o învăfat Margareta. La alfabetizare mai vorbim şii de-ale gospodăriei, de, ca femeile.

— Asta-i bine; aţi început deci să treceţi dincolo de pnagul casei. Ştii, Ana, datorită t'e şi moaşei Safta, azi au putut dovedi că vînzătorul de la cooperativă era necinstit.

— Eu, la cooperativă ? se îmbujoră Ana, aşezîn- du-şi mai bine piciorul bandajat.

— Da ; acum două zile, moaşa Safta mi-a spus că vînzătorul a dat pînza cu optzeci şi trei de lei şi în condică a trecut numai şaptezeci şi trşi.

Şi povesti matrapazlîcul vînzătorului.

— Lui nici nu-i trăsnea .prin minte că moaşa cunoştea cifrele.

— Făcea socoteala în faţa mea şi-şi freca mîinile; „îmi iese bine !“ O rupt hîrtiile şi le-o aruncat. Iar eu le-am cules, le-am lipit şi ţi le-am adus.

— Vezi >că pe oamenii luminaţi greu îi mai înşală cineva ?

Şi Tiron îşi depănă în gînd o frîntură din vorbirea cu Dragoş Acatrinei: în iarna asta învăţătorii nu vor mai lucra, cu braţele, pe şantierul şcolii; vor răspîndi ştiinţa de carte în şcoala cea nouă.

— Ştii Saveta, azi am început înscrierile pentru gospodăria colectivă. Printre cei din frunte s-a înscris Varsavia. Şi a iscălit cu propria ei mînă. Ene Mîndiruţ m-a sfătuit s-o pregătim şefă de brigadă.

1 Q Noaptea era negură ca păoorniţa.

Intorcîndu-se de la cooperativă, de la cămin ori de la alfabetizare, oamenii mai mult îşi ghiceau porţile decît le vedeau.

Mîndrilă Vucu urcă, încetişor, pe prispă. Voia să se strecoare în casă, să nu-1 simtă nevasta că vine iarăşi afumat. Plănuia să intre în chiller, să se întindă binişor pe laiţă şi să doarmă pînă i s-o limpezi creierul. De-o bucată de vreme Tasia nu-1 cruţa de fel cînd venea pe două cărări. Dar dacă-i dă Pândele de băut, ce să facă? Să zică nu ? Că parc-au intrat în ceaisul morţii, aşa de darnici s-a făcut şi el şi

Năstasă. Mai ales cu băutura.

Se apropie de uşă. Apăsă clanţa. Dar în clipa aceea auzi poarta şi paşii grăbiţi ai Tasiei.

...Aiti! m-a prins., hîc, sughiţă Mîndriilă, clătinîn- du-se şi trădîndu-se. I-o luă totuşi înainte, răstindu-se fioros, în noapte:

— De un'e vii, fa, la oara-asta ?

Surprinsă, femeia se feri să n-o ameţească duhoarea de băutură ce răbufnea dinspre bărbat.

— De un'e vii. fa ? o opri el cu pieptul, arţăgos. N-auzi ?

— De la alfabetizare, bărbate!

— De la... ? se trezi Mîndrilă sub puterea mîniei: Ce ţ-am'otărît, fa ?

— Fiecare pe calea lui, bărbate : tu la crîşmă, eu la şcoală. Să vedem cine-o ajunge mai bine.

— Mă iei... hîc ! la vale ?... Dumnezeii!... şi se ră- cădui s-o lovească. Femeia ţîşni în drum.

— Ce-i, Tasia ? întrebă Marcu Damaschin de care se izbi prin beznă, dincolo de poartă.

— Bărbatul... S-a îmbătat şi..

— Ia hai în casă, să vorbim.

Tasia îl ocoli pe Mîndriilă, intră şi aprinse lampa.

In odăiţa mică era cald, curat, bine. Copiii dormeau în patul lor. Pe masă, învelită într-un şervet alb, o jumătate de mămăligă pe un fund. O strachină şi o lingură aşteptau oaspetele. Pe plită două oale cu mîncare, acoperite cu funduri de lemn.

— De ce n-o laşi pe Tasia la alfabetizare, Nicanor?

— Dar de mîncare cine-mi dă ? cătă pieziş, abia stăpînindu-şi sughiţul.

— Masa te-aşteaptă, uite-o ! Numai tu umbli huş- marginea. Unde-ai fost ?

— La... la Năstasă...

Femeia îi făcu semn să grăiască încet:

— Copiii dorm... Şi urmă : de cîte ori se

duce la Năstasă, Damaschine, vine beat şi supărat. Strigă, suduie, zice că dacă mă duc la alfabetizare, mă taie cu custura şi mă presară cu sare... Dar eu am hrănit şi-am adormit copiii, i-am pus şi lui mîncarea la căldură, şi-apoi am plecat. Iar acu' am venit fuga, s-ajung tot înaintea lui. Poftim, ospătează-te! Că acolo unde ai fost numai cu venin te-or fi hrănit, bărbate.

Mîndrilă Vucu lăsă privirile în jos. Nu-l ţineau cuvintele nici să se înfurie, nici să ceară iertare.

11 In acele zile de vînzoleală, Porumbiţă simţea că-i tremură inima ca o mărgică. Se înfuria pe Hîrlea că făcea salturi de acrobat şi cădea tot în picioare. Cerea de lucru la cămin; ispitea oamenii, şi mai ales pe Alexa, despre mersul cercetărilor în legătură cu furtul materialelor de la şcoală; îşi pregătea lecţiile, de cu seară, ceea ce nu mai făcuse el niciodată.

— Chiţcop tăgăduieşte, spunea Dragoş.

— Dar sînt şi alţii amestecaţi în trebşoara asta, îl prevenea Savu.

— Cum zice şi tovarăşul Tiron : aici nu furtul a fost scopul dintîi, ci sabotarea ilucrării, completa Alexa, parcă anume ca să audă şi Porumbiţă. Iar Porumbiţă se considera fericit că vorbeşte un orb care nu-l vedea cum îngălbeneşte, cum transpiră. Se străduia să respire calm, să pară indiferent. Intr-o pauză la repetiţia de dans, Alexa întrebă aşa într-o doară :

— Tovarăşe Aurel, oare de ce Fănicăi lui Petre, cînd aude numele lui Milică Andronescu, îi vine să se ducă la procuror ?

Asemenea întrebare se înfigea în inima lui Porumbiţă ca un iatagan otrăvit. Neliniştea i se schimba în panică, atunci cînd observa că şi Hîrlea devenea tot mai nervos. Plănui să se apropie de Dragoş. Că. în definitiv, după socotelile lui, tot ce se petrecea în şcoala din Sohodor nu era decît o luptă între el şi Hîrlea. Şi acum s-a lămurit: Acatrinei triumfă. Voia să se dea bine pe lîngă dînsul. L-a rugat să-i ajute la întocmirea planurilor de lecţii. A participat la c
lecţie a lui Savu, la una a Margaretei Florea şi la discuţiile ce-au urmat. Pe Florea a rugat-o să tină în clasa lui o lecţie ide lectură cu tema „Roata morii".

După lecţie au trecut repede la moară ; aici moş Pintilie le-a dat lămuriri şi le-a arătat construcţia morii.

La critica făcută lecţiei, chiar Margareta a observat că morarul a spus elevilor numele şi le-a explicat rostul tuturor pieselor din moară ; dar elevii nu şi-.au notat aceste nuime, deşi multe le erau necunoscute.

— Povestind copiilor că boierul Isăceanu a făcut iazul şi moara folosind zilele de clacă ale ţăranilor, arătînd cit cîştiga Isăceanu din uium, cît de prost 'îl plătea pe dînsul, cum nu-i dădea nici măcar ajutor să ridice piatra de moară la ferecat, cum îi vămuia vechilul chiticii pe care-i prindea în scoc, cum tremura iarna fără ifoc în cămăruţa lui, toate acestea, în contrast cu situaţia lui de acum cînd este slujbaş al comunei, morarul, după a mea părere, a ţinut o lecţie educativă cum n-aş fi putut-o face eu.

1 O Şi viata peste Sohodor curgea domoală ca şi ninsoarea bogiată din iarna aceea.

Cînd ieşeau de la şcoală, copiii se băteau cu omăt, se dădeau pe gheată şi cîte o jumătate de ceas era mare larmă şi veselie pe uliji. Uneori se jucau şi învăţătorii. Mai ales în zilele cînd ningea liniştit, cu şopot de fulgi mari. In fruntea lor, la joacă, era Margareta. Mereu mai plină de voie bună, mai zglobie, ajuta copiii să facă oameni de zăpadă şi să se dea cu săniuţa. La asemenea jocuri se antrena şi Mircea Hîrlea. Virginia stăruia să se împrietenească, să lucreze cu Dragoş şi cu Margareta.

— Şi eu învăţ de la dînşii. învăţ încrederea în viată.

Mircea Hîrlea tăcea. Azi, pentru că-1 invitase, porni cu Dragoş, cu Margareta şi cu Savu pe Măgura.

— O chemăm pe Emilia şi ne dăm cu sania.

— împreună cu şcolarii.

Dragoş strigă la Vucu Miron să vină şi el, cu Brînduşa.

— Să bătucim duruşul.

— Numa' să dau apă la vacă ! se bucură băiatul. V-ajungem din urmă...

In ograda lui Mîndrilă, zăpada acoperise totul. Cîinele se ghemuise în poiată, iar găinele, zbîrlite, se adunaseră pe prispă, ciocănind din cînd în cînd varul de pe pereţi şi cîrîind ca bătrînele la sfat.

Miron adăpă vaca şi, cu căldarea goală, porni spre fîntînă. Dar de pe ogrinjii de lîngă pătul zbură speriat un stol de vrăbii. Copilul tresări; ochii îi fugiră după ele.

— Vrăbiuţa albă !.. suspină el, cu durere şi spaimă.

Lăsă căldarea în omăt şi se răsuci după stol. Păsărelele se învîrtiră pe deasupra colniţei şi se aşezară în părul cel coadeş din spatele casei lui Irimia Huţan. Vrabia albă se ţinea în mijlocul stolului, ca un bulgăraş de omăt. Miron sări un gard de nuiele şi se apropie de

copac, tiptil. Zgribulite, vrăbiile începură să chiscuie.

— Chiar albă, îşi şopti băieţaşul, parc-ar fi vrut să se încredinţeze că n-are vedenii. Dădu să-1 strige pe Huţan, dar se opri. „Poate-i numa'ninsă**...

Pîndi cîtăva vreme, freciîndu-se des la ochi. Vrabia era albă şi rămînea acolo, pe crenguţă^ alături de celelalte vrăbii cenuşii. Auzea cum maică-sa îl striga să vină mai repede cu căldarea, dar nu se da dus. Nu sendura. „Ei, cîte-o pătimit, săracul Vichentie, din pricina vrăbiuţei albe... Să spun ori să"...

— Ce-ai zărit în copac, măi ? îl întrebă Huţan Radu, de dincolo de gard.

— Ni... nimic.

— Cum ni... E albă ! exclamă, înăbuşit de emoţie Radu, holbîndu-se-

— O vezi şi tu ? întrebă Miron, în şoaptă, tremu- rînd.

— Sigur ! Uite-o, ciripeşte... Să-i spunem lui Varvaroi.

II găsiră în internat; tăia lemne, cu alţi băieţi. Mut, Vichentie îl prinse pe Miron de mînă şi intră în cancelarie. împreună cu profesorul Vătafu hotă- rîră cum să prindă vrăbiuţa albă.

Sus, pe Măgura, Miron şi Brînduşa ajunseră greu şi tîrziu.

— Ştiţi... am văzut şi eu vrabia albă I... Toţi am văzut-o... se aşează Miron pe omăt să se odihnească după atîta alergătură şi emoţie.

De bucurie, Margareta iscă o mare bătălie cu zăpadă :

— N-o să mai zică directorul că Vichentie are năluciri!.

Şi-,1 izbi pe Dragoş cu ditai bulgărul drept în faţă. Era aşa de veselă, de zglobie, de îmbujorată, că Mircea Hîrlea simţi nevoia s-o prindă şi să-i frece faţa cu omăt. Ea îl brînci, şi-i vîrî zăpadă în sîn, dîndu-1 de-a dura, la

vale. In joaca şi hîrjoneala asta, oînd izbuti s-o răpună, Mircea îi prinse mîinile şi-o trase spre dînsul, parc-ar fi vrut s-o cuprindă la trîntă. Ea îi puse mîinile în piept şi-4 privi drept în faţă. Intîlnindu-se, privirile lor scăpărară. Şi, fără voie, Mircea şopti:

— Mi-eşti dra...

O clipă, inima Margaretei îngheţă.

Se smuci şi, prefăoîndu-se că n-a auzit, alergă la Dragoş, îi sări de gît, şi-l sărută cu patimă.

— Vă văd copii... le atrase atenţia Savu, apro- piindu-se de Emilia şi invitînd-o în săniuţă.

— Adevă...

— Nu ! Miron şi Brînduşa, uite-i cum aleargă,, la vale... Mircea, condu tu sania noastră. Numai, vezi, rîpa 1

Tînărul Hîrlea nu simţea cum i se topeşte omătul din sîn. Se răzvrătea de mult împotriva propriilor sentimente şi gînduri. Se răzvrătea, dar de ele nu putea scăpa.

In zilele următoare se purtă ciudat şi contradictoriu. Făcu gălăgie în cancelarie, se certă pentru nimica toată cu nişte oameni la cooperativă, pentru ca, peste un ceas, să-l ia de braţ pe cel insultat şi să-şi ceară iertare. Se îmbrăca elegant ori ieşea pe uliţă mai neglijent, mai nebărbierit de cum obişnuia Savu cu un an în urmă. La balul din Iliseşti n-a dansat decît cu prietenele Margaretei. La Lucreţia Gorcea nici n-a vrut să se uite. Şi oamenii din sat îl observau cum fierbe, -mai cu seamă în timpul repetiţiilor la cămin, cînd erau de faţă Margareta, Dragoş şi Savu.

— Parcă-i gatia să străchie — spunea Victoria Melinte — aşa se poartă.

— Nu — clătină din cap Grigore Axinte — la bu- hăieşul ista nu-i străchie, ci turbare. Mare lucru să nu facă vreo poznă cu zavera ce se zămisleşte în el. Eu am cam simţit încotro-i sticlesc ochii. Ei, pîrdal- nioa asta de inimă,

cum se răzvrăteşte dumneaei, uneori^, împotriva criiruiluii... Şi la el e mai rău pentru că, spre osebire de alţii, criirul i-i cam slăbuţ, iar inima tare bicisnică.

'll Cîtă vreme copiii au răscolit satul, sărind peste garduri, trecînd peste livezi, căţărîndu-se prin copaci după vrabia albă, numai în timpul liber, Hîrlea s-a mulţumit cu cîteva ironii inofensive. Cînd i-au plecat elevii de la clasă, s-a zbîrlit în reproşuri:

— Caraghioşilor ! Vă interzic să mai umblaţi ca nebunii, în bandă după închipuiri prosteşti. Şi către colegi: ne facem de rîs, dragii mei ! O să ne meargă buhu ca de popă tuns: satul cu vrabia albă ! Unii au şi început să spună că-i sticlete, nu vrabie.

— E firesc — îl sprijinii Porumbiţă — cine prinde primăvara cărăbuşi, iama să prindă sticleţi.

— Tovarăşe director •— se apără Vătafu — elevii urmăresc un interesant caz ştiinţific.

— Mai iinteresantă-i buna reputaţie a şcolii!

— Vrabia' albă este un exemplar rar.

— O fi, numai că există doar în închipuirea denaturată a cîitorva hăbăuci I Caz tipic de iluzionare în masă. Ştiinţa pomeneşte de două vrăbii albe. Atîit, două excepţii—

— Sînt profesor de ştiinţe naturale şi ştiu că...

— Te rog, mai puţin arogant cu mine! Şi ce dacă eşti profesor ? Eu sînt director şi... înţelegi ? Nu-ţi da aere şi nu-ţi lua nasiul la purtare ! Vă ştiu eu cine sînteţi dumneavoastră., profesorii. Permanent ne jigniţi-, ne umiliţi cu diplomele voastre pe noi apostolii neamului, pe noi care duce|m greul

în lupta pentru cultură. De aceea interzic, categoric...
— Nu ştim încă de ce te-ai dezlănţuit iară, interveni Dragoş, ca să-l salveze pe Vătafu. Faci impresia că eşti un gol poleit cu vorbe sonore şterpelite din dicţionar.
— Domnule !
— Te previn că nu-i bine să fii un adversar aşa de... categoric al vrăbiuţei albe. Cu. sau fără îngăduinţa[1] noastră, copii vor alerga s-o prindă. Ii împinge curiozitatea firească. Sub interdicţie, s-ar putea s-o distrugă, lipsind muzeul nostru de uin exemplar rar.
— Ba interzic categoric! se îincăpăţînă Hîrlea şi făcu din acest bagaitel o chestie de prestigiu.. Vă invit să nu-mi subminaţi autoritatea cu prostii ! Să nu mă insultaţi că...
— Ciudat eşti, tovarăşe director! Eu te sfătuiesc să nu iei o măsură greşită şi dumneata mă acuzi că te subminez. Te-aş submina dacă te-aş sfătui : inter- zi-le !

Şcolarii au primit cu stupefacţie ordinul directorului.
— De ce să nu... a cercat să întrebe Vucu Miron.
— Băieţaş, niu există vrabie albă I
— Există ! Am văzut-o .noi I săriră cîţiva, agitînd mîinile.
— Năzăreală I Interzic să...
— Acu' doarme-n şura/ de paie a lui Ciocîrlan.
— O să-i aflăm şi cuibul...
— Nu dau voie să existe, ticăloşilor! Răcni .aşa de tare, că elevii îngheţară. Şi chiar dacă există, se răs- gîndi Hîrlea, dîndu-şi în sfîrşit seama că-i ridicol — eu cred că-i păcat, mare .păcat s-o... s-o ucideţi. Exter- miinînd-o, dacă-n adevăr există, voi săräciţi natura, distrugeţi o podoabă a ei.

In recreaţia următoare s-a înfăţişat în cancelarie o delegaţie dintr-a cincea, în frunte

cu Brîndușa, să ceară voie ca măcar o eohiipă, în care să intre Vichentie, Vucu Miron şi doi Văideni să aibă voie a căuta vrabia albă.

— Noi am zis aşa : s-air putea s-o prindă o pisică, un uliu, ceva, ori să plece stolul întreg în alt sat. Şi atunci...

— Nu I tună către elevi, iar către colegi : măi băieţi, dragii mei, nu cultivaţi în şcoală excepţiile. Astea prezintă dificultăţi în explicare şi dau naştere la[1] superstiţii'.

— Dar oare, tovarăşe director — interveni Margareta — cînd bau poreclit pe Vichentie „Vrăbioi băl- ţat" şi şi-au bătut joc de el soootindu-1 hăbăuc, copiii nu erau mai superstiţioşi decît acum cînd ştiu că există o vrabie albă ?

— Interzic! Şi nu pentru că, în definitiv, aiş fi absolut convins că nu există vrabie albă, ci pentru că, din cauza acestei aiureli, elevii au devenit nedisciplini- naţi, vagabonzi, derbedei. De asta interzic, dacă vreţi să ştiţi adevărul!

Adevărul însă nu ena de fel acesta. Colegii din cancelarie nu ştiau, nici nu bănuiau de ce Hîrlea face atîta tărăboi pentru nimica toată.

— în orice caz nu de dragul vrăbiei albe... zîimbi

Dragoş către Tiron, cînd .povesti asta la organizaţia de partid. Eu cred că Hîrlea caută .momentul" pentru o... „scamatorie", o 'drăcie ceva, numai de el ştiută.

1 ***A*** Trecînd prin fata şcolii, Saveta auzi elevii cîn- tînd şi se întrista. Toţi copii erau acolo, în clasă, numai Ana lipsea. Rana i se tăimăduia greu: nu putea pune încă piciorul în pămînt. Din Dărmăneşti doctorul venea de două ori pe săptămînă şi-i schimba pansamentele.

Şi dacă rămîne schiloadă pe toată viaţa, ferească Dumnezeu, înseamnă că nu trebuie să mai înveţe ? gîndi femeia. Acasă se străduia să-şi ascundă mîh- nirea.

— Mamă, şcolarii se pregătesc pentru serbare. Şi eu... Douăsprezece trepte trebuie să urc... Douăsprezece ! Astea-s tot greul. încolo m-aş tîrî eu... Uite ce proastă-s : as' vară mă bucuram că şcoala noastră-i înaltă şi-acu'... Mamă, nu-i aşa că nu-i tencuită încă pe dinafară ?

— Nu, Ana.

— Nu-i nimic, ba primăvară, cînd s-o tencui, am să fiu şi eu acolo. Bour Măriuţa zice că zugrăvim pe păreţi nişte păuni albaştri, ca la casa lui Vatnanu. Ea crede că păunii sînt frumuseţea de pe lume... Mamă, colegii mei scriu o cronică a şcolii. Auzi mata? O cronică, adică, aşia, o carte cu povestirea întîmplă-rilor. Şi eu sînt pomenită acolo, c-am făcut parte din ceata celor care-au prins hoţii.

Saveta puse ceaunul cu apă pe foc, îşi şterse mîinile pe pestelcă, cercetă dacă Mitruţ doarme în leagăn şi întrebă în şoaptă :

— Ştii lecţiile ?

— Ştiu ! Le-am învăţat ieri cu Brînduşa şi cu

tovarăşul Savu.

— Atunci pregăteşte-ti cărţile. Te duc eu.

După un sifent de oră, purtîndu-şi copila în braţe, Saveta lui Tiran întră în şcoală. Elevii cei ma'i mărişori, adunaţi într-o clasă, făceau repetiţie în cor. Conducea Savu. De fată erau toţi învăţătorii, cînd intră Siaveta cu Ana în spate. Copiii opriră cîntecul şi spontan aplaudară :

— Bine-a-i venit, Ana !

— Şi-i făcură loc în prima bancă, iajutînd-o să nu se lovească la piciorul bandajat în feşe albe.

Saveta se emoţionă grozav.

— Piciorul i-i beteag încă ; dar de-nvăţat poate, foarte bine. La prîin-z o iau'niapoi.

Şi se strecură sfioasă afară.

— Nici asta nu s-a- mai întîmp-lat niciodată în Sohodor ! se minună Hîrlea, zîlmbin-d.

-Margareta' însă nu putu să inu-i şoptească lui Dra- goş la ureche :

— De ce zîmbetul lui Hîrlea seamănă a rîmjet ?

— Mi se pare că-1 roade un vierme veninos; îl roade rău şi adînc.

1 C S-a ţinut de cuvînt şi a alcătuit o orchestră de muzicuţe cu şcolarii din Ţigănie. Iar după ce i s-a încredinţa conducerea căminului cultural, Savu s-a sfătuit ou Dr-agoş -şi cu Tiran şi-a întocmit un minuţios program de activitate. La serile de citit şi la şezători, fiecare învăţător a ţinut cîte o convorbire cu caracter ştiinţific, legată de preocupările şi specificul satului. Un -deosebit succes a avut expunerea despre electricitate şi foloasele ei, şi despre mica uzină -hidroelectrică, pe care organizaţia de -partid o iniţiase în Sohodor. S-

a ridicat Iorgu Cremene şi a arătat că iazul se poate mări pînă în Valea Lupilor, cum a mai fost cîndva, după spusele bătrînilor.

— Aşa o să avem şi mai mult peşte.

Dar Tudose Vamanu ia găsit uin cusur : îngheţul.

— Aista-i chichirezul: rămînem fără lumină adic-'- fea tomai în timpul iernii. Şi lumina n-o putem împrumuta cu căuşul, ca, pe făină, pînă cînd se dez- gheaţă moara[1].

Dragoş a expus pe scurt soluţia: cînd vine gerul, se aşează un baraj pe opust, nivelul apei pe gîirlă se ridică, apa prinde o pojghiţă de gheaţă la suprafaţă. După asta, stăvilanul este înlăturat. Apa coboară la nivelul ei obişnuit şi curge sub un acoperiş de gheaţă care-o fereşte be îngheţ.

—- Izvoarele 'după cum ştiţi, curg de una.

— Iaca s-a găsit conitra-ohiiohirezul... glumi moş Gritgore, dînd din cap către Vamianu, căutătorul de „chichireze".

Pîndind un moment cînd dintre învăţători nu era în sală decît Porumbiţă, directorul s-a ridicat:

— In legătură cu şcoala, vă fac atenţi că printre elevi domneşte o debandadă de nedescris. S-au făcut nişte derbedei, nişte puşlamale patentate. Eu am declarat că nu mai întrebuinţez bătaia ca mijloc educativ. Copiii ştiu asta. Şi de aceea îşi fac pur şi simplu de cap. Ceilalţi învăţători nu se sinchisesc c-a pderit disciplina din şcoala noastră. Ba, cum face şi fecio- ru-meu, se dau cu sania împreună cu copiii. Dar eu nu pot! Nu mă lasă conştiinţa să cresc nişte haidamaci care umblă toată ziua după lilieci, după cucuvăi, după... vrăbii albe.

—■ Acum vor să fabrice spiirt din ţuică, senchior- coşi Ghiţă Lungu.

— Năpustindu-se după vrabia lor albă, miau dat jos o plasă de gard, îşi aminti, supărat,

unul dintre Humeni. ,

— Mie imi-au spart fereastra ! strigă femeia lui An- done. Au tras cu praştia după o bufniţă. Să mi-o plătească I

— Vedeţi ce de pozne fac, în loc să învețe ca-rte ? Aşa v-am învăţat eu pe voi ? Vă sfătuiesc să mai strîngeti şurubul, dumneavoastră, acasă. Muştruluiţi-i. Intrati cu disciplina în ei. Bateţi-i, dacă vreţi să nu vă bată ei pe voi.

— Copiii nu-s obraznici. Caută doar lucruri şi vietăţi imai osebite pentru muzeu, aşa oum îi învaţă pro- fisorii, se puse pricină moş Grigore, parcă toate le-ar fi ştiut de pe lumea asta.

— Şi-i învaţă bine. Mai prindem şi noi ceva ştiinţă de la cei copii şcolari.

Hîrlea tăcu şi se retrase: „Uin văcar cutează să mă înfrunte ? Nu-i încă momentul. Trebuie să-mi sporesc iar autoritatea".

Auzind ce-a spus oamenilor, Cremene iar se înfurie; ceru să fie schimbat din direcţie. Tiron şi Dragoş nu fură de aceeaşi părere :

— Satul îl ascultă încă şi-l urmează.

— Ne este necesar, ca director, din două puncte de vedere: întîi ca să prindeţi tot fir.ul tîlhăriilor; apoi ca să putem înfiinţa gospodăria colectivă. De voie de nevoie Hîrlea o să ne ajute. Măcar pe fată. Dacă lucrează pe sub ascuns, o să-l dibăcim noi.

1/ înciuda gerului din prima jumătate a lunei ia- nuarie, frecventa la alfabetizare s-a îmbunătăţit. Dar şi semnele împotrivirii au sporit. Chiţcop nu divulga pe nimeni şi prietenii lui din Sohodor prindeau iar curaj. De după garduri ori de la colţuri de uliţă, cursiştii

erau stropşiţi cu glume nesărate, cu vorbe de bajocură.

— Ai ştiut lecţia, s'tudentule ?

— La atîta învăţătură nu-ţi dă şi o lecută de zestre, calioută dragă ?

Tasiei lui Mîndrilă i-au cîntat în poartă:

— La şcoală la-nvăţătură, acasă la calcavură : „Stai bărbate nu mă bate, că de carte azi am, parte. Şi-nvăţată dac-oi fi; eu mai tare te-oi iubi, tu mai des m-ăi ciomăgi".

La[1] horă, se ticluiau strigături :

— Vreau, Ileano, de mîncare I Sînt la alfabetizare... Vreau femeie, să prinzesc I Stai intîi să iscălesc...

Flăcăii lui Andronescu asmuţeau chiar clinii după analfabeti:

— Sai, Sultan că-i iun şcolar, cu mintea[1] la ibricinar; prinde-1, flocăieşte-1, de carte lecuieşte-1...

Intr-o seară, Ghiţă Lungu a oprit-o în uliţă pe Floarea lui Farcaş şi, rînjind cu buza lui de iepure, a întrebat-o :

— Vii de la şcoală, Florico?

— Da, bădiţă.

— Şi ce-ai învăţat acolo ?

— Carte, ce să-nvăt ?

—■ N-ai citit despre o fabrică şi despre cum trăiesc muncitorii ?

— Da, chiar despre asta.

— Ştii tu de ce vă-nvaţă tot despre fabrici şi muncitori ?

— Ca să cunoaştem şi noi ce-i pe lume. Să ne deschidă capul.

— Ba nu I Or să te ia de-acaisă, de lîngă copilaşii tăi, din gospodăria ta, să te bage la muncă silnică, zi şi noapte, în fabrică. Crezi că degeaba îţi tocmesc tie învăţători la cherem ? Degeaba lemnele şi gazul ? Statul ista[1] comunist ştie el ce face: vă-nvaţă care şi paşol la fabrică ! Şi-acolo, ţin-te, nene, robie la cataramă şi mîncare pe sponci, la cazan.

Tiron şi Acatrinei îşi explicau pricina pornirii împotriva alfabetizării: tot mai murţi oameni se înscriau în gospodăria colectivă, lucrau pentru lărgirea iazului şi cărau material pentru uzina hidroelectrică. Tineretul muncea chiar şi în zile geroase. Ceilalţi pîn- deau vremea cu dezgheţ şi organizau, în grabă, echipe de săpători. Analfabeţii erau acum dintre cei mai harnici. Tin fruntea femeilor se ridica;, tot mai mult, Varsavia.

Cărămida[1] şi ţigla rămase de la şcoală erau luate pe seamă de comitetul de construcţie a uzinei. Var- savia îl' îndemna pe Cremene să ceară lui Hîrlea cele 25.000 de cărămizi.

— Acum să le dea, Iongule! Să nu ne mai ducă aşa, cu vorba. Că apoi şi eu şi Fănica 'deschidem pliscul şi in-o să le fie moale 1

Era în seara' zilei de 14 ianuarie. Repetiţia ipentru serbarea analfaibeţilor dura de mult.

Deodată sub ferestrele şcolii s-auiziră miorlăituri ca de pisici, scheunat oa de cîini în liant, cotcodăcit de găilni[1], fluierături ori ţipete răguşite de cucuvăi.

Draigoş a vrut să iasă, însoţit de cei patru flăcăi „tractoriştii", cum începea lumea să le spună, să gonească batjocoritorii. Dar femeile i-au oprit.

S-au l'iiniştit singuri, plictisiţi s-o mai facă pe dobitoacele. După repetiţie, cursiiştii au trecut în clase, împărţi ţi pe igrupe.

Margareta Florea privea cu negrăită duioşie la elevele ei vîrstnice cum se străduiau să descifreze literele, să prindă chipul şi înţelesul cuvîntului scris. Citea Floarea Huţan, cea cu unsprezece copii, îşi încreţea fruntea, se concentra, făcea efort şi rostea sacadat cu- vintele : „tra-ct-oru-1 e-ste“ cînd, năprasnic, o piatră mare ţîndări geamul şi o lovi în umăr.

Toate femeile săriră din bănci, ţipînd, speriate, şi ghemuindu-se în fundul clasei.

•— Nu vă temeţi !... Şi Margareta se

îndreptă spre fereastră, ca şi cum ar fi putut trece prin zid şi nimici tot întunericul orb de dincolo.

Dar, în clipa următoare, o izbi în piept un ghem ciudat şi la picioare îi căzu o pisică moartă.

învăţătoarea se clătină, ameţită.

Femeile ţipară iarăşi, mai speriate.

Din grupa lor, trei : Varsavia Bour, Tasiai lui Mîndrilă şi Fănica lui Petrea se repeziră afară. Margareta le urmă, murmurînd apăsat:

— Tîlhairii !... Trebuie să-i prindem... Trebuie...

Auzind zăngănit de geam spart şi ţipăt, Dragoş şi cîţiva flăcăi din clasa vecină năvăliră şi ei afară. Tn- tr-o clipă, trei se postară în poartă, iar ceilalţi, îm- părţiţi în două, învăluiră şcoala, galop. Pe albul omătului, două umbre ise strecurau tupil-uş spre fundul ogrăzii. Pînă să-i ajungă din urmă, unul sări gardul. Al doilea luneca şi căzu lîngă un taraş. Cînd să se ridice, Varsavia îl pocni în cap cu o scîndură înşfăcată din şură, şi-1 doborî. Doi flăcăi îl înhăţară de guler, de mîini şi-l ridicară. Abia acum îl cuinoscură :

— Mîndrilă !... Mîndrilă Vucu !... suspină Varsavia.

In clasă, la lumină, cînd văzură mîţa rnbartă întinsă pe podea, moş Grigore, femeile nu se mai uitară la milogeala lui Mîndrilă : îl bătură cu sete. Degeaba cercau şi Dragoş şi Savu să-i potolească .

— Lăsaţi-1, măi tovarăşi, să-l judecăm... Să-i aflăm legăturile...

— Intîi judecata noastră ! Aici, la locul nelegiuirii.

Retrasă într-un colţ, Tasia plîngea de mîhnire, de ruşine.

-1 ***~7*** Consiliul pedagogic a hotărît că ori "de cîte ori ’obţin o piesă nouă pentru muzeu ori pentru laborator, Alexandru Vătafu şi Mihai Savu să explice elevilor importanţa ei. Povestind acasă despre cele auzite şi învăţate -la* şcoală, vrînd-nevrînd copiii trezeau curiozitatea şi dorinţa părinţilor de a cunoaşte, de a şti -şi ei. Pentru că oamenii au cerut, învăţătorii au organizat în cadrul

căminului o serie de convorbiri cu sătenii despre cultura diverselor cereale şi zarzavaturi, despre îngrijirea pomilor fructiferi, despre creşterea păsărilor de curte. Adesea convorbirile porneau de la piesele din muzeu sau de la o experienţă din laborator. La prima convorbire au venit doar şase oamenii. Dar după două săptămîni s-a ajuns la peste treizeci. Interesul pentru muzeu a cuprins satul întreg. Ghiţă Boboc, trebuind să taie o scroafă a făta, a adus un fetus de o lună, pe oare profesorul Vătafu l-a pus în spirt. Victoria lui Melinte a găsit în pod la bunică-sa o furcă de tors şi o vîrtelniţă, vechi, frumos încrustate. Cercetîndu-le au găsit însemnat pe ele anul 1821. Moş Pintilie morarul a prins anume doi păstrăvi frumoşi, nişte mrene şi nişte boişteni pe care Vătafu i-a disecat şi i-a .aşezat în borcane cu spirt.

La convorbirea de astă-seară a apărut şi Hîrlea. Nu mai venise de mult. Umblase, cîteva zile prin sat, mai ales seara. Stătuse de vorbă cu oamenii., în casa lor, la vatră, cum nu stătuse niciodată de cînd era învăţător în sat. Ştia să vorbească oamenilor şi cu dibăcie să se apropie de dînşii. Şi acum voia să cerce….mo mentul". Vătafu tocmai îşi terminase expunerea. Aşezat într-o bancă vizavi de Acatrinei, strîmba uşurel din nas cînd Irimia Huţan ori Neacşu Paraschiv întrebară despre viaţa oamenilor de pe alte continente ţi mai ales despre exploatarea popoarelor din colonii... Uite ce le trece prin cap ? Cum nu şi-or fi văzînd de necazurile şi prostia lor ? Auzi, ce probleme !... Chib- zui în sinea lui, înciudat. Cînd i se lumină chipul, însemna că „a găsit sonda" pentru verificarea „momentului".

De la locurile lor, învăţătorii dădeau lămuriri, citeau din cărţi, din broşuri, din ziare. Convorbirea asta prietenească se încheiase, iar oamenii se pregăteau să plece,

cînd Hîrlea îi opri c-o întrebare :
— Vă lăudaţi, într-o vreme, c-o vrabie albă; un- de-i ?
Toţi întoarseră miraţi capul spre director. In sală se făcu linişte.
— De oe tăceţi ? Unde vi-i vrabia albă, domnilor ?
— Chiar aşa ! îşi aminti careva. Nu mai aud nimic de ea.
— Pentru că nici nu există ! A fost de ajuns să interzic copiilor să mai umble după năluci, ca năluca să dispară. V-am spus eu că-i un caz de iluzionare în mjasă ? Aşa sînt unii „savanţi" cane, de deştepţi ce-s, umblă cu... vrabia văpsită.
— Ba eu am văzut-o ! se revoltă Varsavia Bour din colţul celălalt al clasei.
— De ce n-ai prins-o, zănatice ?
— Te rog nu mă batjoco...
— Aiuriţi lumea cu zvonuri şi minciuni ! O să daţi seama cîndva...
Se ridică şi plecă scuturînd capul ca şi cum ar fi triumfat. Şi mai miraţi, oamenii îl urmăriră cu privirea :
— Asta-i cam iaşa : hodoronc-tronc, la lelea-n pod 1 strînse din umeri moş Gri gore.
Hîrlea se convinse însă că „momentul" era tot mai greu de găsit.

Q Serbarea cursiştilor de la alfabetizare se ţinea •IO.fa sala de spectacol a şcolii, amenajată anume pentru asta. Niciodată în Sohodor nu s-au adunat atî- ţia oameni la un loc. Pereţii erau încă netencuiţi; scena improvizată. Dar pe ea se urcaseră acei care pînă acum la asemenea manifestaţii abia îndrăzneau să stea umiliţi în vreun colţ. Cînd

s-a tras cortina, Dragoş avu impresia că se deschid două porţi uriaşe, să năvălească lumina.

In faţa coriştilor, Savu rînduise şapte copii din Ţi- gănie, cu muzicuţele. Cu ochii ţintă la dirijor, cursiştii de la alfabetizare porniră primul lor cîntec : Cîntecul vieţii noi.

In sală, linişte şi uimire. Doar privirile sticleau, punctînd întunericul. La sfîrşitul întîiului cîntec, de nedumerire, mulţi au uitat să aplaude.

— Vezi ? Ştiu 1...

— Au învăţat şi ei...

— Iar ăştia cu muzicuţele, să-i mămînci, nu alta... şopteau, bucuroşi, oamenii de toate viratele.

Cu cămaşă albă, cu broboadă, bondiţă şi catrinţă neagră, Ioana Tudor făcu doi paşi înainte şi începu o poezie în care-şi povestea viaţa ei în casa lui Chiţcop.

— ...Cîte flori pe Sohodor, toate plîns-au de-al meu dor, că-ndurat-am aini la rînd tot plîngînd şi suspinând. Foaie verde, lemn de plop, cine-a fost badea Chiţcop ; cîine sur lătra la lună, spunea lumii că-s nebună. Roşă foaie stevie, pe mine şi pe Vichentie ne ţinea Chiţcop masoaţi : chip de rude, trai de argaţi. Dar partidul ne-a-nvăţat, ca duşman l-a arătat : şi cum n-iam visat în vis şcoală bună ne-a deschis, să deprindem a citi, binele a-1 socoti.

— Astă-vară umbla-n zdrenţe, mînjită de funingine şi de baligă.

— Şi uite acum...

Dumitru Tiron o aplaudă din toate puterile.

Au mai urmat alte coruri ; iar între ele a spus versuri şi Varsaviia Bour, apoi a cîntat Ileana lui Ciocîrlan şi Floarea lui Farcaş, acompaniate la fluier de moş Gri gome ; un cîntec după inima lor. Satul le-a urmărit cu ochi înlăcrimaţi.

In primtul moment, mulţi nici n-au mai cunoscut-o pe Fănica lui Petrea Linguraru, aşa-i era chipul de luminos, de surâzător, iar ochii negri îi străluceau de bucurie. îmbrăcată în cămaşa şi catrinţa Margaretei Florea, cu două flori de muşcată în păr, era răpitor de frumoasă. A aşteptat acordeonul. A clipit din ochi. A mutat batista dintr-o mină în alta şi, cînd Margareta i-a făcut semn, a pornit cîntecul, încet, o leacă tremurat de emoţie. îndată însă glasul i-a înflorit cald, puternic, cutremurător de adine.

Lumea asculta, vrăjită. Bătrînii şi femeile stăteau jos, pe bănci improvizate din seînduri şi butuci ; flăcăii şi fetele, mai mult în picioare: dar nimeni nu simţea oboseală. Pe scenă, Margareta Florea era fericită că-n ochii spectatorilor lucea bucuria. Atîta vedea
în sala asta arhiplină, care, măcar că nu era tencuită încă, tot suna ca o vioară.

Deodată, în fund se simţi oarecare vînzoleală. Margareta privi într-acolo, făcînd totodată efort să nu încurce măsura cîntecului.

— Uite mă, balaoacheşa ! rise cineva tare, provocator.

— Zi-i, fă, dă dor prin mohor şi dă jăli pă la şăli **1** strîmbă un altul, pe care Margareta îl bănuia a fi Manole, flăcăul cel mare al lui Năstasă.

— Nu-mi cîntaţi şi mie-n particoler, fă ? rîse iar primul.

Oamenii îi ţîştuiră.

— Linişte ! strigă tare moş Grigore.

— Lasă c-o să ai linişte acuşi, colo-n ţintirim, sub glie, taică Grigore, sub glie şi sub cruce, rîse Manole Năstasă, folosind cuvinte din carte, parcă anume ca să arate că are cîteva „clase secundare".

— Ziceţi-i, fa, dă inimă cătrănită şi dă dor smintit...

In sală se iscă oarecare vacarm. Din culise, unul din flăcăii de la alfabetizare şopti :

— Cîntaţi ! Nu vă sinchisiţi. Ii potolim noi... Zurbagiii dracului.

— **Ce** ruşine, se crămălui Porumbiţă făcînd zimbre şi neştiind pe unde să fugă. Se întîmplă exact cum prorocea domnul Hîrlea. Cred că are o satisfacţie nebună...

Lumea aplauda şi cerea să mai cînte Fănica.

Margareta Florea trase prelung acordeonul, şoptind :

— Nu te speria ! Ia tonul bine... Fii atentă. Aşa... începe.

Glasul Fănicăi răsună puternic, îndrăzneţ, şi două- trei minute sala încremeni. De mult nu mai auziseră oamenii din Sohodor asemenea glas. Fănica lui Petrea cea de azi o întrecea pe cea de acum şase-şapte ani, cînd începea să cînte pe la hore. Vocea/ îi era mai plină, mai puternică, iar cînteoul mai adînc, mai răscolitor.

Cînd sala izbucni în aplauze, din fund, unul dintre zurbagii sughiţă tare, ostentativ, gratulîndu-se singur:

— Aşa... Mersi, şi la mai mare...

— Se ilasă cu chef şi cu bătaie ! strigă Manole Năstasă.

— Atunci... atunci zi-mi dă cuţit, balaoacheşo !

— Zi-mi o oorăgheaiscă, să joc şi eu pe podelele şcolii din Sohodor ! Că-s noi şi nepurtate, ca şi opincile tale de-mprumut, negricioase!

— Ce te legi de podele, prietene? Tu le-ai bătut?

— Nu, le-au bătut învăţătorii. Că ei, cum scrie la reglement, sînt cei dintîi slujitori ai satului.

— Atunci să mă slujească şi pe mine o-nvăţă- toare, una tinerică şi ocheşică...

— Da’ce, eşti ana-analfabet ?
— Nu, sînt flăcău... Şi-ncă de nădejde I
— Linişte I
— Afară I
— Sînt aici nişte nemernici care vor să spargă serbarea, se ridică Dragoş şi sfătui: nu vă lăsaţi întărî- taţi. Fiţi calmi I Şi făcu semn Margaretei şi Fănlcăl să cînte înainte, mai cu inimă.

Cele două fete de pe scenă se găseau în acea stare ciudată, caracterizată de moş Gri gore, într-o seară, la lecţie: „Nu-mi pomeni de plîns, că acuşi rîd cu lacrimi". „Am muncit atît de mult pentru serbarea asta... Mi-am pus atîtea nădejdi în ea... Şi iată-i, sînt tot în ofensivă."

In clipa asta de şovăire, apărută ea ştie de unde, Irina se alătură Fănicăi pe scenă.

Degetele Margaretei apăsară clapele cu mînie şi melodia ţîşni mai accentuată, mai puternică.

— Uite, bă, trei stăncuţe-ntr-o cutie I
— Huş, iha ! iha ! i
— Să zboare ciorile de pe scenă I
— Ihaa-ihaaa 1 Să nu ne şparliţi puişorii, ciorobît- celor !...
— Dar cît o să-ndurăm ? sări Traian Trufaşii. Savu îl prinse de mînă şi-l ţintui pe loc.

Margareta se temea: „Sînt mulţi ? Dacă provoacă bătaie ? Dacă au cuţite ? Ne fug toţi oamenii de la alfabetizare." Totuşi teama o îndîrji. Degetele apăsară clapele acordeonului, gata să le frîngă şi melodia se rostogoli mai năvalnică.

— Fă, cîrîe cum vreau eu, că-ţi mut muzicuţa la ceafă ! mai strigă unul, baitijocoritor.

Dar cîntecul celor trei fete răpise atenţia spectatorilor ; toţi înţeleseră că-i o provocare prostească şi n-o mai luară în seamă. Intre

timp, patru dintre cursi- şti strecuraţi prin mulţime, ajunseră neobservaţi lîngă scandalagii: îi înşfăcară prin surprindere, doi pe cîte unul şi cu ajutorul flăcăilor din jur, îi împinseră pe uşa din fund, le trântiră fulgerător pe muţeşte cîte doi-trei pumni în ceafă şi cîte doi-trei în tîmple, aproape de ureche, aşa de repede că n-avură nici cînd zice ,,au“ ! Ii aşezară ameţiţi, jos, pe sală. Ii priviră tuspatru, zîmbind. Unul făcu semn că-s prea aproape. Ii apucară, tot cîte doi şi, de pe cerdac, îi aruncară în troian :

— Dac-aveţi călduri, na I răcoriţi-vă 1 Mama voastră !

— Şi dacă mai aveţi chef, veniţi şi mîne, după supliment I...

Intrară în sală şi se pierdură printre oamenii care ascultau în tihnă cîntecul celor trei fete.

De cinci ori s-au întors Fănica şi Irina pe scenă.

— Mai ziceţi ! Inc-o dată I... Inc-o dată I...

— „De cine dorul se leagă"... şopti Fănica, iar Margareta-i dădu tonul.

Cînta frumos, degajat cu temperament şi cu înfloriturî : surîdea, mişca uşor trupul, ridica şi cobora glasul în nuanţe artistic populare. Cînta şi versuri neauzite de învăţătoare la repetiţie :

— ...Foaie verde de mohor, iubesc un învăţător. Dăscălaş cu trei inele, vin la maica de mă cere. De m-o da, de nu m-o da, scrie-n carte că-s a ta şi eu fug cu dumneata, măi...

Anton Hîrlea încruntat şi palid clipi din ochi, ciuli urechile, şi păru satisfăcut; la sfîrşit se apropie de Dragoş

— „Dăscălaşule", vezi ce păţeşti dacă te-amesteci în tărăfe 1 Tot ce s-a întîmplat azi, aici, dovedeşte cîtă dreptate am avut atunci cînd...

Privimdu-1 din fată, cum înălţa sprâncenele şi încreţea fruntea, cum râdea muşcător, lui

Acatrinei i se păru că Hîrlea seamănă cu Mefisto. Părea radios... A sosit momentul: Scamatoria asta... O opri pe Margareta care alerga prin culise să pregătească, împreună cu Savu decorul sceneitei ce urma :

— Şi-a găsit Acatrinei beleaua cu dragostea ţigănească...

— De ce vorbeşti aşa oa zurbagiii de adineaori ? Povestea Fănicăi...

— Povestea ei e... cu nişte ofiţeri şi cu nişte jandarmi cari i-au răpit fecioria la modul nepoetic, se înverşună Hîrlea. Vrei să ne-o cînte pe asta, acum cînd s-a... emancipat ?

— O s-o povestească în fata justiţiei ! clocoti Margareta.

Hîrlea se făcu mic şi se retrase tiptil. „Fir-ar al dracului de moment că greu mai vine“.

Sceneta jucată de cunsiştii de la alfabetizare prindea un crâmpei autentic din viata satului : aducerea lui Grigore Axinte la cursurile de alfabetizare. Pe „moş Treanca-fleanca" îl intrepreta şi mai ales îl imita Mihai Bursuc.

— Ei, drăcie cu pălărie ! M-aţi pus şi-n teatru acu'... Şi uite cum mă schimonosesc! Numai că barba nu mi-i nici aşa de mare nici aşa de laie. încolo, bucăţică ruptă.

...Piesa" au ticluit-o cursiştii înşişi, ajutaţi de învăţători. Replicile, ,în bună parte, au fost cele auzite de Brînduşa, de Alexa Axinte, de Savu, de Margareta-, la moş Grigore şi la alţi oameni din sat. Multe din ele nici n-au fost scrise. Erau aşa de autentice încît, cînd moş Grigore cel de pe scenă spuse : „Ferice de cei care caută să se-nfrupte din lumina cărţii şi amar de viata celor ce fug de ea“, moş Grigore Axinte cel din sală a protestat:

—■ N-am spus „amar“ ci „haram“ !... Dar poate că-i mai potrivit amar; haram se spune mai mult la vite. Că, de, eu îs văcar, nu ticluitor de piese...

Cînd unul dintre actori, pe scenă, răspîndea zvonul: „Cei care învaţă carte vor face armata

cinci ani“, careva din mijlocul sălii nu se putu stăpîni să nu strige:

— Aista-i zvonul lui Mîndrilă !

Tot aşa, în diferite replici, recunoşteau pe Domnica lui Năstasă, pe Chiţcop ori pe Vansaviia Bour.

Cînd se trase cortina, Varsavia ceru voie Margaretei :

— Vreau să spun ceva oamenilor... — Şi îşi şi făcu vînt în fata cortinei. Mulţimea privirilor şi spaţiul uriaş al sălii o ameţiră o clipă. Vorbesc către femei, începu ea, punînd o palmă în brîu. Fa, voi care-aţi îndurat ca şi mine, care-aţi fost argate ca şi mine, haideţi, fa ! Ieşiţi din bîrlog ! Că ne-am săturat să privim lumea de după zăbrelele gardurilor, de după porţi, ca roabele cele din poveştile turcilor. Să nu ne mai temem, fa ! Că nu sîntem mai prejos de bărbaţi. Dar întîi şi-ntîi să-nvătăm carte. Da, să-nvăţăm, fa! Mi-a citit Măriuţa din cartea ei vorba unei femei, mai demult, şi zicea : „Dac-oi citi puţin, mi s-o părea că văd stelele, dac-oi citi mai mult, mi s-o părea că răsare luna şi dac-oi învăţa bine de tot, atynci şi-n mintea mea va răsări soarele !“... Care dintre noi, fa ! nu vrea să vadă răsăritul soarelui ?...

— învăţăm ! strigară zeci de glasuri.

Atmosfera era atît de cuceritoare, încît Anton Hîrlea se crezu obligat să se urce şi el pe scenă şi, bucuros, să felicite şi să strîngă mînile, cu efuziune, în dreapta şi în 'stînga. Iar după masă puse caii la sanie şi grăbi spre oraş. Se consola : „Eh, scamatoria s-a cam dus dracului. Dar se poate interpreta şi aşa : cînd analfa- beţii, aceste scursori imunde ale satului, au apărut pe scena căminului cultural, publicul conştient i-a fluierat, i-a huiduit, i-a linşat, pur şi simplu... Nu; linşat nu, c-ar fi trebuit să fie victime... Oricum, serbarea a fost un fiasco. Nici pe departe nu şi-a atins scopul

de a atrage oamenii la alfabetizare. Dar e greu !... Merg către colhoz şi n-ai cum[1] îi opri... N-ai, domnule, nici o frînă. Iaca de asta nu trebuia făcută nici şcoală cu sală de spectacol şi nici nu trebuia începută alfabetizarea în Sohodor*[1].

1Q De fapt, de cînd Hîrlea a interzis elevilor, sa- • tul întreg urmărea vrabia albă. Zilnic se ţinea la şcoală un adevărat „buletin secret[11] de informaţii despre locul unde a fost semnalată. Astfel copiii au aflat că în sat sînt şase stoluri de vrăbii; iar moş Grigore le-ar arăta cum să cunoască schimbarea vremii după, chiscuitul lor.

învăţătorii constatau că această acţiune cerea tact, răbdare, perseverenţă şi dezvolta mult spiritul de observaţie al copiilor. Ca să vadă vrabia albă, mulţi răbdau frigul ceasuri întregi, pitiţi lîngă vreo şiră de paie ori în vreun pod de grajd. De aceea acest fapt, în fond fără importanţă, prezenta acum nu numai un interes ştiinţific, ci şi unul pedagogic, educativ. Mai mult ca-n alte ierni şcolarii prindeau piţigoi cu bostanul, vrăbii cu covata, se căţărau prin copaci după ciocănitori şi coţofene.

Ba, într-o după-amiază cu moină din februarie, pe neaşteptate, chiar vrabia albă a căzut în capcana Văi- denilor. Dar n-au luat toate măsurile şi vrăbiuţa, sfrrrl a ţîşnit, pierzîndu-se după şură. A lăsat doar cîteva pene mărturie. De atunci iar n-a mai apărut nicăieri.

nn Cînd Dragoş ieşind din cancelarie, Margareta strînse repede caietul şi cărţile şi porni spre Poiana Sohodorului. El n-o lăsă să

umble pe viscol; dar ea făgăduise femeilor că vine să facă lecţia, acasă, cît va dura vremea asta maşteră.

— Pe-asemenea vînzoleală ? se mirară femeile cînd o văzură intrînd în casa Varsaviei. Făcură lecţia ; apoi vorbiră despre multe necazuri şi bucurii de-ale lor.

i— Ştiţi că Sofia lui Chiţcop a cerut divorţ ?

— Nu mai spune!

— Nu vorbeşte nimic, tîlharul, regreta Varsavia. Nu mărturiseşte cu cine-i legat. Acu' ia totul asupra lui. Dar eu ştiu că-n trebuşoara asta-i băgat o leacă şi Hîrlea. Aşa cum simt eu lucrurile, firele trag spre el şi spre Mitică Andronescu. Hîrlea a fost cel întîi care m-a povăţuit să ridic glas împotriva şcolii.

Şi povesti Margaretei cum a chemat-o la dînsul şi ce i-a spus în prima zi cînd s-a ţinut adunarea cu tot satul.

— Tiron ştie ?

— Şi tovarăşul Dragoş ştie I

— Bine. Deocamdată trebuie să plec.

Vîntul vîjîia prelung şi aspru, vălmăşind nori de zăpadă peste copaci, peste case, peste dealuri pierdute în noapte.

— Nu, tovarăşă Margareta — o povăţui Varsavia — e-o vreme prea abraşă.

— Trebuie. Mîine am clasă, la opt.

— Atunci te conduc, eu cu Floarea, măcar pînă la casa lui Vaimanu.

Se încotoşmăniră repede în cojoace şi porniră. Varsavia îşi puse şi un topor pe braţ. Dezlănţuit, viscolul mugea ca o haită de fiare flămînde. In dosul gardurilor, la adăpostul cireşilor, troianul ajungea la brîu. Strînsă în palton, cu gulerul ridicat, Margareta înfrunta vijelia la braţul femeilor. In lungul drumului copacii se înşirau ca nişte vedenii, chiuind răsucite de viforinţă.

— Cînd am venit era oarecare pîrtie : acum e otova. Şi-şi reproşa în gînd că n-a rămas să

doarmă la Varsavia. I s-au umplut bocancii de omăt. Totate trei înaintau greu; viscolul izbea zăpada în nafiale, înăbu- şindu-le.

— Mai avem vreo două sute de paşi, o încurajă Varsavia. Acuşi ajungem la casa lui Tudose Vamanu.

— Na'! ne mai plesneşte-un val de vînt... se clătină Margareta.

— Troianul a acoperit Valea Lupilor. Dar ori de cîte ori trec pe-aici, mă mustră un gînd, se strînse Varsavia mai aproape de Margareta. Ţi-1 spun amu, ca să nu mai am nimic de ascuns. Din rîpa asta am cules mătrăgună... mătrăgună pentru mata.

— Pentru mine ? se miră Margareta, întorcînd faţa ca şi cum :ar fi voit să vadă de ce şuguieşte. Ca să-mi fac ochi frumoşi ?

— Ba ochii ţi-s frumoşi' şi fără asta, se răsuci Varsavia împotriva vîntului. Dar mi-o ceruse lelea Safta. Zicea că vrea să curăţe satul de-o lepră... Iartă-mi cuvîntul cel ticălos, suspină ea, după ce înghiţi un val de vînt. Am cules, cum îţi spui, cîteva rădăcini, uite de ici, împunse, spre dreapta, cu coada toporului, în noaptea sură. Dar nu i le-am dat. Te-am văzut în uşa morii cum o învăţai pe Irina lui Stroe să cînte şi mi s-a muiat inima. Care învăţător s-ar fi uitat altădată la un copil de ţigan ? In clipa aceea, întîia oară m-am scîrbit de mine şi de faptele mele. Lelea Safta, ca şi mine, făcea atunci ceea ce-i poruncea Minodora. De aceea, zău, amu, dac-ar apărea amu un lup, oricît de fioros, nu m-aş teme; l-aş hăcui cu securea.

Margareta o cuprinse peste cojoc şi o strînse puternic.

In sat, printre garduri şi livezi, vîntul era mai potolit.

— Uite, licăreşte lumina la Aneta lui Popa.

— Arde opaiţul toată noaptea ; are copil mic.

— De-acu', noapte bună ! spuse Varsavia, oprin- du-se şi aşezînd toporul bărbăteşte în încheietura cotului stîng.

Urmărită cîtva timp de privirile femeilor, învăţătoarea înainta pe drum, lărgind prin zăpada afinată pîrtiia deschisă de cineva mai înainte. Vîntul îi aduse din spate scîrţîitul paşilor pe omăt şi şoaptele prietenelor. „îndrăzneaţă femeie, energică Varsavia, gîndi învăţătoarea ; învaţă, cu toate că luptă cu atîtea greutăţi. In seara asta a citit chiar foarte bine. La aritmetică se cam încurcă. Cere adesea : «Dă-mi socoteli cît mai multe, mai ales înmulţiri şi împărţiri, că astea nu-mi prea intră mie-n cap». ... Hm ! Şi-iau vrut să-mi dea mătrăgună... De-abia aştept să-i spun lui Dragoş şi comedia asta."

Casa lui Vamanu rămase în urmă. Vîntul învăluia omătul pe sus. Ici, colo, rafale de viscol se strecurau printre zăbrelele gardurilor ori printre tulpinele copacilor din livezi şi treceau pe lîngă Margareta, şuie- rînd. Un cîine lătră în ograda lui Toma Melinte. S-auzi parcă şi un crîmpei de vorbă. „Vin de la cooperativă, şopti învăţătoarea, bucuroasă că mai are doar o sută de paşi şi se întîlneşte cu oameni pe şosea. Şi Dragoş trebuia să se ducă la cooperativă. L-a rugat Irimia să-i ajute la registre. S-ar putea să-l întîlnesc pe drum. Nu... că mă ocărăşte: Uite ce vreme vrăjmaşă, şi tu ai fugit la Poiana ! De-ar ajunge şi femeile cu bine, acasă. Nu, pe-un viscol ca ăsta nu ies nici lupii."

Intr-o clipă de neaşteptată linişte, auzi aproape, în urmă, foşnet de omăt sub bocanc. Se răsuci, speriată. Un bărbat înalt, zdravăn, cu căciula rotundă, c-o scurtă îmblănită, se ivi lîngă dînsa ca o stafie neagră din mormintele albe ale troianului. Margareta vru să spună ceva, dar bărbatul se repezi, fulgerător, o

înşfăcă de piept c-o mină înmănuşată, o trase violent spre el, iar cu cealaltă îi astupa gura. Fata se zbătu, îl izbi cu vîrful bocancilor în fluierele picioarelor.

— Aaah, crîşcă vlăjganul, şoptind apăsat, cu glas aspru, răguşit. — Dai la turloaie, hulubiţo ? Hai ici, la adăpost. Să-ţi arăt eu cit îţi plăteşte curajul...

O spaimă fără nume secătui toată vlaga din trupul Margaretei. Mîinile i se muiară. Picioarele începură să-i tremure. Cînd vlăjganul schimbă mîna care-i astupa gura, învăţătoarea răcni sălbatic, deznădăjduit.

— Taci dracului 1... mormăi bărbatul, izbindu-i un pumn în ceafă şi săltînd-o pe umăr ca pe un sac. Ameţită mar mult de spaimă de cît de durere, învăţătoarea simţi în şale umărul iar în coastă căciula vlăjganului.

In ogrăzile învecinate începură să latre, miraţi, cîinii. Viscolul vîjîi puternic, răscolit, furios, şuierînd prin crengile noduroase ale nucilor batrîni, ciumpă- viţi, din livada lui Vamanu.

— La adăpost, porumbiţo...

Margaretei îi căzu căciula de pe cap, fularul îl atirnă în jos, viscolul îi răvăşi părul, împroşcîndu-1 cu omăt. Nasturii i se rupseră de la palton şi vîntul îi învăluia, rece, tot trupul cuprins de groază. îşi dădea seama, clar, c-o duce înapoi spre şura lui Tudose Vamanu. Dintr-o dată, acolo sus, cu faţa spre cerul volburat, Margareta deveni neaşteptat de lucidă. Se lăsă moale, fără vlagă, să pară leşinată : aşteptă ca bărbatul să facă zece paşi, număraţi: unul, doi, trei... Bălăngăni larg piciorul drept şi se bucură grozav cînd simţi că ajunge cu călcîiul bocancului drept sub pieptul bărbatului, atingînd chiar cămaşa prin deschizătura scurtei. îşi concentră toate puterile în piciorul drept, îi făcu vînt repetat, tare, ca unui ilău şi, la al zecelea pas, izbi cu sete sub

lingurică.

— Ah, dumnezeii... gemu ascuţit, dureros, vlăjganul şi se clătină, descumpănit, cu răsuflarea întretăiată.

Margareta se răsuci, sări jos şi-o luă la fugă. Bărbatul scoase cuţitul să-l împlînte, dar se clătină ameţit ; nu ajunse decît poala paltonului, sfîrtecînd-o.

înnebunită de spaimă, Margareta goni la vale prin livada lui Nichita Huţan. Căzu într-un troian, înghiţi omăt, se ridică şi alergă iar, cu deznădăjduite puteri. Se izbi de un gard de nuiele, îl sări, se strecură printr-o altă livadă, necunoscută, sări iar un gard şi abia atunci recunoscu uliţa Văidenilor. Auzi vorbă în dreapta, şi zări două umbre.

— Ajutor I cuteză să strige cu glas zugrumat de spaimă şi oboseală.

Cele două umbre se opriră. Erau mai aproape decît îşi închipuise învăţătoarea.

’— Ajutor I... Ajutor...

— Auzi ? Ea-i...

Cînd recunoscu glasul lui Dragoş, Margareta avu senzaţia ciudată c-a înviat din morţi. De pe troianul din umbra gardului, se azvîrfi în braţele lui, ca-n apa mîntuirii.

— Ce-i Margareta ? Lupii ?

— Da... lupii...

Şi abia acum o birui spaima, tremurul şi hohotele de plîns.

VIII. în luna mai, cînd înfloresc trandafirii...

-t — Chiar a dat cu cuţitul ? se miră în şoaptă Vucu Miron, legîndu-şi o aţă la opincă şi aprinzîndu-şi cărbunii ochilor cu scînteieri de spaimă şi curiozitate.

— A dat. Uită-te la palton : sfîşiat la poale, lămurea Damaschin Mihai. L-a ţesut'mneaei, dar tot se cunoaşte.

— Căciuila, eu i-am găsit-o, în omăt, adeveri Paraschiv Vasile. Mi-a zis, mulţumesc.

— Tata zice că vlăjganul era Milică Andronescu.

— Un uciigaş! Dacă l-aş prinde, i-aş tăia paltonul, aşa ! harcea-parcea I

— Ba eu l-aş cresta la nas, cum făceau mai de mult domnii, la istorie.

Satul întreg fierbea. Cîţiva părinţi, în frunte cu Cremene şi cu Varsavia, cerură să fie anchetaţi flăcăii lui Năstasă, Mîndrilă şi Pândele Andronescu. Preotul însuşi veni la organizaţia de partid şi-l rugă pe Tiron să ceară ajutorul miliţiei din Dărmăneştr. In biserică rugă pe oameni să nu găzduiască pe ucigaşi.

Dar Anton Hîrlea era mai consternat şi mai furios ca oricine. Făcu o vizită Margaretei : o

felicită, în numele întregii familii, că a scăpat dintr-o grea primejdie, o sfătui altă dată să fie mai prudentă şi-i dădu o muşcată de o rară frumuseţe.

— înţeleg: te-ndeamnă generozitatea, spiritul tău
de jertfă, dragostea ta de oameni, dar... Vezi cum sînt oamenii ? Mircea-i aşa de afectat sărăcuţul, că nici n-a putut...

— L-am văzut la şcoală, tovarăşe director. Mi-a strîns mîna cu căldură, cu sinceritate, surîse Margareta, imitînd stilul lui Hîrlea.

— Criminalul nu poate fi altul decît Milică Andro- nescu. Eu însă propun să nu difuzăm Drea mult asemenea chestie penibilă. întîi pentru că e demoralizantă pentru învăţătorii care se sacrifică azi în lupta pentru cultură. Reacţiunea ar jubila de... Al doilea, discreţia e utilă cercetărilor pentru prinderea asasinului.

Pe Margareta o indispuneau, o amărau compătimirile, felicitările şi zgomotul ce se făcea în juru-i.

— De fapt, a trece noaptea prin Valea Lupilor e o nesocotinţă. Şi, cum spune Dragoş : am suferit consecinţele acestei nesocotinţe.

Nimeni nu ştia de ce, dar în sinea lui, Anton Hîrlea era deznădăjduit. îşi aprecia elogiile aduse Margaretei drept cea mai „degradantă scamatorie** la care-1 obligă viaţa. Se simţea singur şi încolţit din toate părţile. Nevasta îi era împotrivă. Mircea, la fel. Porumbiţă se gudura pe lîngă Acatrinei şi-o socotea pe Florea eroină. „Şi ce-a vrut Milică cu asta ? Să creeze o diversiune ? E convins că Acatrinei nu poate fi biruit decît dacă-i distruge întîi suportul moral: dragostea pentru Margareta. Şi eu am crezut în tîm- penia asta, dar acu'... E uşor de spus: diversiune! Diversiune, orice diversiune ca să nu treacă la realizarea

colectivei I Dar ce dracu' să găsesc ?"

Privi caricatura apărută în dimineaţa aceea la gazeta de perete: Inocenţa în luptă cu viclenia. Şi i se păru că chipul vicleniei este chipul lui. Se înfurie cumplit. Intră în cancelarie cu gînd să facă scandal, îşi găsi însă colegii discutînd despre vrăbiuţa albă şi furia i se dezumflă. I se păru că a găsit un clenci mai bun de răfuială decît caricatura de la gazeta de perete. Lovi cu tonul răstit şi insolent de altădată :

— Spuneţi că superstiţia este o infirmitate sufletească. Dacă mai credeţi în vrăbii albe, înseamnă că sînteţi superstiţioşi, că aveţi suflete schiloade, îmbîc- site de aiureli, de minciuni mistice... Nu vă mai crede lumea nici cînd spuneţi lucruri perfect adevărate. Or să vă arate cu degetul, ca pe Varvaroi: învăţătorii hăbăuci din Sohodor I Am să rîd homeric, da, homeric, cînd o să vă scoată din învăţămînt, pentru vina de a fi creat iluzionări în masă.

Şi ca să sporească efectul acestei „lovituri", dar mai ales ca să evite o replică, ieşi trîntind uşa.

— Ei, ce să-i faci ? zîmbi Savu. Vrabia albă e incompatibilă cu sufletele negre...

Prinşi în iureşul muncii şi al întîmplărilor neaş- teptate, învăţătorii din Sohodor nici nu băgară seama c-a trecut iarna, că troienele s-au topit şi primăvara se arăta cuminte, zîmbitoare. Margareta Florea înţelese mai bine că nu mai sînt troiene, cînd Bour Măriuţa i-a adus nasturii de la palton :

— I-am găsit acolo.

Apoi pe catedre au început să apară

bucheţele de ghiocei, de viorele, mîţişori de salcie.

Venea primăvara. Şi, o dată cu ea, frămîntările în legătură cu colectivizarea. Abia acum aveau să se vadă roadele muncii la şcoală. Cînd se hotărî înfiinţarea gospodăriei colective în Sohodor, învăţătorii au fost invitaţi la o şedinţă în sediul organizaţiei.

— Vă rugăm să ne daţi ajutor — le ceru secretarul — cum ne-aţi dat la şcoală şi la uzină şi mai mult decît acolo. Clădind şcoala şi mica noastră uzină, noi am învăţat multe. Am cunoscut oamenii. Am dat la o parte pleava şi am ales ceva din neghină. Dintr-un sat bolnav de năravul hoarţei, am devenit un sat care iubeşte munca în comun şi respectă lucrul obştesc.

— Ne vom strădui să fim printre primele sate care înfăptuiesc colectivizarea. Şi avem posibilitatea să fim.

Hîrlea a vrut să ştie dacă învăţătorii pot deveni colectivişti. Savu propuse să se intensifice munca în cercul agrotehnic.

A doua zi, cursiştii de la alfabetizare dădură serbarea lor şi în Iliseşti ; au mers toţi învăţătorii, afară de Anton Hîrlea. Zicea că-i răcit. Dar cum a înserat, a pus calul la docar şi-a plecat, nimeni nu ştie unde. La întoarcerea din Iliseşti, Margareta, la braţ cu Ioana Tudor, cu Varsavia, cu Fănica şi cu Victoria au cîntat parc-ar fi venit de la nuntă. Au poposit la izvorul lui Toma. Boarea nopţii adia călduţă, liniştită, îmbietoare la vis.

— Mult a ţinut domnişoara Gorcea să vorbească tovarăşului Dragoş, şopti Fănica.

— Cînd vă cununaţi ?

— In mai, cînd or înflori trandafirii, Varsavia.

— Asta ar fi bine, şugui şi moş Grigore. Iote, mi-am cumpărat, zău, anume perechea asta de opinci, să le rup jucînd-o pe soacra cea mare la nunta matale.

— Şi pe mireasă n-ai s-o joci, moş Grigore ?

— Te prind la o corăghească, dacă-i învăţa o leacă mai bine pasul spre stînga, ştii, poc-poc 1 drept cum zice tactul. Primeşti învăţătura ?

— Ehei, moş Grigore, nici nu ştii cîte ne-ai învăţat mata pe noi, învăţătorii...

3 Exact la aceeaşi oră din noapte, răzleţit de cei-
• lalţi sohodoreni, Mircea Hîrlea horhăia

fără rost pe ulițele Iliseştilor, urmărind în neştire conturul caselor, al gardurilor, al livezilor cu mugurii plesniţi în răscolirea călduţă a primăverii. Privea stelele, dar gîndul îi era numai la Margareta. O admira. O ura. O iubea. Era trist. Zdrobit. Nefericit. Işi închipuia mereu cum se va tăvăli lumea de rîs cînd' va afla că-i îndrăgostit de... Dragoste peste şi împotriva voinţei lui. Şi cînd îşi dădea seama că-i şi fără nici o nădejde dragostea asta, îi venea să se spînzure.

In noaptea aceea s-a întîlnit la Gorcea cu Milică. Era deghizat „în proletar", cu şapcă unsuroasă, cu bocanci scîlciaţi „ca să circule".

— Poate a fost norocul tău, Mircea, că mi-a scăpat. Voiam s-o arunc în Valea Lupilor, după ce... mă-nţe- legi ? O găseaţi, acum, la dezgheţ, ca o ştimă a lacului pe care-1 sapă satul.

Mircea a simţit în inimă un cuţit de ură împotriva lui Milică.

— Eşti gelos, nu ?

— Nu...

— Mircea, monşer, dacă nu-ţi răcoreşti gelozia... dacă nu-ţi suprimi adversarul, eşti ori un fleac îndrăgostit ori te-a cuprins, acolo, un fleac de dragoste, neserios, pasager.

— Te rog să nu-ţi baţi joc.

— Nuuu... Dar orice îndrăgostit mare este şi un gelos feroce şi orice gelos este un asasin în perspectivă. Suprimă-1 tu pe el, ca să nu-i achit eu pe amîndoi, într-o seară, cînd se giugiulesc singuri, pe malul iazului.

Trei zile după asta Mircea Hîrlea a umblat ca năuc. In buzunar purta un pistol strecurat de Milică. II simţea la şold ca pe-un bulgăre de jar.

Tot trei zile a stat şi Anton Hîrlea în oraş. Spunea c-a fost la doctor. Se simţea rău cu ficatul.

A Fugărite de soare, petele de omăt se micşorau ' • şi se ascundeau prin văiugi şi gropi. In luncă sălciile înverzeau. Grîul de toamnă acoperea cîmpul cu o pojghiţă de smarald. Aerul se limpezea. Numai Sohodorul curgea, tulbure şi zgomotos, ca un moşneag burzuluit.

O dată cu sfîrşitul iernii, reîncepu şi munca la clădirea şcolii — tencuitul camerelor de la etaj, bătutul duşumelelor sau aşezarea şi vopsirea ferestrelor. In fiecare recreaţie, urcînd scările la etaj, cu tărgile sau cu găleţile cu tencuială, elevii se opreau să privească.

— Uite casa mea, bătu din palme Bour Măriuţa, scuturîndu-se de var. Se vede şi casa mea 1

— De la şcoala cea veche nu se vedeau decît hăr- dughiile lui Chiţcop, rîse Brînduşa.

Secretarul organizaţiei de partid nu se mira cum, în acelaşi timp, sohodorenii pot înfăptui şi campania înşămînţărilor de primăvară, pot continua şi munca la uzina hidroelectrică, la iaz şi pot termina şi şcoala. Acum erau mai mulţi în sat care ştiau să organizeze munca învăţătorii au ieşit cu copiii într-o după-amiază, la cîmp, au strîns cioclejii şi pirul de pe urma grăpilor ; în alta au distrus cuiburile de ciori din arinii de pe luncă, în a treia au curăţat omizile din livezi. Şi nu mai era nevoie să-i îndemne totdeauna învăţătorii; iniţiativa se zămislea şi în mintea oamenilor şi a copiilor.

— Arătura trebuie s-o facem acum, că-i timpul ei, spunea Victoria lui Melinte. Dar crezi că uzina sau şcoala n-au întîrziat prea mult ?

Adiind uşor, vuitul culegea din crengile plopilor albă şi uşoară scamă, plimbînd-o lin prin văzduhul asfinţitului.

Roata morii se învîrtea vioaie, împroşcînd pulbere de argint. După ce turnă în coş două stamboale de păpuşoi, moş Pintilie ieşi în uşa morii să soarbă boare nouă de primăvară. Privi cum se-nvolbura apa-n scoc ; îi ascultă vuietul nesfîrşit şi îndărătnic, numără chiticii cum săltau din undă. Porni să caute cîrsnicul, să prindă cîţiva boişteni. In faţa uşii un stol de vrăbii gălăgioase ciuguleau grăbite dintr-o dîră de făină vărsată.

— Femeia lui Paraschiv a părăduit... mormăi singur monarul.

Dar, deodată, ochii i se holbară spre stolul de vrăbii. încremeni aşa, o clipă. Apoi scoase un geamăt de uimire:

— Hî ? ! — şi închise repede ochii, tare, strîns, să strivească năzăreala primejdioasă din faţa-i... Mţţ I Nu se poate ! Am vedenii... Totuşi ciripesc... Ieri l-am auzit doar pe dom-Hîrlea : Nu mai credeţi în bazago- nii I Nu se ezistă vrabie albă...

Deschise ochii: aceleaşi vrăbii ciuguleau făina ; iar printre ele una ca omătul. Morarul n-o vedea decît pe aceea. Celelalte din stol păreau doar umbrele ei. îl cuprinse teama şi-şi urmă şoapta :

— Dacă n-ar zbura pîn-o trece careva pe drum, să... să am martori.

O zări pe Irina la fierărie. II făcu semn să se apropie fuga şi tiptil. Tot pe muţeşte, îi arătă cu degetul în mijlocul stolului. Irina suspină :

— Uite-o, Doamne !... şi se lăsă încetişor jos, să-şi hodinească emoţia şi să-şi stăpînească năvala bucuriei. Făcu şi ea semne în urmă. Se ivi, repede, Truţu Chihai cu încă doi copii. înconjurară stolul, zgîindu-se la vrăbiuţa albă. Truţu înghiţea un fel de noduri de nerăbdare şi bîiguia :

— Am s-o prind... Eu am s-o prind...

Moara huruia monoton, iar apa suna în scoc, parcă un glumeţ s-ar fi jucat cu zeci de cofe de apă, prito- cindu-le-ntr-una. Vrăbiile băteau cu ciocuri groase în fire mărunte de făină. Cea albă era mereu ferită la o parte, br.încită chiar. Lui Truţu îi venea să le strige : „Lăsaţi-o în pace Are şi ea drept să mănînce...“

Dar, deodată, una chiscui un semnal ascuţit. Şi întreg stolul sfîrîi în văzduh. Se aşează pe acoperişul morii. De acolo, cu gîturile întinse, vrăbiile priviră cîteva clipe droaia de copii din faţa morii. Simţin- du-se urmărite, zburară mai departe, în plopul de dincolo de gîrlă.

— Aţi văzut-o? oftă moş Pintilie.

— A venit iar I Acu, hotărît c-o prind băieţii. Gata ! Gata !

Pe furiş, să nu afle Hîrlea, Dragoş şi Vătafu ajutară copiii să-şi facă o plasă pentru prinderea vră- biei albe. Formară o echipă din cei mai dibaci şi mai îndrăzneţi : Vichentie, Miron, Brînduşa şi Truţu Chi- hai cel care se căţăra în copaci ca miţa. Ei descoperiră că stolul cu vrăbiuţa albă doarme în răchiţile bătrîne, scorburoase de dincolo de iazul vechi. Şi se aşezară la pîndă.

C Cînd a auzit că Sofia a cerut divorţul, Chiţcop

• *s-a* înfuriat şi a hotărît să vorbească. Pentru Tiron şi pentru Dragoş totul s-a limpezit. Pentru că nu putea afla ce declarase Chiţcop, Anton Hîrlea devenea şi mai neliniştit şi mai nervos.

Dragoş l-a invitat iar, poate a suta oară, să restituie mai repede cele 25.000 de cărămizi.

— Vinde o vacă, un porc, ceva, şi achită-te mai repede. Ne trebuie cărămidă pentru o şură de lemne, în ograda şcolii.
— Acatrinei, tu mult ai să mă...
— Vorbesc în numele comitetului de construcţie.
— 'Te-te la el ! A prins mămăliga coajă I
— O fi prins, diar cred c-ai aflat că Neculai Chiţcop a început să... vorbească.
— Acatrinei, dragă Acatri... tu vezi... Sînt cam... şi-mi cam ies din pepeni, dar ştii...

Dragoş nu-1 mai ascultă. Rămas singur, Anton Hîrlea ar fi vrut să-şi dea palme, să-şi smulgă beregata. Avea impresia că pînă acum zăcuse în zeama unei ieftine şi false încîntări de sine şi deodată l-a ameţit o lovitură năprasnică. Ştiia de mult că nu-1 vor ierta şi va trebui să restituie cărămida. Şi totuşi se zgîia prosteşte la tot ce-î în jur, ca o ştiucă scoasă din apă. Se trezi şoptind :
— Cum ? Oare nu mai sînt eu Anton Hîrlea în faţa căruia tremura toată Asociaţia învăţătorilor din judeţ ? Nu sînt eu cel care l-a înfruntat pe Ţoni, dictatorul învăţătorimii din Romînia ? Chiar acum iau ofensiva. Cît o să mai rabd ?

Şi porni să-l caute şi parcă să-l distrugă pe Acatrinei. Dar uşa se deschise şi în cancelarie intră Dragoş însoţit de Vătafu şi de copiii care prinseseră vrăbiuţa albă.
— Priveşte-o, tovarăşe Hîrlea, cerceteaz-o cu de-a- mănuntul şi convinge-te că-i albă. Alb natural. Să nu cumva să spui c-am văpsit-o noi... ironiză el, arătîn- du-i plasa în care se zbăteau o vrabie cenuşie şi una albă.

Anton Hîrlea se zăpăci. Vru să pipăie cu degete tremurătoare plasa, dar nu cuteză. Se bîlbîi doar ca un nevrednic :
— Ştiţi eu... da... ce plină-i de surprize şi

ce... ce miinunată-i natura, domnule! E albă... Albă sadea...

— Ai năluciri, vrăbioi bălţat! îl întrerupse Dragoş. Toţi hohotiră de rîs.

Hîrlea cercase şi acum obişnuitu-i salt de panteră ; dar nu se mai putu agăţa de cealaltă margine a pră- pastiei săpată între el şi colegi. Se prăbuşi, ridicol, în gol. Avea o mutră jalnică. Aşa de jalnică, încît Dragoş simţi nevoia să-l compătimească.

— Vezi ce poznă face o biată vrabie albă ?...

Z De sub mistrie înflorea albă clădirea şcolii şi răspindea lumină, parcă s-ar fi crăpat de ziuă în sat la Sohodor. Savu şi Petrescu cărau cu elevii nisip şi amenajau terenul de sport din spatele clădirii.

— t)a, da... Sigur ! Foarte bine I aprobă Hîrlea, zîfll- bind acru. Teama şi invidia îl îmbolnăviseră ; orice realizare în şcoală i .se părea un mijloc de a-i dovedi incapacitatea, de a-1 zvîrli din direcţie. De la oraş veneau veşti tot mai proaste. „Prietenii", nemulţumiţi îi reproşau că şi-a pierdut prestigiul, îl acuzau c-a scăpat satul din mînă.

Văzînd-o pe Margareta lîngă Dragoş, Hîrlea începu să fiarbă. Iar îi venea să creadă că dacă n-ar fi apărut fata asta, Acatrinei ar fi rămas un biet învăţă- toraş, obscur, fără personalitate. Ea-i cauza, el efectul. Ca să dispară efectul, trebuie distrusă cauza, îşi încheie el un raţionament şi se linişti oarecum c-a descoperit un adevăr vechi. Dar liniştea asta dură o clipă prea scurtă. Neastâmpărul şi nesiguranţa îl prinseră iar în gheare şi-l

torturau zi şi noapte, ceas de ceas, şi în clasă, şi-n cancelarie, şi-n sat şi acasă. Viaţa îi devenea un chin. In clasă, cînd elevii citeau tare, striga :

— De ce zbieraţi, bivolilor !

Dar şi mai rău îl supăra cînd vorbeau încet:

— Ce, mormăiţi sfeştanie la mort, neisprăviţilor!

Parcă-i bonzăiau bondari năuci în ureche. Ii era lehamite de orice : de casă, de familie, de oameni, de şcoală, de lecţii. Aştepta, aştepta mereu ceva. Adesea tresărea şi privea spre uşă, spre fereastră. II frămînta mai ales gîndul cum să-l lovească, să-l compromită, să-l distrugă pe Dragoş. Medita mult, nopţi întregi, numai la asta. Spre ziuă i se părea c-a descoperit ceva:

— Te rog să-mi afli — îi ceru într-o dimineaţă lui Mircea — să-mi afli dacă în adevăr Acatrinei s-a legat în vreun fel de Fănica.

— Nu-i adevărat!

— Eu ştiu, Mircea, că multora le răguşeşte glasul cînd o văd pe ţiganca asta în noua ei formă, renăscută. A redevenit iară, acea frumuseţe fără cusur care te împinge la fapte nesocotite. Crezi că vine ea la Acatrinei numai pentru „alfabetizare suplimentară" ?...

— Ce mă priveşte pe mine ?

— Ba să te privească 1 Altfel îţi vine Acatrinei director. Ce-aş mai ride să-l dea afară din învătămînt pentru imoralitate.

.— Fugi încolo, tată ! Te-ai prostit rău de tot.

— Gum, măi băiete, direcţia unei .şcoli în care am muncit atiţia ani e o prostie ?

Pomi spre şcoală, rnînios, parc-ar fi fost gata să-i dea foc. Pe culoar, elevii cărau scînduni la etaj; cîţiva se sfădeau:

— V.ucu şi cu alţii mă poreclesc, dom' director, pîrî Vamanu de a patra.

— Şi pe mine mă poreclesc I sări şi Lungu.

— Tot Vucu ? simţi Hîrlea că plesnessşte fierea în el. Gî't am să mă împiedic de ciotul ăsta afurisit ? Ah, Alexandru Machedon, tu ai tăiat nodul gordian şi eu nu pot nici măcar să izbesc cu piciorul în noduleţul ăsta... Se poticni şi săltă iar: voi, voi, mă cei cuminţi, chelfăniţi-i ipe cei obraznici I Şi pe Vucu Miron, cei dinţii. Dacă-i bateţi voi, înseamnă că a reacţionat colectivul. Colectivul, opinia publică e suverană 1 Asta-i democraţia I

Din vorbăria directorului băieţii înţeleseră doar că trebuie să-l bată pe Vucu. In recreaţia următoare, Vamanu şi Lungu i-au numărat cîţiva pumni. Dacă nu-1 scăpa Vichentie, îl băteau rău de tot.

— Ce-aveţi cu Miron, măi băieţi ? se supără Dragoş, cînd auzi de isprava asta.

— Dom' director ne-a spus să-l cuminţim, răspunse ţîfnos Vamanu.

— Să-l cuminţim, dom'le, că-i neruşinat şi derbedeu de obraznic... îl susţinu Lungu.

— Nu se poate 1 N-aţi înţeles voi bine. Liniştiţi-vă!

Ii luă pe toţi la el în clasă şi le dovedi cu răbdare că săvîrşesc o sălbăticie. Apoi cu calmul şi siguranţa de sine care se zidiseră temeinic în el în acest an de muncă la .şcoală şi de frecuş cu satul, Dragoş intră su- rnzînd în cancelarie şi-i reproşă lui Hîrlea:

— Găseşti nişte soluţii pedagogice năzdrăvane, tovarăşe director.

— Ce soluţii ?

— Vrei cu orice preţ să menţii bătaia în şcoală ?

— Eu?

— Să anunţăm inspectorul, fată de ciare...

— Inspe... Tu ? Dar, mă rog[1], cine-i director

aici ? Şi, din'tr-o dată, Hîrlea îşi regăsi delbitul, „magia verbală** de altădată : să vină inspectorul să te raportez eu că eşti un imoral. Da, un imoral! Că te legi de femei la cursurile de alfabetizare. Şi geamurile sparte şi mîiţa moartă, expresia moralei publice ultragiate, au fost pentru tine, în „cinstea** ta I Adică în... necinstea ta I Oamenii au -hotărît să te prindă într-o noapte şi să te piseze, domnule Cassanova red'ivivus, pînă ţi-i pierde cunoştinţa. Ai amuţit, nu? Te-ai învineţit sub povara cumplitelor acuzaţii ? Te zdrobeşte adevărul! Na ! Dacă ai deschis iar lupta şi-mi cauţi iar nod in papură, apoi să-ţi dau eu luptă ! Ce ? Crezi că mie nu-mi spun oamenii ce faci cu Fănica lui Petrea ? Cu aia pe care-ai jucat-o în horă ? Crezi că degeaba ţi-a cîntat şi-ţi cîntă în public cîntece neruşinate, compro- miţînd toată tagma învăţătorilor? Am să te scot din învăţămînt! Chiar Fănica are să povestească, tot, tot...

— Păcat de dumneata : eşti nu numai isteric, ci şi mincinos şi calomniator.

Ieşi din cancelarie şi se duse la moară, unde Dumitru Tiron lucra cu cei doi specialişti de la „Steagul Roşu" la montarea bazei pentru generatorul electric.

Rămas în cancelarie, Hîrlea avu impresia c-a triumfat. Plescăi din degete, satisfăcut:

— Asta ţi-a fost, mister I... Ai sfeclit-o, infractor la monala proletară... Chiar de nu te-o crede lumea, Margareta tot o să te părăsească.

După cîteva ceasuri, în sat prinse să bîzîie acest zvon ca un bărzăiune năuc.

— Aţi auzit, fa ?... Cu Fănica...

Zvonul bîzîia, dar nimeni nu-1 credea.

îndată Hîrlea fu nevoit să constate că sfada cu Dragoş îi sporea neliniştea. îşi pierdu repede echilibrul iluzoriu pe care-1 găsise

născocind o infamie. Avea impresia că, luptînd, loveşte cînd în gol, cînd într-un zid tare, neclintit. Zdruncinat de propriile înfrîngeri, rămînea cu senzaţia chinuitoare că-i creşte capul nemăsurat de mare şi devine dureros de pustiu, ca un hambar părăsit, în care cîţiva şoareci rod, obsedant, într-un colţ cu gozomată. Doar din cînd în cînd ii răsărea în minte chipul lui Milică Andronescu, privirea lui de lup flămînd şi şoapta apăsată, definitivă: „Fac colhoz. Pun mina .pe noi, monşer. Trebuie să dăm o lovitură, o lovitură zdrobitoare. Ori pui foc şcolii ori te desfiinţăm 1 Te desfiinţăm, dragă monşerule, că nu mai eşti bun de nimic. Le-ai încurcat pe toate..."

A doua zi, în clasă, o oră intreaigă a zăcut pe catedră, cu pumnii în tîmplă. Elevii au aşteptat încremeniţi în bănci. A ieşit din clasă înainte de a suna de recreaţie. începuse să afle cam ce a declarat Neculai Chiţcop. Se simţea strîns cu uşa. Şi nu-i trecea prin minte alt mijloc de apărare decît să-şi facă un dosar de autoapărare. Da, un dosar... Socoti că „referinţele" cele mai bune i le-ar putea da lelea Safta şi Ioana Tudor. Hotărî să le cheme la dînsul să le cate in cinste, să le şperţuiască dacă-i nevoie, şi să le pună să-i semneze nişte „referinţe" bune.

~7 Cu toate că părea foarte calm, zîmbitor chiar, în ' * fapt şi Dragoş era amărît şi nervos. Cercase să stea de vorbă cu Mîndrilă Vucu şi nu izbutise. Se ţinea încă de-o parte. Tasia se retrăsese de la alfabetizare :

— Mi-i ruşine de oameni, de domnişoara Margareta. Mă simt vinovată că omul meu,

atunci...

Asemenea înfrîngeri îl mîhneau mult pe Dragoş. Iar acum Hîrlea mai încerca un atac infam. Nu atît împotriva lui, oît împotriva Margaretei. In dragostea şi încrederea ei voia să lovească, De aceea minciuna i s-a părut ucigaşă. A mai venit şi Porumbiţă să toarne gaz peste foc :

— Bine, craiule, te legi de... De-acu Hîrlea se drapează în acuzator public. Nici nu mai doarme pînă cînd un imoral ca tine, caire ştirbeşte prestigiul dăs- călimii nu...

— Nu de asta nu doarme Hîrlea. Ci pentru că nu
mai poate dormi liniştit născoceşte trăsnăi, tîmpenii ca astea. Şi-şi închipuie c-o să găsească nerozi să-l creadă. »

— Eu nu cred. Dar, de, tu ai jucat-o în horă, tu i-ai dat broboada jos de pe ochi, 'tu o chemi la... alfabetizare particulară ! Crezi că degeaba ai ajuns şi... erou în cintecele populare ?

— In orice caz ştim acum cine i-a crestat sînii cu lama.

Subit, chipul lui Porumbiţă se făcu vînăt.

— Măi, Acatrinei, eu...

— Da, dumneata 1

Şi-l lăsă să plece bombănind cuvinte fără şir, cum scheaună javrele cînd s-au fript la limbă.

Dragoş se duse la Tiron. Propuse să-l scoată pe Hîrlea.

— Mahalagismul stupid cu Fănica şi cu... loveşte în munca de alfabetizare. înţelegi ? L-am tolerat prea mult 1

Tiron îl domoli:

— Nu-ti fă sânge rău şi nici nu te pripi. Trebuie să-l mai ţinem aici pe Hîrlea, cum tine moş Pintilie momeala în vîrşă. Iar cît priveşte satul, el ştie că dumneata ai scos-o pe Fănica

iară la lumină. Dumneata ai început s-o înveţi carte. Dumneata ai ajutat-o să deprindă meşteşugul zidăriei şi-ai înscris-o la şcoala de calificare ca zidăriţă. Dumneata ai adus-o la cămin şi i-ai dat iară glasul. Satul ştie asta. Lasă-l pe Hîrlea să latre.

— Chiar cînd îl acompaniază Porumbiţă ? Nu mi-1 închipuiam aşa de prost, încît să se amestece într-o infamie ca asta.

— Frica i-a prostit pe amîndoi, i-a zăpăcit; dau din colţ în colţ.

Cam după un oeas, ieşind de la primărie, Tiron îl zări pe Anton Hîrlea coborînd treptele şcolii şi simţi că-i bate inima intr-un chip deosebit. Alexa iar îi spusese că noaptea trecută au intrat pe furiş doi oameni străini în casa lui Hîrlea. Prin ognadă, directorul păşea drept, înalt, aproape semeţ. O ifrîntură de clipă secretarul uită c-au trecut anii. Ii venea parcă să-şi ridice pălăria şi să-i spună sacadat, cum îl învăţase în clasă : „Bună zi-i-ua !“ .....Mi-a fost învăţător. Tre
buie să-i spun, să-l sfătuiesc..."

— Tovarăşe Hîrlea, te rog pofteşte un moment la organizaţie.

Pe Hîrlea îl indispuse siguranţa calmă din vorba secretarului. Prea semăna cu siguranţă şi calmul lui Dragoş şi prea contrasta cu tulburarea din inima lui. Tşi confecţionă totuşi o ţinută cît mai demnă şi mai arogantă.

De fapt, Tiron se frămînta mult, întrebîndu-se cum să înceapă discuţia şi dacă nu era mai bine să se sfătuiască intîi cu Damaschin, cu Cremene, cu Dragoş. Se hotărî totuşi să-i grăiască de-a dreptul, de la inimă la inimă. Nu uita că l-a învăţat cuvintele „cinste", „omenie", „adevăr". O poruncă lăuntrică îl îndemna să caute a dibăci calea spre inima fostului

învăţător, s-o abată, s-o depărteze de o primejdie mare. In birou, Hîrlea îşi scoase pălăria, o agăţă în cuier, se aşează pe un scaun şi-şi aprinse o ţigară, ostentativ de degajat. Cu toate că-1 ardea cumplit întrebarea : „Ce vrea să-mi toace şi ăsta ?“...

— Tovarăşe director — grăi Tiron, după ce se aşează la birou — te sfătuiesc, te rog chiar să întrerupi ori ce fel de legături cu duşmanii noştri ai poporului.

In încăpere, liniştea îngheţă. Inima lui Hîrlea stătu. Răsuflarea îi secă. îşi auzi tic-tacuriile ceasului din buzunar, ca nişte lovituri de ciocan în creier. Fruntea i se scăldă în năduşeala rece. In ochi îi clipi o mare nedumerire. Tiron înţelese şi nu-1 lăsă să se re- culeagă :

— In vremea asta a noastră toţi avem mamă, tată şi învăţător. Auzi ? Ca învăţător creşti schimbul de mîine. Ce fel ne creşti copiii, dacă noaptea dumneata te sfătuieşti cu Milică Andronescu.

— Eu ?

— Te strecori, pe furiş, în tîrg, pe la Dorel Isă- ceanu.

— Dumi’tre, eu ?

— I-ai trimis şi un porc, pentru Crăciun.

— Porc ? Eu ?

— Cu Ghiţă Lungu l-ai trimis.

Tiron replicase calm, dar apăsat, 'fără cruţare. Pe chipul lui aspru nu se scrise nici o umbră de îngăduinţă, deşi inima i se înduioşase de-a binelea. Se aştepta ca, după clipa de uluire, Hîrlea să explodeze jerbe de mînie. Să urle. Să lovească. Să-şi verse toată furia mosorită în el de cine ştie cîtă vreme. Se bucură cînd auzi că intră Damaschin în camera de alături. Dar, după ce înghiţi cîteva noduri seci, dulpă ce trase un fum de ţigară,

Anton Hîrlea vorbi perfect stăpîn pe sine:
— Regret, măi băiete, dar eşti greşit informat. Complet greşit... Eşti victima calomniilor puse la cale de cei care mă sapă ca să-mi ia direcţia. Dar mă jur că n-am nici o legătură cu nimeni. Absolut cu. nimeni. Sînt curat, Dumitre I Sînt devotat poporului I Şi tu ştii foarte bine, măi băiete, c-ai crescut aici; tu ştii că eu cu Andronescu am fost 'totdeauna la cuţite. Milică ? Un bandit! Un imoral I Un criminal! A vrut să-şi bată joc de cea mai bună învăţătoare. Dar prin acuzaţia pe care mi-o aduci, Dumitre, mă jigneşti adine, mă loveşti în cinstea şi demnitatea mea, tocmai tu, fiul meu... Uite, Dumitre, eu, de astă-vară, am interzis lui Mircea de a se mai întîlni cu acest bandit. Şi ştii că de la arestarea lui Chiţcop a dispărut. Dar îţi făgăduiesc să aflu unde se ascunde şi să-1 denunţ. Da, să-l denunţ! Pe cuvîntul meu ! Şi dacă mai ai un dram ide încredere în cuvîntul unui om cu tîm- plele sure, aşteaptă numai o lună şi-ai să vezi ce scot eu la iveală, ce uneltiri, ce mîrşăvii I

Tiron se frămîntă toată ziua. Seara îl invi'tă acasă pe Dragoş şi pe Iorgu Cremene. Saveta torcea şi legăna copilul. Auzind vorbă străină, Mitrut nu voia să doarmă. Se întindea după caier, gîngurind, gata să-i apuce firul şi să-l rupă cu mînutele-i pline, în veşnică mişcare.

După ce Tiron povesti pe larg discuţia cu Anton Hîrlea, cei trei bărbaţi se priviră lung, în tăcere. Lampa sfîrîi. Saveta ridică fitilul şi cercetă dacă mai are gaz.

— L-am văzut ieşind de la şcoală, îşi strînse Tiron tîmplele între pumni, şi mi s-a muiat inima. Ziceam : mi-a fost învăţător. Credeam că-1 pot ajuta să se salveze.

Q Moş Pintilie a prins o strachină de chitici, a fă- ® • cut un borş grozav, cu ceapă verde, cu pătrunjel, rar, leuiştean şi piper, aşa cum îi place Margaretei şi lui Dragoş, şi le-a trimis vorbă să poftească pînă la moară. întâi a venit Dragoş.

— Dacă dumneaei vine mai tîrzior, iaca string jar în jurul oalei şi-o acopăr cu lespede de piatră, să ţie borşul cald, chibzui morarul. Iar dacă mămă- liga-i rece, cu atit mai bine. Vreţi' şi nişte ceapă verde ? Am pe strat, de astă-toamnă...

Moşneagul urcă dîmbul şi trecu gîrla spre peticul lui de grădiniţă. Dragoş se aşează în pragul morii. Privi acoperişul nou al potcovăriei lui Stroe şi căsuţa lui Petrea Linguraru. Se bucura că Fănica a ajuns să cîştige binişor ca zidăriţă. Acum lucrează la hambarul de la G.A.S. Alexa se interesează mult de dînsa : învaţă cîntece împreună. In. programul pentru

concursul căminelor, el o acompaniază la cobză. Ea îl călăuzeşte adesea seara spre casă. Bănuia că Alexa o iubeşte şi se întristă. Işi aminti infamia lui Hîrlea şi-l cuprinse grija că asta îl poate compromite în faţa inspectorului. începu să fiarbă ia,r mînia în el. Şi mînia asta spori cînd o zări pe Domnica lui Năstasă în dreptul potcovăriei.

— Bună sară... — auzi dinspre stînga glasul Fă- nicăi.

Clipi des din ochi, foarte surprins şi încurcat. Zîm- betul fetei îl sili să se încrunte.

— Eşti supărat tare ? întrebă Fănica blind.

'Dragoş îşi înghiţi nodîlca expresiilor de ocară ca- re-i năvăli subit în minte şi tăcu. Era bucuros că izbuteşte să tacă.

— Ştiu ce vorbe umblă prin sat de cîteva zile. Şi iam venit să mă dojeneşti, să mă sudui. De trei seri te pîndesc aici, lia moară. Şi-aş fi apărut, chiar dacă... chiar dacă nu erai singur.

— Pleacă de-aici, Fănica !

Şi se răsuci vrăjmaş cu spatele.

Fănica dădu un pas îndărît. Mîna dreaptă i se desprinse încet din bîmeaţă şi se mişca lin, uşor înfiorată, par-ar fi mîngîiat părul lui Dragoş, răvăşit la izbucnirea mîniei.

In clipa asta Margareta trecea gîrla. Zărindu-1 pe Dragoş cu Fănica, se feri după colţul morii, aştep- tînd.

— Eşti supărat că ţi-am cîntat ? urmă Fănica, vî- rîndu-şi mîinile iar în bîrneţe. Ehei, de-ai şti cîtă bucurie a fost în inima mea altunci!

— Pleacă! se ridică Dragoş în picioare, încruritînd şi mai tare stuful sprîncenelor negre. Te vede, te-auide cineva şi umple satul. Pleacă o dată !

— Hm... făcu fata, întorcîndu-se cu faţa spre gîrla morii, ca şi cum ar fi vrut să se depărteze. Mult mai ţii la părerile cîtorva

răuvoitori...
— Pleacă, înţelegi o dată ! schimbă Dragoş glasul din poruncă în implorare.
— Mă duc. Dar să ştii: meritai să-(i cin't, cu toate că acum mă alungi.

Margareta o .privi cum se îndepărtează şi nu interveni. O gituia sfiala şi amărăciunea. Nici cu Dragoş nu vru să mai vorbească. O luă pe malul iazului în sus, pînă la Varsavia Bour. Mergea parc-ar fi călcat pe spini. Regreta nespus că încă se mai nasc probleme în raporturile cu oamenii, pe care nici ea nici Dragoş nu ş'tia să le rezolve.

Pe înnoptate, cînd se întorcea de la Varsavia, în poartă o întîmpină Domnica lui Năstasă.
— Ştii că se-ntilneşte la moară cu Fănica ?
— Du-te dracului 1 o blefturi învăţătoarea, întor- cîndu-i spatele.
— Ţi l-a suflat ţiganca ! Haha !... rîse dezmăţat, provocător.

Intră în casă. Ştefana nu se culcase. Ii dădu un bileţel de la Dragoş : „Borşul de chitici s-a răcit în spuză. Inima mi-a îngheţat, aşteptîndu-te. Vino la moară, oricît de tîrziu".

Nu s-a dus. S-a zvircolit toată noaptea întrebindu-se de ce s-a intimidat, de ce nu s-a apropiat de dînsul, să-l dojenească, de ce se înverşunează acum împotriva lui Dragoş ? Cînd e vorba de probleme profesionale, nu-1 cruţă. A căpă'tat curaj deplin. Dar cînd în joc e dragostea lor parcă se prăbuşeşte cerul pe diînsa.

Q Anton Hîrlea trimise un elev s-o cheme pe Ioana

• Tudor, iar el se instală solemn la birou, ca pentru a juca bine o scenă importantă. Toţi ceilalţi învăţători erau in clasă. Pînă la recreaţie avea treizeci şi cinci de minute să discute cu Ioana, fără să-l deranjeze colegii. Vizitase etajul şcolii şi constatase că sălile de acolo sînt şi mai bune şi mai luminoase. O şcoală ca asta n-au nici zece sate din toată ţara. Abia acum a aflat că i-au băgat şi conductă electrică. 0 clipă se revoltă : invidia l-a oribit, l-a timpi't, cum îi spunea Milică. Dar se mîngîie repede: Acatrinei e un naiv şi Tiron, al doilea. Prevenirea şi invitaţia de ieri dovedeau asta. Pe Tiron o să-l ducă el cu cîteva fraze patetice. Pe inspector îl va înşela cu ciîteva referinţe bune. Deci...

Sunetul clanţei îi întrerupse şirul gîndurilor roze. O primi pe Ioana cu afectată bunăvoinţă, .poftind-o ceremonios să ia loc pe scaun.

— Eşti un membru însemnat al instituţiei noastre, tovarăşă Ioana, îşi desfăşură el o introducere mieroasă. Ai făcut un salt uimitor. Ce erai anul trecut ? Argată la Chiţcop. Ce eşti azi ? Funcţionară 1

— Ştii, peste cîteva zile o să fete vaca, îl întrerupse Ioana. A făcut foarte bine tovarăşul Dragoş cînd a cumpărat-o. Elevii o îngrijesc cu drag. Să vezi ce de trifoi i-au cules, fir cu fir...

Hîrlea o privea dintr-o parte, parcă mirat c-o aude vorbind ca oamenii. Indreptîndu-şi gulerul cojocelului, femeia povesti că, în şedinţa de aseară la organizaţia de femei, patru gospodine au făgăduit pinză pentru saltele şi ţoale pentru dormitoare la internat.

— Mda, da... bravo, bravo 1 De unde ai cumpărat bocancii ? Foarte buni.

— De la cooperativă, pe cartelă, şi ochii căprui îi deveniră şi mai vii, mai expresivi;

obrajii i se îmbujorară. Dar Cînd în privirile lui Hîrlea descifră o zvîc- nire neruşinată, întrebă : de ce m-ai chemat, tovarăşe director ?

— Aşa ca să te văd, să mai stăm de vorbă... Ştii că eşti frumoasă ?

— Nu-ţi bate joc ! Spune repede ce ai de spus, că am treburi multe. Nu stau de palavre.

Şi privirile i se întunecară. Hîrlea făcu un efort să nu-şi piardă răbdarea. O luă tot pe departe:

— Mie-mi place foarte mult cum lucrezi, Ioana. Eşti harnică şi conştiincioasă. Eşti fată deşteaptă.

— Totdeauna ai fost de părerea asta, tovarăşe director ?

Hîrlea .ameţi ca lovit cu leuca. Greu mai făcea faţă surprizelor. Nu mai avea elasticitatea salturilor de pe o poziţie pe alta. Clipi din ochi, nedumerit:

— Eu nu... Chiţcop spunea...

— Spunea că-s nebună, ca să-mi ia cele patruzeci de prăjini de păimînt.

— Păi, da... Vezi, puteam eu să mă amestec în familia voastră ?

— Te amestecai şi-l sfătuiai cum să mă-nrobească.

— Bine dar eu, în chestia asta... De ce-mi reproşezi[1]?

— O dată priveai din poartă cum mă duceau în ghionturi jandarmii. Mă rugam : „Dom'învăţător, sînt teaifără, nu-s nebună... De ce mă bat ?... „Te bat pentru că te crezi teafără" 1 ai răsucit cuvinte filozofeşti şi te-ai răzimat de stîlpul porţii, să nu te prăpădeşti de rîs. De jandarmi m-am apărat cu unghiile, cu dinţii. Iar cînd Varsavia m-a scos din secţie, dumneata ai făcut-o şi pe dinsa nebună.

— Dragă Ioana — se-ncreţi Hîrlea — poţi fi

tu atît de nedreaptă, 'încît...
— Ca să fiu dreaptă, să-ţi mai arăt cum te amestecai. Intr-o zi Chiţcop m-a trimis să Itorn apă în vin: zece căldări de apă într-un butoi. Am strigat către oameni în crîşmă : „Oameni buni, vă botează vinul 1“... Şi-am strigat anume pentru că erai acolo şi dumneata, om învăţat. Te cinsteai cu Milică Andronescu, cu maiorul — alt om şcolit care nu se mai află. Chiţcop m-a bătut şi m-a călcat în picioare. 'Neavoastră aţi rîs cu hohote... Nu-ţi aminteşti ?
— Eu te-aim apărat...
— De cîte ori m-a bătut Chiţcop, doi oameni au sărit să mă apere : Varsavia şî Dragoş. Şi acu', de cîte ori intru în dormitorul internatului şi-mi arunc ochii spre locul unde stăteaţi atunci, v-aud hohotind... Crezi c-o să pot uita asta vreodată ? Acu', gata 1 am terminat. Spune : ce vrei de la mine ?
— Adevărat rechizitoriu... îngăimă Hîrlea, încet, înţelegând că Ioana aştepta de mult clipa să-şi verse focul, clipa răfuielii. Dar, în ingîmfarea lui, se socoti destul de dibaci să se reabiliteze în ocihii unei femei simple. Foarte bine! mă bucur chiar că mi-ai vorbit sincer, direct, fără înconjur. Că m-ai criticat. Merit din plin I Cer iertare pentru toate jignirile de atunci Abia acum înţeleg cîtă dreptate ai înivenşunîndu-te împotriva lui Chiţcop.
— Dar eu nu sînt înverşunată numai împotriva lui Ghitcop.
— A, tu... tu... sebîlbîi Hîrlea, din ce în ce mai descumpănit. Nu ştia ce spune, nici ce face. Se vedea înfrânt şi, neavînd de ce se mai agăţa, intră în panică. Tu ai să fii o bună comunistă 1 Vezi ? Eu te înţeleg. Şi vreau să fiu prieten cu tine. Dar şi tu trebuie să înţelegi că n-am fost niciodată mai mult decît un biet

învăţător... Un biet învăţător care şi-a făcuit datoria conştiincios; cu devotament pentru popor.
— Asia n-am de unde s-o ştiu. Pe mine nu m-a învăţat carte nici Iliescu, nici dumneata, cu toate că sînt din popor.
— Da, vezi ? Tocmai de aceea, după ce ţi-am ascultat critica şi mi-am cerut iertare, te rog să-mi dai o... o referinţă imparţială, nu se putu opri Hîrlea. A- dică să scrii că eu am fot şi sînt un om al şcolii, că mi-am văzu't, absolut numai de copii. Că am condus şcoala bine, foarte bine chiar, mai multi ani. Că n-am supărat pe nimeni. Că am muncit cinstit, din toate puterile să termin şcoala, că totdeauna m-am purtat omeneşte cu cei săraci... Mă rog, îţi dictez eu ce 'trebuie să scrii. Sau, şi mai bine, îţi scriu eu .şi tu copiezi, ca să fie scrisul tău. E mai de preţ, acum cînd ştii să scrii... îmi cer cei mai mari asemenea hîirtie. Poate mă avansează .inspector.
— Da' nu-s eu pricepută să dau de-a,ista... atestat de bună purtare, se intimidă şi se miră Ioana. Nu pot.
— Ba poţi! Eşti o femeie din popor, —= şe gudură Hîrlea, bucuros c-a mers aşa de uşor. Poţi să-mi dai o referinţă obiectivă, fără nici o umbră de părtinire.
— Apăi, privitor lia şcoala nouă, dumneata...
— Sigur I Eu am fost şi iniţiatorul şi cel care a muncit din răsputeri. Ca vecină, tu m-ai văzut.
— Da, pe sulb ascuns l-ai îndemnat pe Chiţcop să fure scînduri.
— Eu ? Femeie, măsoară-ţi...
— Şi acum urăşti şcoala c-ai vrea să dai foci
— Afară !
— Nu, nu ies. Că as'ba-i şcoala noastră, nu a tâlharilor.

Hîrlea îşi pierdu cu desăvîrşire stăpînirea de sine. Sări de pe scaun şi croi două palme cumplite peste obrajii Ioanei. Ameţită, femeia se rezemă de perete şi cercă să surîdă, printre lacrimi:

— Ce faci ? întrebă, compătimitoare. Din clica ticăloşilor numai dumneata nu mă bătuseşi pînă acum.

— Ieşi afară ! urlă iar Hîrlea răguşit, sugrumat şi nevolnic in fata calmului Ioanei, ca-n faţa unui zid în care s-a izbit cu capul.

— Dacă-i pe-aceea, dumneata vei fi dat afară, nu eu.

Hîrlea amuţi ; o muţenie neagră. Din toată lăudata lui magie verbală nu-i mai rămăsese nimic în creier, nimic pe buze: doar gol şi amar. Nici fălcile nu i se mai descleştiau. Numai lumea se clătina şi se învîrtea in jur. Suib privirile Ioanei, Hîrlea se simţi ca osîndi-tul între suliţi. N-avu încotro; ieşi frânt, parcă el ar fi fost pălmuit. Nu era în stare nici să facă un gest obişnuit: să 'trîntească uşa după dînsul.

Ţâşnind în recreaţie, îndată după sunetul clopoţelului, elevii din clasa a patra îl văzură cum coboară treptele, clătinîndu-se, poticnindu-se. Se înspăimîn- tară. Cîţiva dădură fuga spre cancelarie. O întâlniră pe Ioana cu clopoţelul în mînă, cu obrajii roşii, cu lacrimi în ochi.

— Lită Ioană, i-i rău lu'dom' director I

— Lăsaţi-1; i-i foarte rău...

1 f) De mult Margareta evita o întîlnire cu Mircea Hîrlea. Dar acum, măcar că starea ei sufletească era destul de tulbure, primi. Prea stăruiau şi Savu şi Petrescu :

— Ai mai mult talent decît noi, Margareta, şi ştii să deschizi, să descifrezi inimile oamenilor.

— Să încercăm şi aşa, să-l salvăm măcar pe

el. Că tată-su...

Şi poate tot ar mai fi amînat „înfăţişarea cu ina- micul“, dacă Mircea Hîrlea nu s-ar fi invitat singur :

— Vreau să-ţi vorbesc intre patru ochi...

„Să nu fiu laşă, se mustră Margareta. Dacă vine, înseamnă că are gînduri bune. De altfel, în ultima vreme, e aşa de atent, de politicos cu mine că...“

Mircea Hîrlea se îmbrăcase cu cel mai bun costum pe care-1 avea ; îşi pusese şi pălăria de fetru gri.

Margareta îl gofti in casă, aprinse lampa, aşează cîteva cărţi în raft, închise caietul şi cartea cu oare lucra, te tipări ibine pe masă, le netezi anume ca să mai în'tîrzie începutul discuţiei, să-şi domolească emoţia şi să se deprindă cu prezenţa musafirului. Intimidat, Mircea Hîrlea aştepta cuvîntul Margaretei ca pe-o izbăvire. îşi chinui pălăria pînă Cînd fata i-o luă din mînă şi, zimbind, i-o aşează în cuierul din spatele uşii. Nemaiputînd suporta tăcerea, Mircea Hîrlea vorbi totuşi primul:

— încă nu ştiu ce fel de fiinţă eş'ti. Eu...

Inţelegînd din tulburarea glasului că-i mai emoţionat decît dînsa, Margareta căpătă curaj şi chiar nădejde că izbuteşte să transforme un om. II lăsă să continue.

— Sînt nenobocit. Tata a luat-o razna rău de tot şi i s-a înfundat. In casă la noi e un infern. Aşa cum am trăit, nu mai are nici un rost, nu mai vreau să trăiesc. Ajută-mă să devin alt am. Dacă nu, mă si...

— Te-ajut, Mircea 1 izbucni Margareta speriată de mutra lui desperată. Adică te-ajutăm cu toţii. Vrei să te vizităm mîine la clasă ?

— t)a, acceptă Mircea, iar deznădejdea de pe chip i se schimbă subit în decepţie. — Dar,

mă rog, tu eşti numai, chiar numai învăţătoare ?
— Nu. Pentru tine însă, în primul rînd, sînt o colegă. Şi vreau să devin o prietenă.
— Numai ?
— Mircea, tu ştii prea bine pe cine iubesc eu I Rostise cuvintele cuceritor de sincer, de hotărît.
— Atunci de ce... De ce-mi dai nădejdi ?
— Ne cunoaştem de mult. Ne-am bătut cînd eram mici. Ne-iam ciocnit acum, cînd sîntem maturi. Dar, în fapt, trebuie să colaborăm. Să fim prieteni. Asta-i toată nădejdea ce ţi-o dau din toată inima. Dacă vom fi prieteni, şcoala noastră va înflori şi mai mult.
— Şcoala I Dar eu ?
— Tu ? Tu eşti pe calea cea bună. Nu mai lipseşti de la clasă; elevii ţi-s bine pregătiţi; au început să te iubească. La cămin activezi. Şi-apoi, iată, in seara asta ai altă atitudine şi alt vocabular. Nu mai semeni cu cel de acum o jumătate de an. Stai lîngă noi, Mircea. Munceşte cu noi.

Ceva pieziş din Mircea Hîrlea îl împingea să-i întoarcă spatele ; dar frînt de năprasnică durere, se trezi grăind :
— Mi-am bătut joc de mama cînd mă-ndemna să... Te-am ofensat de zeci de ori, ca un imbecil. Acum însă 'te iubesc. Te iubesc Margareta, ca un smintit.
— Mircea I... îngălbeni fata. Nu-i adevărat I

Tremurând, îi cuprinse mâna şi i-o strânse, cald, emoţionată.
— Te înşeli, Mircea. Eşti nedrept cu tine însuţi. Sînt atitea fete mai bune şi mai frumoase ca mine. Nu-s eu cea mai...

Mircea Hîrlea se smuci, cu un gest Violent, vîrî mîinile în buzunarele hainei, parc-ar fi vrut să le odihnească înainte de a izbi năprasnic. Ea îl ţinti cu privirea zîmbind. In toată făptura

lui se arcui o pornire ucigaşă. Prinse pistolul în pumnul drept, îndesîndu-1 în fundul buzunarului ; strinse din fălci, încruntă sprîncenele, se încordă să-şi adune noian de putere că să se năpustească asupra fiinţei ce-i sta în faţă, să-i stingă pe veci flacăra ochilor şi lumina zîmbetului.

Dar blândeţea şi dragostea din ochii Margaretei îi stăteau în cale, nu ca o cetate inexpugnabilă, ci ca o pajişte minunată, plină cu flori de cicoare şi fluturaşi verzi, pe oare nu cuteza, nu putea s-o treacă, deşi-1 mînau furii de taur turbat. Se cumpăni. Mîinile îi înţepeniră în buzunare. Ingînă printre dinţi:

— M-ai biruit... Ce ai în tine ?

— Nimic! Nici puimni, nici pistol. Poftim mîinile: sînt gata să mîngîie, Mircea... Să mîngîie orice obraz cuminte, orice frunte înfierbântată. Că mie mi-s dragi oamenii, Mircea. Şi de aceea urăsc cumplit duşmanii oamenilor. Ca să pot mîngîia pe cei dinţii, sînt în stare să lupt pînă la ultima suflare cu cei de al doilea. Atît! Atiît, Mircea...

Pornirea ucigaşă din făptura tînărului Hîrlea se poticni; taurul turbat căzu în hău, frîngîndu-şi gîtul, mugind. Golit de sentimentul urii, trupul îi încremeni, stană. Abii* putu gîndi: „Ştie că am pistol şi nu se teme... nu strigă". Era înfrîn't. David biruise pe Gol ia t.

Mircea Hîrlea lăsă ochii în jos, zidrobit. Scoase, tre- murînd, pumnul drept din buzunar, înaintă un pas şi puse pistolul pe masă, şoptind :

— E de la Milică. Pentru voi I

Cu un 'efort suprem se răsuci şi cu ultimul strop de energie din el se năpusti pe uşă, parcă s-ar fi aruncat în'tr-o apă mare, aidîncă, dar salvatoare. Nu se opri decît la miliţie.

In urmă, Margareta căzu frîntă pe scaun şi, cu fruntea pe masă, hohoti de plîns. Ca o

coardă de harfă lovită de-un ciocan, făptura ei tremura de durere, vibra de spaimă, dar şi de nădejdea, de bucuria triumfului.

Aşa o găsi Dragoş.

— Mi se pare totuşi, că în lupta asta grea, eu, care mă credeam înarmată, Dragoş, mi-am uitat zalele acasă. Noi avem în inimi dragoste şi ei tn pumni, pistoale...

O scoase la plimbare.

Pe malul iazului o luă la braţ şi cuteză s-o întrebe:

— E-adevărat că m-ai văzut stând de vonbă cu Fă- nica în uşa morii ?

— Te-am văzut şi te-am auzit.

— Şi... şi mă .acuzi ?

— Da. Te acuz, Dragoş. Şi mă acuz şi pe mine de lipsă de înţelegere. Întîi pentru că nici tu, nici eu n-am ştiut să evităm asemenea scene şi întîlniri. Al doilea pentru că n-am ştiut să le rezolvăm omeneşte. Aici, mai ales tu ai fost absurd de brutal.

— Ştiu, Margareta ; dar...

— Fănica-i un om. Şi încă un om caîe, după ce a suferit groaznic, renaşte iar. Ca să se înzdrăvenească are încă nevoie de ocrotire morală. Iar tu... Am vorbit cu Tiron, cu Cremene, cu S'troe, cu Ioana, cu Varsavia ; toţi sînt cu desăvîrşire convinşi că tu eşti cinstit. Şi ei socot dragostea Fănicăi drept ceva firesc. Milică şi Porumbiţă au batjocorit-o şi-au iputilat-o cu sadism ca pe-un lucru nu ca pe-o fiinţă. Tu ai ajutat-o să reînvie. Şi-aipoi... Eu am bănuit doar că Mircea Hîrlea avea pistol. Tu însă erai sigur că Fănica n-a venit cu gânduri asasine. Aşa că de ce să fii brutal ?

— Nu ştiu...

— Cum să ne purtăm, Dragoş, să nu rănim inimile oamenilor ? Inimile oamenilor pe care noi i-am făcut mai oameni ? Inimile celor în care s-a zămislit dragostea pentru noi ? Nu

ştim. Adică nu ştim încă.
— Margareta, hai să-i invităm pe Tiron, pe Cremene, pe moş Mancaş, pe Savu, pe Irimia Huţan, pe Ioana, pe Varsavia, pe Ştefan... In seara asta ne logodim.
— Dragoş!...
In cinstea primăverii, plopii, mestecenii şi arinii şi-au atîrnat pe fiecare crenguţă salbe de smarald. In lunca Sohodorului cîntau neostenit privighetorile. Glasurile lor se-ngînau, ca o joacă şăgalnică, din copac în copac, din frunzar în frunzar. în trilurile lor vibrau şi petalele florilor şi inimile.
— Moş Pintilie spune că niciodată n-au poposit a- tîtea privighetori în Sohodor şi niciodată n-au cîntat aşa de frumos ca-n primăvara asta. Le-a atras iazul cel nou...
— Şi-acu' slăvesc dragostea noastră, Dragoş ! Primul invitat să fie moş Pintilie.
— Al doilea moş Neculai Muncaş. Azi mi-a scris tata din Praga. Vine peste două săptămîni. Şi-atunci facem nuntă ! In luna mai, cînd înfloresc trandafirii...

11 A treia zi, aşa cum ceruse, Mircea Hîrlea a fost mutat în Valea Rece, iar Emilia Sandu adusă în Sohodor. Savu era în al nouălea cer.
In cancelarie se stabili repede cu totul altă atmosferă : apărea adevărata armonie, bazată pe prietenia celor ce munceau pentru acelaş scop. Hîrlea parcă nici n-ar mai fi existat. Vătafu povestea despre materialul aduna't pentru muzeu ori făcea propuneri în legătură cu predarea unor lecţii de ştiinţe naturale.
— Vucu Miron şi cu Chihai Truţu au adus un

cuib cu două ouă de mierlă şi unul de cuc. II aşez lîngă cucul prins de moş Grigore.

Dragoş arăta ramele, cutiile, lădiţele, făcute de „cercul meşterilor** pentru insectare şi pietrare.

— Ieri am disecat pentru prima oară cu elevii o broască. Mi-a reuşit foarte bine, se bucura Vătafu. Astă-'toamnă cei de a şaptea se-nigreţoşau de-o atare vietate. Acum parcă toţi calcă a chirurgi. Mai ales fetele.

Savu a propus ca în muzeul şcolii să fie adunate şi cîteva piese care să amintească despre construcţia clădirii.

— Să aibă şi cei care-or veni semne grăitoare despre munca noastră ca să ne facem şcoală nouă.

Bnînduşa a adus un fragment din firma vechii şcoli, pe care se putea citi o parte din numele „ctitorului". Vucu Miron a adus o cărămidă cu[1] pecete „V. M.“ Tiron Ana a făcut rost de un capăt de scîhdură iscălit cp numele lui Vichentie. Apoi au adus caietele de la alfabetizare ale Varsaviei Bour, ale Ioanei Tudor, a-le Fănicăi Ini Petrea şi ale lui moş Grigore Axinte. Şi măcar că Varvaroi Vichentie n-a prea vruit, au pus un harapnic de felul celui cu care a speriat el copiii o vară întreagă.

— Dacă-i aşa — s-a rugat Vichentie — v-aduc eu ceva mai acătări.

A alergat pînă la moş Grigore şi s-a întors cu un fluier.

— De fapt, eu am venit între oameni cu fluierul. Să le cînt. Harapnicul o fost după aceea.

In sfîrşit, Dragoş a pus în muzeu şi condica de procese-verbale din 1920—1930.

Cînd vremea s-a făcut iar frumoasă,

învăţătorii şi elevii din satele vecine au venit să vadă vrăbiuţa albă şi muzeul şcolii. Iar într-o după-amiază a sosit directorul muzeului de ştiinţe naturale din onaiş. După ce a studiat cum este împăiată vrabia albă, a rugat pe profesor s-o doneze muzeului din oraş.

— Vă dăm în schimb o sută de piese absolut necesare unui muzeu şcolar.

A doua zi a şi trimis aceste piese şi un specialist să-l ajute pe Vătafu la orînduirea ştiinţifică ia muzeului.

Tot în acele zile a sosit de la minister o ladă cu material didactic.

— Cum ? Două microscoape ? se lungi mutra lui Hîrlea, parcă a mirare şi a spaimă.

— De ce te sperii ? Crezi poate c-iam sărit în mileniul al treilea, tovarăşe Hîrlea ? Nu, sîntem abia în 1949.

Hîrlea surise silit şi tăcu. De la plecarea lui Mircea era tăhui, abulic, bolnav. In cancelarie se purta servil ori grijuliu parc-ar fi avut de-a face cu nişte explozivi. Dar de capitulat tot nu capitula. Mai aştepta ceva. Poate o minune, să-l salveze.

1 n Zărind-o după colţul uliţei Huţanilor, Margareta se întoarse din drum şi-i ieşi drept în faţă :

— Bună seara, Fănica I Ce mai faci ? Se opri lîngă dînsa şi-i puse mina pe umăr. îmi plac sandalele tale. Şi catrinţa...

— Intiia oară umblu şi eu încălţată. Alexa zice sa mă îmbrac frumos. Măcar că... tot îi place să ştie că-s frumoasă, adică îmbrăcată cuviincios.

— Aşa-i bine, Fănica. Eşti tânără. Cum

merge lucrul la magaziile gospodăriei ?
— Bine.
— Te-am căutat, să facem repetiţie la cor. Ne prezentăm cu echipa căminului la congresul de la regiune.
— M-am 'temut că eşti supărată pe mine.
— Supărată ? Dimpotrivă. Te rog să-l ierţi pe Dragoş. Nu prea ştie cum să se poarte cu... cu femeile.
— Tu ?... dumneata ?
— Spune-mi pe nume, Fănica, aşa cum îmi spun toate prietenele mele.

1 "1 „Dragă Florea, află că de două săptămîni lu-

‘crez la internatul şcolii. Sînt intendentă. Curăţ, spăl şi supraveghez hrana elevilor. Am cumpărat şi vacă pentru internat. Dar grija mea cea mare este să învăţ. Uite şi acuma, scriindu-ţi, învăţ. îmi aştern pe hîrtie gindurile, îmbrăcate în cuvintele şi literele mele. Chiar dacă-s încă s'tîngace şi strîmbe sînt ale mele şi ţi le trimit ţie o dată cu toată inima mea. Inima mea nouă, plină de dragoste, cum e plină primăvara asta de flori.

Dacă trec examenul, mă duc la şcoala de tractorişti, cum mă sfătuieşti şi tu şi toată lumea.

Lelea Safta e sănătoasă, oftează adesea după tine şi mereu îşi probează casînca. Niciodată n-a avut ea o casîncă aşa de bună şi nişte bocanci aşa de faini. Nici aţă ide cusut n-ai uitat să-i trimiţi. Florea, aştept să vii şi să fim amîndoi tractorişti. Ioana.,

Cu toate că tovarăşa Margareta m-a opri't eu tot iţi scriu aici că ea mia corectat

scrisoarea înainte de a o trece pe curat să nu mă crezi tu prea-nvăţată... Dar floricelele le-am făcut absolut singură din ideia şi după gustul meu“...

Id La concursul pe regiune al echipelor din cămi- nele culturale, echipa din Sohodor s-a impus prin costume şi prin program. Savu a condus conurile. Fănica lui Petrea, gătită acum cu catrinţa ei înflorată, cu cămaşa împodobită cu cusături roşii, a cîntat trei cîntece. Alexa Axinte şi-.a executat din glas şi la vioară balada lui despre zidirea şcolii din Sohodor. Iar echipa de bă'trîni a stîmit un adevărat entuziasm. Striga moş Grigore Axinte, de-a fala :

— Foaie verde de arţar, joacă moşul cel şcolar; cu caiet şi abecedar, face lecţii şi-n coşar, doar o scăpa de amar...

Echipei căminului cultural din Sohodor juriul i-a acordat premiul întîi: un aparat de radio şi o vioară nouă pentru Alexa Axinte. întreaga echipă artistică a fost fotografiată şi filmată, programul înregistrat **pe** bandă de magnetofon pentru radio, iar cîntecul Ioanei Tudor a fost publicat în gazeta locală. La întoarcere, în ciaimion, erau veseli şi pătrunşi de bucurie, de simţămîntul înfrăţirii.

Cînd cîrmiră spre Sohodor, Fănica luă mîna lui Alexa, o mîngîie uşor, înfiorat. Se îmbujoră. Cînd prinse şi privirea[1] lui Dragoş şi a Margaretei cuteză :

— Vă rugăm să ne cununaţi...
— Cum, voi ?
— Da, doi invalizi... surîse Alexa.
— Nul Doi oameni.

Fănica dădu glas:

— ...„Foaie verde viorea, bate Doamne lumea rea, cum ai bătut pădurea, de n-a rămas frunză-n ea... Foi- leană de mărar, mai rar, doule, mai rar, că sîntem pe loc amar ; mai des, dorule, mai des, că sîntem pelocales*[1]...

Alexa Axinte scoase vioara cea nouă şi o acompa- nie. Margareta desfăcu acordeonul. Cîntară toţi. Chiar şi Moş Axinte. Şoferul încetini viteza, ducînd camionul lin. Apăsa pedalele cu grijă, parc-ar fi invitat motorul s-asculte şi el ce frumos cîntă sohodorenii. Şi aşa intrară în sat.

— Auzi! vine echipa căminului!... ieşiră oamenii în praguri, întru întîmpinare.

Şi-n tot satul voia bună spori şi se limpezi, ca lumina în văzduhul primăverii. Opriră în faţa şcolii, în faţa casei întregului sat. Nu spuneau, dar toţi erau mîndri de şcoală şi de muncă lor.

An’ton Hîrlea se ridică de pe canapeaua unde zăcea, aşteptind o minune ori o catastrofă, se precipită spre fereastră, o închise şi trase storul.

-1 C Intrînd în odaie, Virginia Hîrlea îşi dezbrăcă • pardesiul şi-şi anunţă soţul c-a venit inspectorul Nedelcu.

— Ce ai ? Ţi-i rău? întrebă cînd îl văzu cum îngălbeneşte.

— Nu, dar mă... mă pliotiseş-te.

— E cu încă doi, din minister.

— Din minister ? sări drept în mijlocul odăii. Şi ce fac ?

— Acum discută cu Acatrinei despre local. L-au vizitat. L-au găsit foarte bun şi...

— Te pomeneşti că individul s-a dat drepţi director. De ce nu m-a anunţat ?
— După cîte am înţeles, ii interesează cursurile d'e alfabetizare.
— Iar ? Şi .eu am grupă tocmai în seara asta... Cum să-i adun ? Lecţia trecută am lipsit.
— Acatrinei a şi spus că ai o frecvenţă slabă.
— A îndrăznit? I-arăt eu lui frecvenţă 1 Am o idee... Dar pentru asta trebuie să-i duci pe Acatrinei şi pe Florea, pe... logodiţii ăştia.
— Unde să-i duc ?
— Du-i la dracu' I la repetiţie la cămin, la cooperativă, îmba'tă-i, îneacă-i în iaiz, că tot l-au lăţit pe douăzeci de hectare! Fă cum ştii, numai scapă-imă de ei pentru două ceasuri. Altfel... Ori izbutesc şi-i pun pe toţi în cofă, pe viaţă, ori mă prăbuşesc.

Inspectorul şi cei doi musafiri au asistat la o lecţie a Margaretei, la una a lui Mihai Savu şi la o oră de educaţie la clasa lui Vătafu. Au cercetat cu de-amă- nuntul muzeul, iriteresiîndu-se de metodele de procurare şi de preparare a pieselor.
— In primăvara asta o să colecţionăm ouibuşoare şi o să completăm mediul ambiant.
— A, uite un şoricuţ ! exclamă unul dintre musafirii din Bucureşti.
— Cînd era viu, şoricuţul ăsta ne-a cam făcut de rîs, surîse Vătafu. în timpul unei inspecţii dumnealui a ţîşnit din dulapul cu... material didactic.

Apoi au urca't suls, în balconul şcolii.
— Privim adesea de aici în amurg, grăi Dragoş. Şcoala noastră schimbă mult chiar peisajul satului, aşa după cum iazul umple şi limpezeşte groapa Lupilor. Dar schimbarea cea mai mare se petrece in conşti-

inţa oamenilor. Acum sohodorenii au altă atitudine fată de învăţătură, de carte. Dau zor să-şi termine uzina hidroelectrică. Privesc altfel proprietatea obştească. Ne ajută să punem bazele gospodăriei colective.

Cînd musafirii şi-au exprimat dorinţa de a vedea o grupa de alfabetizare, Hîrlea declamă:

— S-au pregătit foarte bine. Dar cu ce efort! Ce colosal efort! Ştiţi cît am avut de luip'tat aici cu reac- ţiunea care lucra în mod perfid, care se strecura, auziţi ! pînă şi în sectorul cultural... Dar am doborît-o 1 Nu mai suflă nici un reacţionar.

Cînd, împreună cu inspectorii, Hîrlea a intrat în clasa a doua, luminată cu patru lămpi mari, curate, doisprezece bărbaţi, femei şi fete aşteptau liniştiţi, în bănci. Era şi o femeie cu copilul în braţe. Toţi aveau cărţi şi caiete în faţă : o grupă de cursişti model, la o oră de alfabetizare gata pentru inspecţie.

— De ce sînt în stare de sărbătoare ?

— Păi, să vedeţi... i-am luat chiar de la... In cinstea inspecţiei... îmi permiteţi ?

Şi Anton Hîrlea, marţial, savurindu-şi propria siguranţa de sine, înălţă fruntea şi începu lecţia.

Lectura merse bine. Oamenii citeau aproape cursiv. Delegaţii ministerului se uitau unii la alţii şi clătinau nedumeriţi din cap.

— Scoate un cursist la tablă, să vedem cum scrie, ceru inspectorul.

Ca să impresioneze, Hîrlea numî chiar femeia cu copilul în braţe. Plimbîndu-se cu mîinile la spate, foarte ţanţoş, îi dictă o propoziţiune cu tractorul care ară cîmpul colectivei. Ţinînd copilul cu stînga, femeia scrise cu dreapta. Făcu doar o greşeală.

— Văd că ştie binişor: de ce-ăi mai veni't la alfabetizare ? întrebă unul dintre delegaţii ministerului.

— Pentru că... ştiu eu? Domnu' Hîrlea zice că să ne vadă o comisie dacă ştim carte sau nu.

— Ce-i asta, tovarăşe director ?

— Să vedeţi... eu... ca să fie... se bîlbîi Hîrlea.

— Dumneata cîte clase ai ? întrebă inspectorul pe un flăcău din marginea unei bănci.

— Patru. Am avut şi atestat, dar l-am pierdut în timpul războiului.

— Dumneata ?

— Tot patru. Certificat însă n-am. Dar dacă trebuie, eu dau igzamen chiar amu.

— Ajunge! hotărî inspectorul. Ne-am lămurit. Tovarăşi, sînteti liberi, făcu semn oamenilor să plece ; apoi îşi conduse oaspeţii spre ieşire.

Anton Hîrlea rămase singur, încremenit in mijlocul clasei.

— S-a dus dracului toată scamatoria... suspină şi, clătinindu-se, căzu pe o bancă.

Era miezul nopţii cînd inspectorul şi oaspeţii din Bucureşti ieşiră din sediul organizaţiei împreună cu Tiron, cu Dragoş şi cu Damaschin. îngrozit de cele citite în dosarul lui Porumbiţă, inspectorul propuse îndepărtarea lui din învăţămînt.

— Un filfizon cu accese de sadism ?

— In orice caz un om slab, unealta unor sadici.

— Oît priveşte Hîrlea, ne reproşăm că l-am răbdat mult prea mult. Dar dacă dumneavoastră mai cereţi cîteva zile necesare cercetărilor, fie. Direcţia, însă, o iei dumneata, tovarăşe Acatrinei, chiar din acest moment.

Aerul proaspăt al nopţii îi învioră pe toţi. Mergeau încet, asicultînd liniştea nopţii. Undeva, spre uliţa Hu- ţanilor, cîntă un cocoş. Altul îi răspunse din mijlocul satului. In tot

Sohodorul se iscă un zvon ciudat de glasuri şi semnale.

Tinon zîirnbi de-o amintire :

— N-ai avut dreptate, tovarăşe Dragoş, cînd l-ai asemănat pe Hîrlea cu cocoşul care-şi închipuie că soarele răsare numai pentru că-i cîntă el, şid trezeşte din somn. El credea, dimpotrivă, că prin vorbăria lui va putea opri sau acoperi răsăritul soarelui.

— Hm... ai dreptate. Cînd a văzut că nu mai poate cu „cîntecul**, şanteclerul din Sohodor a folosit ghearele...

1 Z Vestea c-a fosrt scos idin direcţie, iar Porumbiţă **A O.** îndepărtat din învăţământ l-a ameţit pe Anton Hîrlea. Deşi se aştepta, totuşi nu-i venea a crede. Mai nădăjduise ceva. Citeva ceasuri n-a putut scoate nici un cuvînt. Mintea îi măcina doar vorbe fără şir: „Lovitură... trebuie, impenetrabil... supremă... ori-ori... ori- ori...“

Dragoş Acatrinei vru să-i facă o vizită dis-de-dimi- neaţă, diar pe drum se răzigîndi. Mai bine să discute în cancelarie, cînd s-or întî'lni. Trecu şoseaua şi urcă la ulmul Ilincăi. In primăvara asta, aproape în fiecare dimineaţă suise pînă aici. Şi acum asculta trilurile ciocîrliilor înălţate spre seninul curat ca lacrima, privea satul şi parcă făcea apelul oamenilor şi copiilor, casă cu casă. „Rădoi a făgăduit că aduce la muzeu butucul la care băteau boierii pe ţărani. Să-i amintesc... Uite-1 pe Miron în ogradă. Cum de-am pierdut-o pe Tasia de la alfabetizare? Cumplit a durut-o fapta lui Mîndrilă.**

Şi aşa, aici, sus, înviorat de prospeţimea peisajului, urmărind fumegarea hogeaguriilor, ascultînd şi glasurile oamenilor, âşi amintea ce mai are de făcut în fiecare zi. „Colo în casa ceea a dormit Margareta. Acu', de bună seamă, cu faţa spre soare, se piaptănă şi fre-

donează un cîntec. Peste o săptămână, se va pieptăna în cerdacul nostru. Pînă ne-om face un lavoar, am să-i tom să se spele şi-am să-i sărut ochii uzi, reci şi gura fierbinte. Dincolo Brînduşa, desigur ea-i... trebăiuieşte ceva în ogradă... aleargă la fîntînă, după apă. Oare o fi rezolvat problema la matematică ? M-a căutat a- seară cu caietul şi cu cartea, m-a aşteptat în poartă, aproape un ceas. «Cam îndrăzneaţă Brînduşa», a pî- rît-o Cremene Toderiţă. Rău îimi pare c-am lîntînziat la şedinţă şi n-am putut s-o ajut.** La cîţiva paşi mai încolo, din ogorul cu păpuşoi numai în trei frunze, zbură o altă ciocîrlie, inălţînd cîntec de slavă spre soare. Dragoş o urmări cum se pierde în nesfîrşirea albastră şi ea şi cîntecul.** Mîine dimineaţă, dacă-i senin, o aduc şi pe Margareta aici. Să facem amândoi apelul satului." Cînd îl zări pe Anton Hîrlea înhămînd grăbit calul la docăraş şi ieşind din ogradă, gîndurile line îi pieriră. „Unde s-o fi ducând ?“

In cancelarie a aflat c-a plecat la Bucureşti „să spulbere calomniile", „să pună ordine", să facă o curăţenie exemplară in Sohodor."

învăţătorilor din Sohodor li se părea că Porumbiţă nu era chiar aşa de desperat.

— Găsesc eu o slujbă ! Contabil, cu leafă mai mare. îndată însă a crişcat, sălbatic : dar n-am să vă iert!... Că voi m-aţi lucrat. Acatrinei, spurcata aia de ţigancă şi... şi Margareta. Dar las’ că... Şi privirea lui răsfrînse o lucire ucigaşă.

Pavăl Năstasă îl sfătuia să fugă :

— Dacă te-au dat afară, de-amu te şi judecă. Şterge-o ! Şi du-'te la Pândele să-ţi dea o armă. Nu umbla aşa I

Trei zile, Porumbiţă a circulat prin oraş, pe la diverse adrese. S-a întors în a patra, anunţînd că şi-a găsit o slujbă şi, curînd, se mută în oraş.

1 ~*7* Intr-o zi senină de mai, exact după un an, şcoala 'era gata. Sohodorenii dădură jos schelăria din jur şi clădirea apăru parcă mai înaltă şi mai luminoasă. Cînd ograda a fost curăţită de scânduri, de piatră şi var, Dragoş o luă pe Margareta la braţ şi ocoliră încet, ca-ntr-o procesiune, toată clădirea.

— Parcă abia acum văd limpede că avem o şcoală mare.

Pe peretele din spre răsărit, sus, aproape de streaşină, descoperiră doi păuni zugrăviţi cu albastru.

— Cine-i năzdrăvanul care...

— Ştiţi, Bour Măriuţa i-a... cercă să lămurească Brînduşa. Ea crede că păunii sînt frumuseţea de pe lume.

— Şi tu nu crezi ?

— Şi eu... o leacă, se-mbujora fata. Da Măriuţa chiar ea samănă c-o păuniţă, aşa se ţine, mindră.

Seara, sipre sunpriniderea tuturor, cei trei muncitori puseră-n funcţiune şi mica uzină hidroelectrică. Pe uliţi şi în case se aprinseră, dintr-o dată, zeci de becuri.

Ca să-şi vadă salul luminat, sohodorenii s-au strîns pe la porţi, povestind, glumind, plănuind. Tineretul a pornit să se plimbe pe şosea şi să cînte, ca duminica după horă.

— De^amu, şi nunţile-or să fi mai frumoase în Sohodor.

— Hai sus, în balconul şcolii, să privim de acolo, grăbi sprintenă Margareta, luîndu-1 pe Dragoş la braţ. Şi cînd ajunseră sus : toate livezile au înflorit, Dragoş, toate!

— Ca anul trecut şi mai frumos ca atunci...

— Ţi-aiduci aminte cum am tăiat cireşul cel uscat ?

— Primul act de curaj!

— Ce mult îmi place satul acum...

— Cît te-nfrumuseţează fericirea, Margareta.
— Parcă pe tine nu, urs posac 1 Deşi vrei să pari stăpînit şi sobru, uite-aşa-ţi ticăie inima... Eu trăiesc totul cu patos. Sorb văzduhul cu lăcomie de ciută şi nu mă mai satur, cum nu mă satur de viaţă, de fericire.
— Vezi, dacă am împărţit fericirea înainte de-a o avea ?
— Acum o avem şi noi, Dragoş...
Ii cuprinse mijlocul şi-şi lipi obrazul de obrazul ei. Priviră amindoi înainte, departe, acolo unde şi visul şi frumuseţea şi fericirea sporeau, uriaşe.
— Cîte lumini punctează şoseaua, uliţele, satul...
— Numără şi pe cele din sufletul oamenilor!
— Da. Făclia s-a aprins, Dragoş 1 Şi nimeni n-o mai poate stinge. Nimeni I
— Mîine seară urcăm iar sus, la ulmul Ilincăi.
— **Ba urcăm chiar acum, Dragoş. Hai 1** io La ora aceea, cu storurile trase şi ferestrele în-••*•0. fundate, casa lui Anton Hîrlea parcă dormea, pustie. Inlăuntru însă patru oameni, strînşi în jurul mesei, puneau ceva tainic la cale. Vorbea Hîrlea şi Pândele Andronescu. Porumbiţă, tăcea, încruntat; Tu- dose Vamanu, cu palmele pe genunchi, gata să primească porunci, holiba ochii cînd la unul cînd la celă-lalt, să bage-in cap tot ce auzea;
— S-au înscris v-o şaizeci-şaptezeci pentru... pentru colhoz.
— II fac. Au ales Sohodonul ca exemplu pe Romî- nia.
— Aici e tare partidul, iar învăţătorii îi ajută pe comunişti.
— Hîrlea, bagă de seamă ! Ştii ce spun

şefii ? „Chestia cu şcoala am înghiţit-o noi cum am înghiţit-o. Dar colhozul — se încruntă cumplit Pândele Andronescu — colhozul nu-1 mai tolerăm 1“ Trebuie suprimat secretarul. Ce te holbezi aşa ? Să băgăm spai- mă-n ei. înţelegi ?

— Ce facem cu Chiţcop ? Am auzit că...

— Lasă-1 dracului.

— Cum .să-l las, cînd mă baigă mesa şi pe mine ?

— Nu asta-i important. Mâine seară, joi, ăştia au şedinţă la partid. Ies tîrziu. Asta înainte de a porni uzina electrică, înainte de a aduce şi lumină în sat. Şi uzina trebuie să dispară.

— Cu asta e însărcinat Lungu. Am aranjat.

— Dar unde-i Lungu ? Ce face M’îndrilă ? De ce n-au venit aici ?

— Lungu a avut de dus la moară.

— Eu, să iertaţi — interveni Vamanu, înălţînd stînga de pe genunchi — v’oi spune că nu-i bine cu Mîndrilă. Varsavia lui Bour o pus iar mîna pe Tasia. O fost într-o seară şi la partid, amîndouă.

— Ah. Varsavia asta !...

— Cîntă ? ’tresări Porumbiţă, ciulindu-şi urechile. Ce s-a întâmplat ? Cine cîntă ?

— Să ne-mprăştiem, imediat, se alarmă Hîrlea, sărind la fereastră şi ferind un colt al storului. O clipă nu înţelese : e ziuă ? De ce-i atîta lumină ?

— Unde-i lumină ? strîmbă Andronescu. Ce urlă ăştia ? Nuntă ?

— Lumină ca ziua... Şi mai ridică o dată coltul storului. A, becul! Arde becul din fata casei. Au dat drumul la uzină. Auzi-i chiuie de... se jelui Hîrlea îngrozit.

— Adică ne-au pocnit iar ? — întrebă Pândele, ri- dicîndu-se in picioare. Spuneai c-o pornesc peste cinci- şase zile, că Lungu... Ce-

iaţi păscut ? Bobocii ? De ce na-ti pus dinamită ? urlă Pândele. Blegilor 1
— Sss... Mai încet, vă rog.
— Ah, cum v-a§ igîtui...
Pe scara din dos s-auziră paşi, apoi bătăi în uşă. Tuspatru se ridicară în picioare, clipind, înghiţind a spaimă.
— Să fugim... Pe din fată să fugim, vă rog... sche- ună Hîrlea.
— Eşti nebun ? Drumu-i plin de oameni... E lumină 1
— Ce ne fiacem ? îngălbeni Porumbiţă.
— Nu dai drumul la nimeni ! porunci Andronescu. Nu-ti feşteli nădragii...
Hîrlea se apropie de uşă şi întrebă în şoaptă.
— Eu sînt, răspunse cineva şi cei dinlăuntru răsu- flară uşuraţi.
— Mîndrilă, idiotul...
Se aşezară repede jos, răsuflînd uşuraţi şi, ca să pară calmi, aprinseră fiecare cîte o ţigară. Cu mare precauţie, Anton Hîrlea trase zăvorul şi răsuci cheia.
— Acu' să vine, mă ? şuieră el printre dinţi. Da... da ce-i ? Cine mai vine ?
In uşă apărură Iorgu Cremene, Irimia Huţan şi Varsavia Bour.
— Ei, ce sindrofie, de fapt şi de drept, aleasă 1 se miră în batjocură Huţan.
— Afară 1 Ce vreţi ?
— A, uite-1 şi pe bădiţa Tudose, altă gazdă de ucigaşi ! strigă Varsavia. De cînd aţi vrut s-o răpuneţi pe Margareta, te urmăresc pas cu pas, bade Tudose...
— Pe mine ?
— Pe toţi! se răsti Cremene. Chitcop a mărturisit din îndemnul cui a furat scîndurile.
— Şi eu am sipus cum m-ai învăţat să mă ridic împotriva şcolii.
— Şi Mircea, că ai legături cu Milică.
Surprinşi, loviţi de acuzaţii, îngroziţi, cei

patru se înghesuiau unul în altul şi se retrăgeau spre uşa din faţă.

— Nu, nu cercaţi să ieşiţi pe acolo că, de fapt şi de drept vă aşteaptă şi acolo alţii.

— Mîinile sus !

In clipa aceea, Porumbiţă slobozi un foc de revolver. Detunătura zgudui casa. Glonţul nimeri oglinda, ţăndărind-o. Lampa se stinse. Porumbiţă se izbi în fereastra din fată, ţîşni în cerdac şi sări în florărie. Se furişă sub umbra gardului, 'trecu în livadă şi, pe sub copaci, se strecură epre uliţa Huţanilor.

Dar cînd escaladă gardul, drept în faţă, îi apărură Margareta şi Dragoş Acatrinei.

— IJite-l — strigă învăţătoarea — de ce fuge ?

— Stai! Stai!... Săriţi! se repezi Dragoş să-l' prindă. Porumbiţă trase în urmă trei focuri. Un glonţ zbură ipe lingă urechea lui Dragoş.

Margareta răcni, desperată şi se prăbuşi.

In tot satul cîntecele se stinseră, uimite.

Dintr-un salt, Dragoş se izbi cu capul de coasta lui Porumbiţă. Căzură amîndoi. Dar fugarul nu se angaja în luptă, jos ; ci, zvîrcolindu-se ca un lup încolţit, slobozi încă două focuri de revolver, scăpă, se azvîrli peste gard, în livada lui Melinte, şi, înainte ca oamenii să ajungă în uliţă, pieri în întuneric. Nu lăsă în mîinile lui Dragoş dealt o fîşie de mînecă.

Dragoş cătă înapoi : AÎargareta era întinsă jos, pe un pîlc de troscot. Ingenunohe lingă dînsa. Ii cuprinse mîna cu care-şi strângea pieptul: sînge. Dragoş amuţi.

Margareta îi strînse doar mina, încetişor, şoptind stins:

— Mă doare, Dragoş... aaah !... Să te urci mîine seară pînă la ulmul Ilincăi... dragul meu. Să te urci, Dragoş...

Oamenii se adunară în goană.

Dar fiecare, cum înţelegea ce s-a întîmplat, înmărmurea. Peste sat se lăsă o linişte dureroasă. O boare de zefir, uşoară, primăvăratică, s'tîmită de neştine, scutură din cireş o ploiţă de petale albe. Margareta însă nu le mai putea vedea cum lucesc în lumina becului din capul uliţei Huţaniîor.

In cerdacul primăriei, Alexa, surprins de împuşcături şi de vînzoleala iscată ca din senin în inima satului, se străduia să ghicească după paşi pe cine aduc oamenii la miliţie.

— ...Aista-i Hîrlea; îl cunosc, cu toate că nu-i ţanţoş. Ia !... călcătura tefelegoasă a lui Tudose, coada de topor. Pandelea calcă pe vîrfuri, face economie la bocanci. Urî't trebuie să mai arate la chip dom'Hîrlea în momentul ista cînd trece prin faţa becului... I s-o fi lungit obrazul, i s-o fi scofîlcit, ca la rnorţi. Dar unae-i cel fudul care... Porumbiţă avea revolver ?

In murmurul mînios al satului, Alexa prinse glasul înlăcrimat al Varsaviei:

— Ucigaşilor ! Ne-aţi răpus învăţătoarea...

— Cum ? Marga...

•**1 Q** Examenul de alfabetizare se ţinu în ziua de 22

• mai. Ograda şcolii era plină de oameni in vîrstă şi de copii.

Cînd aflară că vine inspectorul, cursiştiii se emoţionară, se fîstîciră mai tare decît şcolarii cei mici. Saveta aştepta cu Mitruţ în braţe. Ana stătea lingă lelea Safta, ,,eleva“ ei. Moş Grigore Axinte, îmbrăcat de sărbătoare, venea condus de Brînduşa — parcă ea ar fi fost bunica şi moş Grigore nepotul.

învăţătorii se îngrijiseră să vină la examen toţi cursiiştii. Pe elevele Margaretei le

pregătiseră Dragoş şi Emilia Sandu. Acum îi sfătuiau cum să facă lucrarea scrisă, mai ales pe cei patru flăcăi şi pe Ioana, care pregătiseră o dată amîndouă ciclurile, ca să poată merge la şcoala de tractorişti.

— Sună, Ioana, să intre şcolarii cei în vîrstă la examen 1

— Chiar! Grăbeşte, că prea multi ani au întârziat dumnealor de la şcoală, sunîse Tiron.

Varsavia, Emilia Sandu şi Savu, ajutaţi de şcolarii cei mici, împodobiseră cu flori de liliac, de bujori şi busuioc fiecare bancă, iar în jurul tablei şi pe catedră aşezară ghirlande de bujori albi şi roşii.

Aerul proaspăt, sărbătoresc parcă-i întinerea pe toţi.

E drept, şcolarii aceştia vârstnici nu prea ştiau cum să stea şi nici nu prea încăpeau în bind. Dar şuguiau, mai ales cu moş Grigore, o strigau pe Brînduşa să-i „sufle** la teză, şi făceau haz parc-ar fi fost tineri.

Foarte mişcat el însuşi, Dragoş dictă tema lucrării scrise, apoi luă copilul din braţele Savetei şi-l aşează încetişor pe catedră, şoptind :

— I-i moale plăpumioara sub cap, e linişte şi-o să doarmă, aici, intre flori.

Privi cîtăva vreme cum se trudeau candidaţii să scrie cât mai frumos. Moş Grigore Axinte răsucea încet creionul după fiecare literă, privind de departe, dacă a rotunjit-o în chipul ei adevărat.

Se întoarse spre catedră : clasa Margaretei. Aici ea...

Maldărele de flori de pe catedră se asemănau cu cele pe care le găsea, proaspete, în fiecare dimineaţă, pe mormântul ei. In fereastră înflorea muşcata adusă de Varsavia ; o îngrijea Brînduşa. Ochii i se împăin- jeniră.

Şi abi.a acum observa că pe fiecare bancă era închipuită din petale de trandafir roşu, litera „M“.

Cînd sosi inspectorul Nedelcu, lucrările scrise a- proape se terminaseră. Dragoş aduse din muzeu condica de procese-verbale din 1920—1930 şi i-o arătă :

— Poate servi ca un început de catalog, la alfabetizare. Aici sînt calificaţi „hăbăuci" şi „atinşi de boli mintale" şi Bour Varsavia şi Huţan Irimia pe ciare-i examinăm noi acum.

întîi a răspuns Saveta lui Dumitru Tiron, că avea copilul în braţe; citea răspicat, aproape cursiv. Auzind-o vorbind, Mitruţ începu să gungurească şi să rîdă. In schimb femeile, pornind de la Floarea lui Farcaş, lăcrimară, înduioşate. Cînd inspectorul o pofti la tablă, Emilia Sanda ii luă copilul din braţe, şi-l jucă, zîmbind, pînă-şi 'termină Saveta examenul. Toţi erau bucuroşi: candidata ştiuse bine, vorbise corect şi judecase limpede problema. Examenul stîrnea deosebit interes şi căldură ; apropia oamenii şi-i înălţa sufleteşte ; îi făcea mai buni, mai înţelepţi.

In grădina cu flori din faţa şcolii, Dumitru Tiron vorbea cu oamenii, mai hotărînd unele lucruri în legătură cu semănăturile, cu stîna, mai glumind pe seama „fîstîciţilor". Din cînd în cînd, trăgea cu coada ochiului spre clasa unde se ţinea examenul.

— Ţi-i teamă că n-o să reuşească, tovarăşe secretar ? întrebă Stroe, care-şi aştepta rîndul.

— Trebuia să opresc copilul la mine. E cam guraliv şi...

După Tiron Saveta, veni la rînd Axinte Grigore. Se ridică în picioare moşneagul, întoarse pagina cărţii spre fereastră, o potrivi tacticos la distanţa cuvenită de ochi şi începu să citească rar, 'sacadat, cu glas o leacă

şăgalnic. In sală se aşeză atîta linişte, că s-auzea şi zvîcnetul inimilor în tîmplă.
— Ţi-a fost greu să înveţi, moş Grigore ? întrebă Nedelcu, după ce cunsistul termină bucata de citit.
— După poticneli, tovarăşe inspector, se vede că mi-i mult mai uşor să păzesc vacile decît să... Eu, după etatea mea, n-ar trebui să mă aflu aici.
— Dar de ce te afli ?
— De-a puterea zice, ca o pildă. Şi mai mult din pricina unui drăcuşor de nepoată care şi-a făcut hambi- ţia c.u mine să mă-nveţe buchea. Ea a răsturnat vrerea şi scofala unui boier mare, învăţat prin cele străinătăţi, care zicea că cine paşte vacile şi-i văcar, nu poate paşte şi oiţele slovelor, devenind şi o leacă de cărturar.
— Şi cum de te-ai hotărît să înveţi ?
— La început am stat hortiş, cum stat-au de obicei sohodorenii, şi-am zis : Nu se poate! Mi-i creierul bătucit de năcazuri, ca drumul de copite. Dar te pui cu dîrzenia tineretului ? Te pui cu tovarăşul Tiron, cu tovarăşul Dragoş, cu tovarăşul Savu, care acuma mi-i drag ca un fecior al meu? Te <poti împotrivi voinţei Margaretei noastre ? Iaca, nu te poţi...

Moşneagul făcu o pauză, înghiţi un şuvoi de lacrimi, năbuit dintr-o dată, iar pe cele ce-i umpleau ochii le lepădă repede, pe furiş, cu degetele, ştergîndu-se apoi de barbă, ca să-şi ascundă tremurul.
— Şi atunci înveţi, că n-ai încotro. Te închipui, cum am zis, chiar o pildă pentru alţii tineri dar îndărătnici la firea lor.
— Bine zici, moşule !
— Păi, nu ? Mă credeam un hleab vechi. Sapa şi lopata! Dar acu zic: chiar de-oi mai trăi un an doi, barem să trăiesc mai luminat. Pînă acum semănăm prea mult cu dobitoacele pe

care le ocrotesc cu bita. Acu eu cunosc slovele deplin, pe toate, dar încă nu le gîcesc repede, să pot citi ca apa, ca nepoată-mea, Brînduşa. Mă mai poticnesc.
— Cred că n-ai să te mai poticneşti de fel în cu- rînd.
— Nepoată-mea aşteaptă afară la uşă. Mi-i un fel de profisoară. Uite, aşa-i ticăie inima de teamă c-am s-o fac de ruşine cu igzamenul.
— De ruşine ? Nuuu ! rîse inspeotorul.
— Amu vreau să mai citesc o lecţie, că mi-a mai trecut sfiala.
— Citeşte! îngăduiră învăţătorii, bucuroşi.
— Mie îmi pare rău că nu-s aici toţi cei care n-au venit încă la alfabetizare, să te audă şi cum citeşti şi cum vorbeşti.
— Apăi, dacă-i povestea de vorbă, m-ai pălit drept ta pălărie, cum se zice, tovarăşe inspector. Şohodorenii mă ştiu ca pe un cal breaz, iar răuvoitorii mă poreclesc Treanca-fleanca mere acre.
— Ai înţeles lecţia pe care-ai citit-o, moş Axinte ? întrebă Dragoş, după ce bătrînuil termină şi a doua lecţie şi gîfîia, ostenit de multe opinteli.
— Ei, la igzamen trebuie să răspund scurt. Aşa m-o-nvăţat nepoată-mea... Apăi în lecţia asta-i vorba cum luptă clasia muncitoare împotriva esplatatorilor şi de legătura adicătelea de alianţa ce trebuie să fie, adicătelea să existe între muncitori şi ţărani.
— Şi cine conduce în această alianţă, moş Grigore ? întrebă Savu.
— Clasa muncitoare! surâse moşneagul, mîna'ru c-a avut prilejul să răspundă foarte scurt şi mai ales că s-a abţinut să mai lungească vorba cu un : „Păi cine să conducă ?“
— Dar, moşule, înţelegi dumneata de ce

trebuie să conducă clasa muncitoare ? îl suci inspectorul.

— De ce, tovarăşe inspector ? De ce ? se îngaimă moşneagul, uitînd parcă pricina bucuriei de adineauri. Păi iaca, eu să-ţi dau o pildă. A venit aici în sat muncitorul Mihai Florea, de la uzina „Steagul Roşu“ şi ne-a ajutat să instalăm ghidro... nu, adicătelea hidroelectrica. Noi am făcut iazul, gîrla, casa : el a făcut motorul: inima şi creierul uzinei. Ca să răspund scurt: noi ţăranii sîntem ca iazul ; motorul sînt muncitorii. Judec oare bine ?

— Judeci bine, moşule, foarte bine!

— Acu să trec la tablă să fac şi-o adunare. Daţi ţîfrele, adică cifrele.

— Bravo, foarte bine! strigă Dragoş, amuzîndu-se ce strîmibe ieşeau cifrele de sub vîrful cretei.

— Adică., să nu mai tremure de grijă nepoată-mea, Brînduşa ? Aşteaptă afară. Eu, spun drept, n-am învăţat încă înmulţirea şi împărţirea şi nepoată-mea zice că-i la gîci dac-o să mă treceţi.

— Pofteşte-ţi nepoata încoace să vedem şi noi ce minune de om e, ceru inspectorul, iar unul din „flăcăii tractorişti" se repezi, deschise uşa şi-o strigă cu şagă în glas :

— Brînduşa, vin-de-ţi vezi şcolarul 1

Nedelcu o întâmpină cu mîna întinsă. Brînduşa se fîstîci o clipă, dar repede îşi reveni:

— A... a ştiut, bunicu' ?

— Te felicit, Brînduşa, pentru „elevul" tău. Şi-i string şi lui mîna, din toată inima.

— Ei drăcie... se frămîntă moş Axinte. Nu mi-am închipuit că tîrziul meu examen o să-mi scormonească inima aşa de tare...

— Stai, nu te fuduli, că mai ai de învăţat un an I îi curmă sever nepoata, unda de duioasă

bucurie.

Sala rise veselă. Moş Grigore, cu nepoata de mînă, porni zîmibind spre ieşire. Ioana Tudor, Varsavia Bour şi „flăcăii tractorişti" se ridicară în picioare şi aplaudară. Toţi îi imitară, fericiţi c-au găsit cum să-şi arate bucuria şi dragostea pentru moş Grigore şi pentru isprava lui. Tiirzia lui ispravă.

— Ira... nu mai răpăiţi din palme. Că doar am dat iigzamen, n-am jucat la horă... Şi ieşi din clasă mai emoţionat ca un copil. Na ! că era cît pe ce să dau apă la şoareci. Ehei, dacă astea se petreceau acum o jumătate de veac...

Peste un ceas, ieşind din clasă, Varsavia o luă pe Fănica şi pe Ioana, culeseră cîte un buchet de trandafiri, se-ndreptară tustrele spre ţinţirim şi puseră florile pe cel mai proaspăt monmînt. Pentru că nu puteau face mai mult.

...Să ştii şi tu, tinăra noastră prietenă, c-am trecut examenul, că-i luna mai şi c-au înflorit trandafirii...

CUPRINSUL

		Pag.
I.	Din zori în amurg.	5
II.	Cine face curcubeul?	70
III.	Temelia ...	163
IV.	Fulgerării în noapte .	188
V.	Negurile se despică .	227
VI.	Soarele nu răsare în zadar . .	305
VII.	Vrabia albă.....	394
VIII.	In luna mai, cînd înfloresc trandafirii... -	448

Responsabil de carte: Crişan Toescu
Tehnoredactor : Sorina Malcaş
Dat la culas 11.02.57. Bun de tipar 03.06.57. Tiraj 3110 ex. Hîrtie semi velină mată de 65 gr. m.p. Ft. 540x840/16. Coli ed. 24,50. Coli de tipar 31. Ediţia /. Comanda 2251. A. nr. 06403. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 R—31.
Tiparul executat sub clădăroni, 256 la Combinatul Poligrafic
Casa Scînteii „I. V. STALIN" Bucureşti — R.P.R.

Dintre învăţători, Nanuel Aur

Prumbită n-a dat încă pe la şantierul de la cărămidărie. Iar după- amiază n-a lăsat niici elevii din clasa lui:

— De ce n-ai venit pe şantier ? l-a întrebat

Responsabil de carte: Crişan Toescu
Tehnoredactor : Sorina Malcaş
Corector : Cornelia Moldoveanu

Apărut dat la Cules pt. compl. cu Dat bun de tipar
Poligrafie
Casa Scînteii „I. V. STALIN" Bucureşti — R. P. R.

Dragoş, seara.

— Ori carte ori muncă obştească ! Dacă-mi vine o inspecţie, n-o să mă întrebe cîte cărămizi am făcut, ci cîte probleme. Şi apoi nu vă rtrat dar faere. Auzi, şantier* ** ! Mi-e igreată că nu vă vedeţi lungul nasului. Eu ştiu că Hîrlea s-a străduit un sfert de veac să facă şcoală în Sohodor şi n-a izbutit. Iar voi, aşa,

Responsabil de carte: Crişan Toescu
Tehnoredactor : Sorina Malcaş
Corector : Cecilia Moldoveanu
Tiparul executat sub comanda nr. 250 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN" Bucureşti — R.P.R.

cît ai bate din palme, în patru luni.

’— Nu cît ai bate din palme, ci cu trudă grea. Şi nu în patru, ci în şase luni. Şi nu „voi**, ci noi, toţi, cu Hîrleanu în frunte. O şcoală cu şase săli de clasă, tovarăşe din comitetul de construcţie.

— Şase săli de clasă în Sohodor ? De la două, tocmai la şase? Broscoiul se umflă s-

Responsabil de carte: Crişan Toescu
Tehnoredactor : Sorina Malcaş
Corector : Cornelia Moldoveanu

ajungă cît boul,

Tiparul executat sub corn. nr. 256 la Combinatul Poligrafic
Casa Scînteli ,,I. V. STALIN“ Bucureşti — R.P.R.